

Հավելված

Երևան քաղաքի ավագանու

2025 թվականի հունիսի 24-ի

N 378-Ա որոշման

*Երևան, Վարշավա, Տիրանա մայրաքաղաքների համագործակցությունը վտանգավոր թափոնների
կառավարման ընդհանուր մարտահրավերների շուրջ*

Ծրագիրը համաֆինանսավորվում
է Եվրոպական միության կողմից

HAZARDOUSWM.EU

ԵՐԵՎԱՆ ՔԱՂԱՔԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԹԱՓՈՆՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

2025-2029թթ. համար

Ծանուցում. այս նյութը մշակվել է Եվրամիության ֆինանսական աջակցությամբ: Դրա բովանդակության համար միանձնյա պատասխանատվություն է կրում «Երևան, Վարշավա, Տիրանա մայրաքաղաքների համագործակցությունը վտանգավոր թափոնների կառավարման ընդհանուր մարտահրավերների շուրջ» ծրագրի թիմը, և այն պարտադիր չէ, որ արտացոլի Եվրամիության տեսակետները:

Բովանդակություն

ԵՐԵՎԱՆ ՔԱՂԱՔԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԹԱՓՈՆՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐ	1
ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐԻ ՑԱՆԿ	9
1. Ներածություն	12
1.1. Ընդհանուր տեղեկատվություն.....	12
1.2. ՔԹԿ ծրագրի ամփոփագիր	16
ՆԱԽԱՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ.....	34
2. Թափոնների կառավարման գործող օրենսդրական դաշտը և ռազմավարությունը	34
2.1 ԵՄ քաղաքականությունը և օրենսդրությունը թափոնների կառավարման ոլորտում.....	34
2.1.1 ԵՄ քաղաքականություն և օրենսդրություն	34
2.1.1.1 Խաչվող հորիզոնական ռազմավարություններ և քաղաքականություններ.....	34
2.1.1.2 Շրջանակային օրենսդրություն.....	36
2.1.1.3 Թափոնների մշակման կանոնակարգ.....	41
2.1.1.4 Թափոնների հոսքերի հատուկ կանոնակարգեր	45
2.1.1.5 Լրացուցիչ կանոնակարգում՝ ուղղված թափոնների հոսքերում վտանգավոր սյուրճերին	51
2.1.2 Հայաստանի միջազգային պարտավորությունները.....	53
2.1.2.1 Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագիր – ՀԸԳՀ՝ ստորագրված 24.11.2017թ.....	53
2.1.2.2 ՀՀ կողմից ստորագրված բնապահպանական միջազգային պայմանագրեր.....	54
2.2 Թափոնների կառավարման ազգային քաղաքականություն և օրենսդրություն.....	56
2.2.1 Իրավական դաշտ	56
2.2.1.1 Սահմանադրություն	56
2.2.1.2 Իրավական ակտեր՝ օրենքներ	57
2.2.1.3 Ենթաօրենսդրական ակտեր՝ կանոնակարգեր	68
2.2.1.4 Վտանգավոր թափոնների և արտադրության և սպառման թափոնների վերաբերյալ թափոնների դասակարգման իրավական դաշտը.....	72
2.2.1.5 Վտանգավոր թափոնների վերաբերյալ իրավական դաշտը.....	75
2.2.2 Ռազմավարական փաստաթղթեր և պլաններ.....	77
2.3 Թափոնների կառավարման ոլորտում տարածաշրջանային քաղաքականություն և օրենսդրություն	92

2.4 Թափոնների կառավարման ոլորտում քաղաքային քաղաքականությունը և օրենսդրությունը	92
2.4.1 Իրավական շրջանակ	92
2.4.2 Քաղաքային ռազմավարական փաստաթղթեր և պլաններ	94
2.5 Օրենսդրական դաշտում առկա իրավիճակի ամփոփում	95
3. Շահագրգիռ կողմեր, առաջնային խնդիրներ, առաջնահերթություններ, տեսլական	98
4. Հիմնական տեղեկություններ պլանավորման տարածքի / քաղաքապետարանի մասին	112
4.1 Հայաստանի Հանրապետություն	112
4.2. Երևանի քաղաքապետարան – մայրաքաղաք	116
4.2.1 Կառավարություն	116
4.2.2 Աշխարհագրություն	117
4.2.3 Տնտեսություն և ծառայություններ	118
4.2.4 Կրթություն և մշակույթ	123
4.2.5 Առողջություն և բժշկական օգնություն	124
4.2.6 Ժողովրդագրության, տնային տնտեսությունների, տնտեսության, ծառայությունների, կրթության, մշակույթի, առողջապահության և Երևան քաղաքի վերաբերյալ այլ կարևոր տվյալներ.	124
ՄԱՍ Լ: ԵՐԵՎԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆՈՒՄ ԹԱՓՈՆՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԱՌԿԱ ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ	128
5. Քաղաքային թափոնների կառավարման ներկայիս տեխնիկական շրջանակը	130
5.1. Քաղաքային թափոնների գեներատորների վերլուծություն՝ բնակչություն, տնային տնտեսություններ, բնակելի շենքեր, առևտուր	132
5.2. Քաղաքային թափոնների կարգավիճակի վերլուծություն, առաջացած և հավաքված խառը քաղաքային թափոնների տեսակները, քանակները և կազմը	133
5.3 Քաղաքային թափոնների տեսակավորման հոսքի և մնացած խառը քաղաքային թափոնների հավաքման և տեղափոխման վերլուծություն	139
5.3.1 Խառը քաղաքային հավաքում և տեղափոխում	141
5.3.2 Փաթեթավորման թափոնների հավաքում և տեղափոխում	144
5.3.3 Կենսաթափոններ	152
5.3.4 Խոշոր եզրաչափերի թափոններ, ՇՔԹ, խոշոր եզրաչափերի ԷԷՍԹ	153
5.4 Յուրաքանչյուր համապատասխան թափոնների հոսքի համար թափոնների վերամշակման, վերականգնման և մշակման վերլուծություն	155
5.4.1 Փաթեթավորման թափոններ (թուղթ, ստվարաթուղթ, ապակի, պլաստմասսա, այլումինե տարա, մետաղական փաթեթավորում)	155
5.4.1.1 Պլաստիկ	155
5.4.1.2 Թուղթ և ստվարաթուղթ	156

5.4.1.3 Ապակի	157
5.4.1.4 Ալյումինե տարաներ, մետաղական փաթեթավորում.....	157
5.4.2 Փոքր մարտկոցների թափոններ և կուտակիչներ, ԷԵՍԹ, մետաղական թափոններ....	158
5.4.3 Կենցաղային վտանգավոր թափոններ	162
5.4.3.1 Առողջապահական կենցաղային թափոններ և դեղագործական թափոններ.....	163
5.4.3.2 Վտանգավոր կենցաղային քիմիական նյութեր	166
5.4.3.3 Քարթրիջներ և գովազդային պաստառներ.....	167
5.4.4 Հանքային յուղերի և խոհանոցային յուղերի թափոններ.....	167
5.4.5 Սնդիկ պարունակող լյումինեսցենսային խողովակների թափոններ, սնդիկի ջերմաչափեր.....	169
5.4.6 ՇՔԹ վտանգավոր բաղադրիչներով.....	170
5.4.7 Տեքստիլ.....	170
5.4.8 Կենսաթափոններ	171
5.5 Խառը ՔԹ և թափոնների հոսքերի առկա հավաքման և մաքրման օբյեկտների վերլուծություն	171
5.5.1 Տարանջատ հավաքման կետեր.....	171
5.5.2 Նյութերի օգտահանման օբյեկտ (ԼՕՕ)	173
5.5.3 Կոմպոստի գործարան.....	174
5.5.4 Անաերոբ վերամշակմամբ գործարան	174
5.5.5 Թափոնների այրում	175
5.5.6 Պիրոլիզ.....	175
5.5.7 Կենսավառելիքի արտադրություն	176
5.6 Թափոնների հեռացում.....	176
5.6.1 Երևան քաղաքի աղբավայր/ Նուբարաշենի աղբավայր	176
5.6.2 Աջափնյակի աղբավայր	178
5.6.3 Նոր սանիտարական աղբավայրի կառուցում և աղբավայրերի փակում	178
5.7 Թափոնների կառավարման վերաբերյալ հանրային իրազեկում.....	182
5.7.1 ԵՄ կողմից ֆինանսավորվող ՎԹԿ ծրագրի կողմից 2024 թվականի հունվար-հունիս ամիսներին Երևանում իրականացված սոցիալական մեդիայի արշավների ակնարկ.....	183
5.7.1.1 Սոցիալական մեդիայում իրազեկման արշավի թեման՝ «Երիտասարդները հանուն կայունության. վերամշակման և թափոնների կանխարգելման մարտահրավեր».....	183
5.7.1.2 Սոցիալական մեդիայի արշավի թեմա՝ «ԷկոՄայրեր. թափոնների կանխարգելման, կառավարման և վերամշակման չելենջ».....	186
5.7.2 2024 թվականի հունվար-մայիս ամիսներին ԵՄ կողմից ֆինանսավորվող ՎԹԿ ծրագրի կողմից Երևանում իրականացվող ծրագրված միջոցառումների ակնարկ	188

5.7.2.1 ՀՐԱԺԱՐՎԻՐ սկզբունքին առնչվող միջոցառումներ	188
5.7.2.2 ՎԵՐԱՕԳՏԱԳՈՐԾԻՐ սկզբունքին առնչվող միջոցառումներ	190
5.7.2.3 ՎԵՐԱՄՇԱԿԻՐ սկզբունքին առնչվող միջոցառումներ	192
5.7.3 2024 թվականի հունվար-մայիս ամիսներին ԵՄ կողմից ֆինանսավորվող ՎԹԿ ծրագրի կողմից Երևանում իրականացվող ծրագրված միջոցառումների ակնարկ	195
Սույն գովազդային գործողությունների վերաբերյալ մանրամասները ներկայացված են հաջորդ աղյուսակում	195
5.7.4 ԵՄ կողմից ֆինանսավորվող ՎԹԿ ծրագրի կողմից Դալմա առևտրի կենտրոնում/ Սինեմա Սթար, Երևան, #RecyclingTogether հեշթեգով նախատեսված իրազեկման արշավի ակնարկ, որը կիրականացվի 2024 թվականի հունվար-մայիս ամիսներին	200
5.7.5 Էկոպարսեկ Էկոլոգիական ՀԿ	202
5.7.6 Այլ ՀԿ-ներ	203
5.7.7 Ամփոփում	205
5.8. Քաղաքային թափոնների կառավարման առկա իրավիճակ	206
5.8.1 Հիմնական կրիտիկական տարրերը Երևանում	210
6. Քաղաքային թափոնների կառավարման ներկայիս ինստիտուցիոնալ շրջանակ	218
6.1. Թափոնների կառավարման ներկայիս ինստիտուցիոնալ շրջանակը ազգային մակարդակում	221
6.2. Տարածքային մակարդակում թափոնների կառավարման ներկայիս ինստիտուցիոնալ շրջանակ	233
6.3. Թափոնների կառավարման ներկայիս ինստիտուցիոնալ շրջանակը համայնքային մակարդակում	234
7. Քաղաքային թափոնների կառավարման ընթացիկ ֆինանսական շրջանակ	245
7.1 «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկ	245
7.2 ԿՇՄՊ ՀՈԱԿ	246
7.3 Քաղաքային բյուջե՝ ԿՇՄՊ ՀՈԱԿ-ի, «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկի, Երևանի կոշտ թափոնների ծրագրի ֆինանսավորում ...	252
7.4 Պետական բյուջե - Երևանի կոշտ թափոնների կառավարման ծրագրի ֆինանսավորում.	259
8. Նախկին նպատակների գնահատում՝ ՔԹԿ նախորդ ծրագրի առկայության դեպքում	264
II ՄԱՍ. ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ ԹԱՓՈՆՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՊԼԱՆԱՎՈՐՄԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿԻ ՍՏԵՂԾՈՒՄ	266
9. Պլանավորման շրջանակ	266
9.1 Բնակչության աճի ապագա միտումների գնահատում	267
9.2 Ենթադրություններ քաղաքային թափոնների կառավարման պլանավորման մեջ, տեխնիկական շրջանակ	267
9.2.1 Քաղաքային թափոնների առաջացման և կազմի ապագա միտումների գնահատում	267
9.2.2 Քաղաքային թափոնների կառավարման ապագա միտումների գնահատում	279

9.2.2.1 Վերամշակվող թափոնների տարանջատ հավաքում սկզբնաղբյուրում՝ առաջնային ընտրություն.....	279
9.2.2.2 Կենսաթափոնների տարանջատ հավաքում սկզբնաղբյուրում՝ առաջնային տարանջատում	295
9.2.2.3 Վերամշակվող թափոնների տարանջատում ՆՕՕ -ում – երկրորդային տարանջատում	298
9.2.2.4 Մնացորդային խառը ՔԹ-ի հավաքում՝ նախատեսված աղբավայրում հեռացնելու համար.....	300
9.2.2.5 ՔԹ մշակման տարբերակներ.....	312
9.2.2.6 ՔԹ հեռացում.....	344
9.2.2.7 Պլանավորված գործողությունների հակիրճ նկարագիր	348
9.3 Նպատակների սահմանում.....	350
9.3.1 Տեղական մակարդակում նպատակների սահմանում.....	350
9.3.1.1 Ընդհանուր նպատակներ	350
9.3.1.2 Հատուկ նպատակներ.....	354
9.3.2 Նպատակների իրականացման առաջընթացի մշտադիտարկում.....	358
9.4 Կազմակերպչական կառուցվածքի տարբերակների որոշում և գնահատում.....	365
9.4.1 Քաղաքային պարտականությունները	365
9.4.2 Մասնավոր հատվածի պարտականությունները	367
9.5 Իրավական դաշտ.....	370
10. Աղբանոցների փակման ծրագիր	373
10.1 Փակման գործընթացի քայլերը.....	374
10.2 Փակման միջոցառումներ	377
11 Ֆինանսական շրջանակ.....	379
11.1 Նախատեսվող ՔԹԿ միջոցառումների ֆինանսավորման տարբերակներ	380
11.2 Նախատեսված միջոցառումների կապիտալ և գործառնական ծախսեր	388
11.2.1 ՔԹ առաջնային տարանջատում.....	388
11.2.1.1 Հավաքման կետեր	388
11.2.1.2 Անշարժ և շարժական ՏՀԿ-ներ	390
11.2.1.3 Կանաչ խոհանոցային թափոնների տարանջատում սկզբնաղբյուրում	392
11.2.2 Քաղաքային թափոնների հետագա տարանջատում ՆՕՕ-ում.....	393
11.2.3 Մնացած խառը տիպի կենցաղային թափոնների հավաքում.....	393
11.2.4 ՔԹ մշակման հաստատություններ.....	395
11.2.4.1 Այգեգործական թափոնների կոմպոստացման կայան	395
11.2.4.2 Այգեգործական թափոնների կոմպոստացում տնային պայմաններում.....	396

11.2.4.3 Ձերմության և էլեկտրաէներգիայի արտադրությամբ և մարսման կոմպոստացումով ԱՄ.....	396
11.2.5 ՔԹ տեղադրման օբյեկտներ.....	397
11.2.5.1 Սանիտարական աղբավայր.....	397
11.2.5.2 Իներտ աղբավայր.....	398
11.2.5.3 Աղբանոցների փակում, վերականգնում և վերամշակում.....	398
12. Միջոցառումների ծրագիր.....	400
13. Երկարաժամկետ զարգացում.....	412
14. ՔԹԿ ծրագրի իրականացման հնարավոր միջոցառումներ.....	418
15. Տնտեսական գործիքներ և դրանց գնահատում.....	424
16. Հասարակության իրազեկվածության բարձրացում.....	429
16.1. Հանրային իրազեկման բարձրացում.....	429
16.1.1. Տեղեկատվական մաս.....	430
16.1.2. Տեղեկատվական և կրթական քարոզարշավ.....	431
16.1.3. Կրթություն.....	431
16.2. Հանրային մասնակցություն.....	432
16.3 Հանրային իրազեկման արշավների իրականացման միջոցառումներ.....	435
16.3.1. ԿԹԿ համակարգ ստեղծելու նպատակով իրականացնել համապարփակ տեղեկատվական արշավներ.....	436
16.3.2. Շահագրգիռ անձանց և հանրությանը տեղեկատվություն տրամադրել ՔԹ պատշաճ կառավարման վերաբերյալ.....	438
16.3.3 Հանրային իրազեկման արշավների իրականացման գործիքներ.....	439
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1: Եզրույթների բառացանկ.....	440
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2. Աշխատանքային խումբ.....	458
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 3. ՀՀ կառավարության 2021-2026թթ. միջոցառումների ծրագիր.....	460
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 4. Վիճակագրական տվյալներ Երևան քաղաքի մասին.....	480
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 5. Աղբահանության և սանիտարական մաքրման սարքավորումների և աշխատակազմի կառուցվածքի և աշխատավարձերի վերաբերյալ տվյալներ.....	495
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 6. «ԿԱՆԱԶԱՊԱՏՈՒՄ ԵՎ ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՊԱՅՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ» ՀՈԱԿ-Ի ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ ԵՎ ԱՇԽԱՏԱԿԱԶՄԸ.....	500
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 7. ՔԹ վերամշակում իրականացնող ընկերությունների տվյալներ.....	506
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 8. Երևանի քաղաքապետի որոշումը Շրջակա միջավայրի պահպանության վարչության գործառույթների մասին.....	538
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 9. «Կանաչապատում և շրջակա միջավայրի պահպանություն» ՀՈԱԿ-ի հաշվեկշիռը, դրամական հոսքերի նախահաշիվները և եկամուտների և ծախսերի նախահաշիվները.....	542

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 10. Քաղաքապետի և ավագանու որոշումը 2024 թվականի բյուջեի հաստատման
վերաբերյալ 549

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 11: 2024թ. բյուջեի հատկացումը..... 551

Հավելված 12: Նախատեսվող օբյեկտներ 554

ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

ԱՂՌ	Վտանգավոր բեռների միջազգային փոխադրման մասին եվրոպական
ԱՐՄՍՏԱՏ	Հայաստանի Հանրապետության վիճակագրական կոմիտե
ԼՏՀ	Լավագույն հասանելի տեխնոլոգիաներ
ԼԲՊ	Լավագույն բնապահպանական պրակտիկա
ԿՔԹ	Կենսաբայթայվող քաղաքային թափոններ
ԼՀՏՏ	Լավագույն հասանելի տեխնոլոգիաների տեղեկատու փաստաթղթեր
ՀՀ	Համայնքային հիմնարկ
ՏՀԿ	Տարանջատ հավաքման կետ
ԾՕՎ	Ծախսերի և օգուտների վերլուծություն
ՀՀԿ	Համայնքահեն կազմակերպություն
ՇՔ	Շինարարություն և քանդում
ՄԶՄ	Մաքուր զարգացման մեխանիզմ
ՇՔՄ	Շինարարության և քանդման թափոններ
ՇՏ	Շրջանաձև տնտեսություն
ՀԸԳՀ	Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագիր
ՀՈԱԿ	Համայնքային ոչ առևտրային կազմակերպություն
ՀԾԶԿ	Համայնքային շահույթ չհետապնդող կազմակերպություն
CO ₂	Ածխաթթու գազ
ՋԱ	Ջերմային արժեք
ԲԳԾ	Բնապահպանական գործողությունների ծրագիր
ԷՏԿ	Էլեկտրոնային տվյալների կառավարում
ՇՄՊԵԳ	Շրջակա միջավայրի պահպանության եվրոպական գործակալություն
ՇՄԱԳ	Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատում
ՏԴԵՑ	Տեղեկատվության և դիտարկումների եվրոպական ցանց
ԵԻԱԿԿ	Եվրոպական ինտեգրված աղտոտման կանխարգելում և վերահսկում
ԷԿԵԼԳ	Էլեկտրոնային կառավարման ենթակառուցվածքների ներդրման գործակալություն
ԽՏՄ	Խոտանման ենթակա տրանսպորտային միջոց
ԷԿԱՍ	Էկո-կառավարման և աուդիտի սխեման
ՇՄՌԳ	Շրջակա միջավայրի ռիսկերի գնահատում
ԱՊԸ	Արտադրողի պատասխանատվության ընդլայնում
ԷԱԿ	Էկոլոգիապես ապահով կառավարում
ԷԱՏ-ներ	Էկոլոգիապես ապահով տեխնոլոգիաներ
ԵՄ	Եվրոպական միություն
Է-թափոններ	Էլեկտրոնային թափոններ
ԹԵԿ	Թափոնների եվրոպական կատալոգ
ՀՆԱ	Համախառն ներքին արդյունք
ՋԳ	Ջերմոցային գազ
ԱՏՀ	Աշխարհագրական տեղեկատվական համակարգ
ՀԱԱ	Համախառն ազգային արդյունք
ԱԹ	Առողջապահական թափոններ
ԲԽՊԷ	Բարձր խտության պոլիէթիլեն

ԿԹ	Կենցաղային թափոններ
ՎԹ	Վտանգավոր թափոններ
ՎԿԹ	Վտանգավոր կենցաղային թափոններ
ԱԱԴ	Արդյունաբերական արտանետումների դիրեկտիվ
ՎԹԿԴԾ	Վտանգավոր թափոնների կառավարման համապարփակ ծրագիր
ԱՀԿՎ	Աղտոտման համապարփակ կանխարգելում և վերահսկում
ԿԹՀԿ	Կոշտ թափոնների համապարփակ կառավարում
ԿԹՀԿԾ	Կոշտ թափոնների համապարփակ կառավարման ծրագիր
ԹՀԿ	Թափոնների համապարփակ կառավարում
ԹՀԿԾ	Թափոնների համապարփակ կառավարման ծրագիր
ՏՏ	Տեղեկատվական տեխնոլոգիա
ՀԿՑ-ներ	Հիմնական կատարողական ցուցանիշներ
ԿԹՄ	Կապար թթվային մարտկոցներ
ԿՇՄՊ	Կանաչապատում և շրջակա միջավայրի պաշտպանություն
ՏԻ	Տեղական ինքնակառավարում
ՏԻՄ	Տեղական ինքնակառավարման մարմին
ԱԹԸԶ	Աղբավայրում թափոնների ընդունման չափանիշներ
ՄԿՄ	Մեխանիկա-կենսաբանական մշակում
ՇՄՆ	Շրջակա միջավայրի նախարարություն
ԲԾՄՊՎ	Քաղաքապետարանի շրջակա միջավայրի պահպանության վարչություն
ՆՀՎ	Նյութերի հոսքի վերլուծություն
ԲՏԱՆ	Բարձր տեխնոլոգիական արդյունաբերության նախարարություն
ՆՕՕ	Նյութերի օգտահանման օբյեկտ
ԱՊ	Անդամ պետություն
ԲԿԹ	Քաղաքային կոշտ թափոններ
ԲԿԹԿ	Քաղաքային կոշտ թափոնների կառավարում
ԲԿԹԿԾ	Քաղաքային կոշտ թափոնների կառավարման ծրագիր
ՏԿԵՆ	Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն
ԲԹ	Քաղաքային թափոններ
ԲԹԿ	Քաղաքային թափոնների կառավարում
ԲԹԿԾ	Քաղաքային թափոնների կառավարման ծրագիր
ՀԿ	Հասարակական կազմակերպություն
ԹԿԱԾ	Թափոնների կառավարման ազգային ծրագիր
ԹԿԱԴ	Թափոնների կառավարման ազգային ռազմավարություն
ՇԼՍ	Շահագործում և սպասարկում
ՎԹԶ	Վճարի թափածի չափով
ՊԲԲ-ներ	Պոլիբյուրացված բիֆենիլներ
ՊԷ	Պոլիէթիլեն
ՊԷՏ	Պոլիէթիլեն տերեֆտալատ
ԿՕԱ-ներ	Կայուն օրգանական աղտոտիչներ
ՊՊ	Պոլիպրոպիլեն
ԱՊՍ	Անհատական պաշտպանիչ սարքավորումներ
ՊՄԳ	Պետություն-մասնավոր գործընկերություն
ՊՍ	Պոլիստիրոլ
ՀԿԸ-ներ	Հանրային կոմունալ ընկերություններ

ՊՎՔ	Պոլիվինիլ քլորիդ
ՀՀ	Հայաստանի Հանրապետություն
ԹՍՎ	Թափոններից ստացված վառելիք
ԿԶՆ	Կայուն զարգացման նպատակ
ՓՄՁ	Փոքր և միջին ձեռնարկություն
ՊՈԱԿ	Պետական ոչ առևտրային կազմակերպություն
ՊՇԶԿ	Պետական շահույթ չհետապնդող կազմակերպություն
ԿԹ	Կոշտ թափոն
ԿԹԿ	Կոշտ թափոնների կառավարում
SWOT	Ուժեղ, թույլ կողմեր, հնարավորություններ և վտանգներ
3R	Նվազեցնել, վերաօգտագործել, վերամշակել
5R	Հրաժարվել, վերաօգտագործել, վերամշակել, օգտահանել, մնացորդային թափոնների կառավարում
5R (CE)	Վերանայել, հրաժարվել, նվազեցնել, , վերաօգտագործել, վերամշակել
ԷԷՍԹ	Էլեկտրական և էլեկտրոնային սարքավորումների թափոններ
ԹՇԴ	Թափոնների շրջանակային դիրեկտիվ
ԹԿԾ	Թափոնների կառավարման ծրագիր
ԹԿԾ	Թափոնների կանխարգելման ծրագրեր
ԵԱՍՄ	Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում
ԹՍՎ	Թափոնների տեսակավորման վարչություն
ԹԷ	Թափոններից էներգիա
ԿՄԿ	Կեղտաջրերի մաքրման կայան

1. Ներածություն

1.1. Ընդհանուր տեղեկատվություն

Երևանի քաղաքապետարանի տեղական քաղաքային թափոնների կառավարման ծրագիրը մեկնարկային ռազմավարական փաստաթուղթ է այս ոլորտում, որը սահմանում է քաղաքային թափոնների կառավարման նպատակները՝ համաձայն ՀՀ Կենցաղային կոշտ թափոնների կառավարման համակարգի զարգացման 2017-2036թթ. ռազմավարության և ռազմավարությունից բխող 2021-2023թթ. միջոցառումների/գործողությունների ծրագրի և թափոնների կառավարման ոլորտում ԵՄ հիմնական դիրեկտիվների իրականացման ծրագիրների: Տեղական ծրագիրը հաշվի է առնում բոլոր տեսակի քաղաքային թափոնները և դրանց մշակման մեթոդները, ընտրել լուծումներ, որոնք համապատասխանում են թափոնների համապարփակ կառավարման և կայուն զարգացման սկզբունքներին: Տեղական ծրագիրը պետք է ամբողջությամբ ներդաշնակեցվի ՀՀ և Երևանի քաղաքապետարանի կողմից ընդունված օրենքներին, ենթաօրենսդրական ակտերին և ռազմավարությանը:

Տեղական քաղաքային թափոնների կառավարման ծրագիրը ներառում է օրենքով սահմանված բոլոր առանձին ծրագրերը, որոնք նախատեսված են ոչ վտանգավոր և վտանգավոր կենցաղային թափոնների հավաքման, առևտրային թափոնների հավաքման, քաղաքային թափոնների մեջ կենսաթափալիչ և փաթեթավորման թափոնների կրճատման, քաղաքային թափոնների բաղադրիչների վերաօգտագործման և վերամշակման համար, քաղաքային թափոնների կառավարման ոլորտում հանրային իրազեկման ծրագրերի ու պարտականությունների համար, ինչպես նաև տվյալներ ընդհանուր քաղաքային թափոնների տեսակների, ծավալների և ծագման մասին, որոնք առաջանում են և որոնք օգտագործվելու կամ հեռացվելու են Երևան քաղաքի տարածքում:

Այս առաջին տեղական ՔԹԿ ծրագիրը կազմված է Երևանի քաղաքապետարանի ներքո գտնվող տարածքի՝ 12 վարչական շրջանների համար՝ Աջափնյակ, Ավան, Արաբկիր, Դավթաշեն, Էրեբունի, Կենտրոն, Մալաթիա-Սեբաստիա, Նոր Նորք, Նորք Մարաշ, Նուբարաշեն, Ծենգավիթ, Քանաքեռ Զեյթուն՝ 2025-2029 թթ. ժամանակահատվածի համար:

Թափոնների կառավարման ծրագրերի մշակումը պարտադիր է բոլոր տեղական ինքնակառավարման մարմինների համար՝ համաձայն Թափոնների վերաբերյալ ԵՄ շրջանակային դիրեկտիվի (ԹԾԴ) 2008/98/EC՝ փոփոխված: Այս պարտավորությունը ՀՀ-ում սահմանված է ՀՀ բոլոր ՏԻՄ-երի համար (տես ԵՄ օրենսդրության և ՀՀ միջազգային պայմանագրերի վերլուծությունը հաջորդ գլխում):

ՔԹԿ ծրագրերի՝ ներառյալ սույն ծրագրի հիմնական նպատակն է ընդհանուր պատկերացում տալ գոյացող բոլոր թափոնների (բաժանված՝ ըստ թափոնների հատուկ հոսքերի) և թափոնների մշակման տարբերակների վերաբերյալ: Սույն ՔԹԿ ծրագիրը սահմանում է Երևանի քաղաքապետարանում թափոնների կառավարման ներկայիս իրավիճակի վերլուծությունը, ինչպես նաև ձեռնարկվելիք միջոցառումները՝ բարելավելու էկոլոգիապես և տնտեսապես կայուն քաղաքային թափոնների կառավարումը, նախապատրաստվելով վերաօգտագործմանը, վերամշակմանը, օգտահամմանը և քաղաքային թափոնների հեռացմանը, ինչպես նաև գնահատում, թե ինչպես է ծրագիրը աջակցելու թափոնների կառավարման ոլորտին առնչվող

ներպետական օրենսդրության և ԹՀ-ի նպատակների և դրույթների իրականացմանը (հոդված 28):

Քաղաքային թափոնները (ՔԹ), ըստ սահմանման, ներառում են կենցաղային թափոնները, ինչպես նաև այլ թափոններ, որոնք իրենց բնույթով և կազմությամբ նման են կենցաղային թափոններին: Քաղաքային թափոնները (ՔԹ) սահմանվում են որպես համայնքների կողմից կամ դրանց համար հավաքված և մշակված թափոններ: *ՔԹ-ն ծածկում է տնային տնտեսությունների թափոնները (խառը թափոններ և առանձին հավաքված թափոններ, ներառյալ թուղթ և ստվարաթուղթ, ապակի, մետաղներ, պլաստիկ, կենսաթափոններ, փայտ, տեքստիլ, փաթեթավորում, էլեկտրական և էլեկտրոնային սարքավորումների թափոններ/WEEE, մարտկոցների և կուտակիչների թափոններ և խոշոր եզրաչափերի թափոններ, ներառյալ ներքնակներ և կահույք), առևտրի, գրասենյակային շենքերի, հաստատությունների (դպրոցներ, հիվանդանոցներ, պետական շենքեր և այլն) և փոքր բիզնեսի, սպորտի, հանգստի կամ զվարճանքի նմանատիպ թափոններ, ինչպես նաև բակերի և այգիների թափոններ (ներառյալ տերևները, կտրված խոտ և այլն) և ընտրված քաղաքային ծառայությունների թափոններ՝ որպես հանրային զբոսայգիների և այգիների սպասարկման թափոններ, և փողոցների մաքրման ծառայությունների թափոններ (ներառյալ փողոցների մաքրումը, աղբի տարաների պարունակությունը և շուկաների մաքրման թափոնները, եթե դրանք կառավարվում են որպես կենցաղային թափոններ):*

Սահմանումը բացառում է արտադրության, գյուղատնտեսության, անտառային տնտեսության, ձկնորսության, սեպտիկ բաբերի և կոյուղու ցանցերի և մաքրման կայանների թափոնները (ներառյալ կեղտաջրերի տիղմը), խոտանման ենթակա մեքենաները, ինչպես նաև շինարարական աշխատանքների թափոնները (ՇԹ): Վերոնշյալ սահմանումը համահունչ է ԵՄ 2008/98/EC թափոնների վերաբերյալ շրջանակային դիրեկտիվի (ԹՀ) սահմանմանը, որը փոփոխվել է 2018/851 դիրեկտիվով (ԵՄ):

Տեղական ՔԹԿ ծրագրի հիմնական նպատակն է նվազագույնի հասցնել քաղաքային թափոնների ազդեցությունը շրջակա միջավայրի վրա և բարձրացնել ռեսուրսների օգտագործման արդյունավետությունը Երևան քաղաքի տարածքում, այսինքն՝ նպաստել կայուն զարգացմանը՝ քաղաքային թափոնների կառավարման համակարգի զարգացման միջոցով, որը կապահովի քաղաքային թափոնների առաջացման վերահսկողությունը, քաղաքային թափոնների օգտագործումը և ներդրումների խթանումը և թափոններից ստեղծված տնտեսական հնարավորությունների հաստատումը:

Տեղական ՔԹԿ ծրագրի ընդհանուր նպատակն է ստեղծել երկարաժամկետ կայուն ՔԹԿ համակարգ, որը նվազագույն ազդեցություն կունենա շրջակա միջավայրի և մարդու առողջության վրա՝ օգտագործելով ՔԹԿ ժամանակակից սկզբունքները, գոյացման կանխարգելումը, վերաօգտագործումը և վերամշակումը, ՔԹԿ-ի մշակումը և հեռացումը, ինչպես նաև բարձրացնելով ՔԹԿ խնդիրների վերաբերյալ իրազեկվածությունը: Տեղական ՔԹԿ ծրագրի մշակմամբ որոշվում են ՔԹԿ կառավարման և մշակման առաջնահերթությունները և ռազմավարական շրջանակը, որը համապատասխանում է թափոնների կառավարման ազգային և ԵՄ կանոնակարգերին և ՔԹԿ համակարգի զարգացման ազգային ռազմավարությանը:

Սույն ՔԹԿ ծրագիրը (և ցանկացած այլ ՔԹԿ ծրագիր) ապահովում է ընդհանուր ռազմավարական և գործառնական շրջանակ (իրավական, տեխնիկական, ինստիտուցիոնալ և ֆինանսական) հետևյալի համար՝

- Համապատասխանություն թափոնների քաղաքականությանը և նպատակների իրագործմանը. ներդրում ազգային մակարդակով թափոնների կառավարման ոլորտում սահմանված քաղաքականության և թիրախների իրականացման ու իրագործման համար:
- Թափոնների կառավարման ներկա իրավիճակի հաշվառում (ներառյալ տարբեր աղբյուրներից բոլոր համապատասխան թափոնների հոսքերի և դրանց առաջացած քանակների ակնարկը) և այն կառավարելու կարողություններ (ապահովելով, որ հավաքման, տարանջատման և մաքրման համակարգերի, ներառյալ վերամշակման, օգտահանման և հեռացման այլ մեթոդների կարողությունները և բնույթը, ինչպես նաև թափոնների արտահանումը և ներմուծումը, համապատասխանեն կառավարվող թափոնների տեսակներին և քանակներին), առկա իրավիճակի գնահատում (իրավիճակի/կարգավիճակի վերլուծություն) և խնդիրների ու բացերի բացահայտում, ինչպես նաև առկա ԶԹԿ համակարգի իրավիճակի մանրամասն նկարագրություն:
- Կարիքների և ապագա զարգացումների ուրվագծում. ապագա թափոնների հոսքերի կանխատեսումներ, ներառյալ թափոնների ներմուծումն ու արտահանումը, ինչպես նաև նոր հավաքման սխեմաների, օգտահանման և հեռացման կայանքների հետ կապված կարիքները: Սա ներառում է օգտահանման և հեռացման կայանքների կարողությունների ծրագրավորում և բավարար տեղեկատվություն թափոնների մաքրման կայանների տեղակայման չափանիշների վերաբերյալ: Թափոնների հոսքի ապագա նշանակությունը գնահատելու համար գնահատվել է դրա քանակի պատմական և ապագա զարգացումը: Հավաքման համակարգերի և թափոնների մաքրման կարողությունների պլանավորումը հիմնված է ապագա կարիքների համապարփակ գնահատումների վրա: Սույն ԶԹԿ ծրագիրը չի պարունակում թափոնների մաքրման կայանքների համար հարմար տեղանքների կոնկրետ ցանկ, սակայն այն պարունակում է տարածքների նույնականացման չափանիշներ: Ակնարկը հատկապես ներկայացնում է փաթեթավորման և փաթեթավորման թափոնների, կենսաթափալվող թափոնների, կենցաղային վտանգավոր թափոնների (ԿՎԹ), Էլեկտրոնային և Էլեկտրական սարքավորումների թափոնների (ԷԷՍԹ) և այլնի կառավարումը, ներառյալ դրանց կանխարգելման և վերօգտագործման պահանջները և ձեռնարկված/ անհրաժեշտ միջոցառումները՝ ապահովելու այս տեսակի թափոնների վերօգտագործման/վերամշակման (ներառյալ կոմպոստավորումը)/օգտահանման թիրախները, ինչպես նաև ձեռնարկված և ձեռնարկվելիք միջոցները՝ աղբավայրեր գնացող այս տեսակի թափոնների կրճատմանը հասնելու համար և այլն:
- Տեղեկատվություն թափոնների կառավարման ընդհանուր քաղաքականության և տեխնոլոգիական միջոցառումների մասին. թափոնների կառավարման քաղաքականության նկարագրություն, որի նպատակն է համապատասխանեցնել թափոնների հիերարխիան և հասնել շարունակական բարելավումների: Սա ներառում է հատուկ միջոցներ յուղերի թափոնների, վտանգավոր թափոնների կամ թափոնների հոսքերի համար, որոնց անդրադառնում է հատուկ ներպետական (կամ ԵՄ) օրենսդրությունը:
- Թափոնների կառավարման կազմակերպման ակնարկը՝ ներառյալ պատասխանատվության բաշխումը պետական և մասնավոր դերակատարների միջև:
- Թափոնների քաղաքականության հատուկ գործիքների գնահատում՝ մեծ ուշադրություն դարձնելով տնտեսական գործիքներին:

- Իրազեկման արշավներ և տեղեկատվության տրամադրում և կրթություն. գործողություններ, որոնք ուղղված են լայն հանրությանը կամ սպառողների կամ թափոններ առաջացնող կոնկրետ խմբին:
- Թափոնների հեռացման աղտոտված վայրեր, ինչպիսիք են պատմականորեն աղտոտված թափոնների հեռացման վայրերի գույքագրումները և դրանց պատշաճ փակման և վերականգնման միջոցառումները:
- Տնտեսական և ներդրումային պահանջների ակնարկ. հավաքման սխեմաների շահագործման, թափոնների մշակման և այլնի ֆինանսական պահանջների ձևակերպում: Սրա հիման վրա որոշվել են թափոնների մաքրման կայաններում և այլ սարքավորումներում ապագա ներդրումումային կարիքները:
- Թափոնների կանխարգելման ծրագրերը (ԹԿԾ-ներ) ներառված չեն սույն ՔԹԿ ծրագրում: Դրանք կարող են նաև ինտեգրվել ՔԹԿ ծրագրերում կամ բնապահպանական քաղաքականության այլ ծրագրերում, կամ կարող են ստեղծվել որպես առանձին ծրագրեր: ԹԿԾ-ն պետք է առնվազն նկարագրի թափոնների կանխարգելման նպատակները և գոյություն ունեցող կանխարգելիչ միջոցառումները՝ նշելով, թե որքանով են այդ նպատակներն ու միջոցառումներն ուղղված տնտեսական աճի տարանջատմանը շրջակա միջավայրի վրա թափոնների առաջացման ազդեցությունից և նշելով ընդունված թափոնների կանխարգելման միջոցառումների ուղենիշները. նրանք պետք է նաև գնահատեն ԵՄ ԹՇԴ-ի IV հավելվածի կամ այլ համապատասխան միջոցառումների օրինակների օգտակարությունը:

ՔԹԿ ծրագիրը կօգնի Երևանի քաղաքապետարանին, ընդհանուր առմամբ,.

- Սահմանել և հասկանալ թափոնների կառավարման առկա պրակտիկան:
- Բացահայտել առկա համակարգում առկա խնդիրներն ու թերությունները:
- Բացահայտել առկա համակարգը բարելավելու հնարավորությունները:
- Խնդիրները լուծելու և բարելավումներ մտցնելու համար առաջնահերթություն տալ անհրաժեշտ գործողություններին:
- Չափել առաջընթացը բարելավումներ կատարելիս:
- Բացահայտել բյուջեի կազմման համար անհրաժեշտ ռեսուրսները և ֆինանսական հնարավորություններին համապատասխան գործողությունների հաջորդականությունը:
- Ծրագիրն ընդունելուց հետո վերանայել և փոփոխել առաջնահերթությունները:
- Առաջարկել քաղաքացիների առողջության և բնական միջավայրի պաշտպանության ամենաբարձր մակարդակը:

«Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքը (փոփոխված ՀՕ-337) համայնքի ավագանուց պահանջում է հաստատել համայնքի սանիտարական մաքրման համակարգը: Այնուամենայնիվ, ավելի նպատակահարմար կլինի սահմանել, որ համայնքի ավագանին պետք է հաստատի համայնքային ՔԹԿ ծրագիրը, որը կներառի նաև սանիտարական մաքրման համակարգերը:

Երևանի քաղաքապետարանի **աշխատանքային խումբը** ստեղծվել է ՔԹԿ ծրագրի մշակումը համակարգելու նպատակով Երևանի քաղաքապետի 2024թ. մարտի 01-ի թիվ 204 որոշմամբ: Երկու լեզուներով սույն փաստաթուղթը ներկայացված է սույն ՔԹԿ-ի Հավելված 2-ում:

1.2. ԹԹԿ ծրագրի ամփոփագիր

ԹԹԿ ծրագրի ամփոփագիրը տրամադրում է ԹԹԿ ծրագրի բոլոր բաժինների և բոլոր գլուխների ակնարկը:

Գլուխ 2-ում տրամադրվում է տեղեկատվություն ընթացիկ իրավիճակի վերլուծության վերաբերյալ, այսինքն՝ գնահատում է շրջակա միջավայրի/թափոնների ոլորտի իրավական դաշտում առկա իրավիճակը՝ ներառյալ ԵՄ օրենսդրության հետ համեմատած բացերը և պահանջվող փոփոխությունները/բարելավումները օրենսդրական դաշտում:

Պետական քաղաքականությունը կոշտ քաղաքային թափոնների կառավարման ոլորտում (այսուհետ՝ ԿԿԹ) ուղղված է թափոնների կառավարման ողջ շղթայի գործառույթների արդյունավետության բարձրացմանը, ռեսուրսների և շրջակա միջավայրի և հանրային առողջության վրա թափոնների բացասական ազդեցության նվազեցմանը:

Օրենքները, միջազգային պայմանագրերը (համաձայնագրերը), կառավարության ռազմավարական ծրագրերը, ենթաօրենսդրական ակտերը կարգավորում են թափոնների հավաքումը, փոխադրումը, պահեստավորումը, վերամշակումը, օգտահանումը, հեռացումը, ծավալների կրճատումը, թափոնների հեռացումը և սանիտարական մաքրումը և դրանց առնչությամբ այլ հարաբերությունները, մարդկանց առողջության և շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցության կանխարգելման իրավական և տնտեսական հիմքերը, սահմանում կառավարության գործողությունների երկարաժամկետ և միջնաժամկետ ծրագրեր:

Միջազգային պայմանագրերով ստանձնած պարտավորությունների շրջանակում ԵՄ չափորոշիչներին համաձայն սահմանվել է անցում շրջանաձև տնտեսությանը և թափոնների հիերարխիայի սկզբունքին, այն է՝ թափոնների կանխարգելում և նվազեցում, վերաօգտագործում, վերամշակում, Էներգիայի օգտահանում, մնացորդային թափոնների հեռացում («5R. նվազեցում, վերաօգտագործում, վերամշակում, օգտահանում, մնացորդային թափոնների հեռացում»), ինչը թույլ է տալիս առավելագույնս արդյունավետ օգտագործել թափոնները՝ միաժամանակ ստեղծելով ուսիլիզացման ենթակա թափոնների նվազագույն քանակություն:

Կոշտ քաղաքային թափոնների հետ կապված հարաբերությունները կարգավորվում են Թափոնների հեռացման և սանիտարական մաքրման, Թափոնների մասին, Տեղական ինքնակառավարման, Լիցենզավորման, Պետական տուրքի մասին օրենքներով, միջազգային պայմանագրերով (համաձայնագրերով) և այլ իրավական ակտերով:

Ոլորտը կարգավորող իրավական ակտերը ենթարկվել են մի շարք փոփոխությունների և լրացումների՝ կոշտ քաղաքային թափոնների արդյունավետ կառավարման նպատակով, սակայն կան օրենսդրական ակտերի նախագծեր, որոնք դեռ չեն հաստատվել:

Արդյունքում, կոշտ քաղաքային թափոնների կառավարման օրենսդրական կարգավորումները մասնատված են, ինչի հետևանքով օրենսդրական դաշտում բացակայում են գործընթացն արդյունավետ կազմակերպելու առանցքային նախադրյալները:

Կոշտ թափոնների կառավարման ոլորտում պետական քաղաքականության հիմնական նպատակները և դրանց հասնելու հայեցակարգային ուղիները սահմանված են քաղաքականության փաստաթղթերում:

Ոլորտը կարգավորող դաշտի ձևավորումը սկսվել է տարիներ առաջ՝ նպատակ ունենալով մշակել և իրականացնել քաղաքականություններ, իսկ վերջին տարիներին հիմնարար փոփոխություններ և լրացումներ են մտցվել գործող օրենսդրական կարգավորումներում:

Այնուամենայնիվ, չնայած կանոնակարգերի հիմնական փոփոխություններին, դրանք դեռ ամբողջական չեն, և նախագծերը գտնվում են քննարկման տարբեր փուլերում:

Վերոհիշյալի համար թիրախային արդյունավետությունը բավարար չէ:

Թափոնների կառավարման ոլորտում օրենսդրական դաշտի վերլուծության հիման վրա կարելի է նկատել հետևյալ բացերը.¹

- Քաղաքականության «բացեր» – կոշտ թափոնների կառավարման յուրաքանչյուր փուլում չափելի արդյունքների բացակայություն. առաջացած թափոնների ծավալների կրճատում, վերաօգտագործում, օգտահանում, վերամշակում և էներգիայի օգտահանում;
- Իրավական որոշակիության «բացեր». քաղաքականությունները սահմանված չեն բավարար որոշակիությամբ, և կառավարության կանոնակարգերը չեն սահմանում հասանելի, չափելի և իրագործելի նպատակներ՝ հստակ և իրատեսական ժամանակացույցով և դրանց իրականացման ռազմավարությամբ, փոխարենը ընդունվում են մասնակի կանոնակարգեր.
- Միջազգային պայմանագրերով (համաձայնագրերով) ստանձնած պարտավորությունների և դրանց կատարման միջև անհամապատասխանություն.
- Համակարգում ընդգրկված սուբյեկտների (մասնակիցների) գործողությունների համակարգման ցածր մակարդակ,
- Քաղաքականության միջոցառումների արդյունքների կանխատեսման, դրանց կատարման հետևանքները գնահատելու և դրանով պայմանավորված միջոցառումները լուծելու վերանայումների ցածր որակ.
- Քաղաքականության միջոցառումների իրականացման մշտադիտարկման և վերահսկման մեխանիզմների բացակայություն և ընդունված իրավական կարգավորումների կիրարկման ցածր մակարդակ.
- Անբավարար տեխնիկական կարողություններ, որոնք հանգեցնում են հանրության ներգրավման և կոշտ թափոնների կառավարման տեխնոլոգիայի վրա հիմնված համակարգի ներդրման ցածր մակարդակի.
- Տեղական թափոնների հեռացման և սանիտարական մաքրման կառավարման ծրագրերի պատրաստման ուղեցույցները հաստատվել են վերջնաժամկետից 2,5 տարի անց, և համայնքների կողմից պատրաստված ծրագրերը դեռ հասանելի չեն.
- Մշակվել է ՏԿԵՆ նախարարի «Թափոնների փոխադրմամբ և հեռացմամբ զբաղվող կազմակերպությունների գործունեության նվազագույն պայմանների մասին» հրամանի նախագիծը: Վերջինս, ըստ ՏԿԵՆ-ի տրամադրած տեղեկատվության, քննարկման փուլում է շահագրգիռ գերատեսչությունների, մարզպետարանների և երևանի քաղաքապետարանի հետ և դեռ չի ընդունվել:
- Մշակվել է «Շինարարական թափոնների հավաքման, տեղափոխման և հեռացման/կամ օգտահանման կարգի մասին» կանոնակարգի նախագիծը: Վերջինս, ըստ ՏԿԵՆ-ի

¹28.02.2024 ՀՀ ՏԿԵՆ կողմից ԿԿԹ կատարողականի հաշվեթևության արդյունքների արձանագրություն, ՀՀ Հաշվեթևակա պալատ, 28.02.2024թ.

տրամադրած տեղեկատվության, քննարկման փուլում է շահագրգիռ գերատեսչությունների հետ և դեռ չի ընդունվել:

- Մշակվել է «Թափոնների ժամանակավոր պահեստավորման համար թափոնների պահեստների շահագործման կանոնների» նախագիծ: Վերջինս, ըստ ՏԿԵՆ-ի տրամադրած տեղեկատվության, քննարկման փուլում է շահագրգիռ գերատեսչությունների հետ և դեռ չի ընդունվել:
- «Խոշոր եզրաչափերի թափոնների հավաքման, տեղափոխման, հեռացման և/կամ վերամշակման ընթացակարգերի նախագիծը (կենցաղային և ոչ կենցաղային սարքավորումներ՝ 2 քառակուսի մետր և ավելի, ներառյալ տրանսպորտային միջոցների ամրակները, թափքը, մետաղի ջարդոնը, էլեկտրական սարքավորումները, էլեկտրոնային թափոնները կամ համանման այլ պարագաներ)», մշակվել, քննարկվել է շահագրգիռ գերատեսչությունների հետ և ներկայացվել վարչապետի աշխատակազմին: ՏԿԵՆ-ի փոխանցմամբ՝ նախագիծը շահագրգիռ գերատեսչությունների և Արդարադատության նախարարության հետ քննարկման փուլում է և չի ընդունվել:
- Մշակվել է «Թափոնների կազմության ուսումնասիրության մեթոդաբանությունը», քննարկվել է շահագրգիռ գերատեսչությունների և մարզպետարանների հետ և ներկայացվել վարչապետի աշխատակազմին: Մեթոդաբանությունը դեռ հաստատված չէ:
- Մշակվել է «Կենսաբայթայվող թափոնների հավաքման և վերամշակման ընթացակարգի» նախագիծը, որը ՏԿԵՆ-ի ներկայացրած տեղեկատվության համաձայն, քննարկվում է շահագրգիռ կողմերի հետ և դեռ չի ընդունվել:
- «Աղբավայրերի շահագործման ընթացքում վերահսկման և մշտադիտարկման կարգ սահմանելու մասին» որոշման նախագիծը կազմվել և վարչապետի աշխատակազմին է ներկայացվել 2023 թվականի օգոստոսի 2-ին Շրջակա միջավայրի նախարարության կողմից, որի ընդունմամբ կապահովվի կանոնակարգ աղբավայրերի շահագործման ընթացքում և դրանց փակումից հետո մշտադիտարկման իրականացման համար, որը դեռևս ընդունված չէ:
- Մշակվել է «Թափոնների հեռացման սխեմաների զարգացման մեթոդաբանություն և կիրառելի համակարգչային մոդել Արենի, Գոգավան և Ստեփանավան համայնքների օրինակով» (GIS համակարգի կիրառմամբ), որը քննարկվել է ՀՀ մարզպետարանների, Երևանի քաղաքապետարանի, ՀՀ բարձր տեխնոլոգիաների արդյունաբերության նախարարության (այսուհետ՝ ԲՏԱՆ) և էլեկտրոնային կառավարման ենթակառուցվածքների ներդրման գործակալություն հետ: Մեթոդաբանությունը սահմանված կարգով ներկայացվել է վարչապետի աշխատակազմին և դեռ չի ընդունվել:
- Թափոնների մասին ՀՀ օրենքը չի ներառում թափոնների հիերարխիա (ԹՀ) հայեցակարգը: Օրենքը հստակորեն չի նշում ԹՀ մոտեցման համար կարևոր առաջնահերթությունները: Սա հատկապես վերաբերում է հետևյալ հասկացություններին՝ *թափոնների սեփականատեր, տարանջատված հավաքում, բարձրորակ վերամշակում, անորակ վերամշակում, միջնորդ, վերավաճառող*: Չեն նշվում նաև վերամշակվող նյութերի տեսակներն ու չափերը:

Գլուխ 3-ը ներկայացնում է շահագրգիռ կողմերի վերլուծությունն ազգային, տարածաշրջանային (մարզեր) և համայնքային մակարդակներում, ներառյալ նրանց դերերի և պարտականությունների

վերլուծությունը, Էներգիայի աղբյուրի, հակասության հնարավոր աղբյուրի, ՔԹԿ ծրագրի պատրաստմանը մասնակցելու կարողությունների վերլուծություն և այլն: Շրջակա միջավայրի և Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությունները հանդիսանում են թափոնների կառավարման ոլորտի ամենաբարձր պատասխանատվությունը կրող ազգային մարմինները: Քաղաքային մակարդակում հիմնական իշխանություններն են Երևանի քաղաքապետարանը, Ներառյալ բոլոր 12 վարչական շրջանները, ավագանին և քաղաքապետը, ինչպես նաև «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկի ընկերությունը, որը պատասխանատու է ՔԹ հավաքման/հեռացման համար և Կանաչապատման ընկերությունը, որը պատասխանատու է վերամշակելի թափոնների հավաքման, պահպանման և վաճառքի համար: Նաև վերլուծվում են մասնավոր ընկերությունները, որոնք ներգրավված են քաղաքային թափոնների կառավարման մեջ և դոնորները, ինչպիսիք են ԵՄ պատվիրակությունը և այլ ՄՖՅ-ները:

Գլուխ 4-ը տրամադրում է պլանավորման տարածքի, Երևանի քաղաքապետարանի մասին բոլոր կարևոր տվյալները, որոնք առնչվում են ՔԹ-ին, Ներառյալ՝ բնակչության, ընթացիկ և աճի վերաբերյալ տվյալները վերջին 5 տարիների ընթացքում, տնային տնտեսությունների քանակի և կառուցվածքի մասին՝ որպես քաղաքային թափոնների հիմնական առաջացնողներ, որոնք ծածկվում են թափոնների հավաքման համակարգով, տնտեսության վերաբերյալ տվյալներ և այլն: Համապատասխան «թափոնների սկզբնաղբյուրներն» են տնային տնտեսությունները, քաղաքային ծառայությունները, հաստատությունները, առևտուրը և գրասենյակները, սպորտը, զվարճանքի վայրերը և այլն:

Տնային տնտեսությունները կենտրոնացված են բնակելի շինություններում՝ առանձնատներում և բազմաբնակարան շենքերում: Կենցաղային թափոնների այլ առաջացնողները կենտրոնացված են ոչ բնակելի շենքերում՝ առևտրային (ներառյալ շուկաները), հանրային սննդի և բնակչության համար ծառայություններ, կառավարական շենքեր, դպրոցներ, ձեռնարկություններ, առողջապահական հաստատություններ, հյուրանոցներ և հյուրատներ, արտադրական, արդյունաբերական և գրասենյակային շենքեր, կրթական, մշակութային, սպորտային, գիտահետազոտական և այլ նմանատիպ շենքեր և այլն: Այս տվյալները բերված են Հավելված 3-ում՝ Վիճակագրական տվյալներ Երևան քաղաքի մասին: Տվյալներ չեն տրամադրվում միայն պետական հիմնարկների շենքերի և բիզնես/գրասենյակային շենքերի վերաբերյալ, քանի որ նման տվյալներ առկա չեն Վիճակագրական կոմիտեի փաստաթղթերում:

Մաս 1-ում թափոնների հավաքման և մաքրման ներկայիս համակարգը նկարագրված է ֆիզիկական/տեխնիկական, ֆինանսական և կազմակերպչական/ինստիտուցիոնալ առումներով, ներառյալ համակարգի բարելավման ոլորտների բացահայտումը (բացերի վերլուծություն) և ընթացիկ թափոնների կառավարման համակարգի գործունեության գնահատումը, արդյոք այն համապատասխանում է արդեն իսկ սահմանված նպատակներին, ինչպիսիք են վերամշակման ընդհանուր թիրախը, որոշակի թափոնների հոսքերի հավաքումը կամ թափոնների կառավարման օբյեկտների բնապահպանական որոշակի չափորոշիչների իրագործումը և այլն: Թափոնների կառավարման ներկայիս համակարգի իրավիճակը և դրա նկարագրությունը օգտագործվում են նախագծման, կարողությունների և նոր նախաձեռնությունների շուրջ կարիքների բացահայտման համար, ինչպես նկարագրված է II մասում:

Գլխում 5-ում վերլուծվում և գնահատվում է քաղաքային թափոնների կառավարման ընթացիկ տեխնիկական շրջանակը: Անդրադառնալով թափոնների հոսքերին և տրամադրելով

տեղեկատվություն թափոնների տարբեր հոսքերի քանակի և կազմության մասին՝ իշխանությունները հիմք կունենան յուրաքանչյուր թափոնների հոսքի համար ռազմավարական նպատակներ սահմանման, ինչպես նաև նպատակներին հասնելու համար անհրաժեշտ հետազա մշակման մեթոդների և միջոցների սահմանման համար:

Տարբեր գործընթացների միջով անցնող թափոնների քանակների վերլուծության հիման վրա (գոյացում, հավաքում, տեղափոխում, տեսակավորում, մշակում և հեռացում) կատարվում է գնահատում, թե արդյոք թափոնների կառավարման օբյեկտների ներկայիս հզորությունը բավարար է: Նախ, թափոնների հավաքման ներկայիս համակարգի և մաքրման օբյեկտների նկարագրությունը անհրաժեշտ է հավաքված և մշակված թափոնների հոսքերի ընդհանուր պատկերացման համար: Երկրորդ, նկարագրությունը հիմք է ստեղծում պարզելու, թե որտեղ կարող են բարելավումներ կատարվել: Եվ երրորդը, կարողությունների ծրագրավորման համար անհրաժեշտ է տեղեկատվություն թափոնների մշակման օբյեկտների առկայության մասին:

ԿԿԹ հավաքումը և տարանջատումը Երևանում իրականացվում է 2 քաղաքային ընկերությունների կողմից հետևյալ կերպ.

1. Երևանի քաղաքապետարանի կողմից 20.05.2019թ. (գրանցման ամսաթիվ) հիմնադրված «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկը (այսուհետ՝ հիմնարկ) Երևանի քաղաքապետարանի բոլոր 12 վարչական շրջաններից հավաքում է խառը ԿԿԹ՝ օգտագործելով Երևանի քաղաքապետարանի կողմից տրամադրվող բեռնարկերը և տրանսպորտային միջոցները: Հիմնարկն իրականացնում է նաև քաղաքի բոլոր փողոցների մաքրման աշխատանքները, ինչպես նաև արտակարգ ռեժիմով մաքրումը, երբ և որտեղ դա անհրաժեշտ է քաղաքում: Հիմնարկը հավաքված խառը ԿԿԹ-ն հիմնականում հեռացնում է քաղաքի ֆորմալ աղբավայրում/աղբանոցում՝ Նուբարաշենում: Թափոնների հավաքման ծածկույթը 100% է: 2023թ. արտադրված և հավաքված ԶԹ-ն կազմում է 419800 տոննա կամ 1,05 կգ/օր մեկ շնչի հաշվով: Հիմնարկի աշխատանքները գտնվում են քաղաքապետարանի կոմունալ տնտեսության վարչության սանիտարական մաքրման և աղբահանության բաժնի հսկողության ներքո: Աշխատանքային ժամը՝ 2 հերթափոխ, շաբաթը 7 օր: Սարքավորումները մատակարարվել են քաղաքապետարանի կողմից 2019-2021թթ.:
2. «Կանաչապատում և շրջակա միջավայրի պահպանություն» ՀՈԱԿ-ը, որը հիմնադրվել է Երևանի քաղաքապետարանի կողմից 2020 թվականին, փաթեթավորման թափոնները հավաքում է բեռնարկերից և այն մեքենաներից, որոնք նախատեսված են Երևանի քաղաքապետարանի կողմից տրամադրված փաթեթավորման թափոնների տարանջատ հավաքման համար. հավաքված թափոնները նախատեսված են հետագա վերամշակող ընկերություններին վաճառելու համար: Ընդհանուր վերամշակված փաթեթավորման թափոնները կազմել են մոտ 640 տոննա 2023 թվականին, ինչը նշանակում է՝ 2023թ. արտադրված ԶԹ-ի 0,16%-ը: Կանաչապատման ընկերությունը գործում է Շրջակա միջավայրի պահպանության վարչության (ՇԳՊՏ) և քաղաքապետի տեղակալի պատասխանատվության ներքո: Աշխատանքային ժամը՝ 1 հերթափոխ, շաբաթը 5 օր: Սարքավորումները մատակարարվել են քաղաքապետարանի կողմից 2019-2021թթ.:

Այս երկու քաղաքային ընկերություններից բացի կան մասնավոր ընկերություններ, որոնք հավաքում են հետևյալ թափոնները.

1. Երևանի քաղաքապետարանի հետ պայմանագիր կնքած մասնավոր ընկերությունը (Դավարս ՍՊԸ) սեփական մեքենաներով և սարքավորումներով փողոցներից հավաքում է խոշոր եզրաչափերի թափոններ (ներառյալ կահույք, ներքնակներ, գորգեր և այլն), ԷԷՍԹ (մեծ չափսերի) և շինադր, և հեռացնում հավաքված աղբը քաղաքի ֆորմալ աղբավայրում/աղբանոցում՝ Նուբարաշենում և քաղաքապետարանի ենթակայության ներքո այլ աղբանոցներում (հեռացվող քանակների և օգտագործվող աղբանոցների մասին տվյալներ չկան): Հասարակական վայրերում կուտակված հավաքվող շինարարական աղբի միջին քանակը տարեկան 37400 մ³ է: Հեռացման վայրը Աջափնյակ թաղամասի Սիլիկյան թաղամասին հարող Նախկին քարհանքի չօգտագործվող վայրերի տարածքն է: Այս աղբանոցը պաշտոնապես փակվել է 2018թ.:

2. Առողջապահական հաստատությունների/հիվանդանոցների հետ պայմանագրով լիցենզավորված մասնավոր ընկերությունները, առնվազն երկուսը, հավաքում են առողջապահական և դեղագործական թափոնները սեփական տարաներից և սեփական հատուկ մեքենաներով՝ նպատակ ունենալով իրականացնել վերամշակում, մշակում և վերջնական հեռացում այդ թափոնների համար նապատեսված սեփական վերամշակման/մշակման կայաններում: Հավաքված և մշակված առողջապահական թափոնների վերաբերյալ տվյալներ չկան, ինչպես նաև չկան տվյալներ մշակման օբյեկտների վերաբերյալ: ՎԿԹ-ն սովորաբար այրվում է: Այս ընկերությունները նաև այրում են կոսմետիկ արդյունաբերության վտանգավոր թափոնները, յուղերի թափոնները, ներկերը, լաթերը և այլն:

3. Լիցենզավորված մասնավոր ընկերություններ, որոնք հավաքում են փաթեթավորման թափոններ, մետաղներ, ԷԷՍԹ, շինարարական աղբ, մարտկոցների թափոններ, կուտակիչներ, մետաղներ, տարբեր տեսակի ՎԿԹ և այլն, սեփական մեքենաներով, փողոցներից, նման թափոններ արտադրող ընկերություններից և հաստատություններից: Հավաքված և վաճառվող վերամշակվող թափոնների վերաբերյալ տվյալներ չկան: Կան նաև մի շարք վերամշակող ընկերություններ, որոնք մշակում/արտադրում են սովորաբար, այլումին, պղինձ, կուտակիչներ, պլաստմոտիկ, ապակի և այլն:

Մասնավոր ընկերություններից զատ կան ոչ ֆորմալ խմբեր, որոնք նաև հավաքում են փաթեթավորման թափոններ, մետաղներ, ԷԷՍԹ, մարտկոցների թափոններ, կուտակիչներ և այլն, անմիջապես քաղաքի աղբավայրից՝ Նուբարաշենից և այլ աղբանոցներից: Այնուհետև հավաքված թափոնները վաճառվում են վերամշակող ընկերություններին: Հավաքված և վաճառվող վերամշակվող թափոնների վերաբերյալ տվյալներ չկան:

Խառը ԶԹ հավաքումը համեմատաբար լավ է կազմակերպված: Հավաքման ծածկույթը 100% է: Բեռնարկղերը և տրանսպորտային միջոցները համեմատաբար նոր են, արտադրվել են 2019/2021թթ. և կարող են շահագործվել հաջորդ ժամանակահատվածում: Բեռնարկղերի սովորական կյանքի ժամկետը նվազագույնը 7 տարի է: Դա նշանակում է, որ 1100լ տարողությամբ նոր բեռնարկղերի մատակարարումը պետք է ծրագրավորվի որպես միջնաժամկետ գործողություն: Առկա բեռնարկղերի առնվազն 50%-ը պետք է փոխարինվի 2028 թվականին՝ նախատեսված ժամկետի ավարտին:

Ստեղծված, հավաքված և հեռացված խառը ԶԹ-ի մասին տվյալները հաշվարկվում են՝ ելնելով աղբատար մեքենաների քանակից, որոնք հավաքված խառը ԶԹ-ն տեղափոխում են աղբավայր, և հեռացվող խառը ԶԹ-ի ծավալից: Տարանջատ հավաքված խոշոր եզրաչափերի թափոնների, շինարարական աղբի և խոշոր չափերի ԷԷՍԹ-ի և այլնի վերաբերյալ տվյալների հետ կապված իրավիճակը նման է: Նուբարաշենի աղբավայրում, ոչ Էլ որևէ այլ աղբավայրում ճանապարհային

կշեռք չկա: Քաղաքապետարանի կողմից չի կանխատեսվում խոշոր եզրաչափերի թափոնների կամ մեծ չափերի շինադրի կամ ԷԷՍԹ-ի որևէ մշակում:

ԿՇՄՊ-ն հավաքում է փաթեթավորման թափոններ, ստվարաթուղթ, պլաստիկ և ապակի: Ներկայումս Երևանի քաղաքապետարանի քաղաքային թափոնների միայն 0.16%-ն է վերամշակվում թափոնների տարանջատման և վերամշակման ծրագրի շրջանակներում: Բացի այդ, ավելի շատ թափոններ վերամշակվում են այլ կազմակերպությունների կողմից, ինչպես նաև ոչ ֆորմալ կերպով, սակայն ցանկացած նման գործողություն չի առաջացնում զգալի քանակությամբ փաթեթավորման կամ այլ թափոններ վերամշակման նպատակով: Հավաքված/վերամշակված փաթեթավորման թափոնների ընդհանուր ծավալը կազմում է ընդհանուր առաջացած և հավաքված փաթեթավորման թափոնների մոտ 0.5%-ը, ինչը չափազանց ցածր է ներպետական օրենսդրությամբ և միջազգային համաձայնագրերով նախատեսված ակնկալիքների և թիրախների համեմատ:

ԵՄ կողմից ֆինանսավորվող ներդրումով « Երևան, Վարշավա, Տիրանա մայրաքաղաքների համագործակցությունը վտանգավոր թափոնների կառավարման ընդհանուր մարտահրավերների շուրջ» ծրագրի շրջանակներում Կանաչապատման ՀՈԱԿ-ին 2023թ. վերջին մատակարարվել են Նոր բեռնատարներ և բեռնարկղեր, որոնք կբարձրացնեն փաթեթավորման թափոնների հավաքման կետերի թիվը 2024 թվականին՝ ներկայիս 140-ից մինչև առնվազն 300 (թուղթ, պլաստիկ, ապակի և այլուհի), ինչը կբարձրացնի վերամշակվող նյութերի հավաքման մակարդակը ծավալների և արժեքների առումով առնվազն երեք անգամ: Նոր հավաքման կետերն ընտրված են, և Նոր սարքավորումները շահագործման են հանձնվել 2024թ. կեսերին:

ԿՇՄՊ-ն 2021թ. մարտին սկսել է կոմպոստացնել իրենց հողատարածքի փոքր հատվածում, որտեղ Նրանք ունեն ջերմոցային տնկարանային տնտեսություն: Նրանք կոմպոստացնում են միայն հողատարածքում և այգիներում հավաքված շատ փոքր քանակությամբ տերևներ: Ստացված հումուսն օգտագործվում է սեփական սպառման նպատակով՝ հողատարածքի ծաղիկներն ու ծառերը սնուցելու համար՝ հաշվի առնելով դրա քիչ քանակությունը: Առայժմ Կանաչապատման ՀՈԱԿ-ը չի նախատեսում ավելացնել հումուսի արտադրությունը, ոչ էլ այն վաճառել շուկայում չնայած հումուսի շուկայի առկայությանը:

Երևան քաղաքում չկան տնային տնտեսություններից վերամշակվող թափոնների հավաքման համար նախատեսված տարանջատ հավաքման կետեր (ՏՀԿ), ինչպիսիք են փաթեթավորման թափոնները, ԷԷՍԹ, փոքր մարտկոցներ և կուտակիչներ, շինադրը, յուղերի թափոնները, կանաչ թափոնները, վտանգավոր կենցաղային թափոնները (SS քիմիկատներ, դեղագործական թափոններ, ներկեր և այլն), և չկա նյութերի օգտահանման օբյեկտ՝ փաթեթավորման թափոնների, մետաղի և կենսաթափոնների ՔԹ-ից տարանջատելու համար, չկան կանաչ թափոնների մշակման համար կոմպոստակայաններ, կենսաթափոնների վերամշակման համար անաերոբ մարսողության կայան, չկա թափոններից էներգիայի օգտահանման օբյեկտ: Այս օբյեկտների մեծ մասը պետք է հնարավորինս շուտ գնահատվի տեղադրման համար:

Նաև հրատապ անհրաժեշտ է Նոր սանիտարական աղբավայր, իսկ գոյություն ունեցող աղբավայրերը՝ Նուբարաշենը և Աջափնյակը պետք է փակվեն ԵՄ չափորոշիչներին համապատասխան: Այս երկու աղբավայրերը, հատկապես Նուբարաշենը, շահագործվում են շուրջ 70 տարի՝ հսկայական վնաս պատճառելով շրջակա միջավայրին և մարդկանց առողջությանը: 2019 թվականից Երևանի կոշտ թափոնների ծրագիրը, որը նախատեսված է ԵՄ հիմնադրամների և բանկերի, ԵՆԲ-ի և ՎՇԲ-ի դրամաշնորհներով և վարկերով ֆինանսավորելու համար, չեղարկվել է 2024 թվականի ապրիլին:

Եզրափակելով, վերամշակման աշխատանքները, թղթի, ստվարաթղթի, պոլիէթիլենային տերեֆտալատի և ապակու տարանջատումը սկզբնաղբյուրում պետք է հնարավորինս արագ Երևանի քաղաքապետարանի կողմից մեծացվի և տարածվի վերամշակման նոր նյութերի վրա հետևյալ կերպ.

- այլումինե և մետաղական տարաներ,
- գունավոր և ոչ գունավոր մետաղներ,
- փայտ,
- խոշոր եզրաչափերի թափոններ,
- տեքստիլ թափոններ,
- շինարարական թափոններ և այլն:

Քաղաքապետարանը նաև մոտ մեկ տարի հետո պետք է սկզբնաղբյուրում տարանջատում սահմանի հետևյալ թափոնների համար.

- կանաչ թափոններ և/կամ խոհանոցային թափոններ,
- վտանգավոր կենցաղային թափոններ,
- ուտելի յուղերի թափոններ:

Սկզբնաղբյուրում տարանջատում պետք է սահմանվի բոլոր տեսակի ՎԿԹ-ների համար: Քաղաքապետարանի ներկայացուցիչները որոշակի ծրագրեր ունեն գործող «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկի հետ կապված՝ նրանց տրամադրելու անհրաժեշտ լիցենզիաներ և ձեռք բերելու անհրաժեշտ սարքավորումներ վերը նշված բոլոր թափոնների հավաքման համար:

Թափոնների տեսակավորման և ռեսուրսների կառավարման, թափոնների վտանգի չեզոքացման ընթացակարգերի, ինչպես նաև չօգտագործված կենցաղային տեխնիկայի, սարքավորումների, Էլեկտրական լամպերի և վտանգավոր փաթեթավորման բաղադրիչների վերաբերյալ հանրային իրազեկվածությունը ցածր է: Կարելի է եզրակացնել, որ թափոնների հեռացման և սանիտարական մաքրման հանրային քաղաքականության սկզբունքները, ինչպիսիք են թափոնների տեսակավորման, վերաօգտագործման, վերամշակման և վերականգնման աշխատանքները, աղբավայրերում հեռացվող թափոնների ծավալի կրճատումը, շրջանաձև տնտեսության խթանումը և այլն, չեն իրականացվում ո՛չ գործնականում, ո՛չ հանրային արշավներում: Հարմարավետ և Էկոլոգիապես անվտանգ կյանքի պայմաններն ապահովված չեն:

Նաև, սույն գլխում տրված է Երևան քաղաքում ԶԹ կառավարման համառոտ նկարագրությունը բոլոր առումներով՝ տեխնիկական, ֆինանսական, ինստիտուցիոնալ և իրավական, ինչպես նաև ԶԹԿ առանցքային կետերի սահմանումը: Բացերի նկարագրությունը և նման բացերը լուծելու վերաբերյալ առաջարկությունները հետևյալ ծրագիրավորման ժամանակահատվածում տրված են ԶԹ կառավարման հետևյալ ոլորտների համար՝ ԿԿԹ հավաքագրում, ԿԿԹԿ վճարներ, ԿԿԹ տեսակավորում, տարանջատ հավաքման կետեր (հատկապես կապված ԿԿԹ հավաքման հետ), թափոններ արտադրողի ընդլայնված պատասխանատվություն, ԿԿԹ մշակում, ԿԿԹ հեռացում, աղբավայրեր, թափոնների վերաբերյալ օրենսդրություն, թափոնների հիերարխիա, թափոնների կառավարման ռազմավարություն, թափոնների վերաբերյալ ամենաթափափուկ չափորոշիչներ, տնտեսական գործիքներ, հանրային իրազեկում, ինստիտուցիոնալ կազմակերպում (քաղաքապետարի վարչություններ):

Գլուխ 6-ում թափոնների կառավարման համար պատասխանատու հաստատությունների վերլուծությունը վերլուծվում է ազգային, տարածաշրջանային և քաղաքային մակարդակներում:

ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությունը ճանաչվել է ՀՀ բնակավայրերի աղբահանության և սանիտարական մաքրման ոլորտում լիազոր մարմին: ՏԿԵՆ-ը պատասխանատու է երկրի տարածքում թափոնների հեռացման սխեմաների և կոշտ թափոնների կառավարման արդյունավետ համակարգի մշակման համար (Նախարարության և ՏԿԵՆ տարածքային (կապիտալ) ծրագրերի աջակցության և կոշտ թափոնների կառավարման վարչության կանոնադրություններ):

Կոշտ թափոնների կառավարման իրականացման համար, ի թիվս այլնի, սահմանվել են հետևյալ խնդիրները և նպատակները.

- ՀՀ բնակավայրերում ենթակառուցվածքների զարգացման, ինչպես նաև միջազգային նորմերին համապատասխան թափոնների հեռացման համակարգի ներդրման ապահովում.
- միջազգային նորմերին համապատասխան աղբավայրերի և վերամշակման գործարանների ստեղծման և շահագործմանն ուղղված ծրագրերի մշակման և իրականացման ապահովում:

ՏԿԵՆ-ում գործում է Տարածքային ծրագրերի աջակցության և կոշտ թափոնների կառավարման վարչություն, որը բաժանված է ստորաբաժանումների և դրանցից մեկը Կոշտ թափոնների կառավարման բաժինն է: Այս վարչությունն ունի մեկ վարչության պետ, մեկ բաժնի պետ, հինգ մասնագետ և ոլորտը համակարգող մեկ փոխնախարար:

Կոշտ թափոնների կառավարման գործառույթները վերապահված են նախարարության Տարածքային (կապիտալ) ծրագրերի աջակցության և կոշտ թափոնների կառավարման վարչությանը, որը բաղկացած է 14 աշխատակցից և Կոշտ թափոնների կառավարման և տարածքային կապիտալ ծրագրերի աջակցության բաժիններից:

Շրջակա միջավայրի նախարարությունը (ՇՄՆ) պատասխանատու է թափոնների քաղաքականության մշակման և իրականացման համար: Շրջակա միջավայրի նախարարությունում թափոններով զբաղվող վեց աշխատակից կա, ովքերը համակարգող մեկ փոխնախարար և Վտանգավոր նյութերի և թափոնների քաղաքականության բաժնի հինգ աշխատակից, մեկ բաժնի պետ և չորս մասնագետ:

ՇԿՆ-ն ունի մի քանի ենթաբաժիններ և ենթակա գործակալություններ, որոնք ունեն թափոնների կառավարման պարտականություններ.

- Վտանգավոր նյութերի և թափոնների քաղաքականության բաժին,
- Թափոնների և մթնոլորտային օդի արտանետումների կառավարման գործակալություն:

Քաղաքապետարանի կոմունալ տնտեսության վարչությունը բաժանված է երեք ստորաբաժանման՝ Աղբահանության և սանիտարական մաքրման բաժին, կենսապահովման բաժին, բազմաբնակարան շենքերի կառավարման մարմինների հետ աշխատանքի բաժին: Աղբահանության և սանիտարական մաքրման բաժինը պատասխանատու է թափոնների ընդհանուր կառավարման համար: Առայժմ այս բաժնում աշխատողների թիվը բավարար է: Եթե վերամշակման աշխատանքներն աճեն, ապա աշխատողների թիվը կարող է բավարար չլինել:

Քաղաքային շրջակա միջավայրի պահպանության վարչությունը պատասխանատու է շրջակա միջավայրի պահպանության մշտադիտարկման տվյալների վերլուծության համար, որոնք տրամադրվել են Քաղաքային մշտադիտարկման կենտրոնի կողմից՝ ծրագիրավորելու, թե ինչ անել շրջակա միջավայրի պահպանությունը բարելավելու համար: Հիմնական նպատակը շրջակա միջավայրի պահպանության ոլորտում Երևանի քաղաքապետին վերապահված լիազորությունների իրականացումն է: Վարչության խնդիրներն ու գործառույթները բխում են շրջակա միջավայրի պահպանության բնագավառի իրավական ակտերով Երևանի քաղաքապետին վերապահված լիազորություններից՝ դրանց իրականացման համար:

Գլուխ 7-ում ներկայացված է «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկի, Կանաչապատման ՀՈԱԿ -ի աշխատանքի և աղբահանության վճարի, քաղաքապետարանի բյուջեի և պետական բյուջեի ֆինանսական վերլուծությունը, որը նախատեսված է Երևանում ԿԹԿ ծրագրի ֆինանսավորման համար: Ընդհանուր առմամբ, Երևանի քաղաքապետարանի բնակիչների կողմից վճարվող աղբահանության և հեռացման վճարը ցածր է և պետք է բարձրացվի: Նաև պետք է ավելացնել վճարումների հավաքագրումը:

Գլուխ 8-ը ներկայացնում է ՔԹ կառավարման նպատակների համառոտ նկարագրությունը, որը հաստատվել է 2021-2023թթ. Քաղաքային կոշտ թափոնների կառավարման ազգային ռազմավարության շրջանակներում, որն ընդունվել է 2021 թվականի ապրիլի 01-ին, ինչպես նաև ռազմավարության իրականացման ճանապարհային քարտեզը: Խնդիրն այն է, որ սա ՔԹԿ առաջին ծրագիրն է, և նախորդ ՔԹԿ ծրագիրով սահմանված նպատակներ չկան: Այնուամենայնիվ, **ռազմավարական նպատակները**, որոնք ներկայացված են Ռազմավարության Հավելված N1-ում Աղբահանության/հեռացման համակարգի ռազմավարություն, վերլուծվում են որպես ՔԹԿ ծրագրի խիստ համապատասխան նպատակներ: Վերլուծությունը հիմնված է նախորդ՝ 2021-2023թթ. ընթացքում այդ նպատակների կատարման վերլուծության վրա:

Նկատի ունենալով նախկինում սահմանված նպատակների իրականացումը, կարելի է եզրակացնել, որ ծրագիրավորման տարածքում.

- չի իրականացվել առաջացող թափոնների քանակի *ծրագիրավորված* կրճատումը.
- չի իրականացվել վերաօգտագործված կամ օգտահանված թափոնների քանակի *ծրագիրավորված* աճը.
- չի իրականացվել շրջակա միջավայրին չհամապատասխանող (հակասանիտարական) եղանակով հեռացվող թափոնների *ծրագիրավորված* կրճատումը:

Ներկայիս համակարգի բնապահպանական, առողջապահական և աշխատանքային անվտանգության բնութագրերը ներդրված են ցածր մակարդակով և դեռ ունի բարելավման կարիք:

Գործող համակարգի վարչարարական և կազմակերպչական արդյունավետությունն իրականացվում է ընդունելի մակարդակով, բայց դեռ ունի բարելավման կարիք:

Մաս II-ում տրամադրված է Երևանի քաղաքապետարանում թափոնների կառավարման ծրագիրավորման շրջանակը:

Գլխում 9-ում կազմվում է ՔԹԿ ծրագրի ծրագիրավորման մասը՝ հիմնվելով.

ա) թափոնների վերաբրյալ ԵՄ և ներպետական օրենսդրության և ռազմավարության վրա, որոնք ներառում են նպատակներ՝ սահմանված հատուկ ոլորտներում, և

բ) իրավիճակի մասին տեղեկատվությունը, այսինքն՝ ներկա իրավիճակի վերլուծությունը և գնահատումը:

Սույն ՔԹԿ ծրագրի ընդհանուր նպատակն է նպաստել Երևանի քաղաքապետարանի կայուն զարգացմանը՝ ստեղծելով քաղաքային թափոնների կառավարման ծրագիր՝ ՔԹ արտադրությունը վերահսկելու, շրջակա միջավայրի վրա ՔԹ ազդեցությունը նվազեցնելու, ռեսուրսների օգտագործման արդյունավետությունը բարելավելու, հեռացումը պատշաճ կերպով ապահովելու, ներդրումները խթանելու և ՔԹ-ից ստացվող տնտեսական հնարավորությունները առավելագույնի հասցնելու նպատակով:

Սույն ՔԹԿ ծրագիրը կազմված է Երևանի քաղաքապետարանի վարչական սահմանների համար, որը սովորաբար ընդգրկում է քաղաքային և ծայրամասային/գյուղական տարածքները: Ծրագիրավորման ժամանակահատվածը 5 տարի է: Յուրաքանչյուր 5 տարին մեկ ծրագիրը պետք է վերամշակվի:

Բնակչության աճի և ՔԹ արտադրության և կազմի ապագա միտումների գնահատումը կատարվում է հաջորդ 20 տարիների համար՝ 2025-2044թթ.:

ՔԹ սկզբաղբյուրում տեսակավորման ավելացումը Էական նշանակություն ունի ապագա ՔԹԿ համար: Առաջին միջոցառումներից մեկը 2028 թվականին հավաքման կետերի կրկնակի ավելացումն է, որոնք կապված են փաթեթավորման թափոնների սկզբաղբյուրում տեսակավորման հետ՝ 335-ից հասնելով 670-ի՝ որպես միջնաժամկետ միջոց: Կանաչապատման ՀՈԱԿ-ի թափոնների տեսակավորման բաժնում Նույնպես պետք է ավելացվի աշխատողների թիվը և աշխատանքը կազմակերպվի երկու հերթափոխով:

Տնային տնտեսություններից և ձեռնարկատիրական գործունեությունից բոլոր վերամշակելի թափոնների հավաքման համար, որոնց նկատմամբ կիրառվում են թափոնների կառավարման առանձին օրենքներ, օրինակ՝ խոշոր եգրաչափերի թափոններ, կանաչ թափոններ, փաթեթավորման թափոններ, տեքստիլ, ՎԹԿ, ներառյալ մեծ և փոքր չափի ԷԷՍԹ, սպառված մարտկոցներ և կուտակիչներ, յուղերի թափոններ, բժշկական և դեղագործական թափոններ և այլն, նախատեսվում է ստեղծել 2 տիպիկ, 1 կենտրոնական և 5 շարժական տարանջատ հավաքման կետեր 2027 թվականին: Եվս երեք տիպիկ տարանջատ հավաքման կետ և ևս երեք շարժական տարանջատ հավաքման կետ ծրագիրավորվում են որպես երկարաժամկետ զարգացում 2033 թվականին, և ևս 2 տիպիկ և ևս 3 շարժական տարանջատ հավաքման կետ՝ 2039 թվականին: Ընդհանուր նախատեսվում է 7 տիպիկ, 1 կենտրոնական և 11 շարժական տարանջատ հավաքման կետեր, քանի որ Երևանի քաղաքապետարանն ունի 12 վարչական շրջան, և տարանջատ հավաքման կետեր պետք է մոտ լինեն բնակեցված բնակավայրերին: Քաղաքացիական հարմարությունների ստացիոնար կայքէջերի ստեղծման համար անհրաժեշտ ժամանակը մոտավորապես 1,5-2 տարի է: Պետք է ընտրվեն անշարժ ՏՀԿ-ների առաջին տեղերը:

Երեք ամիս է անհրաժեշտ տեղանքի ընտրության և հիդրոերկրաբանական հետազոտության համար: Հայեցակարգային նախագծի պատրաստման համար պահանջվում է մեկ ամիս: 25 օր է պահանջվում հայեցակարգային նախագծի վերաբերյալ տեղական իշխանությունների կողմից առարկությունների բացակայությունը ստանալու համար: Մանրամասն նախագծի պատրաստման համար անհրաժեշտ է մեկ ամիս: Մանրամասն նախագծմանը զուգահեռ, անհրաժեշտության դեպքում լիցենզավորված ընկերության կողմից պետք է մշակվի Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատում (ՇՄԱԳ): Ըստ ԵՄ օրենսդրության, մինչ այդ պետք է մշակվի նախնական հետազոտության զեկույցը, պետք է գնահատվի ՇՄԱԳ պահանջը: Ծինարարության թույլտվություն կարելի է ստանալ միայն այն դեպքում, եթե ՇՄԱԳ-ի և աշխատանքային նախագծի վերաբերյալ առարկություններ չստացվեն: Վերոնշյալ բոլոր գործողությունների համար անհրաժեշտ ժամանակը գրեթե մեկ տարի է: Աշխատանքների մրցութային ընթացակարգը տևում է առնվազն 1 ամիս: Աշխատանքները և սարքավորումների մատակարարումը կարող է տևել մոտ 6-9 ամիս: Գումարած, մեկ ամիս շահագործման թույլտվություն ստանալու համար:

Տարանջատ հավաքման կետերը կաշխատեն 2 հերթափոխով: Նպատակը տնային տնտեսություններում առաջացած թափոնների հոսքերի տարանջատ հավաքումն է և այդ հոսքերը

աղբավայրերում հեռացումից շեղելը: Համաձայն 2021-2023թթ. ԿԿԹԿ ազգային ռազմավարության նպատակն է մինչև 2025 թվականը հեռացնել թափոնները մինչև 20% (ծավալ) և կատարել առաջացած թափոնների առնվազն 10%-ի տարանջատում սկզբնաղբյուրում: Համաձայն ԿԸԳՀ՝ Երևանի քաղաքապետարանը պետք է ստեղծի համակարգ, որը կապահովի համապատասխան թափոնների մշակումը մինչև աղբավայրը լցնելը մինչև 2024 թվականը: Ըստ փոփոխված ԵՄ ԹՇԴ-ի, վերամշակման ընդհանուր թիրախները մինչև 2035 թվականը պետք է հասցվեն 65%-ի:

Վերոհիշյալ թիրախներին հնարավոր չէ հասնել առանց կենսաթափալվող թափոնների մշակման, որը հանդիսանում է քաղաքային թափոնների ամենամեծ բաղադրիչը և, հետևաբար, այն թափոնների ամենակարևոր հոսքն է, որը պետք է շեղվի աղբավայրից: Նախատեսվում է կատարել այգու և խոհանոցի կանաչ աղբի տարանջատում սկզբնաղբյուրում: Կանաչապատման ՀՈԱԿ-ն արդեն առանձին հավաքում է հանրային զբոսայգիների և պուրակների սպասարկումից ստացվող այգու թափոնները: Հավաքված այգու թափոնները կտեղափոխվեն 17,000 տոննա/տարի հզորությամբ կոմպոստի գործարան, որը նախատեսվում է կառուցել 2025 և 2026թթ. և գործարկել 2027թ.: Առանձնատների և այգիների կողմից առաջացած այգիների թափոնները կոմպոստացվելու են տնային կոմպոստատորներում: Նախատեսվում է, որ Երևանի քաղաքապետարանը 2027թ. սկզբին առանձնատներին կմատակարարի տնային կոմպոստատորներ:

Կոմպոստի գործարանի թողունակության կրճատման 2032/2033 և 2038/2039 թվականներին: Ընտրված կոմպոստացման գործընթացի տեսակը գլանային օդափոխվող կոմպոստացումն է: Այն կաշխատի 1 հերթափոխով, բայց իրականում կաշխատի 3 հերթափոխով:

Միջնաժամկետ միջոցառումներով, 2027 թվականին երեք անշարժ տարանջատ հավաքման կետերի, 5 տարանջատ հավաքման կետերի և 5000 տոննա/տարի պարարտանյութի գործարանի հիմնումով, 2021-2023թթ. ԿԿԹԿ ազգային ռազմավարությամբ պահանջվող թիրախները կարող են իրականացվել երկու տարի ուշացումով՝ 2027 թվականին:

Խոհանոցային կանաչ թափոնների հավաքումը նախատեսվում է որպես երկարաժամկետ միջոցառում 2032/2033թթ.: Նախատեսված են նոր բեռնարկեր և աղբամաններ և նոր բեռնատարներ: Հավաքված խոհանոցային կանաչ թափոնները կմշակվեն անաէրոբ մարսողության գործարանում կենսազազի կայանով, 30,000 տոննա/տարի հզորությամբ և ջերմային և էլեկտրական էներգիայի արտադրության կայանում: Այս գործարանը ընտրված է որպես խոհանոցի կանաչ թափոնների մշակման լավագույն տարբերակ: Անաէրոբ մարսողության գործարանի հզորությունը կավելացվի 2037-2039թթ. և 2038-2040թթ.:

Սույն վերը նկարագրված սկզբնաղբյուրում տարանջատումից հետո մնացած քաղաքային թափոնները լրացուցիչ կտարանջատվեն նյութերի օգտահանման կայանում, որը նույնպես նախատեսվում է որպես երկարաժամկետ միջոցառում, որը կկառուցվի 2031-2032 թվականներին և կգործարկվի 2033 թվականին: Նախատեսվում է երկու օգտահանման կայան 25 տոննա/տարի հզորությամբ, տարանջատումը՝ մոտ 14%, տեղադրված՝ մեկ սրահում:

Այս երկարաժամկետ ծրագրի շնորհիվ աղբավայրում հեռացվող մնացորդային խառը ՔԹ քանակը կնվազի մինչև 75% 2033-ին և կնվազի մինչև 50%-ից պակաս 2040թ., ինչը ՔԹ կառավարման մեծ բարելավում է: Նաև կենսաթափալվող թափոնների 10%-ը կշեղվի աղբավայրից 2032թ., 30%-ը՝ 2038թ., և 55%-ը՝ 2043թ.: Այս տոկոսները կարող են ավելանալ, եթե մեծացվեն կոմպոստի

գործարանի և անաեորբ մարսողության գործարանի հզորությունները, և եթե խոհանոցային կանաչի թափոնների հավաքումն աճի, ինչը խորհուրդ է տրվում:

ՔԹ արտադրությունը նվազեցնելու համար պետք է նոր միջոցներ կիրառվեն: Նաև սկզբնաղբյուրում ՔԹ տարանջատումը պետք է բարելավվի, որպեսզի 2043թ.-ից սկսած, հեռացման համար նախատեսված մնացորդային խառը ՔԹ-ն լինի 10%-ից պակաս: Նաև, ՔԹ-ն, որն առանձնացվում է օգտահանման գործարանում, նախքան աղբավայրը հեռացնելը, կարող է անցնել նոր տեսակավորման և կենսաչորացման գործընթաց: Կենսաչորացման դեպքում թափոնները անցնում են արագ տաքացման շրջան՝ աերոբ մանրէների ազդեցությամբ: Այս մասնակի կոմպոստացման փուլում միկրոբների առաջացրած ջերմությունը հանգեցնում է թափոնների արագ չորացմանը: Այս համակարգերը հաճախ նախատեսված են թափոնից ստացվող վառելիք արտադրելու համար՝ ԹՍԿ, որտեղ չոր, թեթև նյութը հարմար է հետագա տեղափոխման և այրման համար: Թափոնից ստացված վառելիքը որակյալ վառելիք է տարբեր վառարանների, ցեմենտի գործարանների և այլնի համար: Կենսաչորացմամբ մշակումը, ԹՍԿ արտադրությունը Երևանի քաղաքապետարանի կողմից առայժմ գնահատված և ծրագրված չէ, սակայն այն պետք է վերանայվի հաջորդ ծրագիրավորման ժամանակաշրջանում:

Հրամայական է կենսաթափալվող թափոնները շեղել աղբավայրից՝ համաձայն ԵՄ աղբավայրերի մասին փոփոխված դիրեկտիվի և փոփոխված ԹՇԴ-ի: Հետևյալ աղյուսակում ներկայացված է, թե որքան կենսաթափալվող թափոններ են գոյանում, որքանն է տարանջատ հավաքվում և վերամշակվում, այսինքն՝ շեղվում աղբավայրից:

Որպես երկարաժամկետ միջոցառում 2029-2033 թթ. նախատեսվում է մոտ 50 հա սանիտարական աղբավայրի կառուցում ջերմության և էլեկտրաէներգիայի արտադրության կայանով:

Շինարարական աղբի մշակման համար նախատեսվում է նաև իներտ աղբավայրի կառուցում՝ մոտ 1-ից 2 հա մակերեսով, շինաղբի, քարի մանրացման գործարանով:

Գլխում 9-ում նկարագրվում են ընդհանուր և հատուկ նպատակները: Ընդհանուր սկզբունքներն են՝ կայուն զարգացման սկզբունքը, շրջանաձև տնտեսության սկզբունքը, նախազգուշական սկզբունքը, շրջակա միջավայրի համար ամենաօպտիմալ տարբերակի ընտրությունը, ինքնաբավության սկզբունքը, ՔԹ կառավարման նկատմամբ մերժության և տարածաշրջանային մոտեցման սկզբունքը, թափոնների կառավարման հիերարխիայի սկզբունքը, արտադրողի պատասխանատվության ընդլայնման սկզբունքը, և աղտոտողը վճարում է սկզբունքը:

Մանրամասն բացատրվում է նպատակների իրականացման առաջընթացի մշտադիտարկումը: Առաջընթացի չափումը կարող է օգնել քաղաքային իշխանություններին՝ պարզելու, թե ինչպես հարմարեցնել ՔԹԿ ծրագրի գործողությունների ծրագիրը, ինչը կարող է արագացնել առաջընթացը:

Քաղաքային իշխանությունները, Շրջակա միջավայրի պահպանության վարչությունը և Կոմունալ տնտեսության վարչությունը, որպես այս ոլորտի հիմնական կառույցներ, ամեն տարի կկազմեն ՔԹԿ ծրագրի մշտադիտարկման հաշվետվություն, որը հանդես կգա կոնկրետ եզրակացություններով և առաջարկություններով՝ բարելավելու ՔԹԿ ծրագրի կատարողականը:

Ավելին, Շրջակա միջավայրի մոնիտորինգի և տեղեկատվության ազգային կենտրոնը (ՇՄՄՏԱԿ) Շրջակա միջավայրի մշտադիտարկման իր տարեկան զեկույցում կարտացույցի սույն ՔԹԿ ծրագրի այն ցուցիչները, որոնք կոշտ թափոնների կառավարման մշտադիտարկման գլխի մաս են կազմում:

Բացի այդ, ՇՄՍԱԿ-ն նպատակ ունի բարելավել և վավերացնել քաղաքային կոշտ թափոնների կառավարման ոլորտում տվյալները՝ այդպիսով նպաստելով սույն ՔԹԿ ծրագրի իրականացման ավելի լավ մշտադիտարկմանը:

Նկատի ունենալով ՔԹ առանձին հոսքերի նկատմամբ տարբեր պարտականությունները՝ անհրաժեշտ է երևանի քաղաքապետարանի և ՀՀ համապատասխան նախարարությունների առավելագույն համագործակցությունը ՔԹ հավաքման, տեղափոխման, մշակման և հեռացման ժամանակակից, ֆինանսապես ապահով և մատչելի համակարգ ստեղծելու համար: Պարտականությունները երևանի քաղաքապետարանի և ազգային իշխանությունների մակարդակով՝ ի համեմատ մասնավոր հատվածի պարտականությունների, բացահայտված և մանրամասն նկարագրված են Գլուխ 9.4-ում:

Առաջարկվում է համայնքապետարանի կազմում ստեղծել թափոնների կառավարման առանձին վարչություն: Թափոնների կառավարման նոր վարչությունը պետք է շատ սերտ համագործակցի ճարտարապետության և քաղաքաշինության վարչության հետ բոլոր ծրագրված ՔԹ օբյեկտների համար տեղանքի ընտրության հարցում, ինչպիսիք են անշարժ տարանջատ հավաքման կետերը, օգտահանման գործարանը, կոմպոստի գործարանը, անաէրոբ մարսողության կայանը կենսազագից էլեկտրական և ջերմային էներգիայի արտադրության կայանի հետ, սանիտարական աղբավայրը: Աղբավայրի գազից էլեկտրական և ջերմային էներգիայի արտադրության կայանի հետ, իներտ աղբավայր շինաղբի վերամշակման կայանի հետ և այլն: Նրանք նաև պետք է սերտ համագործակցություն հաստատեն Շինարարության և բարելավարգման վարչության հետ, որը պատասխանատու է շինարարության թույլտվությունների և շահագործման թույլտվությունների և բոլոր ծրագրավորված ՔԹ օբյեկտների շինարարության վերահսկման համար: Առաջիկա 5-ամյա ժամանակահատվածում՝ 2025-2029թթ., նախատեսված են մեծ թվով միջոցառումներ:

Նոր սանիտարական աղբավայրի շահագործման համար պատասխանատու նոր ընկերությունը ստեղծվել է քաղաքապետարանի/Կոմունալ տնտեսության վարչության կողմից: 2023 թվականին ֆինանսական հարցերով 3 աշխատակից է եղել: Շահագործող անձնակազմը նախատեսվում էր աշխատանքի ընդունել հաջորդ տարիներին: Նոր սանիտարական աղբավայրի կառուցման ֆինանսավորումը (ՎՉԵԲ-ի և ԵՆԲ-ի վարկերով և ԵՄ-ի նվիրատվությամբ) քաղաքապետարանը չեղյալ է հայտարարել 2024 թվականի ապրիլին: Այս նոր ընկերությունը կարող է ընդլայնվել նոր աշխատակիցներով՝ ծածկելու բոլոր անհրաժեշտ գործողությունները՝ կապված միջնաժամկետ գործողությունների, երեք անշարժ տարանջատ հավաքման կետերի, հինգ շարժական տարանջատ հավաքման կետերի և կոմպոստի գործարանի հետ: Երկրորդ տարբերակը Կանաչապատման ՀՈԱԿ -ն է՝ լրացուցիչ աշխատակիցներով և լրացուցիչ ստորաբաժանումով, որը կստանձնի հինգ շարժական ՏՀԿ-ների ձեռքբերման, երեք անշարժ ՏՀԿ-ների և պարարտանյութի գործարանի կառուցման և շահագործման հետ կապված բոլոր պարտավորությունները: Երրորդ տարբերակն այս միջնաժամկետ գործողությունների համար ՊՄԳ-ի ստեղծումն է:

Նաև, ՊՄԳ-ն կարող է քննարկվել և դիտարկվել որպես տարբերակ բոլոր այլ նոր օբյեկտների կառուցման և շահագործման համար, ինչպիսիք են օգտահանման գործարանը, անաէրոբ մարսողության կայանը կենսազագից էլեկտրական և ջերմային էներգիայի արտադրության կայանով, սանիտարական աղբավայրը աղբավայրի գազից էլեկտրական և ջերմային էներգիայի արտադրության կայանով, շինաղբի մշակման/վերամշակման կայանը՝ իներտ աղբավայրով և այլն:

Արտադրողի պատասխանատվության ընդլայնման սկզբունքը կիրառվում է փաթեթավորման, կուտակիչների, մարտկոցների, ԷԷՍԹ-ի, շարժիչային յուղերի թափոնների կառավարման համար: Արտադրողի պատասխանատվության ընդլայնման սկզբունքի վրա հիմնված արտադրանքի և փաթեթավորման թափոնների կառավարման համակարգը կազմակերպվում է՝ կիրառելով.

- տնտեսական միջոցներ,
- վարչական միջոցներ,
- տեղեկատվական միջոցներ:

Իրավական դաշտը ներկայացված է Գլուխ 9.5-ում: Քաղաքային վարչակազմի կարողությունների հզորացումը վերաբերում է օրենսդրական դաշտի ներդաշնակեցմանը ԵՄ *Acquis communautaire* (համայնքային օրենսդրությանը), մշտադիտարկման և զեկուցման բարելավմանը թափոնների կառավարման ոլորտում, ՏԿԵՆ, ՇՄՆ և Բնապահպանական տեսչության կարողությունների հզորացմանը: Այն նաև ենթադրում է Երևանի քաղաքապետարանի և պետական կառավարման, ինչպես նաև թափոնների կառավարման գերատեսչությունների, «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկի և Կանաչապատման ՀՈԱԿ-ի կարողությունների հզորացում:

Նուբարաշենի և Աջափնյակի աղբանոցների փակման ծրագիրը ներկայացված է Գլուխ 10-ում: Երկու աղբանոցները՝ Նուբարաշենը և Աջափնյակը, կարող են դասվել որպես շրջակա միջավայրի և մարդկանց առողջության համար բարձր ռիսկային աղբանոցներ: Որպես բարձր ռիսկային տեղանք դասակարգված աղբանոցները պետք է ավելի մանրամասն ուսումնասիրվեն, ներառյալ դաշտային աշխատանքները, որպեսզի ձեռք բերվի անհրաժեշտ տեղեկատվություն: Մանրամասն բացատրված են փակման ընթացակարգի քայլերը: Նախատեսվում են նաև փակման միջոցառումներ՝ համաձայն թափոնների թաղման վերաբերյալ ԵՄ-ի փոփոխված դիրեկտիվի:

Ակնկալվում է, որ երկու աղբանոցների վերականգնումը կարող է իրավունակ լինել՝ ստանալու ֆինանսական աջակցություն կենտրոնական մակարդակով: Երկու աղբավայրերի փակումը նախատեսվում է անմիջապես նոր սանիտարական աղբավայրերի բացման և գործարկման ավարտից հետո (2033թ.): Վերականգնումից և վերամշակումից հետո նախկին աղբանոցները կարող են օգտագործվել այլ նպատակներով (203 թ.):

Ֆինանսական շրջանակը ներկայացված է **Գլուխ 11**-ում: Նկարագրված են ԶԹԿ ծրագիրով նախատեսվող միջոցառումների ֆինանսավորման տարբերակները: Ներկայացված են քաղաքային թափոնների վճարները, ներառյալ ԶԹ տարանջատման, վերամշակման և հեռացման վճարները, պլաստիկ տոպրակների համար վճարները, շինաղբի տեղափոխման և պահպանման վճարները:

Թափոնների վճարները, որոնք գոյանում են «վճարի թափացի չափով» մոտեցմամբ, ներկայացնում են աղտոտողը վճարում է սկզբունքի կիրառումը: Այս վճարի նպատակն է, որ տնային տնտեսությունները և իրավաբանական անձինք կարողանան ազդել այն գումարի վրա, որը նրանք վճարում են քաղաքային աղբահանության ծառայությունների համար այնքան թափոնների համար, որքան նրանք ստեղծում են: Եթե նրանք տարանջատում են թափոնները սկզբնաղբյուրում, կոմպոստացնում են և այլն, ապա կարող են պահանջել ավելի փոքր քանակությամբ թափոնների վճարներ: ԶԹ կառավարման ծառայությունների համար տնային տնտեսությունների սակագների ներկայիս մակարդակը, ընդհանուր առմամբ, արտացոլում է շատ

ցածր, անհամապատասխան ենթակառուցվածքը: Դրանք անխուսափելիորեն պետք է աստիճանաբար ավելացվեն ենթակառուցվածքների կառուցմանը զուգահեռ: Կկիրառվեն թիրախային սակագներ (ինչպես, օրինակ, վճարի թափածի չափով սխեմաներ)՝ հիմնական ենթակառուցվածքների և վարչական համակարգերի հետագա զարգացումը հնարավոր դարձնելու նպատակով: ԶԹԿ սակագնային բարեփոխումը պետք է հարգի «վճարի թափածի չափով» և ծախսերի վերականգնման սկզբունքները՝ հաշվի առնելով մատչելիությունը:

Ակնկալվում է, որ աղբահանության արդեն գոյություն ունեցող վճարին ավելացված վճարը կլինի ապագա խրախուսական սխեմայի մաս: Այս վճարի նպատակն է ավելի թանկացնել սահմանված պայմաններին համապատասխանող սանիտարական աղբավայրերի օգտագործումը՝ համեմատած այդ պահանջներին չբավարարող աղբավայրերի հետ: Այս վճարը կմշակվի խրախուսելու կենսաթափափող թափոնների կանխարգելումը, վերամշակումը և մշակումը: Աղբավայրի հարկը կարող է նպաստել թափոնների հոսքերը աղբավայրից դեպի վերամշակում շեղելուն: Աղբավայրում թաղման համար ավելի բարձր գները կազդեն թափոններ առաջացնողների կողմից վերամշակման տարբերակներ օգտագործելու կամ աղբավայրում թափվող թափոնների քանակը նվազագույնի հասցնելու որոշում կայացնելու վրա:

ԵՄ օրենսդրության ամբողջական մոտարկումից հետո անհրաժեշտ է մշակել կոլեկտիվ օպերատորների համակարգ՝ ԵՄ օրենսդրության պարտավորություններին համապատասխան արտադրողների պատասխանատվության ընդլայնման ծրագրի ամբողջական մշակման համար: Առնվազն ԷԵՍԹ և մարտկոցների և կուտակիչների թափոնների համար ԱՊԸ սխեմաների ստեղծում և երաշխավորում, որ արտադրողները կկրեն ֆինանսական պատասխանատվություն արտադրանքի կյանքի ցիկի թափոնների փուլի կառավարման համար, ներառյալ տարանջատ հավաքման, տեսակավորման և մշակման գործողությունները: Այդ պարտավորությունը կարող է ներառել նաև կազմակերպչական պատասխանատվություն, ինչպես նաև պատասխանատվություն՝ նպաստելու թափոնների կանխարգելմանը և արտադրանքի կրկնակի օգտագործմանն ու վերամշակմանը:

Գոյություն ունեն նաև վերամշակման առաջադեմ վճարներ, փաթեթավորման կանխավճարային համակարգեր, արտադրանքի համար գանձումներ, խրախուսում՝ չհամապատասխանելու դեպքում տուգանքների տեսքով և այլն:

Կան նաև ֆինանսավորման ազգային աղբյուրներ, այդ թվում՝ ՀՀ և մասնավոր հատվածի բյուջեն: Կան նաև արտաքին աղբյուրներ, ինչպիսիք են միջազգային ֆինանսական կառույցների (ՄՖԿ) և կառավարությունների (երկկողմ վարկային դերակատարներ) վարկերը՝ երկկողմանի վարկերի տեսքով, դրամաշնորհներ, ինչպիսիք են Եվրոպական հարևանության գործիքի (ԵՀԳ) միջոցով: ԵՄ-ն ձգտում է աջակցել քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների կարողությունների հզորացմանը՝ երաշխավորելու արդյունավետ ներքին հաշվետվողականությունը և տեղական սեփականությունը և լիարժեք դերակատարում ունենալ Ժողովրդավարացման գործընթացում: ԵՀԳ-ն ֆինանսավորում և տեխնիկական աջակցություն է տրամադրում ռազմավարական ներդրումներին Էներգետիկայի, շրջակա միջավայրի, սոցիալական, տրանսպորտի և թվային ենթակառուցվածքների ոլորտներում: Համեմատաբար փոքր գումարներ հասանելի են միջազգային նվիրատվություններից:

Գլուխ 11-ում ներկայացված են նաև ծրագրավորված միջոցառումների կապիտալ և գործառնական ծախսերը:

ՔԹԿ ծրագրի իրականացման գործողությունների ծրագիրը, որը ներառում է կարճաժամկետ (մինչև 1 տարի) և միջնաժամկետ (1-ից 3 տարի) միջոցառումները ներկայացված է **գլուխ 12**-ում:

Երկարաժամկետ (3 տարուց ավելի) միջոցառումները՝ 2025-2044թթ., նկարագրված են **գլուխ 13**-ում՝ ժամկետների և պատասխանատու մարմնի և ֆինանսավորման աղբյուրի հետ միասին:

ՔԹԿ ծրագրի իրականացման հնարավոր միջոցառումները ներկայացված են **գլուխ 14**-ում: Այս միջոցառումները ներառում են կարգավորող գործիքներ, տեղեկատվության վրա հիմնված գործիքներ և կամավոր համաձայնագրեր:

Տնտեսական գործիքները և դրանց գնահատումը ներկայացված են **գլուխ 15**-ում: Երևանի քաղաքապետարանը չունի ՔԹԿ կառավարման մի շարք կարևոր տնտեսական գործիքներ: ՔԹԿ կառավարման ներկայիս իրավիճակը բարելավելու համար պետք է վերակազմավորել գոյություն ունեցող համակարգը և ներդրել տնտեսական նոր գործիքներ: Քաղաքային թափոնների կառավարման ծառայությունների համար վճարների հավաքագրումը պետք է բարելավվի: «Վճարիր թափածի չափով» համակարգերի ներդրումը պետք է դիտարկվի որպես մատուցվող ծառայությունների կատարողականի բարելավման խթանման միջոց:

Արտադրողի պատասխանատվության ընդլայնման իրականացումը պետք է ապահովի, որ արտադրողները ֆինանսավորեն այն ծառայությունները, որոնք տրամադրում են քաղաքապետարանները, և որոնք օգտագործվում են արտադրողների պարտավորությունների կատարմանն աջակցելու համար: Հետևելով աղտոտողը վճարում է սկզբունքին, ֆինանսավորման հիմնական աղբյուրը օգտագործողների վճարներն են, որոնք նախևառաջ կավելանան ֆինանսական պահանջի աճի հաշվին, իսկ երկրորդը՝ փոխ առ փոխ՝ հանրության կողմից ընդունումը և նրա համար մատչելիությունը չխաթարելու նպատակով:

ՔԹ կառավարման համակարգի հետագա զարգացումը Երևան քաղաքում պահանջում է մասնավոր հատվածի մասնակցության մեծացում:

Քաղաքապետարանի վերահսկողությամբ պետք է ստեղծվի Շրջակա միջավայրի պահպանության հիմնադրամ (Կանաչ հիմնադրամ)՝ որպես առանձին շահույթ չհետապնդող կազմակերպություն:

Հասարակության իրազեկվածության բարձրացումը տրված է **գլուխ 16**-ում: ՔԹԿ պատշաճ կառավարման համար ծրագիրավորման գործընթացի բոլոր փուլերում տեղեկատվական, կրթական և թափանցիկության ծրագրերն առանձնահատուկ նշանակություն ունեն, որոնց նպատակն է մշակել ՔԹ կառավարման ժամանակակից հայեցակարգ: Այս համատեքստում անհրաժեշտ է իրականացնել հանրային իրազեկվածության և հանրային մասնակցության զարգացման ծրագրեր:

Ծրագրի տեղեկատվական մասը ուղղված է հանրությանը և թիրախային խմբերին, որոնք ընդգրկված են ՔԹԿ ծրագիրում, ծրագիրավորման տարածքում ՔԹ կառավարման նախադրյալներին ծանոթացնելուն: Այս տեսակի քարոզարշավները, տեղեկատվություն և հաղորդակցություն ապահովելով, կրթում են քաղաքացիներին և հանրությանը, ընդհանրապես, կամ առանձին թիրախային խմբերի անդամներին, ինչպիսիք են տնային տնտեսությունները, ձեռնարկատերերը, ֆերմերները, երեխաները, երիտասարդները, իգական սեռի բնակչությունը և այլն:

Հաղորդագրությունները, որոնք ուղարկվում են քաղաքացիներին կամ առանձին թիրախային խմբերին, ի վերջո ուղղված են հասարակության բնապահպանական իրազեկվածության բարելավմանը և վարքագծի գոյություն ունեցող օրինաչափությունների փոփոխմանը, և առանձին-առանձին նրանք կարող են առնչվել ՔԹ կառավարման որևէ ասպեկտին (հեռացում, հավաքում, վերամշակում, վերաօգտագործում և այլն) կամ խրախուսել տարբեր տեսակի ՔԹ (վերամշակվող թափոններ, ՎԿԹ, հատուկ թափոնների հոսքեր և այլն) պատշաճ մշակումը:

Քանի որ ՔԹ կառավարման տարածքի կարգավորումը վերաբերում է Երևանի քաղաքապետարանի բոլոր քաղաքացիներին, չափազանց կարևոր է ապահովել, որ բոլոր քաղաքացիները պատշաճ տեղեկացված լինեն այս ոլորտում հիմնական որոշումների կայացման վերաբերյալ: Բացի այդ, քաղաքացիներին պետք է հնարավորություն ընձեռվի նպաստելու այս գործընթացին՝ ներկայացնելով հատուկ առաջարկներ, դիտողություններ, փոփոխություններ և լրացումներ ՔԹ կառավարման հետ կապված հիմնական որոշումներում:

Իրազեկման արդյունավետ բարձրացման հետևյալ տարրերը կներառվեն իրազեկման բոլոր արշավներում.

- ապահովել բոլոր հաղորդակցությունների շարունակականությունը, հետևողականությունը, փոխլրացումը և հստակությունը՝ հստակ սահմանված նպատակներով և խնդիրներով.
- ստեղծել հստակ հաղորդագրություններ, որոնք համապատասխանում են և ուղղված են որոշված թիրախային լսարաններին.
- ապահովել արդյունավետ կատարում՝ գործողությունների ինտեգրման և պատասխանատվության հստակեցման միջոցով:

ՆԱԽԱԴԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

2. Թափոնների կառավարման գործող օրենսդրական դաշտը և ռազմավարությունը

2.1 ԵՄ քաղաքականությունը և օրենսդրությունը թափոնների կառավարման ոլորտում

2.1.1 ԵՄ քաղաքականություն և օրենսդրություն

2.1.1.1 Խաչվող հորիզոնական ռազմավարություններ և քաղաքականություններ

Եվրոպական մակարդակով թափոնների քաղաքականության հետևյալ առաջնահերթ նպատակները սահմանվում են Շրջակա միջավայրի 7-րդ գործողությունների ծրագրին համահունչ (թիվ 1386/2013/ԵՄ որոշում)²՝ նվազեցնել գոյացող թափոնների ծավալը, առավելագույնի հասցնել վերամշակումը և վերօգտագործումը, սահմանափակել այրումը չվերամշակվող նյութերի այրմամբ, աստիճանաբար վերացնել աղբավայրերը՝ թողնելով միայն չվերամշակվող և չօգտահանվող թափոնները, ապահովել թափոնների քաղաքականության թիրախների ամբողջական իրականացումը բոլոր անդամ պետություններում (ԱՊ)։ Շրջակա միջավայրի վերաբերյալ 7-րդ գործողությունների ծրագիրը (ՇՄԳԾ) Եվրոպական բնապահպանական քաղաքականության ուղեցույցն է մինչև 2020 թվականը և դրանից հետո և հատուկ ուշադրություն է դարձնում թափոնները ռեսուրսի վերածելուն։ Այն սահմանում է ԵՄ բնական կապիտալը պաշտպանելու, պահպանելու և ընդլայնելու, ԵՄ-ն արդյունավետ ռեսուրսներով, կանաչ և մրցունակ ցածր ածխածնային տնտեսության վերածելու հիմնական նպատակները, ինչպես նաև պաշտպանելու ԵՄ քաղաքացիներին շրջակա միջավայրի հետ կապված առողջության և բարեկեցության համար ռիսկերից։

2022թ. մայիսի 2-ին ուժի մեջ է մտել Շրջակա միջավայրի վերաբերյալ 8-րդ գործողությունների ծրագիրը, որպես ԵՄ իրավաբանորեն համաձայնեցված ընդհանուր օրակարգ շրջակա միջավայրի քաղաքականության համար մինչև 2030 թվականը։ Այս ՇՄԳԾ-ն սահմանում է մինչև 2030թ. առաջնահերթ նպատակները և դրանց հասնելու համար անհրաժեշտ պայմանները։ Հիմնվելով Եվրոպական Կանաչ գործարքի վրա (European Green Deal)³ ՇՄԳԾ-ը նպատակ ունի արագացնել անցումը կլիմայի առումով չեզոք, ռեսուրսների համար արդյունավետ տնտեսության՝ գիտակցելով, որ մարդկային բարեկեցությունն ու բարգավաճումը կախված են առողջ էկոհամակարգերից։ **8-րդ ՇՄԳԾ-ն**² կոչ է անում ակտիվ ներգրավել բոլոր շահագրգիռ կողմերին կառավարման բոլոր մակարդակներում՝ ապահովելու, որ ԵՄ կլիմայի և շրջակա միջավայրի մասին օրենքներն արդյունավետորեն կիրարկվեն։ Այն ԵՄ համար հիմք է հանդիսանում Միավորված ազգերի կազմակերպության **2030 թվականի օրակարգին** և **Նրա Կայուն զարգացման նպատակներին** հասնելու համար։

Երկարաժամկետ առաջնահերթ նպատակն է, որ ամենաուշը մինչև 2050 թվականը Եվրոպացիները լավ ապրեն, մոլորակային սահմաններում, բարեկեցիկ տնտեսությունում, որտեղ

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022D0591>

ոչինչ չի վատնվում: Կլիմայի վերականգնողական աճ, կլիմայի առումով չեզոքությունն իրականություն կլինի, իսկ անհավասարությունները զգալիորեն կկրճատվեն: Մինչև 2030թ. կա վեց առաջնահերթ նպատակ.

- 2030 թվականին ջերմոցային գազերի արտանետումների նվազեցման նպատակի և **կլիմայի առումով չեզոքության** իրագործում մինչև 2050 թվականը.
- **հարմարվողականության բարձրացում, դիմակայունության ամրապնդում** և կլիմայի փոփոխության նկատմամբ **խոցելիության նվազեցում**.
- առաջ շարժվել դեպի **վերականգնողական աճի** մոդել, տնտեսական աճի անջատում ռեսուրսների օգտագործումից և շրջակա միջավայրի վատթարացումից՝ արագացնելով անցումը շրջանաձև տնտեսության.
- հետամուտ լինել **գրոյական աղտոտման** հավակնությանը, ներառյալ օդը, ջուրը և հողը, և պաշտպանել եվրոպացիների առողջությունն ու բարեկեցությունը.
- **կենսաբազմազանության** պաշտպանություն, պահպանում և վերականգնում և **բնական կապիտալի** հզորացում.
- արտադրության և սպառման հետ կապված **բնապահպանական և կլիմայական լարվածության նվազեցում** (մասնավորապես էներգետիկայի, արդյունաբերության, շենքերի և ենթակառուցվածքների, շարժունակության, զբոսաշրջության, միջազգային առևտրի և սննդի համակարգի ոլորտներում):

Եվրոպական Կանաչ գործարքի «Չվնասել» երդմանը համահունչ՝ 8-րդ ՇՄԳԾ-ն աջակցում է քաղաքականության մշակման և իրականացման ինտեգրված մոտեցմանը:

Գործողությունների ծրագրի 3-րդ հոդվածը սահմանում է առաջնահերթ նպատակներին հասնելու համար անհրաժեշտ նպաստավոր պայմանները: Ի թիվս այլնի, այն ընդգծում է հետևյալի անհրաժեշտությունը՝

- գործող օրենսդրության լիարժեք **իրականացում**.
- Միության **Նյութական և սպառողական** հետևանքների էական նվազում.
- բնապահպանական արդարության իրագործում.
- **կայուն ֆինանսների** խթանում.
- **տնտեսական և հարկային խթանների** կիրառում՝ կայունությանը անցում կատարելը դյուրացնելու համար.
- **հանածո վառելիքի** սուբսիդիաների աստիճանական վերացում.
- «**ՀԼԱ-ից անդին**» ամփոփիչ վահանակի մշակում.
- քաղաքականություն մշակելու բոլոր մակարդակներում ներգրավվածություն և **համագործակցություն** տարբեր մակարդակների դերակատարների միջև.
- **թվայնացման** ներուժի օգտագործում.
- ապահովել, որ քաղաքականության գործողությունները ամուր խարսխված լինեն **նորագույն գիտության և գիտելիքի վրա:**

Եվրոպական միության շրջանաձև տնտեսության փաթեթը (COM/2015/0614) սահմանում է հավակնոտ միջոցներ, որոնք ներառում են թափոնների վերաբերյալ վերանայված օրենսդրական առաջարկներ՝ խթանելու Եվրոպայի անցումը դեպի շրջանաձև տնտեսություն: Շրջանաձև տնտեսության համար ԵՄ գործողությունների ծրագրում առաջարկված գործողությունները կնպաստեն արտադրանքի կյանքի ցիկլերի «փակմանը»՝ ավելի մեծ վերամշակման և վերօգտագործման միջոցով և օգուտներ կբերեն ինչպես շրջակա միջավայրին, այնպես էլ տնտեսությանը:

Շրջանաձև տնտեսության մեջ պլաստիկի համար իր ռազմավարությամբ (COM/2018/028 եզրափակիչ) Հանձնաժողովը, ի թիվս այլնի, մտադիր է վերափոխել պլաստիկի և պլաստիկից արտադրանքի նախագծման, արտադրության, օգտագործման և վերամշակման եղանակը: Ռազմավարության համաձայն մինչև 2030 թվականը պլաստիկից պատրաստված բոլոր փաթեթավորումները պետք է վերամշակելի լինեն: Ռազմավարությունը նաև ընդգծում է հատուկ միջոցների անհրաժեշտությունը, հնարավոր է օրենսդրական գործիք՝ նվազեցնելու մեկանգամյա օգտագործման պլաստիկի ազդեցությունը, հատկապես մեր ծովերում և օվկիանոսներում:

Թափոնների մաքրման խոշոր կայանքների կառուցումը պարբերաբար ենթարկվում է գնահատման՝ համաձայն Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2011 թվականի դեկտեմբերի 13-ի 2011/92/EU դիրեկտիվի՝ շրջակա միջավայրի վրա որոշ պետական և մասնավոր ծրագրերի ազդեցության գնահատման վերաբերյալ (ՕՂ L26, 28.1.2012), որը փոփոխվել է Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2014 թվականի ապրիլի 16-ի 2014/52/EU դիրեկտիվով (ՕՂ L 124, 25.4.2014) (**ՇՄԱԳ դիրեկտիվ**):

Թափոնների կառավարման ծրագիրները ենթակա են գնահատման՝ համաձայն Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2001 թվականի հունիսի 27-ի 2001/42/EC դիրեկտիվի՝ շրջակա միջավայրի վրա որոշակի ծրագիրների և ծրագրերի ազդեցության գնահատման վերաբերյալ (ՕՂ L 197, 21.7.2001) (**Ռազմավարական բնապահպանական գնահատման** դիրեկտիվ):

2.1.1.2 Շրջանակային օրենսդրություն

Թափոնների վերաբերյալ շրջանակային դիրեկտիվը³ (Եվրախորհրդարանի և Խորհրդի 2008թ. նոյեմբերի 19-ի 2008/98/EC դիրեկտիվ՝ թափոնների և որոշ դիրեկտիվների ուժը կորցրած ճանաչելու մասին, որոնք փոփոխված են 2018/851 դիրեկտիվով (ԵՄ))⁴

ԹՇԴ-ն նախատեսում է շրջակա միջավայրի և մարդկանց առողջության պահպանման միջոցառումներ՝ կանխելով կամ նվազեցնելով թափոնների առաջացման և կառավարման բացասական ազդեցությունները և նվազեցնելով ռեսուրսների օգտագործման ընդհանուր ազդեցությունը և բարելավելով այդ օգտագործման արդյունավետությունը: Այն սահմանում է թափոնների կառավարման հետ կապված հիմնական հայեցակարգերը և սահմանում է ԵՄ-ում թափոնների մշակման իրավական դաշտը: ԹՇԴ 4-րդ հոդվածում սահմանվում է «**թափոնների հիերարխիան**»՝ դիտարկելով հետևյալ քայլերը՝ ըստ առաջնահերթության՝ 1) կանխարգելում/կրճատում, 2) վերաօգտագործման նախապատրաստում /վերօգտագործում, 3) վերամշակում, 4) այլ օգտահանում, օրինակ՝ էներգիայի օգտահանում, և 5) հեռացում/մնացորդային թափոնների կառավարում: Սրանք հանդիսանում են թափոնների կանխարգելման և կառավարման ներպետական օրենսդրության և քաղաքականության մշակման հիմնական տարրերը:

Անդամ պետությունների կողմից **թափոնների կանխարգելման ծրագիր** ստեղծելու պահանջով (հոդված 29), որը ներառում է միջոցառումների գնահատումը և թափոնների կանխարգելման ցուցիչների սահմանումը, ԹՇԴ-ն ստանում է ամենաառաջնահերթ քայլի նշանակություն: **Վերաօգտագործումը և վերամշակումը** բերվում են՝ սահմանելով հատուկ թիրախներ տնային տնտեսություններից ստացվող թափոնների համար, ինչպիսիք են թուղթը, մետաղը, պլաստիկը և

³ ԹՇԴ

⁴ Ազգային ՔԹ ռազմավարություն, Ներառյալ ՔԹ ազգային ծրագիրը 2020-2025 թվականների համար, Սերբիա, 2019թ.

ապակին, ինչպես նաև շինարարական թափոնները (բացառությամբ բնականորեն առաջացող նյութի) (հոդված 11), որոնք պետք է իրագործվեն 2020 թվականին: Պետությունները պարտավոր են ձեռնարկել անհրաժեշտ միջոցներ՝ նպատակները իրագործելու համար, որպեսզի շարժվեն դեպի վերամշակող եվրոպական հասարակություն՝ ռեսուրսների արդյունավետության բարձր մակարդակով: Այն դեպքում, երբ օգտահանում չի իրականացվում, թափոնները պետք է ենթարկվեն **անվտանգ հեռացման աշխատանքների**՝ համաձայն ԹՇԴ-ի 12-րդ հոդվածի: Թափոնների կառավարման հիերարխիայի բոլոր քայլերը պետք է իրականացվեն առանց մարդու առողջությունը վտանգելու, առանց շրջակա միջավայրին վնաս պատճառելու և, մասնավորապես. ա) առանց ջրի, օդի, հողի, բույսերի կամ կենդանիների վտանգի. բ) առանց աղմուկի կամ հոտերի տեսքով տհաճություն պատճառելու. և (գ) առանց բացասաբար ազդելու քաղաքից դուրս վայրերի կամ հատուկ տեսարժան վայրերի վրա (հոդված 13):

Բացի այդ, ԹՇԴ-ն նախատեսում է դրույթներ թափոնների կառավարման համար, որոնք ներառում են այնպիսի ասպեկտներ, ինչպիսիք են թափոնների կառավարման պատասխանատվությունը (հոդված 15), ինքնաբավության և մերձության սկզբունքները և ավելի կոնկրետ՝ *վտանգավոր թափոնների կառավարումը (ներառյալ հսկողությունը (հոդված 17), խառնելու արգելքը (հոդված 18) և վտանգավոր թափոնների մակնշումը (հոդված 19), ինչպես նաև կենցաղային վտանգավոր թափոնների կառավարումը՝ ՎԿԹ (հոդված 20):* Յուրեղի և կենսաթափոնների կառավարման հատուկ պահանջները սահմանված են 21-րդ և 22-րդ հոդվածներով, որոնք ներառում են, օրինակ՝ տարանջատ հավաքումը և մշակումը՝ շրջակա միջավայրի պաշտպանության բարձր մակարդակի նպատակով:

Թափոնների մշակում իրականացնելու մտադրություն ունեցող ցանկացած հաստատություն կամ ձեռնարկություն պետք է **իրավասու մարմնից թույլտվություն ստանա**՝ համաձայն ԹՇԴ-ի 23-րդ հոդվածի: Թույլտվություններում պետք է մանրամասնորեն նշվեն, օրինակ՝ թափոնների տեսակներն ու քանակները, որոնք կարող են մշակվել, ինչպես նաև անվտանգության և նախազգուշական միջոցները: Կողմերը, որոնք ենթակա չեն թույլտվության պահանջներին (պրոֆեսիոնալ հավաքողներ և փոխադրողներ կամ դիլերներ և միջնորդներ) պետք է գրանցվեն իրավասու մարմնի կողմից վարվող գրանցամատյանում: Հիմնարկները կամ ձեռնարկությունները, որոնք իրականացնում են թափոնների մշակման գործողություններ, հիմնարկները կամ ձեռնարկությունները, որոնք հավաքում կամ տեղափոխում են թափոնները մասնագիտական հիմունքներով, միջնորդները և դիլերները, ինչպես նաև վտանգավոր թափոններ արտադրող հաստատությունները կամ ձեռնարկությունները ենթակա են համապատասխան **պարբերական ստուգումների իրավասու մարմինների կողմից** (հոդված 34):

5-րդ հոդվածում սահմանվում են «երկրորդային արտադրանքի» հիմնական պահանջները, որոնք թույլ են տալիս, որ արտադրական գործընթացի արդյունքում առաջացած նյութը կամ առարկան, որի առաջնային նպատակը այդ ապրանքի արտադրությունը չէ, կարող է համարվել որպես թափոն չհանդիսացող: Ավելին, 6-րդ հոդվածը սահմանում է հետևյալ հիմնական պահանջները «թափոնների ավարտի» համար՝ թույլ տալով, որ որոշակի նշված թափոնները դադարեն թափոն լինելուց՝

- նյութի կամ առարկայի հետագա օգտագործումը հստակ է/կա պահանջարկ կամ շուկա նյութի կամ առարկայի համար.

- Նյութը կամ առարկան կարող է ուղղակիորեն օգտագործվել առանց որևէ հետագա մշակման, բացառությամբ սովորական արդյունաբերական պրակտիկայի/ընդունելի է Նյութի կամ առարկայի օգտագործումը հատուկ նպատակով.
- Նյութը կամ առարկան արտադրվում է որպես արտադրական գործընթացի անբաժանելի մաս, և
- հետագա օգտագործումը օրինական է, այսինքն՝ Նյութը կամ առարկան բավարարում է արտադրանքի, շրջակա միջավայրի և առողջության պահպանման բոլոր համապատասխան պահանջներ կոնկրետ օգտագործման համար և չի հանգեցնի շրջակա միջավայրի կամ մարդու առողջության ընդհանուր բացասական ազդեցության:

Երկու գործիքներն էլ միտված են ուժեղացնելու որոշակի վերօգտագործվող/վերամշակվող Նյութերի օգտագործումը՝ նվազեցնելով բյուրոկրատական բեռը, որը կապված է թափոնների կարգավիճակի հետ, պայմանով, որ դա չի վտանգի ԹՇԴ նպատակները: Եվրոպական մակարդակում արդեն ընդունվել են «թափոնների ավարտի» մի քանի կանոններ (երկաթի և ալյումինի ջարդոն, պղնձի ջարդոն, ապակու կուլետներ):

Ինչ վերաբերում է ԹՇԴ-ի 7-րդ հոդվածում թափոնների դասակարգմանը, հղում է կատարվում 2000/532/ EC որոշմանը (փոփոխված 2014/955/EU որոշմամբ), որը սահմանում է **«թափոնների ցանկը»**: Թափոնների վտանգավոր հատկությունները գնահատելիս կիրառվում են ԹՇԴ-ի III Հավելվածով (փոփոխված թիվ 1357/2014 կանոնակարգով (ԵՄ) և թիվ 2017/997 կանոնակարգով (ԵՄ) սահմանված չափանիշներով:

«Արտադրողի պատասխանատվության ընդլայնումը»⁵ սահմանվում է ԹՇԴ-ի 8-րդ հոդվածում որպես այն, որ ցանկացած ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձ, ով մասնագիտորեն զարգացնում, արտադրում, մշակում, վաճառում կամ ներմուծում է արտադրանք, պատասխանատվություն է կրում դրանց թափոնների կառավարման համար: Սա կարող է ներառել այնպիսի միջոցներ, ինչպիսիք են արտադրանքի նախագծումը խրախուսելը կամ արտադրանքի վերամշակելիության վերաբերյալ տեղեկատվության հասանելիությունը՝ հաշվի առնելով տեխնիկական իրագործելիությունը և տնտեսական կենսունակությունը, ինչպես նաև շրջակա միջավայրի, մարդու առողջության վրա և սոցիալական ընդհանուր ազդեցությունները: Ցա հոդվածով (ներմուծված է 2018/851 դիրեկտիվով (ԵՄ)) սահմանվում է հաստատման ենթակա ԱՊԸ սխեմաների նվազագույն չափանիշները:

Աղտոտողը վճարում է սկզբունքի համաձայն՝ թափոնների կառավարման ծախսերը կրում է սկզբնական թափոն արտադրողը կամ թափոնների ներկայիս կամ նախկին սեփականատերերը (տե՛ս հոդված 14):

Թափոնների կառավարման ազգային, տարածաշրջանային և տեղական ծրագիրների նվազագույն պահանջները սահմանված են ԹՇԴ-ի 28-րդ հոդվածով: Ծրագրերը պետք է ընդգրկեն ողջ աշխարհագրական տարածքը և, հետևաբար, պետք է վերլուծեն թափոնների կառավարման ներկա իրավիճակը: Նրանք պետք է սահմանեն միջոցառումներ, որոնք պետք է ձեռնարկվեն՝ բարելավելու Էկոլոգիապես մաքուր նախապատրաստումը վերաօգտագործման, վերամշակման, օգտահանման և թափոնների հեռացման համար, և պետք է սահմանվի գնահատում, թե ինչպես է ծրագիրը աջակցելու նպատակների իրականացմանը:

⁵ ԱՊԸ

Նվազագույն պահանջներ՝ վերամշակումը խթանելու համար

(ԵՄ) 2018/851 դիրեկտիվը, որը փոփոխում է թափոնների վերաբերյալ ԹՇԴ 2008/98/EC դիրեկտիվը, հրապարակվել է Եվրամիության պաշտոնական ամսագրում 2018 թվականի հունիսի 14-ին՝ որպես Եվրոպական շրջանաձև տնտեսության փաթեթի մաս: Դիրեկտիվի փոփոխությունների հիմնական տարրերի թվում են.

- Կենցաղային թափոնների վերաօգտագործման և վերամշակման նախապատրաստման թիրախի մեծացում՝ 55% մինչև 2025թ., 60% մինչև 2030թ. և 65% մինչև 2035թ.
- Վերամշակման հաշվարկման խիստ կանոններ, որոնք հիմնված են վերամշակման մեջ ներդրման վրա և 2027թ. հունվարի 1-ից անդամ պետությունները կարող են միայն աերոբ կամ անաերոբ մշակման մեջ մտնող քաղաքային կենսաթափոնները համարել որպես վերամշակված, եթե դրանք տարանջատ հավաքվել կամ տարանջատվել են սկզբնաղբյուրում.
- Մինչև 2023թ. դեկտեմբերի 31-ը կենսաթափոնները կա՛մ պետք է առանձնացվեն և վերամշակվեն սկզբնաղբյուրում, կամ տարանջտ հավաքվեն + չպետք է խառնվեն այլ տեսակի թափոնների հետ. սա ներառում է նաև տնային կոմպոստացման և կոմպոստացման և կենսաթափոնների մարսման խրախուսման պարտավորությունը, որը հանգեցնում է կոմպոստի կամ մարսված նյութի, որը համապատասխանում է բարձր չափորոշիչներին.
- Թափոնների վերաօգտագործմանը և կանխարգելմանն ուղղված միջոցառումներ, ներառյալ սննդի թափոնների կանխարգելումը.
- Սահմանումների կատարելագործում, վերամշակման ծավալների հաշվարկման մեթոդների ներդաշնակեցում և զեկուցման պարտավորությունների ինտեգրում.
- ԱՊԸ համար նվազագույն գործառնական պայմանների ներդրում.
- Տնտեսական խթաններ արտադրողների համար՝ ավելի կանաչ ապրանքներ շուկա հանելու և օգտահանման և վերամշակման սխեմաներին աջակցելու համար.
- Տեքստիլի և կահույքի վերանորոգման և վերաօգտագործման աշխատանքները խթանող համակարգերի ստեղծում.
- Տեքստիլի տարանջատ հավաքման կազմակերպում:

Թափոնների փոխադրման կանոնակարգ (Կանոնակարգ (EC) թիվ 1013/2006)

Կանոնակարգը սահմանում է թափոնների անդրսահմանային փոխադրումների ընթացակարգերը և իրականացնում է *Վտանգավոր թափոնների անդրսահմանային տեղաշարժերի և դրանց հեռացման վերահսկման մասին Բազելի կոնվենցիայի դրույթները*, ինչպես նաև վերահսկողության մասին ՏՀԶԿ խորհրդի C(2001)107/FINAL որոշումը օգտահանման աշխատանքների ենթակա թափոնների անդրսահմանային տեղաշարժերի մասին (ՏՀԶԿ որոշում), որը փոփոխվել է C(2004)20-ով: Կանոնակարգը, որն ուղղակիորեն կիրառելի է անդամ պետություններում, փոփոխվել է 2014 թվականին (ԵՄ) թիվ 660/2014 կանոնակարգով:

Թափոնների փոխադրման կանոնակարգը (ԹՓԿ) ներառում է վտանգավոր թափոնների արտահանման արգելք ՏՀԶԿ անդամ չհանդիսացող երկրների համար («Բազելյան արգելք»), ինչպես նաև արգելք հեռացման ենթակա թափոնների արտահանման համար: Այն նաև նախատեսում է նախապես գրավոր ծանուցման և համաձայնության ընթացակարգ՝ նախքան բոլոր վտանգավոր թափոնների և որոշ այլ տեսակի թափոնների, ներառյալ որոշ ոչ վտանգավոր

թափոնների, որոնք նախատեսված են ՏՀԶԿ անդամ չհանդիսացող երկրների համար, փոխադրումներ կատարելուց առաջ:

Թիվ 660/2014 (EU) կանոնակարգի միջոցով ԹՓԿ փոփոխությունը նպատակ ունի ավելի լավ լուծել անօրինական թափոնների տեղափոխման խնդիրը՝ ուժեղացնելով անդամ պետությունների տեսչական համակարգերը: Անդամ պետություններից պահանջվում էր մինչև 2017 թվականի հունվարի 1-ը սահմանել տեսչական ծրագրեր՝ հիմնվելով ռիսկերի գնահատման վրա, որը, ի թիվս այլնի, նպատակաուղղված կլինի սահմանել պահանջվող ստուգումների նվազագույն քանակը: Ավելին, Թափոնների փոխադրման կանոնակարգի փոփոխությունը նպատակ ունի ընդլայնված լիազորություններով օժտել տեսչական ստուգումներում ներգրավված մարմիններին՝ հնարավորություն տալով նրանց փաստերի հիման վրա որոշել, թե արդյոք տեղափոխվող նյութը կամ առարկան թափոն է, և արդյոք փոխադրումը կարող է համարվել թափոնների անօրինական փոխադրում:

Վտանգավոր բեռների միջազգային փոխադրման մասին եվրոպական համաձայնագիր (ԱԴՌ)

Վտանգավոր բեռների միջազգային ճանապարհային փոխադրման համաձայնագիրը (ԱԴՌ) գտնվում է Միավորված ազգերի կազմակերպության Եվրոպայի տնտեսական հանձնաժողովի հովանու ներքո: Համաձայնագիրը փոփոխվել է 14(3) հոդվածը փոփոխող Արձանագրությամբ և ուժի մեջ է մտել 1985 թվականի ապրիլի 19-ին:

Համարժեք համաձայնագրեր են կնքվել Վտանգավոր բեռների միջազգային ծովային կանոնագրի (Միջազգային ծովային կազմակերպություն), վտանգավոր բեռների օդային անվտանգ փոխադրման տեխնիկական հրահանգների (Քաղաքացիական ավիացիայի միջազգային կազմակերպություն) և Վտանգավոր բեռների երկաթուղային միջազգային փոխադրման կանոնակարգերի (Երկաթուղային միջազգային փոխադրումների միջկառավարական կազմակերպություն) վերաբերյալ:

Այն, թե վտանգավոր թափոնները ԱԴՌ իմաստով վտանգավոր բեռներ են, թե ոչ, պետք է որոշվի յուրաքանչյուր անգամ՝ կախված փոխադրվող միավորում թունավոր կամ քայքայիչ նյութերի քանակից և կոնցենտրացիայից և թափոնների ֆիզիկական հատկություններից (օրինակ՝ դյուրավառ հեղուկների օջախ): Այլ վտանգավոր հատկությունների մեծ մասը (օրինակ՝ մուտագեն), որոնք կարող են առաջանալ վտանգավոր թափոնների հոսքերում, ներառված չեն ԱԴՌ համաձայնագրով:

Դեպքերի օրինակներ, որտեղ կարող են կիրառվել ԱԴՌ կանոնակարգերը.

- Ասբեստի հիմքով մեկուսիչ նյութ (թափոնների եվրոպական ցանկի ծածկագիր՝ 17 06 01*) – UN 2590 կամ UN 2212, դաս 9.
- Պոլիբյուրացված բիֆենիլ պարունակող շինարարական թափոններ (թափոնների եվրոպական ցանկի ծածկագիր 17 09 02*) – UN 3152, դաս 9.
- Մոդիկ պարունակող թափոններ – UN 2809, դաս 8, UN 2825, դաս 6.1.
- Ներկի և լաթի մնացորդներ – UN 1263, դաս 3; UN 3066, դաս 8.

Այս նյութերի համար պարտադիր է համապատասխան փաթեթավորում և մակնշում՝ համաձայն ԱԴՌ համաձայնագրի: Փաթեթավորումը և մակնշումը պետք է իրականացվի գոյացման վայրում:

2.1.1.3 Թափոնների մշակման կանոնակարգ

Աղբավայրի մասին դիրեկտիվը (Աղբավայրի մասին 1999/31/EC դիրեկտիվ՝ փոփոխված (EU) 2018/850 դիրեկտիվով)⁶

Աղբավայրի մասին դիրեկտիվի նպատակն է կանխարգելել կամ նվազեցնել աղբավայրի բացասական ազդեցությունը շրջակա միջավայրի վրա: Այն սահմանում է թափոնների տարբեր կատեգորիաները (քաղաքային, վտանգավոր, ոչ վտանգավոր թափոններ և իներտ թափոններ), որոնք պետք է թաղվեն աղբավայրում, և առանձնացնում է աղբավայրերի երեք տարբեր դասեր՝ աղբավայրեր իներտ թափոնների համար, աղբավայրեր ոչ վտանգավոր թափոնների համար, աղբավայրեր վտանգավոր թափոնների համար:

Սահմանվում է թափոնների ընդունման ստանդարտ ընթացակարգը՝ ցանկացած ռիսկից խուսափելու համար⁷, մասնավորապես.

- Թափոնները պետք է մշակվեն նախքան աղբավայրը հեռացվելը.
- Վտանգավոր թափոնները պետք է հեռացվեն վտանգավոր թափոնների աղբավայրում.
- Նախատեսվում են ոչ վտանգավոր թափոնների աղբավայրեր (նախապես մշակված) քաղաքային թափոնների և արտադրական և առևտրային ոչ վտանգավոր թափոնների համար.
- Իներտ թափոնների աղբավայրերը պետք է օգտագործվեն միայն իներտ թափոնների համար:

Թափոնների ընդունման կարգը և չափանիշները սահմանվում են Աղբավայրերի մասին դիրեկտիվի 11-րդ հոդվածում և II հավելվածում և Խորհրդի 2003/33/EC որոշման մեջ, որը սահմանում է աղբավայրերում թափոնների ընդունման չափանիշները և ընթացակարգերը:

Աղբավայրերի մասին դիրեկտիվը սահմանում է աղբավայրերի թույլտվության պայմանների համակարգը: Թույլտվությունների համար դիմումները պետք է պարունակեն հետևյալ տեղեկությունները.

- Դիմում ներկայացնող սուբյեկտի՝ համապատասխանաբար օպերատորի ինքնությունը և նրա ֆինանսական ապահովությունը.
- Աղբավայր հեռացվելու ենթակա թափոնների տեսակների և ընդհանուր քանակի նկարագրությունը.
- Հեռացման տեղանքի տարողունակությունը և տեղանքի նկարագրությունը.
- Շահագործման, մշտադիտարկման և վերահսկման ծրագիրների, աղտոտման կանխարգելման և նվազեցման միջոցառումների առաջարկվող մեթոդները.
- փակման և հետխնամքի ընթացակարգերի ծրագիրը.
- ազդեցության գնահատման ուսումնասիրություն, որտեղ պահանջվում է ՇՄԱԳ դիրեկտիվով⁸:

⁶ Թափոնների կառավարման ազգային ռազմավարություն, Ներառյալ թափոնների կառավարման 2020-2025թթ. ազգային ծրագիրը, Սերբիա, 2019թ.

⁷ Խորհրդի 2002 թվականի դեկտեմբերի 19-ի որոշում, որը սահմանում է աղբավայրերում թափոնների ընդունման չափանիշներն ու ընթացակարգերը՝ համաձայն 1999/31/EC դիրեկտիվի 16-րդ հոդվածի և II Հավելվածի (OJ L 011, 16.1.2003):

⁸ 2011/92/EU և Խորհրդի 2011 թվականի դեկտեմբերի 13-ի դիրեկտիվը շրջակա միջավայրի վրա որոշ պետական և մասնավոր ծրագրերի ազդեցության գնահատման մասին՝ փոփոխված Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2014 թվականի ապրիլի 15-ի 2014/52/EU դիրեկտիվով (OJ L124, 25.4.2014):

Համաձայն Աղբավայրերի մասին դիրեկտիվի՝ հետևյալ թափոնները չեն կարող ընդունվել աղբավայր.

- հեղուկ թափոններ,
- դյուրավառ թափոններ,
- պայթուցիկ կամ օքսիդացվող թափոններ,
- հիվանդանոցային և այլ կլինիկական թափոններ, որոնք վարակիչ են,
- օգտագործված անվադողեր, որոշակի բացառություններով,
- ցանկացած այլ թափոն, որը չի համապատասխանում II հավելվածով սահմանված ընդունման չափանիշներին:

Աղբավայրեր հեռացվող կենսաթափալվող թափոնների կրճատում

Աղբավայրեր հեռացվող կենսաթափալվող թափոնների կրճատման ազգային ռազմավարության մշակում: Այս ռազմավարությունը պետք է ապահովի հետևյալը.

- 18(1)⁹ հոդվածով սահմանված ժամկետից ոչ ուշ, քան հինգ տարի հետո, աղբավայրեր հեռացվող կենսաթափալվող քաղաքային թափոնները պետք է կրճատվեն մինչև 1995 թվականին կամ 1995թ. առաջ վերջին տարին արտադրված կենսաթափալվող քաղաքային թափոնների ընդհանուր քանակի (ըստ կշռի) մինչև 75%, որի համար հասանելի են ստանդարտացված Եվրոստատի տվյալները.
- 18(1) հոդվածով սահմանված ժամկետից ոչ ուշ, քան ութ տարի հետո, աղբավայրեր հեռացվող կենսաթափալվող քաղաքային թափոնները պետք է կրճատվեն մինչև 1995 թվականին կամ 1995թ. առաջ վերջին տարին արտադրված կենսաթափալվող քաղաքային թափոնների ընդհանուր քանակի (ըստ կշռի) մինչև 50%, որի համար հասանելի են ստանդարտացված Եվրոստատի տվյալները.
- 18(1) հոդվածով սահմանված ժամկետից ոչ ուշ, քան 15 տարի հետո, աղբավայրեր հեռացվող կենսաթափալվող քաղաքային թափոնները պետք է կրճատվեն մինչև 1995 թվականին կամ 1995թ. առաջ վերջին տարին արտադրված կենսաթափալվող քաղաքային թափոնների ընդհանուր քանակի (ըստ կշռի) մինչև 35%, որի համար հասանելի են ստանդարտացված Եվրոստատի տվյալները:

Աղբավայրերի մասին 1999/31/EC դիրեկտիվը փոփոխող 2018/850 դիրեկտիվը (EU) հրապարակվել է Եվրոպական միության L150/100 պաշտոնական ամսագրում 2018թ. հունիսի 14-ին՝ որպես Եվրոպական շրջանաձև տնտեսության փաթեթի մաս: Դիրեկտիվի փոփոխությունների հիմնականում հետևյալն են.

- Անդամ պետությունները պետք է միջոցներ ձեռնարկեն, որպեսզի թափոնները, որոնք հավաքվել են տարանջատ վերաօգտագործման և վերամշակման համար նախապատրաստվելու համար, չընդունվեն աղբավայր:
- Անդամ պետությունները պետք է ձգտեն ապահովելու, որ 2030թ. դրությամբ բոլոր թափոնները, որոնք հարմար են վերամշակման կամ այլ օգտահանման համար, հատկապես քաղաքային թափոնները, չպետք է ընդունվեն աղբավայր: Միակ բացառությունը վերաբերում է այն թափոններին, որոնց դեպքում աղբավայր հեռացվելը տալիս է լավագույն բնապահպանական արդյունքը:

⁹ Աղբավայրերի մասին 1999/31/EC դիրեկտիվ՝ փոփոխված (EU) 2018/850 դիրեկտիվով (OJ L150/100, 14.6.2018):

- Անդամ պետությունները պետք է ապահովեն, որ մինչև 2035 թվականը աղբավայր հեռացվող քաղաքային թափոնների քանակը կրճատվի մինչև գոյացած քաղաքային թափոնների ընդհանուր քանակի 10%-ը կամ ավելի քիչ:

Արդյունաբերական արտանետումների մասին դիրեկտիվ (ԱՅԿԿ, 96/61/EC դիրեկտիվ աղտոտման համապարփակ կանխարգելման և վերահսկման վերաբերյալ, որն ուժը կորցրած է ճանաչվել արդյունաբերական արտանետումների մասին 2010/75/ EU դիրեկտիվով, ԱԱԴ)

Դիրեկտիվը 1996թ. սեպտեմբերի 24-ի Խորհրդի 96/61/EC դիրեկտիվի վերաձևակերպման արդյունքն է, որը վերաբերում է աղտոտման համապարփակ կանխարգելմանը և վերահսկմանը (ԱՅԿԿ դիրեկտիվ) և ուժի մեջ է մտել 2011թ. հունվարին: Արդյունաբերական արտանետումների հետ կապված վեց այլ դիրեկտիվներ ընդունվել են ԱԱԴ վերաձևակերպմամբ: Սրանք են՝

- Երեք դիրեկտիվներ TiO_2 արդյունաբերության թափոնների վերաբերյալ.
- 1999/13/EC դիրեկտիվ՝ ցնդող օրգանական միացությունների արտանետումների սահմանափակման մասին՝ կապված որոշակի գործունեության մեջ և կայանքներում օրգանական լուծիչների օգտագործման հետ.
- 2001/80/EC դիրեկտիվ՝ մեծ այրման կայաններից օդում որոշակի աղտոտիչների արտանետումների սահմանափակման մասին (LCP դիրեկտիվ).
- Թափոնների այրման մասին 2000/76/EC դիրեկտիվ:
ԱԱԴ-ն հիմնված է չորս հիմնական սկզբունքների վրա.

- Համապարփակ մոտեցումը, այսինքն՝ թույլտվությունները պետք է հաշվի առնեն կայանի ողջ բնապահպանական արդյունավետությունը.
- Թույլտվության պայմանները, ներառյալ արտանետումների սահմանային արժեքները, պետք է հիմնված լինեն հասանելի լավագույն միջոցների վրա, որոնք սահմանված են ՀԼՄ նշումներում յուրաքանչյուր տեսակի կայանքի համար.
- Լիցենզիաներ տրամադրող ազգային մարմիններին թույլ տալ որոշակի ճկունություն թույլտվության պայմանները որոշելիս՝ հաշվի առնելով կայանքի տեխնիկական բնութագրերը, դրա աշխարհագրական դիրքը և տեղական էկոլոգիական պայմանները.
- Հանրության մասնակցությունը որոշումների կայացման գործընթացին, հասանելիություն թույլտվության տրամադրման ընթացակարգին՝ մեկնաբանություններ տալու համար, և հասանելիություն հանրային ռեգիստրին, որը նախատեսված է հիմնական արդյունաբերական գործունեության վերաբերյալ բնապահպանական տեղեկատվություն տրամադրելու համար:

Ինչպես նախկին ԱՅԿԿ դիրեկտիվը, այնպես էլ ԱԱԴ նպատակն է հասնել շրջակա միջավայրի պաշտպանության բարձր մակարդակի՝ որոշակի խիստ աղտոտող նոր կամ գոյություն ունեցող արդյունաբերական և գյուղատնտեսական կայանքների, այսպես կոչված, «ԱԱԴ (նախկին ԱՅԿԿ) կայանքների» միասնական թույլտվության միջոցով: Այն ընդգրկում է գործունեության լայն շրջանակ, այսինքն՝ մետաղների արտադրությունից, օգտակար հանածոների վերամշակումից, քիմիական արտադրությունից, թռչնաբուծությունից և խոզաբուծությունից մինչև թափոնների այրումը և վառելիքի այրումը խոշոր այրման կայաններում: Այս թույլտվությունը կարող է տրվել միայն այն դեպքում, եթե պահպանվեն համապատասխան բնապահպանական պայմանները, որպեսզի ընկերություններն իրենք պատասխանատվություն կրեն իրենց պատճառած ցանկացած աղտոտումը կանխելու և նվազեցնելու համար:

ԱԱԴ-ն բարելավում և պարզաբանում է լավագույն հասանելի միջոցների (ԼՅՄ) հայեցակարգը: Այն նաև ներմուծում է նվազագույն դրույթներ կայանքների բնապահպանական ստուգումների, թույլտվության տրամադրման պայմանների վերանայման և կանոնակարգերի համապատասխանության մասին զեկուցման վերաբերյալ: Լավագույն հասանելի միջոցների (ԼՅՄ) վերաբերյալ տեղեկատու փաստաթղթերը հրապարակվել են մի քանի արդյունաբերական ոլորտների համար և վերանայվում են որոշակի ժամանակահատվածից հետո: Համապատասխան իրականացման որոշումները ներառում են ԼՅՄ եզրակացությունները՝ արտանետումների սահմանափակման պահանջներով: Թափոնների մշակման և թափոնների այրման վերաբերյալ ԼՅՄ տեղեկատու փաստաթուղթը վերանայման ընթացքում է եղել 2018 թվականին (կարգավիճակի համար տե՛ս նաև ԵԱՀԿԿ բյուրոյի կայքէջը)¹⁰:

Թափոնների այրման և համատեղ այրման կայաններ

Արդյունաբերական արտանետումների մասին 2010/75/EU դիրեկտիվի (ԱԱԴ) ընդունմամբ տեղի ունեցավ Թափոնների այրման մասին դիրեկտիվի (2000/76/EC) վերամշակում: Թափոնների այրման և համատեղ այրման պահանջներն այժմ տրված են ԱԱԴ դիրեկտիվի IV գլխում (42-55-րդ հոդվածներ): Այրում կամ համատեղ այրում օգտագործող կայանների տեխնիկական պահանջները ներկայացված են Հավելված VI-ում:

Մանրամասնորեն կարգավորվում է թափոնների, հատկապես վտանգավոր թափոնների հանձնումը ու ընդունումը: Նախքան վտանգավոր թափոնների ընդունումը, օպերատորը պետք է ունենա հասանելի տեղեկատվություն թափոնների մասին և իրականացնի ընդունման համալիր ընթացակարգ: Արտանետումների մշտադիտարկման համար պահանջվում է բարձր ստանդարտներով չափման տեխնիկա՝ արտանետումների սահմանային արժեքներին համապատասխանությունն ապահովելու համար: Ժամում 2 տոննա կամ ավելի հզորությամբ թափոնների այրման և համատեղ այրման կայանների օպերատորները պետք է կազմեն տարեկան հաշվետվություն կայանի գործունեության և մշտադիտարկման մասին, որը պետք է տրամադրվի իրավասու մարմին և հասանելի լինի հանրությանը: Բացի այդ, իրավասու մարմինը պետք է մշակի ժամում 2 տոննայից պակաս անվանական հզորությամբ այրման կամ համատեղ այրման կայանների ցանկը և պետք է այդ ցանկը հասանելի դարձնի հանրությանը:

ԱԱԴ շրջանակում ընդգրկված աղբավայրերը

Աղբավայրերի մասին 1999/31/ EC դիրեկտիվում ընդգրկված որոշ աղբավայրեր նույնպես գտնվում են ԱԱԴ շրջանակում: Որպես հետևանք, Աղբավայրերի մասին դիրեկտիվի I հավելվածում սահմանված պահանջները փոխարինում են արտանետումների սահմանային արժեքներին, համարժեք պարամետրերին և տեխնիկական միջոցներին, որոնք հիմնված են ԱԱԴ-ով պահանջվող ԼՅՄ վրա:

ԱԱԴ-ն նաև իրավասու մարմիններից պահանջում է պարբերաբար վերանայել և, անհրաժեշտության դեպքում թարմացնել թույլտվության պայմանները: Այս պարտավորությունը անկախ է աղտոտվածության մակարդակից, ԼՅՄ էական փոփոխություններից, անվտանգության պահանջներից կամ նոր օրենսդրական դրույթներից: Աղբավայրերի մասին դիրեկտիվում համապատասխան դրույթ չկա: Ցանկացած աղբավայր, որն ընդգրկված է նաև ԱԱԴ-ում, պետք է

¹⁰ <http://eippcb.jrc.ec.europa.eu/>

ենթարկվի նման պարբերական վերանայման: ԱԱԴ-ում ընդգրկված աղբավայրերի համար պետք է երաշխավորվի հանրային մասնակցություն և տեղեկատվություն, ինչպես նշված է վերևում:

2.1.1.4 Թափոնների հոսքերի հատուկ կանոնակարգեր

Թափոնների հատուկ հոսքերի վերաբերյալ բազմաթիվ եվրոպական դիրեկտիվներ են հաստատվել այդ թափոնների կառավարման վերաբերյալ ազգային միջոցառումների ներդաշնակեցման և շրջակա միջավայրի բարձր մակարդակի պաշտպանության և ներքին շուկայի գործունեության ապահովման առումով:

Թափոնների հատուկ հոսքերի վերաբերյալ դիրեկտիվները, ի թիվս այլնի, սահմանում են թիրախներ, որոնք պետք է կատարվեն անդամ պետությունների կողմից՝ երաշխավորելու թափոնների բավարար վերաօգտագործումը, վերամշակումը և օգտահանումը: Որոշ թիրախներ փոփոխվել են շրջանաձև տնտեսության փաթեթում և վերջնականապես հաստատվել եվրոպական խորհրդարանի կողմից 2018 թվականին: **Աղյուսակ 1-ում** ներկայացված են եվրոպական դիրեկտիվներով սահմանված հիմնական թիրախները:

Աղյուսակ 2.1. Թափոնների հատուկ հոսքերի օգտահանման համար ԵՄ օրենսդրությամբ սահմանված թիրախներ

Օրենսդրություն	Հիմնական բովանդակություն
Թափոնների շրջանա կային դիրեկտիվ (ԹՇԴ) 2008/98/EC, փոփոխված (EU) 2018/851 դիրեկտիվով,	Անդամ պետությունները պետք է ձեռնարկեն անհրաժեշտ միջոցներ՝ ապահովելու, որ թափոնները անցնեն նախապատրաստական փուլ վերաօգտագործման, վերամշակման կամ օգտահանման այլ գործողությունների համար: Մինչև 2020 թվականը վերաօգտագործման նախապատրաստումը և թափոնների վերամշակումը, ինչպիսիք են առնվազն թուղթը, մետաղը, պլաստիկը և ապակին, որոնք գոյանում են տնային տնտեսություններից և, հնարավոր է, այլ ծագմամբ, եթե այդ թափոնների հոսքերը նման են կենցաղային թափոններին, պետք է աճի մինչև ընդհանուր նվազագույնը 50%՝ ըստ քաշի: Մինչև 2020 թվականը վերաօգտագործման, վերամշակման և այլ նյութերի օգտահանման, ներառյալ թափոնների հետլիցքի աշխատանքները՝ այլ նյութերը փոխարինելու նպատակով, ոչ վտանգավոր շինարարական աղբը, բացառությամբ թափոնների ցանկում 17 05 04 կատեգորիայով ասիմանված բնականորեն առաջացող նյութի, պետք է աճի մինչև 70%՝ ըստ քաշի: Մինչև 2025 թվականը վերաօգտագործման նախապատրաստումը և քաղաքային թափոնների վերամշակումը պետք է աճեն նվազագույնը մինչև 55%՝ ըստ քաշի: Մինչև 2030թ. վերաօգտագործման նախապատրաստումը և քաղաքային թափոնների վերամշակումը պետք է աճի մինչև նվազագույնը 60%՝ ըստ քաշի: Մինչև 2035 թվականը վերաօգտագործման նախապատրաստումը և քաղաքային թափոնների վերամշակումը պետք է աճի մինչև նվազագույնը 65%՝ ըստ քաշի: Մինչև 01.01.2025թ. կհաստատվի տեքստիլի և ՎԿԹ տարանջատ հավաքում: Մինչև 31.12.2023 կենսաթափոնները կամ հավաքվում են տարանջատ, կամ տարանջատվում և վերամշակվում սկզբնաղբյուրում (տնային կոմպոստացում):

Օրենսդրություն	Հիմնական բովանդակություն
	Մինչև 31.12.2026թ. աերոբ կամ անաերոբ մշակման ենթարկվող քաղաքային կենսաթափոնները կարող են վերամշակված համարվել միայն այն դեպքում, եթե դրանք տարանջատ են հավաքվել կամ տարանջատվել են սկզբնաղբյուրում: Մինչև 31.12.2024. պետք է սահմանվեն արտադրողի պատասխանատվության ընդլայնման սխեմաներ բոլոր փաթեթավորումների համար:
Աղբավայրերի մասին դիրեկտիվ 1999/31/EC, փոփոխված (EU) 2018/850 դիրեկտիվով	Անդամ պետությունները պետք է ձեռնարկեն անհրաժեշտ միջոցներ՝ ապահովելու՝ Մինչև 2016թ. կենսաքայքայվող թափոնների կրճատում մինչև 1995թ. քանակի 35%-ը: Մինչև 2030թ. օգտահանվող և վերամշակելի ՔԿԹ-ն չի ընդունվի աղբավայրեր: Մինչև 2035թ. աղբավայրեր հեռացվող թափոնների առավելագույն քանակը՝ գոյացած ՔԿԹ 10%-ը (ինարավոր է երկարաձգվի ևս 5 տարով անդամ պետությունների համար, որոնք թափոնների մեծ մասն արդեն աղբավայրեր են հեռացնում:
Փաթեթավորման և փաթեթավորման թափոնների մասին 94/62/EC դիրեկտիվ (վերջին անգամ փոփոխվել է 2018/852 դիրեկտիվով (EU) և 2019/904 դիրեկտիվով (EU)՝ շրջակա միջավայրի վրա որոշակի	Անդամ պետություններից պահանջվում է ներդնել օգտագործված փաթեթավորման վերադարձի և/կամ հավաքման//մշակման համակարգեր՝ հետևյալ նպատակներին հասնելու համար. Մինչև 31.12.2025թ. ամբողջ փաթեթավորման թափոնների առնվազն 65%-ը՝ ըստ քաշի, կնախապատրաստվի վերաօգտագործման և վերամշակման համար: Մինչև 31.12.2025թ. փաթեթավորման թափոններում պարունակվող հատուկ նյութերի համար վերաօգտագործման և վերամշակման նախապատրաստման համար նվազագույն թիրախներ՝ ըստ քաշի՝ 50% պլաստիկ, 25% փայտ, 70% գունավոր մետաղներ, 50% ալյումին, 70% ապակի, 75% թուղթ և ստվարաթուղթ: Մինչև 31.12.2030թ. բոլոր փաթեթավորման թափոնների առնվազն 70%-ը՝ ըստ քաշի, կնախապատրաստվի վերաօգտագործման և վերամշակման համար: Մինչև 31.12.2030թ. փաթեթավորման թափոններում պարունակվող հատուկ նյութերի համար վերաօգտագործման և վերամշակման նախապատրաստման նվազագույն թիրախներ՝ ըստ քաշի՝ 55% պլաստիկ, 30% փայտ, 80% գունավոր մետաղներ, 60% ալյումին, 75% ապակի, 85% թուղթ և ստվարաթուղթ (անդամ պետությունը կարող է հետաձգել թիրախներին հասնելու ժամկետները մինչև հինգ տարով) Մինչև 2025թ. մեկանգամյա օգտագործման պլաստիկ արտադրանքի թափոնների քանակը {թվարկված է 2019/904 դիրեկտիվի (EU) հավելվածի 2 մասում}, որը հավասար է տվյալ տարում շուկայում ներկայացված մեկանգամյա օգտագործման պլաստիկ արտադրանքի 77%-ին՝ ըստ քաշի: Մինչև 2029թ. մեկանգամյա օգտագործման պլաստիկ արտադրանքի թափոնների քանակը {թվարկված է 2019/904 դիրեկտիվի (EU) Հավելվածի 2 մասում}, որը հավասար է տվյալ տարում շուկայում ներկայացված մեկանգամյա օգտագործման պլաստիկ արտադրանքի 90%-ին՝ ըստ քաշի:

Օրենսդրություն	Հիմնական բովանդակություն
պլաստիկ արտադրանքի ազդեցության նվազեցման վերաբերյալ:	«Մեկանգամյա օգտագործման պլաստիկ արտադրանք» նշանակում է արտադրանք, որն ամբողջությամբ կամ մասամբ պատրաստված է պլաստիկից, և որը չի ստեղծվել, նախագծված կամ շուկայահանված չէ, որպեսզի իր կյանքի տևողության ընթացքում ունենա մի քանի կիրառություն կամ ռոտացիաներ՝ վերադարձվելով արտադրողին վերալցման կամ վերաօգտագործման համար նույն նպատակով, ինչ այն ստեղծվել է: 2025 թվականից ըմպելիքները {թվարկված 2019/904 դիրեկտիվի (EU) Հավելվածի 2 մասում}, որոնք արտադրվում են պոլիէթիլենային տերեֆտալատից որպես հիմնական բաղադրիչ («ՊԵՏ 22եր») պարունակելու են առնվազն 25% վերամշակված պլաստիկ՝ հաշվարկված որպես միջին տվյալ անդամ պետության տարածքում շուկայահանված բոլոր ՊԵՏ 22երի համար: 2030 թվականից ըմպելիքների 22երը {թվարկված 2019/904 դիրեկտիվի (EU) Հավելվածի 2 մասում} պարունակելու են առնվազն 30% վերամշակված պլաստիկ, որը հաշվարկվում է որպես միջին տվյալ անդամ պետության տարածքում շուկայահանված բոլոր ըմպելիքների 22երի համար:
2000/53/EC դիրեկտիվ՝ խոտանման ենթակա տրանսպորտային միջոցների մասին (ELV) (վերջին անգամ փոփոխվել է 2017/2096/EC դիրեկտիվով և (ԵՄ) 2018/849) դիրեկտիվով	Անդամ պետությունները պետք է ներդնեն խոտանման ենթակա տրանսպորտային միջոցների վերադարձի և/կամ հավաքման/մշակման համակարգեր՝ հետևյալ թիրախներին հասնելու համար՝ Մինչև 01.01.2015թ. վերօգտագործումը և օգտահանումը պետք է ավելացվեն մինչև նվազագույնը 95%՝ ըստ յուրաքանչյուր մեքենայի և տարվա միջին քաշի: Մինչև 01.01.2015թ. վերաօգտագործումը և վերամշակումը պետք է ավելացվի նվազագույնը մինչև 85%՝ ըստ յուրաքանչյուր մեքենայի և տարվա միջին քաշի:

Օրենսդրություն	Հիմնական բովանդակություն
Էլեկտրական և էլեկտրոնային սարքավորումների թափոնների մասին 2012/19/EC դիրեկտիվ (վերամշակված, վերջին անգամ փոփոխված 2018/849 դիրեկտիվ (EU))	Անդամ պետությունները պետք է ներդնեն Էլեկտրական և էլեկտրոնային սարքավորումների թափոնների վերադարձի և/կամ հավաքման//մշակման համակարգեր՝ հետևյալ թիրախներին հասնելու համար՝ 2016 թվականից հավաքման նվազագույն մակարդակը պետք է լինի 45%՝ հաշվարկված՝ ելնելով տվյալ անդամ պետությունում տվյալ տարում հավաքված ԷԵՍԹ ընդհանուր կշռից՝ արտահայտված որպես Նախորդ երեք տարում տվյալ անդամ պետությունում շուկայահանված ԷԵՍԹ միջին քաշի տոկոս: 2019 թվականից տարեկան հավաքման նվազագույն մակարդակը պետք է լինի տվյալ անդամ պետության տարածքում Նախորդ երեք տարիներին շուկայահանված ԷԵՍԹ միջին քաշի 65%-ը, կամ այդ անդամ պետության տարածքում արտադրված ԷԵՍԹ 85%-ը: 15.08.2018 թվականից՝ • Ձերմաստիճանի փոխանակման սարքավորումների և խոշոր սարքավորումների համար (ցանկացած արտաքին չափը՝ ավելի քան 50 սմ), 85%-ը պետք է օգտահանվի, իսկ 80%-ը պետք է Նախապատրաստվի վերաօգտագործման և վերամշակման համար. • 100 սմ²-ից ավելի մակերես ունեցող Էկրաններ պարունակող Էկրանների, մոնիտորների և սարքավորումների դեպքում 80%-ը պետք է օգտահանվի, իսկ 70%-ը պետք է Նախապատրաստվի վերաօգտագործման և վերամշակման համար. • Փոքր սարքավորումների (50 սմ-ից ոչ ավելի արտաքին չափ) և SS և հեռահաղորդակցության փոքր սարքավորումների դեպքում (50 սմ-ից ոչ ավելի արտաքին չափ) 75%-ը պետք է օգտահանվի, իսկ 55%-ը պետք է Նախապատրաստվի վերաօգտագործման և վերամշակման համար. • Լամպերի դեպքում 80%-ը պետք է վերամշակվի:
2006/66/EC դիրեկտիվ մարտկոցների և կուտակիչների և մարտկոցների և կուտակիչների թափոնների մասին (վերջինը փոփոխվել է 2013/56/	Անդամ պետությունները պետք է ներդնեն մարտկոցների և կուտակիչների և մարտկոցների ու կուտակիչների թափոնների վերադարձի և/կամ հավաքման/մշակման համակարգեր՝ հետևյալ թիրախներին հասնելու համար՝ Մինչև 26.09.2016թ. այդ տարի շուկայահանվածի նվազագույնը 45%-ի հավաքում՝ ըստ քաշի (ներառյալ սարքերի մեջ ներառված մարտկոցները և կուտակիչները): Վերամշակման գործընթացները պետք է հասնեն վերամշակման հետևյալ նվազագույն արդյունավետությանը. ▪ կապարաթթվային մարտկոցների և կուտակիչների 65%-ի վերամշակում՝ ըստ միջին քաշի, ներառյալ կապարի պարունակության վերամշակումը ամենաբարձր մակարդակով, որը տեխնիկապես հնարավոր է՝ խուսափելով ավելորդ ծախսերից. ▪ Նիկել-կադմիումային մարտկոցների և կուտակիչների 75%-ի վերամշակում՝ ըստ միջին քաշի, ներառյալ կադմիումի պարունակության վերամշակումը ամենաբարձր մակարդակով, որը տեխնիկապես հնարավոր է՝ խուսափելով ավելորդ ծախսերից. ▪ այլ թափոնների մարտկոցների և կուտակիչների 50%-ի վերամշակում՝ ըստ միջին քաշի: Անդամ պետությունները պետք է արգելեն աղբավայրերում կամ այրման միջոցով արդյունաբերական և ավտոմոբիլային մարտկոցների և կուտակիչների թափոնների

Օրենսդրություն	Հիմնական բովանդակություն
EU հրահանգով և (EU)2018/84 դիրեկտիվով)	հեռացումը: Վտանգավոր նյութեր պարունակող ապրանքները, ինչպիսիք են սնդիկը կամ կադմիումը, խստիվ արգելվում է ներմուծել շուկա, և տարանջատ հավաքման, վերամշակման և դրանց վերջնական մշակման ընթացակարգը պետք է կիրառվի կայուն զարգացման չափանիշներին համապատասխան: Թափոնների այս կատեգորիան խստիվ արգելվում է հեռացնել աղբավայրերում կամ այրման կայաններում:
2008/98/EC դիրեկտիվ՝ փոփոխված (EU) 2018/851 դիրեկտիվով, որը վերաբերում է յուղերի թափոններին՝ ներառյալ ուտելի յուղերը և ճարպերը	Մասնավորապես, դիրեկտիվի ներածական բաժնում ներկայացված հիմնական նպատակների շրջանակում առանձնանում են հետևյալ նշումները՝ (I) Հատուկ ջանքեր պետք է ուղղվեն թափոնների հիմքով հումքի կայուն փոխակերպման բարելավմանն ուղղված գործողությունների ընդլայնմանը, հնարավոր է շրջանաձև տնտեսության մոդելների ներքո: (II) Պետք է դիտարկել հատուկ գործողություններ՝ թափոնների վերամշակումը և վերօգտագործումը բարելավելու համար: (III) Յուղերի թափոնների պետք է հավաքվեն բացառիկ ձևով, որպեսզի հեշտացվի դրանց մշակումն ու վերամշակումը: (IV) Ինչ վերաբերում է յուղերի թափոնների մշակմանը, ապա դրանց փոխակերպումը հավելյալ արժեք ունեցող արտադրանքի պետք է նախընտրելի լինի այլ փոխակերպումների նկատմամբ (օրինակ՝ ոչնչացումը): Մասնավորապես, անդամ պետություններին գործողությունների մղելու համար, որոնք ուղղված են վերօգտագործման կետերի իրականացմանը, 2008/98/EC դիրեկտիվի 21-րդ հոդվածը փոփոխվել է՝ ավելացնելով հետևյալ պարբերությունը. «4. Մինչև 2022 թվականի դեկտեմբերի 31-ը Հանձնաժողովը կուսումնասիրի անդամ պետությունների կողմից տրամադրված յուղերի թափոնների վերաբերյալ տվյալները՝ համաձայն 37(4)-րդ հոդվածի, որպեսզի դիտարկի յուղերի թափոնների մշակման միջոցների ընդունման իրագործելիությունը, ներառյալ յուղերի թափոնների վերարտադրման քանակական թիրախները և յուղերի թափոնների վերարտադրումը խթանող հետագա միջոցառումներ: Այդ նպատակով Հանձնաժողովը պետք է զեկույց ներկայացնի Եվրոպական խորհրդարանին և խորհրդին՝ անհրաժեշտության դեպքում ուղեկցելով օրենսդրական առաջարկով»:

Թափոնների հատուկ հոսքերի համար մշակման նվազագույն տեխնիկական պահանջները սահմանված են մի քանի Եվրոպական դիրեկտիվներով (օրինակ՝ 2000/53/EC դիրեկտիվի I հավելվածը (խոտանման ենթակա տրանսպորտային միջոցների մասին դիրեկտիվ), 2012/19/EU դիրեկտիվի VII և VIII հավելվածներ (ԷԷՍԹ դիրեկտիվ), 2006/66/EC դիրեկտիվի հավելված III (Մարտկոցների մասին դիրեկտիվ): Համապատասխան ոլորտային տեղեկատու փաստաթղթերում (EIPPCB) սահմանված ԼՀՄ հետ միասին տրամադրել է որոշակի թափոնների հոսքերի Էկոլոգիապես անվտանգ կառավարման և մշակման շրջանակ:

Եվրոպական օրենսդրության ֆինանսավորման սխեմաներում ընդգրկված մի շարք թափոնների հոսքերի համար առաջարկվում է հասնել հավաքման և վերամշակման բարձր ցուցանիշների՝ կիրառելով «արտադրողի պատասխանատվության ընդլայնման» սկզբունքը: Այսպիսով, դիրեկտիվներով սահմանված բոլոր արտադրողները պետք է գրանցվեն՝ մասնակցելու հավաքված

թափոնների հավաքման, մշակման և վերամշակման զուտ ծախսերի ֆինանսավորմանը (ԹՇԴ հոդված 8 և թափոնների հոսքի հետ կապված կանոնակարգով սահմանված հատուկ պարտավորություններ):

Յուղերի և կենսաթափոնների կառավարման հատուկ պահանջները սահմանված են ԹՇԴ 21-րդ և 22-րդ հոդվածներով, որոնք ներառում են, օրինակ՝ տարանջատ հավաքում և մշակում՝ հաշվի առնելով շրջակա միջավայրի պաշտպանության բարձր մակարդակը: ԹՇԴ-ն անդրադառնում է նաև **շինարարական թափոններին**՝ սահմանելով այդ թափոնների հոսքի վրա վերամշակման թիրախ (ԹՇԴ հոդված 11): Բացի այդ, ԹՇԴ-ն սահմանում է **քաղաքային թափոնների և ոչ վտանգավոր շինարարական թափոնների** վերամշակման թիրախներ, բացառությամբ փորված հողի (ԹՇԴ-ի հոդված 11):

Քաղաքային կեղտաջրերի մաքրման մասին դիրեկտիվը (91/271/EEC) սահմանում է ընդհանուր ԵՄ կանոններ հավաքման, մաքրման և կեղտաջրերի բացթողման համար և սահմանում է, ի թիվս այլնի, նվազագույն պահանջները **կեղտաջրերի տիղմի** կառավարման համար: Օրենքը ներառում է նաև կեղտաջրերը, որոնք գոյանում են այնպիսի ոլորտներից, ինչպիսիք են ագրոպարենային արդյունաբերությունները (օրինակ՝ սննդի վերամշակումը և գարեջրագործությունը): Դիրեկտիվը, ի թիվս այլնի, պահանջում է ԵՄ երկրներից հավաքել և մաքրել կեղտաջրերը առնվազն 2000 բնակչություն ունեցող քաղաքային բնակավայրերում և կիրառել հավաքված կեղտաջրերի երկրորդային մաքրում, ինչպես նաև կիրառել ավելի առաջադեմ մաքրում 10000-ից ավելի բնակչություն ունեցող քաղաքային բնակավայրերում, որոնք գտնվում են հատկորոշված զգայուն տարածքներում: Ավելի խիստ դրույթներ կան այն ագլոմերացիաների համար, որոնք արտանետվում են զգայուն տարածքներ, ինչպիսիք են քաղցրահամ ջրերը կամ գետաբերանները:

Լրացուցիչ՝ 86/278/EEC դիրեկտիվը շրջակա միջավայրի և մասնավորապես հողի պաշտպանության մասին, երբ կեղտաջրերի տիղմն օգտագործվում է գյուղատնտեսության մեջ, նպատակ ունի խրախուսել կեղտաջրերի տիղմի օգտագործումը գյուղատնտեսության մեջ և կարգավորել դրա օգտագործումը այնպես, որ կանխվի վնասակար ազդեցությունը հողի, բուսականության, կենդանիների և մարդկանց վրա:

Թափոնները, որոնք առաջանում են օգտակար հանածոների պաշարների որոնումների, արդյունահանման, մշակման և պահեստավորման և քարհանքերի շահագործման արդյունքում և ընդգրկված են արդյունահանող արդյունաբերության թափոնների կառավարման մասին 2006/21/EC դիրեկտիվում և այն փոփոխող 2004/35/EC դիրեկտիվում, բացառված են Թափոնների մասին շրջանակային դիրեկտիվի (2008/98/ԵՅ) շրջանակից: Արդյունահանող արդյունաբերության այդ թափոնների համար 2006/21/EC դիրեկտիվը միջոցներ է նախատեսում օգտակար հանածոների պաշարների անվտանգ կառավարման, մշակման և պահպանման և քարհանքերի շահագործման համար: Այն սահմանում է արդյունահանող արդյունաբերության թափոնների օբյեկտների շահագործողներին թույլտվությունների տրամադրման կանոնները: Օպերատորները պետք է ֆինանսական երաշխիք տրամադրեն՝ ապահովելու համար, որ դիրեկտիվի պարտավորությունները կկատարվեն նախքան գործառնությունների սկիզբը: Նրանք պետք է նաև ապահովեն, որ հասանելի կլինի ֆինանսավորում տարածքի վերականգնման համար, երբ օբյեկտը փակվի:

2.1.1.5 Լրացուցիչ կանոնակարգում՝ ուղղված թափոնների հոսքերում վտանգավոր նյութերին

Հետևյալ աղյուսակում թվարկված են ԵՄ հիմնական կանոնակարգերը, որոնք վերաբերում են վտանգավոր նյութերին, և հակիրճ նկարագրված են դրանցում սահմանված համապատասխան պարտավորությունները:

Աղյուսակ 2.2. Ընտրված ԵՄ կանոնակարգեր վտանգավոր նյութերի վերաբերյալ

Օրենսդրություն	Օրենսդրության հիմնական բովանդակություն
87/217/EEC դիրեկտիվ ասբեստի հետևանքով շրջակա միջավայրի աղտոտման կանխարգելման և նվազեցման մասին	Անդամ պետությունները, ի թիվս այլնի, պետք է ձեռնարկեն անհրաժեշտ միջոցներ հետևյալի համար՝ • ապահովել, որ ասբեստի արտանետումները օդ, ասբեստի բացթողումը ջրային միջավայր և պինդ ասբեստի թափոնները, որքան հնարավոր է ողջամտորեն, նվազեցվեն սկզբնաղբյուրում և կանխվեն. • ապահովել, որ ասբեստի մանրաթելեր կամ փոշի պարունակող թափոնների տեղափոխման և նստեցման ընթացքում այդպիսի մանրաթելեր կամ փոշի բաց չթողնվեն օդ և չթափվեն հեղուկներ, որոնք կարող են պարունակել ասբեստի մանրաթելեր. • ապահովել, որ այնտեղ, որտեղ ասբեստի մանրաթելեր կամ փոշի պարունակող թափոնները լցվում են այդ նպատակով լիցենզավորված տեղանքներում, այդպիսի թափոնները մշակվեն, փաթեթավորվեն կամ ծածկվեն՝ հաշվի առնելով տեղական պայմանները, որպեսզի կանխվի ասբեստի մասնիկների արձակումը շրջակա միջավայր:
Կանոնակարգ (EC) 850/2004 կայուն օրգանական աղտոտիչների մասին (ԿՕԱ-ների մասին կանոնակարգ, վերամշակված կանոնակարգ (EU) 2019/1021)	Հիմնվելով Կայուն օրգանական աղտոտիչների մասին Ստոկհոլմի կոնվենցիայի գլոբալ համաձայնագրի (ընդունվել է 2001թ.) և ՄԱԿ-ի ծրագրի Օրհուսի արձանագրության (1998թ.) վրա՝ Կանոնակարգը՝ • ստեղծում է մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի պաշտպանության շրջանակ՝ արգելելով, հնարավորինս շուտ դադարեցնելով կամ սահմանափակելով կայուն օրգանական աղտոտիչների (ԿՕԱ) արտադրությունը, շուկայահանումը և օգտագործումը. • սահմանում է ԿՕԱ-ներ պարունակող պաշարների և թափոնների հետ վարվելու կանոններ. • ԵՄ երկրներից պահանջում է գույքագրել ոչ միտումնավոր արտադրված ԿՕԱ-ները, մշակել իրականացման ազգային ծրագիրներ, վերահսկել ԿՕԱ-ները Եվրոպական հանձնաժողովի հետ սերտ համագործակցությամբ և ներգրավվել տեղեկատվության փոխանակմանը ինչպես ԵՄ այլ, այնպես էլ ԵՄ անդամ չհանդիսացող երկրների հետ:
96/59/EC դիրեկտիվ պոլիբրոացված բիֆենիլների և պոլիբրոացված տերֆենիլների (ՊԲԲ/ՊԲՏ) հեռացման մասին	Դիրեկտիվը սահմանում է նվազագույն պահանջներ պոլիբրոացված բիֆենիլների և պոլիբրոացված տերֆենիլների (ՊԲԲ/ՊԲՏ) հեռացման և դրանք պարունակող սարքավորումների վնասագերծման կամ հեռացման վերաբերյալ: Անդամ պետություններից, ի թիվս այլնի,

Օրերնսդրություն	Օրերնսդրության հիմնական բովանդակություն
	պահանջվում է միջոցներ ձեռնարկել, որոնք ապահովում են հետևյալը՝ • օգտագործված ՊԶԲ-ները և ՊԶՏ-ները և դրանք պարունակող սարքավորումները հնարավորինս շուտ հեռացվում են. • կազմվում են ավելի քան 5 լիտր ՊԶԲ և ՊԶՏ պարունակող սարքավորումների գույքագրում, և դրանց ամփոփագրերն ուղարկվում են Եվրոպական հանձնաժողով օրենսդրության ընդունումից հետո 3 տարվա ընթացքում. • ՊԶԲ-ներ և ՊԶՏ-ներ հեռացնող ընկերությունները լիցենզավորված են և վարում են իրենց ստացած օգտագործվող ՊԶԲ-ների և ՊԶՏ-ների քանակի, ծագման և բնույթի գրանցամատյաններ. • ապահովված են անվտանգության նախազգուշական միջոցներ՝ ՊԶԲ-ների և ՊԶՏ-ների կամ դրանք պարունակող սարքավորումների հրդեհի վտանգը կանխելու համար. • փոխարկիչները, որոնք պարունակում են ավելի քան 0,05% ՊԶԲ և ՊԶՏ՝ ըստ քաշի, վնասագերծվում են օրենսդրությամբ սահմանված պահանջների համաձայն:
Մնդիկի մասին (EU) 2017/852 կանոնակարգ	Կանոնակարգը սահմանում է մնդիկի, մնդիկի միացությունների և մնդիկի խառնուրդների օգտագործման և պահպանման և առևտրի, ինչպես նաև մնդիկ ավելացված արտադրանքի արտադրության ու օգտագործման և առևտրի, ինչպես նաև մնդիկի թափոնների կառավարման կանոններ, ինչպիսիք են. • Մնդիկի արտահանումը ԵՄ-ից դուրս արգելվում է, և մնդիկի հատուկ միացությունների և մնդիկի խառնուրդների արտահանումն արգելվում է կանոնակարգով սահմանված ամսաթվերից սկսած. • Արգելվում է մնդիկի և մնդիկի հատուկ խառնուրդների ներմուծումը այլ նպատակներով, քան որպես թափոն հեռացնելը: Նման ներմուծումը որպես թափոն հեռացնելու համար թույլատրվում է միայն այն դեպքում, երբ արտահանող երկիրը չունի հասանելի փոխակերպման հնարավորություններ իր սեփական տարածքում. • մնդիկի և մնդիկի միացությունների օգտագործումը հատուկ արտադրական գործընթացներում արգելվում է կամ թույլատրվում է միայն կանոնակարգով սահմանված պայմաններով. • մնդիկը և մնդիկի միացությունները՝ մաքուր ձևով կամ խառնուրդներով, որոնք առաջանում են քլորալկալիների արդյունաբերության, բնական գազի մաքրման, ոչ գունավոր արդյունահանման և հալման աշխատանքներից կամ ցինկապատի հանքաքարից արդյունահանումից Միության ներսում թափոններ են համարվում ԹՇԴ-ի իմաստով և հեռացվում են առանց մարդու առողջությանը վտանգելու կամ շրջակա միջավայրին վնաս պատճառելու՝ համաձայն նշված դիրեկտիվի:

Օրենսդրություն	Օրենսդրության հիմնական բովանդակություն
Էլեկտրական և Էլեկտրոնային սարքավորումներում որոշ վտանգավոր նյութերի օգտագործումը սահմանափակող 2011/65/EU դիրեկտիվ (վերամշակված)	Դիրեկտիվն ամրապնդում է Էլեկտրական և Էլեկտրոնային սարքավորումներում վտանգավոր նյութերի օգտագործման վերաբերյալ գոյություն ունեցող կանոնները՝ մարդու առողջության և շրջակա միջավայրը պաշտպանելու համար՝ նաև խթանելով համապատասխան Էլեկտրական և Էլեկտրոնային սարքավորումների (ԷԷՍ) ժամկետի ավարտը՝ դրանց օգտահանումը առավելագույնի հասցնելու նպատակով: Մասնավորապես դիրեկտիվը նախատեսում է հետևյալը. • սահմանել վտանգավոր քիմիական նյութերի օգտագործման սահմանափակումներ, ինչպիսիք են կապարը, սնդիկը և կադմիումը հատուկ ԷԷՍ նկատմամբ. • ցուցակագրել տեխնիկական նյութերին հատուկ կիրառությունները, որոնք ազատված են սահմանափակումներից: Դիրեկտիվի հրապարակումից հետո մի քանի բացառություններ են ավելացվել, իսկ շատերի ժամկետը լրացել է և այլևս չի կիրառվում. բացառությունների ցուցակները շարունակաբար թարմացվում են տեխնիկական առաջընթացին համապատասխան. • սահմանում է արտադրողներ պարտավորություն՝ ապահովելու, որ ցանկացած ԷԷՍ, որը նրանք շուկայահանում են, նախագծված և արտադրված լինի օրենսդրությամբ սահմանված պահանջներին համապատասխան. • սահմանում է, որ ներմուծողները ստուգեն, որ սարքավորումը հաստատված լինի որպես պահանջվող չափանիշներին համապատասխան, իսկ տարածողները պետք է նաև ապահովեն կանոնների պահպանումը:

2.1.2 Հայաստանի միջազգային պարտավորությունները

2.1.2.1 Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագիր – ՀԸԳՀ՝ ստորագրված 24.11.2017թ.

Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագիրը (ՀԸԳՀ), որը ստորագրվել է ԵՄ-ի և ՀՀ-ի միջև 2017 թվականի նոյեմբերի 24-ին, ուժի մեջ է մտել 2021 թվականի մարտի 1-ից: Սույն ՀԸԳՀ համաձայնագրով և համապատասխան դիրեկտիվներով ընդգրկված ոլորտներն են.

- Բնապահպանական տեղեկատվության հասանելիություն (Եվրախորհրդարանի և Խորհրդի 2003 թվականի հունվարի 28-ի 2003/4/EC դիրեկտիվ՝ բնապահպանական տեղեկատվության հանրային հասանելիության և Խորհրդի 90/313/EEC դիրեկտիվը ուժը կորցրած ճանաչելու մասին),
- Հանրության մասնակցություն (Եվրախորհրդարանի և Խորհրդի 2003թ. մայիսի 26-ի 2003/35/EC դիրեկտիվ, որը նախատեսում է հանրության մասնակցությունը շրջակա միջավայրին առնչվող որոշակի ծրագիրների և ծրագրերի կազմման և հանրային մասնակցության և արդարադատության մատչելիության հետ կապված փոփոխություններ կատարելու համար. Խորհրդի 85/337/EEC և 96/61/EC դիրեկտիվներ),

- Բնապահպանական պատասխանատվություն (Եվրախորհրդարանի և Խորհրդի 2004թ. ապրիլի 21-ի 2004/35/EC դիրեկտիվ՝ շրջակա միջավայրին հասցված վնասի կանխարգելման և վերացման համար բնապահպանական պատասխանատվության մասին՝ համաձայն փոփոխությունների),
- Թափոնների կառավարում (Եվրախորհրդարանի և Խորհրդի 2008թ. նոյեմբերի 19-ի 2008/98/EC դիրեկտիվ՝ թափոնների և որոշ դիրեկտիվներ չեղյալ համարելու մասին),
- Աղբավայրեր (Խորհրդի 1999թ. ապրիլի 26-ի 1999/31/EC դիրեկտիվ աղբավայրերի մասին՝ համաձայն փոփոխությունների):

Թափոնների կառավարման ոլորտում կան մի շարք թիրախներ, որոնք պետք է իրականացվեն ըստ սահմանված ժամանակացույցի.

- Մինչև 2020 թվականը ստեղծել բնապահպանական տեղեկատվությունը հանրության շրջանում տարածելու համակարգ:
- Մինչև 2021 թվականը մշակել աղբավայր հեռացվող կենսաթափալվող քաղաքային թափոնների քանակը նվազեցնելու ազգային ռազմավարություն:
- Մինչև 2021 թվականը սահմանել հսկողության և մշտադիտարկման ընթացակարգեր աղբավայրերի շահագործման փուլում, ինչպես նաև փակման և հետագա խնամքի ընթացակարգեր այն աղբավայրերի համար, որոնք ենթակա են վնասագերծման:
- Մինչև 2021 թվականը ստեղծել հայտերի և թույլտվությունների համակարգ և թափոնների ընդունման ընթացակարգեր (աղբավայրերում):
- Մինչև 2022 թվականը մշակել թափոնների կառավարման ծրագիրներ՝ համաձայն թափոնների հնգաստիճան հիերարխիայի և թափոնների կանխարգելման ծրագրերի:
- Մինչև 2023 թվականը ստեղծել թափոնների հավաքման և փոխադրման ձեռնարկությունների և հաստատությունների ռեգիստր:
- Մինչև 2024 թվականը ստեղծել ամբողջական ծախսածածկման մեխանիզմ՝ համաձայն աղտոտողը վճարում է սկզբունքի և արտադրողի պատասխանատվության ընդլայնման սկզբունքի:
- Մինչև 2024 թվականը հաստատել գոյություն ունեցող աղբավայրերի բարեկարգման ծրագիրներ:
- Մինչև 2024 թվականը ստեղծել համակարգ, որը կապահովի համապատասխան թափոնների մշակումը նախքան աղբավայրը հեռացվելը:
- Մինչև 2025 թվականը օպերատորների համար սահմանել պարտավորություններ՝ ձեռնարկելու անհրաժեշտ կանխարգելման և վերականգնման միջոցները, ներառյալ ծախսերի համար պատասխանատվությունը:
- Մինչև 2025 թվականը սահմանել խիստ պատասխանատվություն վտանգավոր աշխատանքային գործունեության համար¹¹:

2.1.2.2 ՀՀ կողմից ստորագրված բնապահպանական միջազգային պայմանագրեր

ՀՀ-ն ստորագրել է շուրջ 30 բնապահպանական միջազգային պայմանագիր, որոնցից տասը վերաբերում են թափոններին.

- Կոնվենցիա անդրսահմանային օդի երկարաժամկետ աղտոտման մասին (1997թ.),
- ՄԱԿ-ի Եվրոպական տնտեսական հանձնաժողովի կոնվենցիա տեղեկատվության

¹¹ Թափոնների կառավարման գեկույց Հայաստանում, (WGA գեկույց), մարտ 2020, Երևան

հասանելիության, որոշումների կայացմանը հանրության մասնակցության և բնապահպանական հարցերում արդարադատության մատչելիության մասին (1998թ.),

- Վտանգավոր թափոնների անդրսահմանային տեղաշարժերի և դրանց հեռացման վերահսկման մասին Բազելի կոնվենցիա (1999թ.),
- Արդյունաբերական վթարների անդրսահմանային հետևանքների մասին Յելսինկյան կոնվենցիա (1997թ.),
- Միջազգային առևտրում որոշ վտանգավոր քիմիական նյութերի և թունաքիմիկատների համար Նախնական իրազեկված համաձայնության ընթացակարգի մասին Ռոտտերդամի կոնվենցիա (2004թ.),
- Կայուն օրգանական աղտոտիչների մասին Ստոկհոլմի կոնվենցիա (2004թ.),
- Օգտագործված վառելիքի կառավարման և ռադիոակտիվ թափոնների կառավարման անվտանգության մասին համատեղ կոնվենցիա (2013 թ.),
- Սնդիկի մասին Միևմատայի կոնվենցիա (2017թ.),
- «ԱՊՅ անդամ պետությունների միջև Էլեկտրական և Էլեկտրոնային սարքավորումների թափոնների կառավարման շուրջ համագործակցության մասին» համաձայնագիր (2018թ.),
- Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի որոշում թանկարժեք մետաղների թափոնների և ջարդոնի համար Եվրասիական տնտեսական միության ներմուծման տուրքերի դրույթաչափերը սահմանելու մասին (2015թ.):

«ԱՊՅ անդամ պետությունների միջև Էլեկտրական և Էլեկտրոնային սարքավորումների թափոնների կառավարման շուրջ համագործակցության մասին» համաձայնագիր (2018 թ.)

Հայաստանի Հանրապետությունը ԷԵՍԹ, մարտկոցների, թափոն յուղերի կառավարման վերաբերյալ իրավական ակտեր չունի: Սույն Համաձայնագիրը ԱՊՅ անդամ պետությունների միջև ստորագրվել է 01.06.2018թ.: Սույն Համաձայնագրի հիմնական նպատակներն են, որ անդամ պետությունները նպաստեն սույն Համաձայնագրին՝ մշակելով ազգային օրենսդրական և այլ կանոնակարգային համակարգեր՝ նպատակ ունենալով և հիմնվելով շրջակա միջավայրի վրա բեռի նվազեցման, շրջակա միջավայրի վնասի և ԷԵ բաղադրիչների նվազեցման համաձայնեցված սկզբունքների վրա՝ վտանգավոր նյութերի կրճատման և ՍԹ և ԷԵ վերամշակման միջոցով երկրորդային հումքի արդյունահանմամբ՝ ռեսուրսների տեսակարար կշռի ավելացման նպատակով: Սատարել ԷԵՍԹ կառավարման ստանդարտների մշակմանը և ներդաշնակեցմանը: Նաև սատարել այս համաձայնագրին՝ կազմակերպելով տնտեսական, ռազմավարական և ազգային միջոցառումներ, որոնք համակարգվում են սույն Համաձայնագրի մասնակից երկրների կողմից, որոնք կկենտրոնանան ՍԹ և ԷԵ արդյունաբերության մեջ ստանդարտների կիրառման վրա և դրա հետ կապված փորձի փոխանակման վրա, համապատասխան ոլորտում փորձագետների և մասնագետների միջև փորձի փոխանակման վրա վտանգի աստիճանի շուրջ վերապատրաստման և որակավորման ոլորտում:

2.2 Թափոնների կառավարման ազգային քաղաքականություն և օրենսդրություն

2.2.1 Իրավական դաշտ

Հայաստանի Հանրապետությունը կանգնած է արդյունաբերական և կենցաղային աղբի աճի մարտահրավերի առաջ: Հայաստանի արդյունաբերությունը բնութագրվում է որպես բազմաճյուղ, որի հիմնական մասը կազմում են մետալուրգիական, քիմիական, մեքենաշինական, ռադիոէլեկտրոնիկայի, փայտամշակման, շինանյութերի, նավթի, սննդի և վերամշակող արդյունաբերության ձեռնարկությունները:

Թափոնների կառավարումը Հայաստանում կարգավորվում է ՀՀ և ԵՄ միջև ստորագրված ՀԸԳՀ-ով և Հայաստանի Հանրապետության կողմից վավերացված միջազգային պայմանագրերով (տրամադրված է 2.1.2 գլխում), ՀՀ Սահմանադրությամբ, ՀՀ կառավարության 2021-2026թթ. ծրագրով, ՀՀ կոշտ թափոնների կառավարման համակարգի զարգացման 2017-2036թթ. ռազմավարությամբ, ավելի մաքուր արտադրության հայեցակարգով, Թափոնների մասին օրենքով և այլ իրավական ակտերով: ՀՀ կառավարության կողմից որպես առաջնահերթ խնդիր է սահմանվել ազգային օրենսդրության ներդաշնակեցումը ԵՄ օրենսդրությանը և ազգային իրավական ակտերի կատարումը եվրոպական մակարդակով:

Կոշտ թափոնների կառավարման տեղական, տարածաշրջանային և ազգային ծրագրի մշակումը սովորաբար հիմնված է Թափոնների կառավարման ազգային ռազմավարության վրա: Հայաստանը 2016 թվականին ընդունել է ԿԿԹ կառավարման համակարգի զարգացման ռազմավարությունը 2017-2036 թվականների համար: Կոշտ թափոնների կառավարման ծրագրի մշակումը տարածաշրջանային իմաստով յուրաքանչյուր քաղաքապետարանի և/կամ մի քանի հարակից համայնքների պատասխանատվությունն է՝ համաձայն ԵՄ օրենսդրության: Թափոնների ռազմավարական կառավարման առումով հանրապետության և քաղաքապետարանների իրավասությունները սահմանված են «Թափոնների մասին» ազգային օրենքում (ՀՕ-159-Ն), սակայն քաղաքապետարանների պարտավորությունը՝ մշակել քաղաքային ԹԿՊ և ստեղծել թափոնների կառավարման տարածաշրջաններ և մշակել տարածաշրջանային ԹԿՊ այս օրենքով սահմանված չէ: Սակայն, համաձայն «Թափոնների մասին» օրենքի 19-րդ հոդվածի, իրավաբանական անձինք և անհատ ձեռներեցներն իրավունք ունեն մասնակցելու թափոնների կառավարման տեղական, տարածաշրջանային և ազգային ծրագրի մշակմանը, ինչը նշանակում է, որ այդ ծրագիրները նախատեսված են անուղղակի կերպով:

2.2.1.1 Սահմանադրություն

Հայաստանի Հանրապետության 1995 թվականի հուլիսի 5-ի Սահմանադրությունը, որը փոփոխվել է 06.12.2015 թվականին, 10-րդ և 12-րդ հոդվածներով սահմանված բնական պաշարների օգտագործման ժամկետները սահմանում է հետևյալ կերպ.

Հոդված 10. Սեփականության երաշխիք

1. Հայաստանի Հանրապետությունում ճանաչված և հավասարապես պաշտպանված են սեփականության բոլոր ձևերը:

2. Ընդերքը և ջրային ռեսուրսները գտնվում են պետության բացառիկ սեփականության ներքո:

Հոդված 12. Շրջակա միջավայրի պահպանություն և կայուն զարգացում

1. Պետությունը նպաստում է շրջակա միջավայրի պահպանմանը, բարելավմանը և վերականգնմանը, բնական ռեսուրսների ողջամիտ օգտագործմանը՝ առաջնորդվելով կայուն զարգացման սկզբունքով և հաշվի առնելով ապագա սերունդների առաջ պատասխանատվությունը:

2. Յուրաքանչյուր ոք պարտավոր է հոգ տանել շրջակա միջավայրի պահպանման մասին:

2.2.1.2 Իրավական ակտեր՝ օրենքներ

Հայաստանի հիմնական իրավական ակտը «Թափոնների մասին» ՀՀ օրենքն է (ՀՕ-159-Ն), որն ընդունվել է 2004 թվականին, վերջին անգամ փոփոխվել է 2022 թվականին {26.10.22 ՀՕ-402-Ն (օրենքն ունի անցումային դրույթ)}: Թափոնների կառավարման վերաբերյալ մյուս կարևոր օրենքները հետևյալն են.

- «Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին» ՀՀ Ազգային ժողովի օրենք (ՀՕ-237-Ն) ընդունված 2011թ., վերջին անգամ փոփոխվել է 2023թ., ՀՕ-137-Ն 13.04.2023թ.
- «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ Ազգային ժողովի օրենք (ՀՕ-337) ընդունված 2002 թվականին, վերջին անգամ փոփոխվել է 2023 թվականին, 25.10.23 ՀՕ-322-Ն.
- «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին» ՀՀ օրենքը (ՀՕ-110-Ն), ընդունված 2014թ., վերջին անգամ փոփոխվել է 2023թ. (30.05.2023թ., ՀՕ-150-Ն օրենք):
- «Տեղական հարկերի և տուրքերի մասին» ՀՀ օրենքը (ՀՕ-185-Ն), ընդունված 1997թ., վերջին անգամ փոփոխվել է 2023թ., 13.07.23 ՀՕ-263-Ն.
- «Լիցենզավորման մասին» ՀՀ օրենքը (ՀՕ 193-Ն), ընդունված 2001թ., վերջին անգամ փոփոխվել է 22.11.2023թ. ՀՕ-376-Ն օրենք.
- «Հայաստանի Հանրապետության բնակչության սանիտարական անվտանգության ապահովման մասին» ՀՀ օրենքը (Հ.Ն-0732-Ի), ընդունված 1992թ., վերջին անգամ փոփոխվել է 04.09.2020թ. ՀՕ-402-Ն օրենքը:
- «Բազմաբնակարան շենքերի կառավարման մասին» ՀՀ օրենքը (ՀՕ-334) ընդունվել է 2002 թվականին, վերջին անգամ փոփոխվել է 2023 թվականին (24.05.2023 ՀՕ-191-Ն օրենք):
- «Շրջակա միջավայրի մոնիտորինգի մասին» ՀՀ օրենքը (ՀՕ-82-Ն), ընդունված 2005թ., վերջին անգամ փոփոխվել է 16.01.2024թ. ՀՕ-37-Ն օրենքներ.

«Թափոնների մասին» ՀՀ օրենք

«Թափոնների մասին» օրենքը կարգավորում է թափոնների հավաքման, տեղափոխման, պահպանման, մշակման, վերամշակման, հեռացման, ծավալների կրճատման և հարակից այլ հարաբերությունները, թափոնների կառավարման պետական քաղաքականությունը, թափոնների ստանդարտացման, հաշվառման և պրոֆիլավորման ընթացակարգերը, ինչպես նաև մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցության կանխարգելումը:

Այն սահմանում է (հոդված 4) «թափոնների» երկու հիմնական տեսակ՝ «արտադրական թափոններ» (արտադրության ընթացքում գոյացած, ներառյալ ընդերքօգտագործումը), և «սպառման թափոններ» (հումքի, նյութերի, արտադրանքի, այլ ապրանքների կամ արտադրանքի մնացորդներ, որոնք առաջացել են արտադրության կամ սպառման ընթացքում, ինչպես նաև ապրանքները (արտադրանքը), որոնք կորցրել են իրենց սկզբնական սպառողական հատկությունները), և սահմանում է վտանգավոր թափոնները և կոշտ կենցաղային թափոնները: Այս սահմանումը տարբերվում է ԹՀ 3-րդ հոդվածով սահմանվածից, որտեղ «թափոն» նշանակում

Ե ցանկացած նյութ կամ առարկա, որը սեփականատերը դնել է նետում կամ նախատեսվում կամ պահանջվում է դնել նետել: Նմանատիպ շփոթությունը առկա է նաև կենցաղային կոշտ թափոն, խոշոր եզրաչափերի թափոն և այլ եզրերի դեպքում: Առաջարկվում է վերանայել «Թափոնների մասին» օրենքը, ներդաշնակեցնել թափոնների տարբեր տեսակների սահմանումը ԹՀ-ի հետ:

Կոշտ կենցաղային թափոնը վերաբերում է այն թափոններին, որոնք գոյանում են ֆիզիկական անձանց կողմից բնակելի տարածքներում սպառման ընթացքում, ինչպես նաև այն ապրանքներին, որոնք կորցրել են իրենց սպառողական հատկությունները անհատների կողմից բնակելի տարածքներում անձնական և կենցաղային կարիքները բավարարելու համար օգտագործելու ժամանակ: Կոշտ կենցաղային թափոնը նաև իրավաբանական անձանց և անհատ ձեռնարկատերերի գործունեության ընթացքում առաջացած թափոնն է և կառուցվածքով նման է ֆիզիկական անձանց կողմից բնակելի տարածքներում սպառման ժամանակ առաջացած թափոններին (հոդված 4): Կոշտ թափոնների այս կատեգորիան համատեղելի է ԵՄ-ում գործող բազմաթիվ այլ ազգային օրենսդրություններում առկա ԵՄ թափոնների ցանկում ներառված քաղաքային կոշտ թափոնների նկարագրության հետ:

Վտանգավոր թափոնն այն թափոնն է, որն իր ֆիզիկական, քիմիական և կենսաբանական հատկություններով ներկայացնում է կամ կարող է ներկայացնել վտանգ մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի համար և պահանջում է դրանց դեմ պայքարի հատուկ մեթոդներ և միջոցներ (հոդված 4):

Թափոնների կառավարման ոլորտում պետական քաղաքականության հիմնական սկզբունքներն են մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի պաշտպանությունը թափոնների բացասական ազդեցությունից, հումքի և էներգետիկ ռեսուրսների ողջամիտ օգտագործման ապահովումը. թափոնների օգտագործման վերաբերյալ հասարակության էկոլոգիական, տնտեսական և սոցիալական շահերի համակցումը: Օրենքը խրախուսում է ավելի քիչ թափոններով և ռեսուրսների արդյունավետ օգտագործմամբ տեխնոլոգիաները, սակայն չի կենտրոնանում թափոնների ավարտի և ավելի քիչ թափոնների սպառման խթանման և արտադրողի պատասխանատվության ընդլայնման վրա՝ կապված վերադարձվող ապրանքների ընդունման և այդ արտադրանքի օգտագործումից հետո մնացած թափոնների վրա է և այլն, ինչպես պահանջվում է ԹՀ-ի 8-րդ հոդվածով: Չկա թափոնների տեսակավորման խթանում, ներառյալ կենցաղային վտանգավոր թափոնների տարանջատ հավաքումը, որպես նախապայման ամենաարդյունավետ վերաօգտագործման, վերամշակման և նյութերի օգտահաման այլ գործողությունների համար, ինչպես պահանջվում է ԹՀ-ով (հոդվածներ 10, 11, 18 և 20):

Օրենքը սահմանում է.

- Թափոնների կառավարման ոլորտում պետական կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինների իրավասությունները.
- Պետական ստանդարտացում, հաշվառում, անձնագրավորում, վիճակագրական հաշվետվություն թափոնների կառավարման ոլորտում,
- Թափոնների կառավարման ոլորտի կազմակերպությունների իրավունքներն ու պարտականությունները,
- Թափոնների օգտագործման տնտեսական խթանման և թափոնների նվազեցման միջոցառումների ապահովում.

Հայաստանի կառավարության և տեղական ինքնակառավարման մարմինների իրավասությունները թափոնների ոլորտում սահմանված են «Թափոնների մասին» ՀՀ օրենքի 7-րդ, 8-րդ, 9-րդ, 10-րդ և 11-րդ հոդվածներով: Պետական կառավարման համակարգի համար չկա թափոնների կառավարման ազգային ռազմավարություն մշակելու պարտավորություն, ոչ էլ թափոնների կառավարման ազգային ծրագիր, ինչպես պահանջվում է ԹՇԴ-ի 8-րդ հոդվածով: Բացի այդ, տեղական ինքնակառավարման մարմինները չունեն թափոնների կառավարման մարզային և տեղական ծրագիրներ մշակելու պարտավորություններ: Թափոնների կառավարման ծրագիրների նախապատրաստումը թափոնների հնգաստիճանի հիերարխիային և թափոնների կանխարգելման ծրագրերին համապատասխան ՀԸԳՀ պահանջների մաս է կազմում:

«Թափոնների մասին» օրենքում բացակայում է Թափոնների հիերարխիայի (ԹՀ) հասկացությունն ու սահմանումը: Թափոնների հիերարխիայի բոլոր բաղադրիչները պարունակող և խթանող օրենքը, այնուամենայնիվ, բացահայտորեն չի սահմանում առաջնահերթության կարգը, որն առանցքային է ԹՀ մոտեցման համար: Մասնավորապես, չեն ներկայացվում այնպիսի հասկացություններ, ինչպիսիք են երկրորդային մշակումը և առաջնային օգտագործման նպատակից ցածր որակով մշակումը, կենսաթափոնները, թափոնների սեփականատերը, դիլերը, բրոքերը, տարանջատ հավաքումը, շրջանաձև տնտեսությունը, վերաօգտագործումը, վերաօգտագործման նախապատրաստումը, ինչպես նաև վերամշակվող նյութերի տեսակների և չափերի սահմանումները: Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագրի (ՀԸԳՀ) «Թափոնների հնգաստիճանի հիերարխիայի և թափոնների կանխարգելման ծրագրերի համաձայն թափոնների կառավարման ծրագիրների պատրաստման» պահանջները բավարարելու համար անհրաժեշտ կլինի օրենքում ներառել Թափոնների հիերարխիա հասկացությունը և այն ինտեգրել տարբեր ազգային քաղաքականությունների և ռազմավարությունների մեջ: Բացի այդ, օրենքում բացակայում են թափոնների կառավարման բոլոր տեսակների համար սահմանված թիրախները և բոլոր սահմանումները:

Քաղաքային թափոնների կառավարում (ՔԹԿ) նշանակում է թափոնների հավաքում, տեղափոխում, վերամշակում (ներառյալ տեսակավորումը), օգտահանում և հեռացում (մնացորդային թափոնների կառավարում), ներառյալ նման գործողությունների վերահսկումը և հեռացման վայրերի հետագա խնամքը: ԵՄ թափոնների կառավարման հիմքը հանդիսանում է «Թափոնների հիերարխիան», որը հաստատվել է ԹՇԴ-ով: Թափոնների հիերարխիան սահմանում է թափոնների կառավարման և հեռացման նախապատվության կարգը, ինչպես ներկայացված է գծապատկեր 2.1-ում:¹²

¹² https://environment.ec.europa.eu/topics/waste-and-recycling/waste-framework-directive_en

ԹԱՓՈՆՆԵՐԻ ՀԻԵՐԱՐԽԻԱ Պատկեր1. ԹՇԴ. Թափոնների հիերարխիա ԲԹԿ-ում	ԱՆԹԱՓՈՆ ՀԻԵՐԱՐԽԻԱ Պատկեր 2. Զրո թափոն հիերարխիա հանուն Եվրոպայի¹³

Համաձայն 7-րդ հոդվածի, ՀՀ կառավարությունը, ի թիվս այլնի, պատասխանատու է թափոնների կառավարման ոլորտում պետական քաղաքականության մշակման և իրականացման, քիչ թափոններով տեխնոլոգիաների ներդրմանը նպաստող տնտեսական մեխանիզմների ապահովման, թափոնների հավաքման և ուտիլիզացիայի համար, թափոնների հաշվառման, գոյացման, վերացման (ոչնչացում, վնասագերծում, տեղադրում) և հեռացման կարգը սահմանելու, վտանգավոր թափոնների վերամշակման, վնասագերծման, պահպանման, փոխադրման և տեղադրման լիցենզավորման կարգի սահմանման, արգելված թափոնների ցանկի սահմանման համար և վտանգավոր թափոնների, չվնասագերծված և չվերաօգտագործվող թափոնների հեռացման համար օբյեկտների ստեղծման, աղբավայրերի վերահսկման իրականացման կարգի սահմանման և այլնի համար:

Պետական լիազոր մարմինը (հոդված 8) պատասխանատու է, ի թիվս այլնի, հետևյալի համար՝ մասնակցություն թափոնների կառավարման ոլորտում պետական քաղաքականության մշակմանը, թափոնների կառավարման ոլորտում նպատակային ծրագրերի մշակում, իրավաբանական անձանց և անհատ ձեռնարկատերերի կողմից հեռացվող թափոնների քանակի սահմանաչափերի հաստատում, վտանգավոր և արգելված թափոնների ցանկի մշակում, վտանգավոր և արգելված թափոնների ցուցակների կազմում, ըստ վտանգի դասակարգված թափոնների ցանկի սահմանում, թափոնների հեռացման օբյեկտների գտնվելու վայրի համաձայնեցում, թափոնների պետական կադաստրի վարում, թափոնների առաջացման, վերամշակման և օգտագործման օբյեկտների և հեռացման վայրերի գրանցամատյանների կազմում, կառավարում, իրականացում, ինչպես նաև մշտադիտարկում, թափոններ առաջացնողների կողմից կազմված թափոնների անձնագրերի համակարգում, թափոնների առաջացման ծավալների վերաբերյալ տվյալների շտեմարանի ստեղծում, թափոնների կառավարման ոլորտը կարգավորող օրենսդրական նախագծերի մշակում, ինչպես նաև իր իրավասության շրջանակներում նորմատիվ ակտերի ընդունում և այլն:

¹³ <https://zwia.org/zwih/>

Համաձայն 11-րդ հոդվածի, տեղական ինքնակառավարման մարմինները պատասխանատու են թափոնների հավաքման հսկողության, տարածքների սանիտարական մաքրման սխեմաների կազմման, չվերահսկվող և չից ենթարկվող աղբավայրերի վերացման (լուծարման) իրականացման, ռեսուրսային արժեք ունեցող ոչ վտանգավոր թափոնների հավաքման գործընթացում բնակչության մասնակցության կազմակերպման համար, համայնքում սպառման թափոնների տեսակավորման համակարգի ներդրմանն աջակցելու համար և այլն:

«Թափոնների մասին» օրենքի 13-րդ հոդվածը վերաբերում է թափոնների պետական գրանցմանը, անձնագրավորմանը և վիճակագրական հաշվետվության ներկայացմանը, որն իրականացվում է Հայաստանի Հանրապետության կառավարության սահմանած կարգով: Վտանգավոր թափոններ առաջացնողները կազմում և հաստատում են թափոնների անձնագրերը՝ ոլորտի լիազոր մարմնի հետ համաձայնեցված: Թափոնների օգտագործմամբ զբաղվող իրավաբանական անձինք (ներառյալ օտարերկրյա և անհատ ձեռնարկատերերը) պարտավոր են իրականացնել առաջացած, օգտագործված, վնասագործված, այլ անձանց փոխանցված կամ այլ անձանցից ստացված, ինչպես նաև տեղադրված թափոնների նախնական հաշվառում: Վտանգավոր թափոններ առաջացնող և թափոններ հեռացնող իրավաբանական անձինք (այդ թվում՝ օտարերկրյա և անհատ ձեռնարկատերերը) պարտավոր են ոլորտի լիազոր մարմնին ներկայացնել վարչական վիճակագրական հաշվետվություններ:

Թափոնների պետական կադաստրը ներառում է թափոնների դասակարգիչը, թափոնների առաջացման, վերամշակման և հեռացման օբյեկտների և տեղամասերի գրանցամատյանները, ինչպես նաև թափոնների և դրանց օգտագործման ու հեռացման տեխնոլոգիաների վերաբերյալ տվյալների շտեմաքանը (հոդված 14): Համաձայն 19-րդ հոդվածի՝ իրավաբանական անձինք և անհատ ձեռնարկատերերն իրավունք ունեն մասնակցել թափոնների կառավարման տեղական, տարածաշրջանային և պետական ծրագրերի մշակմանը:

«Թափոնների մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված՝ թափոնների կառավարման ոլորտում իրավաբանական անձանց, անհատ ձեռնարկատերերի և ֆիզիկական անձանց պարտականություններից է թափոնները հեռացնելը միայն սույն օրենքով իրենց համար հատուկ հատկացված վայրերում (հոդված 20, կետ բ): Բացի այդ, «Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին» ՀՀ օրենքը սահմանում է, որ աղբահանության վճար վճարողները, ի թիվս այլնի, պարտավոր են նաև թափոնները պահել և թափել իրենց համար նախատեսված կամ նշանակված վայրերում (20-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 3-րդ կետ):

Թեև «Թափոնների մասին» օրենքի 23-րդ հոդվածը խթանում է թափոնների արտադրության կրճատմանը նպաստող տեխնոլոգիաներ ներդնող կազմակերպություններին, այնուամենայնիվ, դեռևս չկա իրավական ակտ, որը կսահմանի արտոնություններ ստանալու համար դիմելու կարգը: Նշված 23-րդ հոդվածը ներառում է որոշակի հայեցակարգային անորոշություններ արտոնություններ ստանալու իրավունք ունեցող անձանց սահմանելիս: Այսպիսով, ասելով, որ «աղբահանության կրճատմանը նպաստող տեխնոլոգիաներ ներդնող կազմակերպություններ, որոնք իրականացնում են իրենց թափոնների օգտահանումը, հավաքումը, պահպանումը և օբյեկտների կառուցումը...», հոդվածը ներառում է թափոնների կրճատման պրակտիկայի և մշակման տարբեր պրակտիկաների խառնաշփոթ: Բացի այդ, 23-րդ հոդվածը չի սահմանում

արտոնությունների տեսակները, օրինակ՝ հարկային արտոնություն, ներմուծման հարկում, «կանաչ» սակագին և այլն:¹⁴

Թափոնների ոլորտում սուբյեկտների իրավունքներն ու պարտականությունները սահմանվում են «Թափոնների մասին» օրենքով: Թափոնների կառավարման ոլորտում իրավաբանական անձանց և անհատ ձեռնարկատերերի պարտականություններից մեկն է տեղեկացնել թափոնների օգտագործման ընթացքում առաջացող վտանգավոր իրավիճակների մասին, որոնք վտանգում են մարդկանց առողջությունը և շրջակա միջավայրը, միջոցներ ձեռնարկել դրանց հետևանքները վերացնելու համար:

«Թափոնների մասին» օրենքը սահմանում է թափոնների կադաստրը, որը ներառում է «Թափոնների առաջացման, վերամշակման և օգտահանման օբյեկտների ռեեստրը» և «Թափոնների հեռացման վայրերի ռեեստրը», որոնք չեն ներառում աղբահանություն և տեղափոխում իրականացնող կազմակերպությունները: Այսպիսով, թափոնների օպերատորները տվյալներ չեն ներկայացնում հավաքված և աղբավայրեր հեռացվող թափոնների վերաբերյալ: Ծավալային մոտավոր նախահաշվարկների վրա հիմնված այս տեղեկատվությունը համայնքապետարանների կողմից գեկուցվում է ՀՀ Վիճակագրական կոմիտեին: Թափոնների այս կադաստրը և ռեեստրը պետք է ներառեն ինչպես վտանգավոր, այնպես էլ ոչ վտանգավոր թափոնները, սակայն փաստացի ներառված է միայն վտանգավոր թափոնների մասին տեղեկատվությունը:¹⁵

2023 թվականի հուլիսի 14-ին վարչապետի աշխատակազմին է ներկայացվել «Թափոնների մասին օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքի նախագիծը, որով մասնավորապես նախատեսվում է լրացնել և սահմանել «Էլեկտրոնային և Էլեկտրական սարքավորումներ և դրանց թափոններ» հասկացությունները: Օրենքը սահմանում է մարզպետարանի և տեղական ինքնակառավարման մարմինների լիազորությունները Էլեկտրոնային և Էլեկտրական սարքավորումների թափոնների կառավարմանն ուղղված աշխատանքների կազմակերպման հարցերում: Օրենքի նախագիծը դեռ չի ընդունվել:

«Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին» ՀՀ օրենքը (ՀՕ-237-Ն), որն ընդունվել է 2011 թվականին, վերջին անգամ փոփոխվել է 2023 թվականին (**13.04.2023թ. ՀՕ-137-Ն օրենք**), կարգավորում է աղբահանության և սանիտարական մաքրման հետ կապված հարաբերությունները ՀՀ-ում, սահմանում է ՀՀ կառավարության լիազոր մարմնի լիազորությունները աղբահանության և սանիտարական մաքրման բնագավառում, սահմանում է աղբահանության և սանիտարական մաքրման գործընթացի կազմակերպման պահանջները, աղբահանության վճարը, դրա դրույթաչափերը, վճարողների շրջանակը, նրանց իրավունքներն ու պարտականությունները, աղբահանություն իրականացնող օպերատորների իրավունքներն ու պարտականությունները, հաշվարկման և վճարման կարգը, պարտավորության չվճարումը կամ չկատարումը՝ աղբահանության և սանիտարական մաքրման ոլորտում տեղական ինքնակառավարման մարմինների լիազորությունների իրականացման կարգը պատշաճ կերպով իրականացնելու նպատակով: Համայնքի ավագանին պարտավոր է վերահսկել օպերատորի կողմից աղբահանության աշխատանքների պատշաճ իրականացումը:

¹⁴ Հայաստանում թափոնների կառավարման մասին գեկույց, 2020թ. մարտ

¹⁵ Նույն տեղում

Համաձայն ՀՀ կառավարության 2021 թվականի ապրիլի 1-ի «Աղբահանության համակարգի ռազմավարությանը և ռազմավարության իրականացումն ապահովող 2021-2023 թվականների գործողությունների ծրագրին հաստատելու մասին» N 464-Լ որոշման հավելվածի 3.1-ին կետի (այսուհետ՝ ծրագիր), մշակվել է օրենքի նախագիծ, և 2023 թվականի ապրիլի 13-ին ՀՀ Ազգային ժողովն ընդունել է « Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքը: Օրենքն ավելի հստակ է սահմանում հասկացությունները (հոդված 3), սահմանում է շրջանաձև տնտեսության սկզբունքի հնգաստիճան հիերարխիան, սկզբնաղբյուրում տարանջատման ապահովումը և թափոնների կրճատման և օգտահանման, աղբավայրերում թափոնների հեռացման ծավալի կրճատման մեխանիզմները, աղբահանության ծառայության վճարը, թափոնների տարանջատման համակարգի ներդրումը, գոյացած թափոնների առավելագույն օգտագործումը, քիչ թափոններով և զրոյական թափոններով միջոցների և տեխնոլոգիաների կիրառումը և այլն, (հոդված 4):

Աղբահանության և սանիտարական մաքրման ոլորտում պետական քաղաքականության հիմնական սկզբունքները, զարգացման ուղղությունները և նպատակները, աղբահանության և սանիտարական մաքրման, աղբավայրերում թափոնների տեղադրման և շահագործման տեղական կառավարման ծրագիրների պահանջները, աղբահանության և սանիտարական մաքրման սխեմաների պահանջները և այլ դրույթներ փոփոխվել են օրենքով:

Աղբահանության վճարը պարտադիր վճար է, որը վճարողների կողմից ուղղվում է քաղաքապետարանի բյուջե կամ արտաբյուջե: Համայնքի տարածքում իրականացվող աղբահանության և սանիտարական մաքրման աշխատանքները ֆինանսավորվում են համայնքի բյուջեից առանձին ծախսային ծրագրով կամ արտաբյուջետային հաշվից:

Փոփոխված 4-րդ հոդվածը սահմանում է նաև հետևյալը՝ համայնքի ավագանու որոշմամբ աղբահանության և սանիտարական մաքրման աշխատանքներն իրականացվում են համայնքի բյուջեի միջոցների հաշվին համապատասխան սարքավորումներով և տեխնիկայով հագեցած համայնքային հիմնարկների կողմից, կամ համայնքի կարիքների համար գնումների մասին օրենսդրության համաձայն ընտրված օպերատորի կողմից: Աղբահանության և սանիտարական մաքրման աշխատանքները կարող են ֆինանսավորվել և/կամ իրականացվել ՊՄԳ պայմանագրով սահմանված կարգով՝ «Պետություն-մասնավոր համագործակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով նախատեսված ՊՄԳ ծրագրի շրջանակներում:

Փոփոխված 4-րդ հոդվածը նաև պարտավորություն է սահմանում տեղական համայնքի համար՝ մշակելու աղբահանության և սանիտարական մաքրման կառավարման տեղական ծրագիրը: Աղբահանության և սանիտարական մաքրման կառավարման տեղական ծրագիրը պետք է հաստատի համայնքի ավագանին՝ համայնքի հնգամյա զարգացման ծրագրին կից հավելվածով, ինչպես նաև տարեկան աշխատանքային ծրագրերով: Աղբահանության և սանիտարական մաքրման կառավարման տեղական ծրագիրը պետք է բաղկացած լինի հետևյալ բաժիններից.

- 1) ներկա իրավիճակի գնահատում,
- 2) ծրագիրավորում,
- 3) մշտադիտարկում և զեկուցում/գույքագրում:

Աղբահանության և սանիտարական մաքրման կառավարման տեղական ծրագրի մեթոդական ուղեցույցը հաստատվում է աղբահանության և սանիտարական մաքրման ոլորտի պետական կառավարման լիազոր մարմնի կողմից:

Համաձայն այս օրենքի՝ թափոն/աղբ նշանակում է կոշտ կենցաղային թափոններ, այդ թվում՝ համայնքի ընդհանուր տարածքների սանիտարական մաքրման արդյունքում առաջացած աղբը: Ծրագրի անվանումը որպես «Աղբահանության և սանիտարական մաքրման կառավարման տեղական ծրագիր» նշանակում է, որ այս ծրագիրը վերաբերում է միայն սպառողներից և փողոցներից կենցաղային աղբի հավաքմանը/հեռացմանը: Սա ճիշտ չէ, քանի որ այն չի ներառում քաղաքային թափոնների կառավարման բոլոր քայլերը, ինչպես սահմանված է ԵՄ ԹՇԴ-ով: ԶԹԿ նշանակում է թափոնների հավաքում, տեղափոխում, վերամշակում (ներառյալ տեսակավորում), օգտահանում և հեռացում (մնացորդային թափոնների կառավարում), ներառյալ նման գործողությունների վերահսկումը և հեռացման վայրերի հետագա խնամքը: ԵՄ ԶԹ հիմքը հնգաստիճան «թափոնների հիերարխիան» է, որը հաստատվել է ԵՄ ԹՇԴ-ով: Այն սահմանում է թափոնների կառավարման և հեռացման նախապատվության կարգը: ԶԹԿ և թափոնների հիերարխիայի վերը նշված բոլոր քայլերը պետք է լինեն ԶԹԿ ծրագրի մի մասը: Նաև «Աղբահանության և սանիտարական կառավարման տեղական ծրագիր» անվանումը պետք է փոխվի ԶԹԿ ծրագիրում:

Բացի թափոն առաջացնողներից ուղղակի հավաքելուց և թափոնների տարաների և աղբատարների միջոցով հավաքումից, փոփոխված հոդված 10-ը ներկայացնում է թափոնների հավաքման նոր տարբերակներ՝ փոխաբեռնման կայանների և թափոնների հավաքման կենտրոնների միջոցով (տարանջատ հավաքման կենտրոններ, որտեղ տեսակավորված թափոնները ժամանակավորապես հավաքվում են դրանց հետագա օգտագործման համար): Ավելին, օպերատորը, ինչպես նաև ֆիզիկական, իրավաբանական անձինք և անհատ ձեռնարկատերերը կարող են տեսակավորված թափոնները համայնքի ղեկավարի թույլտվությամբ տեղափոխել իրենց միջոցներով աղբահանության կենտրոններ: Փոփոխված 10-րդ հոդվածը սահմանում է, որ օգտագործման և վերամշակման ենթակա թափոնները (թուղթ, ապակի, պլաստիկ և կենսաքայքայվող թափոններ) պետք է հավաքվեն քաղաքապետարանի, օպերատորի կամ սույն օրենքով սահմանված անձանց տրամադրած առանձին աղբամաններում կամ տարաներում: Արգելվում է թափոնները պահել և թափել դրա համար չնախատեսված կամ չսահմանված վայրերում: Սույն օրենքը չի կարգավորում վտանգավոր թափոնների հետ հարաբերությունները:

Վտանգավոր թափոնների հավաքումը պետք է իրականացվի «Թափոնների մասին» օրենքի համաձայն՝ սահմանված փոփոխված 10-րդ հոդվածով: 10-րդ հոդվածի 4.1-ին մասով նախատեսված դրույթն ուժի մեջ է մտնում 01.01.2025թ.-ից: Այս դրույթի համաձայն՝ արգելվում է տեղակայել կամ պահել արտադրական/արդյունաբերական թափոններ, ԷԵՍԹ, սնդիկ պարունակող լամպեր և այլ ապրանքներ, էլեկտրական կուտակիչներ և մարտկոցներ, անվադողեր, դյուրավառ, շիկացած կամ տաք թափոններ, բժշկական թափոններ, խոշոր եզրաչափերի թափոններ, ձյուն և սառույց և հեղուկ թափոններ աղբամաններում, ինչպես նաև այլ վտանգավոր թափոններ, որոնք կարող են վնասել աղբահանության աշխատանքներ իրականացնող անձանց կյանքին և առողջությանը:

Փոփոխված 11-րդ հոդվածի համաձայն՝ շինարարական, խոշոր եզրաչափերի, վերամշակելի նյութերը և վերամշակելի թափոնները պետք է տեղափոխվեն առանձին՝ սահմանված նորմերին և կանոններին համապատասխան:

Փոփոխված 12-րդ հոդվածի համաձայն՝ համայնքի աղբավայրերում թափոնների տեղադրումը վճարը սահմանում է համայնքի ավագանին: Կենսաքայքայվող թափոնների տեղադրումը

աղբավայրերում սահմանափակված է: Արգելվում է աղբավայրում թափոնների բաց այրումը: Օրենքի 12-րդ հոդվածի 5-րդ մասով նախատեսված դրույթներն ուժի մեջ են մտնում 01.01.2025թ.: Համաձայն այս դրույթի՝ արգելվում է պայթուցիկ և դյուրավառ նյութերի, բժշկական հաստատությունների և սպանդանոցների թափոնների, կենսաբանական այլ թափոնների, ԷԵՍԹ, սնդիկ պարունակող լամպերի և այլ ապրանքների, էլեկտրական կուտակիչների և մարտկոցների, խոտանման ենթակա մեքենաների և դրանց անվադողերի, ինչպես նաև հեղուկ թափոնների հեռացումը աղբավայրերում՝ առանց հատուկ տարաների:

Փոփոխված 13-րդ հոդվածի համաձայն՝ աղբահանության և սանիտարական մաքրման համակարգը պետք է հաստատվի համայնքի ավագանու կողմից և հրապարակվի հաստատումից հետո երեք օրվա ընթացքում: Այն պետք է պարունակի հետևյալ հիմնական տարրերը՝ թափոնների տեղադրում, տեսակավորում և վնասագերծում, վերամշակում և հեռացում և այլն: Թափոնների հավաքման, կուտակման, ժամանակավոր պահպանման, փոխադրման, վերաօգտագործման, օգտագործման, վնասագերծման, մշակման և աղբավայրում տեղադրման կազմակերպման, աղբահանության և սանիտարական մաքրման սխեմաները հաստատվում են հանրապետությունում աղբահանության համար գոտիավորված տարածաշրջանային տարածքների համար, որոնք ներառում են՝ տվյալներ թափոններ առաջացնող աղբյուրների մասին, առաջացող թափոնների ծավալի և տեսակների, վերաօգտագործման, վնասագերծման, օգտահանման և մշակման ենթակա թափոնների թիրախային ցուցանիշների մասին, տեղեկություններ թափոնների հավաքման վայրերի տեղակայման մասին, տվյալներ թափոնների մշակման և հեռացման օբյեկտների գտնվելու վայրի մասին, տեղեկատվություն ծրագիրավորված թափոնների մաքրման և հեռացման օբյեկտների մասին, գոտիավորված տարածքի աղբահանության և սանիտարական մաքրման սխեմայի էլեկտրոնային մոդելը:

Փոփոխված 14-րդ հոդվածի համաձայն՝ շենքերում և (կամ) բնակելի նշանակության շինություններում կոշտ կենցաղային թափոնների աղբահանության վճարը սահմանվում է հետևյալ կերպ՝ 1) ըստ գրանցված անձանց թվի՝ ամսական 50-ից մինչև 400 դրամ յուրաքանչյուր բնակչի համար, ով հաշվառված տվյալ հասցեում և/կամ բնակվում է համայնքում՝ ըստ անձնագրային գրանցման կանոնների, կամ 2) ըստ բնակելի շենքի կամ բնակարանի ընդհանուր մակերեսի՝ 1քմ-ի համար 5-ից մինչև 25 դրամ: Ոչ բնակելի շենքերում և (կամ) շինություններում աղբահանության վճարը սահմանվում է ըստ շենքի ընդհանուր մակերեսի:

«Բազմաբնակարան շենքերի կառավարման մասին» ՀՀ օրենքը (ՀՕ-334), ընդունվել է 2002թ., վերջին անգամ փոփոխվել է 2023թ. {24.05.2023թ. ՀՕ-191-Ն օրենք (օրենքն ունի անցումային դրույթ)}, սահմանում է պարտադիր Նորմեր կատարման պարտադիր պահանջ, ներառյալ սանիտարական և կոմունալ ծառայություններ: Այն կարգավորում է բազմաբնակարան շենքերի ընդհանուր բաժնային սեփականության կառավարման հարաբերությունները և սահմանում է բազմաբնակարան շենքերի սեփականատերերի կողմից ընդհանուր բաժնային գույքի կառավարման կարգը, կառավարման ձևերը, շենքի կառավարման մարմինների լիազորությունները, կառավարման մարմինների ձևավորման կարգը, գործունեությունը և դրա դադարեցումը, ինչպես նաև նրանց հարաբերությունները պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների և կազմակերպությունների հետ:

«ՀՀ բնակչության սանիտարական անվտանգության ապահովման մասին» ՀՀ օրենքը (Հ.Ն-0732-Ն), ընդունված 1992 թվականի նոյեմբերի 16-ին, վերջին անգամ փոփոխվել է 04.09.2020թ. ՀՕ-402-Ն օրենքով, 18-րդ հոդվածով սահմանում է պարտադիր պահանջները ձեռնարկությունների,

հիմնարկների, կազմակերպությունների, քաղաքացիների համար արդյունաբերական և կենցաղային թափոնների հավաքման, վերամշակման, հեռացման, ախտահանման և թաղման ժամանակ սանիտարահիգիենիկ կանոնները պահպանելու համար:

«Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին» ՀՀ օրենքը (ՀՕ-110-Ն), ընդունվել է 2014 թվականին, վերջին անգամ փոփոխվել է 2023 թվականին (30.05.2023թ., ՀՕ-150-Ն օրենք), կարգավորում է ՇՄԱԳ ոլորտում հասարակայնության հետ կապերը: ՀՀ Օրենքը սահմանում է գնահատման և փորձաքննության երկու կարգ՝ Ա, Բ՝ ըստ շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նվազման աստիճանի: Թափոնների ոլորտում օրենքը կարգավորում է՝

պարտադիր ռազմավարական գնահատման և փորձաքննության ենթակա գործունեություն/կարգ Ա.

ա. Վտանգավոր թափոնների հավաքում, պահպանում, օգտագործում, մշակում (բացառությամբ կոշտ կենցաղային, էլեկտրոնային և էլեկտրատրական սարքավորումների, շինարարական թափոնների տեսակավորման կամ մեխանիկական տարանջատման), վերամշակում, վնասագերծում, տեղադրում կամ թաղում,

բ. աղբավայրերի կառուցում կամ շահագործում, որոնք սպասարկում են 15,000 և ավելի բնակչությանը կամ ստանում են օրական 10 տոննա կամ մշակում օրական ավելի շատ աղբ կամ կենցաղային աղբ,

գ. փոխաբեռնման կայաններ կամ ոչ վտանգավոր թափոնների աղբավայրեր, որոնց տարողունակությունը գերազանցում է օրական 50 տոննան.

դ. աղբավայր, որտեղ օրական թափվում է ավելի քան 10 տոննա աղբ, կամ ընդհանուր ծավալը գերազանցում է 25,000 տոննան, բացառությամբ ոչ վտանգավոր թափոնների համար նախատեսված աղբավայրի,

ե. թափոնների հեռացման օբյեկտների կառուցում,

զ. պլաստիկ նյութերի մշակում՝ փոխելով դրանց քիմիական հատկությունները.

Գործողություններ, որոնց համար ռազմավարական գնահատումը և փորձաքննությունը պարտադիր չէ/կարգ Բ.

ա. մինչև 15,000 բնակչության սպասարկող կամ օրական մինչև 10 տոննա աղբ ընդունող աղբավայրերի կառուցում կամ շահագործում, որոնց ընդհանուր ծավալը չի գերազանցում 25,000 տոննան,

բ. տնտեսական գործունեություն՝ կապված կոշտ կենցաղային, էլեկտրոնային և էլեկտրական սարքավորումների, շինարարական թափոնների տեսակավորման հետ,

գ. օրական 1 տոննան գերազանցող քանակությամբ ոչ վտանգավոր թափոնների ուտիլիզացիա, մշակում, այրում:

ՇՄԱԳ փորձաքննության ժամկետներն են.

1) ծրագիրանավորված գործողության Ա կարգի դեպքում՝ մինչև 80 աշխատանքային օր.

2) ծրագիրանավորված գործողության Բ կարգի դեպքում՝ մինչև 40 աշխատանքային օր:

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության գործընթացում հաշվի են առնվում թափոնների կազմը, թափոնների դասը, օգտագործումը, վտանգավոր հատկությունները, վտանգավորության աստիճանը, թափոնների քանակը, ծագումը (ըստ տեխնոլոգիական կանոնակարգի), ի լրումն բոլոր այլ գործոնների:

«Շրջակա միջավայրի մշտադիտարկման մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-82-Ն), ընդունված 2005թ., վերջին անգամ փոփոխվել է **16.01.2024թ. ՀՕ-37-Ն** օրենք: Օրենքի 22-րդ հոդվածի 6-րդ մասով սահմանվում են շրջակա միջավայրի վերահսկողության հիմնական ուղղությունները, այդ թվում՝ վտանգավոր նյութերի և արդյունաբերական և կենցաղային թափոնների կառավարումը՝ ա) վտանգավոր նյութերի և արդյունաբերական և կենցաղային (բացառությամբ ռադիոակտիվ) թափոնների հետ վարվելու պահանջների կիրառումը՝ դրանց առաջացում, հավաքում, տեղափոխում, պահեստավորում, մշակում, ուտիլիզացիա (թափոնների երկրորդային օգտագործում), հեռացում, վնասագործում, շրջակա միջավայրում տեղադրում և թաղում ՀՀ տարածքում. բ) Հայաստանից վտանգավոր նյութերի և թափոնների արտահանման և ՀՀ տարածքով դրանց տարանցիկ փոխադրման պահանջների կատարումը:

«Լիցենզավորման մասին» ՀՀ օրենքը (ՀՕ 193-Ն), ընդունված 2001թ., վերջին անգամ փոփոխվել է **22.11.2023թ. ՀՕ-376-Ն**, սահմանում է լիցենզավորման ենթակա գործունեության տեսակները և կարգավորում հարակից հարաբերությունները:

«Տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքը (ՀՕ-337), ընդունված 2002 թվականին, վերջին անգամ փոփոխվել է **25.10.2023թ. ՀՕ-322- Ն**, սահմանում է.

- Աղբահանության և սանիտարական մաքրման կազմակերպումը և հեռացումը՝ որպես համայնքում կոմունալ ծառայությունների պարտադիր ապահովում, որպես տեղական ինքնակառավարման մարմինների պարտադիր գործառույթներից մեկը.
- « Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով նախատեսված աղբահանության և սանիտարական մաքրման կազմակերպման հետ կապված տեղական ինքնակառավարման մարմինների և այլ մարմինների լիազորությունները համայնքի ղեկավարի կողմից.
- համայնքի ավագանու կողմից համայնքի բյուջե մուտքագրվող աղբահանության և սանիտարական մաքրման վճարների սահմանում և ավագանու որոշմամբ այդ վճարների չափի հաստատում:

«Տեղական տուրքերի և վճարների մասին» օրենքը (ՀՕ-185-Ն), որն ընդունվել է 1997 թվականին, վերջին անգամ փոփոխվել է 2023 թվականին (**Օրենք ՀՕ-263-Ն, 13.07.2023թ.**) կարգավորում է ՀՀ-ում տեղական տուրքերի և վճարների հետ կապված հարաբերությունները, սահմանում է՝ տեղական հարկերի և տուրքերի հասկացությունները, տեղական տուրքեր և վճարներ վճարողների իրավունքներն ու պարտականությունները, տեղական հարկերի և տուրքերի տեսակները, դրույթաչափերը կամ փոխհատուցվող վճարները, հավաքումը, արտոնությունների կիրառումը և այլն, վճարված գումարների վերադարձման կարգն ու պայմանները: Եթե Հայաստանի Հանրապետության կողմից վավերացված միջազգային պայմանագրերով սահմանված են այլ նորմեր, քան նախատեսված են սույն օրենքով, ապա կիրառվում են միջազգային պայմանագրերի նորմերը:

1997 թվականի դեկտեմբերի 27-ի «Պետական հարկի մասին» օրենքում (ՀՕ-186-Ն) լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու մասին օրենքի (Կ-659-05.09.2023-ՏՀ-011) նախագծով սահմանվում է հարկերի 110-ից 400 անգամ ավելացում յուրաքանչյուր տոննա ապրանքի արտահանման լիցենզիաների կամ թույլտվությունների կամ վկայագրերի համար, ինչպիսիք են գունավոր մետաղները (երկաթի հանքաքար, երկաթ, չժանգոտվող պողպատ, չլեգիրացված պողպատ, այլ լեգիրացված պողպատներ), պղնձի և պղնձի արտադրանքի (զտված պղնձ և պղնձի չմշակված համաձուլվածքներ), այլումին եւԱՄՏ երկրներ (Եվրասիական տնտեսական միության

երկրներ) արտահանման համար: Տարբեր մետաղների արտահանման այս նոր շատ բարձր հարկերը լուրջ խնդիրներ կստեղծեն այն ընկերությունների համար, որոնք հավաքում են մետաղական թափոններ՝ կուտակիչներ, մարտկոցներ և այլն, և որոնք նախատեսում են նման մետաղական թափոններ արտահանել Իրան կամ ԵԱՏՄ այլ երկրներ: Այս ընկերությունները տնտեսական շահագրգռվածություն չեն ունենա շարունակելու մետաղական թափոնների հավաքումն ու արտահանումը: Օրինակ, «Էդմետ» ընկերությունը, որը այլումինի վերամշակող և արտահանող է և կարող է Կանաչապատման ՀՈԱԿ-ի համար հարմար գործընկեր լինել, քանի որ գտնվում է Երևանում, սովորաբար մետաղական թափոնների մեծ պաշարներ ունի, որը չի կարողանա արտահանվել բարձր հարկերի պատճառով: Հավանաբար նրանք կդադարեն հավաքել մետաղական թափոնները:

2.2.1.3 Ենթաօրենսդրական ակտեր՝ կանոնակարգեր

«Թափոնների մասին» օրենքը կիրարկելու նպատակով պետական մարմինների կողմից ընդունվել են ավելի քան 40 ենթաօրենսդրական ակտեր: Ստորև թվարկված են ամենակարևոր օրենքներն ու ենթաօրենսդրական ակտերը, որոնք բխում են կամ կապված են «Թափոնների մասին» օրենքի հետ.

- ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարի «Ըստ վտանգավորության աստիճանի դասակարգված թափոնների ցանկը հաստատելու մասին» N 430-Ն հրաման, որը վերջին անգամ փոփոխվել է N 166-Ն 27.05.2022թ.
- ՀՀ կառավարության «Թափոնների անձնագրավորման կարգը սահմանելու մասին» թիվ 47-Ն որոշում, ընդունված 2006թ., վերջին անգամ փոփոխվել է 2018թ.
- ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարի «Թափոնների նմուշի անձնագրի ձևը սահմանելու մասին» N 19-Ն հրաման, որն ընդունվել է 2007 թվականին, վերջին անգամ փոփոխվել է 2016 թվականին.
- ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարի «Հայաստանի Հանրապետության տարածքում առաջացած արտադրական (ներառյալ ընդերքօգտագործման) և սպառման թափոնների ցանկը հաստատելու մասին» N 342-Ն հրաման, ընդունված 2006թ., վերջին անգամ փոփոխվել է N 167 հրամանով. -Ն, 27.05.2022թ.
- ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարի 2022 թվականի մայիսի 22-ին ընդունված «ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարի «Հայաստանի Հանրապետության տարածքում առաջացած արտադրանքի (ներառյալ ընդերքօգտագործման) և սպառման թափոնների ցանկը հաստատելու մասին» N 342-Ն հրամանում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» N 167-Ն հրաման», ընդունվել է 2006 թվականին, վերջին անգամ փոփոխվել է 2020 թվականին.
- ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարի N 112-Ն «Թափոնների առաջացման, օգտագործման եվ հեռացման մասին» ձեվ ո 1-թափոն (տարեկան) վարչական վիճակագրական հաշվետվության լրացման հրահանգը եվ «թափոնների առաջացման, օգտագործման եվ հեռացման մասին» ձեվ ո 1-թափոն (տարեկան) վարչական վիճակագրական հաշվետվության ձեվը հաստատելու մասին հրաման՝ ընդունված 2002 թվականին, վերջին անգամ փոփոխվել է 2017 թվականին.
- ՀՀ առողջապահության նախարարի «Վտանգավոր քիմիական թափոնների գործածությանը եվ վտանգավոր քիմիական նյութերի պահպանմանը եվ փոխադրմանը ներկայացվող հիգիենիկ պահանջներ ո 2.1.7.001-09 սանիտարական կանոնները եվ

Նորմերը հաստատելու մասին» N 20-Ն հրաման՝ ընդունված 2009թ. վերջին անգամ փոփոխվել է 2023թ.

- ՀՀ առողջապահության նախարարի «Բնակավայրերի տարածքների սանիտարական պահպանմանը, սպառման թափոնների հավաքմանը, պահմանը, փոխադրմանը, մշակմանը, վերամշակմանը, օգտահանմանը, վնասագերծմանը եվ թաղմանը, բնակավայրերի տարածքների սանիտարական պահպանման, սպառման թափոնների գործածության ոլորտում աշխատանքներ իրականացնող անձնակազմի աշխատանքային անվտանգությանը ներկայացվող հիգիենիկ պահանջներ n 2.1.7.002-09 սանիտարական կանոնները եվ Նորմերը հաստատելու մասին», ընդունվել է 2009 թվականին և վերջին անգամ փոփոխվել է 2023 թվականին.
- ՀՀ կառավարության 2006 թվականին ընդունված «Փաթեթավորման թափոնների և փաթեթավորման տեխնիկական կանոնակարգերը հաստատելու մասին» N 1544-Ն որոշում, անվավեր է ճանաչվել 2023թ.
- Մաքսային միության «Փաթեթավորման անվտանգության մասին» տեխնիկական կանոնակարգ, TP TC 005/2011, հաստատված Մաքսային միության հանձնաժողովի 2011 թվականի օգոստոսի 16-ի թիվ 769 որոշմամբ.
- «Թափոնների մասին» օրենքի կիրարկումն ապահովող միջոցառումների մասին» ՀՀ վարչապետի որոշումը (380-Ա), ընդունված 2005թ.
- «Թափոնների հաշվառման՝ առաջացման, հեռացման (ոչնչացման, վնասագերծման, տեղադրման) և օգտագործման կարգ սահմանելու մասին» ՀՀ կառավարության որոշում (1343-Ն), ընդունված 2006թ.
- ՀՀ կառավարության «Թափոնների կառավարման ոլորտում լիազոր մարմին ճանաչելու մասին» (599-Ն) որոշում, ընդունված 2006թ.
- ՀՀ կառավարության «ՀՀ-ում վտանգավոր թափոնների կառավարման գործունեության լիցենզավորման կարգը հաստատելու մասին» (N 121-Ն) որոշում, ընդունված 2003թ.
- ՀՀ կառավարության «Թափոնների գոյացման Նորմատիվների և դրանց տեղադրման սահմանափակների նախագծերի հաստատման կարգը հաստատելու մասին» (2291-Ն) որոշում, ընդունված 2005թ.
- ՀՀ կառավարության «Թափոնների պետական կադաստրի կարգը սահմանելու մասին» (144-Ն) որոշումը, ընդունված 2007թ.
- ՀՀ կառավարության «Թափոնների գոյացման, վերամշակման և օգտահանման օբյեկտների ռեեստրի վարման կարգը սահմանելու մասին» (500-Ն) որոշում, որն ընդունվել է 2006թ., վերջին անգամ փոփոխվել է 2019թ.
- ՀՀ կառավարության «Թափոնների հեռացման վայրերի ռեեստրի վարման կարգը սահմանելու մասին» (1180-Ն) որոշում, ընդունված 2006թ.
- ՀՀ Ազգային ժողովի օրենսգիրք, «Հայաստանի Հանրապետության հարկային օրենսգիրք», (ՀՕ-165-Ն), ընդունվել է 2016 թվականին, վերջին անգամ փոփոխվել է 2023 թվականին.
- Վարչական իրավախախտումների մասին ՀՀ օրենսգիրք (ՀՍՀԳՍ 1985/23), ընդունվել է 1985 թվականին, վերջին անգամ փոփոխվել է 2023 թվականին.
- ՀՀ կառավարության «Արտադրողի պատասխանատվության ընդլայնման ներդրման ռազմավարության հաստատում» (N 14) արձանագրային որոշում, ընդունված 2018թ.
- ՀՀ կառավարության 2023 թվականի նոյեմբերի 30-ի «Թափոնների աղբավայրերի մշտադիտարկման իրականացման կարգը սահմանելու մասին» N 2105-Ն որոշում:

ՀՀ կառավարության 2023 թվականի նոյեմբերի 30-ի «Թափոնների աղբավայրերի մշտադիտարկման իրականացման կարգը սահմանելու մասին» N 2105-Ն որոշում: Սույն որոշման Հավելված 1-ում նախատեսված է լիցենզավորված աղբավայրերի մշտադիտարկման մանրամասն կարգը՝ հիմք ընդունելով «Թափոնների մասին» օրենքի 7-րդ հոդվածի «Կետ. ժ» 1-ին մասը: Սույն որոշման հավելված 2-ում նախատեսված է չլիցենզավորված, ժամանակավորապես գործող աղբավայրերի մշտադիտարկման մանրամասն ընթացակարգը: Սույն որոշումն ուժի մեջ է մտել 2024 թվականի հունվարի 1-ից:

ՀՀ կառավարության 2006 թվականի սեպտեմբերի 28-ի «Փաթեթավորման թափոնների և փաթեթավորման տեխնիկական կանոնակարգը հաստատելու մասին» N 1544-Ն որոշում, որը անվավեր է ճանաչվել է 2023 թվականին, միակ ազգային իրավական փաստաթուղթն էր, որում սահմանվում են փաթեթավորման թափոնների թիրախները: Սակայն այսօր այդ թիրախները չեն իրագործվել: Համաձայն «Փաթեթավորման և փաթեթավորման թափոնների վերամշակում» IV գլխի 16-րդ հոդվածի այդ թիրախները հետևյալն էին.

- ա) 2011 թվականի դեկտեմբերի 31-ից փաթեթավորման թափոնների ծավալի առնվազն 50%-ը, մինչև առավելագույնը 65%-ը, կվերամշակվի կամ կայրվի թափոնների այրման կայաններում Էներգիայի օգտահանման նպատակով.
- բ) 2015 թվականի դեկտեմբերի 31-ից փաթեթավորման թափոնների ծավալի առնվազն 60%-ը կվերամշակվի կամ կայրվի թափոնների այրման կայաններում Էներգիայի օգտահանման նպատակով.
- գ) 2011 թվականի դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ փաթեթավորման թափոններում պարունակվող փաթեթավորման նյութերի ընդհանուր ծավալի առնվազն 25%-ը և առավելագույնը 45%-ը պետք է վերամշակվի յուրաքանչյուր փաթեթավորման նյութի առնվազն 15%-ի չափով.
- դ) 2015 թվականի դեկտեմբերի 31-ից փաթեթավորման թափոնների զանգվածի առնվազն 55%-ը, իսկ առավելագույնը 80%-ը կվերամշակվի:
- ե) 2015 թվականի դեկտեմբերի 31-ից հասնել փաթեթավորման թափոնների որպես երկրորդային հումք վերամշակելու հետևյալ նվազագույն ցուցանիշներին (ըստ ծավալի).
 - 1) 60% ապակի,
 - 2) 60% թուղթ և ստվարաթուղթ,
 - 3) 50% մետաղ,
 - 4) 22,5% պլաստիկ՝ հաշվի առնելով միայն վերամշակվող պլաստիկը, որից հնարավոր է կրկին պլաստիկ նյութ ստանալ,
 - 5) 15% փայտ:

Փաթեթավորման արտադրության գործընթացում վերամշակված փաթեթավորման նյութերի ներառումը չպետք է հակասի սպառողների անվտանգության պահանջներին և հիգիենայի կանոններին:

Աղյուսակ 2.3. Անվավեր ճանաչված որոշմամբ սահմանված փաթեթավորման թափոնների վերաօգտագործման և վերամշակման թիրախները

	31.12.2011թ.-ից	31.12.2015թ.-ից
Ամբողջ փաթեթավորում	25-45%	55-80%
Պլաստիկ	15%	22.5%

	31.12.2011թ.-ից	31.12.2015թ.-ից
Փայտ	0%	15%
Գունավոր մետաղներ	15%	50%
Ալյումին	15%	50%
Ապակի	15%	60%
Թուղթ և ստվարաթուղթ	15%	60%

Նոր թիրախները կսահմանվեն մինչև 2025 թվականի վերջ՝ նախապատրաստման փուլում գտնվող նոր իրավական ակտով:

«Թափոնների գոյացման, մշակման և վերամշակման օբյեկտների ռեեստրի վարման կարգ սահմանելու մասին» ՀՀ կառավարության որոշումը (500-Ն), որն ընդունվել է 2006 թվականին, վերջին անգամ փոփոխվել է 2019 թվականին: Ռեեստրի հիմնական նպատակն է՝ հավաքագրել, վերլուծել, մշակել և պահել թափոնների գոյացման, մշակման և վերամշակման վերաբերյալ տվյալներ: Ռեեստրը վարում է ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարությունը (լիազոր մարմինը)՝ ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով:

Մշակվել, շահագործող գերատեսչությունների հետ քննարկվել և վարչապետի աշխատակազմ է ներկայացվել «ՀՀ տարածքում գործող կոշտ քաղաքային թափոնների աղբավայրերի շահագործման և փակման նվազագույն պահանջների մասին» որոշման նախագիծը: **«ՀՀ տարածքում գործող և շահագործվող աղբավայրերի շահագործման, բարեկարգման և փակման նվազագույն նորմերը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության թիվ 27-Ն որոշումն ընդունվել է 04.01.2024թ.-ին:**

ՀՀ կառավարության **«Բազմաբնակարան շենքերի ընդհանուր բաժնային սեփականության պահպանման պարտադիր նորմերը սահմանելու մասին» (1161-Ն) որոշումը,** որն ընդունվել է 2007 թվականին, վերջին անգամ փոփոխվել է 2023 թվականին, սահմանում է բազմաբնակարան շենքերի ընդհանուր բաժնային սեփականության պահպանման պարտադիր նորմերը:

ՀՀ ՏԿԵՆ քաղաքաշինության կոմիտեի նախագահի 2022 թվականի հունվարի 31-ի N2-Ն հրամանով հաստատվել են բազմաբնակարան շենքերի պահպանման, շահագործման և արդիականացման կանոնները՝ աղբահավաք խցերի և աղբամուղերի փակման առանձին դրույթներով:

ՀՀ առողջապահության նախարարի «N2.1.7.002-09 հիգիենայի պահանջները, բնակելի տարածքների սանիտարական պահպանման, սպառման թափոնների հավաքման, թափոնների հեռացման և թաղման, ինչպես նաև սպառման թափոններով զբաղվող անձնակազմի աշխատանքի անվտանգության ապահովման հիգիենիկ պահանջները, կանոններն ու նորմերը հաստատելու մասին» հրամանը, (25-Ն), ընդունված 2009թ., վերջին անգամ փոփոխված 22.12.23 **ՀՕ-421-Ն** օրենքով: Մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի վրա թափոնների բացասական հետևանքները կանխելու նպատակով հրամանը սահմանում է աղբամուղերով շենքերում թափոնների հավաքման, պահպանման և հեռացման նորմերը, թափոնների ժամանակավոր պահպանման համար նախատեսված տարաների տեսակներն ու չափերը և դրանց տեղակայումը տարբեր տարածքներում: Ընդ որում, տարաները պետք է ունենան կափարիչներ, և տարայի միայն երկու երրորդը պետք է լցվի աղբով: Հրամանով սահմանվում են նաև սպառման թափոնների

տեղափոխման, ինչպես նաև տարաների, աղբատար մեքենաների և աղբահավաք խցերի սենյակների ախտահանման նորմերը:

ՏԿԵՆ-ի ներկայացրած տեղեկատվության համաձայն՝ **ՀՀ քաղաքաշինության կոմիտեի պատվերով** «Երևաննախագիծ» ՓԲԸ-ն մշակում է «Արդյունաբերական և հասարակական շենքերի և շինությունների սանիտարական պահպանության գոտիների և սանիտարական դասակարգման» շինարարական կանոնները, որոնք սահմանում են չափերի աղբավայրերի **սանիտարական պահպանության գոտիներին ներկայացվող պահանջները**:

ՀՀ ՏԿԵՆ քաղաքաշինության կոմիտեի նախագահի 2023 թվականի մայիսի 22-ի թիվ 04-Ն հրամանով սահմանվել են առանձին դրույթներ թափոնների վերամշակման և այրման կազմակերպությունների թափոնների վերամշակման կայանների սանիտարական պահպանության գոտիների չափերի, ինչպես նաև սպասարկող կազմակերպությունների շենքերից աղբամանների նվազագույն հեռավորությունների վերաբերյալ:

Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգիրքը (ՀՍՍՀԳՍՏ1985/23), ընդունվել է 1985 թվականին, **վերջին անգամ փոփոխվել է 2023 թվականին (Օրենք ՀՕ-87-Ն, 01.03.2023թ.)**, սահմանում է համապատասխան տույժեր աղբահանության և սանիտարական կանոնների խախտման, թափոնները չսահմանված վայրերում թափելու դեպքերի համար: Փոփոխված ՀՀ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքում նախատեսվել են ավելի խիստ պատիժներ և պատասխանատվություն աղբը չսահմանված և չնախատեսված վայրերում և աղբամաններից, ինչպես նաև կազմակերպված կամ նախատեսված փոխաբեռնման կայաններից կամ աղբավայրերից դուրս թափելու համար: Տույժերը տարբերակվել են ըստ թափոնների քանակի և տեսակի (հոդված 43.1): Աղբավայրը շահագործողների կողմից աղբավայրի մոնիտորինգի ընթացակարգի խախտումը հանգեցնում է տուգանքի անհատ ձեռնարկատերերի և իրավաբանական անձանց նկատմամբ (հոդված 43.2):

ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունված օրենսգիրք, Հայաստանի Հանրապետության հարկային օրենսգիրք, (ՀՕ-165-Ն), ընդունված 2016 թվականին, վերջին անգամ փոփոխված **22.11.2023 ՀՕ-375-Ն օրենքով**: Օրենսգիրքը սահմանում է բնապահպանական հարկի դրույթաչափեր արտադրության թափոնների (կամ) սպառման թափոնների տեղադրման համար հատուկ նշանակված վայրերում, ինչպիսիք են աղբավայրերը, համալիրները և (կամ) շենքերը:

2.2.1.4 Վտանգավոր թափոնների և արտադրության և սպառման թափոնների վերաբերյալ թափոնների դասակարգման իրավական դաշտը

Հայաստանում թափոնները կարող են լինել վտանգավոր, արտադրական ու սպառման թափոններ, որոնք իրականում ոչ վտանգավոր թափոններ են («Թափոնների մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 4, պարբերություն 2 և 6): Դրանք դասակարգվում են՝ ըստ հետևյալ հրամանների.

- ՀՀ շրջակա միջավայրի պահպանության նախարարի «Ըստ վտանգավորության աստիճանի դասակարգված թափոնների ցանկը հաստատելու մասին» 430-Ն հրաման, ընդունված 25.12.2006թ., փոփոխված 2022թ.: 2022 թվականի մայիսի 27-ին ընդունվել է «ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարի 2006 թվականի դեկտեմբերի 25-ի 430-Ն հրամանում լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարի 166-Ն հրամանը, որի միջոցով, մասնավորապես, ԷԷՍԹ պատշաճ կառավարումն ապահովելու նպատակով, «Վտանգավոր թափոնների ցանկը» համալրվել է 144 նոր տեսակի թափոններով, և

չտեսակավորված կենցաղային աղբը բացառված է այս ցանկից:

- ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարի «ՀՀ տարածքում գոյացած արտադրական (ներառյալ ընդերքօգտագործման) և սպառման թափոնների ցանկը հաստատելու մասին» 342-Ն հրաման, ընդունված 26.10.2006թ., վերջին անգամ փոփոխվել է 2022թ.: Ընդունվել է «ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարի 2006 թվականի հոկտեմբերի 26-ի 342-Ն հրամանում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարի 2022 թվականի հոկտեմբերի 26-ի 167-Ն հրամանը, որով, մասնավորապես, V կարգը վերաբերում է ոչ վտանգավոր թափոններին:

Արտադրության և սպառման թափոններ

ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարության **թիվ 342-Ն հրամանի** համաձայն արտադրական և սպառման թափոնները դասակարգվում են չորս հիմնական կարգերի.

- Բնական ծագման օրգանական թափոններ,
- Հանքային ծագման թափոններ,
- Զիմիական ծագման թափոններ և
- Կենցաղային թափոններ:

«Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին» ՀՀ օրենքի 3-րդ հոդվածի համաձայն արտադրական և սպառման թափոնները ընդգրկվում են «թափոններ» հասկացության մեջ (կենցաղային թափոններ, ոչ կենցաղային թափոններ և խոշոր եզրաչափերի թափոններ): Իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց և անհատ ձեռնարկատերերի՝ արտադրական և սպառման թափոնների մասով միայն հատուկ հատկացված տարածքներում թափոններ տեղադրելու պարտավորությունը կատարվում է « Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին» ՀՀ օրենքով նախատեսված մեխանիզմներով: Աղբահանությունը գործունեություն է, որը նշանակում է բնակավայրերում առաջացած թափոնների հավաքում, պահեստավորում, տեղափոխում և հեռացում աղբավայրում («Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին» ՀՀ օրենք, 3-րդ հոդվածի 1-ին մաս, 1-ին կետ) և որն իրականացվում է ուղղակիորեն համայնքի բյուջեի հաշվին կամ համայնքային հիմնարկների կամ համայնքի կարիքների համար գնումների մասին օրենսդրությամբ սահմանված կարգով ընտրված օպերատորի կողմից («Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 8, մաս 1):

Կենցաղային թափոնները հավաքվում և/կամ պահվում են համայնքի ընդհանուր օգտագործման վայրերում, որոնք հատուկ հատկացված կամ սահմանված են այդ նպատակով, և համայնքի կամ օպերատորի կողմից տրամադրված տարաներում, այսինքն՝ աղբամանների կամ տարաների, աղբահավաք խցերում՝ սահմանված սանիտարահիգիենիկ պահանջների, կանոնների և նորմերի պահպանմամբ («Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 10, մաս 1):

Աղբահանության կարգը, ներառյալ աղբահանության նվազագույն ժամանակացույցը, աղբամանների կամ տարաների տեղադրման վայրերը, դրանց տեսակներն ու քանակը հաստատում է համայնքի ավագանին՝ համայնքի ղեկավարի ներկայացմամբ՝ ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված սանիտարահիգիենիկ կանոնների և նորմերի պահանջների պահպանմամբ: Մինչդեռ թափոնները տեղափոխվում են նախքան տարայի ամբողջությամբ լցվելը («Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 10, մաս 4): Այսպիսով, թափոն արտադրողների՝ թափոնները միայն հատուկ հատկացված տարածքներում տեղադրելու

պարտավորությունը կատարվում է « Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին» ՀՀ օրենքի 10-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված վայրերում թափոնների տեղադրմամբ:

Թափոն արտադրողը կարող է համայնքից, օպերատորից կամ կազմակերպությունից պահանջել փոխհատուցել աղբահանության ծախսերը, որոնք առաջացել են թափոնների հավաքման կազմակերպչի կողմից իր պարտականությունների ոչ պատշաճ կատարման արդյունքում սեփական միջոցների հաշվին («Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 20, մաս 1. , կետ 4):

Վտանգավոր թափոններ

«Թափոնների մասին» ՀՀ օրենքի 4-րդ հոդվածը վտանգավոր թափոն է սահմանում որպես ֆիզիկական, քիմիական և կենսաբանական բնութագրեր ունեցող այն թափոններ, որոնք վտանգավոր են կամ կարող են վտանգավոր լինել մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի համար և պահանջում են մշակման հատուկ մեթոդներ, եղանակներ և միջոցներ: ՀՀ կառավարությունը տրամադրում է վտանգավոր և սահմանափակ թափոնների ցանկեր (Թափոնների մասին օրենքի 7-րդ հոդվածի գ կետ): Շրջակա միջավայրի նախարարությունը մշակում է վտանգավոր և սահմանափակվող թափոնների ցանկեր, տրամադրում է թափոնների ցանկը՝ դասակարգված ըստ ռիսկայնության (Թափոնների մասին օրենքի 8-րդ հոդվածի 2 կետ): Ի կատարումն «Թափոնների մասին» օրենքով սահմանված պարտավորությունների՝ ՀՀ կառավարությունն ընդունել է **25.12.2006թ. «Ըստ վտանգավորության աստիճանի դասակարգված թափոնների ցանկը հաստատելու մասին» N 430-Ն նախարարի հրամանը**, փոփոխված 166-Ն 27.05.2022թ.: Սույն հրամանի համաձայն՝ թափոնները Հայաստանում դասակարգվում են ըստ վտանգավորության աստիճանի՝ 1, 2, 3 և 4 կարգերի: Վտանգավոր թափոնները դասակարգվում են չորս կարգի: Ծայրահեղ վտանգավոր թափոնները պատկանում են 1-ին, խիստ վտանգավոր թափոնները՝ 2-րդ, չափավոր վտանգավոր թափոնները՝ 3-րդ, պակաս վտանգավոր թափոնները՝ 4-րդ կարգերին:

Փաստաթղթում թվարկված են թափոնների տարբեր տեսակներ, որոնք դասակարգվում են որպես վտանգավոր թափոններ և տրվում է նշված թափոնների անվանումը, ֆիզիկական ձևի և ծազման նկարագրությունը: Ըստ վտանգավորության դասակարգված թափոնների ցանկը համադրելի է Բազելի կոնվենցիայի և ՏՀԶԿ-ի համապատասխան ցուցակների հետ: Բացի այդ, Հայաստանն ընդունել է ներմուծման համար արգելված թափոնների ցանկը և դասակարգել թափոնները ըստ վտանգավոր թափոնների 4 տարբեր մակարդակների:

Հայաստանը չի օգտագործում Թափոնների եվրոպական դասակարգումը վիճակագրության համար (EWC-Stat հանձնաժողովի կանոնակարգ (EU) թափոնների վիճակագրության վերաբերյալ թիվ 849/2010) (չնայած դա նշված է UNSD-Q2016, աղյուսակ R7-ում): Պարզ չէ նաև, թե արդյո՞ք Հայաստանը օգտագործում է, և եթե այո, ապա որքանով է օգտագործում Թափոնների մասին ԵՄ շրջանակային հրահանգի օգտահամման և հեռացման ծածկագրերը:

Ըստ վտանգի աստիճանի դասակարգված թափոնների ցանկի մասին հրամանը ներդաշնակեցված չէ թափոնների ցուցակ ստեղծելու մասին ԵՄ որոշմանը, 2000/532/EC, փոփոխված 2014/955/EU-ով: Այս ցանկը տրամադրում է վտանգավոր թափոնների ծածկագրերը և այլն, բայց դրանք այլևս չի սահմանում: Սակայն այս դասակարգումը կարծես թե չի կիրառվում պարբերական հրապարակումներում (տե՛ս «ArmStatBank» առցանց տվյալների շտեմարանը): Հրապարակումները չեն ներառում աղյուսակներ, որոնք ցույց են տալիս բացվածքը՝ ըստ

թափոնների տեսակների: Թափոնները նշված են 13 նիշանոց ծածկագրով, անվանումով և սկզբնաղբյուրով: Հրամանը պետք է ներդաշնակեցվի ԵՄ Թափոնների ցանկի հետ:

2.2.1.5 Վտանգավոր թափոնների վերաբերյալ իրավական դաշտը

«ՀՀ-ում վտանգավոր թափոնների կառավարման գործունեության լիցենզավորման կարգը հաստատելու մասին» (N 121-Ն) ՀՀ կառավարության որոշումը՝ ընդունված 2003թ., սահմանում է Հայաստանի Հանրապետությունում վտանգավոր թափոնների հետ կապված գործունեության (հավաքում, տեղափոխում, պահեստավորում, մշակում, վերամշակում, ուտիլիզացիա, հեռացում և թաղում) լիցենզավորման պայմանները և կարգավորում է դրանց հետ կապված հարաբերությունները: Իրավաբանական անձը կամ անհատ ձեռնարկատերը (լիցենզավորված) իրավունք ունի Հայաստանի Հանրապետությունում զբաղվելու վտանգավոր թափոնների գործառնություններով, եթե նա ստացել է Հայաստանի Հանրապետությունում վտանգավոր թափոնների շուրջ գործառնության լիցենզիա: Հայտատուն լիցենզավորող մարմին է ներկայացնում դիմում, որտեղ նշվում է իրավաբանական անձի անունը կամ անհատ ձեռնարկատիրոջ անուն ազգանունը, գտնվելու վայրը, գործունեության վայրը, լիցենզավորման ենթակա գործունեության տեսակը, որը հայտատուն մտադիր է իրականացնել, հայտատուի պետական գրանցման համարը, դիմումին կից փաստաթղթերի ցանկը (որոնք կախված են գործունեության տեսակից), ինչպես նաև տեղեկություններ վտանգավոր թափոնների վերամշակման վերաբերյալ: Թեև լիցենզավորման գործընթացը ենթադրում է բարդ ընթացակարգ, հարկ է նշել, որ լիցենզիան տրվում է անժամկետ և լիցենզիայի երկարաձգման պահանջ չկա: Լիցենզիան կարող է կասեցվել կամ դադարեցվել, սակայն գործնականում վերջին տասնամյակում լիցենզիայի գործողության կասեցման կամ դադարեցման դեպքեր չեն արձանագրվել:

ՀՀ կառավարության 2006 թվականին ընդունված «Թափոնների անձնագրավորման կարգը սահմանելու մասին» N 47-Ն որոշումը՝ վերջին անգամ փոփոխված 2018 թվականին, կարգավորում է վտանգավոր թափոնների յուրաքանչյուր տեսակի համար վտանգավոր թափոնների անձնագրի կազմման և հաստատման կարգը: Վտանգավոր թափոններ արտադրող իրավաբանական անձանցից և անհատ ձեռնարկատերերից պահանջվում է իրականացնել անձնագրավորում: Վտանգավոր թափոնների հաշվառումն իրականացվում է ռեսուրսների խնայողության և վտանգավոր թափոնների անվտանգ օգտագործումն ապահովելու նպատակով: Անձնագիրը պետք է պարունակի տեղեկատվություն թափոններ արտադրողների կողմից արտադրված վտանգավոր թափոնների տեսակի, քանակի, վտանգավորության աստիճանի, դրա կազմի, հիմնական ռեսուրսի և հումքի հատկությունների մասին: Թափոնների անձնագրերը պատրաստվում են կազմակերպությունների ղեկավարների և անհատ ձեռնարկատերերի կողմից և համաձայնեցվում են շրջակա միջավայրի նախարարության հետ, որը սահմանում է անձնագրի օրինակելի ձևը («Թափոնների անձնագրի օրինակելի ձևը սահմանելու մասին» Նախարարության 02.02.2007թ. N 19-Ն որոշում, վերջին անգամ փոփոխվել է 2016 թ.):

Թափոնների անձնագրի ձևը սահմանվել է 2007 թվականին ընդունված, 2016 թվականին վերջին անգամ փոփոխված **«Թափոնների անձնագրի օրինակելի ձևը սահմանելու մասին» ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարի հրամանով (19-Ն)** և ներառում է հետևյալ տեղեկությունները.

- Թափոնների անվանումը և ծածկագիրը՝ համաձայն ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարի «ՀՀ տարածքում արտադրության (ներառյալ ընդերքօգտագործման) և սպառման

թափոնների ցանկը հաստատելու մասին» 342-Ն հրամանի, ընդունված 2006թ., վերջին փոփոխված. 2020 թվականին:

- Տեղեկություններ թափոններ արտադրողի մասին (անունը, գտնվելու վայրը, կոնտակտային տվյալները),
- Թափոնների քանակը,
- Վտանգավոր հատկությունների ցանկը՝ համաձայն «Վտանգավոր թափոնների անդրսահմանային տեղափոխման և դրանց հեռացման մասին» Բազելի կոնվենցիայի III հավելվածի,
- Թափոնների ծագումը՝ հումքը և տեխնոլոգիական գործընթացը, որից առաջանում են թափոնները և տեխնոլոգիական պարամետրերը, որոնք կարող են էական ազդեցություն ունենալ թափոնների հատկությունների վրա,
- Թափոնների կազմը (բաղադրիչների տոկոսը՝ հիմնված հավատարմագրված լաբորատոր արդյունքների վրա),
- Թափոնների վնասագերծման կամ վերամշակման առաջարկվող մեթոդը,
- Թափոնների հրդեհավտանգությունը (այրման/դյուրավառության կամ ոչ դյուրավառության մասին տվյալներ),
- Թափոնների կոռոզիոն հատկությունները (տվյալներ թափոնների քայքայիչ ակտիվության կամ դրանց բացակայության մասին),
- Թափոնների՝ ռեակցիայի մեջ մտնելու ունակությունը,
- Թափոնների հետ աշխատելիս անհրաժեշտ նախազգուշական միջոցները,
- Թափոնների տեղափոխման սահմանափակումները,
- Լրացուցիչ տեղեկություններ (տվյալներ արտակարգ իրավիճակների կանխարգելման և այս վտանգավոր թափոնների հետ կապված վտանգների վերացման անհրաժեշտ միջոցառումների մասին),
- Թափոններ արտադրողի հայտարարությունը և տեխնոլոգիական պարամետրերը, որոնք կարող են էական ազդեցություն ունենալ թափոնների հատկությունների վրա:

Ավելին, թափոն արտադրող սուբյեկտը պետք է հայտարարի հետևյալը. «Սույնով հայտարարում եմ, որ հետազոտությունների միջոցով պարզել եմ, որ տվյալ թափոնը պարունակում է միայն վերոհիշյալ թունավոր բաղադրիչները՝ նշված տոկոսներով, որի պատճառով այդ թափոնը իմ կողմից դասակարգվել է որպես վտանգավորության ___ դասի թափոն: Հայտարարում եմ, որ իմ կողմից տրամադրված տեղեկությունները հավաստի են և ճշգրիտ»:

Վտանգավոր թափոններ արտադրող և տեղափոխող իրավաբանական անձինք (այդ թվում՝ օտարերկրյա անհատ ձեռնարկատերերը) օրենքով և այլ իրավական ակտերով սահմանված կարգով պարտավոր են պետական լիազոր մարմին ներկայացնել վարչական վիճակագրական հաշվետվություններ: Թափոնների վերաբերյալ վարչական վիճակագրական հաշվետվության ձևը սահմանվում է **ՀՀ շրջակա միջավայրի պահպանության նախարարի «Թափոնների գոյացման, օգտագործման և հեռացման մասին» ձև N1- (տարեկան) վարչական վիճակագրական հաշվետվություն և լրացման հրահանգ հաստատելու մասին N 112-Ն հրամանով** ընդունված 2002 թվականին, վերջին անգամ փոփոխված 2017 թվականին:

ՀՀ առողջապահության նախարարի «Վտանգավոր քիմիական թափոնների գործածությանը եվ վտանգավոր քիմիական նյութերի պահպանմանը եվ փոխադրմանը ներկայացվող հիգիենիկ

պահանջներ n 2.1.7.001-09 սանիտարական կանոնները եվ նորմերը հաստատելու մասին» N 20-Ն հրաման, որն ընդունվել է 2009 թ., փոփ. 23.05.2022թ. N 31-Ն հրամանով: Սույն սանիտարական կանոնները սահմանում են կազմակերպությունների և անհատ ձեռնարկատերերի գործունեության ընթացքում առաջացած վտանգավոր քիմիական թափոնները, բացառությամբ բժշկական և ռադիոակտիվ թափոնների, դրանց օգտագործումը, թափոնների առաջացման կանխումը, հավաքումը, տեղափոխումը, ժամանակավոր պահպանումը, վերամշակումը, մշակումը, հեռացումը, վնասագերծումը, թաղումը: Վտանգավոր քիմիական նյութերը խիստ թունավոր նյութեր են, բացառությամբ թունաքիմիկատների (հանքային պեստիցիդների), հանքային պարարտանյութերի:

Եզրակացություն. Համաձայն վերը բերված տեղեկատվության՝ թվում է, որ Հայաստանում վտանգավոր թափոնների կառավարման նշված նորմերը և կանոնակարգերը համեմատաբար լավ են մշակված: Այնուամենայնիվ, ամբողջ հանրապետությունում դեռևս գոյություն չունի վտանգավոր թափոնների (օրինակ՝ սնդիկ պարունակող լամպեր կամ ջերմաչափեր, մարտկոցներ և այլն) մշակման միասնական էկոլոգիապես անվտանգ կառավարման օբյեկտ: Մինչ օրս չի եղել որևէ որոշում կամ իրավական ակտ, որը պահանջում է նախագծել և կառուցել էկոլոգիապես անվտանգ կառավարման օբյեկտ, որը կընդունի 1-ին դասի վտանգավորության թափոններ՝ մշակման կամ առնվազն պահպանման համար:

2.2.2 Ռազմավարական փաստաթղթեր և ծրագիրներ

Հիմնվելով տեղական օրենսդրության և «Թափոնների կառավարման մասին» օրենքի վրա՝ ո՛չ Երևանը, ո՛չ Հայաստանը, պարտավոր չէ մշակել թափոնների կառավարման ազգային, տարածաշրջանային կամ քաղաքային ծրագիրներ: Թափոնների կառավարման հետ կապված՝ գործում են հետևյալ փաստաթղթերը.

- ՀՀ կառավարության 2019-2023թթ. N 65-Ա ծրագիր, 08.02.2019թ.
- ՀՀ 2017-2036թթ. կոշտ թափոնների կառավարման համակարգի զարգացման ռազմավարություն, N 49, 08.12.2016թ.
- 2021-2023 թվականների քաղաքային կոշտ թափոնների կառավարման ազգային ռազմավարություն, որն ընդունվել է 2021 թվականին.
- Կոշտ թափոնների կառավարման համակարգի զարգացման ռազմավարության իրականացումն ապահովող միջոցառումների/գործողությունների 2021-2023թթ. ծրագիր, ՀՀ կառավարության 01.04.2021թ N 464-Լ որոշում
- Արտադրողի պատասխանատվության ընդլայնման (ԱՊԸ) ներդրման ռազմավարություն, N 14, 12.04.2018թ.
- ՀՀ կառավարության ծրագիրային ծրագիր, ՀՀ կառավարության 18.08.2021թ. 1363-Ն որոշման հավելված (2021-2026թթ.),
- ՀՀ կառավարության 2021-2026 թվականների գործողությունների ծրագիրը, ՀՀ կառավարության 18.11.2021 թվականի N 1902-Լ որոշման N 1 հավելված, որը փոփոխվել է ՀՀ կառավարության 22.12.2022թ. N 2117-Լ որոշմամբ.
- ՀՀ կառավարության 2021-2026 թվականների գործողությունների ծրագրի հիմնավորում, ՀՀ կառավարության 18.11.2021 թվականի N 1902-Լ որոշման N 2 հավելված, որը փոփոխվել է ՀՀ կառավարության 22.12.2022թ. N 2117-Լ որոշմամբ.
- Ավելի մաքուր արտադրության հայեցակարգ, N 49, 2011 թ.

- Հայաստանի զարգացման 2014-2025թթ. ռազմավարություն, ՀՀ կառավարության թիվ 442-Ն որոշում, 27.03. 2014թ.:

ՀՀ կառավարության 2019-2023թթ. ծրագիր, N 65-Ա, 08.02.2019թ.

Ծրագիրը սահմանում է երկրի բնապահպանական կառավարման հիմնական ուղղությունները՝ մասնավորապես կենտրոնանալով քիմիական նյութերի և թափոնների (ներառյալ հանքարդյունաբերական թափոնների) էկոլոգիապես մաքուր կառավարման վրա: Քաղաքացիների համար հարմարավետ և էկոլոգիապես անվտանգ կենսապայմաններ ապահովելու և շրջակա միջավայրի և հանրային առողջության վրա քաղաքային կոշտ թափոնների բացասական (վտանգավոր) ազդեցությունները նվազեցնելու նպատակով ծրագիրը սահմանում է հետևյալը.

- ինստիտուցիոնալ շրջանակ՝ միջազգային չափորոշիչներին համապատասխան թափոնների կառավարման համակարգ ստեղծելու համար,
- թափոնների կառավարման ծախսերի փոխհատուցում թափոնների տեղափոխման վճարների բարելավված հավաքագրման և ոլորտում ավելի լավ պայմանագրեր կնքելու և իրավական դաշտի միջոցով,
- միջազգային կառույցների հետ համագործակցությամբ թափոնների հեռացման և վերամշակման ծրագրերի իրականացում:

Ծրագրի հիման վրա ՀՀ կառավարությունը մշակել է նաև 2019-2023 թվականների միջոցառումների ծրագիր՝ ընդունված ՀՀ 16.05.2019թ. N650-Լ որոշմամբ՝ աջակցելով ծրագրում ամրագրված կոշտ թափոնների կառավարման հիմնական ուղղություններին: Մինչև 2020 թվականի դեկտեմբեր ծրագրված գործողությունների ամփոփումը հետևյալն է.

- «Քիմիական նյութերի մասին» օրենքի նախագիծ ներկայացնել վարչապետի աշխատակազմ.
- Հայեցակարգային մոտեցումների մշակում՝ նպատակ ունենալով կանխել և վերամշակել արդյունաբերական, գյուղատնտեսական, բժշկական և շինարարական թափոնների հոսքերը.
- Շրջակա միջավայրի նախարարության կողմից տրվող թույլտվությունների և լիցենզիաների տրամադրման էլեկտրոնային համակարգի ներդրում.
- Բնապահպանական բաղադրիչների (օդ, ջուր, հող, կենսաբազմազանություն) և թափոնների հեռացման վայրերի մշտադիտարկման ցանցերի արդիականացում.
- Միասնական տեղեկատվական համակարգի մշակում, որը կներառի թեմատիկ գրադարաններ.
- Պլաստիկ թափոնների կրճատում տնտեսական մեխանիզմների կիրառման միջոցով, այդ թվում՝ մեկանգամյա օգտագործման պլաստիկ տոպրակների օգտագործման կտրուկ կրճատում.
- Էկոլոգիական ուսուցման արդյունավետ իրականացում բոլոր կրթական մակարդակներում.
- Ոչ ֆորմալ էկոլոգիական կրթության զարգացում էկոլոգիական ուսուցման և հանրային իրազեկման միջոցով.
- Համայնքներում աղբահանության ծառայության վճարների դրույքաչափերի բարձրացում.
- Թափոնների կառավարման ռազմավարության մշակում (որը կապահովի կոշտ

թափոնների հավաքումը, անվտանգ հեռացումը կամ վերամշակումը բոլոր համայնքներում):

Ցավոք, ծրագրում և միջոցառումների ծրագրում չի նշվում շրջանաձև տնտեսության մասին և բացահայտորեն չի խթանվում թափոնների հիերարխիայի ներդրումը և էկոլոգիապես մաքուր թափոնների կառավարումը և ռեսուրսների կայուն կառավարմանը խթանելու տնտեսական խթանների կիրառումը:

ՀՀ 2017-2036թթ. կոշտ թափոնների կառավարման համակարգի զարգացման ռազմավարություն, N 49, 08.12.2016թ.

Սույն ռազմավարությունը հիմնված է 2013 թվականին Ասիական զարգացման բանկի աջակցությամբ եվրոպացի փորձագետների կողմից իրականացված «ՀՀ ԶԿԹԿ ռազմավարական զարգացման ծրագիրում, ճանապարհային քարտեզում և երկարաժամկետ ներդրումային ծրագիրում» ներկայացված առաջարկությունների և վերլուծության վրա: Հաստատված է 08.12.2016 թիվ 49 արձանագրային որոշմամբ: Ռազմավարության հիմնական նպատակն է Հայաստանի Հանրապետությունում ստեղծել կոշտ քաղաքային թափոնների կառավարման (ԿԿԹ) միասնական համակարգ, որը կհամապատասխանի ԵՄ չափորոշիչներին և որը տեխնիկապես, ֆինանսական և բնապահպանական ծախսարդյունավետ ծառայություններ կտրամադրի բնակչությանը և ձեռնարկություններին (այսուհետ - օգտվողներ):

ԶԿԹԿ ազգային համակարգը կներառի ԶԿԹԿ տարածաշրջանային ենթահամակարգեր, որոնք գործում են ինքնուրույն, բայց համապատասխանում են նույն չափորոշիչներին և սկզբունքներին: Համակարգի ինտեգրված բնույթը կապահովի թափոնների կառավարման տեխնոլոգիաների (հավաքում, տեղափոխում, պահեստավորում, հեռացում, վերամշակում, մշակում) և կառավարման համակարգի համատեղելիությունը, որը կգործի կայուն ֆինանսական, ինստիտուցիոնալ և իրավական հենքի վրա:

Ռազմավարության իրականացման արդյունքները.

- 1) Հայաստանի Հանրապետության ողջ տարածքը կունենա ԶԿԹԿ համակարգ՝ համաձայն եվրոպական խորհրդարանի և խորհրդի՝ թափոնների մասին 2008/98/ԵՅ դիրեկտիվի և աղբավայրերի մասին խորհրդի 1999/31/ԵՅ դիրեկտիվի պահանջներին (այսուհետ համատեղ կոչվում են ԵՄ չափորոշիչներ, որոնք ներառում են աղբավայրերի շահագործումը և թափոնների հավաքումը):
- 2) ԶԿԹԿ համակարգը կներառի սահմանափակ թվով տարածաշրջանային ենթահամակարգեր (ոչ ավելի, քան 10 տարածաշրջանային աղբավայրերի շահագործում և ենթահամակարգի համայնքներում թափոնների հավաքման իրականացում ԵՄ չափորոշիչներին համապատասխան) և կընդգրկի Հայաստանի տարածքի 100%-ը:
- 3) Հայաստանի Հանրապետությունում գոյացած թափոնների առնվազն 95%-ը կհավաքվի. երևանում աղբահանությունն արդեն 100%-ով է իրականացվում:
- 4) Օգտվողները կտեսակավորեն իրենց կողմից գոյացած թափոնների մինչև 20%-ը:
- 5) Նոր համակարգի ներդրմանը զուգընթաց կդադարեցվեն ՀՀ տարածքում գործող բոլոր աղբավայրերը (եթե դրանց արդիականացումը համարվի անիրագործելի):
- 6) Արտադրության աճով տնտեսությունը կապահովի վճարի հնարավոր նվազագույն դրույթաչափը: Ռազմավարության իրականացումը չի պահանջի ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված աղբահանության վճարների առավելագույն չափի փոփոխություն:
- 7) Արտադրության աճով տնտեսությունը կհանգեցնի համակարգի գրավչության

բարձրացմանը մասնավոր հատվածի համար թափոնների ողջ արժեզրեայի երկայնքով (աղբահանությունից մինչև աղբավայր կամ վերամշակում):

- 8) Հանրային առողջության և շրջակա միջավայրի վրա ազդեցությունը գզալիորեն կնվազի: Աղբից մաքրված լանդշաֆտները կբարձրացնեն Հայաստանի զբոսաշրջային գրավչությունը:

Աղբահանությունը տեղական ինքնակառավարման մարմինների պարտականությունն է: Անհրաժեշտ է համակարգել այդ գործառույթները պետական լիազոր մարմինների կողմից, քանի որ թափոնների կառավարումը կապված է ՀՀ շրջակա միջավայրի և առողջապահության նախարարությունների լիազորությունների հետ: Մասնավորապես, «Թափոնների մասին» ՀՀ օրենքը սահմանել է «լիցենզավորված աղբավայր» եզրույթը՝ սահմանելով տարածքային իշխանությունների լիազորությունները՝ վերացնելու (լուծարելու) չլիցենզավորված աղբավայրերը, մինչդեռ լիցենզավորման գործընթացը և դրա նկատմամբ պահանջները պարզ չեն: Արդյունքում Հայաստանում առ այսօր չկան լիցենզավորված աղբավայրեր: ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության տվյալներով՝ Հայաստանում կա ավելի քան 450 չլիցենզավորված աղբավայր: Աղբավայրերը քարտեզագրված չեն, դրանց սահմանները պարզ չեն, աղբավայրերի ծավալն ու կազմը հայտնի չեն: Աղբավայրերի մեծ մասը նշանակված տարածքներ են՝ առանց կառավարման, կամ շատ սահմանափակ կամ անբավարար որակով:

Հայաստանի բնակչության կեսից ավելին ապրում է Երևանում կամ Երևանի անմիջական հարևանությամբ (մինչև 50 կմ): Արդյունքում Հայաստանում առաջացած կոշտ թափոնների մեծ մասը կենտրոնացված է նաև Երևանում: Ռազմավարությունը նախանշում է թափոնների հավաքման, թափոնների տեսակավորման համար փոխաբեռնման կայանների, աղբամանների և բեռնարկղերի տեղադրում, աղբավայրերի կառուցում և շահագործում ԵՄ չափորոշիչներին համապատասխան և այլն: Ռազմավարության հիմնական սկզբունքներն են. շրջակա միջավայրի և հանրային առողջության վրա քաղաքային կոշտ թափոնների բացասական (վտանգավոր) ազդեցության նվազեցում և չեզոքացում, աղբահանության կանոնավոր իրականացում, պարտադիր սանիտարական մաքրում, օգտագործվող թափոնների տեսակավորման, վերաօգտագործման կամ վերամշակման պայմանների ստեղծում և աղբավայրերում թափվող թափոնների ծավալի կրճատում: Այնուամենայնիվ, երկրում տեսակավորված հավաքման և վերամշակման կարողությունների բարձրացման վրա շատ քիչ ուշադրություն է դարձվում: 2036 թվականի համար սահմանված թիրախը պահանջում է, որ թափոններ արտադրողները տեսակավորեն գոյացած թափոնների մինչև 20%-ը, ինչը շատ ցածր թիվ է մոտ 20 տարվա համար՝ ի համեմատ, օրինակ, ԵՄ հանձնաժողովի կողմից անդամ երկրների համար սահմանված միջին թիրախների : Բացի այդ, ռազմավարությունը չի անդրադառնում կենսաբանական թափոնների և վտանգավոր թափոնների խնդրին:

Այս ռազմավարությունն իրականացնելու համար անհրաժեշտ է փոփոխություններ կատարել մի շարք օրենքներում և ենթօրենսդրական ակտերում: Այս օրենսդրական բարեփոխումները նախատեսվում է իրականացնել ՀՀ կառավարության կողմից ռազմավարության հաստատումից հետո 11 ամսվա ընթացքում: Մինչ օրս այն դեռ չի իրականացվել:

ՔԿԹ կառավարման 2021-2023թթ. ազգային ռազմավարություն՝ ընդունված 2021թ.

2021 թվականի ապրիլի 1-ին ՀՀ կառավարությունն ընդունեց ՔԿԹ կառավարման 2021-2023 ազգային ռազմավարությունը և ռազմավարության իրականացման ճանապարհային քարտեզը: Ռազմավարությունը սահմանում է ստորև բերված առաջնահերթությունները և ուղղությունները՝

ազգային մակարդակով ԶԿԹ կառավարումը զարգացնելու համար: Դրանցից մի քանիսը (6-11) ուղղակիորեն բխում են Թափոնների հիերարխիայի մոտեցումից.

- 1) թափոնների մշակման և սանիտարական մաքրման ծառայությունների բարելավում.
- 2) թափոնների մշակման և սանիտարական մաքրման արդյունավետ սխեմաների ընդունում.
- 3) ծառայություններ մատուցողների և հաճախորդների միջև հարաբերությունների բարելավում.
- 4) թափոնների մշակման ծառայության գնահատման մեխանիզմների ընդունում.
- 5) որակավորված կազմակերպությունների ներգրավում թափոնների հավաքման, փոխադրման և հեռացման, ինչպես նաև աղբավայրերի կառավարումը սպասարկելու համար.
- 6) շրջանաձեւ տնտեսության գործիքների ընդունում.
- 7) սկզբնաղբյուրում թափոնների գոյացման նվազեցում.
- 8) վերաօգտագործման, վերամշակման և օգտահանման ենթակա թափոնների տեսակավորված հավաքման մեխանիզմների ընդունում.
- 9) թափոնների վերաօգտագործման, վերամշակման, էներգիայի օգտահանման, ինչպես նաև աղբավայրերում թափոնների կրճատման իրականացում.
- 10) աղբավայրերում կենսաթափալուծ թափոնների հեռացման կրճատում.
- 11) թափոնների տեսակավորված հավաքման, վերաօգտագործման, վերամշակման և օգտահանման խթանների ընդունում:

ՀՀ ԶԿԹ համակարգի զարգացման ռազմավարության իրականացումն ապահովող միջոցառումների/գործողությունների 2021-2023թթ. ծրագիր, ՀՀ կառավարության 01.04.2021թ. N 464-Լ որոշում («Թափոնների հեռացման համակարգի ռազմավարությունը և 2021թ. Ռազմավարության իրականացումն ապահովող 2021-2023 թվականների գործողությունների ծրագիրը հաստատելու մասին»)

Սույն որոշման հիման վրա հաստատվում են ՀՀ ԶԿԹ համակարգի զարգացման ռազմավարության երկու հավելվածները.

1. Հավելված N1. Աղբահանության/թափոնների հեռացման համակարգի ռազմավարություն,
2. Հավելված N2. 2021-2023 թվականների միջոցառումների ծրագիրը, որն ապահովում է ԶԿԹ համակարգի զարգացման ռազմավարության իրականացումը:

Ռազմավարական նպատակները, ինչպես ներկայացված է **Հավելված 1-ում** Աղբահանության/թափոնների հեռացման համակարգ, հետևյալն են.

1) Մինչև 2023 թվականի վերջ աղբահանության ծառայություններ կիրականացվեն 58 գյուղական համայնքներում, որոնք չեն մատուցում աղբահանության ծառայություններ: Համապատասխան սարքավորումներով մասնագիտացված կազմակերպությունների ներգրավմամբ ՀՀ բոլոր բնակավայրերում կմատուցվեն բնապահպանական, սանիտարահիգիենիկ, աղբահանության և սանիտարական մաքրման ծառայություններ: Պատշաճ գոյացած թափոնները պարբերաբար կհավաքվեն և հեռացվեն, ինչպես նաև աղբահանության համակարգում կներառվեն ՀՀ բոլոր բնակավայրերը:

2) Կստեղծվի կայուն ինստիտուցիոնալ հենք՝ առաջացած թափոնների հավաքման, տեղափոխման, պահպանման, հեռացման, վերամշակման և ուտիլիզացման տեխնոլոգիաների և կառավարման համակարգերի ներդրման համար:

- 3) Աղբավայրերում հեռացվող թափոնների, այդ թվում՝ կենսաթափալվող թափոնների քանակը մինչև 2025 թվականը կնվազի մինչև 20% (ծավալ)՝ պայմանավորված գոյացող թափոնների քանակի նվազմամբ, դրանց օգտագործմամբ և վերամշակմամբ:
- 4) Մինչև 2025 թվականը քաղաքացիները և տնտեսվարող սուբյեկտները սկզբնաղբյուրում կտեսակավորեն գոյացած թափոնների առնվազն 10%-ը:
- 5) գոյություն ունեցող աղբավանոցները կփակվեն և կվերականգնվեն բնապահպանական, քաղաքաշինական և սանիտարական նվազագույն նորմերին համապատասխան կամ կմաքրվեն թափոններից, եթե վերականգնումն աննպատակահարմար է համարվել՝ հիմնվելով տեխնիկական ուսումնասիրությունների արդյունքների վրա, որոնք պետք է մշակվեն բոլոր աղբանոցների համար: Մասնավորապես, մինչև 2025 թվականը կփակվի առնվազն 60 նման աղբանոց:
- 6) ԵՄ չափորոշիչներին համապատասխան կստեղծվեն սահմանափակ թվով սանիտարական աղբավայրեր (10-ից ոչ ավելի) և վերամշակող ու շահագործող կայաններ: Մինչև 2025 թվականը ՀՀ-ում կկառուցվեն և կշահագործվեն երկու սանիտարական աղբավայրեր՝ ԵՄ չափորոշիչներին և նորմերին համապատասխան:
- 7) Վերամշակող ընկերությունները (մասնավոր ընկերությունները), կներգրավվեն թափոնների կառավարման համակարգում և կդառնան աղբահանության ինտեգրված համակարգի մաս:
- 8) Կկրճատվեն մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցությունները:

Որոշ ռազմավարական միջոցառումներ, ինչպես ներկայացված են **Հավելված 2-ում՝ 2021-2023թթ. միջոցառումների/գործողությունների ծրագիր**, որն ապահովում է ՔԹԿ համակարգի զարգացման ռազմավարության/թափոնների հեռացման ռազմավարության իրականացումը, նախատեսված են հետևյալի համար.

1. Աղբահանություն/ թափոնների հեռացում

Նպատակը. կայուն և ինտեգրված աղբահանության արդյունավետ համակարգի ներդրում:

Նպատակը. աղբահանության ծառայության կայուն որակի ապահովում հանրապետության բոլոր համայնքներում:

Իրականացման ենթակա միջոցառումներ.

- 1.1 Թափոնների հեռացման միջոցառումների իրականացում ՀՀ տարածքում՝ շարունակություն 2021 թվականից:
- 1.2 Թափոնների կառավարման տեղական ծրագիրների մեթոդաբանության մշակում, մինչև 2021թ.:
- 1.3 Թափոնների կառավարման համակարգի մշակման մեթոդաբանության և կիրառելի համակարգչային մոդելի մշակում (GIS համակարգի կիրառմամբ), մինչև 2021թ.:
- 1.4 Միջոցներ ձեռնարկել՝ մինչև 2021 թվականի նոյեմբեր ամիսը, աղբահանության և թափոնների կառավարման, ներառյալ վերահսկման ոլորտում գերատեսչությունների միջև համագործակցությունը բարելավելու համար:
- 1.5 Աղբահանության և թափոնների փոխադրման մեջ ներգրավված կազմակերպությունների շահագործման պայմանների սահմանում մինչև 2022թ.:
- 1.6 Շինարարական աղբի հավաքման, տեղափոխման, հեռացման (կամ) ուտիլիզացման ընթացակարգերի մշակում մինչև 2022թ.:
- 1.7 Թափոնների Ժամանակավոր պահեստավորման փոխաբեռնման կայանների շահագործման նորմերի սահմանում մինչև 2022 թվականի ապրիլ:
- 1.8 Աղբահանության ծառայությունների պայմանագրային շրջանակի բարելավում, մինչև 2022թ.:

1.9 Խոշոր եզրաչափերի թափոնների (կենցաղային և ոչ կենցաղային, 2 մ2-ից ավելի մակերես ունեցող սարքավորումների, այդ թվում՝ տրանսպորտային միջոցների, թափքի, մետաղի ջարդոնի, էլեկտրական սարքավորումների, էլեկտրոնային թափոնների կամ նմանատիպ այլ սարքավորումների հավաքման, փոխադրման, ուտիլիզացման/հեռացման ընթացակարգի մշակում) մինչև 2022 թվականի հոկտեմբեր:

1.10 Աղբահանության վճարների հաշվարկման մեթոդաբանության մշակում մինչև 2023թ.:

1.11 Բարձրահարկ շենքերում աղբատարների արդիականացման կամ փակման առաջարկների մշակում մինչև 2023թ.:

1.12 Աղբահանության «խելացի» սխեմաների կիրառում ԶՀ համայնքներում մինչև 2023թ.:

1.13 Աղբահանության մշտադիտարկման համակարգի ներդրում մինչև 2023 թվականի դեկտեմբեր:

1.14 ԶՀ տարածքում աղբահանության համակարգի, թափոնների հավաքման և կոշտ թափոնների կառավարման գործընթացների գոտիավորում ուսումնասիրության և վերլուծության արդյունքներով մինչև 2023թ.:

1.15 Թափոնների հավաքման և կոշտ թափոնների կառավարման ոլորտում ՊՄԳ-ի և համայնք-մասնավոր համագործակցության միջոցով մասնավոր ներդրողների ներգրավմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում 1.14-ի իրականացումից հետո:

Ինչպես նշված է Հավելված 2-ի 1.2 կետում, **ՏԿԵՆ-ը մշակել է աղբահանության տեղական ծրագիրների կազմման մեթոդաբանության նախագիծ:** Այնուամենայնիվ, աղբահանության և սանիտարական մաքրման կառավարման տեղական ծրագիրների պատրաստման մեթոդական ուղեցույցները **հաստատվել են ՏԿԵՆ կողմից 25.01.2024թ.: Թիվ 07-Լ հրամանով իրականացման վերջնաժամկետ էր սահմանվել 2021 թվականի հուլիսը:** Երկրում դեռևս չկան աղբահանության և սանիտարական մաքրման տեղական կառավարման ծրագիրներ:

2. Թափոնների հեռացման վայրեր

Նպատակ՝ քաղաքաշինական, բնապահպանական և սանիտարական չափորոշիչներին համապատասխան աղբավայրերի ստեղծում:

Խնդիր. Շրջակա միջավայրի և մարդու առողջության վրա աղբավայրերի բացասական ազդեցության նվազեցում:

Իրականացման ենթակա միջոցառումներ.

2.1 Գոյություն ունեցող աղբավայրերի բարեկարգման և շահագործման նվազագույն քաղաքաշինական, բնապահպանական և սանիտարական նորմերի սահմանում մինչև 2021 թվականի դեկտեմբեր:

2.2 Աղբավայրերի փակման նվազագույն նորմերի սահմանում մինչև 2021 թվականի դեկտեմբեր:

2.3 Երկրում աղբավայրերի գույքագրում և քարտեզագրում (գտնվելու վայրը, մակերեսը, ծավալները), մինչև 2023թ.:

2.4 Նոր աղբավայրերի նախագծման, կառուցման, շահագործման և մշտադիտարկման նորմերի սահմանում մինչև 2023թ.:

2.5 Քաղաքաշինական, բնապահպանական և սանիտարական նորմերին չհամապատասխանող առնվազն 50 աղբավայրերի փակում մինչև 2023 թվականի նոյեմբեր:

2.6 Առնվազն երկու նոր սանիտարական աղբավայրերի կառուցում Հրազդանում (ներառյալ երկու փոխաբեռման կայաններ Ակունք և Մարտունի համայնքներում) և Երևանում՝ մինչև 2023 թվականի դեկտեմբեր:

3. Թափոնների կառավարման հնգաստիճան ենթաբաժանման կիրառում

Նպատակը՝ Հայաստան-ԵՄ Համապարփակ ընդլայնված գործընկերության համաձայնագիր (ՀԸԳՀ), Հայաստան-ԵՄ Գործընկերության առաջնահերթությունների փաստաթուղթ՝ կիրարկման միջոցառումների իրականացում:

Խնդիր. Աղբավայրերում տեղադրվող թափոնների քանակի կրճատում, թափոնների օգտագործումը որպես երկրորդային ռեսուրս:

Իրականացման ենթակա միջոցառումներ.

3.1 «Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքի նախագծի մշակում և ներկայացում ՀՀ վարչապետի աշխատակազմ մինչև 2021թ. դեկտեմբեր :

3.2 Թափոնների կազմի ուսումնասիրության մեթոդաբանության մշակում մինչև 2021թ. դեկտեմբեր:

3.3 Կենսաթափալվող թափոնների օգտագործման և մշակման ընթացակարգերի մշակում մինչև 2022թ. հոկտեմբեր:

3.4 Թափոնների հիերարխիայի իրականացմանը նպաստող գործողություններին տնտեսական օգուտների կիրառման իրավական հիմքերի ստեղծում մինչև 2023թ. մայիս:

3.5 Թափոնների ուտիլիզացման, վերամշակման գործընթացի, ինչպես նաև օգտագործված և վերամշակված արտադրանքի համար տեխնոլոգիաների նորմերի, չափորոշիչների, պահանջների սահմանում մինչև 2023 թվականի հոկտեմբեր:

3.6 Արտադրողի պատասխանատվության ընդլայնման կիրառման տեխնիկատնտեսական հիմնավորումների իրականացում մինչև 2023թ. դեկտեմբեր:

3.7 Կենցաղային թափոնների տեսակավորմանը, վերամշակմանը և ուտիլիզացմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում մինչև 2023 թվականի դեկտեմբեր:

4. Հանրային իրազեկում

Նպատակը. կոշտ թափոնների կառավարման կայուն համակարգի ներդրում:

Խնդիր. լայն հանրության իրազեկում թափոնների տեսակավորման և պատշաճ կառավարման կարևորության վերաբերյալ:

Իրականացման ենթակա միջոցառումներ.

4.1 Դասընթացների, կլոր սեղանների, գիտական համաժողովների, աշխատաժողովների, հանրային քննարկումների կազմակերպում բնակչության տարբեր շերտերի շրջանում, այդ թվում՝ ուսումնական հաստատություններում, այդ թվում՝ միջազգային կրթական հաստատությունների հետ համագործակցությամբ մինչև 2021-2023թթ.:

4.2 Իրազեկման միջոցառումների կազմակերպում, մինչև 2021-2023 թթ.

4.3 Երկրի կրթական համակարգում թափոնների կառավարման բոլոր բաղադրիչները ներառող կրթական մոդուլների մշակում մինչև 2022 թվականի օգոստոս:

4.4 Թափոնների կանխարգելման և նվազեցման ծրագրերի մշակում և իրականացում ազգային, մարզային և համայնքային մակարդակներում մինչև 2021-2023 թթ.

Արտադրողի պատասխանատվության ընդլայնման (ԱՊԸ) ներդրման ռազմավարություն, N 14, 12.04.2018թ.¹⁶

2018 թվականի ապրիլի 12-ին ՀՀ կառավարությունն ընդունեց «Արտադրողների (ներմուծողների) պատասխանատվության ընդլայնման համակարգերի ներդրման ռազմավարությունը» և 2018-2021 թվականների միջոցառումների ծրագիրը հաստատելու մասին N 14 արձանագրային որոշումը: ԱՊԸ-ի հիմքում ընկած է կառավարող ռազմավարություն, ըստ որի արտադրողը կամ ներմուծողը տվյալ ապրանքի արտադրության (ներմուծման) սկզբնական փուլում նախատեսում է միջոցներ, որոնք կանխում են (կամ չեզոքացնում են) շրջակա միջավայրի վրա ազդեցությունները, որոնք առաջանում են այդ արտադրանքի (ապրանքի) օգտագործման վերջնական փուլում, և կրում է վարչական և ֆինանսական պատասխանատվություն նշված բացասական ազդեցությունների վերացման համար: ԱՊԸ համակարգի նպատակներն են.

- 1) թափոնների գոյացման կանխարգելում.
- 2) գոյացման սկզբնաղբյուրում բանակների կրճատում.
- 3) վերամշակումը որպես երկրորդային հումք.
- 4) վերամշակումը որպես էներգիայի երկրորդային ռեսուրս.
- 5) թաղումը աղբավայրերում (որպես թափոնների կառավարման ամենաքիչ նախընտրելի մեթոդ):

ԱՊԸ համակարգի ներդրման հիմնական երկարաժամկետ նպատակը շրջակա միջավայրի պահանջներին համապատասխանող արտադրության խթանումն է, ինչը կօգնի կանխել շրջակա միջավայրի աղտոտումը և նվազեցնել բնական ռեսուրսների օգտագործումը բոլոր արտադրական շրջափուլերում, ինչպես նաև նվազեցնել թափոնների վերամշակման ծախսերը:

Նախատեսվում է, որ ռազմավարությունը կիրականացվի երկու հիմնական փուլով, իսկ ընդհանուր համակարգը նախատեսվում էր ներդնել մինչև 2021 թվականի վերջ հետևյալ հաջորդականությամբ.

1. Համապատասխան իրավական դաշտի մշակում (2018-2021 թթ.)
2. ԱՊԸ համակարգի ներդրում և զարգացում, այդ թվում
 - a. Փաթեթավորման մակնշման համակարգի մշակում և ներդրում,
 - b. Թափոնների տարանջատման և տեսակավորման վերաբերյալ հանրային իրազեկման արշավների մշակում և իրականացում,
 - c. Ընկերությունների և սպառողների ծախսերը գնահատելու նպատակով ֆինանսական ուսումնասիրությունների իրականացում, ինչպես նաև այլ ուսումնասիրություններ:

Ռազմավարության Հավելված 2-ում նախատեսված են կարճաժամկետ՝ 2018-2021 թվականներին իրականացման համար նախատեսված մի շարք միջոցառումներ, այդ թվում՝ «Թափոնների մասին» ՀՀ օրենքում, «ՀՀ հարկային օրենսգրքում», «Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին» ՀՀ օրենքում, «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխությունների և լրացումների նախագծերի մշակում:

Ըստ ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարության, հաշվի առնելով, որ.

- Հայաստանում ներկայումս բացակայում են մշակման, վերամշակման, օգտահանման և հեռացման, ինչպես նաև տեսակավորված հավաքման և փոխադրման կարողությունները, որոնք անհրաժեշտ են ԱՊԸ համակարգերի ներդրման համար.

¹⁶ Հայաստանում թափոնների կառավարման զեկույց (ՀԹԿ զեկույց), մարտ 2020, Երևան

- Հայաստանը պարտավոր է ստեղծել ամբողջական ծախսասածկման մեխանիզմ՝ համաձայն աղտոտողը վճարում է սկզբունքի և ԱՊԸ սկզբունքի՝ համաձայն ԵՄ-ի և ՀՀ-ի միջև 2017 թվականի նոյեմբերի 24-ին ստորագրված ՀԸԳ-Հ,

գործողությունների ծրագրի միջոցառումները համարվել են ժամանակավրեպ և աննպատակահարմար (որը ամրագրված է վարչապետի 08.01.2019թ. N 02/24.10/8 հրամանագրով) և այդպիսով կիրականացվեն ՀԸԳ-Հ-ով պահանջվող միջոցառումների ծրագրով և ժամկետներում:

Այն ենթադրությունը, որ Հայաստանում ներկայումս բացակայում են մաքրման, վերամշակման, վերականգնման և հեռացման, ինչպես նաև տեսակավորված հավաքման և փոխադրման կարողությունները, որոնք անհրաժեշտ են ԱՊԸ համակարգերի ներդրման համար, ամբողջովին չէ հիմնավորված: Երկրում կան ավելի քան քառասուն ընկերություններ, որոնք զբաղվում են կոշտ թափոնների օգտահանմամբ և մշակմամբ:

Այնուամենայնիվ, երկրում թափոնների գործածության, օգտահանման և մշակման կարողությունների լրացուցիչ վերլուծության կարիք կա: Հետևաբար, ԱՊԸ-ի ընդունումը կպահանջի գնահատել այդ կարողությունները թափոնների հատուկ տեսակների համատեքստում, որոնք ընտրվել են ըստ օգտահանման ենթակա չսպառվող ապրանքների, ներառյալ փաթեթավորման ցուցակի նախագծի (ԱՊԸ միջոցառումների ծրագրի միջոցառում 3):

ՀՀ կառավարության ծրագիր, ՀՀ կառավարության 18.08.2021թ. 1363-Ն որոշման հավելված (2021-2026թթ.)

Բնապահպանական ոլորտին վերաբերող քաղաքականությունը հիմնովին ուղղված կլինի կլիմայի փոփոխության նկատմամբ երկրի դիմադրության մակարդակի բարձրացմանը՝ նպաստելով հարմարվողականության լավագույն փորձի ներդրմանը, ակտիվորեն մասնակցելով ցածր ածխածնային զարգացման գլոբալ ջանքերին և պատշաճ կերպով կատարելով միջազգային պարտավորությունները, որոնք ստանձնվել են կլիմայի փոփոխության մեղմացման առումով: Շրջակա միջավայրի կառավարման հետևյալ առաջնահերթ ուղղությունները, որոնք սերտորեն կապված են թափոնների կառավարման հետ, սահմանվում են *4.10 գլխում Շրջակա միջավայրի պահպանություն*.

8. Թափոնների կառավարման (այդ թվում՝ ընդերքօգտագործման) համակարգի կատարելագործում.
9. Ընդերքօգտագործման հետևանքով խախտված տարածքների և ընդերքօգտագործման թափոնների օբյեկտների լքված, տիրազուրկ տեղամասերի ռեկուլտիվացիայի իրականացումը.
10. Հողերի աղտոտման և դեգրադացման կանխարգելմանն ու նվազմանն ուղղված քաղաքականության մշակումը և իրականացումը.
11. Մթնոլորտային օդի պահպանության քաղաքականության մշակումը՝ ուղղված արտանետումների նվազեցմանն ու սահմանափակմանը: Կանաչ տնտեսության և կայուն զարգացման երկարաժամկետ նպատակի խթանմանն ուղղված քաղաքականության մշակում և իրականացում.
12. Մեկանգամյա օգտագործման պոլիէթիլենային արտադրանքի գործածության աստիճանական կրճատման և սահմանափակման ապահովումը.
13. Շրջակա միջավայրի պահպանության վերահսկման և մոնիտորինգի միասնական համակարգի կատարելագործում, թույլտվությունների և լիցենզիաների միասնական և

Ժամանակակից համակարգերի ներդրում, առաջնային տեղեկատվության համակարգված կառավարում, կանխարգելման սկզբունքի հիման վրա շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության համակարգի կատարելագործում փորձաքննությունների որակի բարձրացմանն ուղղված ակտիվ մեխանիզմների ներդրման միջոցով.

15. Շրջակա միջավայրի պահպանության գործող տնտեսական մեխանիզմների կատարելագործումը՝ հասցված վնասի համարժեք փոխհատուցման սկզբունքի ներդրմամբ, ինչպես նաև կանխարգելմանը, մեղմմանն ու չեզոքացմանն ուղղված օրենսդրական և ինստիտուցիոնալ մի շարք փոփոխությունների իրականացմամբ

ՀՀ կառավարությունը կշարունակի ջանքեր գործադրել վարչատարածքային բարեփոխումների և տարածքային զարգացման գործընթացների ինտեգրման ուղղությամբ՝ սոցիալ-տնտեսական զարգացման և տեղական և տարածքային առաջնահերթությունների առնչությամբ ամուր համագործակցության ձևավորման, տարածքային և տեղական դերակատարների կարողությունների զարգացման ուղղությամբ: Թափոնների կառավարման վերաբերյալ ՀՀ կառավարության հետևյալ թիրախները ներկայացված են 6.6 գլխում՝ *Տարածքային կառավարում և տեղական ինքնակառավարում*.

5. Բնակչության համար հարմարավետ և Էկոլոգիապես անվտանգ պայմանների ապահովում, մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի վրա քաղաքային թափոնների բացասական (վտանգավոր) ազդեցության նվազեցում.

- 5.1 ՀՀ-ում կստեղծվի միջազգային չափորոշիչներին համապատասխան քաղաքային թափոնների հեռացման համակարգի ներդրման համար անհրաժեշտ ինստիտուցիոնալ հենք.

- 5.1 Բնակավայրերում կուտակվող թափոնների պատշաճ հավաքման, ինչպես նաև քաղաքային թափոնների առաջացումը կանխելու գործողություններ կիրականացվեն ՀՀ ողջ տարածքում.

- 5.2 Թափոնների հեռացման ոլորտում կիրականացվեն քաղաքային թափոնների հեռացման և վերամշակման ծրագրեր միջազգային կազմակերպությունների հետ համագործակցության միջոցով.

- 5.3 Կներդրվի տեսակավորված կոշտ կենցաղային թափոնների հավաքման համակարգ:

ՀՀ կառավարության 2021-2026 թվականների միջոցառումների ծրագիրը, ՀՀ կառավարության 18.11.2021 թվականի N 1902-Լ որոշման N 1 հավելվածը՝ փոփոխված ՀՀ կառավարության 22.12.2022թ. N 2117-Լ որոշմամբ.

ՀՀ կառավարության 2021-2026 թվականների միջոցառումների ծրագրի ամբողջական վերլուծությունը, ՀՀ կառավարության 18.11.2021 թվականի N 1902-Լ որոշման N 1 հավելվածի հետ միասին՝ փոփոխված ՀՀ կառավարության 22.12.2022թ. N 2117-Լ որոշմամբ, ՀՀ կառավարության 2021-2026 թվականների միջոցառումների ծրագրի հիմնավորմամբ, ՀՀ կառավարության 18.11.2021 թվականի N 1902-Լ որոշման N 2 հավելվածով, որը փոփոխվել է ՀՀ կառավարության 22.12.2022թ. N 2117-Լ որոշմամբ, ներկայացված է սույն ՔԹԿ ծրագրիի Հավելված 3-ում:

Աղյուսակ 2.4. Միջոցառումների ծրագրի մի մասը՝ կապված թափոնների կառավարման հետ, որի իրականացման հիմնական մարմինը Շրջակա միջավայրի նախարարությունն է

Հ/հ	Նպատակ	Միջոցառում	Անկնկալվող արդյունք	Համատեղ իրականացնող մարմին	Իրականացման ժամանակաշրջան	Ֆինանսավորման աղբյուրը և կանխատեսվող գումարը
8.	Թափոնների (այդ թվում՝ ընդերքօգտագործման) կառավարման համակարգի կատարելագործումը	8.1. «Սնդիկի մասին» ՀՀ օրենքի ընդունումից հետո օրենքից բխող ենթաօրենսդրական իրավական ակտերի նախագծերը վարչապետի աշխատակազմ ներկայացնելը»	«Սնդիկի մասին» ՀՀ օրենքի և օրենքից բխող ենթաօրենսդրական իրավական ակտերի ընդունման արդյունքում կստեղծվի սնդիկի կարգավորման իրավական հենք, ինչը կնպաստի սնդիկի էկոլոգիապես անվտանգ գործածությանը, մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի պահպանմանը սնդիկի, սնդիկի միացությունների և սնդիկային թափոնների վնասակար ազդեցությունից:	Առողջապահության նախարարություն Էկոնոմիկայի նախարարություն Պետական եկամուտներ կոմիտե	նոյեմբերի 2-րդ տասնօրյակ, 2021-2022 թթ	Լրացուցիչ ռեսուրսներ չեն պահանջվում
		8.2. «Աղբավայրերի շահագործման ընթացքում հսկողության և մոնիթորինգի ընթացակարգը սահմանելու մասին» Կառավարության որոշման նախագիծը վարչապետի աշխատակազմ ներկայացնելը»	Սահմանված կարգին համապատասխան կիրականացվի աղբավայրերի և դրանց ազդեցության գոտիների պատշաճ հսկողությունը, որը կնպաստի աղբավայրերի շահագործման ընթացքում մարդկանց առողջության և շրջակա միջավայրի վրա	Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն Առողջապահության նախարարություն	2021 թվականի դեկտեմբերի 2-րդ տասնօրյակ	Լրացուցիչ ռեսուրսներ չեն պահանջվում

Հ/հ	Նպատակ	Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք	Համատեղ իրականացնող մարմին	Իրականացման ժամանակաշրջան	Ֆինանսավորման աղբյուրը և կանխատեսվող գումարը
			դրանց վնասակար ազդեցության կանխարգելմանը կամ նվազեցմանը,			
		8.3.«Պոլիքլորացված բիֆենիլների գործածության տեխնիկական պայմանները հաստատելու մասին» Կառավարության որոշման նախագիծը վարչապետի աշխատակազմ ներկայացնելը»	Որոշման ընդունումը կնպաստի «Կայուն օրգանական աղտոտիչների մասին» Ստոկհոլմի կոնվենցիայով Հայաստանի Հանրապետության ն ստանձնած պարտավորությունների կատարմանը	Առողջապահության նախարարություն Էկոնոմիկայի նախարարություն	2022 թվականի սեպտեմբերի 3-րդ տասնօրյակ	Լրացուցիչ ռեսուրսներ չեն պահանջվում

Աղյուսակ 2.5. Թափոնների կառավարման հետ կապված միջոցառումների ծրագիր, որի իրականացման հիմնական մարմինը Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությունն է

Հ/հ	Նպատակ	Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք	Համատեղ իրականացնող մարմին	Իրականացման ժամանակաշրջան	Ֆինանսավորման աղբյուրը և կանխատեսվող գումարը
5	ՀՀ բնակավայրերում աղբահանության և կոշտ կենցաղային թափոնների կառավարման համակարգի կատարելագործումը բնակչության համար հարմարավետ և էկոլոգիապես անվտանգ պայմաններ ապահովելու նպատակով.	5.1. «Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքի նախագծի ներկայացում ՀՀ վարչապետի աշխատակազմ »	Բարելավելով թափոնների կառավարման ոլորտում օրենսդրական դաշտը, ստեղծելով օրենսդրական և ինստիտուցիոնալ հիմքեր՝ ուղղված թափոնների կառավարման հնգաստիճանի հիերարխիայի կիրառմանը, ներառյալ առաջացող թափոնների ծավալի կրճատումը, տեսակավորված	Քաղաքաշինության կոմիտե	2021 թվականի դեկտեմբերի 3-րդ տասնօրյակ	Ֆինանսավորում չի պահանջվում

Հ/հ	Նպատակ	Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք	Համատեղ իրականացնող մարմին	Իրականացման ժամանակաշրջան	Ֆինանսավորման աղբյուրը և կանխատեսվող գումարը
			թափոնների հավաքումը և ուտիլիզացիայի ենթակա թափոնների վերամշակումը			
		5.2. Նոր սանիտարական աղբավայրի կառուցում, փակման ենթակա աղբավայրերի փակում և գործող աղբանոցների բարեկարգում	Նվազագույն թաղաքաշինական, բնապահպանական և սանիտարական նորմերին համապատասխան աղբավայրերի համակարգի ներդրում, ՀՀ-ում առաջին սանիտարական աղբավայրի կառուցում, 2023 թվականի ընթացքում 25 աղբավայրերի փակում, մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի վրա աղբավայրերի բացասական և վտանգավոր ազդեցությունների նվազեցում	Հայաստանի Հանրապետության համայնքներ (համաձայնության միջավայրի նախարարություն	2022-2026	ՀՀ պետական բյուջե ՀՀ համայնքների բյուջե ՀՀ օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ
		5.3. Գոյացող աղբի պատշաճ կերպով հավաքման, տեղափոխման և հեռացման կամ վերամշակման գործընթացներին ապահովում	Աղբահանության արդյունավետ սխեմաների ներդրում (2021թ.), տարբեր տեսակի թափոնների օգտագործման ընթացակարգերի ներդրում (2023թ.), ինչի շնորհիվ կնվազի աղբավայրերում թափվող թափոնների ծավալը՝ թափոնների որոշակի տեսակների	Բարձր տեխնոլոգիական արդյունաբերության նախարարություն, Մարզպետարաններ, ՀՀ համայնքներ (համաձայնության միջավայր)	2022-2026	ՀՀ պետական բյուջե, ՀՀ համայնքների բյուջե, ՀՀ օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ

Հ/հ	Նպատակ	Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք	Համատեղ իրականացնող մարմին	Իրականացման ժամանակաշրջան	Ֆինանսավորման աղբյուրը և կանխատեսվող գումարը
			վերաօգտագործման, ուտիլիզացման և վերամշակման արդյունքում			

Ավելի մաքուր արտադրության հայեցակարգ, N 49, 2011թ.¹⁷

2011թ. ընդունված ՀՀ կառավարության թիվ 49 արձանագրային որոշման մեջ հղում է արվում «Ավելի մաքուր արտադրություն հայեցակարգին»՝ որպես ՀՀ 2014-2025 թվականների հեռանկարային զարգացման ռազմավարական ծրագրի կարգավորող իրավական շրջանակներից մեկը, որը կնպաստի հետևյալին՝ թափոնների անվտանգ կառավարում, Էկոլոգիապես մաքուր արտադրություն, շրջակա միջավայրի աղտոտվածության խնդրի համալիր լուծում:

Ավելի մաքուր արտադրությունը ենթադրում է հումքի և Էներգիայի ավելի արդյունավետ օգտագործում, թունավոր և վտանգավոր նյութերի բացառում, ինչպես նաև արտադրական թափոնների առաջացման և սկզբնաղբյուրի աղտոտման կանխարգելում: Ավելի մաքուր արտադրության փիլիսոփայությունը նպատակաուղղված է շրջակա միջավայրի վրա արտադրության և ծառայությունների բացասական ազդեցության նվազեցմանը դրանց ողջ կյանքի ցիկլի ընթացքում՝ սկսած հումքի ձեռքբերումից և վերջացրած օգտագործմամբ և վերջնական վերացմամբ:

Հայեցակարգը նախատեսում է հետևյալը՝ 1. Էկոլոգիապես մաքուր և քիչ թափոններով տեխնոլոգիաների կազմակերպման սկզբունքներ. 2. Չրոյական թափոններով արտադրության ընթացակարգերին և տեխնոլոգիաներին ներկայացվող պահանջներ. 3. Հումքի և Էներգետիկ ռեսուրսների պահանջները՝ քիչ թափոններով կամ զրոյական թափոններով արտադրության կազմակերպման համար. 4. Պատրաստի արտադրանքին ներկայացվող պահանջներ 5. Մաքուր արտադրություն ապահովելուն ուղղված միջոցառումներ 6. Արդյունաբերական կազմակերպության կողմից ավելի մաքուր արտադրության սկզբունքների ներդրումից ակնկալվող հիմնական օգուտներ:

Ավելի մաքուր արտադրության հայեցակարգի շրջանակը նպատակ ունի նվազեցնել արտադրության և ծառայությունների բացասական ազդեցությունները դրանց ողջ կյանքի ցիկլի ընթացքում՝ սկսած նյութերի արդյունահանումից մինչև սպառում և հեռացում, որը կներառի.

- 1) նյութերի, ջրի և Էներգիայի օգտահանման հիմնական ծախսերի կրճատում.
- 2) թափոնների կանխարգելում.
- 3) տանգավոր նյութերից և գործընթացներից խուսափելը կամ նվազեցնելը.
- 4) բնապահպանական ցուցանիշների բարելավում.
- 5) արտադրողականության բարձրացում.
- 6) թափոնների կառավարման ծախսերի նվազեցում.
- 7) շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցությունների նվազեցում.
- 8) միավոր արժեքի նվազեցում, որը կբարձրացնի մրցունակությունը համաշխարհային

¹⁷ Հայաստանում թափոնների կառավարման մասին զեկույց, 2020թ. մարտ

շուկայում.

9) աշխատանքային պայմանների բարելավում.

10) արդյունաբերության այլ ճյուղերի և մարդու գործունեության արդյունքում գոյացած թափոնների վրա հիմնված արտադրության զարգացում:

Հայաստանի զարգացման 2014-2025 թվականների ռազմավարություն, ՀՀ կառավարության 27.03 N 442-Ն որոշում, 2014թ.

Գլուխներից մեկը վերաբերում է շրջակա միջավայրի պահպանությանը, որտեղ ներկայացված են հիմնական բնապահպանական խնդիրները և ծրագրված միջոցառումները, սակայն վտանգավոր թափոնների կառավարումը որպես խնդիր չի ճանաչվում:

2.3 Թափոնների կառավարման ոլորտում տարածաշրջանային քաղաքականություն և օրենսդրություն

Տարածաշրջանային մակարդակում թափոնների կառավարման ոլորտում, հատկապես ԹԿ կառավարման ոլորտում, չկա քաղաքականություն և օրենսդրություն:

2.4 Թափոնների կառավարման ոլորտում քաղաքային քաղաքականությունը և օրենսդրությունը

Հայաստանում թափոնների կառավարման ոլորտում չկա քաղաքականություն և օրենսդրություն մարզային մակարդակով, այսինքն՝ վարչատարածքային բաժանման մակարդակով, կա միայն քաղաքապետարանների մակարդակով, այսինքն՝ տեղական ինքնակառավարման մարմինների մակարդակով:

2.4.1 Իրավական շրջանակ

Տեղական ինքնակառավարման մասին օրենք (ՀՕ-337), ընդունվել է 2002թ., վերջին անգամ փոփոխվել է 2023թ., 25.10.2023թ. ՀՕ-322-Ն, արդեն ներկայացված է 2.2 գլխում, բայց այն ներկայացնում է նաև Երևանի քաղաքապետարանի իրավական դաշտը: Այն սահմանում է.

- Աղբահանության և սանիտարահիգիենիկ մաքրման կազմակերպումը և հեռացումը՝ որպես համայնքում կոմունալ ծառայությունների պարտադիր ապահովում, որպես տեղական ինքնակառավարման մարմինների պարտադիր գործառույթներից մեկը:
- «Թափոնների հեռացման և սանիտարական մաքրման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով նախատեսված՝ աղբահանության և սանիտարական մաքրման կազմակերպման հետ կապված տեղական ինքնակառավարման մարմինների և այլ մարմինների իրավասությունները համայնքի ղեկավարի կողմից:
- Համայնքի ավագանու կողմից համայնքի բյուջե մուտքագրվող աղբահանության և սանիտարական մաքրման վճարների սահմանում և ավագանու որոշմամբ այդ վճարների չափի հաստատում:

ԿԹ տեղական կառավարման ծրագիրավորման պահանջները

Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 9-րդ գլխում (փոփոխվել է 2015 թվականի դեկտեմբերի 6-ին) նկարագրվում է տեղական ինքնակառավարումը: Սահմանադրության 179-րդ հոդվածի 2-րդ մասում ասվում է, որ տեղական ինքնակառավարումն իրականացվում է համայնքներում: Տեղական ինքնակառավարումը տեղական ինքնակառավարման մարմինների իրավունքն ու կարողությունն է՝ իրենց պատասխանատվությամբ որոշում կայացնելու համայնքային նշանակության հանրային հարցերի վերաբերյալ՝ ելնելով համայնքի բնակիչների շահերից, Սահմանադրությանը և օրենքներին համապատասխան:

Սկզբունքորեն, ՏԻՄ իշխանություններն իրավունք ունեն անելու ցանկացած օրինական բան, որը բխում է իրենց համայնքի բնակիչների շահերից:

Համաձայն «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի՝ ՏԻՄ-ի ղեկավարը «կազմակերպում է աղբահանության և սանիտարական մաքրման, ինչպես նաև «թափոնների հեռացման և սանիտարական մաքրման մասին» օրենքով նախատեսված այլ գործառույթներ՝ հոդված 42:

Հայաստանի օրենսդրության մեջ չկան առանձին հրամայական իրավական դրույթներ տեղական ԿԹ կառավարման ծրագիրների մշակման վերաբերյալ, և դա է պատճառը, որ համայնքները հիմնականում չունեն թափոնների հեռացման կամ կառավարման ռազմավարական ծրագրեր: Չնայած նման ծրագրերի մշակման մի քանի հաջող փորձերին և տեղական խորհուրդների կողմից միջազգային դոնոր ծրագրերի շրջանակներում դրանց ընդունմանը, դրանք հիմնականում մնացել են թղթի վրա և գրեթե չեն օգտագործվում գործնականում:

Նույնիսկ գործող օրենսդրական կարգավորումների առկայության դեպքում համայնքներն իրավունք ունեն և կարող են ունենալ տեղական ռազմավարական ԿԹ կառավարման ծրագիրներ: Նրանք, սակայն, առաջնորդվում են այն սկզբունքով, որ նման ծրագրեր ունենալու համար չկան հրամայական դրույթներ, ուստի ինքնուրույն քայլեր չեն ձեռնարկում կարճաժամկետ, միջնաժամկետ և երկարաժամկետ ռազմավարական ծրագիրավորում իրականացնելու համար:

«Երևան քաղաքում տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքը վերջին անգամ փոփոխվել է 2023թ., 14.11.2023թ., ՀՕ-354-Ն-ն սահմանում է, որ քաղաքաշինության և կոմունալ տնտեսության ոլորտում քաղաքապետն իրականացնում է հետևյալ պարտադիր լիազորությունները՝ կազմակերպում է աղբահանության և սանիտարական մաքրման, փողոցների, հրապարակների, պուրակների, ընդհանուր օգտագործման այլ հասարակական վայրերի բարեկարգման և կանաչապատման աշխատանքները, իրականացնում է «թափոնների հեռացման և սանիտարական մաքրման մասին» ՀՀ օրենքով նախատեսված այլ լիազորություններ: Օրենքը Երևանին շնորհում է անկախ տեղական ինքնակառավարման կարգավիճակ՝ ներառյալ աղբահանության և հեռացման սեփական ծառայության կազմակերպումը: Համայնքի ավագանու որոշմամբ աղբահանության և սանմաքրման աշխատանքները ֆինանսավորվում են համայնքի բյուջեից: Աղբահանության վճարը համայնքի բյուջեից կամ արտաբյուջեից գանձվող պարտադիր վճար է համայնքի ավագանու սահմանած և ավագանու կողմից հաստատված չափով: Այն տատանվում է ամսական 50-400 դրամի սահմաններում բնակելի շենքի յուրաքանչյուր բնակչի համար կամ 5-25 դրամ բնակարանի ընդհանուր մակերեսի մեկ քառակուսի մետրի համար:

2.4.2 Քաղաքային ռազմավարական փաստաթղթեր և ծրագիրներ

Երևանի «Կանաչ քաղաք» գործողությունների ծրագիր, 2017թ

2017 թվականին պատրաստված Երևանի «Կանաչ քաղաք» գործողությունների ծրագրի (ԵԿՔ) գլուխներից մեկը նվիրված է թափոնների կառավարմանը՝ ներկայացնելով հիմնական մարտահրավերները, տեսլականը, ինչպես նաև ռազմավարական նպատակները (2030թ.), միջնաժամկետ թիրախները (2025թ.) և կարճաժամկետ նպատակները (2017-2020 թթ.): Նշվում է ընդհանուր առմամբ արդյունաբերության ոլորտի շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցությունը, քանի որ այն առաջացնում է մեծ քանակությամբ թափոններ (վտանգավոր և ոչ վտանգավոր) Երևանի տարածքում: Արդյունաբերական հնացած թափոնների հեռացումը, ինչպես նաև Երևանի համար վտանգավոր թափոնների սանիտարական աղբավայրերի բացակայությունը զգալիորեն մեծացնում է շրջակա միջավայրի աղտոտման վտանգը:

Թեև ԵՄ չափանիշներին համապատասխան ՔԿԹ հավաքման և հեռացման քաղաքականության միջոցառումների ծրագիրը, թափոնների կառավարման այլ ասպեկտները, ինչպիսիք են այլ թափոնների, ներառյալ վտանգավոր թափոնների կարողությունները, դեռ երկարաժամկետ ծրագիրավորման մաս չեն կազմել:

Այնուամենայնիվ, վտանգավոր թափոնների հեռացման ապագա կարողությունները չեն լուծվում Երևանի կոշտ թափոնների կառավարման ռազմավարության միջոցով: Հաշվի առնելով, որ մինչ այժմ Երևանի արդյունաբերական հատվածում գործող վտանգավոր թափոնների հեռացման տեղամասի նման ԵՄ ստանդարտ չկա, նման օբյեկտների կառուցման ծրագիրավորումը պետք է դառնա թափոնների կառավարման ոլորտի քաղաքականության առաջնահերթություններից մեկը:

2030 թվականի համար Երևան քաղաքի տեսլականը, որը.

- a. Սպասարկվելու է թափոնների կառավարման ժամանակակից ինտեգրված համակարգով, որը կիրառում է միջազգային չափանիշները, որն ուղղորդում է Երևանը դեպի Նյութապես արդյունավետ տնտեսություն:
- b. Երևանը գրավիչ կդարձնի թափոնների կառավարման և տեխնոլոգիական արդի ընկերությունների, ինչպես նաև հարակից սպասարկման ոլորտների համար:

Ռազմավարական նպատակները (2030թ.) հետևյալն են.

- ՔԿԹ 100%-ը, ինչպես նաև առաջացած այլ թափոնները կմշակվեն համապատասխան թափոնների հեռացման կամ թափոնների մաքրման հաստատություններում և երկուսն էլ կկառավարվեն՝ համաձայն ԵՄ ստանդարտների:
- ՔԿԹ և այլ թափոններ արտադրողների ավելի քան 99%-ը կվճարի համապատասխան պարտադիր վճար դրա հավաքման և հեռացման համար:
- ՔԿԹ վերամշակման գործակիցը կկազմի ավելի քան 30%, այլ թափոնների դեպքում՝ ավելի քան 60%:
- Տեսակավորման և վերամշակման ինտեգրված համակարգը եկամուտները կվերադարձնի ՔԿԹ կառավարման համակարգ (ՔԿԹ կառավարման ծախսերի ավելի քան 20%-ը):
- Կգործի թափոնների հանրամատչելի տվյալների բազա՝ թափոնների պետական կոդավորման համակարգի համաձայն:
- Քաղաքացիներին կտրամադրվի թափոնների կառավարման ոլորտի զարգացումների և ձեռքբերումների, ինչպես նաև թափոնների առաջացման կրճատման վերաբերյալ

հաճախակի տեղեկատվական և իրազեկման արշավներ:

ԵԿԶԳՊ գործողություններից մեկը արդյունաբերության ոլորտում նյութական արդյունավետության խրախուսման հիմնավոր ծրագրի ստեղծումն է: Մասնավորապես, նպատակն է բարձրացնել նյութական արդյունավետությունը Երևանի արդյունաբերական և հարակից ծառայությունների ոլորտում՝ նվազեցնելով առաջացած բոլոր թափոնների քանակը, նվազեցնել առաջացած վտանգավոր թափոնների քանակը, սկսել հետազոտական-նորարարական գործընթաց՝ գերադասելիորեն օգտագործելու համար երկրորդական հումք, նվազեցնել նյութի սպառումը, ինչպես գործառնական ծախսերը:

2.5 Օրենսդրական դաշտում առկա իրավիճակի ամփոփում

Պետական քաղաքականությունը կոշտ քաղաքային թափոնների կառավարման ոլորտում (այսուհետ՝ ԶԿԹԿ) ուղղված է թափոնների կառավարման ողջ շղթայի գործառույթների արդյունավետության բարձրացմանը, ռեսուրսների և շրջակա միջավայրի և հանրային առողջության վրա թափոնների բացասական ազդեցության նվազեցում:

Օրենքները, միջազգային համաձայնագրերը (պայմանագրերը), կառավարության ռազմավարական ծրագրերը, ենթաօրենսդրական ակտերը կարգավորում են թափոնների հավաքումը, փոխադրումը, պահեստավորումը, վերամշակումը, վերականգնումը, ծավալների կրճատումը, թափոնների հեռացումը և սանիտարական մաքրումը և դրանց առնչությամբ այլ հարաբերությունները, իրավական և տնտեսական հիմքերը, մարդկանց առողջության և շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցության կանխարգելման նպատակով սահմանված կառավարության գործողությունների երկարաժամկետ և միջնաժամկետ ծրագրերը:

Միջազգային պայմանագրերով ստանձնած պարտավորությունների շրջանակում անցում է կատարվում շրջանաձև տնտեսության և թափոնների հիերարխիայի սկզբունքին՝ թափոնների կանխարգելում և նվազեցում, վերաօգտագործում, վերամշակում, էներգիայի վերականգնում, մնացորդային թափոնների հեռացում («5R. կրճատել, վերաօգտագործել, վերամշակել, վերականգնել, այրել»), որը ստեղծվել է ԵՄ ստանդարտներին համապատասխան, ինչը թույլ է տալիս առավելագույնս արդյունավետ օգտագործել թափոնները՝ միաժամանակ ստեղծելով օգտագործման ենթակա թափոնների նվազագույն քանակ:

Քաղաքային կոշտ թափոնների հետ կապված հարաբերությունները կարգավորվում են թափոնների հեռացման և սանիտարական մաքրման, թափոնների մասին, տեղական ինքնակառավարման, լիցենզավորման, պետական տուրքի մասին օրենքներով, միջազգային պայմանագրերով (համաձայնագրերով) և այլ իրավական ակտերով:

Ոլորտը կարգավորող իրավական ակտերը ենթարկվել են մի շարք փոփոխությունների և լրացումների՝ քաղաքային կոշտ թափոնների արդյունավետ կառավարման նպատակով, սակայն կան օրենսդրական ակտերի նախագծեր, որոնք դեռ չեն հաստատվել:

Արդյունքում, քաղաքային կոշտ թափոնների կառավարման օրենսդրական կարգավորումները մասնատված են, և արդյունքում իրավական դաշտում բացակայում են գործընթացն արդյունավետ կազմակերպելու էական նախադրյալները:

Եզրակացություն/բացերի վերլուծություն

Կոշտ թափոնների կառավարման ոլորտում պետական քաղաքականության հիմնական նպատակները և դրանց հասնելու հայեցակարգային ուղիները սահմանված են քաղաքականության փաստաթղթերում:

Ոլորտը կարգավորող դաշտի ձևավորումը սկսվել է տարիներ առաջ՝ նպատակ ունենալով մշակել և իրականացնել քաղաքականություն, իսկ վերջին տարիներին հիմնարար փոփոխություններ և լրացումներ են մտցվել գործող օրենսդրական կարգավորումներում:

Այնուամենայնիվ, չնայած կանոնակարգերի հիմնական փոփոխություններին, դրանք դեռ

Վերոհիշյալի համար թիրախային արդյունավետությունը բավարար չէ:

Թափոնների կառավարման ոլորտում օրենսդրական դաշտի վերլուծության հիման վրա կարելի է նկատել հետևյալ բացերը.¹⁸

- Քաղաքականության «բացեր» – կոշտ թափոնների կառավարման յուրաքանչյուր փուլում չափելի արդյունքների բացակայություն, առաջացած թափոնների ծավալների կրճատում, վերաօգտագործում, վերականգնում, վերամշակում և էներգիայի վերականգնում:
- Իրավական հստակության «բացեր». քաղաքականությունները սահմանված չեն բավարար հստակությամբ, և կառավարության կանոնակարգերը չեն սահմանում հասանելի, չափելի և իրագործելի նպատակներ՝ հստակ և իրատեսական ժամանակացույցով և դրանց իրականացման ռազմավարությամբ, փոխարենը ընդունվում են մասնատված կանոնակարգեր:
- Միջազգային պայմանագրերով (համաձայնագրերով) ստանձնած պարտավորությունների և դրանց կատարման միջև անհամապատասխանություն:
- Համակարգում ընդգրկված սուբյեկտների (մասնակիցների) գործողությունների համակարգման ցածր մակարդակ:
- Քաղաքականության միջոցառումների արդյունքների կանխատեսման, դրանց կատարման հետևանքները գնահատելու և դրանով պայմանավորված միջոցառումները վերլուծելու վատ որակը:
- Քաղաքականության միջոցառումների իրականացման մոնիտորինգի և վերահսկման մեխանիզմների բացակայությունը և ընդունված իրավական կարգավորումների կիրարկման ցածր մակարդակը:
- Անբավարար տեխնիկական կարողություններ, որոնք հանգեցնում են հանրության ներգրավվածության ցածր մակարդակի և կոշտ թափոնների կառավարման տեխնոլոգիայի վրա հիմնված համակարգի ներդրմանը:
- Տեղական թափոնների հեռացման և սանիտարական մաքրման կառավարման ծրագիրների պատրաստման ուղեցույցները հաստատվել են վերջնաժամկետից 2,5 տարի անց, և համայնքների կողմից պատրաստված ծրագրերը դեռ հասանելի չեն:
- Մշակվել է ՏԿԱԻՆ Նախարարի «թափոնների փոխադրմամբ և հեռացմամբ զբաղվող կազմակերպությունների գործունեության նվազագույն պայմանների մասին» հրամանի Նախագիծը: Վերջինս, ըստ ՏԿԱԻՆ-ի տրամադրած տեղեկատվության, քննարկման փուլում է շահագրգիռ գերատեսչությունների, մարզպետարանների, Երևանի քաղաքապետարանի հետ և դեռ չի ընդունվել:

¹⁸ ՀՀ ՏԿԵՆ կողմից ԿԿԹ կատարողականի հաշվեթևության արդյունքների արձանագրություն, ՀՀ Հաշվեթևնիչ պալատ, 28.02.2024թ.

- Մշակվել է «շինարարության և քանդման թափոնների հավաքման, տեղափոխման և հեռացման/կամ վերականգնման կարգի մասին» նախագիծը: Վերջինս, ըստ ՏԿԱԻՆ-ի տրամադրած տեղեկատվության, քննարկման փուլում է շահագրգիռ գերատեսչությունների հետ և դեռ չի ընդունվել:
- Մշակվել է «թափոնների ժամանակավոր պահեստավորման համար թափոնների պահեստների շահագործման կանոնների» նախագիծ: Վերջինս, ըստ ՏԿԱԻՆ-ի տրամադրած տեղեկատվության, քննարկման փուլում է շահագրգիռ գերատեսչությունների հետ և դեռ չի ընդունվել:
- «Խոշոր եզրաչափերի թափոնների հավաքման, տեղափոխման, հեռացման և/կամ վերամշակման ընթացակարգերի նախագիծը (կենցաղային և ոչ կենցաղային սարքավորումներ՝ 2 քառակուսի մետր և ավելի, ներառյալ տրանսպորտային միջոցների հենարանները, թափքը, մետաղի ջարդոնը, էլեկտրական սարքավորումները, էլեկտրոնային թափոնները կամ այլ համանման կետեր)», մշակվել, քննարկվել է շահագրգիռ գերատեսչությունների հետ և ներկայացվել վարչապետի աշխատակազմ: ՏԿԱԻՆ-ի փոխանցմամբ՝ նախագիծը շահագրգիռ գերատեսչությունների և արդարադատության նախարարության հետ քննարկման փուլում է և չի ընդունվել:
- Մշակվել է «թափոնների բաղադրության ուսումնասիրության մեթոդաբանությունը», քննարկվել է շահագրգիռ գերատեսչությունների և մարզպետարանների հետ և ներկայացվել վարչապետի աշխատակազմին: Մեթոդաբանությունը դեռ ընդունված չէ:
- Մշակվել է «Կենսաբայթայվող թափոնների հավաքման և վերամշակման ընթացակարգի» նախագիծը, որը ՏԿԱԻՆ-ի ներկայացրած տեղեկատվության համաձայն, քննարկվում է շահագրգիռ կողմերի հետ և դեռ չի ընդունվել:
- «Աղբավայրերի շահագործման ընթացքում հսկողության և մոնիտորինգի կարգ սահմանելու մասին» որոշման նախագիծը կազմվել և վարչապետի աշխատակազմ է ներկայացվել 2023 թվականի օգոստոսի 2-ին բնապահպանության նախարարության կողմից, որի ընդունմամբ կապահովվի կատարման կանոնակարգ՝ աղբավայրերի շահագործման ընթացքում և դրանց փակումից հետո մոնիտորինգի իրականացման համար, որը դեռևս ընդունված չէ:
- Մշակվել է «թափոնների հեռացման սխեմաների մշակման մեթոդաբանություն և կիրառելի համակարգչային մոդել Արենի, Գոգալան և Ստեփանավան համայնքների օրինակով» (GIS համակարգի կիրառմամբ), որը քննարկվել է ՀՀ մարզպետարանների, Երևանի քաղաքապետարանի, ՀՀ ԲՏԱ-ի (այսուհետ՝ ԲՏՆ) և ԷԿԵՆԳ-ի հետ: Մեթոդաբանությունը սահմանված կարգով ներկայացվել է վարչապետի աշխատակազմին և դեռ չի ընդունվել:
- Թափոնների մասին ՀՀ օրենքը չի ներառում թափոնների հիերարխիա (ԹՀ) հասկացությունը: Օրենքը հստակորեն չի նշում ԹՀ մոտեցման համար կարևոր առաջնահերթությունները: Սա հատկապես վերաբերում է թափոնների սեփականատեր, տարանջատված հավաքում, բարձրորակ վերամշակում, անորակ վերամշակում, միջնորդ, վերավաճառող հասկացությունները: Չի նշվում նաև վերամշակվող նյութերի տեսակներն ու չափերը:

3. Շահագրգիռ կողմեր, առաջնային խնդիրներ, առաջնահերթություններ, տեսլական

Աղյուսակ 3.1. ՀՀ կենտրոնական կառավարման մակարդակով շահագրգիռ կողմերի վերլուծության մատրիցա

Շահագրգիռ կողմեր	Դերեր / Պարտականություններ / Օգուտները / Հետաքրքրություններ	Լիազորություններ	ԶԹԿ ծրագրի ին մասնակցություն / ազդեցություն կարողություն	Հակամարտության հնարավոր աղբյուրները	Հնարավոր գործողություններ՝ ուղղված շահագրգիռ կողմերի շահերին
ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարություն ՇՄՆ	ԹԿ քաղաքականության մշակում և իրականացում, ԹԿ ծրագրերի մշակում, ԹԿ կանոնակարգեր, ԹԿ միջազգային համագործակցության մասին համաձայնագրեր, թափոնների պետական հաշվառման իրականացում, իրավաբանական անձանց և անհատ ձեռնարկատերերի համար թափոնների հեռացման սահմանաչափերի հաստատում, վտանգավոր և արգելված թափոնների ցանկի մշակում, ըստ վտանգի դասակարգված թափոնների ցանկի սահմանում, վտանգավոր թափոնների միջսահմանային տեղափոխման թույլտվություններին մասնակցություն, թափոնների հեռացման օբյեկտների վայրերի համաձայնեցում, հաստատումներ ԹԿ-ում Ստեղծված թափոնների վերաբերյալ կենտրոնական համակարգի տվյալների բազայի ստեղծում, թափոնների կադաստրի կառավարում, ՇՄԱԳ համալիր հատակագծեր և նախագծում ԹԿ	Կարգավորող; Քաղաքականության մշակում, Մոնիտորինգ և վերահսկում	Բարձր ազդեցություն՝ հաշվի առնելով կարգավորող դիրքը	Ազգային ԹԿ-ն դեռ պատրաստ չէ. Միայն ազգային օրենսդրական պահանջներին չհամապատասխանելու դեպքում	Աջակցման կարողություն՝ ապահովելու համապատասխան տվյալներ ԹԿ վերլուծության համար, Աջակցություն համապատասխան ուղղություններ տրամադրելու ԹԿ ծրագիրավորմանը

Շահագրգիռ կողմեր	Դերեր / Պարտականություններ / Օգուտները / Հետաքրքրություններ	Լիազորություններ	ՔԹԿ ծրագիրին մասնակցելու /ազդելու կարողություն	Հակամարտության հնարավոր աղբյուրները	Հնարավոր գործողություններ՝ ուղղված շահագրգիռ կողմերի շահերին
	օբյեկտների համար, թափոնների գեներացնողների կողմից կազմված թափոնների անձնագրերի համակարգում, թափոնների առաջացման, վերամշակման և օգտագործման օբյեկտների և հեռացման վայրերի գրանցամատյանների կազմում, կառավարում, իրականացում և մոնիտորինգ, տվյալների հավաքում, լիցենզավորում, հարկադիր կատարում:				
ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն, ՏԿՎԻՆ	Թափոնների հավաքման և սանիտարական մաքրման քաղաքականություն ազգային, տարածաշրջանային և ՏԻՄ մակարդակներում, կարգավորող հավաքում և սանիտարական մաքրում, միջազգային նորմերի ներդրմամբ աղբահանության վերակազմակերպման ազգային ծրագրերի և տարածաշրջանային ծրագիրների մշակում, չվերահսկվող և չլիցենզավորված աղբավայրերի վերացում, միջազգային համագործակցություն ԿԹԿ-ում, տարածաշրջանային և համայնքային մակարդակներում թափոնների/բնապահականական ոլորտում ազգային քաղաքականություն և	Կարգավորող Քաղաքականության մշակում Մոնիտորինգ և վերահսկում	Բարձր ազդեցություն՝ հաշվի առնելով կարգավորող դիրքը	Ազգային ԹԿԴ-ն դեռ պատրաստ չէ. Միայն ազգային օրենսդրական պահանջներին չհամապատասխանելու դեպքում:	Աջակցություն թափոնների հավաքման և սանիտարական մաքրման, թափոնների մշակման մասի ծրագրավորման համապատասխան ուղղություններ տրամադրելու կարողություններին

Շահագրգիռ կողմեր	Դերեր / Պարտականություններ / Օգուտները / Հետաքրքրություններ	Լիազորություններ	ԹԹԿ ծրագրին մասնակցելու / ազդելու կարողություն	Հակամարտության հնարավոր աղբյուրները	Հնարավոր գործողություններ՝ ուղղված շահագրգիռ կողմերի շահերին
	օրենսդրություն իրականացնել:				
ՀՀ Առողջապահության նախարարություն, ԱՆ	Մասնակցություն մարդու առողջության բարելավման քաղաքականությանը և մարդու առողջության վրա վնասակար ազդեցության բացառմանը, կոմունալ թափոններից բացի այլ թափոնների(բժշկական թափոններ) հոսքերի համար պատասխանատվություն, կարգավորող, սանիտարական ստանդարտներ և նորմեր, մասնակցություն ըստ վտանգի դասակարգված թափոնների ցանկի կազմմանը, համաձայնություն թափոնների մաքրման օբյեկտների տեղադրման վայրերի սահմանման շուրջ, թափոնների սանիտարահիգիենիկ պահանջների սահմանում և հիգիենիկ եզրակացության տրամադրում, ԹԿ վնասակար ազդեցության բարելավում շրջակա միջավայրի և մարդու առողջության և անվտանգության չափանիշների վրա:	Քաղաքականության մշակում Մոնիտորինգ և վերահսկում		Միայն ազգային օրենսդրական պահանջներին չհամապատասխանելու դեպքում	ԹԹԿ պատրաստման և իրականացման ընթացքում՝ ազգային օրենսդրության և վտանգավոր ԹԿ դիտարկում, Հասարակության իրազեկման և առողջապահական կրթական ծրագրերի մշակում և դրա իրականացման մոնիտորինգ
ՀՀ արտակարգ իրավիճակների նախարարություն, ԱԻՆ	Միայն արտակարգ իրավիճակներում (վտանգավոր թափոնների արտահոսք, գոլորշիացում կամ հսկայական քանակություն):	Կանոնակարգող	Ապահովել ՏԹԿ պատշաճ օգտագործումը ԹԹԿ-ում՝ ապահովելով նման թափոնների համար գործող բոլոր	Չկա	Տրամադրել խորհրդատվություն ԿԹ, կենցաղային քիմիկատների, վտանգավոր ԷԷՍԹ, թունաքիմիկատների թափոնների, փաթեթավորման թափոնների և այլնի

Շահագրգիռ կողմեր	Դերեր / Պարտականություններ / Օգուտները / Հետաքրքրություններ	Լիազորություններ	ՔԹԿ ծրագրիին մասնակցելու /ազդելու կարողություն	Հակամարտության հնարավոր աղբյուրները	Հնարավոր գործողություններ՝ ուղղված շահագրգիռ կողմերի շահերին
			կանոնակարգերը:		վերաբերյալ, ինչպիսիք են կոտրված սնդիկային ջերմաչափերը, լուսավորման սարքերի թափոնները, որոնք պարունակում են ֆոսֆոր և այլ նմանատիպ թափոններ:
ՀՀ բնապահպանության և հանքարդյունաբերության տեսչական մարմին, ԲՀՏՄ	Ստուգում, Հարկադիր կատարում, Տվյալների հավաքագրում, Տվյալների հաշվետվություն, մասնակցություն թափոնների/բնապահպանական ոլորտում ազգային օրենսդրությանը	Պրոֆեսիոնալ որակի վերահսկում, Մոնիտորինգ և վերահսկում, Հանձնարարվել է իրականացնել ԹԿ օրենսդրությունը, Օրենքներ և օրենքների կատարման վերահսկում, Հարկադիր միջոցներ:	Բարձր՝ ՔԹԿ-ի իրականացման/կառուցման փուլում, Բարձր՝ ծրագրավորված օբյեկտի շահագործման փուլում, Բարձր՝ տեղական ՔԹԿ գործառնական համակարգի մակարդակով :	Միայն ՔԹԿ ցածր որակի դեպքում	Ազգային և ԵՄ օրենսդրությունը, որը պետք է հաշվի առնվի ՔԹԿ պատրաստման համար, Տեղական ՔԹԿ համակարգի օրինական համապատասխան գործողությունների ցանկացած խոչընդոտ, որը պետք է բացահայտվի ՔԹԿ պատրաստման ընթացքում, Գործել տեղական մակարդակով, Բացահայտել տեղական որոշումների համապատասխան փոփոխությունները:
ՀՀ Առողջապահական և աշխատանքի տեսչություն, ՀՀԱԼՏ	Ստուգում, Հարկադիր կատարում, Տվյալների հավաքագրում, Տվյալների հաշվետվություն, թափոնների/բնապահպանական ոլորտում մարդկանց առողջության վերաբերյալ ազգային օրենսդրություն ունենալ	Պրոֆեսիոնալ որակի վերահսկում, Մոնիտորինգ և վերահսկում, Հանձնարարվել է	Բարձր՝ ՔԹԿ-ի իրականացման/կառուցման փուլում, Բարձր՝ ծրագրավորված օբյեկտի շահագործման փուլում,	Միայն ՔԹԿ ցածր որակի դեպքում	Ազգային և ԵՄ օրենսդրությունը, որը պետք է հաշվի առնվի ՔԹԿ պատրաստման համար, Տեղական ՔԹԿ համակարգի օրինական համապատասխան

Շահագրգիռ կողմեր	Դերեր / Պարտականություններ / Օգուտները / Հետաքրքրություններ	Լիազորություններ	ՔԹԿ ծրագիրին մասնակցելու / ազդելու կարողություն	Հակամարտության հնարավոր աղբյուրները	Հնարավոր գործողություններ՝ ուղղված շահագրգիռ կողմերի շահերին
		իրականացնել ԹԿ օրենսդրությունը, Օրենքներին և օրենքների կատարման վերահսկում, Հարկադիր միջոցներ:	Բարձր՝ տեղական քաղաքացիական համակարգի մակարդակով:		գործողությունների ցանկացած խոչընդոտ, որը պետք է բացահայտվի քաղաքացիական պատրաստման ընթացքում, Գործել տեղական մակարդակով, Բացահայտել տեղական որոշումների համապատասխան փոփոխությունները:
ՀՀ քաղաքաշինության կոմիտե	Քաղաքականություն, Տարածական զարգացման ծրագրեր, Օբյեկտների կառուցման համար պայմանների ապահովում, այդ թվում՝ ԹԿ-ի համար հարմարություններ	Մասնագիտական, Տարածական զարգացման ծրագրերի իրականացման վերահսկում	Բարձր՝ քաղաքացիական/կառուցման փուլում, Բարձր՝ ծրագրավորված օբյեկտի շահագործման փուլում, Բարձր՝ տեղական քաղաքացիական համակարգի մակարդակով:	Միայն քաղաքացիական դեպքում	ԹԿ օբյեկտների վերաբերյալ վայրերը, ինչպես սահմանված են տարածական զարգացման ծրագրերում, որոնք պետք է հաշվի առնվեն քաղաքացիական պատրաստման ժամանակ, Երևանի համար նախատեսվող քաղաքացիական իրավահամապատասխան շինարարությունների ն առնչվող ցանկացած խոչընդոտ, որը պետք է բացահայտվի քաղաքացիական պատրաստման ընթացքում:
ՀՀ վիճակագրական կոմիտե	Քաղաքականություն, վիճակագրական հետազոտություն	Կանոնակարգում	Բարձր՝ քաղաքացիական պատրաստման փուլում	Միայն քաղաքացիական վերաբերյալ հավաքագրված տվյալների ցածր որակի դեպքում	Քաղաքացիական վերաբերյալ մեջ համապատասխան տվյալներ տրամադրելու աջակցություն

Աղյուսակ 3.2. Շահագրգիռ կողմերի վերլուծության մատրիցա՝ ՀՀ տարածքային (մարզերի) կառավարման մակարդակով (տարածքային կառավարման մարմիններ)

Շահագրգիռ կողմեր	Դերեր / Պարտականություններ / Օգուտները / Հետաքրքրություններ	Լիազորություններ	ՔԹԿ ծրագրին մասնակցելու/ ազդելու կարողություն	Հակամարտության հնարավոր աղբյուրները	Հնարավոր գործողություններ՝ ուղղված շահագրգիռ կողմերի շահերին
ՀՀ տարածքային կառավարման մարմիններ (մարզեր)	Մասնակցություն ԹԿ պետական քաղաքականությանը, Մասնակցություն ԹԿ պետական կարգավորման և ծրագրերին, ԹԿ-ի վերաբերյալ տարածաշրջանային ծրագրերի մշակում և դրանց իրականացման համակարգում, Վարչական տարածքում աղբահանության և սանիտարական մաքրման սխեմաների ստեղծում և աղբահանության նկատմամբ հսկողության իրականացում, Թափոնների առաջացման, վերամշակման և հեռացման օբյեկտների և հեռացման վայրերի գրանցամատյանների ստեղծում և կառավարում, Չվերահսկվող և չլիցենզավորված աղբավայրերի վերացում, Թափոնների առաջացման, վերամշակման, հավաքման, օգտագործման և հեռացման, դրանց հաշվառման կազմակերպում, Հասարակության մասնակցության կազմակերպում ռեսուրսային արժեք ունեցող ոչ վտանգավոր թափոնների հավաքման գործընթացին:	Կարգավորող, Քաղաքականության մշակում	Բարձր ազդեցություն՝ հաշվի առնելով կարգավորող դիրքը	Ազգային ԹԿ-ի դեռ պատրաստ չէ. Միայն ազգային օրենսդրական պահանջներին չհամապատասխանելու դեպքում	Աջակցման կարողություն՝ ապահովելու համապատասխան տվյալներ ԹԿ կարգավիճակի վերլուծության համար, Աջակցման կարողություններ՝ համապատասխան ուղղություններ տրամադրելու ԹԿ ծրագրավորմանը

Աղյուսակ 3.3. Շահագրգիռ կողմերի վերլուծության մատրիցա՝ Երևանի տեղական ինքնակառավարման մակարդակով

Շահագրգիռ կողմեր	Դերեր / Պարտականություններ / Օգուտները / Հետաքրքրություններ	Լիազորություններ	ԶԹԿ ծրագրի ին մասնակցելու/ազդելու կարողություն	Հակամարտության հնարավոր աղբյուրները	Հնարավոր գործողություններ՝ ուղղված շահագրգիռ կողմերի շահերին
Երևանի քաղաքապետարանի մարմինները՝ ներառյալ բոլոր 12 վարչական շրջանները և ավագանին	Իրականացնում է հսկողություն աղբահանության վերաբերյալ, Կազմում է տարածքների սանիտարական մաքրման սխեմաներ, Թափոնների հավաքման և սանիտարական մաքրման սխեմաներ, Թափոնների հեռացում, Իրականացնում է չվերահսկվող և չլիցենզավորված աղբավայրերի վերացում (լուծարում), Կազմակերպում է բնակչության մասնակցությունը ռեսուրսային արժեք ունեցող ոչ վտանգավոր թափոնների հավաքման գործընթացին. Աջակցում է համայնքում սպառողական թափոնների տեսակավորման համակարգի ներդրմանը, Թափոնների հավաքման և սանիտարական մաքրման վճարների հավաքում:	Կարգավորող, Քաղաքականության մշակում	Բարձր ազդեցություն՝ հաշվի առնելով կարգավորող դիրքը	Ազգային ԹԿԴ-ն դեռ պատրաստ չէ. Միայն ազգային օրենսդրական պահանջներին չհամապատասխանելու դեպքում	Աջակցման կարողություն՝ ապահովելու համապատասխան տվյալներ ԹԿ կարգավիճակի վերլուծության համար, Աջակցման կարողություններ՝ համապատասխան ուղղություններ տրամադրելու ԹԿ ծրագիրավորմանը

Շահագրգիռ կողմեր	Դերեր / Պարտականություններ / Օգուտները / Հետաքրքրություններ	Լիազորություններ	ԶԹԿ ծրագիրին մասնակցելու/ազդելու կարողություն	Հակամարտության հնարավոր աղբյուրները	Հնարավոր գործողություններ՝ ուղղված շահագրգիռ կողմերի շահերին
Քաղաքապետ	ՔԹ հավաքման և սանիտարական մաքրման վերահսկում, Տարածքների սանիտարական մաքրման գրաֆիկների կազմում, Չվերահսկվող և չարտոնված աղբավայրերի վերացման (լուծարման) իրականացում, Հասարակության մասնակցության կազմակերպում ոչ վտանգավոր թափոնների կառավարման գործընթացում, Աջակցություն տեսակավորված ՔԹ համակարգի ներդրմանը:	Կարգավորող, Քաղաքականության մշակում	Բարձր ազդեցություն՝ հաշվի առնելով կարգավորող դիրքը	Ազգային ԹԿԴ-ն դեռ պատրաստ չէ. Միայն ազգային օրենսդրական պահանջներին չհամապատասխանելու դեպքում	Աջակցման կարողություն՝ ապահովելու համապատասխան տվյալներ ԹԿ կարգավիճակի վերլուծության համար, Աջակցման կարողություններ՝ համապատասխան ուղղություններ տրամադրելու ԹԿ ծրագիրավորմանը
Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում	Խառը ԶԹԿ հավաքում և սանիտարական մաքրում. Շարունակել Նուբարաշենի քաղաքային ոչ սանիտարական աղբավայրի օգտագործումը	Հիմնադրվել է Երևանի քաղաքապետարանի կողմից	Բարձր ազդեցություն՝ ԶԹԿԴ պատրաստման ժամանակ	Միայն համայնքային օրենսդրական պահանջներին չհամապատասխանելու դեպքում.	Աջակցման կարողություն՝ համապատասխան տվյալներ տրամադրելու խառը ՔԹ հավաքագրման կարգավիճակի վերլուծության համար, Աջակցման կարողություն՝ համապատասխան ուղղություններ տրամադրելու խառը ՔԹ հավաքագրման մասի ծրագիրավորման համար:
Կանաչապատում և շրջակա միջավայրի	Փաթեթավորման թափոնների հավաքում և տեսակավորում, Շուկայի ընդլայնում,	Հիմնադրվել է Երևանի քաղաքա	Բարձր ազդեցություն՝ ԶԹԿԴ պատրաստման ժամանակ,	Միայն համայնքային օրենսդրական	Աջակցություն փաթեթավորման թափոնների հավաքագրման և տեսակավորման

Շահագրգիռ կողմեր	Դերեր / Պարտականություններ / Օգուտները / Հետաքրքրություններ	Լիազորություններ	ԶԹԿ ծրագիրին մասնակցելու/ազդելու կարողություն	Հակամարտության հնարավոր աղբյուրները	Հնարավոր գործողություններ՝ ուղղված շահագրգիռ կողմերի շահերին
պահպանություն	Վերամշակվող փաթեթավորման թափոնների ավելի լավ գների սահմանում	պետարանի կողմից	Վերամշակվող նյութերը հավաքելու կարողություն, Վերամշակվող շուկայի զարգացման մակարդակը կարող է ազդել վերամշակվող նյութերի պահանջարկի վրա:	պահանջներին չհամապատասխանելու դեպքում.	կարգավիճակի վերլուծության համար համապատասխան տվյալներ տրամադրելու կարողություններին, Աջակցություն համապատասխան ուղղություններ տրամադրելու փաթեթավորման թափոնների առանձին հավաքման և տեսակավորման մասի ծրագրավորմանը:

Աղյուսակ 3.4. Շահագրգիռ կողմերի վերլուծության մատրիցա՝ Երևանի մասնավոր հատվածի և ՀԿ-ների մակարդակով, ինչպես նաև վերջնական շահառուի և ոչ ֆորմալ հատվածի մակարդակով

Շահագրգիռ կողմեր	Դերեր / Պարտականություններ / Օգուտները / Հետաքրքրություններ	Լիազորություններ	ԶԹԿ ծրագիրին մասնակցելու/ազդելու կարողություն	Հակամարտության հնարավոր աղբյուրները	Հնարավոր գործողություններ՝ ուղղված շահագրգիռ կողմերի շահերին
Էրեբունի Մաքրություն և ՍՊԸ	Նուբարաշենի գործող քաղաքային ոչ սանիտարական աղբավայրի վարձակալություն և շահագործում.	Պայմանագիր Երևանի քաղաքապետարանի հետ	Ցածր ազդեցություն ԶԹԿՊ պատրաստման ժամանակ, Սահմանափակ ազդեցություն՝ ԶԹ հեռացման այլ տարբերակների բացակայության պատճառով	Մուտքի վճարը կարող է ազդել ընկերության գործունեության վրա:	Աջակցություն՝ տրամադրելու համապատասխան տվյալներ խառը ԶԹ քանակի վերաբերյալ, Աջակցություն՝ վերամշակվող թափոնների վերաբերյալ համապատասխան տվյալներ տրամադրելու և տեսակավորման կարգավիճակի վերլուծություն մասին, որը իրականացվում է ոչ

Շահագրգիռ կողմեր	Դերեր / Պարտականություններ / Օգուտները / Հետաքրքրություններ	Լիազորություններ	ՔԹԿ ծրագրին մասնակցելու/ազդելու կարողություն	Հակամարտության հնարավոր աղբյուրները	Հնարավոր գործողություններ՝ ուղղված շահագրգիռ կողմերի շահերին
					Ֆորմալ հատվածի կողմից, Մասնավոր հատվածի մասնակցության պայմանագրային պայմանավորվածությունների/մոդելների գնահատում:
Դավարս ՍՊԸ	Փողոցներից խոշոր եզրաչափերի թափոնների, ԷԷՍԹ և ՇՔԹ հավաքում և դրանց տեղափոխում Նուբարաշենի պաշտոնական քաղաքային աղբավայր:	Պայմանագիր երևանի քաղաքապետարանի հետ	Ցածր ազդեցություն՝ ՔԹԿՊ պատրաստման ժամանակ	Կախվածություն և քաղաքային ՔԹ հավաքող ընկերությունների գործունեությունից և պրակտիկայից. Մուտքի վճարը կարող է ազդել ընկերության գործունեության վրա:	Աջակցություն՝ համապատասխան տվյալներ տրամադրելու հավաքված և հեռացված խոշոր եզրաչափերի թափոնների, ԷԷՍԹ և ՇՔԹ քանակի վերաբերյալ, Մասնավոր հատվածի մասնակցության պայմանագրային պայմանավորվածությունների/մոդելների գնահատում:
Մասնավոր ընկերություն, որը հավաքում է խառը ՔԹ կենտրոնական աղբամուղներից: Այս գործունեությունն այլևս ակտուալ չէ, քանի որ խողովակները փակ են	Բազմաբնակարան բնակելի շենքերի աղբամուղներից խառը ՔԹ հավաքում և հավաքված խառը ՔԹ-ի տեղափոխում Նուբարաշենի պաշտոնական քաղաքային աղբավայրում:	Պայմանագիր երևանի քաղաքապետարանի հետ; այն չեղարկված է:	խառը ՔԹ հավաքման և հեռացման համար հավաքելու/վճարելու կարողություն, Սահմանափակ ազդեցություն՝ փակված աղբամուղների պատճառով:	Կախվածություն և քաղաքային խառը ՔԹ հավաքման ընկերության գործունեությունից և պրակտիկայից; Մուտքի վճարը կարող է ազդել ընկերության գործունեության վրա: աղբամուղները փակ են, ուստի այլևս չկա պոտենցիալ	Աջակցություն՝ հավաքված և հեռացված խառը ՔԹ քանակի վերաբերյալ համապատասխան տվյալների տրամադրմանը, Մասնավոր հատվածի մասնակցության պայմանագրային պայմանավորվածությունների/մոդելների գնահատում:

Շահագրգիռ կողմեր	Դերեր / Պարտականություններ / Օգուտները / Հետաքրքրություններ	Լիազորություններ	ՔԹԿ ծրագրի մասնակցելու/ազդելու կարողություն	Հակամարտության հնարավոր աղբյուրները	Հնարավոր գործողություններ՝ ուղղված շահագրգիռ կողմերի շահերին
				կոնֆլիկտի աղբյուր:	
Մասնավոր ընկերությունները, որոնք իրականացնում են վերամշակվող թափոնների առանձին հավաքում, տեսակավորում և/կամ մշակում/վերամշակում:	Շուկայի ընդլայնում, վերամշակվող նյութերի ավելի լավ գնի հասնելու համար, փողոցներից և ընկերություններից առանձին հավաքում և/կամ փաթեթավորման թափոնների, մետաղի, ԷԷՍԹ, մարտկոցների և կուտակիչների թափոնների վերամշակում և այլն:	Տնտեսական/մասնագիտացված	Վերամշակվող նյութերը հավաքելու/վճարելու կարողություն, Վերամշակվող շուկայի զարգացման մակարդակը կարող է ազդել վերամշակվող նյութերի պահանջարկի վրա, Սահմանափակ ազդեցություն՝ թափոնների հեռացման այլ տարբերակների բացակայության պատճառով:	Կախվածությունը քաղաքային թափոններ հավաքող ընկերությունների գործառնություններից և պրակտիկայից:	Համապատասխան տվյալներ տրամադրելու հավաքված և/կամ վերամշակված փաթեթավորման թափոնների, մետաղի, ԷԷՍԹ, մարտկոցների և կուտակիչների թափոնների և այլնի քանակի վերաբերյալ:
ՀԿ-ները, որոնք իրականացնում են վերամշակվող թափոնների տարանջատում և տեսակավորում:	Շրջակա միջավայրի պաշտպանություն, Փողոցներից և ընկերություններից տեսակավորված հավաքում և/կամ փաթեթավորման թափոնների, մետաղի, ԷԷՍԹ, մարտկոցների և կուտակիչների թափոնների վերամշակում և այլն, Աջակցություն տեսակավորված թափոնների համակարգի ներդրմանը:	Տնտեսական / մասնագիտական	Վերամշակվող նյութերը հավաքելու/վճարելու կարողություն, Վերամշակվող շուկայի զարգացման մակարդակը կարող է ազդել վերամշակվող նյութերի պահանջարկի վրա, Սահմանափակ ազդեցություն՝ թափոնների հեռացման այլ տարբերակների բացակայության պատճառով:	Կախվածությունը քաղաքային թափոններ հավաքող ընկերությունների գործառնություններից և պրակտիկայից:	Համապատասխան տվյալներ տրամադրելու հավաքված և/կամ վերամշակված փաթեթավորման թափոնների, մետաղի, ԷԷՍԹ, մարտկոցների և կուտակիչների թափոնների և այլնի քանակի վերաբերյալ:

Շահագրգիռ կողմեր	Դերեր / Պարտականություններ / Օգուտները / Հետաքրքրություններ	Լիազորություններ	ՔԹԿ ծրագրին մասնակցելու/ազդելու կարողություն	Հակամարտության հնարավոր աղբյուրները	Հնարավոր գործողություններ՝ ուղղված շահագրգիռ կողմերի շահերին
Վերջնական շահառու՝ Երևանի բնակչությունը և զբոսաշրջիկները	Ավելի լավ սպասարկում ունենալու համար, Ավելի մաքուր միջավայր ունենալ, Բարելավել մարդկանց առողջությունը և շրջակա միջավայրի պաշտպանությունը	Տնտեսական/քաղաքականություն	Ծառայության համար չվճարելը կարող է ազդել թափոնների հավաքման, սանիտարական մաքրման և հեռացման ընկերությունների գործունեության վրա: ՏԻՄ-ի վրա կարող է ազդել բնակչության/ծեռնարկությունների դիմադրությունը՝ վճարել ծառայությունների դիմաց և հրաժարվել սակագների բարձրացումից:	Ծառայության արժեք	Ներդրումները ծրագրավորել մատչելիության սահմաններում
Անհատական ջարդոն հավաքողներ	Շարունակել գործողությունները՝ ավելի լավ աշխատանքային պայմաններ ունենալու համար:	Սոցիալ	Նոր մեթոդների ներդրումը կարող է սահմանափակել վերամշակվող նյութերից վաստակելու հնարավորությունը:	Սոցիալական ազդեցություն՝ ապրելու համար, հենվելով սոցիալական օգնության վրա:	Մոդելների վերաբերյալ խորհուրդ տալ ՏԻՄ-ին և հավաքող ընկերություններին՝ օրինականորեն ներառել ոչ ֆորմալ հատվածը ՔԹԿ համակարգում:

Աղյուսակ 3.5. Շահագրգիռ կողմերի վերլուծության մատրից՝ դոնորների մակարդակով

Շահագրգիռ կողմեր	Դերեր / Պարտականություններ / Օգուտները / Հետաքրքրություններ	Լիազորություններ	ԶԹԿ ծրագրին մասնակցելու/ազդելու կարողություն	Հակամարտության հնարավոր աղբյուրները	Հնարավոր գործողություններ՝ ուղղված շահագրգիռ կողմերի շահերին
ԵՄ	Իրականացնել բնապահպանական/կոշտ թափոնների ծրագրեր, համապատասխանեցում ԵՄ օրենսդրությանը	Տնտեսական / Քաղաքականություն որոշումների կայացում	Ֆինանսավորման/համաֆինանսավորման առկայությունը մեծ ազդեցություն ունի ԶԹԿ ծրագրի վրա, Գործառնական ծրագրերի/ԵՄ հրահանգների/ազգային քաղաքականության հետ ցանկացած անհամապատասխանություն կարող է խոչընդոտել ԶԿ ծրագրին:	Շահառուի հակասական կարիքները, ԵՄ հրահանգների / գործառնական ծրագրերին / ազգային քաղաքականությանը չհամապատասխանելը, Ֆինանսավորման չափազանց մեծ պահանջ	ԶԹԿ ծրագրի փուլային իրականացման, իրատեսական ֆինանսավորման և գործառնական պայմանավորվածությունների վերաբերյալ առաջարկություն, ՏԻՄ-ի համագործակցություն վարչական շրջանների և ԷԼ-ի և ՏԿԱԻԼ-ի հետ, ԶԹԿՊ պատրաստում ԵՄ դիրեկտիվներին, ազգային օրենսդրությանը և քաղաքականությանը համապատասխան:
Այլ ՄՖՀ-ներ՝ միջազգային բանկեր	Վարկեր տրամադրել բանկի ծրագրերին համապատասխան, Համապատասխանեցում ԵՄ իրավունքի հետ	Տնտեսական / Որոշումների կայացում.	Ֆինանսավորման/համաֆինանսավորման առկայությունը մեծ ազդեցություն ունի ԶԹԿ ծրագրի վրա, Բանկերի ծրագրերի/քաղաքականությունների հետ չհամապատասխանելը կարող է խոչընդոտել ԶԹԿ ծրագրին, Ելնելով այլ դոնորների/բանկերի համաֆինանսավորման հիրաժեշտությունից ներդրման չափ:	Երևանի քաղաքապետարանի/Կենտրոնական կառավարության փոխառու սահմանափակ հնարավորություններ, Ֆինանսավորման չափազանց մեծ պահանջ, Անհամապատասխանություն բանկերի ծրագրերին/քաղաքականությանը:	ԶԹԿ ծրագրի փուլային իրականացման, իրատեսական ֆինանսավորման և գործառնական պայմանավորվածությունների վերաբերյալ առաջարկություն, ՏԻՄ-ի համագործակցություն վարչական շրջանների և ԷԼ-ի և ՏԿԱԻԼ-ի հետ, ԶԹԿՊ պատրաստում ԵՄ դիրեկտիվներին, ազգային օրենսդրությանը և քաղաքականությանը համապատասխան:

4. Հիմնական տեղեկություններ ծրագիրավորման տարածքի / քաղաքապետարանի մասին

4.1 Հայաստանի Հանրապետություն

Հայաստանի Հանրապետությունը գտնվում է Ասիայի արևմտյան մասում, Կովկասյան տարածաշրջանի մի մասն է և արևմուտքում սահմանակից է Թուրքիային, հյուսիսից՝ Վրաստանին, արևելքից՝ Ադրբեջանին, հարավում՝ Իրանին և Նախիջևանի անկախության հարցի վերաբերյալ տարածքը կազմում է 29743 քկմ, որից 68,7%-ը՝ գյուղատնտեսական նշանակության հողեր, 11,2%-ը՝ անտառներ, 11,3%-ը՝ հատուկ պահպանվող տարածքներ և 8,8%-ը՝ այլ հողեր:

Հայաստանը հիմնականում լեռնային երկիր է՝ արագահոս գետերով, քիչ անտառներով: Ծովի մակարդակից միջին բարձրությունը 1800 մ է: Երկրի տարածքի 76,5%-ը գտնվում է ծովի մակարդակից 1000 – 2500 մ բարձրության վրա: Լեռները զբաղեցնում են մոտ 14 հազ. քկմ տարածք կամ երկրի ընդհանուր մակերեսի 47.0%-ը: Բարձրավանդակները կազմում են երկրի մակերեսի ավելի քան 1/3 (11000 քկմ)¹⁹:

Ընդհանուր տարածքը գտնվում է 380 50' - 410 18' հյուսիսային լայնության և 430 27' - 460 37' արևելյան երկայնության վրա: Հայաստանը ունի երկու ցամաքային եկոշրջաններ՝ Կովկասի խառը անտառներ և Արևելյան Անատոլիայի լեռնային տափաստաններ:

Երկրի ամենաբարձր լեռը Արագածի գագաթն է (4090 մ), երկրի ամենացածր կետը՝ Դեբեդ գետի կիրճը (375 մ): Ամենաերկար ընդլայնումը հյուսիս-արևմուտքից հարավ-արևելք 360 կմ է, իսկ արևմուտքից արևելք՝ 200 կմ:

Պատկեր 4.1. Հայաստանի Հանրապետության տարածքը

¹⁹ <https://armstat.am/en/?nid=82&id=2616>, Հայաստանի Հանրապետության մարզերը և Երևան քաղաքը թվերով, 2023_Հայաստանի Հանրապետության աշխարհագրական բնութագրերը_marzer_2023_1

Տարածքի զգալի մասը ծածկված է տարբեր տեսակի հրաբխային ապարների և տուֆի շերտով: Հայաստանի լիթոսֆերան հարուստ է տարբեր օգտակար հանածոներով: Հրաբխային ժայթքումների արդյունքում ձևավորվել է բնական շինանյութերի մեծ պաշար՝ տուֆ, բազալտ, անդեզիտ, պեռլիտ և այլ նյութեր, որոնք օգտագործվում են շինարարության մեջ²⁰:

Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ամենամեծ լիճը Սևանա լիճն է (2022 թվականի միջին տարեկան մակերեսը՝ 1278.415 բկմ), ամենաերկար գետը Արաքսն է՝ 192 կմ (ընդհանուր երկարությունը՝ 1072 կմ): 2022 թվականին Սևանա լճի միջին մակարդակը կազմել է 1900.49 մ, իսկ միջին ծավալը՝ 38.164 մլրդ. մ3.: Սևանա լիճը աշխարհի ամենաբարձր լեռնային լճերից է: Սևանա լիճն են թափվում 28 գետեր և փոքր գետեր, լճից սկիզբ է առնում միայն Հրազդան գետը: Սևանա լիճը խիստ տուժել է անիսնա ու անտեսված օգտագործումից, և նրա ջրային պաշարները զգալիորեն նվազել են: 2022 թվականին հանրապետական վերականգնվող քաղցրահամ ջրի պաշարները կազմել են 3,973.9 մլն. մ3.: Հայաստանի գետերը հիմնականում լեռնային են:

2023 թվականի հունվարի 1-ի դրությամբ Հայաստանի Հանրապետության մշտական բնակչությունը կազմում է 2 977 100 մարդ: Էթնիկ կազմը՝ հայեր (98,1%), եզդիներ, ռուսներ, ասորիներ, ուկրաինացիներ, քրդեր, հույներ, հրեաներ, վրացիներ և այլ ազգությունների ներկայացուցիչներ (2011թ. ՀՀ բնակչության մարդահամարի արդյունքներով): Կրոնը՝ քրիստոնեություն (հայ առաքելական եկեղեցի), որը դավանում է բնակչության մեծ մասը:

Երկրում ուրբանիզացիայի մակարդակը բարձր է: Հայաստանի բնակչության 64%-ն ապրում է քաղաքներում, իսկ 36%-ը՝ գյուղական վայրերում: Երկրի տնտեսության գերակշռող ճյուղերն են հանքարդյունաբերությունը (ՀՆԱ-ի 3,1%-ը), շինարարությունը, արդյունաբերությունը, ծառայությունները (ներառյալ մանրածախ առևտուրը, տեղեկատվություն և կապ, ֆինանսները, զբոսաշրջությունը) և գյուղատնտեսությունը:

1991թ. դեկտեմբերի 21-ին Հայաստանը դարձավ ԱՊՀ անդամ, 1992թ. մարտի 2-ին՝ միավորված ազգերի կազմակերպության անդամ, 2001թ. հունվարի 25-ին՝ Եվրոպայի խորհրդի անդամ, իսկ 2003թ. փետրվարի 5-ին՝ առևտրի համաշխարհային կազմակերպության անդամ: Հայաստանը Եվրասիական տնտեսական միության (ԵԱՏՄ) մաքսային միության անդամ է 2015 թվականի հունվարի 2-ից, իսկ 2017 թվականի նոյեմբերին երկիրը ստորագրել է Եվրոպական միության հետ Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագիրը (ՀԸԳՀ):

Հայաստանի Հանրապետության վարչատարածքային բաժանման հիմքը «Հայաստանի Հանրապետության վարչատարածքային բաժանման մասին» ՀՀ օրենքն է, որն ընդունվել է 1995 թվականի դեկտեմբերի 15-ին, ՀՕ-18, և որը վերջին անգամ փոփոխվել է 2021 թ., 24.09. .21 ՀՕ-328-Ն: Հայաստանը բաժանված է տասը պրովինցիաների (մարզեր, եզակի մարզ), որտեղ Երևան քաղաքը (Երևան) ունի հատուկ վարչական կարգավիճակ՝ որպես երկրի մայրաքաղաք: Տասը մարզերից յուրաքանչյուրում գործադիրի ղեկավարը Հայաստանի կառավարության կողմից նշանակված մարզպետն է (մարզպետը): Երևանում գործադիրի ղեկավարը քաղաքապետն է, որն ընտրվում է 2009 թվականից:

Յուրաքանչյուր մարզում կան համայնքներ/համայնքապետարան (համայնքներ, եզակի համայնք): Յուրաքանչյուր համայնք/համայնքապետարան ինքնավար է և բաղկացած է մեկ կամ մի քանի

²⁰ <https://armstat.am/en/?nid=82&id=2616>, Հայաստանի Հանրապետության մարզերը և Երևան քաղաքը թվերով, 2023_Հայաստանի Հանրապետության աշխարհագրական բնութագրերը_marzer_2023_1

բնակավայրերից (բնակավայրեր, եզակի բնակավայր): Բնակավայրերը դասակարգվում են որպես քաղաքներ (քաղաքներ, եզակի քաղաք) կամ գյուղեր (գյուղեր, եզակի գյուղ): Մայրաքաղաք Երևանը նույնպես ունի համայնքի/քաղաքապետարանի կարգավիճակ: Գեղարքունիքի մարզի տարածքը ներառում է Սևանա լիճը, որը զբաղեցնում է 1278 քկմ տարածք:

Աղյուսակ 4.1. 2023 թվականի հունվարի 1-ի դրությամբ բնակչության, տարածքի և խտության մասին տեղեկություններ ունեցող մարզերի ցանկը²¹

Մարզ	Բնակչություն 2011 թ. մարդահամար	%	Բնակչություն	Տարածք (քառ. կմ)	Խտություն	Քաղաքային համայ.	Գյուղական համայնք.	Մարզկենտրոն
Արագածոտն	132,925	4.4	125,700	2,773	45.3/քառ. կմ	8	121	Աշտարակ
Արարատ	260,367	8.6	259,300	2,090	124.1/ քառ. կմ	5	99	Արտաշատ
Արմավիր	265,770	8.8	266,600	1,231	216.6/ քառ. կմ	8	98	Արմավիր
Գեղարքունիք	235,075	7.8	228,700	5,351	42.7/ քառ. կմ	5	98	Գավառ
Կոտայք	254,397	8.4	253,800	2,076	122.3/ քառ. կմ	11	68	Յրազդան
Լոռի	235,537	7.8	211,500	3,799	55.7/ քառ. կմ	11	128	Վանաձոր
Շիրակ	251,941	8.3	230,500	2,680	86/ քառ. կմ	6	130	Գյումրի
Սյունիք	141,771	4.7	134,600	4,506	29.9/ քառ. կմ	7	139	Կապան
Տավուշ	128,609	4.3	119,800	2,704	44.3/ քառ. կմ	4	65	Իջևան
Վայոց ձոր	52,324	1.7	47,700	2,310	20.6/ քառ. կմ	5	55	Եղեգնաձոր
Երևան	1,060,138	35.1	1,098,900	223	4,927.8/ քառ. կմ	1	n/a	հ/չ
ՀՀ	3,018,854	100	2,977,100	29,743	100.1/ քառ. կմ	71	1,002	Երևան

²¹ <https://armstat.am/en/?nid=82&id=2616>, Հայաստանի Հանրապետության մարզերը և Երևան քաղաքը թվերով, 2023_Բնակչություն_marzer_2023_4_Հիմնական վիճակագրական ցուցանիշներ_marzer_2023_19

Աղյուսակ 4.2 Հիմնական սոցիալ-տնտեսական ցուցանիշները, ընթացիկ գներով, ՀՀ մակարդակով²²

	2020	2021	2022	2023
Բնակչության մշտական թիվը (տարվա վերջ)	2,963,300	2,961,400	2,977,100	
Համախառն ներքին արդյունքը ընթացիկ գներով, մլրդ. դրամ	6,181.9	6,991.8	8,501.4	9,502.8
Համախառն ներքին արդյունքը ընթացիկ գներով, մլն. ԱՄՆ դոլար	12,641.7	13,878.9	19,513.5	24,212.1
ՀՆԱ իրական աճ, % (շուկայական գներով)	92.8	105.8	112.6	108.7
Մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ, ԱՄՆ դոլար			6,661.0	8,168.0
Արդյունաբերական արտադրանքի ծավալը, մլրդ. դրամ	2,101.1	2,419.4	2,750.2	
Գյուղատնտեսական արտադրանքի ծավալը, մլրդ. դրամ	833.3	934.4	1,021.7	
Շինարարության ծավալը, մլրդ. դրամ	433.5	510.9	597.1	653.5
Ընդհանուր նշանակության տրանսպորտի ապրանքաշրջանառություն, մլն. տոննա-կմ	898.6	1,052.3	1,041.6	
Ընդհանուր նշանակության տրանսպորտի ուղևորաշրջանառությունը, մլն. ուղևոր-կմ	706.6	1,072.2	1,609.7	
Առևտրի շրջանառությունը, մլրդ. դրամ	2,918,785	3,464,772	4,494,472	
Ծառայությունների ծավալը, մլրդ. դրամ	1,721,736	1,914,937	2,645,347	
Գործազուրկների միջին տարեկան թիվը	234,400	199,000	176,600	
Միջին ամսական անվանական աշխատավարձեր, ՀՀ դրամ	189,716	204,048	235,576	269,994
Արտաքին առևտրաշրջանառություն				
մլն. ԱՄՆ դոլար	7,101.0	8,378.2	14,195.0	20,723.2
մլրդ. դրամ	3,477.1	4,197.3	6,030.4	8,133.8
այդ թվում՝				
արտահանում				
մլն. ԱՄՆ դոլար	2,537.0	3,016.0	5,419.1	8,415.2
մլրդ. դրամ	1,242.1	1,514.3	2,294.4	3,302.9
ներմուծում				
մլն. ԱՄՆ դոլար	4,564.0	5,362.2	8,775.9	12,308.0
մլրդ. դրամ	2,235.0	2,683.0	3,736.0	4,830.9
Փոխարժեք, ՀՀ դրամ/ԱՄՆ դոլար			435.7	392.5
Ընդհանուր եկամուտները, մլրդ. դրամ			2,063.1	2,358.8
Ընդհանուր ծախսերը, մլրդ. դրամ			2,242.6	2,547.6

²² <https://armstat.am/en/?nid=82&id=2616>, Հայաստանի Հանրապետության մարզերը և երևան բաղաբը թվերով, 2023_Հիմնական սոցիալ-տնտեսական ցուցանիշներ_մարզեր_2023_3

4.2. Երևանի քաղաքապետարան – մայրաքաղաք²³

Երևանը մայրաքաղաքն է, ամենամեծ քաղաքը և ֆինանսական կենտրոնը: Պատմական Հայաստանի 12-րդ մայրաքաղաքն է: Հայաստանի մայրաքաղաքը նաև աշխարհի հնագույն քաղաքներից է: Երևանում կան բազմաթիվ թանգարաններ, հուշարձաններ, եկեղեցիներ, որոնք վկայում են քաղաքի հոգևոր, մշակութային և գիտական բարձր կարգավիճակի մասին:

4.2.1 Կառավարություն

Հայաստանի ներկայիս վարչական բաժանման համաձայն՝ Երևանը որևէ մարզի («գավառի») մաս չէ և ունի հատուկ վարչական կարգավիճակ՝ որպես երկրի մայրաքաղաք: Երևանը քաղաքի կարգավիճակ է ստացել 1879թ. հոկտեմբերի 1-ին: ՀՀ Սահմանադրությունը, որն ընդունվել է 1995թ. հուլիսի 5-ին, Երևանին շնորհել է մարզի (մարզ, գավառ) կարգավիճակ: Հետևաբար, Երևանը գործում է Հայաստանի մարզերի նման՝ մի քանի առանձնահատկություններով:

2005 թվականի նոյեմբերի 27-ի փոփոխված Սահմանադրությամբ Երևան քաղաքը վերածվեց «համայնքի» (համայնք, համայնք), քանի որ Սահմանադրությունը սահմանում է, որ այս համայնքը (համայնքապետարանը) պետք է ղեկավարվի համայնքի ղեկավարի կողմից՝ ուղղակի կամ անուղղակի ընտրված, և որ քաղաքը պետք է կառավարվի կոնկրետ օրենքով: Հետևաբար, մայրաքաղաք Երևանը 2008 թվականի դեկտեմբերի 26-ին ընդունված «Երևան քաղաքում տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի համաձայն ունի համայնքային կարգավիճակ՝ 12 վարչական շրջաններով:

Երևանի ավագանու առաջին ընտրությունները տեղի են ունեցել 2009թ.-ին: Այսպիսով, Երևանի վարչական իշխանությունը ներկայացված է.

- Քաղաքապետը, չորս հոգուց բաղկացած փոխքաղաքապետների խմբի հետ միասին, որոնք ղեկավարում են 25 վարչություններ, գումարած 6 խորհրդականներ:
- Երևան քաղաքի ավագանին:

«Երևան քաղաքում տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի համաձայն՝ ավագանին ընտրվում է ՀՀ ընտրական օրենսգրքով սահմանված կարգով և բաղկացած է 65 անդամից: Այն գլխավորում է Երևանի քաղաքապետը: Խորհուրդն ընտրվում է 5 տարի ժամկետով: Երևանի ավագանին գործում է «Երևան քաղաքում տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքին համապատասխան և իրավասու է լուծել Երևանի քաղաքապետարանի համար կենսական նշանակություն ունեցող խնդիրները: Ավագանու նիստերը հրավիրում և վարում է քաղաքապետը, իսկ քաղաքապետի բացակայության դեպքում այն վարում է քաղաքապետի առաջին տեղակալը: Ավագանին իրավագոր է, եթե նիստին ներկա են որոշումներ ընդունելու համար անհրաժեշտ անդամների թիվը: Խորհրդի նիստերը հրապարակային են: Նիստերի գումարման կարգը և հարցերի քննարկման կարգը սահմանվում է Խորհրդի օրենսգրքով:

Ավագանու հիմնական պարտականությունները հետևյալն են.

²³ <https://armstat.am/en/?nid=82&id=2616>, Հայաստանի Հանրապետության մարզերը և Երևան քաղաքը թվերով, 2023_Մարզերի և ՀՀ Երևան քաղաքի սոցիալ-տնտեսական բնութագրերը_marzer_2023_20

- «Երևան քաղաքում տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով ընտրել քաղաքապետին
- Որոշում կայացնել քաղաքապետին անվստահություն հայտնելու մասին
- Որոշում կայացնել քաղաքապետի, նրա տեղակալների, քաղաքապետարանի աշխատակազմի, վարչական շրջանների ղեկավարների, նրանց տեղակալների, վարչական շրջանների աշխատակազմի աշխատողների աշխատանքի վարձատրության վերաբերյալ
- Քաղաքապետի ներկայացմամբ որոշում կայացնել քաղաքապետարանի և վարչական շրջանների կանոնակարգի, կառուցվածքի և հաստիքացուցակի մասին
- Օրենքով նախատեսված սակագների սահմաններում սահմանել տեղական տուրքերն ու վճարները, համայնքի կողմից մատուցվող ծառայությունների դիմաց վճարները և այլն:

Բացի ազգային ոստիկանությունից և ճանապարհային ոստիկանությունից, Երևանն ունի իր քաղաքային ոստիկանությունը: Բոլոր երեք մարմինները համագործակցում են քաղաքում օրենսդրությունը պահպանելու համար:

Արդյունավետ տեղական ինքնակառավարման և տարածքային կառավարման և Երևանի տեղական ինքնակառավարման հաստատությունները բնակչության համար առավելագույնս հասանելի դարձնելու նպատակով Երևան քաղաքը բաժանվում է 12 կիսաինքնավար վարչական շրջանների՝ Աջափնյակ, Ավան, Արաբկիր, Դավթաշեն, Էրեբունի, Կենտրոն, Մալաթիա-Սեբաստիա, Նոր Նորք, Նորք-Մարաշ, Նուբարաշեն, Շենգավիթ, Քանաքեռ-Զեյթուն:

Մայրաքաղաքի ամենամեծ վարչական շրջանը Մալաթիա-Սեբաստիան է, որտեղ 2023 թվականի հունվարի 1-ի դրությամբ բնակչությունը կազմում էր 142100 մարդ, իսկ ամենափոքրը Նուբարաշենն է՝ 10400 մարդ:

4.2.2 Աշխարհագրություն

Երևան քաղաքը գտնվում է Հայաստանի Հանրապետության արևմուտքում՝ Արարատյան դաշտի հյուսիս-արևելյան մասում: Հյուսիսից և արևելքից սահմանակից է Կոտայքի մարզին, հարավից և հարավ-արևմուտքից՝ Արարատի մարզին, արևմուտքից՝ Արմավիրին և հյուսիս-արևմուտքից՝ Արագածոտնի մարզին:

Երևանն ունի միջին բարձրություն 990 մ, իսկ հարավարևմտյան և հյուսիսարևելյան հատվածներում ծովի մակարդակից նվազագույնը 865 մ և առավելագույնը 1390 մ է՝ երկրի կենտրոնական-արևմտյան մասում: Քաղաքի վերին մասը երեք կողմից շրջապատված է լեռներով, իսկ հարավից իջնում է Հրազդան գետի ափերը: Հրազդան գետը գեղատեսիլ կիրճով Երևանը բաժանում է երկու մասի:

«Էրեբունի» պետական արգելոցը, որը ձևավորվել է 1981 թվականին, գտնվում է քաղաքի կենտրոնից մոտ 8 կմ հարավ-արևելք՝ քաղաքի Էրեբունի թաղամասում: Ծովի մակարդակից 1300-ից 1450 մ բարձրության վրա արգելոցը զբաղեցնում է 120 հեկտար տարածք, որը հիմնականում բաղկացած է կիսաամայի լեռնատափաստաններից:

Երեբունի անունով բերդաքաղաքը հիմնադրել է Վանի թագավորության արքա Արգիշտի Ա-ն մ.թ.ա. 8-րդ դարում, 782 թվականին: Հիմնադրվել է Հռոմից 29 տարի առաջ, Բաբելոնի, Նինվեի և Պերսեպոլիսի հասակակիցն է և ներկայումս 21-րդ դարի ծաղկուն քաղաքներից մեկն է:

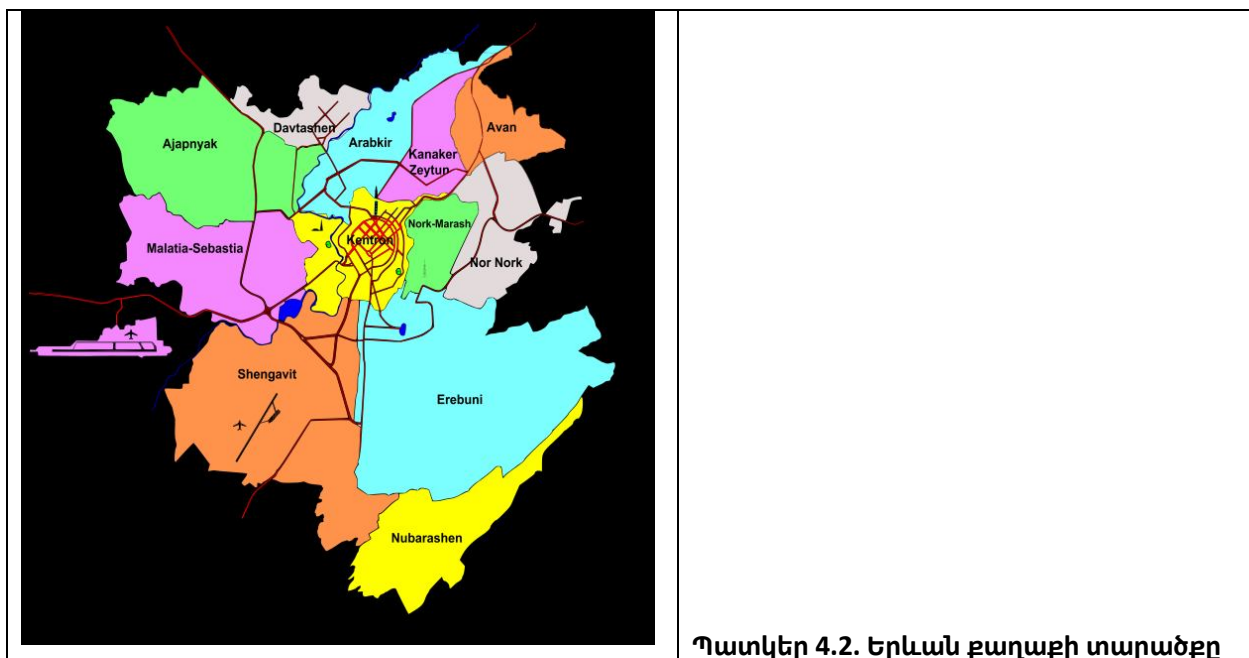
Երևանն ունի մայրցամաքային ազդեցությամբ տափաստանային կլիմա (Կյոպենի կլիմայի դասակարգում «ցուրտ կիսաչորային կլիմա»), երկար, տաք, չոր ամառներով և կարճ, բայց ցուրտ ու ձյունառատ ձմեռներով: Ամառները սովորաբար շատ շոգ են, օգոստոսին ջերմաստիճանը հասնում է մինչև 40 C, իսկ ձմեռները, ընդհանուր առմամբ, կրում են ձյան տեղումներ և սառնամանիքներ, իսկ հունվարին հաճախ ցուրտ է մինչև -15 C և ավելի ցածր: Տեղումների քանակը քիչ է, տարեկան կազմում է մոտ 318 միլիմետր: Երևանում տարեկան միջինը 2700 արևային ժամ է լինում: 2018 թվականի հուլիսի 12-ին Երևանում գրանցվել է 43,7 C ջերմաստիճան, որը Հայաստանում երբևէ գրանցված ամենաբարձր ջերմաստիճանն է:

4.2.3 Տնտեսություն և ծառայություններ

Երևանը ՀՀ խոշորագույն տնտեսական կենտրոնն է: Արտադրությունը բազմաճյուղ արդյունաբերության հիմնական միտումն է: 2022 թվականին մայրաքաղաքի տնտեսության հիմնական ճյուղերի տեսակարար կշիռը հանրապետության ընդհանուր ծավալում կազմել է.

- արդյունաբերություն 34.8 %,
- շինարարություն 43.3 %,
- մանրածախ առևտուր 71.7 %,
- ծառայություններ 86.1 %.

Երևանը ՀՀ նախագահի և վարչապետի նստավայրն է: Մայրաքաղաքում են գտնվում ՀՀ Ազգային ժողովը և ՀՀ կառավարությունը, բոլոր նախարարությունները և գլխավոր գերատեսչությունները, հասարակական և այլ կազմակերպությունները, տարբեր միություններ, հիմնադրամներ, հանձնաժողովներ, իրավական մարմիններ, բանկերի և բորսաների մեծ մասը, զանգվածային լրատվության միջոցների մեծ մասը:

Պատկեր 4.2. Երևան քաղաքի տարածքը

Երևան քաղաքը եվրոպական քաղաքների, ԱՊՀ երկրների մայրաքաղաքների և մեծ քաղաքների միջազգային ասամբլեայի, Սևծովյան մայրաքաղաքների ասոցիացիայի, Ֆրանկոֆոն քաղաքապետերի միջազգային ասոցիացիայի, Համաշխարհային ժառանգության քաղաքների կազմակերպության ասոցիացված անդամ է, խոշորամասշտաբ համայնքների միջազգային ասոցիացիան և միջազգային քաղաքային համայնքային լուսավորում ասոցիացիայի անդամ է:

Արդյունաբերություն

Արդյունաբերության հիմնական ուղղությունները սննդամթերքի, ծխախոտի, ալկոհոլային խմիչքների և հիմնական մետաղների արտադրությունն են: Գյուղատնտեսությունը հիմնականում մասնագիտացած է անասնաբուծության և բուսաբուծության մեջ: Երևան քաղաքը քիմիական արդյունաբերության հիմնական կենտրոններից է: Քաղաքի քիմիական արդյունաբերությունն արտադրում է ացետիլեն, պլաստմասսա, սինթետիկ կաուչուկ և անվադողեր: Այլումինը ծուլվում է, իսկ արդյունաբերության այլ ճյուղերում արտադրվում են մեքենաներ, տուրբիններ, էլեկտրական մեքենաներ, կոմպրեսորներ, մալուխներ և հաստոցներ:

Երևանի արդյունաբերությունը բավականին բազմազան է՝ ներառյալ քիմիական, առաջնային մետաղներ և պողպատե արտադրանքներ, մեքենաներ, ռետինե արտադրանքներ, պլաստմասսաներ, գորգեր և կարպետներ, տեքստիլ, հագուստ և կոշիկեղեն, ոսկերչություն, փայտանյութ և կահույք, շինանյութերի և քարի վերամշակում, ալկոհոլային խմիչքներ, հանքային ջուր, կաթնամթերք և վերամշակված սնունդ: Թեև 90-ականների տնտեսական ճգնաժամը ավերեց երկրի արդյունաբերությունը, մի քանի գործարաններ մշտապես աշխատում են, հատկապես նավթաքիմիական և այլումինի ոլորտներում:

Հայկական ըմպելիքները, հատկապես հայկական կոնյակն ու գարեջուրը համաշխարհային համբավ ունեն: Այսպիսով, Երևանում գործում են ալկոհոլային խմիչքների արտադրության Հայաստանի և Կովկասի բազմաթիվ առաջատար ձեռնարկություններ, ինչպիսիք են Երևանի Արարատ կոնյակի գործարանը, Երևանի կոնյակի գործարանը, Երևանի շամպայն գինիների գործարանը, «Երևանի գարեջուր» (Կիլիկիա գարեջուր) գարեջրի գործարանը, Պռոշյանի կոնյակի գործարան և Աստաֆյան գինու-կոնյակի գործարան: Երևանում ծխախոտ արտադրող երկու ընկերություններ կան՝ «Սիգարոն» և «Գրանդ Տաբակ» ընկերությունները:

Գորգագործությունը Հայաստանում ունի խորը արմատներ ունեցող պատմություն՝ հնագույն ավանդույթներով, հետևաբար, գորգագործությունը բավականին զարգացած է Երևանում՝ երեք խոշոր գործարաններով, որոնք նաև արտադրում են ձեռագործ գորգեր: Այս ոլորտում առաջատարն է «Մեգերյան կարպետ» գործարանը:

Քաղաքի մյուս խոշոր գործարաններից են «Նաիրիտ» քիմիական և կաուչուկի գործարանը, Ռուսալ Արմենալ այլումինե փայլաթիթեղի գործարանը, «Գրանդ Քենդի» հայ-կանադական հրուշակեղենի արտադրությունը, «Արկոլադ» շոկոլադի գործարանը, «Մարիաննա» կաթնամթերքի գործարանը, ցորենի և այլուրի արտադրման «Թալգրիգ գրուպը», «Շանթ» պաղպաղակի գործարանը, «Քրաուն Քեմիքալս» ներկերի արտադրությունը, «ATMC» տրավերտինի արդյունահանող ընկերությունը, Երևանի ժամացույցների գործարանը «AWI ժամացույցներ», Երևանի ոսկերչական գործարանը և «Արզնի» հանքային ջրերի, «Սիլ», և «Դիլիջան Ֆրոլովա» գործարանները:

Պարենային ապրանքները ներառում են՝ վերամշակված միս, բոլոր տեսակի պահածոների գործարաններ, ցորեն և այլուր, քաղցրավենիք և շոկոլադ, չորացրած մրգեր, զովացուցիչ

ըմպելիքներ և խմիչքներ: Շինանյութերը հիմնականում ներառում են տրավերտին, մանրացված քարեր, ասֆալտ և ասֆալտբետոն:

Էներգիա

Հրազդան գետի ափին գտնվելու վայրը քաղաքին հնարավորություն է տվել արտադրել հիդրոէլեկտրաէներգիա: Սևան-Հրազդան կասկադի շրջանակներում Երևանի վարչական տարածքում ստեղծվել են երեք հիդրոէլեկտրակայաններ՝ Քանաքեռ ՀԷԿ, Երևան-1 ՀԷԿ և Երևան-3 ՀԷԿ: Ամբողջ գործարանը սեփականաշնորհվել է 2003 թվականին և ներկայումս պատկանում է «ՌուսՀիդրո»-ին:

Քաղաքում է գտնվում նաև Երևանի ՁԷԿ-ը, որը տարածաշրջանում իր որակով և բարձր տեխնոլոգիաներով եզակի կայան է, որը գտնվում է քաղաքի հարավային մասում: Սկզբնապես բացվել է 1961 թվականին, 2007 թվականին կառուցվել է ժամանակակից գործարան, որը կահավորվել է նոր գազային գոլորշու համակցված ցիկլային տուրբինով՝ Էլեկտրական Էներգիա արտադրելու համար: 2017 թվականի մարտին մեկնարկել է նոր ՁԷԿ-ի շինարարությունը՝ 258 մլն ԱՄՆ դոլար նախնական ներդրումով և 250 մեգավատտ նախատեսված հզորությամբ:

Շինարարություն

Շինարարության ոլորտը զգալի աճ է գրանցել 21-րդ դարի 1-ին տասնամյակում: Այնուամենայնիվ, ոլորտը զգալիորեն անկում է ապրել 21-րդ դարի 1-ին տասնամյակի վերջում, 2007–09 թվականներին անշարժ գույքի համաշխարհային ճգնաժամի հետևանքով: 2013 թվականին Երևանը գերակշռում էր Հայաստանի տարեկան ընդհանուր շինարարության հատվածի ավելի քան 58%-ը:

2017 թվականի փետրվարին կառավարության քաղաքաշինության կոմիտեն հրապարակեց քաղաքում առաջիկա խոշոր շինարարական ծրագրերի իր ծրագիրը: 300 միլիոն ԱՄՆ դոլար ընդհանուր արժողությամբ նոր բիզնես թաղամաս է ստեղծվել քաղաքի կենտրոնում՝ փոխարինելով Ֆիրդուսի առևտրի տարածքը: Կատարվել է նաև Կենտրոն թաղամասի արևմտյան հարևանությամբ գտնվող Նոյ (Նոյ) ազգագրական բնակելի թաղամասի շինարարությունը՝ մոտ 100 մլն ԱՄՆ դոլար արժողությամբ:

Ծառապատ փողոցների երկայնքով բազմաթիվ ժամանակակից շինություններ կառուցվել են հայկական ավանդական ոճով և տարբեր գույների տեղական քարից:

Տրանսպորտ

Մարզում բեռնափոխադրումները և ուղևորափոխադրումները իրականացվում են ավտոմոբիլային և էլեկտրական տրանսպորտով, այդ թվում՝ մետրոյով: Քաղաքում գործում են երկաթուղային կայարան և օդանավակայան, որոնք ապահովում են կապն արտաքին աշխարհի հետ: Ճանապարհների ցանցը շատ ավելի խիտ է, որի հիմնական հանգույցը Երևանն է: Ավտոմոբիլային տրանսպորտը ավելի շատ բեռներ է տեղափոխում, քան երկաթուղին: Ավտոբուսները մնում են քաղաքների և գյուղերի միջև ճանապարհորդության հիմնական եղանակը:

Օդային երթուղիները կապում են Երևանը Մոսկվայի և Ռուսաստանի բազմաթիվ քաղաքների, ինչպես նաև միջազգային քաղաքների, այդ թվում՝ Աթենքի, Փարիզի, Թբիլիսիի և Թեհրանի հետ: Ինքնաթիռները թարմ մրգեր և խաղող են տեղափոխում Մոսկվա, Սանկտ Պետերբուրգ և այլուր:

խողովակաշարերը Հայաստանը կապում են ադրբեջանական և վրացական գազի հանքավայրերի հետ, թեև ադրբեջանական խողովակաշարը փակվել է 1989 թվականին, և վրացական խողովակաշարը պարբերաբար խափանումների է ենթարկվել:

Մայրաքաղաքի բնակչության տրանսպորտային ծառայություններն իրականացվում են ավտոբուսներով, տրոլեյբուսներով, միկրոավտոբուսներով, մետրոյով: Քաղաքապետարանը համակարգում է հետևյալ ուղևորափոխադրող ընկերությունների գործունեությունը. «Կարեն Դեմիրճյանի անվան Երևանի մետրոպոլիտեն», «Երևանի Էլեկտրատրանսպորտ», «Երևան ավտոբուս», «Երևանտրանս» ՓԲԸ, ինչպես նաև պատասխանատու «Փարքինգ Սիթի Սերվիս» ՓԲԸ-ն՝ Երևանի վճարովի ավտոկայանատեղերի կահավորման, սպասարկման և վերահսկման համար:

Ճանապարհներ

Երևանի հասարակական տրանսպորտը մեծապես սեփականաշնորհված է և հիմնականում սպասարկվում է շուրջ 60 մասնավոր օպերատորների կողմից: 2017 թվականի մայիսի դրությամբ Երևանի ողջ տարածքում շահագործվում է 39 քաղաքային ավտոբուսային գիծ: Այս գծերը հիմնականում բաղկացած են մոտ 425 Bogdan, Higer City Bus և Hyundai County ավտոբուսներից: Այնուամենայնիվ, հասարակական տրանսպորտում այս ավտոբուսների շուկայի մասնաբաժինը կազմում է ընդամենը 39,1%:

Սակայն հասարակական տրանսպորտի 50,4%-ը դեռ սպասարկում են «հանրային ֆուրգոնները», որոնք հայտնի են որպես մարշրուտկա: Սրանք մոտ 1210 ռուսական արտադրության GAZelle ֆուրգոններ են՝ 13 ստատեղով, որոնք աշխատում են ավտոբուսների պես, ունեն 79 տարբեր գծեր՝ որոշակի երթուղիներով և նույն կանգառներով: Ըստ Երևանի քաղաքապետարանի, մարշրուտկաները հետագայում պետք է փոխարինվեն սովորական ավելի մեծ ավտոբուսներով: Չնայած մոտ 13 ստատեղին, ուղևորների սահմանափակումը չի վերահսկվում, ուստի սովորաբար այս ֆուրգոնները շատ ավելի շատ մարդկանց են տեղափոխում, ովքեր կանգնած են ներսում: Հաշվի առնելով մայրաքաղաքում վերջին շրջանում տրանսպորտային միջոցների աճը, քաղաքային իշխանությունները որդեգրել են մեծ հզորությամբ շարժակազմերի (ավտոբուսներ և տրոլեյբուսներ) ծավալների ավելացման և միկրոավտոբուսների շահագործման դադարեցման քաղաքականություն:

Նոր Կիլիկիա թաղամասի կենտրոնական կայարանը ծառայում է որպես միջքաղաքային տրանսպորտի ավտոբուսային տերմինալ, որը սպասարկում է ելքային երթուղիներ դեպի Հայաստանի գրեթե բոլոր քաղաքները, ինչպես նաև արտասահման, հատկապես Թբիլիսի և Թավրիզ:

Մետրո

Երևանի մետրոպոլիտենը (Երևանի մետրո) ունի 10 կայարան, գծի երկարությունը 12,1 կմ է, շարժակազմը ներառում է 45 վագոն: Վերջին շրջանում նկատվում է մետրոյից օգտվող ուղևորների թվի զգալի աճ, որը հիմնված է փոխադրումների որակի բարելավմամբ: 2022 թվականին մետրոյով փոխադրվածների թիվը կազմել է 23 317,6 հազար ուղևոր, ինչը 4 841,6 հազարով ավելի է Նախորդ տարվա ցուցանիշից: Համակարգն օրական տեղափոխում է ավելի քան 60000 մարդ: Փոխադրումների ընդհանուր ծավալներում ավելացել են նաև մետրոպոլիտենով փոխադրումների ծավալները: Աճը կազմում է 16,0%:

Ուղևորների հետագա կայուն աճը հնարավոր է նոր կայանների կառուցման և շահագործման դեպքում: 2019 թվականի տվյալների հիման վրա ներկայումս մշակվում է գծի հյուսիսարևելյան երկարացումը երկու նոր կայաններով: Առաջին կայանի (Աջափնյակ թաղամաս) և այն ցանցի մնացած հատվածին կապող մեկ կիլոմետրանոց թունելի կառուցումը կարժենա 18 մլն ԱՄՆ դոլար: Գնման ընթացակարգն անցկացվել է, հաղթող է ճանաչվել «Մետրոգիպտրանս» ընկերությունը, որն արդեն սկսել է իր գործունեությունը: Նախագծի ավարտի ժամանակը դեռ որոշված չէ: Մեկ այլ երկարաժամկետ ծրագիր՝ երկու նոր գծերի կառուցումն է, սակայն դրանք դադարեցվել են ֆինանսների բացակայության պատճառով:

Երկաթուղի

Երևանն ունի մեկ կենտրոնական երկաթուղային կայարան (1990 թվականից ի վեր ծայրամասերի մի քանի երկաթուղային կայաններ չեն շահագործվել), որը միացված է մետրոյին՝ Սասունցի Դավիթ կայարանի միջոցով: Հայաստանի թուրքական և ադրբեջանական շրջափակումների պատճառով երկու օրը մեկ անցնում է միայն մեկ միջազգային գնացք, որը տանում է դեպի Թբիլիսի: Հայաստանի հարավային շրջաններով դեպի Բաքու երկաթուղային հաղորդակցությունը փակվել է 1989թ.-ին: Երևանը Սևանի ավազանի հետ կապված է Հրազդան գետի երկայնքով անցնող գծով: Երկաթուղային երթուղիների երկայնքով հավաքված են խոշոր արդյունաբերական կենտրոնները:

Օդ

Երևանը սպասարկում է «Զվարթնոց» միջազգային օդանավակայանը, որը գտնվում է քաղաքի կենտրոնից 12 կմ դեպի արևմուտք: Երկրորդ օդանավակայանը՝ Էրեբունի օդանավակայանը, գտնվում է քաղաքից անմիջապես հարավ: «Էրեբունին» հիմնականում օգտագործվում է ռազմական կամ մասնավոր թռիչքների համար: Հայկական օդուժը հավասարապես տեղադրել է իր բազան:

Տուրիզմ

Հայաստանում զբոսաշրջությունը տարեցտարի զարգանում է, և մայրաքաղաք Երևանը զբոսաշրջության հիմնական ուղղություններից է: Պատմամշակութային հարուստ ժառանգության, յուրահատուկ ճարտարապետության, զարգացող քաղաքային ենթակառուցվածքների և հայերին այդքան բնորոշ հյուրընկալության շնորհիվ Երևանը գրավում է ավելի ու ավելի շատ զբոսաշրջիկների՝ ընդլայնելով զբոսաշրջության շուկայի աշխարհագրությունը և ամրապնդելով իր դիրքերը լավագույն տուրիստական ուղղությունների քարտեզում:

2021 թվականին ստեղծվել և մշակվել է Երևան քաղաքի զբոսաշրջության պաշտոնական հարթակը www.visityerevan.am, որը բաղկացած է կայքից և բջջային հավելվածից: Այս հարթակում կարելի է գտնել Երևանի զբոսաշրջային տեսարժան վայրերը, այդ թվում՝ թանգարաններ, պատկերասրահներ, թատրոններ, կինոթատրոններ, եկեղեցիներ, զբոսայգիներ, հուշարձաններ, հյուրանոցներ, առևտրի կենտրոններ, ռեստորաններ, սպորտային համալիրներ, ինչպես նաև ամեն ինչ Երևանյան իրադարձությունների և ժամանցի մասին:

Մայրաքաղաքում զբոսաշրջության զարգացման ծրագրերն ու մարքեթինգային քաղաքականությունը մշակում և իրականացնում է Երևանի քաղաքապետարանի զբոսաշրջության բաժինը: Այս համատեքստում և քաղաքի զբոսաշրջության զարգացման նպատակով ստորաբաժանումն ակտիվորեն համագործակցում է տարբեր զբոսաշրջային ընկերությունների, գործակալությունների, ՀԿ-ների և բոլոր շահագրգիռ կողմերի հետ:

Երևանի քաղաքապետարանը մշակում և իրականացնում է նպատակային մարքեթինգային քաղաքականություն՝ Երևանը որպես գրավիչ զբոսաշրջային ուղղություն տարածաշրջանային և միջազգային տուրիստական շուկաներում ներկայացնելու համար: Այս քաղաքականությունը ներառում է քաղաքի բրենդավորումը, մասնակցությունը մասնագիտացված ցուցահանդեսներին, համագործակցությունը գործընկեր և ֆույր քաղաքների հետ, ինչպես նաև քաղաքի կայքերի ներկայացում զանգվածային լրատվամիջոցների և սոցիալական ցանցերի միջոցով:

Քաղաքում են գտնվում շքեղ հյուրանոցների, ժամանակակից ռեստորանների, բարերի, փաբերի և գիշերային ակումբների մեծ մասը: Չվարթնոց օդանավակայանը նաև վերանորոգման ծրագրեր է իրականացրել՝ երկիր այցելող զբոսաշրջիկների աճող թվով պայմանավորված:

Բուն Երևանի դիրքը ոգեշնչող գործոն է օտարերկրացիների համար՝ այցելելու քաղաք՝ վայելելու բիրիական Արարատ լեռան տեսարանը, քանի որ քաղաքը ընկած է լեռան ստորոտներին՝ ձևավորելով հռոմեական ամֆիթատրոնի տեսք:

Երևանի շրջակա տարածքներում և շրջաններում կան բազմաթիվ պատմական վայրեր, եկեղեցիներ և միջնաբերդներ, ինչպիսիք են Գառնու տաճարը, Չվարթնոց տաճարը, Խոր Վիրապի և Գեղարդի վանքերը և այլն:

2017 թվականի դրությամբ Երևանն ունի երեք առևտրի կենտրոն՝ Dalma Garden Mall-ը բացվել է 2012 թվականի հոկտեմբերին, որին հաջորդում է Yerevan Mall-ը 2014 թվականի փետրվարին և Russia Mall-ը՝ 2016 թվականի մարտին:

4.2.4 Կրթություն և մշակույթ

Երկրում ութամյա կրթությունը դարձել է ստանդարտ: Կան առևտրային դպրոցներ, միջնակարգ մասնագիտացված ուսումնական հաստատություններ, ինստիտուտներ և քոլեջներ: Բարձրագույն ուսումնական հաստատությունները ներառում են Երևանի պետական համալսարանը, պոլիտեխնիկական, բժշկական, գյուղատնտեսական, մանկավարժական և թատերական ինստիտուտները և կոնսերվատորիան:

Երևանը տարածաշրջանի խոշոր կրթական կենտրոն է: 2017 թվականի դրությամբ քաղաքում գործում է ավելի քան 250 դպրոց, որոնցից մոտ 210-ը պետական են, որոնց 3/4-ը ղեկավարում է քաղաքապետարանը, իսկ մնացածը՝ կրթության նախարարությունը: Մնացած դպրոցները (մոտ 40) մասնավոր են: Քաղաքապետարանի ենթակայությամբ նաև գործում է 160 մանկապարտեզ ամբողջ քաղաքում:

2018 թվականի դրությամբ Հայաստանի Հանրապետությունում հավատարմագրված և լիցենզավորված է շուրջ 60 բարձրագույն ուսումնական հաստատություն: Երևանում գործում է մոտ 50 բուհ, որոնց մոտ կեսը պետական են:

Խորհրդային իշխանության օրոք Երևանը վերածվել է գիտության և հետազոտությունների խոշոր կենտրոնի: Հայաստանի գիտությունների ազգային ակադեմիան Հայաստանում գիտական հետազոտությունների առաջամարտիկն է: Այն հիմնադրվել է 1943 թվականին որպես Խորհրդային Գիտությունների Ակադեմիայի հայկական մասնաճյուղ՝ դառնալու Հայաստանում գիտության բնագավառներում հետազոտություններ իրականացնող և գործունեությունը համակարգող առաջնային մարմինը: Այն ունի բազմաթիվ բաժիններ, այդ թվում՝ մաթեմատիկական և

տեխնիկական գիտություններ, ֆիզիկա և աստղաֆիզիկա, բնական գիտություններ, քիմիա և երկրային գիտություններ, հայագիտություն և հասարակական գիտություններ:

Անկախությունից հետո քաղաքում բացվեցին բազմաթիվ նոր հետազոտական կենտրոններ, ինչպիսիք են ՔԵՆԴԼ սինթրոտրոնային գիտահետազոտական ինստիտուտը (2010), Թումո ստեղծարար տեխնոլոգիաների կենտրոնը (2011), Ներսես Մեծ բժշկական գիտահետազոտական և կրթական կենտրոնը (2013):

Երևանը մշակութային խոշոր կենտրոն է՝ 1919 թվականին հիմնադրված համալսարանով և բազմաթիվ այլ բարձրագույն ուսումնական հաստատություններով: Հայաստանի գիտությունների ակադեմիան (հիմնադրվել է 1943 թ.) քաղաքի բազմաթիվ գիտահետազոտական հաստատություններից ամենաակնառուն է: Մատենադարանի արխիվը (հիմնադրվել է 1920 թ.) պարունակում է հին հայկական ձեռագրերի հարուստ հավաքածու, ինչպիսին է Ղազարի 887 թվականի Ավետարանը: Երևանն ունի նաև բազմաթիվ թատրոններ և թանգարաններ:

4.2.5 Առողջություն և բժշկական օգնություն

Երևանը տարածաշրջանում առողջապահական և բժշկական սպասարկման խոշոր կենտրոն է: Երևանի ժամանակակից տեխնոլոգիաներով վերանորոգված մի շարք հիվանդանոցներ ապահովում են առողջապահություն և բժշկական հետազոտություններ՝ «Շենգավիթ», «Էրեբունի», «Իզմիրյան», «Սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչ», «Նորբ-Մարաշ», «Արմենիա» հանրապետական բժշկական կենտրոն, «Աստղիկ», Հայ-ամերիկյան առողջության կենտրոն և Երևանի պետական բժշկական համալսարանի Մխիթար Հերացի հիվանդանոցային համալիր: Քաղաքապետարանի ենթակայությամբ ամբողջ քաղաքում գործում է 39 պոլիկլինիկա/բժշկական կենտրոն:

Մոր և մանկան առողջության պահպանման գիտահետազոտական կենտրոնը Երևանում գործում է 1937թ.-ից, իսկ Արմենիկում կլինիկական կենտրոնը բացվել է 1999թ.-ին, որտեղ հետազոտություններ են իրականացվում հիմնականում վարակիչ հիվանդությունների, այդ թվում՝ ՄԻԱՎ-ի, իմունային անբավարարության և հեպատիտի հետ կապված:

«Լիկվոր» դեղագործական գործարանը, որը գործում է Երևանում 1991 թվականից, ներկայումս հանդիսանում է Հայաստանի դեղորայք արտադրող խոշորագույն գործարանը:

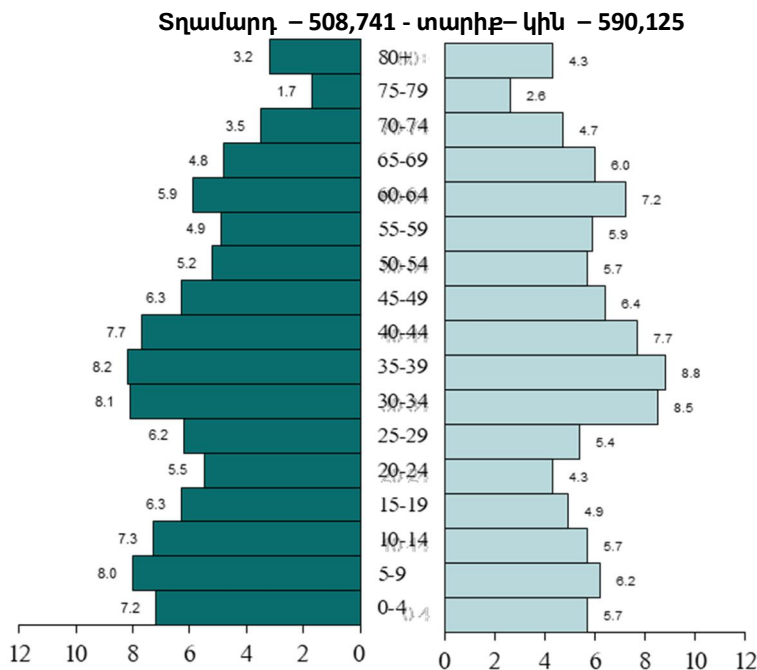
4.2.6 Ժողովրդագրության, տնային տնտեսությունների, տնտեսության, ծառայությունների, կրթության, մշակույթի, առողջապահության և Երևան քաղաքի վերաբերյալ այլ կարևոր տվյալներ.

Աղյուսակ 4.3. Հիմնական տվյալներ Երևան քաղաքի/համայնքի մասին ²⁴

Տարածքը	223 քառ. կմ
ՀՀ տարածքում քաղաքի տարածքի տեսակարար կշիռը, %	0.7
Վարչական շրջաններ	12
Բնակչության թիվը տարեսկզբի դրությամբ՝ 2023 թ	1,098,866

²⁴ <https://armstat.am/en/?nid=82&id=2616>, Հայաստանի Հանրապետության մարզերը և Երևան քաղաքը թվերով, 2023_Մարզերի և ՀՀ Երևան քաղաքի սոցիալ-տնտեսական բնութագրերը _marzer_2023_20

ՀՀ բնակչության ընդհանուր թվաքանակում Երևան քաղաքի բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը 2022 թ.,%	36.9
Գյուղատնտեսական նշանակության հողեր	3,321.5 հա
այդ թվում՝ վարելահող	909.9 հա
Արդյունաբերական արտադրություն	34.8
Գյուղատնտեսության համախառն արտադրանք	-
Շինարարություն	43.3
Մանրածախ առևտրի շրջանառություն	71.7
Ծառայություններ	86.1

Պատկեր 4.3. Երևան քաղաքի մշտական բնակչության տարիքային և սեռային բուրգը 2023թ. հունվարի 1-ի դրությամբ²⁵

Գենդերային կառուցվածքում գերակշռում են կանայք (590 125) տղամարդկանց համեմատ (508 741): Երևանի բնակչության տարիքային կառուցվածքի հիմնական առանձնահատկությունն այն է, որ այն կարելի է դասել ժողովրդագրական առումով մեղմ ծեր բնակչության խմբին: Բնակիչների ամենամեծ թիվը պատկանում է 15-64 տարեկան տարիքային խմբին (64%), որը գրեթե համընկնում է բնակչության աշխատանքային կոնտինգենտի (15-64 տարեկան) հետ: Դրան հաջորդում է 0-14 տարեկան տարիքային խումբը (20%): Վերջին տարիքային խումբը 65-ից բարձր է (16%): Բնակչության ամենամեծ բաժինը կազմում է 30-39 տարեկան տարիքային խումբը: Ներկայումս Հայաստանում ծնելիության մակարդակը ցածր է համաշխարհային միջինից, իսկ մահացությունը՝ միջինից բարձր: Բնակչության մոտ մեկ հինգերորդը 15 տարեկանից ցածր է, իսկ գրեթե երկու

²⁵ <https://armstat.am/en/?nid=82&id=2616>, Հայաստանի Հանրապետության մարզերը և Երևան քաղաքը թվերով, 2023_Մարզերի և ՀՀ Երևան քաղաքի սոցիալ-տնտեսական բնութագրերը_marzer_2023_20

հինգերորդը՝ մինչև 30 տարեկան: Կյանքի միջին տևողությունը՝ միջինը 75 տարեկան, մոտավորապես համաշխարհային միջինն է:

Աղյուսակ 4.4. Բնակչության, տարածքի և խտության մասին տեղեկություններ պարունակող վարչական շրջանների ցանկը՝ 2022 թվականի վերջի համար²⁶, հազար մարդ

Վարչական շրջաններ	Տարածքը՝ Բառ. կմ	Բնակչությունը՝ 2022 թվականի վերջ, 000-ով	Բնակչության խտությունը
Աջափնյակ	25.82	111.5	4,318.36/բառ. կմ
Ավան	8.12	53.7	6,613.30/ բառ. կմ
Արաբկիր	13.25	114.9	8,671.70/բառ. կմ
Դավթաշեն	6.52	44.2	6,779.14/ բառ. կմ
Էրեբունի	48.50	130.6	2,692.78/ բառ. կմ
Կենտրոն	13.35	127.0	9,513.11/ բառ. կմ
Մալաթիա-Սեբաստիա	25.16	142.1	5,647.85/ բառ. կմ
Նոր Նորք	14.11	134.8	9,553.51/ բառ. կմ
Նորք-Մարաշ	4.76	12.2	2,563.03/կ բառ. կմ
Նուբարաշեն	17.24	10.4	603.25/ բառ. կմ
Շենգավիթ	40.60	142.2	3,502.46/ բառ. կմ
Քանաքեռ-Զեյթուն	7.73	75.3	9,741.27/ բառ. կմ
Երևան քաղաքը ընդհանուր	223.00	1,098.9	4,927.80/ բառ. կմ

Աղյուսակ 4.5. Բնակչության թիվն ըստ Երևան քաղաքի վարչական շրջանների հունվարի 1-ի դրությամբ՝ ²⁷, հազար մարդ

Վարչական շրջաններ	Բնակչությունը 2018	Բնակչությունը 2019	Բնակչությունը 2020	Բնակչությունը 2021	Բնակչությունը 2022	Բնակչությունը 2023
Աջափնյակ	109.3	109.7	109.8	110.5	110.4	111.5
Ավան	52.9	52.9	52.9	53.2	53.3	53.7
Արաբկիր	115.0	114.8	114.5	115.2	115.0	114.9
Դավթաշեն	42.4	42.5	42.5	43.1	43.3	44.2
Էրեբունի	127.8	128.6	129.3	130.0	130.1	130.6
Կենտրոն	125.5	125.7	125.5	126.2	125.9	127.0
Մալաթիա-Սեբաստիա	137.5	138.6	139.4	140.6	141.0	142.1
Նոր Նորք	131.7	132.6	133.1	134.0	134.4	134.8
Նորք-Մարաշ	11.7	11.7	11.6	11.9	11.9	12.2
Նուբարաշեն	9.8	9.8	9.9	10.2	10.4	10.4
Շենգավիթ	140.0	140.7	141.2	141.9	142.1	142.2

²⁶ ²⁶ <https://armstat.am/en/?nid=82&id=2616>, Հայաստանի Հանրապետության մարզերը և Երևան քաղաքը թվերով, 2023_Մարզերի և ՀՀ Երևան քաղաքի սոցիալ-տնտեսական բնութագրերը_marzer_2023_20

²⁷ <https://armstat.am/en/?nid=82&id=2616>, Հայաստանի Հանրապետության մարզերը և Երևան քաղաքը թվերով, 2023_Մարզերի և ՀՀ Երևան քաղաքի սոցիալ-տնտեսական բնութագրերը_marzer_2023_20

Քանաքեռ-Զեյթուն	74.0	74.2	74.3	74.9	75.0	75.3
Երևան քաղաքը ընդհանուր	1,077.6	1,081.8	1,084.0	1,091.7	1,092.8	1,098.9
ՀՀ	2,972.7	2,965.3	2,959.7	2,963.3	2,961.4	2,977.1

Աղյուսակ 4.6. Երևան քաղաքում բնակչության բնական տեղաշարժի հիմնական ցուցանիշները ²⁸

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ծնունդ	14,218	14,001	16,426	14,154	10,839	
Մահ	8,506	8,675	12,455	12,416	9,059	
Մահվան դեպքեր մինչև 1 տարեկան	70	58	74	67	82	
Բնական աճ (+,-)	5,712	5,326	3,971	1,738	1,780	
Բնական աճ, %	0.53	0.49	0.37	0.16	0.16	

Աղյուսակ 4.7. Երևան քաղաքում բնակչության տեղաշարժի վարչական հաշվառում ²⁹

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Գրանցված		21,609	15,427	19,256	19,923	
Գրանցումից հանված		15,093	11,681	14,840	14,735	
Տարբերություն (+,-)		6,516	3,746	4,416	5,188	
Տարբերություն, %		0.6	0.35	0.41	0.48	

Տարեցտարի բնական աճի տեմպերը դրական են: Գրանցված բնակչության համեմատ գրանցումից հանվածների ցուցանիշը նույնպես տարեցտարի փոքր-ինչ դրական է՝ պայմանավորված այն հանգամանքով, որ Երևան քաղաքն ավելի շատ հնարավորություններ է տալիս ավելի լավ մասնագետի, բարձրագույն կրթության, սպորտային գործունեության, բարձր եկամուտների և այլնի համար:

Երևան քաղաքի վերաբերյալ մնացած բոլոր վիճակագրական տվյալները, որոնք առնչվում են քաղաքային թափոնների առաջացմանը, ներկայացված են սույն ԶԹԿ ծրագրի 3-րդ կարգի 4-ում:

²⁸ <https://armstat.am/am/?nid=882>, Հայաստանի Հանրապետության Երևան քաղաքը թվերով, 2022թ

²⁹ <https://armstat.am/am/?nid=882>, Հայաստանի Հանրապետության Երևան քաղաքը թվերով, 2022թ

ՄԱՍ I: ԵՐԵՎԱՆԻ ԲԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆՈՒՄ ԹԱՓՈՆՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԱՌԿԱ ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ.

Թափոնների կառավարման համակարգի կարգավիճակը թափոնների կառավարման ծրագիրավորման մեջ ներգրավված կողմերին տալիս է թափոնների կառավարման ներկայիս համակարգի ընդհանուր պատկերացում: Կարգավիճակի հաշվետվությունը սահմանում է համակարգի հետագա զարգացման անհրաժեշտությունը և ապահովում է ձեռքբերումների մակարդակների չափումը՝ համեմատած նախկինում սահմանված նպատակների հետ:

Կարգավիճակի հաշվետվությունը տալիս է հետևյալ հարցերի պատասխանները.

1. Արդյո՞ք թափոնների կառավարման ներկայիս համակարգը համապատասխանում է հետևյալ քաղաքական նպատակներին:

- թափոնների կանխարգելում/նվազագույնի հասցնել,
- վերամշակում/էներգիայի վերականգնում,
- անվտանգ հեռացման միջոցներ:

2. Արդյո՞ք թափոնների կառավարման ներկայիս համակարգը լուծում է շրջակա միջավայրի, առողջության և անվտանգության խնդիրները թափոնների կառավարման ծրագրի համապատասխան ոլորտում:

3. Արդյո՞ք թափոնների կառավարման ներկայիս համակարգը համարժեք վարչական և կազմակերպչական շրջանակ է ներկայացնում համապատասխան ոլորտում արդյունավետության տեսանկյունից:

4. Ո՞րն է հնարավոր փոփոխությունների նախնական ցանկը, որպեսզի.

- իրականացնել քաղաքական նպատակները,
- բարելավել ներկայիս համակարգի բնապահպանական, առողջապահական և անվտանգության ցուցանիշները,
- բարելավել թափոնների համակարգի կարողությունները և ֆիզիկական կատարումը (հավաքման սարքավորումներ, բեռնատարներ, մուտք դեպի թափոնների կառավարման օբյեկտներ) ընդհանուր առմամբ և ինքնաբավության առումով,
- բարելավել համակարգի արդյունավետությունը և կազմակերպչական շրջանակը:

Մաս I-ում թափոնների հավաքման և վերամշակման ներկայիս համակարգը նկարագրված է ֆիզիկական/տեխնիկական, ֆինանսական և կազմակերպչական/ինստիտուցիոնալ առումներով, ներառյալ համակարգի բարելավման ոլորտների բացահայտումը (բացերի վերլուծություն) և թափոնների կառավարման ընթացիկ համակարգի գործունեության գնահատումը, եթե այն համապատասխանում է արդեն իսկ սահմանված նպատակներին, ինչպիսիք են վերամշակման ընդհանուր թիրախը, որոշակի թափոնների հոսքերի հավաքումը կամ թափոնների կառավարման օբյեկտների բնապահպանական որոշակի չափանիշների ձեռքբերումը և այլն:

Թափոնների կառավարման ներկայիս համակարգի կարգավիճակը և դրա նկարագրությունը օգտագործվում են նախագծման, կարողությունների և նոր նախաձեռնությունների առումով կարիքների բացահայտման համար, ինչպես նկարագրված է II մասում:

Ե՛վ կարգավիճակի մասը (մաս I), և՛ ծրագիրավորման մասը (մաս II) կազմակերպվում են ըստ «թափոնների աղբյուրների» (համապատասխան տարածքում թափոններ առաջացնող տարբեր գործողություններ), թափոնների հոսքերի (նյութերից, որոնցից կազմված են թափոնները), և թափոնների կառավարման տարբերակների (օրինակ՝ հավաքում, տեսակավորում, վերամշակում և հեռացում):

Կարգավիճակի հաշվետվությունը համարժեք և հնարավորինս ճշգրիտ դարձնելու համար կարևոր է ճշգրիտ և վավերական տվյալներ և տեղեկատվություն օգտագործել: Տվյալները կարելի է ձեռք բերել կա՛մ կանոնավոր տվյալների մուտքագրմամբ և ելքային հաշվետվական համակարգ ստեղծելով, որը մշակվել է ԿՇՄՊ և ԵԱՍՄ-ի կողմից, կա՛մ ԶԹԿ ծրագրի նախապատրաստման փուլում տվյալների անհատական հետազոտություններով, կա՛մ գնահատելով թափոնների գործոնները որպես թափոններ մեկ շնչի հաշվով .

Հիմնականում, այս ԹԿ կարգավիճակի զեկույցում տեղեկատվություն և տվյալներ են տրամադրվում թափոնների քանակի վերաբերյալ.

- «թափոնների աղբյուրները»
- թափոնների հոսքերը
- թափոնների կառավարման գործընթացները. գոյացում, հավաքում, տեղափոխում, տեսակավորում, մշակում և հեռացում

«Թափոնների աղբյուրները» բացահայտելով՝ հնարավոր է իրազեկման արշավներ և թափոնների կանխարգելման ծրագրեր ուղղել դեպի այն աղբյուրները, որտեղ թափոնների ամենամեծ ծավալն է կամ առավել վտանգավոր թափոններ առաջացնող աղբյուրները: Միևնույն ժամանակ, սա հարթակ կստեղծի ցանկացած հատուկ կարգավորման համար, որն ուղղված է որոշակի թափոնների հոսքերին և թափոններ ստեղծողներին: Վերջապես, կարող է բարելավվել ստուգման և կիրարկման արդյունավետությունը:

Համապատասխան «թափոնների աղբյուրները» տնային տնտեսություններն են, քաղաքային ծառայությունները, հաստատությունները, առևտուրը/կոմերցիան և գրասենյակները, սպորտը, զվարճանքները և այլն:

5. Քաղաքային թափոնների կառավարման ներկայիս տեխնիկական շրջանակը

Գոյություն ունեն թափոնների երկու հիմնական տեսակ՝ քաղաքային թափոններ (կոմունալ աղբ) և արդյունաբերական թափոններ (արդյունաբերական կամ արդյունաբերական գործընթացների արդյունքում առաջացած թափոնների լայն տեսականի): Թափոնների հիմնական հոսքերն են քաղաքային թափոնները (աղբ կամ թափոն), Շ և Ք թափոնները, ներառյալ փորված հողը, արդյունաբերական թափոնները (արդյունաբերության կամ արդյունաբերական գործընթացների արդյունքում առաջացած թափոնների լայն տեսականի, որոնք առաջանում են ապրանքների և արտադրանքի արտադրության արդյունքում), վտանգավոր թափոններ, հանքարդյունաբերության թափոններ, կեղտաջրերի տիղմ, գյուղատնտեսական թափոններ (բուսական թափոններ և կենդանական սննդամթերք), երկրորդական թափոններ (թափոնների մաքրման օբյեկտների թափոններ): ՔԹԿ ծրագիրը վերաբերում է միայն քաղաքային թափոնների կառավարմանը:

Քաղաքային թափոնները (ՔԹ) սահմանվում է որպես համայնքների կամ քաղաքապետարանների կողմից հավաքված և մշակված թափոնները: Քաղաքային թափոնները ներառում են **կենցաղային թափոնները (ԿԹ)** և կենցաղային աղբի բնույթով և կազմով նման թափոնները: Դա նշանակում է, որ ՔԹ-ն ներառում է տնային տնտեսությունների թափոնները (առանձին հավաքված թափոններ՝ ներառյալ թուղթ և սովորաբար թուղթ, ապակի, մետաղներ, պլաստմասսա, կենսաթափոններ, փայտ, տեքստիլ, փաթեթավորում, էլեկտրական և էլեկտրոնային սարքավորումների թափոններ/ԷԵՍԹ, մարտկոցների և կուտակիչների թափոններ և խոշոր եզրաչափերի թափոններ, ներառյալ կահույքը և խառը թափոնները), առևտրի և կոմերցիայի թափոնները, գրասենյակային շենքերի, հաստատությունների (դպրոցներ, հիվանդանոցներ, պետական շենքեր և այլն), և փոքր բիզնեսների, ինչպես նաև բակերի և այգիների թափոնները (ներառյալ տերևները, խոտի կտրվածքները և այլն), և ընտրված քաղաքային ծառայությունների (հանրային զբոսայգիներից և այգիներից, փողոցների մաքրման ծառայություններից (ներառյալ փողոցները մաքրելը, աղբի տարաների պարունակությունը) և շուկայի մաքրման թափոնները, եթե դրանք կառավարվում են որպես կենցաղային թափոններ): Քաղաքային թափոնների սահմանումը բացառում է արտադրության/արդյունաբերության, գյուղատնտեսության, անտառային տնտեսության, ձկնորսության, սեպտիկ տանկերի և կոյուղու ցանցերի և մաքրման (ներառյալ կեղտաջրերի տիղմը), ժամկետանց մեքենաների (ԺՄ), օգտագործված անվադողերի, ինչպես նաև շինարարության և քանդման թափոնները (ՇԹԹ): ՔԹ-ի վերը նշված սահմանումը տրված է ԵՄ Թափոնների շրջանակային հրահանգում (ԹՇՅ) 2008/98/EC, փոփոխված (ԵՄ) 2018/851 հրահանգով:

Քաղաքային թափոնների կառավարում (ՔԹԿ) նշանակում է թափոնների հավաքում, տեղափոխում, վերամշակում (ներառյալ տեսակավորումը), վերականգնում և հեռացում (մնացորդային թափոնների կառավարում), ներառյալ նման գործողությունների վերահսկումը և աղբավայրերի հետագա խնամքը: ԵՄ թափոնների կառավարման հիմքը հանդիսանում է «Թափոնների հիերարխիան» հինգ փայլից բաղկացած, որը հաստատվել է ԹՇՅ-ի կողմից: Թափոնների հիերարխիան սահմանում է թափոնների կառավարման և հեռացման նախապատվության կարգը, ինչպես ներկայացված է վերը նշված 2.1 նկարում:

Թափոնները կարող են լինել վտանգավոր և ոչ վտանգավոր, ինչպես դասակարգված է Թափոնների եվրոպական ցուցակում (ԹԵՑ), 2000/532/EC որոշմամբ: Վտանգավոր թափոնները այն թափոններն են, որոնք վտանգավոր կամ պոտենցիալ վնասակար են մարդու առողջության կամ շրջակա միջավայրի համար և, հետևաբար, պահանջում են վերահսկողության ավելի խիստ ռեժիմ, առանձին հավաքում և հատուկ վերաբերմունք: ԹՇՀ-ի համաձայն՝ պահանջվում է լրացուցիչ պիտակավորում, հաշվառում, մոնիտորինգ և վերահսկման պարտավորություններ «օրորոցից մինչև գերեզման», այլ կերպ ասած՝ թափոնների արտադրությունից մինչև վտանգավոր թափոնների վերջնական հեռացում կամ վերաշակում: ԹՇՀ-ն արգելում է նաև վտանգավոր թափոնների խառնումը վտանգավոր թափոնների այլ կատեգորիաների և ոչ վտանգավոր թափոնների հետ: ՔԹԿ ծրագիրը վերաբերում է միայն կենցաղային վտանգավոր թափոնների կառավարմանը (ԿՎԹԿ):

Կենցաղային վտանգավոր թափոնները (ԿՎԹ) ներառում են հետևյալ թափոնները, որոնք առաջանում են տնային տնտեսություններում, առևտրում և փոքր բիզնեսում, վտանգավոր կենցաղային քիմիական նյութեր (կենցաղային մաքրման և անձնական խնամքի միջոցներ, ներկեր, լաթեր, թանաքներ և սոսինձներ, կենցաղային և այգիների թունաքիմիկատներ, ֆոտոքիմիական նյութեր, փաթեթավորում), կենցաղային առողջապահական/դեղագործական թափոններ (չօգտագործված դեղագործական ապրանքներ, սուր առարկաներ և այլ պոտենցիալ վարակիչ թափոններ), բնակարանների և տների վերանորոգման հետևանքով առաջացած շինարարական և քանդման թափոններ (ասբեստի թափոններ, մշակված փայտ, քարածխի խեժ և ձյուղ), ավտոմեքենաների սպասարկման թափոններ (ավտոմոբիլային արտադրանք, մակերեսային փայլ, արգելակային հեղուկներ և հակասառնեցնող հեղուկներ, աղտոտված ներծծող նյութեր և օգտագործված յուղի զտիչներ), սնդիկ պարունակող թափոններ, որոշ ԷԵՍԹ-ներ, մարտկոցներ և կուտակիչներ, թափոն յուղեր և այլն: Այս բոլոր թափոնները պետք է հավաքվեն առանձին՝ խուսափելու համար քաղաքային թափոնների աղտոտումը վտանգավոր թափոնների ֆրակցիաներով, որոնք կարող են նվազեցնել վերամշակման որակը և ապահովելու այդ վտանգավոր թափոնների Էկոլոգիապես մաքուր կառավարումը: Մինչև 2025 թվականի հունվարի 1-ը ԵՄ անդամ երկրները պարտավոր են տեսակավորել ԿՎԹ-ն: ԵՄ-ում ԿՎԹ-ի հաղորդված ծավալները տատանվում են տարեկան 1-ից 6 կգ մեկ բնակչի համար:

Կենցաղային թափոնների հետ կապված **հատուկ թափոնների հոսքերն են՝** փաթեթավորման թափոնները (թուղթ և ստվարաթուղթ, պլաստմասսա, ապակի, երկաթ և գունավոր մետաղներ), ԷԵՍԹ, դեղագործական թափոններ, հանքային յուղերի և խոհանոցային յուղերի թափոններ, սնդիկ պարունակող լյուքսեցենտային խողովակներ և սնդիկի ջերմաչափեր, օգտագործված մարտկոցներ և կուտակիչներ, խոշոր եզրաչափերի թափոններ, կենսաթափոններ (այգիների և բակերի թափոններ, սննդի և խոհանոցի թափոններ, փայտ, կանաչ թափոններ), տեքստիլ, իներտ մնացորդներ, ԿՎԹ և այլն

Անդրադառնալով թափոնների հոսքերին և տրամադրելով տեղեկատվություն թափոնների տարբեր հոսքերի քանակի և կազմի մասին՝ իշխանությունները նախապատմություն կունենան յուրաքանչյուր թափոնների հոսքի համար ռազմավարական նպատակներ սահմանելու, ինչպես նաև նպատակներին հասնելու համար անհրաժեշտ հետագա վերամշակման մեթոդներն ու հարմարությունները մշակելու համար:

“Թափոնների հոսքով առաջացման կարգավիճակ” գլուխը սկսվում է համապատասխան թափոնների նկարագրությամբ: Թափոնների առանձին տեսակների կազմը և ֆիզիկական և

քիմիական հատկությունները տեղեկատվություն են տալիս դրանց վտանգավորության կամ թափոնների ֆրակցիաների վերամշակման հնարավորությունների մասին:

Տարբեր գործընթացների միջով անցնող թափոնների քանակների վերլուծության հիման վրա (գոյացում, հալաթուրում, տեղափոխում, տեսակավորում, մշակում և հեռացում) կատարվում է գնահատում, թե արդյոք թափոնների կառավարման օբյեկտների ներկայիս հզորությունը բավարար է: Նախևառաջ, թափոնների հավաքման ներկայիս համակարգի և մաքրման օբյեկտների նկարագրությունը անհրաժեշտ է հավաքված և մշակված թափոնների հոսքերի ընդհանուր պատկերացում կազմելու համար: Երկրորդ, նկարագրությունը հիմք է ստեղծում պարզելու, թե որտեղ կարող են բարելավվումներ կատարվել: Եվ երրորդը, կարողությունների ծրագիրավորման համար անհրաժեշտ է տեղեկատվություն թափոնների մաքրման միջոցների առկայության մասին:

5.1. Քաղաքային թափոնների գեներատորների վերլուծություն՝ բնակչություն, տնային տնտեսություններ, բնակելի շենքեր, առևտուր

Համապատասխան «թափոնների աղբյուրներ» են՝ տնային տնտեսությունները, քաղաքային ծառայությունները, հաստատությունները, առևտուրը/կոմերցիան և գրասենյակները, սպորտը, զվարճանքները և այլն:

Վերջին 5 տարիների ընթացքում բնակչության, ընթացիկ և աճի մասին տեղեկատվությունը (աղյուսակ 4.5), տնային տնտեսությունների քանակի և կառուցվածքի մասին (աղյուսակներ 4.8-4.13)՝ որպես աղբահանության համակարգում ներառված քաղաքային թափոնների հիմնական գեներատորներ, ներկայացված են՝ 4.2 Երևանի քաղաքապետարան – Մայրաքաղաք, 4.2.6 վիճակագրական տվյալներ ժողովրդագրության, տնային տնտեսություններ, տնտեսություն, ծառայություններ, կրթություն, մշակույթ, առողջապահություն գլուխներում, և Երևան քաղաքի վերաբերյալ այլ կարևոր տվյալներ և հավելված 4-ում՝ վիճակագրական տվյալներ Երևան քաղաքի վերաբերյալ, զբոսաշրջիկների մասին տվյալներ աղյուսակ 4.27:

Տնային տնտեսությունները բնակեցված են բնակելի շենքերում՝ անհատական բնակելի տներում և բազմաբնակարան շենքերում (աղյուսակներ 4.8-4.13):

Կենցաղային թափոնների այլ գեներատորները տեղավորված են ոչ բնակելի շենքերում՝ առևտրային (ներառյալ շուկաները), սննդի և բնակչության սպասարկման կառույցներ, պետական շենքեր, դպրոցներ, ձեռնարկություններ, առողջապահական հաստատություններ (աղյուսակ 4.28), հյուրանոցներ և հյուրատներ (աղյուսակ 4.26), արտադրական, արդյունաբերական և գրասենյակային շենքեր, կրթական (աղյուսակներ 4.29-4.34), մշակութային (աղյուսակներ 4.35-4.38), սպորտային (աղյուսակ 4.39), գիտահետազոտական և այլ նմանատիպ շենքեր և այլն: Այս տվյալները բերված են հավելված 4-ում՝ վիճակագրական տվյալներ Երևան քաղաքի մասին: Տվյալներ չեն տրամադրվում միայն պետական հիմնարկների շենքերի և բիզնես/գրասենյակային շենքերի վերաբերյալ, քանի որ նման տվյալներ հասանելի չեն վիճակագրության փաստաթղթերում:

5.2. Քաղաքային թափոնների կարգավիճակի վերլուծություն, առաջացած և հավաքված խառը քաղաքային թափոնների տեսակները, քանակները և կազմը

ԿԹԿ-ի ծրագիրավորման ամենակարևոր ցուցանիշները ծրագիրավորման տարածքում առաջացած և հավաքվող քաղաքային թափոնների քանակն ու բաղադրությունն են: Սա կարևոր է հատկապես առաջացող քաղաքային թափոնների կանխարգելման և նվազեցման ծրագրերի մշակման համար, երբ անհրաժեշտություն կա որոշելու թիրախային աղբյուրները կամ հոսքերը, որտեղ թափոնների կանխարգելման և նվազեցման միջոցառումներն առավել արդյունավետ կլինեն: Նույնը վերաբերում է մշակմանը և վերամշակմանը: Ստեղծված քաղաքային թափոնների բաղադրությունը սովորաբար հաշվարկվում է ըստ ընդհանուր ծավալում յուրաքանչյուր մասի մասնաբաժնի (տոկոսի):

Վերջին 10 տարվա ընթացքում ստեղծված և հավաքված խառը քաղաքային (կենցաղային տիպի) թափոնների քանակի (հավաքման տոկոսադրույքը 100%) մասին տվյալները, որոնք ներկայացված են Վիճակագրական կոմիտե կայքում, իրականում տրամադրվել են ԵԿՄՍ քաղաքային աղբ հավաքող ընկերության կողմից, և հավաստի չեն, քանի որ գումարը հաշվարկվում է՝ ելնելով աղբատար մեքենաների ծավալից և արտանետումների օրական քանակից, քանի որ ներկայումս օգտագործվող աղբավայրում կշռաբարը գոյություն չունի: 2023 թվականի տվյալները դեռևս հասանելի չեն Վիճակագրական կոմիտեի կայքում, սակայն ԵԿՄՍ ընկերությունից, և Երևանի քաղաքապետարանի կոմունալ տնտեսության վարչության սանիտարական մաքրման և թափոնների հավաքման բաժնից տեղեկացրեցին, որ առաջացած և հավաքված խառը քաղաքային թափոնների քանակը կազմում է մոտ 1000-1300 տոննա օրական 2023 թվականին, ինչը տալիս է ընդհանուր քանակություն՝ 360,000 – 480,000 տոննա 2023 թվականին: Այս տվյալների անհամապատասխանությունը հսկայական է, ինչը նշանակում է, որ ներկայացված տվյալները ճիշտ չեն: Դրա պատճառով միջին արժեքն է դիտարկվում է ՔԹԿ ծրագրի պատրաստման Նպատակով, ինչը նշանակում է, որ ստեղծվող և հավաքվող քաղաքային թափոնների քանակը կազմում է օրական մոտ 1,150 տոննա 2023 թվականին, այսինքն՝ 419,750 տոննա/տարեկան:

Նախորդ պարբերությունում նշված տվյալները ներկայացված են հետևյալ աղյուսակում:

Աղյուսակ 5.1. Երևան քաղաքում 2014-2023թթ. արտադրված և հավաքված խառը ՔԹ (կենցաղային տեսակ)

Տարի	2014	2015	2016	2017	2018
Բնակչությունը՝ հունվարի 1-ի դրությամբ՝ հազար մարդ ³⁰	1,068.3	1,071.5	1,073.7	1,075.8	1,077.6
Բնակչության աճ, %		0.30	0.21	0.20	0.17
ՔԹ արտադրված և հավաքված, հազար տոննա/տարի	320.9	295.1	310.1	310.1	310.2
ՔԹ արտադրված և հավաքված, տոննա/օր	879.2	808.5	849.6	849.6	849.9
ՔԹ արտադրված և հավաքված, կգ/տարի, մեկ շնչի հաշվով	300.38	275.41	288.81	288.25	287.86

³⁰ https://armstat.am/file/article/demog_2023_2.pdf

ՔԹ արտադրված և հավաքված, կգ/օր, մեկ շնչի հաշվով	0.82	0.75	0.79	0.79	0.79
Ստեղծված և հավաքված ՔԹ-ի աճ, %		-0.08	0.05	0.00	0.00

Շարունակություն

Տարի	2019	2020	2021	2022	2023
Բնակչությունը՝ հունվարի 1-ի դրությամբ՝ հազար մարդ ³¹	1,081.8	1,084.0	1,091.7	1,092.8	1,098.9
Բնակչության աճ, %	0.39	0.20	0.71	0.10	0.56
ՔԹ արտադրված և հավաքված, հազար տոննա/տարի	323.6	413.7	318.2	347.3	419.8
ՔԹ արտադրված և հավաքված, տոննա/օր	886.6	1,133.5	871.7	951.5	1,150.0
ՔԹ արտադրված և հավաքված, կգ/տարի, մեկ շնչի հաշվով	299.13	381.68	291.45	317.81	381.98
ՔԹ արտադրված և հավաքված, կգ/օր, մեկ շնչի հաշվով	0.82	1.05	0.80	0.87	1.05
Ստեղծված և հավաքված ՔԹ-ի աճ, %	0.04	0.28	-0.23	0.09	0.21

Աղյուսակ 5.1-ում բերված տվյալների հիման վրա 2014-2023 թվականներին բնակչության միջին աճը կազմում է 0,31%: Միևնույն ժամանակ, առաջացած և հավաքված խառը քաղաքային թափոնների միջին աճը կազմում է 0,04%:

Քաղաքային թափոնների բաղադրությունը որոշվել է «Թափոնների քանակի և բաղադրության ուսումնասիրություն (WQCS)» ծրագրի շրջանակներում: Այս ուսումնասիրությունը, որը հրապարակվել է 2020 թվականի մարտին, նախաձեռնել է Հայաստանի Ամերիկյան Համալսարանի (ՀԱՀ) Ակոսյան շրջակա միջավայրի կենտրոնը՝ Հայաստանի կառավարության հետ համատեղ և մշակվել է LL Miljökonsult շվեդական խորհրդատվական ընկերության կողմից, որը կազմում է LL Bolagen ընկերությունների խմբի մաս, որն իրականացնում է աղբի հավաքման և սանիտարական մաքրման ծառայություններ Շվեդիայի Ստոկհոլմ քաղաքում: Նմուշառում և վերլուծություններ են իրականացվել Երևան քաղաքում 2019թ. մայիսից մինչև սեպտեմբեր: Հետազոտողների խումբն իրականացրել է երեք փորձարկում՝ հիմնված շերտավորման ռազմավարության վրա՝ սահմանված երեք տարբեր տարածքներով: Թեստ 1. բարձրահարկ բնակելի տարածքներ՝ աղբամուղներով, թեստ 2. վիլաներ և ցածրահարկ բնակելի տարածքներ՝ եզրաքարերի կողային աղբարկղերի հավաքումով, և թեստ 3. առևտրային տարածքներ՝ ռեստորանային բարձր խտությամբ: Ստացված արդյունքները, որոնք կիրառվել են 2020 թվականին գոյացած թափոնների վերաբերյալ, ներկայացված են ստորև բերված աղյուսակում և գծապատկերում:

³¹ https://armstat.am/file/article/demog_2023_2.pdf

Աղյուսակ 5.2. 2020 ՔԹ միջին տոկոսը՝ ըստ ֆրակցիաների և թեստերի, WQCS ուսումնասիրություն, 2020 թ

Հիմնական ֆրակցիա	Եկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիա, միջինը տոկոսներով, %				Միջին քանակությունը 2020 թվականին, տոննա/տարի
		Թեստ 1	Թեստ 2	Թեստ 3	Միջին	
Օրգանական	Խոհանոցային թափոն	42.48	10.69	49.66	34.28	137,120.00
	Այգու թափոն	2.05	35.82	1.40	13.09	52,360.00
	Այլ կենսաբայթայվող	0.89	1.64	5.99	2.84	11,360.00
Ընդհ. օրգանական					50.21	200,840.00
Թուղթ և ստվարաթ ուղթ	Թերթ և տպագիր նյութ	1.83	0.86	0.19	0.96	3,840.00
	Ծալքավոր ստվարաթուղթ	2.74	3.22	6.93	4.30	17,200.00
	Թղթե փաթեթ ներ	2.39	1.59	3.13	2.37	9,480.00
	Այլ թուղթ (օրինակ՝ բացիկներ, կոշտ կազմով գրքեր, տոմսեր)	0.55	0.39	2.71	1.22	4,880.00
Ընդհ. թուղթ և ստվարաթուղթ					8.85	35,400.00
Պլաստիկ	Փափուկ պլաստիկ փաթեթավորում	14.79	11.12	11.12	12.34	49,360.00
	Փրփրապլաստ	0.12	0.06	0.29	0.16	640.00
	Խիտ (կոշտ) պլաստիկ փաթեթավորում	3.50	2.70	4.63	3.61	14,440.00
	Այլ պլաստիկ (օրինակ՝ խաղալիքներ, մեկանգամյա օգտագործման դանակներ, ատամի խոզանակներ)	0.96	1.91	0.59	1.15	4,600.00
Ընդհ. պլաստիկ					17.26	69,040.00
Ապակի	Ապակե փաթեթավորում	5.84	3.08	5.87	4.93	19,720.00
	Այլ ապակի (օր.՝ խմելու բաժակներ, հայելի)	0.62	0.75	0.38	0.58	2,320.00
Ընդհ. ապակի					5.51	22,040.00
Մետաղներ	Մետաղե փաթեթավորում	0.67	0.62	0.44	0.58	2,320.00
	Այլ մետաղներ (թավա, դանակ-պատառաքաղ, պտուտակներ)	1.42	3.67	0.74	1.94	7,760.00
Ընդհ. մետաղ					2.52	10,080.00
Այլ օրգանական ոչ	Մնացած բոլոր անօրգանական նյութերը (օրինակ՝ փողոցների մաքրման ավազ, կերամիկա, մոխիր, շինարարական աղբ, բետոն, քարեր, աղյուսներ, մանրախիճ)	2.05	9.09	1.67	4.27	17,080.00
Ընհ. օրգանական ոչ					4.27	17,080.00
Վտանգավոր	Բոլոր վտանգավոր թափոնները (օրինակ՝ ներարկիչներ և այլ սուր առարկաներ, դեղամիջոցներ, ներկեր, վառելիք և լուծիչներ, յուղեր, թունաքիմիկատներ,	0.39	0.31	0.48	0.39	1,560.00

լուծույթները, ներկերը և այլն, կարող են դատարկվել կոյուղու ցանցում կամ աղբավայրերում: Նաև դա նշանակում է, որ հետազոտական թիմը չի ներառել տնային տնտեսությունների կողմից արտադրված խոշոր եզրաչափերի թափոնները, ԷԵՍԹ և ՇԶԹ, որոնք քաղաքապետարանը (մասնավոր ընկերության հետ պայմանագրի հիման վրա) պարբերաբար հավաքում է քաղաքի փողոցներից: Փաստորեն, այս թափոնները պետք է ներառվեն Երևանում գոյացող և հավաքվող ընդհանուր ՔԹ-ի մեջ:

Վիճակագրական կոմիտեի կայքում առկա տվյալների հիման վրա 2020 թվականին արտադրված և հավաքված ՔԹ-ն կազմել է 413,750 տոննա, այլ ոչ 400,000 տոննա: Այս երկու տվյալների միջև տարբերությունը՝ 13,750 տոննա, կարող է կապված լինել խոշոր եզրաչափերի թափոնների, մեծ չափերի ԷԵՍԹ և ՇԶԹ-ի հետ, որը գոյանում է բնակարանների վերանորոգումից, և որը հավաքվում է փողոցներից, և ոչ թե տարաներից: Այս 3.3% տարբերությունը կարող է օգտագործվել խառը ԷԵՍԹ-ի և վտանգավոր թափոնների պարունակության փոքր ուղղման համար:

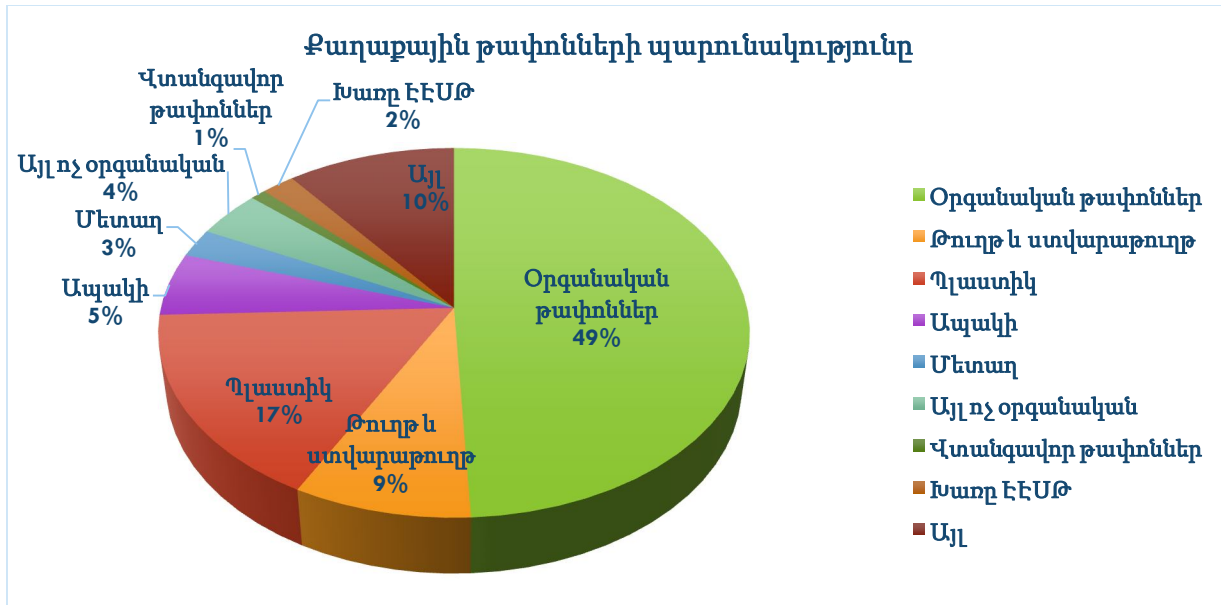
2019 թվականին փաթեթավորման թափոնների առանձին հավաքում գոյություն չի ունեցել: Երևանի քաղաքապետարանը սկսել է փաթեթավորման թափոնների տարանջատումը 2020թ.-ից, ուստի փաթեթավորման թափոնների մակարդակը Ք բաղադրությանը համապատասխան է:

Հիմք ընդունելով 2020 թվականին ստեղծված և հավաքված ՔԿԹ-ի վերաբերյալ ԹԶԲՈՒ ուսումնասիրության տվյալները, որոնք վերանայվել են համաձայն Վիճակագրական կոմիտեի տվյալների՝ 2020 թվականին ստեղծված և հավաքված ՔԿԹ տվյալների, ՔԿԹ կազմի ճշգրտված տարբերակը ներկայացված է հետևյալ նկարում և աղյուսակում:

Աղյուսակ 5.3. Գոյացած և հավաքված ՔԹ-ի վերաբերյալ ԹԶԲՈՒ ուսումնասիրության տվյալները վերանայված՝ Վիճակագրական կոմիտեի տվյալների հիման վրա, 2020 թ.

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդական ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջինը տոկոսով, %	Միջին բանակությունը 2020 թվականին, տոննա/տարի
Օրգանական	Խոհանոցային թափոն	33.58	138,940.00
	Այգու թափոն	12.59	52,110.00
	Այլ կենսաբայթայվող	2.75	11,360.00
Ընդհ. օրգանական		48.92	202,410.00
Թուղթ և ստվարաթուղթ	Թերթ և տպագիր նյութ	0.94	3,890.00
	Ծալքավոր ստվարաթուղթ	4.23	17,520.00
	Թղթե փաթեթ ներ	2.29	9,480.00
	Այլ թուղթ (օրինակ՝ բացիկներ, կոշտ կազմով գրքեր, տոմսեր)	1.18	4,880.00
Ընդհ. թուղթ և ստվարաթուղթ		8.65	35,770.00
Պլաստիկ	Փափուկ պլաստիկ փաթեթավորում	11.93	49,360.00
	Փրփրապլաստ	0.15	640.00
	Խիտ (կոշտ) պլաստիկ փաթեթավորում	3.49	14,440.00
	Այլ պլաստիկ (օրինակ՝ խաղալիքներ, մեկանգամյա օգտագործման դանակներ, ատամի խոզանակներ)	1.11	4,600.00
Ընդհ. պլաստիկ		16.69	69,040.00

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդական ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջինը տոկոսով, %	Միջին քանակությունը 2020 թվականին, տոննա/տարի
Ապակի	Ապակե փաթեթավորում	4.96	20,520.00
	Այլ ապակի (օր.՝ խմելու բաժակներ, հայելի)	0.55	2,290.00
Ընդհ. ապակի		5.51	22,810.00
Մետաղներ	Մետաղե փաթեթավորում	0.58	2,420.00
	Այլ մետաղներ (թավա, դանակ- պատառաքաղ, պտուտակներ)	1.92	7,960.00
Ընդհ. մետաղ		2.51	10,380.00
Այլ ոչ օրգանական	Մնացած բոլոր անօրգանական նյութերը (օրինակ՝ փողոցների մաքրման ավազ, կերամիկա, մոխիր, շինարարական աղբ, բետոն, քարեր, աղյուսներ, մանրախիճ)	4.13	17,080.00
Ընհ. ոչ օրգանական		4.13	17,080.00
Վտանգավոր	Բոլոր վտանգավոր թափոնները (օրինակ՝ ներարկիչներ և այլ սուր առարկաներ, դեղամիջոցներ, ներկեր, վառելիք և լուծիչներ, յուղեր, թունաքիմիկատներ, սնդիկ պարունակող առարկաներ, ֆոտոքիմիկատներ)	0.97	4,000.00
Ընդհ. վտանգավոր		0.97	4,000.00
Խառը էլեկտրական	Բոլոր էլեկտրական իրերը՝ մարտկոց կամ բարձր լարման	2.08	8,600.00
Ընդհ. խառը էլեկտրական		2.08	8,600.00
Այլ	Փայտ	0.41	1,700.00
	Տեքստիլ, հագուստ, անկողնային հագուստ, վարագույր, սրբիչներ	5.41	22,400.00
	Տակդիրներ, հիգիենիկ անձեռոցիկներ, բամբակ և այլն:	2.59	10,720.00
	Այլ, այլ տեղ կիրառելի չէ (օրինակ՝ կաշի, կոշիկ, գորգեր, պայուսակներ, ռետին)	2.14	8,840.00
Ընդհ. այլ		10.55	43,660.00
Ընդհանուր		100.00	413,750.00

Պատկեր 5.2. ՔԹ պարունակությունը վերանայվել է՝ համաձայն թափոնների հավաքագրման 2020թ Վիճակագրական կոմիտեի տվյալների

5.3 Քաղաքային թափոնների տեսակավորման հոսքի և մնացած խառը քաղաքային թափոնների հավաքման և տեղափոխման վերլուծություն

ՔԿԹ հավաքումը և տեսակավորումը Երևանում իրականացվում է 4 ընկերությունների կողմից հետևյալ կերպ.

1. Երևանի քաղաքապետարանի կողմից 20.05.2019թ. (գրանցման ամսաթիվ) հիմնադրված «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկը (ՀՀ «ԵԱՍՄ») Երևանի քաղաքապետարանի բոլոր 12 վարչական շրջաններից հավաքում է խառը ՔԿԹ՝ օգտագործելով Երևանի կողմից տրամադրվող թափոնամաններն ու մեքենաները: «ԵԱՍՄ» հի-ն հավաքագրված խառը ՔԿԹ-ն թափում է հիմնականում քաղաքի պաշտոնական աղբավայրում՝ Նուբարաշենում: Խառը ՔԹ-ի հեռացման համար օգտագործվող այլ աղբավայրերի մասին տվյալներ հասանելի չեն: Բոլոր տնային տնտեսություններում, բոլոր բնակելի և ոչ բնակելի շենքեր/տներում, հիմնարկներում, բիզնես գրասենյակներում և այլն, առաջացած և հավաքագրված խառը ՔԹ-ի քանակները ներառված են աղյուսակ 5.1-ում:

2. Երևանի քաղաքապետարանի հետ պայմանագիր կնքած մասնավոր ընկերությունը եռամսյակային կտրվածքով հավաքում էր խառը ՔԿԹ-ն կենտրոնական աղբամուղներից, 2900 բազմաբնակարան շենքերից՝ սեփական մեքենաներով և սարքավորումներով և հավաքված խառը ՔԿԹ-ն հիմնականում տարվում էր քաղաքի պաշտոնական աղբավայր՝ Նուբարաշեն: Խառը ՔԹ-ի հեռացման համար օգտագործվող այլ աղբավայրերի մասին տվյալներ հասանելի չեն: Բազմաբնակարան շենքերը կառավարող իշխանությունների կողմից 2022 թվականի սեպտեմբերի 1-ից փակվել են բոլոր կենտրոնական աղբամուղները: Քաղաքապետարանը խզել է պայմանագիրն այս ընկերության հետ և 1100 լ տարողությամբ բեռնարկղեր է տեղադրել այս շենքերի շուրջը, որոնք կօգտագործվեն խառը ՔԿԹ-երի հավաքման համար՝ աղբամուղների փոխարեն: «ԵԱՍՄ» հի-

և իրականացնում է խառը ԲԿԹ-ի հավաքում այս տարաներից՝ 2022 թվականի սեպտեմբերի 1-ից: Բազմաբնակարան շենքերում առաջացած և հավաքված խառը ԲԹ-ի քանակները ներառված են աղյուսակ 5.1-ում:

3. Երևանի քաղաքապետարանի հետ պայմանագիր կնքած մասնավոր ընկերությունը (Դավարս ՍՊԸ) սեփական մեքենաներով և սարքավորումներով հավաքում է խոշոր եզրաչափերի թափոններ (ներառյալ կահույք, ներքնակներ, գորգեր և այլն), ԷԷՍԹ (մեծ չափսերի) և ՇԲԹ-ն փողոցներից, և վերացնում հավաքված թափոնները Նուբարաշենում և քաղաքապետարանի այլ աղբավայրերում (քանակությունների և օգտագործված աղբավայրերի մասին տվյալներ չկան): Հասարակական վայրերում կուտակված ՇԲԹ-ի միջին քանակը տարեկան 37400 մ3 է: Ներկայումս Երևան քաղաքում թույլատրվում է շինարարական աշխատանքների, բնակարանների վերանորոգման, շենքերի վերակառուցման և քանդման, ինչպես նաև օգտագործելիությունը կորցրած խոշոր չափերի կենցաղային աղբը (ծանր թափոնները) տեղափոխել Աջափնյակ թաղամասի Սիլիկյան թաղամասին կից Նախկին քարհանքի անօգտագործելի վայրը: Այս աղբավայրը պաշտոնապես փակվել է 2018թ.

4. «Կանաչապատման և շրջակա միջավայրի պահպանություն» համայնքային ոչ առևտրային կազմակերպությունը (ՀՈԱԿ) հավաքում է փաթեթավորման թափոնները տարաներից՝ Երևանի քաղաքապետարանի կողմից տրամադրված տեսակավորման համար նախատեսված մեքենաներով: Հավաքված փաթեթավորման թափոնները նախատեսված են վերամշակող ընկերություններին հետագա վաճառքի համար: Տեսակավորված փաթեթավորման թափոնների մասին տվյալները ներկայացված են ստորև:

Այս չորս ընկերություններից բացի կան մասնավոր ընկերություններ, որոնք հավաքում են հետևյալ թափոնները.

1. Առողջապահական հաստատությունների/հիվանդանոցների հետ պայմանագիր կնքած մասնավոր ընկերությունները հավաքում են առողջապահական և դեղագործական թափոնները սեփական տարաներից և սեփական հատուկ մեքենաներով՝ նպատակ ունենալով վերամշակել, մաքրել և վերջնական հեռացնել նման թափոնները սեփական վերամշակման/մշակման կայաններում: Համաձայն Հայաստանի օրենսդրության՝ բոլոր առողջապահական ստորաբաժանումները պետք է պայմանագիր կնքեն լիցենզավորված բուժական ընկերությունների հետ: Ներկայումս կան առնվազն երկու լիցենզավորված ընկերություններ, որոնք հավաքում և մշակում են հիվանդանոցներում և առողջապահական ամբուլատորիաներում առաջացած վտանգավոր թափոնները: Ընկերությունները որոշ հիվանդանոցներից աղբը հավաքում են շաբաթը մի քանի անգամ: Անհայտ է, թե արդյոք այս ընկերությունները ի վիճակի են ընդլայնել հավաքման ծառայությունները նման բարձր հաճախականությամբ և հաշվի առնելով, որ կարող են օգտագործվել միայն ներքին հավաքման մեքենաներ: Նաև հայտնի չէ, թե բոլոր հիվանդանոցներն ու առողջապահական ստորաբաժանումներն ունեն նման պայմանագրեր և ստուգում են վերամշակված թափոնների ընդհանուր քանակությունը: Հավաքված և մշակված առողջապահական թափոնների վերաբերյալ տվյալներ չկան, ինչպես նաև չկան տվյալներ մշակման օբյեկտների վերաբերյալ:

2. Մասնավոր ընկերությունները, որոնք հավաքում են փաթեթավորման թափոններ, մետաղներ, ԷԷՍԹ, մարտկոցների թափոններ, կուտակիչներ և այլն սեփական մեքենաներով, փողոցներից, նման թափոններ արտադրող ընկերություններից և հաստատություններից՝ նպատակ ունեն իրականացնել նման թափոնների վերամշակում: Հին մարտկոցներից կապարի վերականգնումը

սովորաբար կատարվում է ավելի փոքր կազմակերպությունների կողմից, ինչպիսիք են մեքենաների խանութները, որոնք վաճառում և փոխարինում են մարտկոցները: Այս կազմակերպությունները կապարը վերամշակում են ինքնուրույն կամ վաճառում են հին մարտկոցները այն ընկերություններին, որոնք զբաղվում են վերամշակմամբ (և արտահանում էին մինչև 2021 թվականի հունվարը): Հավաքված և վաճառվող վերամշակվող թափոնների վերաբերյալ տվյալներ չկան

3. Մասնավոր ընկերությունների կողքին կան ոչ ֆորմալ խմբեր, հիմնականում տեսակավորողներ, որոնք նաև հավաքում են փաթեթավորման թափոններ, մետաղներ, ԷԷՍԹ, մարտկոցների թափոններ, կուտակիչներ և այլն, անմիջապես Նուբարաշեն քաղաքային աղբավայրից և այլ աղբավայրերից: Այնուհետև հավաքված թափոնները վաճառվում են վերամշակող ընկերություններին: Հավաքված և վաճառվող վերամշակվող թափոնների վերաբերյալ տվյալներ չկան

Ինչպես ցանկացած այլ երկրում, կա ոչ պաշտոնական շուկա, որտեղ մարդիկ վաճառում են հին իրերը, օրինակ՝ կահույքը ընկերներին կամ ինտերնետային կայքերի միջոցով: Սա նվազեցնում է աղբավայրեր գնացող թափոնները և աճող շրջանաձև տնտեսության մի մասն է:

Ինչ վերաբերում է արդյունաբերական թափոններին, որոնք ոչ թե կենցաղային, այլ արդյունաբերական գործընթացից են, ապա արդյունաբերական սուբյեկտները դրանց մեծ մասն իրենց միջավայրում/հարեհանությամբ են վերացնում՝ անվերահսկելի ձևով:

5.3.1 Խառը ՔԿԹ հավաքում և տեղափոխում

«ԵԱՍՄ» հի-ն խառը ՔԹ-ն հավաքում է Երևանի քաղաքապետարանի ողջ տարածքից: Հավաքման տոկոսադրույքը 100% է: Բազմաբնակարան շենքերի կողմից օգտագործվող աղբարկղերից խառը ՔԹ հավաքումն իրականացվում է շաբաթը 7 օր, օրական 2 հերթափոխով: Հերթափոխի ընթացքում աղբը կարելի է մի քանի անգամ հավաքել՝ կախված հեռացված աղբի ծավալից: Սովորաբար, դա 1-ից 2 անգամ է՝ մեկ հերթափոխ կամ օրական: Առանձնատների կողմից օգտագործվող աղբարկղերից խառը ՔԹ հավաքումն իրականացվում է շաբաթական 7 օր, շաբաթական 1-2 օր՝ կանչով աղբահանության դեպքում: Բոլոր տնային տնտեսություններից, բոլոր բնակելի և ոչ բնակելի շենքերից/տներից, հիմնարկներից, սպորտային և մշակութային կազմակերպություններից, բիզնես գրասենյակներից և այլն հավաքագրված խառը թափոնների քանակությունների վերաբերյալ տվյալները բերված են աղյուսակ 5.1-ում:

«ԵԱՍՄ»-ն իրականացնում է նաև քաղաքի բոլոր փողոցների մաքրման աշխատանքներ, ինչպես նաև իրականացնում է վթարային մաքրում, երբ և որտեղ անհրաժեշտ է քաղաքում: Փողոցներից հավաքված խառը թափոնների տվյալները նույնպես ներառված են աղյուսակ 5.1-ում:

«ԵԱՍՄ»-ի իրավական կարգավիճակն այն է, որ այն իրավասու չէ շահույթ ստեղծել: Քաղաքապետարանը ստեղծել է ԵԱՍՄ-ն, որը փաստացի չունի ՔԿԹ կառավարման, հավաքման և հեռացման լիցենզիա: «Թափոնների մասին» օրենքի համաձայն՝ թափոնների հավաքումը և հեռացումը, ընդհանուր առմամբ թափոնների կառավարումը կարող է իրականացնել նման գործունեության լիցենզիա ունեցող ընկերությունը: Քաղաքապետարանը ժամանակ չունեւ սպասելու, որ «ԵԱՍՄ»-ն լիցենզիան ստանա, քանի որ 2019 թվականի ամռանը հրատապ էր նոր սուբյեկտով փոխարինել գործող մասնավոր ընկերությանը, որը պատասխանատու էր կենցաղային թափոնների կառավարման համար: Այդ իսկ պատճառով քաղաքապետարանը

առանց լիցենզիայի հիմնել է ընդհանուր թափոնների կառավարման «ԵԱՍՄ»-ն՝ այս որոշումը հիմնավորելով նրանով, որ քաղաքապետարանը պարտավոր է իրականացնել քաղաքային թափոնների կառավարում: «ԵԱՍՄ»-ն առանց լիցենզիայի չի կարող գրանցվել որպես ձեռնարկություն և իրավասու չէ շահույթ ստեղծել: Քաղաքապետարանի/կոմունալ տնտեսության վարչությունը 2019-2021 թվականներին ԵԱՍՄ-ին մատակարարել է հետևյալ մեքենաները և աղբարկղերը.

- 11000 աղբարկղ՝ 1100 Լ տարողությամբ, ԲԿԹ հավաքման համար, պլաստիկ (մուգ կանաչ գույնի), երկաթյա, ևս 942 աղբարկղ՝ պահեստում պահվող
- 53 մեքենա (36 մեքենա՝ շահագործվող, 17 մեքենա՝ զուգակցված) խառը ԲԿԹ-ի հավաքման համար, նարնջագույն գույնով, մամլիչով և հետևյալ ծավալներով.
 - 17 հատ 22 մ3 (KAMAZ)
 - 12 հատ 19 մ3 (KAMAZ)
 - 5 հատ 18,5 մ3 (KAMAZ)
 - 10 հատ 12 մ3 (GAZon),
 - 5 հատ 8 մ3 (GAZon),
 - 1 հատ 6,5 մ3, (Hyundai)
 - 3 հատ 17 մ3 (MAZ),
- Փողոցների մաքրման համար նախատեսված 12 մեքենա՝ 10 հատ 5 մ3 (ԿԱՍԱԶ), և 2 հատ 0,6 մ3 (ՍԿՎ, նեղ փողոցների և մայրերի համար):

Ներդրումային ծախսերը կոմունալ տնտեսության վարչությունը չի տրամադրում: «ԵԱՍՄ»-ի կողմից 2023 թվականի նոյեմբերին տրամադրված թափոնների հեռացման և սանիտարական մաքրման սարքավորումների մասին տեղեկատվությունը ներկայացված է Հավելված 5-ում: «ԵԱՍՄ»-ն աշխատում է 2 հերթափոխով: Տրանսպորտային միջոցների և աղբարկղերի տեխնիկական սպասարկումը հիմնականում աուբսորսինգով է: «ԵԱՍՄ»-ն ունի միայն փոքր վերանորոգումներ կատարելու հնարավորություն: Քանի որ «ԵԱՍՄ»-ն ունի մեծ կայանատեղի, որն ամբողջությամբ օգտագործվում է տրանսպորտային միջոցների համար, «ԵԱՍՄ»-ի տարածքում բացակայում է տարանջատ հավաքման կայանի (ՏՀԿ) ստեղծման համար մատչելի տարածք:

Քաղաքապետարանի/կոմունալ տնտեսության վարչության/սանիտարական մաքրման և թափոնների հավաքման բաժնի կողմից տրամադրված «ԵԱՍՄ»-ի աշխատակազմի վերաբերյալ տվյալները ներկայացված են հետևյալ աղյուսակներում: Երկու տարբեր տվյալներ են տրված նույն փաստաթղթում՝ երկու հիմնական ստորաբաժանումների՝ աղբահանության (թափոնների հեռացման) վարչության և սանիտարական մաքրման բաժնի աշխատակիցների համար: «ԵԱՍՄ»-ի աշխատակազմի ավելացման մասին ավագանու 2022 թվականի ապրիլի 19-ի որոշումը բերված է սույն ԶԹԿ ծրագրի հավելված 5-ում: Ներկայումս աղբահանության վարչությունն ունի մեկ ղեկավար/տնօրեն, 12 վարչական շրջանների համար պատասխանատու 24 անձնակազմ, 200 բանվոր և 100 վարորդ, որոնք գտնվում են ավտոպարկի վարչության ենթակայության տակ: «ԵԱՍՄ»-ի կառուցվածքը հետևյալն է.

1. Սանիտարական մաքրման բաժին
2. Աղբահանության (Թափոնների հեռացման) բաժին
3. Ավտոպարկի և տեխնիկական սպասարկման (տեխսպասարկման) բաժին
4. Ֆինանսական և տնտեսական վարչություն
5. Անձնակազմի կառավարման բաժին
6. ՏՏ և վերահսկման բաժին
7. Տնտեսական բաժին

Աղյուսակ 5.4. «ԵԱՍՄ»-ի աշխատակազմ տրամադրված քաղաքապետարանի/կոմունալ տնտեսության վարչության/սանիտարական մաքրման և թափոնների հավաքման բաժնի կողմից

Մասնագիտական բաժիններ	31.12.2022	31.12.2023	31.12.2023*
Ադմինիստրացիա	12	22	
Թափոնների հեռացում/Աղբի հավաքում	72	218	229
Սանիտարական մաքրում	343	537	645
Մեքենայի պարկ	80	189	
ԸՆԴԱՄԵՆԸ	507	966	

2024թ. Մարտ ամսին՝ քաղաքապետարանի/կոմունալ տնտեսության վարչության/սանիտարական մաքրման և թափոնների հավաքման բաժնի կողմից տրամադրված երկու տարբեր տվյալներ նույն փաստաթղթում

Աղյուսակ 5.5. «ԵԱՍՄ»-ի աշխատակազմ տրամադրված քաղաքապետարանի/կոմունալ տնտեսության վարչության/սանիտարական մաքրման և թափոնների հավաքման բաժնի կողմից, 31.12.2023թ.

Մասնագիտական բաժիններ	Թափոնների/Աղբի հավաքում	Սանիտարական մաքրում
Բաժնի պետ	1	1
հերթափոխի պետ/բաժնի պետի տեղակալ	2	2
Գծային մենեջեր	22	
Պատասխանատու թիմ		22
Աշխատող	200	
Մաքրող		620
Աշխատող, որը ախտահանում է աղբամանները	4	
ԸՆԴԱՄԵՆԸ	229	645

Աղյուսակ 5.6. «ԵԱՍՄ»-ի աշխատակազմը, ինչպես նախատեսված է ավագանու 19.04.2022թ. որոշմամբ (տե՛ս հավելված 5)

Մասնագիտական բաժիններ	Թափոնների հեռացում/Աղբի հավաքում	Սանիտարական մաքրում
Բաժնի պետ	1	1
հերթափոխի պետ/բաժնի պետի տեղակալ	2	2
Գծային մենեջեր	22	
Պատասխանատու թիմ		22
Աշխատող	200	
Մաքրող		500
Աշխատող, որը ախտահանում է աղբամանները	4	
ԸՆԴԱՄԵՆԸ	229	525

«ԵԱՍՄ»-ն կշեռք չունի: Նաև գոյություն ունեցող աղբավայրում՝ Նուբարաշենում, կշեռք չկա: Սա նշանակում է, որ «ԵԱՍՄ»-ն հավաքած խառը ԶԹ-ն տնօրինում է գոյություն ունեցող աղբավայրում՝ առանց չափման: Աղբարկղերը նախատեսված են տնային տնտեսություններից, առևտրի հաստատություններից, ինչպես նաև արդյունաբերությունից և առողջապահական հաստատություններից ԶԿԹ-ների հավաքման համար, բայց միայն կենցաղային թափոնների նման թափոնների համար: Արդյունաբերությունը, մանրածախ առևտրի ծառայությունները, ռեստորանները, առողջապահական հիմնարկները և այլն, պարտավոր չեն իրենց օգտագործման համար աղբարկղեր տրամադրել: Նրանք օգտագործում են քաղաքապետարանի կողմից խառը աղբի համար նախատեսված աղբարկղերը:

«ԵԱՍՄ»-ն չունի աղբարկղեր և հետագայում ծառայություններ չի մատուցելու վերամշակվող թափոնների առանձին հավաքման, ոչ կանաչ թափոնների կամ վտանգավոր թափոնների մասով:

5.3.2 Փաթեթավորման թափոնների հավաքում և տեղափոխում

Երևանի քաղաքապետարանը 2019 թվականին թղթի և մասամբ պլաստիկի հավաքման համար տրամադրել է 5 հատ 8 մ3 կոմպակտորներ (Gazon Next, փակ, պրեսով, մոտավոր արժեքը 27.000.000-30.000.000 դրամ/հատ) և 4 հատ բեռնատար 15մ3 (Mercedes Benz, փակ կորպուս, մոտավոր արժեքը 32.000.000-33.000.000 դրամ/հատ) ապակու և պլաստմասսայի հավաքման համար:

2020 թվականի հունվարին Երևանի քաղաքապետարանը ստեղծեց Նոր, շահույթ չհետապնդող (բայց եկամուտ ստեղծող) կազմակերպություն՝ «Կանաչապատման և շրջակա միջավայրի պահպանություն» համայնքային ոչ առևտրային կազմակերպությունը («ԿՇՄ» ՀՈԱԿ), որը բացի կոմպոստավորումից և լանդշաֆտային այգեգործությունից, պատասխանատու է փաթեթավորման թափոնների տեսակավորման և կենսաթափոնների համար: ԿՇՄ-ն ամբողջությամբ պատկանում և կառավարվում է քաղաքապետարանի կողմից: ԿՇՄ-ն գործում է շրջակա միջավայրի պահպանության վարչության (ՇԳՊՏ) և փոխքաղաքապետի պատասխանատվության ներքո: Վերը նշված բոլոր բեռնատարները հանձնվել են ԿՇՄ-ին:

2020 թվականի սեպտեմբերին «Management Systems International»-ը տեխնիկական աջակցություն է ցուցաբերել Երևանի քաղաքապետարանին «Թափոնների տարանջատման և վերամշակման փորձնական նախաձեռնություն» անվան տակ, որի շրջանակներում Երևան համայնքը ձեռք է բերել թղթի, ապակու և պլաստմասե թափոնների համար նախատեսված 4 տեսակի աղբարկղեր, իսկ 4-րդ տեսակը չճշտված է: Գնվել է յուրաքանչյուր տեսակի համար 150 հատ: Թղթի և պլաստմասսայի թափոնների տարաները համապատասխանաբար դեղին և կապույտ են, 4-րդ տեսակը՝ կարմիր, որը դեռ չի օգտագործվել, տարողությունը 1100 լիտր է, գինը՝ 110.000 դրամ/հատը՝ առանց ԱԱՀ, իսկ ապակու թափոնների աղբարկղը՝ մոխրագույն, տարողությունը 240լ, գինը՝ 18000դր/հատ առանց ԱԱՀ:

2020 թվականի դեկտեմբերի վերջին քաղաքապետարանը սկսել է փաթեթավորման թափոնների տեսակավորման փորձնական ծրագիր: 2021 թվականի մարտին ԿՇՄ-ն ընտրել և շահագործման է հանձնել 135 հավաքման կետ քաղաքի բոլոր 12 վարչական շրջաններում, և քաղաքապետարանը դրանցից յուրաքանչյուրը համալրել է 3 թափոնամանով (1 կապույտ պլաստմասսայի, 1 դեղին՝ 1100 լ թղթի համար և 1 մոխրագույն՝ 240 լ ապակու համար):

ԿՇՄ-ը սկսել է սովորաթղթի և ապակու տեսակավորումն ու հավաքումը 2020 թվականին, սակայն բոլոր չորս տեսակի փաթեթավորման թափոնների հավաքումը բոլոր 135 հավաքման

կետերում սկսվել է 2021 թվականի մարտի սկզբին: 2021 թվականին ԿՇՄՊ-ն իր միջոցներով գնել է 50 մոխրագույն տարաներ ապակե թափոնների հավաքման համար, որի արժեքը կազմել է 23000 դրամ/հատը՝ ներառյալ ԱԱՀ: ԿՇՄՊ-ն հավաքում է տեսակավորված փաթեթավորման թափոնները օրական մեկ անգամ՝ երեկոյան, և հավաքված փաթեթավորման թափոնները տեղափոխում են վերամշակող ընկերություններ:

ԿՇՄՊ-ն դիտարկում է կարմիր տարաներ օգտագործելու տարբերակը մետաղական փաթեթավորման/այլումինե տարաների առանձին հավաքման համար, որոնք մինչ օրս չեն հավաքվել: Նախատեսում են սկսել այլումինե տարաների հավաքում, չնայած այն հանգամանքին, որ այլումինե տարաների վերամշակման նկատմամբ հետաքրքրությունն այնքան էլ մեծ չէ:

Առանձնացված հավաքման կետերի թիվը՝ 135, շատ քիչ է: Վերջերս այն ավելացել է մինչև 140-ը՝ 141 դեղին և 139 կապույտ 1100 լ տարողությամբ և 44 մոխրագույն 240 լ տարողությամբ տարաներով: Բնակիչները փողոցներից գողանում են մոխրագույն 240 լ տարողությամբ տարաների մեծ մասը, որոնք նախատեսված են ապակու հավաքման համար: 2022 թվականին գողացել են 40 աղբարկղ, 2023 թվականին՝ 20: 2022 թվականին այրվել է 5 դեղին, 1 մոխրագույն և 1 կապույտ աղբարկղ: 2023 թվականին այրվել է 3 դեղին, 1 մոխրագույն և 4 կապույտ աղբարկղ: Բոլոր այրված աղբարկղերը փոխարինվել են նորերով՝ պահեստից: Գողացվածները չեն փոխարինվել, որպեսզի դրանք նորից չգողանան:

2024 թվականի ապրիլին պահեստում կար 0 դեղին, 5 կապույտ, 35 մոխրագույն և 150 կարմիր տարաներ, բացի նորերից, որոնք մատակարարվել են ԵՄ կողմից ֆինանսավորվող ՎԹԿ ծրագրի կողմից: 2022 թվականի սկզբից Երևանում տեղադրվել է տեսակավորման 385 աղբարկղ: 2023 թվականի ընթացքում տեղադրված աղբարկղերի թիվը դարձել է 324:

Հավաքման կետերը և թափոնամանների քանակը պետք է զգալիորեն ավելացվեն, և պետք է սահմանվի կենսաթափոնների և վտանգավոր թափոնների աղբյուրի տարանջատում, որպեսզի կանխվի ապագա նոր սանիտարական աղբավայրում թափվող փաթեթավորման թափոնները, վտանգավոր թափոնները և կենսաթաթալվող թափոնները: ԿՇՄՊ-ն նախատեսում է հավաքման կետերի թիվը հասցնել մինչև 600-ի: Դա նշանակում է, որ Նրանց անհրաժեշտ է մոտ 1500 հատ լրացուցիչ թափոնաման, 3 անգամ ավելի շատ հավաքման մեքենաներ և 3 անգամ ավելի լրացուցիչ աշխատողներ: Նրանց ենթադրությամբ 1000 բնակչին անհրաժեշտ է մոտավորապես մեկ հավաքման կետ: Սա նշանակում է, որ առաջիկա տարվա ընթացքում Երևանում պետք է ստեղծվեն 1000 հավաքման կետեր:

ԿՇՄՊ ՀՈԱԿ-ը փաթեթավորման աղբը հավաքում է շաբաթական 5 օր, օրական 1 հերթափոխով: Նրանք վաճառում են ամբողջ հավաքված փաթեթավորման թափոնները վերամշակող ընկերություններին: Յուրաքանչյուր տարվա վերջ ԿՇՄՊ-ն հրապարակում է վերամշակող ընկերությունների ընտրության մրցույթը: Ամեն ամիս ԿՇՄՊ-ն հաշիվ է դուրս գրում վերամշակող ընկերություններին:

Տեսակավորման որակը կարծես թե բավարար է: Դա քաղաքապետարանի կողմից 2020 թվականի վերջին մեկնարկած փաթեթավորման թափոնների տեսակավորման շարունակական տեսանելիության արշավի արդյունքն է: Բայց տեսակավորված փաթեթավորման թափոնների քանակը դեռևս սպասվածից ցածր է: Թղթի և սովարաթղթի, ապակու և պլաստմասսայի համար հավաքված քանակները 1%-ից շատ ցածր են, ինչը շատ ցածր է՝ հաշվի առնելով, որ թղթի և սովարաթղթի պարունակությունը ՔԿԹ-ում կազմում է 9%, ապակունը՝ 5%, իսկ պլաստմասսայինը՝ 17%:

Ենթադրվում է, որ քաղաքի բնակչության միայն 5-6%-ն է ընդգրկված փաթեթավորման թափոնների տեսակավորման մեջ, քանի որ հավաքման կետերը շատ քիչ են: Փաթեթավորման թափոնների մոտ 50%-ը կարելի է առանձնացնել սկզբնաղբյուրում, ինչը նշանակում է, որ բնակչության 50%-ը կարող է հետևել փաթեթավորման թափոնների տեսակավորման կանոններին: Սակայն թափոնամանների և հավաքման կետերի թիվը պետք է կտրուկ ավելացնել: Մնացած 50%-ը կարելի է տեսակավորել աղբավայրում: Այդ պատճառով կարևոր է, որ տեսակավորման գիծը հաստատվի նոր սանիտարական աղբավայրում/մոտ:

2020-2023 թվականներին վերամշակող ընկերությունների հավաքած և վերամշակող ընկերություններին վաճառված փաթեթավորման թափոնների վերաբերյալ տվյալները, որոնք տրամադրվել են ԿՇՄԴ-ի կողմից, ներկայացված են հետևյալ աղյուսակում:

Աղյուսակ 5.7. Վերամշակող ընկերություններ տեղափոխված և հավաքված փաթեթավորման թափոնները

	Տարիներ	2020	2021	2022	2023
1. Ստվարաթուղթ, քաշը, կգ		324,900	576,930	599,740	578,165
Ստվարաթուղթ, վաճառքի գինը ՀՀ դրամ/կգ		40	40	40 դրամ՝ մինչև մարտի 20-ը 65 դրամ՝ 21-ից	65
Վերամշակող ընկերություններ	Կարտոն տարա ՍՊԸ	Կարտոն տարա ՍՊԸ	Կարտոն տարա ՍՊԸ	Կարտոն տարա ՍՊԸ	Փեյժիր թերթինգ ՍՊԸ
2. Թուղթ (սպիտակ), քաշը, կգ			2ի տրամադրվել	2ի տրամադրվել	2ի տրամադրվել
Թուղթ (սպիտակ), վաճառքի գինը ՀՀ դրամ/կգ	Ոչինչ չի տրամադրվել	70	70	70	70
Վերամշակող ընկերություններ	Պայմանագ. չկա	Մաքսի փեյժիր ՍՊԸ	Մաքսի փեյժիր ՍՊԸ	Մաքսի փեյժիր ՍՊԸ	Մաքսի փեյժիր ՍՊԸ
3. Ապակի, քաշը, կգ		7,880	53,510	48,360	30,680
Ապակի, վաճառքի գինը ՀՀ դրամ/կգ		24	24	24 մինչև մարտի 20-ը, 29 մարտի 21-ից	29
Վերամշակող ընկերություններ	Սարանիստ ՍՊԸ	Սարանիստ ՍՊԸ	Սարանիստ ՍՊԸ	Սարանիստ ՍՊԸ	Սարանիստ ՍՊԸ
4. Պլաստիկ (PET), քաշը, կգ					21,345 ապրիլի 1-ից
Պլաստիկ (PET), վաճառքի գինը ՀՀ դրամ/կգ	Ոչինչ չի տրամադրվել	Ոչինչ չի տրամադրվել	Ոչինչ չի տրամադրվել	Ոչինչ չի տրամադրվել	70
Վերամշակող ընկերություններ	Պայմանագ. չկա	Պայմանագ. չկա	Պայմանագ. չկա	Պայմանագ. չկա	Նեկո պոլիմեր ՍՊԸ
5. Պլաստիկ խառը, քաշը, կգ			29,556	37,996	3,710

					Մինչև փետրվարի 1-ը
	Պլաստիկ խառը, վաճառքի գինը ՀՀ դրամ/կգ	Զիտրամադրվել	90	90	100
	Վերամշակող ընկերություններ	Պայմանագ. չկա	Արմավաստ ՍՊԸ	Արմավաստ ՍՊԸ	Էդմետ ՍՊԸ
6.	Պլաստիկ (PP, HDPE, LDPE), քաշը, կգ				մայիսի 15-ից դեկտեմբերի 1-ը 4552
	Պլաստիկ (PP, HDPE, LDPE), վաճառքի գինը ՀՀ դրամ/կգ				150
	Վերամշակող ընկերություններ				Պլաստիկո ՍՊԸ Փակվել է դեկտեմբերի 1-ին
	Հավաքված/վաճառված/վերամշակված փաթեթավորման ընդհանուր թափոններ, կգ	332,780	659,996	686,096	638,452
	Վերամշակված փաթեթավորման ընդհանուր թափոններն ընդդեմ առաջացած ընդհանուր ՔԿԹ-ի, %	0.08	0.21	0.20	0.15
	Վերամշակված փաթեթավորման ընդհանուր թափոններն ընդդեմ ստեղծված ընդհանուր փաթեթավորման թափոնների, %	0.26	0.52	0.54	0.51

Վերոնշյալ աղյուսակում ներկայացված տվյալների հիման վրա ներկայումս Երևանի քաղաքապետարանի քաղաքային թափոնների միայն 0.16%-ն է վերամշակվում թափոնների տարանջատման և վերամշակման ծրագրի շրջանակներում: Բացի այդ, ավելի շատ թափոններ վերամշակվում են այլ կազմակերպությունների կողմից, ինչպես նաև ոչ պաշտոնական, սակայն, ցանկացած նման գործողություն չի առաջացնում զգալի քանակությամբ փաթեթավորում կամ վերամշակման համար այլ թափոններ:

Հավաքված/վերամշակված փաթեթավորման թափոնների ընդհանուր ծավալը կազմում է ընդհանուր առաջացած և հավաքված փաթեթավորման թափոնների մոտ 0.5%-ը, ինչը չափազանց ցածր է ազգային օրենսդրությամբ և միջազգային պայմանագրերով նախատեսված ակնկալիքներից և թիրախներից:

2023 թվականի փետրվարից ԿՇՄՊ-ի տարածքում հավաքվել և կուտակվել են պլաստիկ և ապակի: Պլաստիկը նույնպես բաժանվել է ենթատեսակների, քանի որ վերամշակողները չէին ընդունում խառը պլաստմասսա: Պլաստիկ տոպրակները խանութներում և սուպերմարկետներում արգելված են 2022 թվականի հունվարի 1-ից:

Փաթեթավորման թափոնների հավաքման/վերամշակման ծավալների և արժեքների առումով կարելի է կատարել հետևյալ դիտարկումները.

- 2020 թվականին մոտ 333 տոննա տրվել է վերամշակման՝ 2021 թվականին հասնելով 660 տոննայի, ընդ որում ընդհանուր ծավալի 87%-ը բաղկացած էր ստվարաթղթից, 8%-ը ապակուց և 5%-ը պլաստիկից (2021թ.), 2022 թվականին հասնելով 687 տոննայի՝ ընդհանուր ծավալի 87%-ը բաղկացած է ստվարաթղթից, 7%-ը՝ ապակուց և 6%-ը՝ պլաստմասից (2022թ.), իսկ 2023թ.-ին նվազելով մինչև 638 տոննա, ընդ որում ընդհանուր ծավալի 91%-ը՝ ստվարաթղթից, 5%-ը՝ ապակուց և 4. % պլաստիկից (2023):

- Ծավալների ընդհանուր աճը 2020-2021 թվականներին (100% 2020 թվականին) կազմել է 98%, իսկ 2020-2022 թվականներին՝ 106%, իսկ 2020-2023 թվականներին՝ 92% բոլոր տեսակի վերամշակվող նյութերի բարձր դինամիկայով: Ծավալների ընդհանուր նվազումը 2022-2023 թվականներին եղել է մինուս 7%-ով, ստվարաթղթի համար՝ մինուս 4%-ով և ապակու համար՝ մինուս 37%-ով:

- Հավաքված և վաճառվող պլաստիկի թափոնների ծավալները աստիճանաբար, բայց անհավասար աճում էին 2021 թվականին, իսկ դրական միտումը շարունակվեց 2022 թվականին: Քանի որ պլաստիկի հավաքագրումը կատարվել է միայն 2021 թվականից սկսած, 2021-2022 թվականներին գրանցված աճը կազմել է 27%, մինչդեռ աճը նշվել է 2021-2023 թվականներին՝ կազմելով ընդամենը 0,2 տոկոս: Վերամշակման ոլորտում առկա դժվարությունների պատճառով ԿՇՄՊ-ն բախվել է նոր վերամշակողների/մշակող ընկերությունների հետ աշխատանքի հետ կապված խնդրի, քանի որ թափոնների ընդունման տարբեր պահանջներ են առաջացել, ինչպիսիք են գունավոր PET շշերի/տարաների չընդունումը, ինչպես նաև պլաստիկ շշերի/տարաների չընդունումը, որոնք ամբողջովին զերծ չէին փայլաթիթեղից:

- Վերամշակված ստվարաթղթի ծավալները ժամանակի ընթացքում աստիճանաբար աճեցին, և բարձր մակարդակները պահպանվեցին 2021 թվականի երկրորդ կիսամյակ, որին հաջորդեց հետագա չափավոր աճը՝ 2022 թվականին և լճացումը՝ 2023 թվականին:

- Վերամշակված ապակու ծավալներն ավելացել են մինչև 2021 թվականի մարտը, այնուհետև անհավասարորեն նվազել են մինչև 2021 և 2022 և 2023 թվականների վերջը, ընդ որում այս միտումի հիմնական պատճառը բացակայող թափոնամաններն են, որոնք հնարավոր է գողացել են մասնավոր օգտագործման համար (տարաները փոքր չափի են եղել և հարմար տան օգտագործման կամ փոքր առևտրային օգտագործման համար): Այս փոքր-ինչ բացասական միտումը շարունակվել է 2022 թվականին (2022 թվականին վերամշակված ապակու ծավալները 10%-ով քիչ էին 2021 թվականի համեմատ) և 2023 թվականին (2023 թվականին վերամշակված ապակու ծավալները նույնիսկ 43%-ով քիչ էին 2021 թվականի համեմատ): Նաև 2023-ին (փետրվար-ապրիլ) մի քանի ամիս ապակու թափոնները չեն հավաքվել, քանի որ հավաքված ապակու թափոնները պահվել են այնպիսի վայրում, որ հավաքված պլաստիկ թափոնների մեծ ծավալը թույլ չի տվել ապակու հետագա վերաբեռնում:

ԵՄ-ի կողմից ֆինանսավորվող «Երևան, Վարշավա, Տիրանա մայրաքաղաքների համագործակցումը վտանգավոր թափոնների կառավարման ընդհանուր մարտահրավերների շուրջ» ծրագրի ներդրումների շրջանակներում՝ 2023 թվականի վերջին ԿՇՄՊ-ին տրամադրվել է (ENI/2019/412-943/SUP11) հետևյալ սարքավորումները **(շահագործված՝ 2024թ. Մայիս/հունիս ամիսներին)**.

- Լոտ 1. 2 բեռնատար (Volvo) ապակու թափոնների հավաքման և տեղափոխման համար 1500 և տարողությամբ և 20 մ3 ծավալով Abroll թափոնամաններ (արժեքը՝ 414664 եվրո),
- Լոտ 2. 330 հատ բաց կանաչ թափոնաման՝ 1,5 մ3 մակերեսով, ապակե շշերի և բանկաների թափոնների հավաքման համար (արժեքը՝ 240900 եվրո),

- Լոտ 3. 200 հատ կապույտ թափոնաման՝ 1,100 լ, պլաստմասսա թափոնների հավաքման համար, 200 հատ կարմիր թափոնաման՝ 1,100 լ տարողությամբ, մետաղական թափոնների (այլումինե) փաթեթավորման հավաքման համար, 200 հատ դեղին թափոնաման՝ 1,100 լ տարողությամբ, թղթի և սովարաթղթի հավաքման համար (ընդհանուր արժեքը 255000 եվրո):

Ընդհանուր առմամբ՝ 910 564 եվրո: Բոլոր նոր բեռնարկերը կավելացնեն օպերատիվ հավաքման կետերի թիվը 140-ից մինչև առնվազն 300 (թուղթ, պլաստմասսա, ապակի և այլումին), ինչը առնվազն երեք անգամ կբարձրացնի վերամշակվող նյութերի հավաքման արագությունը՝ ծավալներով և արժեքներով:

ԿՇՄՊ-ն ունի 804 լրիվ դրույթով աշխատող և ամռանը (6 ամիս) նրանք աշխատանքի են ընդունում ևս 250 սեզոնային աշխատող: 804 աշխատողներից շուրջ 41 աշխատակից աշխատում է թափոնների տեսակավորման բաժնում՝ փաթեթավորման թափոնների հավաքման և տեղափոխման գծով: Աշխատանքային ժամանակը 24 ժամ/ 7 օր/շաբաթը: ԿՇՄՊ աշխատակազմի վերաբերյալ մանրամասն տեղեկատվությունը ներկայացված է հավելված 6-ում:

Քաղաքապետարանի շրջակա միջավայրի պահպանության վարչությունը նախատեսում է մասնագետների հաստիքն ավելացնել 20 աշխատակցով, ինչի արդյունքում 2024 թվականին նոր բեռնատարների և թափոնամանների մատակարարման պատճառով ներկայիս 30-ը կդառնա 50:

Աղյուսակ 5.8. ԿՇՄՊ ՀՈԱԿ-ի կողմից տրամադրված բաժինները, մարտ 2023 թ

N	Կառուցվածքային միավորի անվանումը	Աշխատակազմի անդամների թիվը
	Վարչություն	11
1	Հաշվապահություն	4
2	Մարդկային ռեսուրսների բաժին	4
3	Հասարակայնության հետ կապերի բաժին	4
4	Լանդշաֆտային ճարտարապետության և դիզայնի վարչություն	7
5	ՏՏ, մոնիտորինգի և քարտեզագրման վարչություն	14
6	Գնումների բաժին	4
7	Ձերմոցային և տնկարկների բաժին	1
7.1.	Բաց գրունտային հատված	19
7.2.	Փակ գրունտային հատված	16
8	Ընդհանուր սպասարկման բաժին	1
8.1.	Ոռոգման ցանցի հատված	21
8.2.	Սաժիլների տնկման և մշակման բաժին	20
9	Թափոնների տեսակավորման բաժին	41
10	Տեխնիկատրանսպորտային պարկ	90
11	Ագրոնոմիական բաժին	4
12	Վարչական շրջանների ստորաբաժանումներ	
12.1.	Կենտրոն, Նորբ-Մարաշ	102

12.2.	Արաբկիր	59
12.3.	Նոր Նորք	58
12.4.	Մալաթիա-Սեբաստիա	56
12.5.	Էրեբունի, Նուբարաշեն	54
12.6.	Շենգավիթ	55
12.7.	Աջափնյակ	53
12.8.	Ավան	35
12.9.	Դավթաշեն	35
12.10.	Քանաքեռ-Զեյթուն	36
	Ընդամենը	804
	Սեզոնային աշխատողներ (6 ամիս)	250
	Ընդամենը	1,054

Աղյուսակ 5.9. Թափոնների տեսակավորման վարչության աշխատակազմ

N	Թափոնների տեսակավորման վարչություն	Աշխատակազմի անդամների թիվը
1	Վարչության պետ	1
2	Վարչական շրջանի հսկիչ*	10
3	Թափոնների հավաքման և տեսակավորման աշխատողներ**	30
	Ընդհանուր	41

* Վարչական շրջանի հսկիչ – վերահսկում է «թափոնների հավաքման և տեսակավորման աշխատողների» աշխատանքը, պատասխանատու է ներքին կարգապահական և անվտանգության կանոնների համար, նախապատրաստում է թափոնամանների մոնիտորինգը և Նոր վայրերում առաջարկությունների պատրաստումը կամ թափոնամանների փոփոխությունների պատշաճ տրամադրման կատարումը, գործընկեր ընկերության գործարանային թափոնների մատակարարումը, քաղաքացիների հետ կապը, «թեժ գծով» ստացված քաղաքացիների բողոքների վերլուծություն և պատասխանների պատրաստում, կատարվող աշխատանքների վերաբերյալ պարբերական հաշվետվությունների պատրաստում, թափոնների տեսակավորման վարչության կանոնադրությամբ նախատեսված այլ պարտականությունների կատարում:

** Թափոնների հավաքման և տեսակավորման բանվոր – «վարչական շրջանի հսկիչի հսկողությամբ» իրականացնում է կենցաղային աղբի հավաքում, տեսակավորում և պահեստավորում: Թափոնների տեսակավորում թափոնամանների սանիտարահիգիենիկ Նորմերի պահպանմամբ: Թափոնների տեսակավորման վարչության կանոնադրությամբ նախատեսված այլ պարտականությունների կատարում:

ԿԾՄՊ-ն միշտ պահում է առկա թափոնամաններ պահեստում՝ հետագա փոխարինման համար: Փորձը ցույց է տալիս, որ յուրաքանչյուր 2 տարին մեկ տեղադրված քանակի 10 տոկոսը ենթակա է փոխարինման, բայց Նույնիսկ, եթե արհեստականորեն փոխարինման կարիք չկա՝ արտաքին

գործոնների պատճառով, ինչպիսին է այրումը, մեքենայի հարվածելու վնասը, անզգույշ օգտագործման ժամանակ առկա վնասը, այն դեռ մնում է նույնը՝ ամբողջ տարին դրսում օգտագործելով, 6-8 տարի շահագործման ընթացքում բնական մաշվածության պատճառով անհրաժեշտ կլինի անցնել ամբողջական փոխարինման, թարմացման:

Հաշվի առնելով մեքենաների ներկա վիճակը՝ հավաքված թափոնների արդյունքը կրկնապատկելու և դրանք կայուն պահելու համար այժմ անհրաժեշտ է առնվազն 2 նույն LAWN կոմպակտորներից և նույն Mercedes մեքենայից: Ամբողջական 2 հերթափոխի անցնելու համար անհրաժեշտ կլինի գործող պարկին ավելացնել 7 կոմպակտոր և 4 Մերսեդես, ինչի արդյունքում թիվը կեռապատկվի և ավելին:

Մասնավոր ընկերությունները, որոնք հավաքում են փաթեթավորման թափոնները սեփական մեքենաներով փողոցներից, նման թափոններ արտադրող ընկերություններից և հաստատություններից՝ նպատակ ունենալով իրականացնել նման թափոնների վերամշակում: Հավաքված և վաճառված փաթեթավորման թափոնների վերաբերյալ տվյալներ չկան:

Մասնավոր ընկերություններից բացի կան ոչ ֆորմալ խմբեր, հիմնականում տեսակավորողներ, որոնք նաև հավաքում են փաթեթավորման թափոնները՝ անմիջապես քաղաքի Նուբարաշենից և այլ աղբավայրերից: Այնուհետև հավաքված թափոնները վաճառվում են վերամշակող ընկերություններին:

Մասնավոր ընկերությունների և ոչ ֆորմալ խմբերի կողմից հավաքված և վաճառվող փաթեթավորման թափոնների վերաբերյալ տվյալները հասանելի չեն:

Վերամշակելի թափոնների հավաքման հիմնական խնդիրներից մեկը հավաքման/տեսակավորման կետերի տեղակայումն է: Ցավոք սրտի, Երևանի շատ փողոցներ ու բակեր բավականին նեղ են ու մեքենաներով լի, շինությունները խիտ են, դեռևս չկան հատուկ առանձնացված և պատշաճ կահավորված վայրեր, որտեղ բնակիչները կարող են իրենց աղբը տանել: Հարմարվելով նման իրավիճակին՝ հավաքման կետերը տեղադրվում են այն վայրերում, որտեղ արդեն տեղադրված են խառը ԹԹ հավաքման աղբամանները: Այս կերպ բնակիչները աղբը չեն նետում տեսակավորման թափոնամանների մեջ, նրանք այլընտրանք ունեն:

Սակայն նույնիսկ այս դեպքում հաճախ է պատահում, որ բնակչությունը պատշաճ կերպով չի տեսակավորում թափոնները, և շատ հաճախ տեսակավորման թափոնամաններում նաև խառն թափոններ են նետում՝ վնասելով և այրելով տեսակավորման թափոնամանները: Տեսակավորման կետի գտնվող անձնակազմից լրացուցիչ ժամանակ է պահանջվում թափոնների տեսակավորման համար, ինչը ազդում է շահագործման վրա:

Մեկ այլ խնդիր է կոնկրետ պլաստիկ թափոնների մշակումը: Նախ, պլաստիկի ոչ բոլոր տեսակներն են վերամշակելի, ինչը բնակիչների համար դժվարություններ է առաջացնում տեսակավորման ժամանակ, որպեսզի որոշեն, թե որն է վերամշակելի, որը ոչ, և հետևաբար վերամշակողները ընդունում են միայն այն պլաստմասսաները, որոնք կարող են վերամշակել: Միևնույն ժամանակ, վերամշակվող պլաստիկի տեսակների հետ աշխատանքը վերամշակողների համար հիմնական, կայուն բիզնես չէ, և դրա հիմնական պատճառներից մեկը արտաքին շուկայից կախվածությունն է: Համաշխարհային շուկայում առաջնային հումքի արժեքի անկումը, արտահանող երկրում Ռուսաստանում արտարժույթի անկումը, արտերկրից՝ հիմնականում Ռուսաստանից և Իրանից, պլաստմասսե արտադրանքի և հումքի մատչելի ներկրումը տեղական վերամշակված արտադրանքի դժվար իրացման պատճառ են դառնում, դա կլինի հումք կամ դրանցից ստացված

արտադրանք, ինչը ՀՀ վերամշակողին դարձնում է անմրցունակ: Այս խնդիրն ուղղակիորեն ազդում է կազմակերպության աշխատանքի վրա, քանի որ վերամշակողները չեն մասնակցում հավաքված պլաստիկ թափոնների վաճառքի համար հայտարարված մրցույթին:

Ելնելով ստեղծված իրավիճակից՝ անհրաժեշտություն է առաջանում հավաքված պլաստիկ թափոնները ԿՇՄՊ-ի տարածքում պահել, տեսակավորել, անհրաժեշտության դեպքում մանրացնել կամ սեղմել հատուկ մամլիչով, որպեսզի այն շատ տեղ չգբաղեցնի և ժամանակավորապես պահել այն հատուկ տարածքում, սակայն, ցավոք, նման աշխատանքների պատշաճ իրականացման համար այս պահին համապատասխան պայմաններ դեռ չկան:

Ապակու և թղթի թափոնների վերամշակումն ավելի լավ վիճակում է, քան պլաստիկ թափոններինը: Երկու թափոնների համար էլ կան կայուն վերամշակողներ, որոնք թափոններն ընդունելու կայուն պահանջարկ ունեն: Թղթի թափոնների վաճառքի գինը տատանվում է՝ կախված ներկա շուկայական իրավիճակից, հիմնականում սովորաբար լինում փաթեթավորմամբ արտադրված ապրանքների քանակից և այլն, սակայն ընդունման պահանջը միշտ կա:

5.3.3 Կենսաթափոններ

Կանաչ թափոններ (այգիների և պուրակների թափոններ)

ԿՇՄՊ ՀՈԱԿ-ի հիմնական խնդիրն է քաղաքի այգիների և կանաչ տարածքների պահպանումը: Չնայած այն հանգամանքին, որ ԿՇՄՊ-ն հավաքում է առանձին կտրված ճյուղեր, թփեր, ծաղիկներ և ընկած տերևներ, նրանք չեն օգտագործում այդ թափոնները հետագա կոմպոստացման համար:

ԿՇՄՊ-ն սկսել է կոմպոստացնել իրենց պատկանող հողամասի փոքր հատվածում, որտեղ նրանք ունեն ջերմոցային տնկարանային տնտեսություն, 2021 թվականի մարտին: Նրանք կոմպոստացնում են միայն հողամասում և այգիներում հավաքված տերևները: Ծառերի Էտի կամ այլ աշխատանքների ընթացքում տերևների և այլ կանաչ թափոնների կուտակման դեպքում դրանք բեռնատարներով տեղափոխվում են ԿՇՄՊ հողամաս: Միայն 1 աշխատող է աշխատում կոմպոստի մշակման վրա: ԿՇՄՊ-ն հավաքված տերևների համար համապատասխան խորությամբ ակոս է անում, կանաչ զանգվածը թաղում հողի տակ՝ որպես տվյալ տարածքի հողի հարստացում:

Ստացված հումուսը քիչ քանակության պատճառով օգտագործվում է սեփական նպատակներով՝ հողամասի ծաղիկներն ու ծառերը պարարտելու համար: Առայժմ ԿՇՄՊ-ն չի նախատեսում ավելացնել կոմպոստի արտադրությունը, ոչ էլ այն վաճառել շուկայում, չնայած կոմպոստի շուկայի առկայությանը: Այդ կոմպոստը օգտագործվում է բույսերի վերատնկման, ԿՇՄՊ ջերմոցների տնկարանների մշակման, հողի հարստացման համար:

2021 թվականին տախտակներով պատրաստվել է 5*6*1,2 մ չափսերի աղբաման, որտեղ կուտակվել են ջերմոցային տնտեսության բուսականության մնացորդները՝ ընդհանուր զանգվածի 2/4-ի չափով, ձիու գոմաղբ՝ ¼ չափով, հողի խառնուրդ, որը բաղկացած է ¾ հողից և ¼ ավազից:

Ներկայումս տարածքում փորվել է 3 հոր՝ յուրաքանչյուրը 25 մ3 մակերեսով:

Մեկում ավարտվել է բուսածածկույթի լցումը և այն արդեն ծածկված է հողով, նախատեսվում է ամռանը հատուկ տեխնիկայով խառնել, որպեսզի կոմպոստի փտումը նորմալ լինի, իսկ մյուս 2 հորերում դեռ աշխատանքներ են տարվում:

ճյուղերը, թփերը և հաստ ծառերը՝ կտրված և հավաքված հանրային այգիներից, ԿՇՄՊ-ն պահում է առանձին կամ տանում է Նուբարաշենի աղբավայր/աղբավայր: Դրանց մի մասը, որպես վառելիք, տրվում է սոցիալապես անապահով ընտանիքներին՝ համապատասխան դիմումների համաձայն: Միաժամանակ ԿՇՄՊ-ն 2023 թվականի հոկտեմբերին հայտարարել է կուտակված ծառերի ու ճյուղերի վաճառքի մրցույթ, որպեսզի հաղթող ընկերությունը գա և սեփական ռեսուրսներով տեղում կտրի ճյուղերը: Հաշվի առնելով տասնամյակների ընթացքում կուտակված մեծ քանակությամբ փայտանյութը և հրդեհի վտանգը՝ ԿՇՄՊ-ն որոշել է մրցույթը շնորհել խորհրդանշական 10 դրամ՝ ներառյալ ԱՎՀ-ն, առկա փայտից հնարավորինս արագ ազատվելու համար: Մրցույթը կայացել է, պայմանագիրը կնքվել է հենց ՀՀ դրամով: 2022 թվականին ԿՇՄՊ-ը նաև 846 մ3 փայտի հումք է հատկացրել Երևան քաղաքի վարչական շրջաններ դիմած սոցիալապես անապահով ընտանիքներին և քաղաքապետարանի կազմակերպությունից դիմած տարբեր աշխատակիցներին:

Երևանում ծառերի և ճյուղերի հատման արդյունքում ԿՇՄՊ-ի կողմից հավաքված կանաչ թափոնների քանակը.

2021 թվականին՝ 1196 մ3,

2022 թվականին՝ 625.6 մ3,

2023 թվականին՝ 620 մ3:

Ընդհանուր առմամբ, Երևանում կանաչ թափոնների տարանջատման համար նախատեսված թափոնամաններ չկան, մշակման օբյեկտներ չկան: Ստեղծված և հավաքված բոլոր քանակությունների վերաբերյալ հասանելի տվյալներ չկան: Կարող են տրամադրվել միայն հաշվարկված տվյալներ:

5.3.4 խոշոր եզրաչափերի թափոններ, ՇԶԹ, խոշոր եզրաչափերի ԷԷՍԹ

«Դավարս» ՍՊԸ մասնավոր ընկերությունը Երևանի քաղաքապետարանի հետ պայմանագրով ստանձնել է տնային տնտեսությունների վերանորոգման աշխատանքներից ՇԶԹ հավաքելու և կենցաղային խոշոր եզրաչափերի թափոնների հավաքումը, ինչպիսիք են կահույքը, ներթափնեղը, գորգերը և այլն, որոնք կորցրել են օգտագործելիությունը, և մեծ չափերի ԷԷՍԹ-ներ, որը ներառում է խոշոր կենցաղային տեխնիկա՝ սառնարաններ, վաճառքի մեքենաներ, փոշեկուլներ, արդուկներ, կաթսաներ, օդորակիչի համակարգեր և խոհարարական սարքեր, ինչպիսիք են խառնիչները, բլենդերները, տոստերները, ջեռոցները և այլն, որպես լրացուցիչ ծառայություն: Հավանական է, որ բնակիչները կապալառուներից պահանջում են խոշոր եզրաչափերի իրերը, ինչպիսիք են կահույքը, խոհանոցային տեխնիկան և այլն, տանել աղբավայր կամ ինքնուրույն բերել այնտեղ:

Սա նշանակում է, որ խոշոր եզրաչափերի թափոնների ծավալը ներկայումս շատ ցածր է: Ցավոք սրտի, Երևանի քաղաքապետարանը չունի որևէ տարանջատ հավաքման կայան այս խոշոր եզրաչափերի թափոնների և ԷԷՍԹ-ների հավաքման, ժամանակավոր պահպանման և վերամշակման համար:

«Դավարս» ՍՊԸ-ն օգտագործում է սեփական մեքենաները և սարքավորումները, այդ թվում՝ երեք բաց բեռնատարներ՝ այդ թափոնները հավաքելու և գրանցված երկու աղբավայրեր տեղափոխելու համար: Այս աղբավայրերն են՝ Նուբարաշենը, Էրեբունի վարչական շրջանի Նուբարաշենի խճուղուն հարակից և մյուս քաղաքային աղբավայրը, որը գտնվում է Աջափնյակ թաղամասի

Սիլիկյան համայնքին հարող նախկին քարհանքի անօգտագործելի վայրերում: Տարիներ առաջ այս տեսակի թափոնները տեղափոխվել են միայն Երևանի Աջափնյակ թաղամասի աղբավայր, սակայն այս աղբավայրը փակվել է 2018 թվականից և այժմ այն դեռ գործում է:

Ձգալի խնդիր կա՝ կապված խոշոր եզրաչափերի թափոնների և ՇՔԹ-ների, կենսաթափոնների, ԿԿԹ-ների, մետաղների, ԷԷՍԹ-ների, մարտկոցների և կուտակիչների և այլնի հավաքման հետ, քանի որ արդյունավետ տարանջատ հավաքում դեռևս հաստատված չէ: ԵՍԱՄ-ն դա չի կարող անել, քանի որ ԵՍԱՄ-ն չունի բաց բեռնատարներ, և ոչ էլ մեքենայացում անհրաժեշտ թափոնները փողոցից բեռնատար տեղափոխելու համար: Ամեն անգամ, երբ ԵԱՍՄ-ի աշխատողները տեսնում են այս խոշոր եզրաչափերի թափոնները, որոնք տեղադրված են աղբարկղերի մեջ, նրանք ձեռքով հանում են այն և տեղադրում աղբարկղերի կողքին:

Գոյություն ունի ՇՔԹ թափոնները աղբամաններում կամ աղբամանների կողքին տեղադրելու սովորական պրակտիկա, որոնք նախատեսված են ԶԿԹ հեռացմամբ:

Թափված քանակությունների և օգտագործված աղբավայրերի վերաբերյալ տվյալներ չկան: Բնակարանների վերանորոգման, խոշոր չափերի կենցաղային թափոնների (ծանր թափոններ) և մեծ չափերի ԷԷՍԹ-ների միջին քանակությունը, որը կուտակվել է հասարակական վայրերում, կազմում է 37,400 մ3/տարեկան (մոտ 2,000 տոննա ամսական)՝ համաձայն քաղաքապետարան/կոմունալ տնտեսության վարչություն 2024թ տրամադրած տեղեկատվության:

Կան ոչ ֆորմալ խմբեր, հիմնականում տեսակավորողներ, որոնք նույնպես հավաքում են խոշոր եզրաչափերի թափոններ, մեծ չափի ԷԷՍԹ-ներ և այլն, անմիջապես Նուբարաշենից և այլ աղբավայրերից: Այնուհետև հավաքված թափոնները վաճառվում են վերամշակող ընկերություններին:

Գոյացած, հավաքված և վաճառվող խոշոր եզրաչափերի թափոնների, ՇՔԹ-ի, մեծ չափերի ԷԷՍԹ-ի և այլնի մասին տվյալները հասանելի չեն: Քաղաքապետարանի կողմից չի կանխատեսվում խոշոր եզրաչափերի թափոնների կամ մեծ չափերի ՇՔԹ-ի կամ ԷԷՍԹ-ի որևէ մշակում:

Ինչպես ցանկացած այլ երկրում, կա ոչ պաշտոնական շուկա, որտեղ մարդիկ վաճառում են հին իրերը, օրինակ՝ կահույքը ընկերներին կամ ինտերնետային կայքերի միջոցով: Սա նվազեցնում է աղբավայրեր գնացող թափոնները և աճող շրջանաձև տնտեսության մի մասն է:

ՇՔԹ-ն տեղափոխվում է քաղաքային թափոնների աղբավայրեր և հաճախ օգտագործվում է որպես իներտ նյութ՝ աղբավայրերի թափոնները ծածկելու համար: Երևան քաղաքում ՇՔԹ-ի վերամշակումը զարգացած չէ: Ամբողջ ուշադրությունն ուղղված է ՇՔԹ-ից իներտ նյութերի վերամշակմանը: Վերամշակման գործընթացի հիմնական քայլերն են տեսակավորումը, մանրացումը և մաղումը, իսկ վերջնական արտադրանքը ագրեգատ է, որը կարող է օգտագործվել շինարարության, կանաչապատման և որպես բետոնե տարրերի մանրախիճի փոխարինող:

Երևան քաղաքի տարածքում օպերատորներից մի քանիսը լիցենզիա ունեն ՇՔԹ հավաքելու և փոխադրելու համար:

5.4 Յուրաքանչյուր համապատասխան թափոնների հոսքի համար թափոնների վերամշակման, վերականգնման և մշակման վերլուծություն

5.4.1 Փաթեթավորման թափոններ (թուղթ, սովորաբար թուղթ, ապակի, պլաստմասսա, այլումինե տարա, մետաղական փաթեթավորում)

Երևան քաղաքի տարածքում կան մի շարք մասնավոր օպերատորներ, որոնք հավաքում, տեղափոխում, պահեստավորում, վերամշակում և մշակում են փաթեթավորման թափոնները:

5.4.1.1 Պլաստիկ

«Քլիկենդ», ՍՊԸ 2009 թվականին հիմնադրված պլաստմասսա (PET) և թղթի թափոնների վերամշակման խոշոր ընկերություններից մեկն է: Գործող պայմանագրերի հիման վրա որոշ քաղաքներ իրենց թափոնները հանձնում են Քլիկենդին վերամշակման համար: Գործարանը ներկայումս վերամշակում է PET շշերը՝ PET փաթիլներ ստանալու համար: Ամսական մոտ 160 տոննա պլաստիկ շշեր են վերամշակվում: Ամբողջ արտադրանքը արտահանվում է:

«Էկո Պլաստ» ՍՊԸ-ն («Էկոպլաստիկ») գնում է պլաստիկ թափոններ մասնավոր հավաքողներից, այդ թվում՝ ոչ ֆորմալ հավաքողներից, աղբավայրերից օրական մոտ 800 կգ և վերամշակում ֆիզիկական մշակմամբ՝ տեսակավորում, մանրացում, հատիկավորում, արտադրելով պոլիէթիլենային ծածկույթներ և պարկեր: Պլաստիկ թափոն հավաքողներից միջինը ամսական գնում են հետևյալ թափոնները՝ HDPE, LDPE 10-15 տոննա, ABS, PS, PSS 5-7 տոննա, PP 3-5 տոննա, PVC 1-3 տոննա, ցելոֆան 8-10 տոննա: Մշակումից հետո Էկոպլաստիկը վաճառում է արտադրված պլաստմասսե իրերը, պլաստիկ խողովակները, արտադրողներին:

“Արմպլաստ” ՍՊԸ-ն ստեղծվել է 2014 թվականին: Գնում է պլաստիկ թափոններ մասնավոր հավաքողներից, այդ թվում՝ աղբավայրերից ոչ ֆորմալ հավաքողներից, և վերամշակում է այն ֆիզիկական մշակման միջոցով՝ տեսակավորում, մանրացում, հատիկավորում, արտադրելով պոլիէթիլենային ծածկույթներ և պարկեր: Ընկերությունը վերամշակում է ամսական 25-30 տոննա պլաստմասսա:

Պլաստիկ թափոնները, որոնք հնարավոր չէ վերամշակել (ծվի փաթեթներ, նոթատետր, ոչ թափանցիկ PET շշեր, PVC հումքից պատրաստված պարկեր, յոգուրտի տարաներ, էլեկտրոնիկայի որոշ մասեր՝ PVC պլաստիկից), դրանք թափվում են Երևանի Նուբարաշենի աղբավայրում:

“Արմպլաստ” ՍՊԸ-ն վաճառում է պլաստիկ թափոնները թափոններ վերամշակող ընկերություններին առանց վերամշակման, բայց նրանք նաև վաճառում են վերամշակված թափոնները: Շուկայական պահանջարկը (տեղական-օտարերկրյա) ավելի մեծ է, քան առաջարկը: Բացի այդ, շուկայի պահանջարկը շատ ավելի մեծ է, քան վերամշակված թափոնների քանակը: Վերամշակված թափոնները անհրաժեշտ են ընկերություններին, որոնք դրանցից արտադրում են տարբեր ապրանքներ, որոնք օգտագործվում են կենցաղային, շինարարական և այլ ոլորտներում: Ընկերությունը վերամշակում է միայն պլաստիկ թափոնները՝ հիմնականում ոչ վտանգավոր և փոքր քանակությամբ վտանգավոր:

Աղյուսակ 5.10. «Արմալաստ» ՍՊԸ-ի կողմից վերամշակված և վաճառվող թափոնների քանակը (կգ)

	Թափոնի տեսակը	Օրական	Ամսական	Տարեկան	2018-2020
1	Պոլիէթիլենային տերեֆտալատ	267	8,000	96,000	288,000
2	Պլաստիկ տոպրակներ	167	5,000	60,000	180,000
3	Կոշտ պլաստիկ և պոլիէթիլենային տարաներ	833	25,000	300,000	900,000
	Ընդամենը	1,267	38,000	456,000	1,368,000

“Արմալաստ” Ընդունում է ոչ վտանգավոր ԷԵՍԹ և բաժանում այն մասերի՝ պլաստիկի և մետաղական: Նրանք ապամոնտաժում են Էլեկտրոնային սարքավորումներն ու մալուխները՝ պլաստիկ հանելու համար: Մետաղներ/երկաթ, պղինձ և ալյումին հավաքվում են Նաև Էլեկտրոնային սարքավորումներից, մալուխներից, մետաղական խաղալիքներից: Թանկարժեք մետաղները վերաարտահանվում են: Ընկերությունն այդ մետաղական թափոնները վաճառում է մետաղների վերամշակման ընկերություններին: Ընկերությունը Նաև հավաքում կամ ընդունում է մարտկոցների պլաստիկ կաղապարներ: Մետաղական մասերը նրանք վաճառում են մարտկոցներ վերամշակող ընկերություններին:

Անորակ պոլիէթիլենային տոպրակները կարող են վերամշակվել շինանյութերի տեղափոխման տոպրակների, աղբի տոպրակների: Լավ որակի պոլիէթիլենային տոպրակները կարող են վերամշակվել լավ որակի տոպրակների՝ տարբեր իրեր փաթեթավորելու համար: Կոշտ պլաստիկը նույնպես վերամշակելի է և կարող է օգտագործվել ծաղկամաններ, կախիչներ, մրգի արկղեր և այլ կենցաղային իրեր պատրաստելու համար:

Գործում է «Նեկո Պոլիմեր» ՍՊԸ-ն, որը մշակման համար հավաքում է PET տարբեր հավաքողներից, այդ թվում՝ ԿՇՄՊ ԶՈԱԿ-ից:

5.4.1.2 Թուղթ և ստվարաթուղթ

Կան մի քանի ընկերություններ, որոնք վերամշակում են ստվարաթուղթ, սպիտակ թուղթ և գրաֆիկական թղթի թափոններ՝ փաթեթավորման ստվարաթուղթ, փաթեթավորման թուղթ, զուգարանի թուղթ և այլ տեսակի թղթե ապրանքներ արտադրելու համար: Այնուամենայնիվ, որոշ զուգարանի թղթի արտադրողների ստուգման և հսկողության խնդիր կա՝ պահանջվող չափանիշներին համապատասխանելու առումով:

“Կարտոն տարա” ՍՊԸ-ն թուղթ ու ստվարաթուղթ է հավաքում և վերամշակում 2009թ.-ից: Նրանք թուղթն ու ստվարաթուղթը գնում են տարբեր կազմակերպություններից, այդ թվում՝ ԿՇՄՊ ԶՈԱԿ-ից և մշակում են ֆիզիկական միջոցով՝ մանրացնելով և սեղմելով: Անցնելով արտադրական գծով՝ աղացած թղթի թափոնները վերամշակվում են ստվարաթղթի/վերամշակված թղթի, որից ընկերությունը արտադրում է ստվարաթղթե տուփեր: Ստվարաթղթի արտադրության գծի հզորությունը 9210 կգ/օր, 250000 կգ/ամսական, 3.727.900 կգ/տարեկան, 11.020.900 կգ/3 տարի: Գծի առավելագույն թողունակությունը 12000 - 15000 կգ/օր է: Ավելի շատ թափոններ վերամշակելու համար նրանք պետք է կրկնապատկեն տարածքը, գնեն ավելի ժամանակակից սարքավորումներ և ներգրավեն ևս 1 աշխատակցի:

“Զիլնելնդ” ՍՊԸ-ն վերամշակված թղթից արտադրում է Նաև թղթե գլանափաթեթներ և ծալքավոր ստվարաթղթե տուփեր:

«Արմալաստ» ՍՊԸ-ն գնում և վերավաճառում է ստվարաթուղթ՝ առանց մշակման: Հավաքված ստվարաթուղթը պարզապես սեղմվում է և վաճառվում ռուս արտահանողներին: Ստվարաթղթի հավաքված և վերավաճառված քանակությունների մասին տվյալները բերված են աղյուսակ 5.11-ում:

Գործում են նաև **«Մաքսի Փեյփեր» ՍՊԸ** և **«Փեյփ Թրեյդինգ» ՍՊԸ** ընկերությունները: Երկու ընկերություններն էլ ստվարաթուղթ են գնում տարբեր ընկերություններից, այդ թվում՝ ԿՇՄՊ ՀՈԱԿ-ից:

5.4.1.3 Ապակի

Ապակին վերամշակվում է ըստ գույների միայն մեկ գործարանում՝ Կոտայքի մարզի **«Սարանիստ» ՍՊԸ-ում**: 2018 թվականին արտադրության մեջ օգտագործվել է 5500 տոննա ապակու ջարդոն, 2019 թվականին՝ 6800 տոննա, իսկ 2020 թվականին՝ 10400 տոննա: Վերջին ցուցանիշը գրեթե առավելագույնն է, ընկերության արտադրական հզորությունը չի բավարարում այն ավելացնելու համար: Ընկերությունը արտադրության համար կոտրված ապակիներ է ձեռք բերում մի քանի տասնյակ տարբեր ընկերություններից, այդ թվում՝ Երևանի քաղաքապետարանի «ԿՇՄՊ» ՀՈԱԿ-ից:

«Արմալաստ» ՍՊԸ-ն հավաքում է ապակի: «Արմալաստ»-ի կողմից առանց վերամշակման վերամշակող ընկերություններին վաճառվում է ամսական 25-30 տոննա՝ ներառյալ ստվարաթուղթը: Հավաքած ապակին վաճառում են «Սարանիստ» վերամշակող ընկերությանը: Ապակու հավաքված և վերավաճառված քանակությունների վերաբերյալ տվյալները ներկայացված են հետևյալ աղյուսակում

5.4.1.4 Այլումինե տարաներ, մետաղական փաթեթավորում

«Արմալաստ» ՍՊԸ-ն գնում և վերավաճառում է առանց մշակման, այլումինե տարաներ: Այլումինե տարաների հավաքված և վերավաճառված քանակությունների վերաբերյալ տվյալները ներկայացված են հետևյալ աղյուսակում

Աղյուսակ 5.11. «Արմալաստ» ՍՊԸ-ի կողմից հավաքված և իրացվող թափոնների քանակը (կգ)

	Թափոնների տեսակը	Օրական	Ամսական	Տարեկան	2018-2020
1	Թուղթ	67	2,000	24,000	72,000
2	Ստվարաթուղթ	233	7,000	84,000	252,000
3	Ապակի	67	2,000	24,000	72,000
4	Այլումինե տարաներ	17	500	6,000	18,000
	ԸՆԴԱՄԵՆԸ	384	11,500	138,000	414,000

«Էդմետ» ՍՊԸ-ն և **«Մետէքսիմ» ՍՊԸ-ն** հավաքում/գնում են այլումինե տարաներ և մետաղական փաթեթավորում հավաքողներից: Այլումինե տարաներից արտադրում են այլումինե ձուլակտորներ: Երկրորդային այլումինե ձուլակտորները հիմնականում օգտագործվում են որպես հումք տարբեր ճյուղերում, մասնավորապես երկրորդական այլումինը լայնորեն օգտագործվում է սիլիցիում-այլումինե համաձուլվածքների, պրոֆիլների արտադրության մեջ: Երկրորդային այլումինը կարող է հետագայում մշակվել որպես մաքուր մետաղներ, հատկապես մալուխային և ավիացիոն արդյունաբերության մեջ, ինչպես նաև կենցաղային տարբեր իրերի արտադրության մեջ:

Կան նաև սակավաթիվ ԶԿ-ներ, որոնք հավաքում և վաճառում են փաթեթավորման թափոններ, ինչպիսիք են թուղթը, սովորաբար թուղթ, PET, կոշտ պլաստմասսա, PE փայլաթիթեղներ (պլաստմասսե տոպրակներ), PE տարաներ, PS, ապակի, այլումինե տարաներ, մետաղական փաթեթավորում և այլն: Օրինակ՝ «Այ Էս Էս Դի» Համայնքների կայուն զարգացման նորարարական լուծումներ» ԶԿ-ն, «Էկո Ադր» ԶԿ-ն և այլն:

Փաթեթավորման թափոններ հավաքող, տեղափոխող, պահպանող և մշակող մասնավոր ընկերությունների մասին լրացուցիչ տվյալներ ներկայացված են հավելված 7-ում:

5.4.2 Փոքր մարտկոցների թափոններ և կուտակիչներ, ԷԷՍԹ, մետաղական թափոններ

ԷԷՍԹ-ն բաղկացած է կենցաղային տեխնիկայից (հեռուստացույց, ռադիո, սառնարան, սառցարան, լվացքի մեքենաներ, փոշեկուլներ, արդուկներ, կաթսաներ, օդորակիչի համակարգեր և խոհարարական սարքեր, ինչպիսիք են խառնիչները, բլենդերը, տոստերը, ջեռոցը և այլն), համակարգիչներ, հեռախոսներ, ձայներիզներ, և այլն: Այս թափոնների մեծ մասը դասակարգվում է որպես վտանգավոր թափոններ՝ իր պարունակած բաղադրիչների պատճառով: Ինչ վերաբերում է փոքր մարտկոցներին թափոններին և կուտակիչներին, ապա դրանք բոլորը դասակարգվում են որպես վտանգավոր թափոններ:

Կա լավ զարգացած ենթակառուցվածք և շուկա վերանորոգված էլեկտրական սարքավորումների համար, ինչպիսիք են սառնարանները, լվացքի մեքենաները, փոշեկուլները, արդուկները, կաթսաները, օդորակիչի համակարգերը և խոհարարական սարքերը, ինչպիսիք են խառնիչները, բլենդերը, տոստերները, ջեռոցները և այլն: Կան վերանորոգված և շուկայահանված օգտագործված էլեկտրական սարքավորումների մի քանի առցանց հարթակներ: Օրինակ՝ Sarnaran.am53 հարթակը մասնագիտացված է սառնարանների և սառցարանների վրա, որոնք վերանորոգված են և վաճառվում են մատչելի գներով՝ մինչև 90.000 դրամ:

Երևան քաղաքում մինչ 2024 թվականը ազգային կամ տեղական մակարդակով թափոնների կանխարգելման ծրագրեր չեն իրականացվել: Ազգային քաղաքականությունը պետք է ապահովի միջազգային պրակտիկային համապատասխան նման ծրագրերի իրականացում, որոնք նպատակ ունեն կոշտ թափոններից ապակապակցելու տնտեսական աճը՝ շրջակա միջավայրի և հանրային առողջության ազդեցությունից:

Տվյալների համաձայն՝ մեքենաների մարտկոցների/ակումուլյատորների (ստարտերների) մեծ մասը վերամշակվում է, և սա Էական փոփոխություն է մոտ 10 տարի առաջվա ժամանակահատվածի համեմատ: Նաև զգալի թվով օգտագործված կուտակիչներ արտահանվել են՝ մինչև 2021թ.: Բացակայում են միջոցառումները, որոնք կնպաստեն կուտակիչների և մարտկոցների հավաքման և մշակման ավելի մեծ աստիճանի, ինչպես նաև հավաքման կետերի համապատասխան քանակն է բացակայում: Անհրաժեշտ է նաև ավելի մեծ աշխատանք վարել բնակչության հետ:

Նաև, կուտակիչներ հավաքող և մշակող ընկերություններից հավաքագրված տվյալների համաձայն, փոքր մարտկոցների հավաքագրման նկատմամբ հետաքրքրություն չկա: Մինչ օրս փոքր մարտկոցների հավաքագրումը չի կազմակերպվում ոչ մի ընկերության կամ քաղաքապետարանի կողմից:

Երևան քաղաքի տարածքում և նրա հարևանությամբ գործում են մի շարք մասնավոր օպերատորներ, որոնք ունեն ԷԷՍԹ հավաքելու, տեղափոխելու, պահելու, վերամշակելու և

մշակելու լիցենզիա: Այս ընկերությունները սեփական մեքենաներով, փողոցներից, ընկերություններից և հաստատություններից, որոնք առաջացնում են նման թափոններ՝ հավաքում են մետաղներ, էԷՍԹ, մարտկոցներ թափոններ /կուտակիչներ և այլն՝ նպատակ ունենալով իրականացնել նման թափոնների վերամշակում: Հին մարտկոցներից կապարի վերականգնումը սովորաբար կատարվում է ավելի փոքր կազմակերպությունների կողմից, ինչպիսիք են մեքենաների խանութները, որոնք վաճառում և փոխարինում են մարտկոցները: Այս կազմակերպությունները կապարը վերամշակում են ինքնուրույն կամ վաճառում են հին մարտկոցները այն ընկերություններին, որոնք զբաղվում են վերամշակմամբ (և արտահանում էին մինչև 2021 թվականի հունվարը): Հավաքված և վաճառված էԷՍԹ-ի, մարտկոցների թափոնների, կուտակիչների և այլնի մասին տվյալները պաշտոնապես հասանելի չեն, սակայն կան որոշ տվյալներ, որոնք տրամադրվել են որոշ հավաքողների կողմից:

Հավաքված կապարի բոլոր կուտակիչները արտահանվում են Իրան: 2020 թվականին Էդմետ-ը արտահանել է 1800 տոննա, Էկոսիստեմը՝ 900 տոննա, Մետտա գրուպը՝ 1000 տոննա (2020 թվականից չեն գործում): 2021 թվականին՝ մինչև 2021 թվականի հունվարի վերջը, Էդմետը արտահանել է 1758 տոննա, Էկոսիստեմը՝ 1000 տոննա: Մետքսիմը չի գործում 2020 թվականից՝ COVID 19-ի պատճառով, ինչպես Մետտա գրուպը: Հայաստանից Իրան արտահանված կապարի կուտակիչների քանակը 2017 թվականին կազմել է 7022.00 տոննա, 2018 թվականին՝ 6365.16 տոննա, 2019 թվականին՝ 4691.02 տոննա, իսկ 2020 թվականին հավաքագրվել է 3700.00 տոննա: Կուտակիչների մեծ մասը հավաքվել է Երևանում: Երևանում 2020 թվականին մեկ շնչին բաժին ընկնող կուտակիչների քանակը կազմել է 2,77 կգ/տար: Դավարսի կողմից հավաքված նման թափոնների մասին տվյալներ չկան:

Կապարի մարտկոցների (ակումուլյատորների) արտահանումը ժամանակավորապես դադարեցվել է 2021թ. Նրանք բողոքում են, որ կդադարեցնեն օգտագործված կուտակիչների հավաքումը, ինչը նշանակում է, որ այդ վտանգավոր թափոնները կտեղափոխվեն աղբավայրերում:

«Էդմետ» ՍՊԸ-ն 2015թ.-ին լիցենզավորվել է վտանգավոր թափոնների մշակման, վնասագերծման, տեղափոխման և պահպանման համար, Ներառյալ ԷԷՍԹ (խոշոր կենցաղային տեխնիկա՝ սառնարաններ, կաթասներ, միկրոալիքային վառարաններ, տոստերներ, լվացքի մեքենաներ, աման լվացող մեքենաներ, փոշեկուլներ և այլն) և կուտակիչներ (կապարի կուտակիչներ): Ընկերությունը իր ծուլարանում նաև հավաքում, պահպանում և մշակում է ոչ վտանգավոր թափոնները՝ այլումինե տարաներ, մետաղական փաթեթավորում, գունավոր մետաղներ և գունավոր մետաղների մետաղական մնացորդներ (ծուլակտորներ հալելով և արտադրելով):

Ընկերությունը դադարեցրել է վերջին մի քանի տարիներին օգտագործված կապարի կուտակիչներ գնել/հավաքել/պահել՝ հետագա արտահանման կամ մշակման նպատակով, քանի որ արտահանումը ժամանակավորապես դադարեցվել է 2021 թվականի հունվարին, և պահեստային տարածքն արդեն լցված է:

«Էդմետ» ՍՊԸ-ն մետաղի ջարդոնը գնում է բնակչությունից և կազմակերպություններից, արտադրում և վաճառում: Ընկերությունն ունի ծուլարան և մետաղի ջարդոններից արտադրում է երկրորդային այլումինի և պղնձի ծուլակտորներ: Այս երկու տեսակի ծուլակտորների առավելագույն արտադրողականությունը միասին կազմում է 4500 տոննա/տարի: Երկրորդային այլումինի և պղնձի ծուլակտորները հիմնականում օգտագործվում են որպես հումք տարբեր արդյունաբերություններում, մասնավորապես, երկրորդական այլումինը լայնորեն օգտագործվում է սիլիցիում-այլումինի համաձուլվածքների, պրոֆիլների և երկրորդային պղնձի արտադրության

մեջ՝ Էլեկտրատեխնիկայում, համաձուլվածքում և այլն: Հետագայում կարող են վերամշակվել որպես մաքուր մետաղներ, հատկապես մալուխային և ավիացիոն արդյունաբերության, ինչպես նաև կենցաղային տարբեր իրերի արտադրության մեջ: Արտադրության արդյունքում առաջացած մետաղի մնացորդն առանձնացվում, պահպանվում, կուտակվում է, և երբ այն հասնում է պահանջվող քանակին՝ երկրորդ անգամ այրվում, այնուհետև ստացված մնացորդի թափոնն օգտագործվում է շինարարության մեջ՝ որպես խառնուրդ հողային զանգված:

Հավաքած ԷԵՍԹ-ն ապամոնտաժում և ընտրում են գունավոր և ոչ գունավոր մետաղներ: Շուկայական կամ ապամոնտաժված ԷԵՍԹ-ից հավաքված սև մետաղը վաճառվում է ներքին շուկայում, այլ ընկերությունների կամ արտահանվում հիմնականում Իրան: Շուկայից կամ ապամոնտաժված ԷԵՍԹ-ից հավաքված ոչ գունավոր մետաղներից այլումինը և պղինձը սկզբում ձուլվում են իրենց ձուլարանում, վերամշակվում են այլումինե ձուլակտորների և այնուհետև վաճառվում: Շուկայի պահանջարկը շատ մեծ է: Շուկայական կամ ապամոնտաժված ԷԵՍԹ-ից հավաքված այլ գունավոր մետաղներից հիմնականում երկաթյա մալուխներն օգտագործվում են շինարարության ոլորտում, իսկ մնացած բոլոր գունավոր մետաղները հիմնականում արտահանվում կամ օգտագործվում են փոքր ձեռնարկությունների կողմից լարերի արտադրության մեջ:

Իրան արտահանված կապարի մարտկոցների (կուտակիչներ) քանակները 2017 թվականին՝ 3000 տոննա, 2018 թվականին՝ 1423 տոննա և 160 կգ, 2019 թվականին՝ 3171 տոննա և 747 կգ, 2020 թվականին՝ 1800 տոննա, 1,758 տոննա՝ 2021թ. հունվարն, նախքան արտահանումը դադարեցվել է 2021 թվականի հունվարի 25-ին՝ ՀՀ կառավարության N 28-Ն որոշման և այդ որոշման փոփոխությունների 2021 թվականի մայիսի 20-ի 798-Ն որոշման հիման :

“Մետեքսիմ” ՍՊԸ-ն 2016 թվականից լիցենզավորված է վտանգավոր թափոնների մշակման, վնասագերծման, տեղափոխման և պահպանման համար, ներառյալ ԷԵՍԹ (խոշոր կենցաղային տեխնիկա, ինչպիսիք են սառնարանները, կաթսաները, միկրոալիքային վառարանները, տոստերները, լվացքի մեքենաները, աման լվացող մեքենաները, փոշեկուլները և այլն) և կուտակիչներ (կապարի կուտակիչներ): Ընկերությունը նաև հավաքում, պահպանում և մշակում է ոչ վտանգավոր թափոններ՝ այլումինե տարաներ, մետաղական փաթեթավորում և գունավոր և ոչ գունավոր մետաղների մետաղական ջարդոններ: Հավաքված քանակություններ. Գունավոր մետաղներ - օրական մոտ 3 տոննա, ամսական մոտ 90 տոննա, տարեկան մոտ 1000 տոննա, սև մետաղ - օրական ավելի քան 300 տոննա, ամսական մոտ 1000 տոննա, տարեկան մոտ 400,000 տոննա:

Հավաքած ԷԵՍԹ-ն նրանք ապամոնտաժում են և ընտրում են գունավոր և ոչ գունավոր մետաղներ: Շուկայական կամ ապամոնտաժված ԷԵՍԹ-ից հավաքված սև մետաղը վաճառվում է ներքին շուկայում, այլ ընկերությունների կամ արտահանվում հիմնականում Իրան: Շուկայից կամ ապամոնտաժված ԷԵՍԹ-ից հավաքված գունավոր մետաղներից այլումինը նախ հալեցնում են իրենց ձուլարանում (նրանք ունեն երկու վառարան), վերամշակում են այլումինե ձուլակտորների և այնուհետև վաճառում: Սարքավորումը տեղադրված է երկու վայրում՝ Երևան քաղաքում և Արարատի մարզի Սայաթ Նովա գյուղում: Արտադրական հզորությունը կազմում է ամսական մոտ 200-250 տոննա պատրաստի արտադրանք: Շուկայի պահանջարկը շատ մեծ է:

Շուկայական կամ ապամոնտաժված ԷԵՍԹ-ից հավաքված այլ գունավոր մետաղներից հիմնականում երկաթյա մալուխներն օգտագործվում են շինարարության ոլորտում, իսկ մնացած

բոլոր գունավոր մետաղները հիմնականում արտահանվում կամ օգտագործվում են փոքր ձեռնարկությունների կողմից լարերի արտադրության մեջ:

«Մետեքսիմ» ՍՊԸ-ն Իրան է արտահանել բոլոր հավաքագրված կապարի կուտակիչները հետևյալ կերպ. 2017թ.՝ 2500 տոննա, 2018թ.՝ 1200 տոննա, 2019թ.՝ 1750 տոննա: Ընկերությունը դադարեցրել է 2021 թվականի հունվարից օգտագործված կապարի կուտակիչներ գնել/հավաքել/պահելը, քանի որ արտահանումը ժամանակավորապես դադարեցված է:

«ELFUS» ՓԲԸ-ն 2021 թվականին լիցենզավորվել է Երևանի քաղաքապետարանի կողմից՝ կապարի թթվային մարտկոցների արտադրության համար օգտագործված մարտկոցներից արդյունահանվող կապարի վերամշակման համար: Մարտկոցներում պարունակվող հեղուկը չեզոքացվում է սոդայով, ֆիլտրացված, ապա ուղղվում կոյուղի: Ընկերությունը նախատեսել է վերամշակման օբյեկտներ կառուցել: Նոր գործարանը պետք է կարողանա վերամշակել հին մարտկոցների ծծմբաթթուն՝ կրկնակի օգտագործման համար կամ չեզոքացնել այն և հալեցնել կապարը՝ նոր մարտկոցներում՝ նորից օգտագործելու համար: Սակայն նախատեսված գործարանն մինչ այսօր չի կառուցվում:

«Էլբատ» ՓԲԸ-ն հիմնադրվել է 2007 թվականին ՀՀ-ում՝ որպես գերմանա-հայկական համատեղ ձեռնարկություն, որպես Կովկասում ավտոմեքենաների մարտկոցների (կուտակիչների) արտադրության առաջին և միակ գործարանը: Ժամանակակից արտադրական գործարանը կառուցված է ճկուն արտադրական համակարգի վրա, որը հարմարվում է տարբեր արտադրանքի կրեատիվությանը և դիզայնին: Ավտոմատացված բարձրակարգ տեխնոլոգիան հուսալի և մասնագիտացված աշխատուժի հետ միասին թույլ է տալիս վերահսկել ծախսերը և ընդլայնել արտադրական գիծը դիվերսիֆիկացված շուկաների համար:

«Արմալաստ» ՍՊԸ-ն ընդունում է ոչ վտանգավոր ԷԵՍԹ և բաժանում այն պլաստիկ և մետաղական մասերի: Նրանք ապամոնտաժում են Էլեկտրոնային սարքավորումներն ու մալուխները՝ պլաստիկ հանելու համար: Մետաղներ/երկաթ, պղինձ և ալյումին հավաքվում են նաև Էլեկտրոնային սարքավորումներից, մալուխներից, մետաղական խաղալիքներից: Թանկարժեք մետաղները վերաարտահանվում են: Ընկերությունն այդ մետաղական թափոնները վաճառում է մետաղների վերամշակման ընկերություններին, ինչպիսիք են «Էդմետ» ՍՊԸ-ն և «Մետեքսիմ» ՍՊԸ-ն: Ընկերությունը հավաքում կամ ընդունում է նաև մարտկոցների պլաստիկ կաղապարներ, որոնց մետաղական մասերը վաճառում են մարտկոցներ վերամշակող ընկերություններին: Այս ընկերությունը նախատեսում է դիմել վտանգավոր թափոնների հավաքման և մշակման լիցենզիա ստանալու համար:

Երևանի քաղաքապետարանը «Լեյլա Խաչատրյան» ՍՊԸ-ին 2023 լիցենզավորվել է թվականին՝ վտանգավոր թափոնների (ալյումին, պղինձ, համաձուլվածքներ, պողպատի ջարդոն և գունավոր մետաղների) պահեստավորման, վերամշակման, օգտագործման և հավաքման համար:

«Ռուսալ Արմենալ» ՓԲԸ-ն, Երևանի քաղաքապետարանից ստացել է լիցենզիա 2017 թվականին, վտանգավոր թափոնների մշակման, վնասագերծման, տեղափոխման և պահպանման համար, այդ թվում՝ ԷԵՍԹ-ի (սնդիկ լամպեր, սնդիկի ջերմաչափեր և այլն), կուտակիչների (կապարի կուտակիչներ) և տարբեր յուղերի համար: Ալյումինի ձուլման վառարաններից Իրան է արտահանել խարամ՝ 1500 տոննա 2017թ.

«Միևնասյան վերամշակման ընկերություն» ՍՊԸ-ն, 2017 թվականին լիցենզավորվել է Երևանի քաղաքապետարանի կողմից վտանգավոր թափոնների համար, այդ թվում՝ կապարի կուտակիչների մշակման, վերամշակման, տեղափոխման և պահեստավորման համար: Նրանց տվյալներով՝ նրանք կապարի կուտակիչներ էին հավաքում և արտահանում Իրան մինչև 2020 թվականի հունվարը: Այդ ժամանակաշրջանից նրանք այլևս ակտիվ չեն: Իրան արտահանվող կապարի մարտկոցների (կուտակիչների) քանակներն են՝ 22 տոննա՝ 2017 թվականին, 176 տոննա՝ 2018 թվականին, 44 տոննա՝ 2019 թվականին:

«Էկոսիստեմ» ՍՊԸ-ն 2019 թվականին լիցենզավորվել է վտանգավոր թափոնների, օգտագործված կապարաթթվային մարտկոցների/կուտակիչների հավաքման, տեղափոխման և պահպանման համար: Իրան արտահանված կապարի մարտկոցների (կուտակիչների) քանակները՝ 300 տոննա 2019 թվականին՝ 900 տոննա, 2020 թվականին՝ 1000 տոննա, 2021 թվականի հունվարի 25-ից արտահանումը ժամանակավորապես դադարեցվել է:

“Յույս Մոթոր” ՍՊԸ-ն Լիցենզավորվել է 2019 թվականին՝ ավտոմեքենաների մարտկոցների արտահանման/ներմուծման օգտագործված կապարաթթվային մարտկոցներ/ակումուլյատորներ համար: Ընկերությունը ստացել է կապարի մարտկոցներ ընդունելու, դրանք պահեստավորելու, ապա արտահանելու լիցենզիա, բայց քանի որ որևէ աշխատանք չի սկսել, մի քանի տարի առաջ ամեն ինչ դադարեցվել է:

Ինչ վերաբերում է ԷԷՍԹ-ն, թեև ընկերությունների հզորությունը մեծ է, սակայն վերամշակումը հիմնականում կրճատվում է սարքերի ձեռքով ապամոնտաժման, բաղադրիչների և նյութերի տեսակավորման և մանրացման վրա:

Մասնավոր ընկերություններից բացի կան ոչ ֆորմալ խմբեր, հիմնականում տեսակավորողներ, որոնք հավաքում են նաև մետաղական թափոններ, ԷԷՍԹ, մարտկոցներ, կուտակիչներ և այլն, անմիջապես քաղաքի աղբավայրից, Նուբարաշենից և այլ աղբավայրերից: Այնուհետև հավաքված թափոնները վաճառվում են վերամշակող ընկերություններին:

Փոքր մարտկոցների թափոնների և կուտակիչների, ԷԷՍԹ, մետաղական թափոնների պաշտոնական տարանջատում չկա: Ստեղծված, հավաքված և մշակված/վաճառված փոքր մարտկոցների թափոնների և կուտակիչների, ԷԷՍԹ-ի, մետաղական թափոնների և այլնի մասին տվյալներ չկան: Երևանի քաղաքապետարանը չի նախատեսում մանր մարտկոցների և կուտակիչների, ԷԷՍԹ-ների, մետաղական թափոնների և այլնի վերամշակում:

Փոքր մարտկոցներ և կուտակիչներ, ԷԷՍԹ և մետաղական թափոններ հավաքող, տեղափոխող, պահպանող և մշակող մասնավոր ընկերությունների մասին լրացուցիչ տվյալներ ներկայացված են Հավելված 7-ում:

5.4.3 Կենցաղային վտանգավոր թափոններ

Թափոնների հեռացման և սանիտարական մաքրման հիմնական նպատակները և նման գործընթացի կազմակերպման սկզբունքն են՝ նվազեցնել և չեզոքացնել թափոնների բացասական (վտանգավոր) ազդեցությունը մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի վրա, ինչպես նաև ապահովել հարմարավետ և Էկոլոգիապես անվտանգ կենսապայմաններ (*հոդված 4. Թափոնների հեռացման և սանիտարական մաքրման մասին ՀՀ օրենքը*):

Համաձայն ԵՄ չափանիշների՝ ոչ միայն վտանգավոր քաղաքային թափոնները պետք է տարանջատվեն քաղաքային թափոններից, այլև վտանգավոր թափոնները պետք է տեսակավորվեն՝ շրջակա միջավայրի աղտոտումը նվազեցնելու համար:

Վտանգավոր թափոնների կառավարումը/վերամշակումը (վերամշակում, կայունացում, պահեստավորում, տեղափոխում և տեղաբաշխում) համարվում է լիցենզավորման ենթակա գործունեություն (Լիցենզավորման մասին ՀՀ օրենք 43-րդ հոդված): Մի քանի ընկերություններ ստացել են ԿՎԹ մշակման/թաղման լիցենզիա 2021-2023 թվականներին, ինչպես ներկայացված է Հավելված 7-ում:

Վտանգավոր թափոնների կառավարման/վերամշակման համար տարեկան պետական տուրքի դրույքաչափը լիցենզիայի յուրաքանչյուր ներդիրի համար կազմում է 40,000 ՀՀ դրամ (հոդված 19(12), «Պետական տուրքի մասին» ՀՀ օրենք):

Կառավարման/վերամշակման հետևյալ տեսակներից յուրաքանչյուրը՝ վտանգավոր թափոնների հավաքում, տեղափոխում, տեղավորում, պահեստավորում, մշակում, վերամշակում, վերականգնում, հեռացում կամ թաղում, պետք է իրականացվի համապատասխան լիցենզիայի ներդիրի առկայության դեպքում (Կետ 14՝ ՀՀ կառավարության 2003 թվականի հունվարի 30-ի «Վտանգավոր թափոնների վերամշակման, կայունացման, պահպանման, փոխադրման և տեղաբաշխման կարգը հաստատելու մասին» որոշման հավելված:

Ցանկացած թափոն, որն իր ֆիզիկական, քիմիական կամ կենսաբանական հատկությունների պատճառով ստեղծում կամ կարող է որևէ վտանգ ստեղծել մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի համար, պահանջում է դրանց հետ աշխատելու հատուկ մեթոդներ, եղանակներ և տեխնիկա (*Թափոնների մասին ՀՀ օրենք 4-րդ հոդված*):

5.4.3.1 Առողջապահական կենցաղային թափոններ և դեղագործական թափոններ

Զօգտագործված դեղագործական արտադրանք, սուր առարկաներ և այլ պոտենցիալ վարակիչ թափոններ: Առողջապահության կենցաղային և դեղագործական թափոնների պաշտոնական տարանջատում չկա: Առողջապահության կենցաղային և դեղագործական թափոնների որևէ վերամշակում պաշտոնապես չի նախատեսվում: Ստեղծված, հավաքագրված և մշակված կենցաղային առողջապահական թափոնների և դեղագործական թափոնների մասին տվյալները, որոնք դասակարգված են որպես վտանգավոր թափոններ, հասանելի չեն:

Այնուամենայնիվ, կան մասնավոր ընկերություններ, որոնց պայմանագիրը կնքվել է առողջապահական հաստատությունների/հիվանդանոցների կողմից, պետական և մասնավոր առողջապահական հաստատություններում/հիվանդանոցներում ստեղծված առողջապահական և դեղագործական թափոնների հավաքման համար՝ սեփական աղբարկղերով և սեփական հատուկ մեքենաներով, որոնք նպատակ ունեն իրականացնել վերամշակում, մշակում և վերջնական հեռացում նման թափոնների սեփական վերամշակման/մշակման կայաններում: Համաձայն Հայաստանի օրենսդրության՝ բոլոր առողջապահական ստորաբաժանումները պետք է պայմանագիր կնքեն լիցենզավորված բուժական ընկերությունների հետ:

Ներկայումս կան առնվազն երկու լիցենզավորված ընկերություններ, որոնք հավաքում և մշակում են հիվանդանոցներում և առողջապահական ամբուլատոր բաժանմունքներում առաջացած վտանգավոր թափոնները, ինչպես ներկայացված է ստորև: Ընկերությունները որոշ հիվանդանոցներից աղբը հավաքում են շաբաթը մի քանի անգամ: Անհայտ է, թե արդյոք այս

ընկերությունները ի վիճակի են ընդլայնել հավաքման ծառայությունները առողջապահության հետ կապված բոլոր գործառնություններով՝ նման բարձր հաճախականությամբ և հաշվի առնելով, որ կարող են օգտագործվել միայն ներքին հավաքման մեթոդներ: Նաև հայտնի չէ, թե բոլոր հիվանդանոցներն ու առողջապահական ստորաբաժանումներն ունեն նման պայմանագրեր և ստուգում են վերամշակված թափոնների ընդհանուր քանակությունը: Հավաքված և մշակված առողջապահական թափոնների քանակի վերաբերյալ տվյալները հասանելի չեն, ինչպես նաև չկան տվյալներ մշակման օբյեկտների հզորության մասին:

Ցավոք, տնային տնտեսությունները առողջապահական թափոնները և դեղագործական թափոնները վերացնում են խառը թափոնների համար նախատեսված աղբարկղերում:

“Էկոլոգիա ՎԿՀ” ՍՊԸ-ն Արմավիրի մարզի Էջմիածնին քաղաքում հիմնված, որը շատ մոտ է Երևան քաղաքին, հիմնադրվել է 2006 թվականին, լիցենզիա է ստացել 2011 թվականին՝ հավաքելու, պահելու, վերամշակելու, ոչնչացնելու/այրելու ԿՎԹ-ն, այդ թվում՝ առողջապահական թափոններ, դեղագործական թափոններ, վտանգավոր քիմիական թափոններ, քարթրիջներ, գովազդային պաստառներ, և ոչ վտանգավոր թափոններ, ներառյալ փաթեթավորման թափոնները, կենսաթափոնները և խոշոր եզրաչափերի թափոնները: Գործունեության վայրը՝ Վաղարշապատ քաղաք (Էջմիածին քաղաք) և Երևան քաղաք, գումարած բոլոր մարզային հիվանդանոցները: Օգտագործված դեղամիջոցներից բացի, ընկերությունը հավաքում է թափոններ, որոնք ներառում են վիրակապեր, գիպսային ձուլվածքներ, միանգամյա օգտագործման սպիտակեղեն, ներարկիչներ, մարմնի մասեր, մարմնի մնացորդներ, արյան պարկեր և պահածոյացված արյուն, գունավոր մետաղներ պարունակող քիմիական նյութեր և հանքային յուղեր:

Ընկերությունը բժշկական հաստատություններին տրամադրում է թափոնների հիգիենիկ, մեկանգամյա օգտագործման տարաներ և դրանք գործարան տեղափոխում բժշկական թափոնների տեղափոխման համար մասնագիտացված սեփական մեթոններով: Շրջանառության մեջ է մոտ 2000 տարա:

Ընկերությունն աղբը միայն այրում է, չի մշակում, չի վերականգնում: Նրանք այրում են հավաքված թափոնները՝ ժամկետանց սննդամթերք, ժամկետանց դեղամիջոցներ, յուղեր, ներկեր, լաթեր, առողջապահական և դեղագործական թափոններ, ՎԹ քիմիական նյութեր, քարտրիջներ և գովազդային պաստառներ, յուղերի թափոններ և ուտելի յուղեր, կենսաթափոններ, խոշոր եզրաչափերի թափոններ և այլն: Այրման կայանը աշխատում է 3 հերթափոխով՝ յուրաքանչյուր հերթափոխով այրվում է 2,5 տոննա թափոն 1600C ջերմաստիճանում: Կենսաբանական թափոնների հեռացման կայան է: Ընկերության սարքավորումները կարող են ոչնչացնել / այրել / ոչ միայն բժշկական թափոնները:

“Էկոլոգիա ՎԿՀ” ՍՊԸ-ն Հավաքում և այրում է առողջապահական և դեղագործական թափոնները միայն պետական հաստատություններից և կազմակերպություններից, ոչ թե տնային տնտեսություններից, ինչպես նկարագրված է վերևում: ԷԿՈ ԳՐՈՒՊ Ինթ.-ը դիմել է ՎԹ հավաքման և մշակման լիցենզիա ստանալու համար, նույնը, ինչ ստացել է «Էկոլոգիա ՎԿՀ» ՍՊԸ-ն, սակայն լիցենզիան դեռ չի ստացել:

Առողջապահական կենցաղային և դեղագործական թափոնները հավաքող, տեղափոխող, պահպանող և վերամշակող մասնավոր ընկերությունների մասին լրացուցիչ տվյալներ ներկայացված են Հավելված 7-ում:

“Էկոպրոտեկտ” ՍՊԸ-ն լիցենզավորված է 2011 թվականից՝ վտանգավոր թափոնների հավաքման, տեղափոխման, պահպանման և այրման համար, հիմնականում՝ բժշկական թափոններ, այդ թվում՝ առողջապահական թափոններ, բժշկական և կլինիկական թափոններ, դեղագործական թափոններ, վտանգավոր քիմիական թափոններ, յուղով թրջված լաթեր, օգտագործված յուղով լցված սարքավորումներ, քարթրիջներ, գովազդային պաստառներ, ՇՔԹ վտանգավոր բաղադրիչներ, շարժիչի թափոններ և ուտելի յուղեր, ժամկետանց սննդամթերք և բանջարեղեն և ոչ վտանգավոր թափոններ, ներառյալ փաթեթավորման թափոնները, կենսաթափոնները և խոշոր եղրաչափերի թափոնները:

Վերոհիշյալ թափոնները պիրոլիզի գործընթաց են անցնում հատուկ վառարաններում մինչև 1300 °C ջերմաստիճանում: Պիրոլիզի գործընթացի արդյունքում բժշկական թափոնները վերածվում են պասիվ և անվնաս մնացորդի, որի ծավալը մի քանի հարյուր անգամ ավելի փոքր է, քան սկզբնական թափոնները, և անվնաս գազային արտադրանքները՝ ածխածնի օքսիդը և ջրածինը: Դիօքսինի արտանետումը լիովին վերացված է:

«Էկոպրոտեկտ» ՍՊԸ-ն մասնագիտացած է կլինիկական թափոնների, բժշկական այլ թափոնների և կենդանական ծագման աղտոտված սննդամթերքի լիկվիդացիայի և օգտագործման մեջ: Բոլոր հարակից միջոցառումները (հավաքում, բեռնում, փոխադրում և այլն) իրականացնում է «Էկոպրոտեկտ» ՍՊԸ-ն: Թափոնների օգտագործման գործընթացի ավարտից հետո «Էկոպրոտեկտ» ՍՊԸ-ն պատրաստում է համապատասխան փաստաթղթեր, որոնք անհրաժեշտ են համապատասխան պետական մարմիններին և իշխանություններին զեկուցելու համար՝ հակընդդեմ կնքված պայմանագրի հիման վրա:

Այրման կայանը հաստատվել է ՇՄԱԳ-ով: Մոտակա տներից 500մ հեռու է: ԷՆ-ը տարեկան մեկ անգամ չափում է ծխատար գազի որակը: Աշխատողների որակավորումը և այրման գործարանի տեխնիկական ստուգումը գտնվում է Արտակարգ իրավիճակների Նախարարության վերահսկողության ներքո՝ Նույնպես տարին մեկ անգամ: Դա ըստ օրենքի: Այրիչ/պտտվող վառարանը և պտտվող վառարանից առաջ Նախատաքացման խցիկը ներկրված են Իտալիայից, Էլեկտրոնային մասը, այրիչի ավտոմատ շահագործման սեղանը Գերմանիայից է, կարծր մասը՝ Չինաստանից: Մինչ այսօր Նրանք աշխատում են 1 հերթափոխով, բայց կարող են աշխատել օրական 3 հերթափոխով: Աշխատողների թիվը 13 է: Այրիչի հզորությունը՝ 250 կգ/ժամ: Մեկ խմբաբանակը կազմում է մոտավորապես 20 կգ (կախված թափոնների չափից/ծավալից), մեկ խմբաբանակի այրման ժամանակը 3-4 րոպե է: Այրման ջերմաստիճանը Նախատաքացման խցիկում 900C է, իսկ պտտվող վառարանում՝ 1200C:

Համաձայն ազգային օրենսդրության՝ բոլոր բուժհաստատությունները պետք է տեսակավորեն բժշկական թափոնները և անձնագրի հետ միասին հասցնեն իրենց, բայց շատ դեպքերում դա չեն անում: Խնդիրն այն է, որ գոյություն ունեցող օրենսդրությունը մի կողմից պետք է բարելավվի, իսկ մյուս կողմից՝ ավելի մեծ խնդիրը գործող օրենսդրության վատ կիրառման մեջ է: Գործող օրենսդրության կատարման և կատարելագործման այս տեսակի բացերը պետք է ինչ-որ կերպ լուծվեն:

Բուժհաստատություններից հավաքված թափոնների մեծ մասը սննդի թափոնների հետ խառնված բժշկական թափոններ են (հիմնականում ժամկետանց սննդի թափոններ): Ընկերությունը պարտավոր է գոյացած և տեսակավորվող թափոնները հավաքել ձմռանը 72 ժամում, իսկ ամռանը՝ 48 ժամում: Թափոնների հավաքման արժեքը 400-ից 1800 դրամ է՝ կախված հեռավորությունից/տրանսպորտային երթուղուց:

Թափոնների հավաքմանը կնպաստի ինչ-որ խթանման կենտրոնի ստեղծումը, որտեղ մարդիկ կարող են թողնել հին, օգտագործված իրերը և դրա համար նվեր ստանալ տեղական արտադրանք:

Անձնագիրը, որը բժշկական հաստատությունը տրամադրում է ընկերությանը թափոնների հավաքման ժամանակ, ունի հետևյալ տվյալները. անձը, ով հավաքել է թափոնները, բժշկական հաստատությունից այն անձի անունն ու ստորագրությունը, ով այդ թափոնները հանձնել է հավաքողին: Ընկերությունը պարտավոր չէ անձնագիրը ներկայացնել ոչ մեկին, ոչ էլ տեղեկացնել, թե հավաքված աղբից որքանն է այրվել և որքանն է հասցվել Նուբարաշենի աղբավայր:

Ընկերությունը հավաքել է (և այրել) 15,326 կգ թափոն 2021 թվականի հունիսին, և մոտավորապես 40,000 կգ (որից 18,000 կգ-ը սնունդ է եղել) 2020 թվականի նոյեմբերին, քանի որ հիվանդների թիվը այդ ժամանակահատվածում շատ մեծ է եղել (COVID-19 համաճարակ):

Հավաքման տարածքը Երևան քաղաքն է և հարակից գյուղերը: Այրման գործարանը գտնվում է Նուբարաշենի տարածքում:

Որպես վառելիք՝ ընկերությունը գազն է օգտագործում այրման օդը տաքացնելու համար: Որպես վառելիք կարող են օգտագործվել նաև մեխանիկական յուղ, յուղած տեքստիլ (ավտոմոբիլային թափոններ):

Բացի բժշկական թափոններից, ընկերությունը մշակում է նաև ժամկետանց դեղագործական թափոններ, մաքրող միջոցներ, լվացող միջոցներ, թթուներով, քիմիական նյութերով փաթեթավորում, ներկեր, լաթեր, լուծիչներ, կոսմետիկ թափոններ խանութներից/օծանելիքներից, թունաքիմիկատներ և այլն: Ընկերությունը ցանկանում է այրել ԿԿԹ-ի մասը և երկարացնել աշխատանքային ժամերը օրական 8 ժամից մինչև 24 ժամ: Բայց դա պետք է լավ կազմակերպի Երևանի քաղաքապետարանի կողմից՝ հավաքման կետեր ստեղծվեն, աշխատեն բնակչության հետ:

Հիմնական խնդիրը ստուգման բացակայությունն է:

5.4.3.2 Վտանգավոր կենցաղային քիմիական նյութեր

Վտանգավոր քիմիական նյութերի պաշտոնական տարանջատում չկա. տնային տնտեսությունների մաքրման և անձնական խնամքի միջոցներ, ներկեր, լաթեր, թանաքներ, սոսինձներ, խեժեր և սոսինձներ, կենցաղային և այգիների թունաքիմիկատներ, ֆոտո-քիմիական նյութեր, լուծիչներ, լուծիչների վրա հիմնված ներկեր, հեղուկներ (թթուներ, ալկալային), մաքրող և փայլեցնող քիմիական նյութեր, լվացող միջոցներ, պարարտանյութեր և այլ այգիների քիմիկատներ, լողավազանների կամ սպա լողարանների քիմիական նյութեր, աերոզոլներ, հակասառնեցման, կոսմետիկ թափոններ և այլն:

Ստեղծված, հավաքված և մշակված քիմիական նյութերի մասին տվյալները հասանելի չեն: Քաղաքապետարանի կողմից որևէ վերամշակում չի նախատեսվում: Ցավոք, տնային տնտեսությունները թափում են վտանգավոր քիմիական թափոնները խառը թափոնների համար նախատեսված թափոնամաններում:

“Էկոլոգիա ՎԿՅ” ՍՊԸ-ն լիցենզավորվել է 2011 թվականին՝ վտանգավոր քիմիական թափոնների հավաքման և այրման համար, բայց միայն հասարակական հաստատություններից և կազմակերպություններից, ոչ թե տնային տնտեսություններից, ինչպես նկարագրված է վերևում: Բայց այն կարելի է փոխել Երևանի քաղաքապետարանի աջակցությամբ:

“Էկոպրոտեկտ” ՍՊԸ-ն լիցենզավորվել է 2011 թվականին՝ վտանգավոր քիմիական թափոնների հավաքման և այրման համար, բայց միայն հասարակական հաստատություններից և կազմակերպություններից, ոչ թե տնային տնտեսություններից, ինչպես նկարագրված է վերևում: Բայց այն կարելի է փոխել Երևանի քաղաքապետարանի աջակցությամբ:

“Ջինեքո” ՍՊԸ-ն 2009 թվականին լիցենզավորված, 2009 թվականից հավաքում է ռետնոգեն ժապավեններ և ֆոտոժապավեններ և վնասագերծում դրանք քիմիական նյութերով:

Մասնավոր ընկերությունների մասին լրացուցիչ տվյալներ, որոնք հավաքում, տեղափոխում, պահում և վերամշակում են քարթրիջներ և գովազդային պաստառները՝ ներկայացված են Հավելված 7-ում:

5.4.3.3 Քարթրիջներ և գովազդային պաստառներ

Քարթրիջների և գովազդային պաստառների պաշտոնական տարանջատում չկա: Հավաքված, գոյացած և վերամշակված քարթրիջների և գովազդային պաստառների մասին տվյալները հասանելի չեն: Քարթրիջների և գովազդային պաստառների վերաբերյալ քաղաքապետարանը որևէ վերամշակում չի կանխատեսում: Քարթրիջները և գովազդային պաստառները դասակարգվում են որպես վտանգավոր թափոններ: Ցավոք, տնային տնտեսությունները խառը թափոնների համար նախատեսված թափոնամաններում նետում են նաև այս թափոնները:

“Էկոլոգիա ՎԿՀ” ՍՊԸ-ն, 2011 թվականին լիցենզավորված, հավաքում և այրում է քարթրիջներ և գովազդային պաստառներ, միայն հասարակական հաստատություններից և կազմակերպություններից, ոչ թե տնային տնտեսություններից, ինչպես նկարագրված է վերևում: ԷԿՈ ԳՐՈՒՊ ԻՆԹ-ը դիմել է վտանգավոր թափոնների հավաքման և վերամշակման լիցենզիա ստանալու համար, սակայն լիցենզիան դեռ չի ստացել:

“Էկոպրոտեկտ” ՍՊԸ-ն, 2011 թվականին լիցենզավորված, չի հավաքում և չի այրում քարթրիջներ և գովազդային պաստառներ, ոչ հանրային հաստատություններից և կազմակերպություններից, ոչ էլ տնային տնտեսություններից, ինչպես նշված է վերևում: Բայց դա կարելի է փոխել Երևանի քաղաքապետարանի աջակցությամբ:

“Արմալաստ” ՍՊԸ-ն, մանրացնում, աղում է դատարկ քարթրիջները և գովազդային պաստառներ և դրանից արտադրում է պոլիէթիլենային ծածկույթներ, խողովակներ և պարկեր:

“Էկո պլաստ” ՍՊԸ-ն (“Էկոպլաստիկ”) մանրացնում, աղում է դատարկ քարթրիջներն ու գովազդային պաստառները և դրանից արտադրում է պոլիէթիլենային ծածկույթներ, խողովակներ և պարկեր: Պահանջարկը գերազանցում է առաջարկը: Այս տեսակի վերամշակված թափոնների օրական պահանջարկը կազմում է 300-800 կգ: Էկոպլաստիկը չի կարող կատարել այս պահանջը:

Մասնավոր ընկերությունների մասին լրացուցիչ տվյալներ, որոնք հավաքում, տեղափոխում, պահում և վերամշակում են քարթրիջները և գովազդային պաստառները, ներկայացված են Հավելված 7-ում:

5.4.4 Հանքային յուղերի և խոհանոցային յուղերի թափոններ

Յուղերի թափոնները բոլոր հանքային կամ սինթետիկ յուղերն են կամ քսանյութերը, որոնք անօգտագործելի են այն նպատակների համար, որոնց համար դրանք ի սկզբանե նախատեսված էին, օրինակ՝ հիդրավլիկ յուղեր, շարժիչային, տուրբինային յուղեր կամ այլ քսանյութեր, ծովային

յուղեր, յուղեր կամ հեղուկներ մեկուսացման կամ ջերմության փոխանցման համար, այլ հանքային կամ սինթետիկ յուղեր, ինչպես նաև նավթի մնացորդներ տանկերից, նավթ-ջուր խառնուրդներից և էմուլսիաներից: Այս բոլոր շարժիչային յուղերը դասակարգվում են որպես վտանգավոր թափոններ: Խոհանոցային յուղը այն է, որն արտադրվում է սննդի և զբոսաշրջային գործունեության, արդյունաբերության, առևտրի և նմանատիպ այլ գործունեության արդյունքում: Դա դասակարգվում է որպես ոչ վտանգավոր թափոն:

Յուղերի թափոնների ամենամեծ քանակությունը, որը, ըստ հաշվարկների, առաջանում է Երևան քաղաքի տարածքում, հայտնվում է աղբավայրերում/աղբանոցներում կամ քաղաքի կոյուղու համակարգում և հողատարածքներում, մինչդեռ չնչին քանակությունը վերամշակվում է գրանցված օբյեկտներում: Ելնելով յուղերի թափոնների հավաքման տվյալներից՝ կարելի է եզրակացնել, որ գազալցակայաններում և ավտոտեխսպասարկման կետերում յուղերի թափոնների կազմակերպված հավաքման մեծ ներուժ կա: Օգտագործված յուղերի մեծ մասը ապօրինի օգտագործվում է փայտի պաշտպանման, տարբեր կաղապարներ (շինություններ) յուղելու, մոլախոտերը ոչնչացնելու և դրանք այրելու համար:

Հանքային յուղերի և ուտելի յուղերի թափոնների պաշտոնական տարանջատում չկա: Գոյացած, հավաքված և մշակված հանքային յուղերի, այդ թվում՝ ուտելի յուղերի մասին տվյալները հասանելի չեն: Յուղերի վերամշակում չի կանխատեսվում քաղաքային մակարդակով: Ցավոք, տնային տնտեսությունները և այլ գեներատորները հանքային յուղերը, ներառյալ խոհանոցային յուղը թափում են խառը թափոնամանե:

Առկա տվյալների համաձայն՝ Երևան քաղաքի տարածքում իրականացվում է յուղի թափոնների ջերմամշակում, որն իրականացվում է մասնավոր ընկերությունների կողմից:

“Էկոլոգիա ՎԿՅ” ՍՊԸ-ն, լիցենզավորված 2011 թվականին, հավաքում և այրում է հանքային յուղերի և ուտելի յուղերի թափոնները միայն պետական հաստատություններից և կազմակերպություններից, ոչ թե տնային տնտեսություններից, ինչպես նկարագրված է վերևում:

“Էկոպրոտեկտ” ՍՊԸ-ն 2011 թվականին լիցենզավորված, չի հավաքում և չի այրում հանքային յուղեր և ուտելի յուղեր, ոչ հասարակական հաստատություններից և կազմակերպություններից, ոչ էլ տնային տնտեսություններից, ինչպես նշված է վերևում: Բայց դա կարելի է փոխել Երևանի քաղաքապետարանի աջակցությամբ:

“Ռուսալ Արմենալ” ՓԲԸ-ն, լիցենզավորված 2017 թվականին, հավաքում և մվերաշակում է տարբեր թափոններից յուղեր: Վերամշակման տեխնոլոգիան անհայտ է:

«Զի Բի Թեքնոլոջիս» ՍՊԸ-ն, 2017 թվականին լիցենզավորված՝ հավաքում և վերամշակում է ուտելի յուղ և օգտագործված բուսական յուղ: Վերամշակման տեխնոլոգիան անհայտ է, բայց նրանք արտադրում են բիոդիզել և բիովառելիք՝ խոհանոցային յուղից:

“ԱՄԵՍԿԱ” ՍՊԸ-ն Կոտայքի մարզի Արուսյան քաղաքում գործող, 2014 թվականին լիցենզավորվել է վտանգավոր թափոնների վերամշակման, տեղափոխման և պահեստավորման համար: Այս ընկերությունը մշակում է յուղերի թափոնները (և օգտագործված անվադողերը) պիրոլիզի միջոցով դիզելային վառելիք և սև ածխածնի արտադրության համար: Սա պիրոլիզի միակ գործարանն է Հայաստանում:

Լրացուցիչ տվյալներ մասնավոր ընկերությունների մասին, որոնք հավաքում, տեղափոխում, պահում և վերամշակում են հանքային յուղերի և ուտելի յուղերի թափոնները, ներկայացված են Հավելված 7-ում:

5.4.5 Սնդիկ պարունակող յուլինեսցենտային խողովակների թափոններ, սնդիկի ջերմաչափեր

Սնդիկ պարունակող յուլինեսցենտային խողովակների և սնդիկի ջերմաչափերի պաշտոնական տեսակավորում չկա: Սնդիկ պարունակող յուլինեսցենտային խողովակների և սնդիկային ջերմաչափերի մասին տվյալները հասանելի չեն: Երևանի քաղաքապետարանը սնդիկ պարունակող յուլինեսցենտային խողովակների և սնդիկային ջերմաչափերի վերամշակում չի կանխատեսում: Ցավոք, տնային տնտեսությունները և այլ գեներատորները սնդիկ պարունակող յուլինեսցենտային խողովակները և սնդիկի ջերմաչափերը թափում են խառը թափոնների համար նախատեսված թափոնամաններում: Սնդիկ պարունակող յուլինեսցենտային խողովակները և սնդիկի ջերմաչափերը դասակարգվում են որպես վտանգավոր թափոններ և պետք է հավաքվեն այլ թափոններից առանձին: Ակնկալվում է, որ այս թափոնների հոսքը կնվազի լուսավորության նոր տեխնիկայի ներդրման շնորհիվ:

ԷԿՈ ԳՐՈՒՊ ԻՆԹ. հավաքում և մշակում են քիմիական և/կամ ջերմային եղանակով սնդիկ պարունակող յուլինեսցենտային խողովակներ, սնդիկային ջերմաչափեր, մանրեասպան լամպեր, էներգախնայող լամպեր, արևային լամպեր և այլն: 2020 թվականին մշակված քանակները ներկայացված են հետևյալ աղյուսակում: Նրանք դիմել են ՎԹ թափոնների հավաքման և մշակման լիցենզիա ստանալու համար, ինչպես «Էկոլոգիա ՎԿՀ» ՍՊԸ-ն, սակայն լիցենզիա դեռ չեն ստացել:

Աղյուսակ 5.12. Սնդիկ պարունակող յուլինեսցենտային խողովակների և լամպերի թափոններ, որոնք այրվել են ԷԿՈ ԳՐՈՒՊ ԻՆԹ.-ի կողմից, 2020 թ.

Օգտագործում (ապամերկուրիիզացիա)	Քանակ	սնդիկ պարունակող թափոններ	Գինը դրամով
Կյուլինեսցենտային լամպ	70/հատ	Ջերմաչափեր	2,000/կգ
Ախտահանման լամպեր	120/ հատ	Ճնշման չափիչներ	2,000/կգ
Էներգախնայող լամպ և մեքենայի դիմային լամպ	120/ հատ	Իզոլյատորներ	2,000/կգ
Գազային խողովակ	120/ հատ	Կոնտակտներ	2,000/կգ
Արևային լամպ	200/ հատ	Մոնիտորներ	2,000/կգ
		Այլ	2,000/կգ

Քիմիական մշակման հզորությունը (8 տեսակի թափոնների համար)՝ մինչև 20000 տոննա/տարեկան: Ջերմային մաքրման հզորությունը (3 տեսակի թափոնների համար)՝ մինչև 50000 տոննա/տարեկան: Այրման համակարգի ելքի մոտ տեղադրված են ծխի հեռացման և ծխատար գազերի մաքրման համակարգեր: Ցիկլոնից դեպի ծխնելույզ տանող խողովակում տեղադրված է մաքրիչ / ածխածնային ֆիլտր: Մնացած մոխիրը բեռնվում է պարկերի մեջ: Մնացորդը բարձր ջերմաստիճանի պատճառով ամբողջությամբ չեզոքացվում է և կարող է օգտագործվել տարբեր շինարարական խառնուրդների պատրաստման համար: Ֆիզիկական մաքրման հզորությունը (4 տեսակի թափոնների համար)՝ մինչև 250,000 տոննա/տարեկան:

Համակցված մաքրման հզորությունը՝ սնդիկի թափոնների հեռացման կայան՝ մինչև 200 լամպ/ժամ և 8000 գազային լամպեր և էներգախնայող լամպեր/8 ժամում:

“Ռուսալ Արմենալ” ՓԲԸ-ն լիցենզավորված 2017 թվականին՝ հավաքում և վերամշակում է ԷԷՍԹ (սնդիկի լամպեր, սնդիկի ջերմաչափեր): Վերամշակման տեխնոլոգիան անհայտ է:

Լրացուցիչ տվյալներ մասնավոր ընկերությունների մասին, որոնք հավաքում, տեղափոխում, պահում և վերամշակում են սնդիկ պարունակող լուսնեղակային խողովակների և սնդիկի ջերմաչափերի թափոններ՝ ներկայացված են Հավելված 7-ում:

5.4.6 ՇԲԹ վտանգավոր բաղադրիչներով

Վտանգավոր բաղադրիչներով ՇԲԹ-ն պետք է հավաքվի այլ թափոններից առանձին: Այն բացասաբար է անդրադառնում շրջակա միջավայրի վրա՝ այն թափելով աղբավայրեր: Բացի այդ, այս թափոնների մեծ մասը կարող է կրկին օգտագործվել:

Վտանգավոր բաղադրիչներով ՇԲԹ-ի պաշտոնական տարանջատում չկա: Վտանգավոր բաղադրիչներով ստեղծված, հավաքագրված և մշակված ՇԲԹ-ի մասին տվյալներ հասանելի չեն: Քաղաքապետարանի կողմից այս թափոնների վերամշակում չի կանխատեսվում: Ցավոք, տնային տնտեսություններն ու այլ գեներատորները այս թափոնները թափում են խառը թափոնամաններ:

“Խաչիար” ՍՊԸ-ն լիցենզավորվել է 2019 թվականին՝ Շ և Զ թափոնների նման վտանգավոր թափոնների վերամշակման, վնասագերծման, տեղափոխման և պահպանման համար: Նրանք մշակում են ասֆալտբետոնե սալիկներ և ասֆալտբետոնե խառնուրդներ: Նրանք ճանապարհաշինական աշխատանքներով են զբաղվում Հայաստանի տարբեր մարզերում, ունեն իրենց ասֆալտի գործարանը, որտեղ վերամշակում են քանդված ասֆալտը: Փողոցները սալահատելիս իրենց տեխնիկայով ջարդոնի վերածված հին ասֆալտը կուտակվում է աղբավայրում, այնուհետև այն մանրացվում է հատուկ աղացում և նորից օգտագործվում ճանապարհաշինության մեջ: Շինարարական այլ թափոններ, ասբեստի կտորներ, դրանք չեն վերամշակվում:

Վտանգավոր բաղադրիչներով ՇԲԹ-ն հավաքող, տեղափոխող, պահպանող և վերամշակող մասնավոր ընկերության մասին լրացուցիչ տվյալներ ներկայացված են Հավելված 7-ում:

5.4.7 Տեքստիլ

Տեքստիլ թափոնները պետք է հավաքվեն այլ թափոններից առանձին: Տեքստիլ թափոնները, որպես կենսաթափալիկ թափոնների մաս, և որպես ոչ վտանգավոր թափոններ, նույնպես բացասաբար են ազդում շրջակա միջավայրի վրա՝ դրանք թափելով աղբավայրեր: Բացի այդ, տեքստիլ հագուստը կարող է կրկին օգտագործվել: Այսպիսով, տեքստիլ թափոնները Հայաստանում, այդ թվում՝ Երևանում, ամենամեծ և աճող ինդիյաններից են: Այս թափոնները հեռացնելու համար Երևանի քաղաքապետարանը ներկայումս չունի ենթակառուցվածք:

Տեքստիլ թափոնների պաշտոնական տարանջատում չկա: Ստեղծված տեքստիլ թափոնների վերաբերյալ տվյալներ չկան: Քաղաքապետարանի կողմից տեքստիլ թափոնների վերամշակում չի կանխատեսվում: Ցավոք սրտի, տնային տնտեսությունները և այլ գեներատորները տեքստիլ թափոնները թափում են խառը թափոնների համար նախատեսված թափոնամաններում:

5.4.8 Կենսաթափոններ

Կենսաթափոնները պետք է հավաքվեն այլ թափոններից առանձին: Կենսաթափոնները, որպես կենսաթափալվող թափոնների մի մաս, և որպես ոչ վտանգավոր թափոններ, նույնպես հսկայական բացասական ազդեցություն են ունենում շրջակա միջավայրի վրա՝ դրանք թափելով աղբավայրեր: Բացի այդ, կենսաթափոնները կարող են կոմպոստացվել, մշակվել: Այսպիսով, կենսաթափոնները Հայաստանում, այդ թվում՝ Երևանում, ամենամեծ և աճող խնդիրներից են: Այս աղբը հեռացնելու համար Երևանի քաղաքապետարանը ներկայումս չունի ենթակառուցվածք:

Կենսաթափոնների պաշտոնական տարանջատում չկա: Ստեղծված կենսաթափոնների վերաբերյալ տվյալները հասանելի չեն: Քաղաքապետարանը կենսաթափոնների վերամշակում չի կանխատեսում: Ցավոք սրտի, տնային տնտեսությունները և այլ գեներատորները կենսաթափոնները նետում են խառը թափոնների համար նախատեսված թափոնամաններում:

5.5 Խառը ՔԹ և թափոնների հոսքերի առկա հավաքման և մաքրման օբյեկտների վերլուծություն

5.5.1 Տարանջատ հավաքման կետեր

Թեև կան բազմաթիվ մասնավոր ընկերություններ, որոնք շահագրգռված են քաղաքային թափոններից որոշակի արժեքավոր ֆրակցիաների առանձին հավաքմամբ, սակայն ներկայումս Երևանում չկան տարանջատ հավաքման վայրեր, որոնք կարող են հավաքել տեսակավորված վերամշակվող թափոններ, փաթեթավորման թափոններ, ԷԵՍԹ, մարտկոցներ և կուտակիչներ, յուղեր: տնային տնտեսություններից ՇՔԹ-ներ, խոշոր եզրաչափերի թափոններ, տեքստիլի թափոններ, ՎԹԿ և այլ կենցաղային թափոններ:

Հավաքման կայանների մասին գաղափարը նախաձեռնվել է ԿՇՄՊ թափոնների տեսակավորման բաժնի կողմից՝ հավաքված փաթեթավորման թափոնները պահելու համար, նախքան վերամշակվող ընկերություններին տալը, հավաքել ՎԹԿ, ԷԵՍԹ, խոշոր եզրաչափերի թափոններ, վտանգավոր քիմիկատներ, ավտոմոբիլային թափոններ, տնային տնտեսությունների կողմից առաջացած ՇՔԹ, մեքենաների անվադողեր և այլն: Բացի այդ նախաձեռնությունից, հավաքման կայանները թույլ կտան կենցաղային թափոններ առաջացնողներին, ինչպիսիք են բնակիչները/տնտեսությունները, փոքր ընկերությունները, արհեստագործական արհեստանոցները և թաղամասերի խանութները նվազեցնել թափոնների հավաքման և հեռացման համար վճարը, նույնիսկ պահեստավորված վերամշակվող թափոնների համար վճար վաստակելու համար: ԿՇՄՊ-ի գաղափարն էր սկզբում ստեղծել մոտ 5 հավաքման կայաններ Երևանում և մոտ 20 կետ՝ որպես հավաքման մեքենաների կայանատեղ, և մոտ ապագայում հավաքագրման կետերի թիվը գոյություն ունեցող 135-ից հասցնել մոտ 600-ի՝ որպես առաջին քայլ և ավելի բարձր 1000 հավաքման կետ՝ որպես երկրորդ քայլ: Խոշոր եզրաչափերի թափոնների հավաքումը կարող է իրականացվել ամսական մեկ կամ երկու անգամ՝ որպես հաստատված օր բոլոր տնային տնտեսությունների և փոքր ընկերությունների համար: ՇՔԹ հավաքումը կարող է իրականացվել կանչերի դեպքում:

Կենցաղային վտանգավոր թափոնների հավաքման համար ԿՇՄՊ-ն նախատեսում էր նույնիսկ 1110 լ ծավալով գոյություն ունեցող կարմիր տարաները, որոնք չեն օգտագործվում որևէ տեսակի թափոն հավաքելու համար, բաժանել տարբեր տեսակի ՎԹԿ-ների համար՝ մասնավորապես ԷԵՍԹ-

ի, ինչպիսիք են մարտկոցները, լամպերը, բջջային հեռախոսները , հեռուստացույցներ, համակարգիչներ և այլն:

Խոշոր էլեկտրական սարքերը (սառնարաններ, սառցարաններ, գազօջախներ, վացքի մեքենաներ), ինչպես նաև այլ վտանգավոր թափոնները (վացող միջոցներ, մաքրող միջոցներ, օգտագործված յուղեր, ինչպիսիք են շարժիչի և փոխանցման յուղերը և քսայուղերը, օգտագործված խոհանոցային յուղերը, աղտոտված տարաներ, թթուներ և ալկալիներ, ներկանյութեր, ներկերի մնացորդներ, լաթեր, լուծիչներ, թունաքիմիկատներ, նոսրացնող նյութեր, փայտի կոնսերվանտներ, քիմիական նյութեր, սոսինձներ, Էմալային ներկեր, մոլախոտերի ոչնչացման պարարտանյութեր, ինչպես նաև այս նյութերով աղտոտված բոլոր տարաները, տոներներ և քարթրիջներ, կուտակիչներ, մարտկոցներ, քիմիական նյութեր, դեղագործական թափոններ, օգտագործված մեքենաների անվադողեր և այլն) նախատեսված չէր ԿՇՄՊ-ի կողմից: Քիչ մասնավոր ընկերություններ կան, որոնք ՎԹԿ-ի մի մասը հավաքում են՝ հիմնվելով ստացված լիցենզիաների վրա, նպատակ ունենալով վերամշակել (ԷԷՍԹ, օգտագործված անվադողեր, ՎԹԿ) կամ արտահանել Իրան (կապարի կուտակիչներ), մինչև այն ժամանակավորապես կասեցվեց 2021 թվականին: .

2021 թվականին Երևանի քաղաքապետարանը ԿՇՄՊ-ի հետ համատեղ նախատեսել է կառուցել հավաքման երեք կետ, որոնց համար ընտրվել են վայրեր՝ փոքրը՝ Արաբկիր համայնքում, իսկ մեծերը՝ Երկու թաղամասերում՝ Ավան և Նոր Նորք: Բոլոր 3 վայրերի համար պատրաստվել է մանրամասն նախագիծ: Արաբկիրում գտնվելու վայրը մոտ է քաղաքի կենտրոնին, այս կետի գործունեությունը հնարավոր է վերահսկել և դա կարող է մշտական չլինել: Մալաթիա-Սեբաստիա չորրորդ թաղամասում տեղանքի ընտրությունը քննարկման փուլում էր: Մինչ օրս այս կետերի հետ կապված որևէ առաջընթաց չկա:

Հավաքման կետերի համար տեղանքի ընտրությունը կատարում է քաղաքապետարանի ճարտարապետության և քաղաքաշինության վարչությանը: Աշխատանքների վերահսկումը ենթակա է շինարարության և բարեկարգման վարչության, ԿՇՄՊ-ի, նախագծային ընկերության և շրջակա միջավայրի պահպանության վարչությանը:

Ավանում ընտրված վայրերի հողատարածքը պատկանում է Երևանի քաղաքապետարանին: Արաբկիրում և Նոր Նորքում ընտրված վայրերի հողատարածքները պատկանում են քաղաքապետարանին, սակայն տրամադրվել են ԿՇՄՊ-ին: Նախկինում յուրաքանչյուր թաղամաս ուներ իր սեփական ԿՇՄՊ-ն: Այժմ մեկ ԿՇՄՊ-ն ընդգրկում է ամբողջ քաղաքը:

Այնուամենայնիվ, հավաքման կետերը պետք է ստեղծվեն Երևանի քաղաքապետարանի 12 վարչական շրջանների մեծ մասում: Շատ կարևոր է, հավաքման կետերը գտնվեն բնակիչներից ողջամիտ հեռավորության վրա, որպեսզի նրանք չափազանց շատ ժամանակ և գումար չծախսեն իրենց տեսակավորած թափոնները նետելու համար:

Մինչև ցանկացած հավաքման կետի մրցույթի հրապարակումը, պետք է հայտարարվեն մի շարք որոշումներ հետևյալ կերպ. հիմնական գործառնությունները, թափոնամանների և տրանսպորտային միջոցների քանակը և տեսակը, թափոնների տեսակները, որոնք պետք է հավաքվեն և պահվեն, թափոնամանների տեղաբաշխման և ֆինանսական աղբյուրները:

Բացի թափոնամաններից և տրանսպորտային միջոցներից, հավաքման կետերը պետք է ունենան հետևյալ սարքավորումները. մամիչ մեքենա՝ թափոնների թղթի, ստվարաթղթի, պլաստիկի և

այլումինե բանկաների սեղմման և փաթեթավորման համար, փայտի, մետաղի, ասբեստի և շինարարական թափոնների այլ բաղադրիչները առանձնացնելուց հետո մանրացման համար ջարդիչ: Բետոնը, ասֆալտը և քարը՝ մանր մասնիկների մանրացված լինելով, կարող են օգտագործվել որպես հումք նոր ասֆալտի հումքի արտադրության համար:

ԵԱՍՄ-ն կամ ԿՇՄՊ-ն կարող են ստանձնել կենսաթափոնների, խոշոր եգրաչափերի թափոնների, ՇԶԹ-ի, խոշոր ԷԵՍԹ-ի տեսակավորված հավաքումը: ԿՇՄՊ ՅՈՒԿ-ը պետք է ստանձնի փոքր մարտկոցների և կուտակիչների, փոքր ԷԵՍԹ ՎԹԿ-ի, ուտելի յուղի, տեքստիլի և այլնի առանձին հավաքելը, ինչպես նաև հավաքման կայանների կառավարումը: Այս ծառայությունների համար ԵԱՍՄ-ին և ԿՇՄՊ ՅՈՒԿ-ին անհրաժեշտ են լրացուցիչ ներդրումներ, լրացուցիչ աշխատակիցներ, տրանսպորտային միջոցներ, թափոնամաններ և այլն:

Ինչ վերաբերում է ՎԹԿ-ին, ապա ԿՇՄՊ-ն նախատեսում է որպես առաջին քայլ հավաքել ՎԹԿ-ն և պահել այն հավաքման կետերում: Գոյություն ունեցող աղբավայրի շուրջ կան մի քանի տեղամասեր, որոնք հնարավոր են ծառայել որպես ՎԹԿ պահեստավորման վայրեր՝ հավաքման կետեր: Որպես երկրորդ քայլ, ԿՇՄՊ-ն նախատեսում է այն վաճառել/արտահանել այլ երկրներ, քանի որ առայժմ բացակայում է ՎԹԿ թափոնների շուկան: Այս գաղափարը պետք է ուշադիր վերլուծվի, քանի որ թափոնների արտահանումն իրատեսական տարբերակ չէ՝ հաշվի առնելով շրջակա երկրների՝ Թուրքիայի, Իրանի, Ադրբեջանի միջազգային պայմանագրերն ու կանոնակարգերը, հաշվի առնելով նաև, որ Վրաստանում արգելված է վտանգավոր թափոնների տեղափոխումը/ներմուծումը:

5.5.2 Նյութերի օգտահանման օբյեկտ (ՆՕՕ)

Նյութերի օգտահանման օբյեկտը մասնագիտացված գործարան է, որն ընդունում, առանձնացնում և պատրաստում է վերամշակելի նյութեր՝ վերջնական օգտագործող արտադրողներին շուկայավարելու համար: Ընդհանուր առմամբ, կան երկու տարբեր տեսակներ՝ մաքուր և կեղտոտ ՆՕՕ-ներ: Մաքուր ՆՕՕ-ն ստանում և տեսակավորում է միայն խառը փաթեթավորման նյութերը յուրաքանչյուր թափոնից՝ թուղթ, սովարաթուղթ, պլաստմասսա, ապակի, այլումինե և մետաղական բանկա և այլն:

Մաքուր ՆՕՕ-ն ընդունում է վերամշակելի նյութեր, որոնք արդեն տարանջատվել են սկզբնաղբյուրում, որոնք առաջացել են կամ բնակելի կամ առևտրային աղբյուրներից: Կան մի շարք մաքուր ՆՕՕ-ներ: Առավել տարածված են մեկ հոսքով ՆՕՕ-ները, որտեղ բոլոր վերամշակվող նյութերը խառնվում են, կամ երկհոսք ՆՕՕ-ները, որտեղ աղբյուրից առանձնացված վերամշակվող նյութերը մատակարարվում են խառը կոնտեյներով (սովորաբար ապակի, սև մետաղ, այլումին և այլ գունավոր մետաղներ, PET պլաստմասսա) և խառը թղթի հոսք՝ ներառյալ ծալքավոր սովարաթղթե տուփեր, թերթեր, ամսագրեր, գրասենյակային թուղթ և անպետք փոստ: Նյութը տեսակավորվում է ըստ տեխնիկական պայմանների, այնուհետև մասնատվում, մանրացվում, սեղմվում կամ այլ կերպ պատրաստվում է շուկա առաքելու համար:

Խառը թափոնների վերամշակման համակարգը, որը երբեմն կոչվում է կեղտոտ ՆՕՕ, ընդունում է խառը կոշտ թափոնների հոսքը և այնուհետև անցնում է նշանակված վերամշակվող նյութերի առանձնացմանը՝ ձեռքով և մեխանիկական տեսակավորման համակցության միջոցով: Տեսակավորված վերամշակվող նյութերը կարող են ենթարկվել հետագա վերամշակման, որը պահանջվում է վերջնական շուկաների կողմից սահմանված տեխնիկական բնութագրերին համապատասխանելու համար, մինչ խառնած թափոնների հոսքի մնացորդը ուղարկվում է

աղբավայր, օրինակ՝ աղբավայր: Այսօր ՆՕՕ-ները նոր հետաքրքրություն են առաջացնում որպես աղբյուրից առանձնացված վերամշակման հավաքման համակարգերի մասնակցության ցածր տոկոսադրույթները լուծելու և փոխակերպման տեխնոլոգիաների համար վառելիքի արտադրանք և/կամ հումք պատրաստելու միջոց: ՆՕՕ-ները կարող են համայնքներին հնարավորություն տալ վերամշակել շատ ավելի բարձր տեմպերով, քան ցույց են տվել այլ թափոնների հավաքման համակարգերը: Տեխնոլոգիաների առաջընթացը դարձնում է այսօրվա ՆՕՕ-ն տարբերվող և շատ առումներով ավելի լավը, քան հին տարբերակները:

Երևանի քաղաքապետարանը չունի ո՛չ մաքուր, ո՛չ էլ կեղտոտ ՆՕՕ:

5.5.3 Կոմպոստի գործարան

Թեև Երևանում քաղաքային թափոնների օրգանական ֆրակցիաների տեսակարար կշիռը շատ բարձր է, սակայն կենսաբանական թափոնների մշակումը՝ ինչպիսին կոմպոստացումն է, չի հաստատվել: Երևան քաղաքում կոմպոստացման գործնականում միակ ձևը ԿՇՄՊ ԶՈԱԿ-ի կողմից հավաքված փոքր քանակությամբ տերևների կոմպոստացումն է, որը կատարվում է այս ընկերության ջերմոցների տարածքում: Կարելի է ենթադրել, որ Երևան քաղաքի մեծ այգիներով տներում ինչ-որ տնային կոմպոստացում կա, սակայն պաշտոնական տվյալներ չկան: Կենսաբայթայվող թափոնների մշակման այս տեսակը հիմնականում ներկայացված է գյուղական բնակավայրերի տնային տնտեսություններում՝ օգտագործելով թափոնների կենսաբանական տարրալուծման ամենատարրական տեխնիկան: Ցավոք, ԿՇՄՊ ԶՈԱԿ-ի կողմից այգիների և հանրային տարածքների կանաչապատման արդյունքում ստեղծված այսպես կոչված «կանաչ թափոնների» կենսաբանական մաքրման որոշակի նախաձեռնություններ չկան: Այս հանրային ընկերությունը պատասխանատու է իր հավաքման համար, և սովորաբար այն հավաքվում է տեսակավորված՝ գոյացման աղբյուրի մոտ, այնուհետև այդ տեսակավորված կանաչ թափոնները տեղափոխվում են աղբավայր՝ առաջացնելով մեթան գազ (օդի աղտոտվածություն) և արտահոսք (ստորերկրյա և մակերևութային ջրերի աղտոտում):

5.5.4 Անաէրոբ վերամշակմամբ գործարան

Կենցաղային թափոնների վերամշակումը՝ անաէրոբ ձևով, բացակայում է:

Անաէրոբ վերամշակումը կենսաբանական գործընթացների մի շարք է, որի ընթացքում միկրոօրգանիզմները քայքայում են կենսաբայթայվող նյութերը թթվածնի բացակայության դեպքում: Այս գործընթացի արտադրանքն են կենսաազազը, հեղուկ և պինդ վերամշակումը: Անաէրոբ վերամշակումը օգտագործվում է որպես կենսաբայթայվող թափոնների և կեղտաջրերի տիղմի մշակման գործընթացի մաս: Որպես թափոնների կառավարման ինտեգրված համակարգի մաս՝ անաէրոբ վերամշակումը նվազեցնում է աղբավայրի գազի արտանետումը մթնոլորտ:

Անաէրոբ վերամշակումը լայնորեն օգտագործվում է որպես վերականգնվող էներգիայի աղբյուր: Գործընթացը արտադրում է կենսաազազ, որը բաղկացած է մեթանից, ածխածնի երկօքսիդից և այլ «աղտոտող» գազերի հետքերից: Այս կենսաազազը կարող է օգտագործվել ուղղակիորեն որպես վառելիք՝ համակցված ջերմային և հզոր գազային շարժիչներում կամ արդիականացվել բնական գազի որակի բիոմեթանի: Արտադրված սննդանյութերով հարուստ վերամշակումը կարող է օգտագործվել նաև որպես պարարտանյութ:

Թափոնների վերօգտագործմամբ՝ որպես ռեսուրս և նոր տեխնոլոգիական մոտեցումներ, որոնք նվազեցրել են կապիտալ ծախսերը, անաերոբ վերամշակումը վերջին տարիներին մեծ ուշադրություն է գրավել մի շարք երկրների կառավարությունների շրջանում:

5.5.5 Թափոնների այրում

Քաղաքային թափոնների մաքրման այս ձևը ներկայումս ներկայացված չէ Երևան քաղաքի տարածքում: Սակայն, ինչպես արդեն նշվեց, կան 2-3 մասնավոր օպերատորներ, որոնք շահագրգռված են քաղաքապետարանի հետ գործընկերության համագործակցությամբ: Ըստ Նրանց տեղեկությունների, իրենք պատրաստ են օրական 1-ից 3 հերթափոխ ավելացնել և լրացուցիչ մարդկային ռեսուրսներ ներգրավել՝ նպատակ ունենալով այրել ՔԹ որոշ բաղադրամասեր, հատկապես՝ ՎԹԿ որոշ բաղադրիչներ: Նաև Երևանի մերձակայքում գործում են ցեմենտի երկու գործարաններ, որոնց համաձայն՝ նախատեսվում է կառուցել քաղաքային կոշտ թափոնների այրման և մոտ 380 հազար տոննա առաջացած թափոնների ջերմամշակման գործարան: Ամբողջ ծրագիրը ներառում է գոյություն ունեցող աղբավայրի վերանորոգում և նոր աղբավայրի կառուցում, աղբավայրից գազի հավաքման և այն էլեկտրաէներգիայի վերածելու համակարգի կառուցում: Այնուամենայնիվ, առանցքային տեղը կզբաղեցնի 30 ՄՎտ հզորությամբ ջեռուցման և էլեկտրաէներգիայի համակցված արտադրական կայանը:

Երևանի քաղաքապետարանն ունի առողջապահական թափոնների, կլինիկական թափոնների, բժշկական այլ թափոնների, կենդանական ծագման աղտոտված սննդամթերքի, ժամկետանց սննդամթերքի, դեղագործական թափոնների, վտանգավոր քիմիկատների և այլնի միայն երեք մասնավոր այրման կայան, ինչպես ներկայացված է վերևում: Այս ընկերությունները հիմնականում այրում են ոչ թե տնային տնտեսությունների՝ այլ հիմնարկների և կազմակերպությունների թափոնները: Նրանք պատրաստ են մեծացնել կարողությունները՝ ավելացնելով հերթափոխի և աշխատողների թիվը, բայց դա կարող են անել միայն քաղաքապետարանի աջակցությամբ:

Երևանում գոյություն ունի նաև «Էկո Գրուպ» ինթերնեյշնլ ընկերությունը, որը դիմել է ՎԹԿ մեծ մասը հավաքելու, պահպանելու, մշակելու, այրելու և տնօրինելու թույլտվություն ստանալու համար: Նրանք նախատեսում են իրականացնել ՎԹԿ 8 տեսակի քիմիական մշակում, տարեկան մինչև 20,000 տոննա հզորություն և 3 տեսակի թափոնների ջերմային մշակում, տարեկան մինչև 50,000 տոննա հզորությամբ:

Երևանի շրջակայքում կա ցեմենտի 2 գործարան, որոնք կարող են այրել աղբը: Նրանք օգտագործում են 1000°C-ից մինչև 1600°C ջերմաստիճան: Դա նշանակում է, որ ցեմենտի այս երկու գործարանները տեխնիկական հնարավորություն ունեն այրելու ՔԿԹ, հատկապես կենսաթափոններ և վտանգավոր թափոններ:

Չարենցավանում կա մետաղաձուլական գործարան, որը կարող է ծառայել մետաղների վերամշակման համար, ինչպես նաև կարող է այրել վտանգավոր թափոնները:

5.5.6 Պիրոլիզ

Մասնավոր ներդրողները առաջարկել էին պիրոլիզի բուժում, սակայն այս լուծումը մերժվել է որպես չափազանց թանկ և վտանգավոր: Կոտայքի մարզում կա «Ամեսկա» ՍՊԸ ընկերություն, որը պիրոլիզի միջոցով վերամշակում է անվադողերի և յուղերի թափոնները՝ վառելիքի և տեխնիկական ածխածնի արտադրության համար: Նաև «Էկոպրոտեկտ» ՍՊԸ-ն օգտագործում է

պիրոլիզի գործընթացը միայն բժշկական և կլինիկական թափոնների, դեղագործական, վտանգավոր քիմիական թափոնների, շարժիչային թափոնների յուղերի և ուտելի յուղերի, քարթրիջների, զովագոյային պաստառների, կենդանական ծագման ժամկետանց սննդամթերքի և բանջարեղենի, կենսաթափոնների այրման համար, փաթեթավորման թափոններ և այլնի:

Կարելի է եզրակացնել, որ Երևանում կամ Երևանին մոտ պիրոլիզ գործարան չկա:

5.5.7 Կենսավառելիքի արտադրություն

Գործում է «Ձեյ Բի Թեթնոլոջիս» ՍՊԸ ընկերություն, որն արտադրում է բիոդիզել և կենսավառելիք ուտելի յուղից և օգտագործված բուսական յուղից: Նրանք չեն տրամադրել որևէ տվյալ տեխնոլոգիայի, հզորության, աշխատողների, սարքավորումների և այլնի մասին: Բայց կարելի է ենթադրել, որ այս ընկերությունը քաղաքապետարանի աջակցությամբ կարող է մեծացնել տնային տնտեսությունների և ռեստորանների կողմից օգտագործվող ուտելի յուղի մեծ մասը հավաքելու և մշակելու կարողությունները:

5.6 Թափոնների հեռացում

5.6.1 Երևան քաղաքի աղբավայր/ Նուբարաշենի աղբավայր

Նուբարաշենի աղբավայրը գտնվում է Նուբարաշենի խճուղի 4 հասցեում, դեպի Էրեբունի համայնք և Նուբարաշեն վարչական շրջանի հարևանությամբ: Այն շահագործման է հանձնվել 1950-ականներին և մինչ օրս աղբավայրում մոտ 8 մլն տոննա կոշտ թափոն է կուտակվել: Քաղաքի կենտրոնից գտնվում է 10-12 կմ հեռավորության վրա և զբաղեցնում է 52,3 հա տարածք: Աղբավայրի հողատարածքը քաղաքապետարանի սեփականությունն է: Այս հողատարածքը պաշտոնապես նշանակված չէ թափոնների հեռացման համար: Տարածքը ի սկզբանե չի նախագծվել և կառուցվել որպես աղբավայր՝ համաձայն որևէ ընդունված ստանդարտի, և այն չի համապատասխանում միջազգային ստանդարտներին (կամ որևէ այլ), տեխնիկական, բնապահպանական կամ սանիտարական ստանդարտներին և բացառապես ՔԹԿ կուտակման վայր է: Աղբավայրը շահագործում է «Էրեբունի մաքրություն» ՍՊԸ մասնավոր ընկերությունը, որը հողի վարձը վճարում է քաղաքապետարանին:

Ներկայումս այստեղ օրական թափվում է 1000-1200 տոննա ՔԹԿ (տարեկան 365000-440000 տոննա): Այս մասնավոր ընկերությունում աշխատող բանվորները սեղմում են թափոնները և վնասագործում դրանք՝ ծածկելով 25-30 սմ հողի շերտով: Այս ընկերությունը Նաև հողով ծածկում է առաջացած արտահոսքը՝ խուսափելով տիպիկ հոսից: 2019-2021 թվականներին քաղաքապետարանը դրան մոտեցող ճանապարհի երկայնքով տեղադրել է 2 մ բարձրության պարիսպ՝ մետաղյա թիթեղով, և ապօրինի թափոնները կանխելու համար կառուցվել է որպես պահակային հետհսկիչ կետ՝ տեսահսկման տեսախցիկներով: Նաև կառուցվել է անիվների լվացման պարզ սարք, որը չի օգտագործվում:

Ամբողջ աղբավայրի շուրջ ցանկապատի բացակայության պատճառով՝ առկա ՔԹԿ-ն տարածվում է շրջակա տարածքներում՝ հանգեցնելով շրջակա միջավայրի բացասական հետևանքների: Միաժամանակ պարիսպների և ենթակառուցվածքների բացակայության պատճառով սոցիալապես անապահով խմբերի անձինք (աղբահաններ) իրականացնում են ձեռքով աղբի

տեսակավորում առողջության համար վտանգավոր պայմաններում ցանկացած եկամուտ ստանալու համար:

Չկան նաև մեքենաների անիվները լվանալու սարքավորում, ինչի հետևանքով ՔԹԿ հավաքող մեքենաները կեղտոտ անիվներով հեռանում են աղբավայրից:

Վտանգավոր (հատկապես ամենաբարձր՝ 1-ին դասի) նյութերի հատուկ աղբավայրեր չկան ողջ Հայաստանում, ոչ էլ Երևանի քաղաքապետարանում, ինչը հանգեցնում է Նուբարաշենի և այլ վայրերում վտանգավոր թափոնների անվերահսկելի թափման և կուտակման: Հազվագյուտ դեպքերում, գեներատորները, ովքեր պատասխանատու են գործում փորձելով գտնել վտանգավոր թափոնների հեռացման պատշաճ ուղիներ, ի վերջո պահում են դրանք՝ համապատասխան իշխանությունների խնդրանքով: Արդյունքում սնդիկ և այլ վտանգավոր նյութեր պարունակող առարկաները հայտնվում են աղբավայրերում: Չկա նաև ֆինանսավորում 1-ին դասի վտանգավոր թափոնների մշակման համար, օրինակ. սնդիկ պարունակող լամպեր և այլն:

Նուբարաշենի աղբավայրը ամենամեծն է Հայաստանում: Չկա կշռաքար, իսկ եկող տրանսպորտային միջոցները չեն գրանցվում կամ վերահսկվում, և, հետևաբար, տեղափոխված թափոնների տեսակներն ու ծավալները կարելի է միայն մոտավորապես գնահատել: Չկա տեսակավորման հոսքագիծ՝ նախքան թափելը, այսինքն՝ չկա քաղաքային թափոնների տարանջատում, ներառյալ վտանգավոր թափոնների հոսքերը: Բանվորները ձեռքով կատարում են վերամշակման թափոնների տեսակավորում, ինչպիսիք են պլաստիկը, թուղթը, ապակին, մետաղը և այլն: Նրանք շուկայում վաճառում են ընտրված վերամշակվող նյութեր՝ առանց քանակների գրանցման և քաղաքապետարանին առանց որևէ վճարման (բացառությամբ աղբավայրում աշխատող ընկերության կողմից վճարվող վարձավճարի):

Նուբարաշենի աղբավայրը միակն է Հայաստանում, որտեղ տեղադրվել է աղբավայրից գազի արդյունահանում մաքուր զարգացման մեխանիզմի (ՄՁՄ) համար: «Նուբարաշենի աղբավայրի գազի ներգրավման և էլեկտրաէներգիայի արտադրության ծրագիր Երևանում» ծրագիրը նախաձեռնվել է ճապոնական Shimizu Corp.-ի կողմից 2005 թվականին՝ գնահատված CO₂-ով, կրճատումը՝ 2,16 մլն տոննային համարժեք: Երևանի քաղաքապետարանի և «Շիմիզու» կորպորացիայի միջև պայմանագիրը կնքվել է 2009թ. մարտի 10-ին: Ընդհանուր առմամբ, ծրագրի իրականացումը տևել է 16 տարի: Այս նախագիծը միաժամանակ մի քանի խնդիր լուծեց՝ Էկոլոգիական, տնտեսական և առողջապահական: Պայմանագիրը ուժի մեջ էր մինչև 2023 թվականը, և մինչ այդ հաշվարկվում էր, որ 512,000 տոննա CO₂-ը պետք է կրճատվի: 2023 թվականին գազացրակայանը՝ որպես Երևան քաղաքի սեփականություն, դրա սպասարկումը փոխանցել է «Երևանի քաղաքային նոր աղբավայր» ընկերությանը: Այնուամենայնիվ, տեղադրումը ընդգրկում է ամբողջ տարածքի միայն մի փոքր մասը: Գազը ընդգրկում է ընդամենը 8 հա տարածք: Նախագծով նախատեսվում էր նաև 1,7 ՄՎտ հզորությամբ էլեկտրակայանի հիմնում: Այնուամենայնիվ, արդյունահանված գազը այրվել է միայն ջերմոցային էֆեկտը նվազեցնելու համար:

Պարզ չէ, թե արդյոք գազի պոմպակայանը դեռ ակտիվ է: Համեմայնդեպս, բացի բռնկվելուց, գազի օգտագործում չկա (այդպիսով այն ուժեղ ջերմոցային գազից մեթանից վերածվում է ավելի քիչ հզոր ածխածնի երկօքսիդի): Ծրագիրն ամբողջությամբ ֆինանսավորվել է ճապոնական օգնությամբ: Օբյեկտի սեփականությունը փոխանցվել է հայկական կողմին: Գազի այրման շահագործումն իրականացնում է «Նոր Բարեկարգում» ՓԲԸ-ն:

Գազի հավաքման կայանների բացակայության պատճառով (բացառությամբ «Շիմիզու» կազմակերպության կողմից փոքր հատվածում կառուցվածի) աղբավայրում մշտական գազի այրման պատճառով առաջանում է ծուխ, որը բացասաբար է անդրադառնում շրջակա թաղամասերի քաղաքացիների առողջության և շրջակա միջավայրի վրա: Հրդեհներ պարբերաբար տեղի են ունենում և մեծ վնաս են հասցնում շրջակա միջավայրին, մթնոլորտին և հանրային առողջությանը: Նման դեպքերից է Նուբարաշենի աղբավայրում 18.05.2023թ.-ին տեղի ունեցած հրդեհը, որի մարման համար պահանջվել է ավելի քան 1 շաբաթ: Արդյունքում ամբողջ Նուբարաշենը խիտ ծխի մեջ է եղել, որը բամփների պատճառով հասել է քաղաքի տարբեր հատվածներ: Հրդեհի առաջին օրերին տհաճ հոտ է զգացվել հատկապես Նուբարաշենում՝ աղբավայրից 2 կմ հեռավորության վրա, հարևան բնակավայրերում և Նույնիսկ Երևանի կենտրոնում, որը գտնվում է աղբավայրից մոտ 10 կմ հեռավորության վրա: Վերոնշյալի կապակցությամբ Բնապահպանության նախարարությունը հաստատել է, որ Նուբարաշենի աղբավայրում բռնկված հրդեհի հետևանքով հնարավոր է վնասակար նյութեր արտանետվեն մթնոլորտ, սակայն անհրաժեշտ լուծումների շրջանակը հստակեցված չէ:

Հաշվի առնելով, որ գոյություն ունեցող աղբավայրը չունի որևէ տեխնիկական դրենաժային համակարգ կամ որևէ ենթակառուցվածքային սարքավորում, աղբավայրում առաջացող կեղտաջրերն առանց վերամշակման ազատ հոսքով ներթափանցում են հողի տակ, խառնվում ստորգետնյա ջրերին՝ վնասելով շրջակա միջավայրին և բուսականությանը (բերրի): Այնուհետև աղտոտված ստորգետնյա ջրերը միախառնվում են գետերի հետ՝ զգալի վնաս հասցնելով բուսական և կենդանական աշխարհին, ինչպես նաև բացասաբար ազդելով բնակչության առողջության վրա:

5.6.2 Աջափնյակի աղբավայր

Կա ևս մեկ աղբավայր, որը գտնվում է Աջափնյակ թաղամասում՝ Տիչինա փողոցի երկայնքով՝ Սպանդարյան արտադրամասի կողմից շահագործվող նախկին խճաքարի հանքում: Երևանի քաղաքապետի 2016 թվականի հունիսի 30-ի N 2391-Ա որոշմամբ նշված հանքավայրից 10 հա տարածք հատկացվել է շինարարական և քանդման թափոնների՝ (ՇԹԹ) լցման համար և Դավարսին ՍՊԸ-ին տրվել է աղբավայրի շահագործման թույլտվություն: ՍՊԸ. Այնուամենայնիվ, սկսած 2005թ.-ից, թվում է, թե տարածքը օգտագործվել է ինչպես ՇԹԹ, այնպես էլ ԶԿԹ թափելու համար՝ ինչպես ցույց են տալիս հրդեհները և արբանյակային նկարներում տեսանելի ծուխը: Աղբավայրը տարածվում է մեծ տարածքի վրա և պարունակում է ԶԿԹ, տեքստիլ թափոններ, ՇԹԹ, ինչպես նաև որոշակի քանակությամբ արդյունաբերական թափոնների բոլոր տեսակները՝ ինչպիսիք են ԷԷՍԹ-ն, և այլն: 2018 թվականին որոշ խորհրդարանականներ նախաձեռնեցին արգելափակել մուտքը դեպի աղբավայր: Աղբավայրի փակումը հանգեցրել է Երևան քաղաքի շրջակա մի քանի վայրերում, Նույնիսկ Աջափնյակի աղբավայրում, անվերահսկելի ապօրինի ՇԹԹ թափվելուն:

5.6.3 Նոր սանիտարական աղբավայրի կառուցում և աղբավայրերի փակում

Համաձայն ՀՀ կառավարության և Երևանի քաղաքապետարանի կողմից մշակված 2015թ. Թափոնների կառավարման ազգային ռազմավարության՝ նախաձեռնվել է «Երևանի կոշտ թափոնների ծրագիրը» (հղում C-368688): Եվրոպական միության կողմից ֆինանսավորվող այս ծրագիրն ունի 8,220,000 եվրո բյուջե և նախատեսված էր 2015 թվականի դեկտեմբերի 30-ից մինչև 2023 թվականի դեկտեմբերի 31-ը: Դրա հիմնական նպատակն էր լուծել երկու խոշոր

աղբավայրերի՝ Նուբարաշենի (Հայաստանում ամենամեծը) և Աջափնյակի աղբավայրի խնդիրը՝ փակելով դրանք և փոխարինելով ԵՄ կանոնակարգերին համապատասխանող նոր աղբավայրով: Այս նախաձեռնության համար ընդհանուր ներդրումային արժեքը կազմում էր 26 միլիոն եվրո, լրացուցիչ 2,4 միլիոն եվրո հատկացնելու հնարավորությամբ տեխնիկական աջակցության համար:

2018 թվականին մշակվել է նոր սանիտարական աղբավայր կառուցելու և 10 տարի գործառնական պատասխանատվություն ստանձնելու ծրագիրը՝ մինչև այն քաղաքապետարանին հանձնելը: Այս ծրագրի ֆինանսավորումը տրամադրվել է ՎՉԵԲ-ի կողմից: 2019 թվականին պատրաստվել է շինարարական աշխատանքների համար կապալառուի ընտրության մրցույթը: Այս ծրագրի համար վարկի գումարը կազմել է 16.0 մլն եվրո, որից կեսը տրամադրվել է Եվրոպական ներդրումային բանկից (EIB), իսկ մյուս կեսը՝ ՎՉԵԲ-ից: Նոր աղբավայրը նախատեսված էր սպասարկելու Երևան քաղաքին, ինչպես նաև Արագածոտնի և Արմավիրի մարզերի քաղաքային և գյուղական համայնքներին: Նախատեսվում էր փակել և պահպանել Նուբարաշենում և Աջափնյակում առկա աղբավայրերը: Բացի այդ, ծրագրի նպատակն էր արտադրել 1,8-2,0 ԹԹ Էներգիա:

Նոր աղբավայրի շինարարությունը նախատեսվում էր ավարտել մոտ 2 տարում՝ մինչև 2024 թվականը: Նոր աղբավայրի շահագործման համար պատասխանատու նոր ընկերությունը ստեղծվել է քաղաքապետարանի/Կոմունալ տնտեսության վարչության կողմից: 2023 թվականին վարչությունն ունեցել է ֆինանսական հարցերով 3 աշխատակից. գործող անձնակազմը նախատեսվում էր աշխատանքի ընդունել հաջորդ տարիներին: Նախատեսվում էր, որ վարկը կհատկացվի շինարարական աշխատանքներին, շարժական սարքավորումներին, վերապատրաստմանը և նախնական գործառնական բյուջեին: Բացի այդ, գործող աղբավայրի՝ Նուբարաշենի փակումը, նախատեսվում էր իրականացնել ԵՄ կանոնակարգերին համապատասխան՝ նոր սանիտարական աղբավայրի կառուցումից երկու-երեք տարվա ընթացքում շրջակա միջավայրի վրա հետագա բացասական ազդեցությունը կանխելու համար:

Նոր աղբավայրի շինարարության մրցույթի նախագիծը չի ներառում տեսակավորման գիծ կամ նշանակված տարածք վտանգավոր թափոնների հեռացման համար:

Պատրաստված փաստաթղթերի հիման վրա կոշտ թափոնների նոր տեղամասի համար ընտրված վայրը Երևանի հարավ-արևելքում է, մասնավորապես՝ Էրեբունի թաղամասում: Ծրագիրը նախատեսում է եվրոպական չափանիշներին համապատասխանող նոր աղբավայրի նախագծում, կառուցում և շահագործում: Այդ նպատակով կօգտագործվի գործող Նուբարաշենի աղբավայրին հարող տարածքը, որը զբաղեցնում է մոտ 29 հա: Ավելին, Նուբարաշենի գործող աղբավայրի տարածքը նույնպես կմեկուսացվի նույն չափանիշներով: Աղբավայրի շահագործման գնահատված ժամկետը կանխատեսվում է 30 տարի:

Նոր աղբավայրի ամբողջ տարածքը նախատեսված է 8,8 մլն մ3 ԹԿԹ ծավալի համար, որը տարեկան 350,000 տոննա հեռացված ԹԿԹ դեպքում Երևանում կապահովի մոտ 20 տարի շահագործում: Թափոնների ծավալների փոփոխության պատճառով, մասնավորապես՝ թափոնների վերամշակման արդյունքում թափոնների ծավալների փոփոխության արդյունքում, աղբավայրի շահագործման տևողությունը կարող է երկարել մինչև 30 տարի: Աղբավայրի ամբողջ տարածքը նախատեսվում է բաժանել չորս հատվածի, որոնցից 2-ը փաստացի կառուցվելու են ծրագրի ֆինանսավորման շրջանակներում՝ առաջինը՝ 6,3 հա տարածքով, երկրորդը՝ 5.4 հա: ԹԿԹ

Նախատեսված կուտակման ծավալները համապատասխանաբար կկազմեն 1,3 մլն մ3 և 1,9 մլն մ3: Նշված հատվածներից յուրաքանչյուրի շահագործման ժամկետները սահմանվում են մոտ 5 տարի:

Որոշվել է նոր աղբավայրն առանձնացնել առկա աղբավայրից և կառուցել եվրոպական չափանիշներին համապատասխանող աղբավայր: Այս նոր աղբավայրը կունենա իր գործունեության համար անհրաժեշտ բոլոր ենթակառուցվածքները, ներառյալ անջրանցիկ շերտեր հիմքերը մեկուսացնելու համար, կեղտաջրերի ջրահեռացման համակարգեր և կեղտաջրերը պահելու ջրամբարներ: Հավաքված կեղտաջրերը կօգտագործվեն թափոնները ցողելու համար՝ ապահովելով գազի շարունակական արտադրություն՝ ապահովելով թափոնների կենսաբանական տարրալուծման գործընթացը: Գազը հավաքվելու է թափոնների զանգվածից գազահորերի միջոցով, որոնք միացված են գազահավաք խողովակներին: Այնտեղից գազը կուղղվի կոնդենսատի կոլեկտոր՝ այրվելու համար: Որպես այլընտրանք, գազը կարող է օգտագործվել որպես էներգիայի աղբյուր, որը կարող է օգտագործվել կենցաղային սպառման կամ այլ նպատակներով՝ կախված գազերից ստացված էլեկտրաէներգիայի քանակից: Նոր աղբավայրը ցանկապատված կլինի և կհամալրվի թափոնների կշռման կամուրջով, անիվների լվացման համակարգով և աղբի խտացման և հարթեցման համար անհրաժեշտ տեխնիկայով: Բացի այդ, ծրագրերը ներառում են մուտքի/ելքի, մուտքի ճանապարհի, վարչական սպասարկման շենքի, թափոնների անալիզի լաբորատորիայի և այլ ենթակառուցվածքների կառուցում:

Այնուամենայնիվ, վտանգավոր թափոնների մշակման համար որևէ կայան, ինչպես նաև դրանց հեռացման համար որևէ աղբավայր կամ ստորգետնյա պահեստարան կառուցելու ծրագիրներ չկան: Ավելին, տեսակավորման գիծ կամ նյութերի օգտահանման օբյեկտ (ՆՕՕ) հիմնելու ծրագրեր չկան:

2022 թվականի սեպտեմբերի 1-ին Նուբարաշենի և Աջափնյակի աղբավայրերի փակման և Նուբարաշենի նոր աղբավայրի կառուցման «Երևանի կոշտ թափոնների կառավարման ծրագրով» հայտարարված մրցույթը չեղարկվել է: Քաղաքային իշխանությունները բացատրել են, որ Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկը (ՎՁԵԲ) ուսումնասիրություն է անցկացնում պարզելու մրցույթի ձախողման պատճառները, ինչպես նաև դրա տեխնիկական և տնտեսական ասպեկտները:

Գծապատկեր 5.3 Նուբարաշենի աղբավայր

Երևանի կոշտ թափոնների կառավարման ծրագիրը վերսկսվել է 2023 թվականին՝ ավելի քան մեկ տարի դադարից հետո: Վարկային պայմանագիրը ստորագրվել է 2023 թվականի նոյեմբերի 29-ին, իսկ ծրագրի վերաբերյալ կառավարության որոշումը ընդունվել է 2024 թվականի հունվարի 4-ին: Ծրագրի ընդհանուր գումարը, նախնական հաշվարկներով, կազմում է 26 մլն եվրո: Այս գումարը ներառում է Եվրոպական ներդրումային բանկից 8 միլիոն եվրոյի վարկ, Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկից (ՎՁԵԲ)՝ 8 միլիոն եվրո, Եվրոպական ներդրումային բանկից (EIB)՝ ևս 8 միլիոն եվրոյի համաֆինանսավորում, և 8 միլիոն եվրո դրամաշնորհ ԵՄ Հարևանության ներդրումային հիմնադրամից (NIF)՝ կոշտ թափոնների կառավարման ոլորտում առաջնահերթ ներդրումներին աջակցելու համար: Բացի այդ, նախատեսված է 2 միլիոն եվրո դրամաշնորհ Էկոլոգիական գործընկերության հիմնադրամ-E5P-ից:

Ծրագիրը կիրականացվի նախագծման, շինարարության և շահագործման մրցույթի միջոցով՝ հիմնվելով Egis International-ի խորհրդատուի կողմից իրականացված տեխնիկատնտեսական հիմնավորման արդյունքների վրա՝ ՎՁԵԲ-ի դրամաշնորհային միջոցներով: Այս ուսումնասիրությունը հիմք հանդիսացավ ծրագրի նախապատրաստման համար: Կոնկրետ մանրամասները և ծախսերի նախահաշիվները կհստակեցվեն նախագծման և ծախսերի գնահատման փաստաթղթերի պատրաստման ընթացքում:

Առաջիկա գործողությունները ներառում են աղբավայրի շրջակա միջավայրի պայմանների վերահսկում, ինչպիսիք են ստորգետնյա ջրերի, կլիմայի վերահսկման կետերի, օդի որակի և մակերևութային ջրերի մոնիտորինգը: Բացի այդ, որպես ծրագրի մաս, ծրագիրներ կան փակելու կամ մեկուսացնելու ներկայիս աղբավայր(ներ)ը՝ այն առանձնացնելով նոր աղբավայրից: Միաժամանակ կծածկվի հին աղբավայրը՝ զազի արտահոսքը և այրումը կանխելու համար: Մեկուսացման վերջնական ընթացակարգերը կիրականացվեն հին աղբավայրի վերջին 20 տարում չօգտագործված հատվածներում՝ ստեղծելով բարելավված կանաչ տարածքներ: Մնացած հատվածներում կիրականացվի ժամանակավոր մեկուսացում, որտեղ վերջնական մեկուսացումն անհրաժեշտ կլինի նստեցման դադարեցումից հետո: Բացի Նուբարաշենի աղբավայրից, նախատեսվում է փակել նաև Երևանում ինքնաբերաբար առաջացած Աջափնյակի աղբավայրը:

Ծրագրի արժեք

Նախնական հաշվարկով ծրագրի ընդհանուր ծախսը կազմում է 24 մլն եվրո: Սա ներառում է 8 միլիոն եվրո վարկ Եվրոպական ներդրումային բանկից (EIB), ևս 8 միլիոն եվրո վարկ Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկից և 8 միլիոն եվրո դրամաշնորհ ԵՄ Հարևանության ներդրումային հիմնադրամից: Բացի այդ, 2 միլիոն եվրո դրամաշնորհ է հատկացվում Էկոլոգիական գործընկերության հիմնադրամից: Ցավոք, նախորդ տարիներին ծրագիրը չիրականացվեց: Այժմ լրացուցիչ 5 միլիոն եվրո է պահանջվում:

Վարկի մարում

Վարկային պայմանագրերում նշվում է, որ վարկերը պետք է ենթավարկային պայմանագրով փոխանցվեն Երևանի քաղաքապետարանին ամբողջությամբ պատկանող կազմակերպությանը, որը կգրառվի վարկային միջոցների մարմամբ: Երևանի քաղաքապետարանի ավագանու որոշմամբ արդեն ստեղծվել է համապատասխան քաղաքային կազմակերպություն, որի հետ վերջնական տեսքի կբերվեն ենթավարկային պայմանագրերը:

Մրցութային գործընթացով ծրագիրն իրականացնելու համար ընտրված կազմակերպությունը կստանձնի նոր աղբավայրի շահագործումը ծրագրված շինարարական աշխատանքների ավարտից հետո 5 տարի ժամկետով:

Այս ամբողջ ժամանակահատվածում քաղաքային կազմակերպությունը կծառայի որպես աղբավայրի ֆինանսական կառավարիչ՝ հոգալով գործառնական ծախսերը և կատարելով վարկային պարտավորությունները: Ծրագրում նշված 5-ամյա շահագործման ավարտից հետո քաղաքապետարանը պատասխանատու կլինի Նոր աղբավայրի հետագա շահագործման և պահպանման համար: Կազմակերպության եկամուտը գոյանալու է թափոնների հեռացման վճարներից, այլ պոտենցիալ եկամուտներից, որոնք գոյանում են աղբավայրի շահագործումից, և ցանկացած դեֆիցիտ ակնկալվում է ծածկել Երևանի քաղաքապետարանի բյուջեից կամ քաղաքապետարան-մասնավոր հատված համագործակցության շրջանակներում թափոնների տեսակավորման և վերամշակման ծրագրով նախատեսված միջոցներից:

Թափոնների վերամշակում

Թափոնների կառավարման համակարգում թափոնների տեսակավորումը և վերամշակումը դիտարկվում է որպես կարևորագույն ասպեկտ, որը ներառում է բիզնես գործընթացների բարդ ցանց: Այս բարդությունն առաջանում է արտադրանքի տեսակների ընտրությունից և դրանց իրականացման կազմակերպումից: Երևանի քաղաքապետարանը աղբի տեսակավորումն ու վերամշակումը դիտարկում է որպես բիզնես ձեռնարկություն և մտադիր է այն հիմնել քաղաքապետարան-մասնավոր հատված համագործակցության միջոցով: Այս համագործակցությունը կհամապատասխանի թափոնների ծավալների կրճատման չափանիշներին, նվազագույնի կհասցնի շրջակա միջավայրի վրա ազդեցությունը և պոտենցիալ եկամուտ կստեղծի համայնքային բյուջեի համար: Ներդրողը կունենա տեխնիկական լուծումներ ընտրելու ազատություն և ցանկալի արտադրանք:

Վերջնական չեղարկում 2024 թվականի ապրիլին

Քաղաքապետարանի/Կոմունալ տնտեսության վարչության կողմից ստեղծված Նոր աղբավայրի շահագործման համար պատասխանատու Նոր ընկերության վերջին տեղեկատվության համաձայն ծրագիրը կրկին չեղյալ է հայտարարվել: Նոր սանիտարական աղբավայրը և Նուբարաշեն և Աջափնյակ աղբավայրերի փակումը չի իրականացվի ՎՁԵԲ-ի և ԵՆԲ-ի վարկերից և ԵՄ Հարևանության ներդրումային ծրագրի և E5P-ի դրամաշնորհից: Հետագա քայլերի/ծրագիրների մասին տեղեկատվություն չի տրամադրվում:

5.7 Թափոնների կառավարման վերաբերյալ հանրային իրազեկում

Երևանի քաղաքային թափոնների կառավարման ոլորտում վերջին 5 տարիներին իրականացված հանրային իրազեկման քարոզարշավների մասին տեղեկատվություն չի ստացվել: Ստորև ներկայացված են միայն ՎԹԿ ծրագրի կողմից իրականացված արշավների մասին տվյալները:

Առաջիկա ամիսներին անհրաժեշտ է ակտիվացնել թափոնների տարանջատ հավաքման **իրազեկման արշավը**, որի նպատակն է կարճ ժամկետում 12 վարչական շրջաններից մի քանիսում ստեղծել տարանջատ հավաքման կենտրոններ: Թափոնների կառավարման վերաբերյալ տեղեկատվություն և ուղեցույցներ պետք է ստեղծվեն և տարածվեն: Այս ջանքերը կարող են համահունչ լինել թափոնների, վերամշակման և բնապահպանական խնդիրների վերաբերյալ հանրային իրազեկման ավելի լայն արշավներին: Երբ խոսքը վերաբերում է վտանգավոր թափոններին, ավելի կարևոր է լայն հանրության և թափոններ գեներացնողների իրազեկությունը բարձրացնելն այն մասին, թե ինչ է իրենից ներկայացնում վտանգավոր թափոնը և ինչպես այն պետք է տեսակավորվել, պահել, մշակել և փոխադրել, այլ ոչ թե կենտրոնանալ ճշգրիտ ծավալների

վրա: Որպես օրինակ կարելի է բերել շինարարության և քանդման թափոններում հայտնաբերված վտանգավոր նյութերը: Բնակիչներին իրազեկելուն զուգահեռ կարևոր է նաև ձեռնարկություններին և արդյունաբերական հաստատություններին վերապատրաստել և կրթություն տրամադրել:

Համաձայն «Երևան, Վարշավա, Տիրանա մայրաքաղաքների համագործակցությունը վտանգավոր թափոնների կառավարման ընդհանուր մարտահրավերների շուրջ» NEAR-TS/2019/412-943 դրամաշնորհային պայմանագրի (կարճ նշվում է որպես ՎԹԿ ծրագիր), որը ստորագրվել է Երևանի քաղաքապետարանի և Եվրոպական միության միջև 2019 թվականի դեկտեմբերի 17-ին, նախատեսված է սերտ համագործակցություն զարգացնելու շահագրգիռ կողմերի հետ և ուժեղացնելու վտանգավոր թափոնների քաղաքային կառավարումը քաղաք-քաղաք համագործակցության, քաղաքի բնակիչների ավելի ակտիվ ներգրավման, ինչպես նաև լավագույն փորձը գործնականում կիրառելու միջոցով: Ծրագիրը կենտրոնացած է Երևանում Վարշավայի և Տիրանայի հետ համագործակցությամբ: Բազմաթիվ իրազեկման արշավներ են իրականացվել 2019 թվականից մինչև 2024թ. կեսերը՝ կապված վտանգավոր կենցաղային թափոնների և քաղաքային թափոնների կառավարման հետ: Արշավների մեծ մասը նախատեսված էր դպրոցների համար:

Ծրագրի տևողությունը՝ 54 ամիս
Ընդհանուր արժեքը՝ 5,326,377 եվրո
ԵՄ դրամաշնորհը՝ 4,793,739 եվրո

1. Ֆինանսական աջակցություն երրորդ կողմերին՝ կրթական, մշակութային և ստեղծագործական գործողություններ՝ երիտասարդ սերնդի շրջանում վտանգավոր թափոնների կառավարման վերաբերյալ իրազեկության բարձրացման համար, ենթադրամաշնորհային ծրագիր՝ ENI/2019/412-943/SG1, ընդհանուր պայմանագրային գումարը՝ 14,952,634.30 ՀՀ դրամ, ենթադրամաշնորհի գումարը՝ 13,911,510,30 ՀՀ դրամ:

2. Ֆինանսական աջակցություն երրորդ կողմերին՝ կրթական, մշակութային և ստեղծագործական գործողություններ՝ երիտասարդ սերնդի շրջանում վտանգավոր թափոնների կառավարման վերաբերյալ իրազեկության բարձրացման համար, ենթադրամաշնորհային ծրագիր՝ ENI/2019/412-943/SG2, ընդհանուր պայմանագրային գումարը՝ 6,291,970.00 ՀՀ դրամ, ենթաշնորհի գումարը՝ 5,957,470.00 ՀՀ դրամ:

3. Նորարարական դրամաշնորհներ քաղաքային թափոնների կառավարման համար, ենթադրամաշնորհային ծրագիր՝ ENI/2019/412-943/SG3, ընդհանուր պայմանագրային գումարը՝ 257,008.50 եվրո, ենթադրամաշնորհի գումարը՝ 228,316.02 եվրո:

5.7.1 ԵՄ կողմից ֆինանսավորվող ՎԹԿ ծրագրի կողմից 2024 թվականի հունվար-հունիս ամիսներին Երևանում իրականացված սոցիալական մեդիայի արշավների ակնարկ.

«ԷկոՉեմպիոններ» իրազեկման արշավը հանդիսանում է գործողության կոչ՝ ներառելով ինչպես սոցիալական լրատվամիջոցների արշավները, այնպես էլ ստորև նշված միջոցառումները:

5.7.1.1 Սոցիալական մեդիայում իրազեկման արշավի թեման՝ «Երիտասարդները հանուն կայունության. վերամշակման և թափոնների կանխարգելման մարտահրավեր»

Թիրախային խումբ՝ երիտասարդները, հատկապես ինֆյուենսերները և նրանց հետևորդները, ովքեր հետաքրքրված են կայունության, թափոնների կանխարգելման և պատշաճ կառավարման թեմաներով:

Ինֆյուենսերները և իրազեկման արշավի ռազմավարությունը.

- **Ինֆյուենսերների ընտրությունը.** Բացահայտել երիտասարդ ինֆյուենսերներին, ովքեր հատեքրքրված են կայունության հիմնահարցերով և ունեն ներգրավված հետևորդներ թիրախային տարիքային խմբում:
- **Իրազեկման արշավի ուղերձը.** Երիտասարդների շրջանում բարձրաձայնել թափոնների կանխարգելման և պատշաճ կառավարման, վերամշակման և թափոնների պատասխանատու հեռացման կարևորությունը: Դա կարելի է անել՝ ինֆյուենսերներին տրամադրելով անհրաժեշտ տեղեկատվություն այն մասին, թե որքան կարևոր է թափոնների քանակի նվազեցումը, և հետո որոշ խորհուրդներ տալ, թե ինչպես կանխել թափոնները (օրինակ՝ Եվա Ղարիբյանը նախկինում ուներ նման բովանդակություն, ուստի այս արշավի շրջանակներում կարելի է աշխատել նրա հետ): Այլ ինֆյուենսերները կարող են պարզապես տալ հիմնական տեղեկատվություն, այնուհետև կրթել, թե ինչպես ճիշտ կառավարել թափոնները:
- **Բովանդակության ձևաչափը.** Ինստագրամի սթորիների, reel-երի և գրառումների միջոցով գրավիչ և տեղեկատվական բովանդակություն տրամադրել:

Արշավի բաղադրիչները

1. **Արշավի մեկնարկ.**
 - Համագործակցել ինֆյուենսերների հետ՝ ներկայացնելու «Երիտասարդները հանուն կայունության» արշավը նրանց հետևորդներին:
 - Խրախուսել ինֆյուենսերներին՝ կիսվելու թափոնների կանխարգելման և կառավարման խթանման իրենց հանձնառությամբ, ներառյալ վերամշակումը:
2. **Վերամշակման թափոնամանի տեղորոշման չելենջ.**
 - Խրախուսել ինֆյուենսերներին և նրանց հետևորդներին ակտիվորեն գտնել և կիսվել իրենց համայնքներում վերամշակման թափոնամանների տեղակայմամբ:
 - Ընդգծել իրենց տարածքներում գտնվող վերամշակման թափոնամանների հարմարավետությունն ու մատչելիությունը, որպեսզի դրդեն ուրիշներին օգտագործել դրանք:
3. **Թափոնների տարանջատման նորարարական մրցույթ.**
 - Կազմակերպել մրցույթ երիտասարդ մասնակիցների միջև՝ գտնելու ամենանորարար և արդյունավետ եղանակները տանը աղբը տարանջատելու համար:
 - Մասնակիցները կարող են կիսվել իրենց մեթոդներով իրենց բլոգներում reel-երի կամ սթորիների միջոցով՝ ոգեշնչելով ուրիշներին ընդունել կայուն պրակտիկա:
4. **Մրցանակներ և պարգևներ.**
 - Առաջարկել հետաքրքիր մրցանակներ մասնակիցների համար, ովքեր հաջողություններ են գրանցում վերամշակման թափոնամանների տեղորոշման չելենջում և թափոնների տարանջատման մրցույթում:
 - Մրցանակները կարող են ներառել բրենդային կայուն իրեր, ինչպիսիք են բաժակները, պայուսակները կամ Էկոլոգիապես մաքուր այլ ապրանքներ:

5. Կրթական բոցանդակությունը.

- Տարածել տեղեկատվական բովանդակություն թափոնների կանխարգելման և կառավարման, վերամշակման և թափոնների պատասխանատու հեռացման՝ շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության վերաբերյալ:
- Խթանել այն գաղափարը, որ փոքր գործողությունները կարող են մեծ փոփոխություն առաջացնել թափոնների կրճատման և ռեսուրսների պահպանման գործում:

Արշավի հեշթեգերը.

- #YouthForSustainability
- #RefuseReuseRecycle
- #WastePreventionChallenge
- #WasteManagementChallenge
- #RecycleTogether
- #SustainableYouth

Արշավի ժամանակացույցը.

- Սկսել իրազեկման արշավը ինֆյուենսերների ներածական գրառումներով:
- Իրականացնել արշավը նշանակված ժամկետով (օրինակ՝ 2-3 ամիս):
- Հայտարարել և պարզապես վերամշակման թափոնամանների որոնման և թափոնների տարանջատման մրցույթի հաղթողներին:

Մշտադիտարկում և վերլուծություն.

- Մշտադիտարկել ինֆյուենսերների կատարած գրառումների տարածման շրջանակը (հավանումներ, մեկնաբանություններ, գրառմամբ կիսվողներ):
- Հետևել երկու չելենջների մասնակիցների թվին:
- Վերլուծել արշավի հետ կապված հեշթեգների և հիշատակումների աճը:
- Հետադարձ կապ պահպանել ինֆյուենսերների և մասնակիցների հետ՝ գնահատելու արշավի ազդեցությունը:

Իրազեկման արշավից հետո ազդեցությունը.

- Շարունակել ներգրավվել «Երիտասարդները հանուն կայունության» համայնքին՝ պարբերաբար կիսվելով կայունության վերաբերյալ խորհուրդներով, թարմացումներով և չելենջներով:
- Բացահայտել շարունակական համագործակցության հնարավորությունները ինֆյուենսերների հետ, ովքեր հետաքրքրված են կայունության և թափոնների նվազեցման հարցերով:

Աղյուսակ 5.13. «Երիտասարդները հանուն կայունության. վերամշակման և թափոնների կանխարգելման չելենջ» արշավի ինֆյուենսերները

Անուն	Հետևորդներ * անընդհատ փոխվում է	Թիվը Ոճը
arusiktigranyan	268,000	լրագրող, ինֆյուենսեր
evelinakhanyan	145,000	տիկ-տոկ, ինֆյուենսեր
Girl on a Mute (Teresa Panchoyan)	18,600	Ֆեմինիստ/ ինֆյուենսեր
haydalek Rafo	85,700	բովանդակություն ստեղծող

sunflower096 Agnes Kheranyan	73,600	բովանդակություն ստեղծող
hayk_mkrтч_yan	67,600	ապրելակերպ, սեղանի խաղերի ինֆյունեսներ
shushanstepanian	64,300	բովանդակություն ստեղծող
anii.arzumanyan	73,800	ապրելակերպ, անձնական բլոգ
michel_ghaytanjyan	54,300	բովանդակություն ստեղծող
yevagharibyan	56,200	վեգան, ճանապարհորդություն
kolyahayrapetian	25,300	կինոռեժիսոր, բովանդակության ստեղծող

5.7.1.2 Սոցիալական մեդիայի արշավի թեմա՝ «ԷկոՄայրեր. թափոնների կանխարգելման, կառավարման և վերամշակման չելենջ»

Արշավի ակնարկ. «ԷկոՉեմափոններ» արշավը նպատակ ունի ոգեշնչել թափոնների կառավարման պատասխանատու գործելակերպը 25-ից 40 տարեկան ծնողների և կանանց շրջանում: Համագործակցությունը նախատեսված է ինֆյունեսներ կին միկրոբլոգերների հետ, ովքեր համահունչ են իրենց արժեքներին և ապրելակերպին: Այս միկրոբլոգերները օրինակ կբերեն՝ ցույց տալով, թե ինչպես արդյունավետ կառավարել վերամշակումը տանը և պատասխանատու կերպով հեռացնել թափոնները համապատասխան թափոնամաններում: Կիսվելով իրենց փորձով և պատկերացումներով՝ Նրանք կխրախուսեն իրենց հետևորդներին ընդունել Էկո վարքագիծ:

Ինֆյունեսներները և արշավի ընտրությունը. «ԷկոՉեմափոնները» խնամքով ընտրված ակտիվ բլոգերներ են, ներառյալ մայր բլոգերներ, որոնք իրենց բլոգներում խոսում են իրենց առօրյա կյանքի և ընդհանուր արժեքների շուրջ: Այս ինֆյունեսներները ամուր կապ ունեն իրենց լսարանի հետ և կարող են արդյունավետ կերպով խթանել դրական վարքագիծը իրենց անձնական փորձի միջոցով:

Արշավի բովանդակությունը. Ինֆյունեսներների կողմից ղեկավարվող արշավը կներկայացնի գրավիչ և տեղեկատվական բովանդակություն, ներառյալ.

- 1. Տնային վերամշակման խորհուրդներ.** Ինֆյունեսներները գործնական խորհուրդներով կկիսվեն թափոնների տարանջատման, վերամշակման և պատասխանատու հեռացման վերաբերյալ: Նրանք ցույց կտան, թե ինչպես կարող են զգալի ազդեցություն ունենալ առօրյա պարզ փոփոխությունները:
- 2. Էկո լայֆհեքեր.** միկրոբլոգերները կտրամադրեն նորարարական հեքեր և DIY գաղափարներ Մերժի՛ր և Վերաօգտագործի՛ր սկզբունքների վերաբերյալ. ինչպես նվազեցնել թափոնները և վերափոխել տան իրերը:
- 3. Ընտանիքի ներգրավվածություն.** մայր բլոգերները կներգրավեն իրենց երեխաներին թափոնների կառավարման աշխատանքներում՝ ցույց տալու, թե ինչպես կարելի է Էկոլոգիապես մաքուր սովորություններ ներառել ընտանեկան կյանքում:

Արշավի նպատակները.

- Բարձրացնել իրազեկվածությունը թափոնների պատասխանատու կառավարման գործելակերպի վերաբերյալ:
- Խրախուսել հետևորդներին ներառել Էկոլոգիապես մաքուր սովորություններ իրենց առօրյա կյանքում:

- Ընդգծել ինֆյուենսերների դերը՝ որպես Էկո-չեմպիոնների, որոնք օրինակ են բերում:
- Մշակել համայնքի և շրջակա միջավայրի համար համատեղ պատասխանատվության զգացում:

Արշավի իրականացումը.

- Ինֆյուենսերները կկիսվեն մի շարք սթորիներով, reel-երով և գրառումներով, որոնք կներկայացնեն իրենց՝ թափոնների կառավարման առօրյան և կտրամադրեն խորհուրդներ:
- Ինֆյուենսերներն ակտիվորեն կներգրավվեն իրենց լսարանի հետ՝ անդրադառնալով հարցերին և խթանելով թափոնների կառավարման վերաբերյալ քննարկումները:
- Արշավին հատուկ հեշթեգներ, ինչպիսիք են #EcoMoms, #EcoChampions և #WasteWarriors, կօգտագործվեն համայնքի զգացողությունը ստեղծելու և ներգրավվածությունը վերահսկելու համար:

Հաջողության չափումը.

- Հետևել ներգրավվածության չափանիշներին, ինչպիսիք են հավանումները, մեկնաբանությունները, կիսումները և նոր հետևորդները:
- Հետևորդների շրջանում Էկոլոգիապես մաքուր գործելակերպի որդեգրման մոնիտորինգ:
- Իրազեկման և վարքագծի փոփոխության վրա արշավի ազդեցությունը գնահատելու համար հարցումների անցկացում:

Արշավից հետո ներգրավվածությունը.

- Շարունակել կիսվել Էկոլոգիապես մաքուր բովանդակությամբ և թափոնների պատասխանատու կառավարման վերաբերյալ թարմացումներով:
- Համագործակցել ինֆյուենսերների հետ հետագա արշավներում՝ հաջողությունը պահպանելու համար:
- Խրախուսել հետևորդներին կիսվել թափոնների կառավարման իրենց հաջողված պատմություններով և խորհուրդներով՝ օգտագործելով արշավի հեշթեգները:

Աղյուսակ 5.14. Բլոգերները «ԷկոՄայրեր. թափոնների կանխարգելման, կառավարման և վերամշակման չելենջ» արշավում

Անուն	Հետևորդներ * փոխվում է	Թիվը անընդհատ	Ոճը
shalunts fitcorner		168,000	Առողջության և սննդի բլոգ
Armfoodblog		105,000	Սննդի բլոգ
Mary Sarikyan		53,700	Մարզիչ/ապրելակերպ
Gayane Poghosyan		50,700	Մայրություն/ինֆյուենսեր
Ani khachatryan		55,000	Առողջության և սննդի բլոգ
Astghik Alaverdyan		43,300	Ինֆյուենսեր/ապրելակերպ
astgh_nad		23,800	Մայրություն
Varsi Seneqerimyan		19,300	Հոգեբան/մայրություն
sunshine_mammy		19,400	Մայրություն/ապրելակերպ
Parzapes-mama		16,000	Մայրություն/ապրելակերպ
Mariana Petrosyan		20,300	Մայրություն

Davidsmom	19,000	Մայրություն/ապրելակերպ
Peproneh	16,900	Բովանդակություն ստեղծող
Sona Soghoyan	15,400	Մայրություն
grig.papablog	8,340	Հայրիկի բլոգ
Lilidian	3,349	Մայրություն/ապրելակերպ և Էկո բլոգ
Imsole	3,087	Մայրություն/ապրելակերպ

5.7.2 2024 թվականի հունվար-մայիս ամիսներին ԵՄ կողմից ֆինանսավորվող ՎԹԿ ծրագրի կողմից երևանում իրականացվող ծրագրված միջոցառումների ակնարկ

5.7.2.1 ՀՐԱԺԱՐՎԻՐ սկզբունքին առնչվող միջոցառումներ

Ակնարկ. Կազմակերպել միջոցառում սուրճ արտադրողների համար, որտեղ նրանք կարող են ստեղծել իրենց սեփական բազմակի օգտագործման խմելու ձողիկներն ու գավաթները: Առաջարկել զեղչեր այն հաճախորդներին, ովքեր կբերեն իրենց սեփական բազմակի օգտագործման բաժակները սուրճ գնելու համար: Այս միջոցառումը կարող է ներառել տեղեկատվական հատված՝ նկարագրական տեսանյութերով, վառ պատկերներով և ինֆոգրաֆիկաներով, որոնք ընդգծում են պլաստիկի ազդեցությունը շրջակա միջավայրի և մարդու վրա: Կարող են ցուցադրվել կենդանիների տեսանկյունից լուսանկարներ, որոնք առավել շատ են տուժում պլաստիկի աղտոտվածությունից, ինչպես նաև պատկերներ, որոնք պատկերում են միկրոպլաստմասսաների առկայությունը մարդու մարմնում:

Արշավը կազմակերպվել է հունիսին՝ իրազեկման նպատակով, «EcoChampions»-ը կարող է աղյուսակ 5.1-ի երիտասարդ կարծիքի առաջատարներին հրավիրել, նվիրել նրանց բազմակի օգտագործման բաժակներ և խնդրել նրանց կիսվել իրենց փորձով, թե ինչպես նվազագույնի հասցնել սրճարանների կողմից ամեն օր սպառվող մեկանգամյա պլաստիկի քանակությունը:

Միջոցառման թեման՝ «Հասունացող փոփոխություն. ասա ոչ միանգամյա օգտագործման պլաստիկին»

Ժամանակահատվածը՝ հունիս 2024թ.

Նպատակը՝ խթանել կայունությունը, նվազեցնել մեկանգամյա օգտագործման պլաստիկ թափոնները և բարձրացնել իրազեկվածությունը շրջակա միջավայրի և մարդու առողջության վրա պլաստիկի աղտոտման ազդեցության վերաբերյալ:

Միջոցառման բաղադրիչները.

1. Հրաժարվի՛ր. Սուրճ արտադրողների աշխատաժողով

- **Նկարագրություն.** Կազմակերպել սուրճ արտադրողների աշխատաժողով, որտեղ մասնակիցները կարող են ստեղծել իրենց սեփական բազմակի օգտագործման խմելու ձողիկներն ու գավաթները: Խրախուսել մասնակիցներին սուրճ գնելիս իրենց հետ բերել բազմակի օգտագործման բաժակները:

- **Բարելավում.** Մտածել տեղական արհեստավորի կամ արհեստագործության ուսուցչի հետ համագործակցելու հնարավորության շուրջ, որպեսզի մասնակիցները հիշարժան փորձ ունենան

իրենց բազմակի օգտագործման իրերը պատրաստելիս: Սա կարող է յուրահատուկ շունչ հաղորդել միջոցառմանը:

- **Լրացուցիչ առաջարկ.** Կազմակերպել բազմակի օգտագործման գավաթների ամենակրեատիվ ձևավորման մրցույթ՝ հաղթողների համար Էկոլոգիապես մաքուր մրցանակներով: Սա կարող է ոգևորություն առաջացնել և խրախուսել մասնակցությունը:

2. Կրթական բովանդակություն

- **Նկարագրություն.** Ներառել գրավիչ բովանդակությամբ տեղեկատվական հատված, ինչպիսիք են նկարագրական տեսանյութերը, վառ պատկերները և ինֆոգրաֆիկաները, որոնք ընդգծում են շրջակա միջավայրի և մարդու առողջության վրա պլաստիկի աղտոտման ազդեցությունը: Ցուցադրել կենդանական տեսակների լուսանկարներ, որոնք առավել շատ են տուժում պլաստիկի աղտոտվածությունից և պատկերներ, որոնք պատկերում են միկրոպլաստիկայի առկայությունը մարդու մարմնում:

- **Բարելավում.** Կրթական հատվածը դարձնել ինտերակտիվ՝ թույլ տալով մասնակիցներին հարցեր տալ և մասնակցել քննարկումներին: Սա կարող է ստեղծել ավելի ազդեցիկ ուսուցման փորձ:

- **Լրացուցիչ առաջարկ.** Հրավիրել տեղական բնապահպանական փորձագետի կամ համապատասխան ՀԿ-ի ներկայացուցչի՝ հակիրճ ելույթ ունենալու պլաստիկ թափոնների կրճատման կարևորության մասին:

3. Ինֆյունեսերների ներգրավվածություն

- **Նկարագրություն.** Միջոցառմանը հրավիրել Էկո-գիտակ ինֆյունեսերների: Տրամադրել նրանց բազմակի օգտագործման բաժակներ և խնդրել նրանց սոցիալական ցանցերում կիսվել իրենց փորձով և պատկերացումներով՝ միջոցառումը և դրա ուղերձը խթանելու համար:

- **Բարելավում.** Ընտրել ինֆյունեսերների, ովքեր ունեն շատ հետևորդներ և անկեղծ հետաքրքրություն շրջակա միջավայրի հիմնահարցերի նկատմամբ: Նրանց հանձնառությունը կանդրադառնա նրանց հետևորդների վրա և ուղերձն ավելի վստահելի կդարձնի:

- **Լրացուցիչ առաջարկ.** Խրախուսել ինֆյունեսերներին մասնակցել աշխատաժողովին և կիսվել իրենց կողմից ձևավորված բաժակներով՝ դրանով իսկ ցույց տալով իրենց աջակցությունը գործին:

Շուկայավարման նպատակներ և ռազմավարություններ

1. Խթանում մինչև միջոցառումը

- Ստեղծել միջոցառման կայք կամ հղում՝ միջոցառման մանրամասներով և գրանցման տվյալներով:

- Օգտագործել սոցիալական մեդիա հարթակները՝ միջոցառումների էջեր ստեղծելու, կանոնավոր թարմացումներ տեղադրելու և պլաստիկ աղտոտվածության և կայունության հետ կապված գրավիչ բովանդակություն տարածելու համար:

- Համագործակցել տեղական սուրճի խանութների հետ՝ խաչաձև գովազդի համար և առաջարկել մասնակիցներին զեղչի կոդ սուրճ գնելու համար:

2. Միջոցառումների ընթացիկ խթանում

- Կենսունակ մթնոլորտ ստեղծելու համար օգտագործել գրավիչ վիզուալներ և միջոցառումների պաստառներ:
- Խրախուսել մասնակիցներին կիսվել իրենց փորձով և ստեղծագործություններով սոցիալական ցանցերում՝ հատուկ միջոցառման հեշթեգով:
- Համագործակցել տեղական լրատվամիջոցների կամ բլոգերների հետ՝ միջոցառումը լուսաբանելու և ավելի լայն լսարանին հասցնելու համար:

3. Խթանում միջոցառումից հետո

- Կիսվել միջոցառումների կարևորագույն իրադարձություններով, ներառյալ լուսանկարները, տեսանյութերը և ինֆյուենսերների գրառումները՝ արդյունավետությունը պահպանելու համար:
- Հավաքել կարծիքներ մասնակիցներից՝ ապագա Էկոմիջոցառումները բարելավելու համար:
- Շնորհակալություն հայտնել մասնակիցներին, գործընկերներին և ինֆյուենսերներին սոցիալական ցանցերում և անհատական հաղորդագրությունների միջոցով:

Առաջնահերթություն տալ միջոցառումների բոլոր նյութերի կայունությանը և նվազագույնի հասցնել թափոնները՝ ընտրելով թվային գովազդները և Էկոլոգիապես մաքուր ձևավորումը:

5.7.2.2 ՎԵՐԱՕԳՏԱԳՈՐԾԻՐ սկզբունքին առնչվող միջոցառումներ

Ակնարկ. Միջոցառումները կարող են լինել և՛ առցանց (առցանց մարտահրավերներ, համապատասխան հեշթեգներ), և՛ անցանց (սեմինարներ, խաղեր և ցուցահանդեսներ): Քանի որ տոնավաճառներին հավաքվում է մեր թիրախային լսարանը, մեր միջոցառումները կարող են անցկացվել այնտեղ:

Միջոցառման թեման. «Երկրորդ հնարավորություն. օգտագործված իրերի շուկա կայուն ապրելակերպի համար»

Ակնարկ. Օգտագործված իրերի շուկաները կարող են ծառայել որպես արդյունավետ հարթակներ՝ մարդկանց կրթելու կրկնակի օգտագործման նշանակության մասին: Ընդգծելով դրանք դեն նետելու փոխարեն իրեր տալու կամ վաճառելու հայեցակարգը՝ օգտագործված իրերի շուկաները կարող են ունենալ առանձին կատեգորիաներ օգտագործված իրերի համար, ինչպիսիք են մանկական հագուստը, խաղալիքները և տեխնիկական սարքավորումները և այլն: Այսպիսով, «Էկոչեմպիոնները» կարող են խթանել այն ուղերձը, որ ինչ-որ բան կարող է անօգուտ դառնալ ինչ-որ մեկի համար, բայց օգտակար լինել մեկ ուրիշի համար, և շահավետ՝ երկուսի համար:

Նպատակը՝ Մարդկանց կրթել վերաօգտագործման նշանակության մասին, նպաստել թափոնների պատասխանատու կառավարմանը՝ հավաքելով օգտագործված ապրանքներ կարիքավորների համար:

Միջոցառման բաղադրիչներ.

1. Օգտագործված իրերի շուկայի կատեգորիաներ

- **Նկարագրություն.** կազմակերպել օգտագործված իրերի շուկան առանձին կատեգորիաներով տարբեր իրերի համար, ինչպիսիք են մանկական հագուստը,

խաղալիքները, տեխնիկական սարքավորումները, կահույքը, գրքերը և այլն: Խրախուսել վաճառողներին առաջարկել լավ վիճակում գտնվող ապրանքներ վերավաճառքի համար:

- **Բարելավում.** Ստեղծեք օգտատերերի համար հարմար առցանց հարթակ կամ բջջային հավելված, որտեղ վաճառողները կարող են նախապես ցուցակագրել իրենց ապրանքները՝ հեշտացնելով գնման գործընթացը:
- **Լրացուցիչ առաջարկ.** այն ավելի ինտերակտիվ դարձնելու համար մտածել DIY անկյուն, որտեղ ներկաները կարող են վերափոխել կամ անհատականացնել իրենց գնած իրերը:

2. Վերանորոգման և վերականգնման անկյուն

- **Նկարագրություն.** Ստեղծել հատուկ տարածք վարպետների և տեխնիկների հետ, ովքեր կարող են վերանորոգել և վերականգնել վնասված իրերը: Ներկաները կարող են բերել իրեր վերանորոգման կամ վերականգնման համար, իսկ վերանորոգված իրերը կարող են վաճառվել կամ նվիրաբերվել որպես բարեգործություն:
- **Բարելավում.** Համագործակցել տեղական վերանորոգման խանութների, արհեստավորների և կամավորների հետ, ովքեր հմուտ են տարբեր իրերի վերանորոգման մեջ: Սա ոչ միայն արժեքավոր ծառայություն է դառնում, այլ նաև խթանում է նրանց բիզնեսը:
- **Լրացուցիչ առաջարկ.** Գովազդել այս անկյունը որպես «երկրորդ հնարավորությունների» արհեստանոց՝ ընդգծելով այն գաղափարը, որ իրերը կարող են երկրորդ կյանք ունենալ պատշաճ խնամքի և վերանորոգման դեպքում:

Շուկայավարման նպատակներ և ռազմավարություններ

1. Խթանում մինչև միջոցառումը

- Օգտագործել սոցիալական մեդիա, տեղական թերթեր և համայնքային տեղեկագրեր՝ միջոցառումը խթանելու համար, խրախուսել վաճառողներին գրանցել իրենց ապրանքները և բարձրացնել տեղահանվածներին աջակցության ասպեկտի մասին իրազեկվածությունը:
- Ընդգծել վերաօգտագործման, վերանորոգման և վերականգնման անկյունի և տեղահանվածների համար նվիրատվությունների կազմակերպման բնապահպանական առավելությունները:
- Ստեղծել թիզերի բովանդակություն՝ ցուցադրելով որոշ եզակի իրեր, որոնք հասանելի կլինեն օգտագործված իրերի շուկայում և ներկայացնելով, թե ինչպես են նվիրատվությունները օգուտ բերում տեղահանվածներին:

2. Միջոցառումների ընթացիկ խթանում

- Միջոցառման վայրում օգտագործել հստակ ցուցանակներ և պաստառներ՝ ներկաներին ուղղորդելու տարբեր կատեգորիաներ, վերանորոգման և վերականգնման անկյուն և տեղահանվածներին աջակցության հավաքման կետեր:

- Խրախուսել մասնակիցներին կիսվել օգտագործված իրերի շուկայից իրենց գտածոներով, վերանորոգման հաջողություններով և նվիրատվության պատմություններով սոցիալական ցանցերում՝ հատուկ միջոցառման հեշթեգով:
- Համագործակցել ինֆյուենսերների, բլոգերների և տեղահանվածների շահերի պաշտպանության խմբերի հետ՝ խթանելով նրանց մասնակցությունը միջոցառմանը, կիսվելով իրենց փորձով և օգնելով տարածել տեղահանվածների կայունության և աջակցության ուղերձը:

3. Խթանում միջոցառումից հետո

- Կիսվել հաջողության պատմություններով, ինչպես նաև մասնակիցների, վաճառողների և վերանորոգված իրերի լուսանկարներով միջոցառման կայքում և սոցիալական մեդիայի ալիքներում:
- Ընդգծել տեղահանվածների աջակցության հավաքագրման արշավի ազդեցությունը և համայնքի ներդրումների շնորհիվ հնարավոր դարձած դրական փոփոխությունները:
- Հավաքել կարծիքներ ներկաներից, վաճառողներից և կազմակերպություններից՝ հետագա հրապարակումները բարելավելու և համայնքում կայունության և տեղահանվածների աջակցության նախաձեռնությունները խթանելու համար:

«Երկրորդ, հնարավորություն. օգտագործված իրերի շուկա կայուն ապրելակերպի համար» միջոցառումը պետք է արդյունավետ կերպով կրթի մարդկանց վերաօգտագործման նշանակության մասին և ոգեշնչի նրանց որդեգրել ավելի կայուն ապրելակերպ՝ իրերին երկրորդ, հնարավորություն տալով: Օգտագործված իրերի շուկայի հայեցակարգը 2024 թվականի հունիսի կեսերին ի վերջո փոխարինվեց վերաօգտագործված նյութերից պատրաստված ապրանքների տոնավաճառով:

5.7.2.3 ՎԵՐԱՄՇԱԿԻՐ սկզբունքին առնչվող միջոցառումներ

Ակնարկ. Համագործակցել բլոգերների և արվեստագետների հետ՝ գործարկելու Ինֆյուենսեր չելենջը, որի նպատակն է կրթել և խրախուսել իրենց հետևորդներին արդյունավետորեն տեսակավորելու թափոնները և ցուցադրել թափոնների տեսակավորման իրենց սեփական մեթոդը: Բազմաթիվ բլոգերներ սոցիալական ցանցերում արդեն քարոզում են թափոնների տարանջատումը և ապրանքների գիտակցված սպառումը: Այս համագործակցությունը ոչ միայն կխթանի վերամշակման խթանումը, այլև կոգեշնչի նրանց հետևորդներին ընդունել թափոնների կառավարման պատասխանատու գործելակերպ: Բացի այդ, Ինֆյուենսեր չելենջը կարող է նաև ընդգծել իրերի վերաօգտագործման կարևորությունը: Վերամշակումը խթանելու համար կարելի է նաև կիրառել ավելորդ ապրանքներից հրաժարվելու սկզբունքը՝ ընդգծելով, որ խելամիտ սպառումը խթանելը պետք է առաջնային լինի թափոնների տեսակավորումից:

Միջոցառման թեման՝ «Թափոնների մարտիկներ. վերամշակման և խելամիտ սպառման չելենջ»

Նպատակը. Խրախուսել թափոնների պատշաճ տեսակավորումը, թափոնների պատասխանատու կառավարումը, վերամշակումը և խելամիտ սպառումը բլոգերների (հատկապես երիտասարդ ուսանողների թիրախային խմբի և 25-45 տարեկան սննդի կին բլոգերների) և արվեստագետների հետ համագործակցության միջոցով:

Միջոցառման ժամանակացույց. Այս համագործակցությունը կհամընկնի տեսանյութերի և գրառումների հրապարակումների հետ:

Միջոցառման բաղադրիչները.

1. Ինֆյունեսեր չելենջ

- **Նկարագրություն.** Համագործակցել ինֆյունեսերների, արվեստագետների և սոցիալական մեդիայի անհատների հետ, ովքեր արդեն քարոզում են թափոնների տեսակավորումը և խելամիտ սպառումը: Առաջարկել նրանց կրթել և չելենջ առաջարկել իրենց հետևորդներին՝ պատշաճ կերպով տեսակավորելու թափոնները և ցուցադրելու թափոնների կառավարման իրենց գործելակերպը:
- **Բարելավում.** Սահմանել կոնկրետ չելենջ կամ առաջադրանքներ, որոնք պետք է կատարեն ինֆյունեսերները, ինչպիսիք են աղբի տեսակավորման վերաբերյալ տեղեկատվական տեսանյութերի ստեղծումը, DIY վերամշակման ծրագրերի իրականացումը կամ խելամիտ սպառման իրենց սեփական փորձառությունը ներկայացնելը:
- **Լրացուցիչ առաջարկ.** Միջոցառման կայքում և սոցիալական ցանցում տեղադրել ինֆյունեսերների չելենջների գրառումները՝ ցուցադրելու իրենց ազդեցությունը և ոգեշնչելու իրենց հետևորդներին:

2. Կրթական բովանդակություն

- **Նկարագրություն.** Տեսանյութերի, հոդվածների, ինֆոգրաֆիկայի և ձեռնարկների միջոցով ստեղծել և տարածել կրթական բովանդակություն թափոնների տեսակավորման, վերամշակման և խելամիտ սպառման վերաբերյալ: Այս բովանդակությունը պետք է հեշտությամբ հասանելի լինի կայքում և սոցիալական լրատվամիջոցների ալիքներում: Ինֆյունեսերները կարող են նաև կիսվել տեսանյութերով, որոնք հասանելի կլինեն մինչ այդ:
- **Լրացուցիչ առաջարկ.** Կազմակերպել ուղիղ վեբինարներ կամ փորձագետների հետ հարցուպատասխանի սեսիաներ՝ մասնակիցների հարցերին պատասխանելու և թափոնների կառավարման վերաբերյալ ուղեցույցներ տրամադրելու համար: Այցելել դպրոցներ և բաց դաս անցկացնել այն մասին, թե ինչն է վերամշակումը, ցույց տալ նրանց, թե ինչ կարող են ստանալ վերամշակումից հետո (վերամշակված պլաստիկից պատրաստված գավաթ, տոպրակ և այլն) և ինչպես տեսակավորել թափոնները տանը:

3. Համայնքի ներգրավվածություն

- **Նկարագրություն.** Խրախուսել ներկաներին մասնակցել նաև չելենջներին: Տրամադրել նրանց ուղեցույցներ և ռեսուրսներ, որոնք կօգնեն նրանց փաստագրել վերամշակման և թափոնների կրճատման իրենց ջանքերը: Ստեղծել հեշթեգ, որը կարող է միավորել բովանդակությունը:
- **Բարելավում.** Ստեղծել առցանց հարթակ, որտեղ մասնակիցները կարող են կիսվել իրենց առաջընթացով, հարցեր տալ և աջակցություն ստանալ համայնքից:
- **Լրացուցիչ առաջարկ.** Պարգևատրել այն մասնակիցներին, ովքեր ուշագրավ ջանքեր են գործադրում վերամշակման և խելամիտ սպառման ոլորտում: Սա կարող է լինել

վերամշակված ապրանքի կամ կրծքանշանների տեսքով փոքրիկ նվեր՝ աշակերտների և ուսանողների համար:

Շուկայավարման նպատակներ և ռազմավարություններ

1. Խթանում մինչև միջոցառումը

- Օգտագործել սոցիալական մեդիան՝ հայտարարելու միջոցառման, ինչպես նաև բլոգերների և արվեստագետների մասնակցության մասին (կարելի է ընտրել դեսպաններ և աշխատել նրանց հետ բոլոր միջոցառումների ընթացքում):
- Կիսվել թիզերի բովանդակությամբ՝ կապված թափոնների տեսակավորման, վերամշակման և խելամիտ սպառման հետ՝ հետաքրքրություն առաջացնելու համար:
- Համագործակցել ինֆյուենսերների հետ՝ բովանդակությունը տարածելու, ոգևորություն առաջացնելու և նրանց հետևորդներին՝ չելենջին միանալուն խրախուսելու համար:

2. Միջոցառման ընթացիկ խթանում

- Միջոցառման կայքէջում և սոցիալական մեդիայում պարբերաբար տեղադրել բովանդակություն՝ կապված ինֆյուենսեր չելենջի, կրթական ռեսուրսների և համայնքի ներգրավվածության հետ:
- Խրախուսել մասնակիցներին և ինֆյուենսերներին օգտագործել միջոցառման հեշթեգը՝ կիսվելու իրենց փորձով և գրառումներով:
- Կազմակերպել սոցիալական մեդիայի մրցույթներ՝ կապված վերամշակման և խելամիտ սպառման հետ՝ լսարանին ներգրավված պահելու համար:

3. Խթանում միջոցառումից հետո

- Ցուցադրել ինֆյուենսերների և մասնակիցների ձեռքբերումներն ու գրառումները միջոցառման կայքում և սոցիալական մեդիայի ալիքներում:
- Կիսվել հաջողության պատմություններով և ընդգծել մասնակիցների կողմից կատարված դրական փոփոխությունները:
- Հավաքել կարծիքներ՝ բարելավելու հետագա միջոցառումները և շարունակել խթանել թափոնների պատասխանատու կառավարումը:

Այս բարելավումները և մարքեթինգային ռազմավարությունները իրականացնելով, «Թափոնների մարտիկներ. վերամշակման և խելամիտ սպառման չելենջ» միջոցառումը կխթանի վերամշակումը և կոգեչնչի մասնակիցներին ընդունել թափոնների կառավարման պատասխանատու գործելակերպ, այդ թվում նաև ինֆյուենսերներին, ովքեր ցույց կտան, թե ԻՆՉՊԵՍ անել տեսակավորումը և խթանել վերամշակումը՝ օրինակ լինելով իրենց հետևորդների համար:

5.7.3 2024 թվականի հունվար-մայիս ամիսներին ԵՄ կողմից ֆինանսավորվող ՎԹԿ ծրագրի կողմից Երևանում իրականացվող ծրագրված միջոցառումների ակնարկ

Սույն գովազդային գործողությունների վերաբերյալ մանրամասները ներկայացված են հաջորդ աղյուսակում

Պատրաստվելու է երկու տեսանյութ.

1. Յուրաքանչյուր սյուժեի/տեսանյութի կառուցվածքը հետևելու է հետևյալ տրամաբանությանը.

Ա/ ՍԽԱԼ ՎԱՐՔ ԵՎ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐ, vs.

Բ/ ՃԻՇՏ ՎԱՐՔ ԵՎ ՕԳՈՒՏՆԵՐ, և

Գ/ ՈՒՂԵՐԶ (ԿԱՐԳԱԽՈՍ):

2. Ընտանիքները պատմությունների կիզակետում են, որոնք հնարավորինս ինտեգրում են բոլոր տարիքային խմբերին և սեռերին (ինչպես դրական, այնպես էլ բացասական դերերում):

3. Իրազեկման արշավները լիովին կինտեգրվեն/կհամապատասխանեցվեն յուրաքանչյուր սյուժեին և իրազեկման ուղղությունների համար նախատեսված ուղերձներին և կներկայացվեն առանձին՝ որպես յուրաքանչյուր սյուժեի մեդիա ծրագիրների և բյուջեների մասեր:

Առաջաբան

Սյուժեները հիմնված կլինեն հետևյալ սկզբունքների վրա.

- Նվազագույն տեքստ, նկարին ուղղված, կարճ, բայց գրավիչ պատմություն:
- Նկարները բավականին անմիջական են, քանի որ ուղերձներն այնքան էլ մոտ չեն մարդկանց, այսինքն՝ դժվար է սպասել, որ մարդիկ շտապեն կատարել դրանք (հատկապես ավելորդ ապրանքների արտադրությունն ու սպառումը նվազեցնելու առումով):
- Տեղեկատվական/իրազեկող տեսանյութի յուրաքանչյուր հատված ունի անհատական կարգախոս, որը բացահայտում է այն ուղերձի էությունը, որը ցանկանում ենք փոխանցել պատմության հետ:
- Սյուժեները ինտեգրվելու են իրազեկման արշավներին 4 առանձին մասերում՝ հնարավորության դեպքում պահպանելով հիմնական սյուժեները, կերպարները և/կամ ուղերձները (կարգախոսները):

Աղյուսակ 5.15. Թափոնների կանխարգելման և բարելավված կառավարման մեդիա ծրագիր

ԱՆՈՒՆ	Արտադրանքի անուն/նկարագրություն	Դեկտեմբեր րոպեներ	Հունվար րոպեներ	Փետրվար րոպեներ	Արտադրանքի անուն/նկարագրություն	Մարտ	Ապրիլ	Մայիս	Ընդհանուր րոպեները 4 ամսում	Բյուջե, ՀՀ դրամ
TV										
Արմենիա TV	Տեսանյութ 1	X	2.5	2.5	Տեսանյութ 2	x	2.5	2.5	10	900,000 Հ
Շանթ TV	Տեսանյութ 1	X	3.37	3.37	Տեսանյութ 2	x	3.37	3.37	13.48	1,000,000 Հ
ATV	Տեսանյութ 1	X	9.39	9.39	Տեսանյութ 2	x	9.39	9.39	37.56	525,000 Հ
Կենտրոն TV	Տեսանյութ 1	X	11.3	11.3	Տեսանյութ 2	x	11.3	11.3	45.2	1,000,000 Հ
Երկիր մեդիա TV	Տեսանյութ 1	X	18.8	18.8	Տեսանյութ 2	x	18.8	18.8	75.2	575,000 Հ
TV Ընդհանուր րոպեները			45	45		x	45	45	181	
TV Ընդհանուր բյուջեն										4,000,000 Հ
ՌԱԴԻՈ										
Ավտոռադիո	Ռադիո գովազդ	X	12	12	Ռադիո գովազդ	12	12	12	60	547,200 Հ
Ռադիո Վան	Ռադիո գովազդ	X	12	12	Ռադիո գովազդ	12	12	12	60	532,800 Հ
Ռադիո Ընդհանուր րոպեները			24	24		24	24	24	120	
Ռադիո Ընդհանուր բյուջեն										1,080,000 Հ
Սոցիալական մեդիա/FB, INSTAGRAM										
SMM		50,000 Հ	50,000 Հ	50,000 Հ		50,000 Հ	50,000 Հ	50,000 Հ		300,000 Հ

Ուղիղ գովազդ		100,000 ₺	100,000 ₺	100,000 ₺		100,000 ₺	100,000 ₺	100,000 ₺		600,000 ₺
Սոցիալական մեդիա և ընդհանուր բյուջեն										900,000 ₺

ԱՆՈՒՆ	Արտադրանքի անուն/ նկարագրություն	Դեկտեմբեր րոպեներ	Հունվար րոպեներ	Փետրվար րոպեներ	Արտադրանքի անուն/ նկարագրություն	Մարտ	Ապրիլ	Մայիս	Ընդհանուր րոպեներ ընդ 4 ամսում	Բյուջե, ՀՀ դրամ
ԲԱՑՕԹՅԱ										
Բացո/ Լեդ Էկրան/Վայրկյան			45	45		45			135	
Բացօթյա/ Լեդ Էկրան Բյուջե			334,000 ₺	334,000 ₺		334,000 ₺				1,002,000 ₺
ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ										
Երիտասարդները հանուն կայունության. վերամշակման և թափոնների կանխարգելման մչելենջ (սոցիալական մեդիա արշավ՝ ինֆլյուենսերների կողմից)		Դեկտեմբերից սկսած, խոսվելու է սպասվող միջոցառումների մասին	Կիսվել տեսանյութ 1-ով				Կիսվել տեսանյութ 2-ով			

Սոցիալական մեդիա արշավ՝ «ԷկոՄայրեր. թափոնների կանխարգելում, կառավարում և վերամշակման չելենջ»		Դեկտեմբերից սկսած, խոսվելու է սպասվող միջոցառումների մասին (Սուրբ Ծննդյան տոնավաճառ, ինչպես ավելի ուշադիր լինել գալիք տարում և այլն)	Կիսվել տեսանյութ թ 1-ով				Կիսվել տեսանյութ 2-ով			

ԱՆՈՒՆ	Արտադրանքի անուն/ նկարագրություն	Դեկտեմբեր րոպեներ	Հունվար րոպեներ	Փետրվար րոպեներ	Արտադրանքի անուն/ նկարագրություն	Մարտ	Ապրիլ	Մայիս	Ընդհանուր րոպեները 4 ամսում	Բյուջե, ՀՀ դրամ
«Հասունացող փոփոխություն. ասեք ոչ միանգամյա օգտագործման պլաստիկին»				Այս միջոցառումը ավելի լավ է կազմակերպել գարնանը որպես բացօթյա միջոցառում: Միջոցառման ընթացքում կարելի է ցուցադրել երկու տեսանյութերը:						
«Երիտասարդ նորարարներ. վերաիմաստավորի՛ր և վերաօգտագործի՛ր»		Սուրբ Ծննդյան տոնավաճառ				Մարտ/Գարնանային տոնավաճառներ				

Երկրորդ հնարավորություն ներ. Օգտագործված իրերի շուկա կայուն ապրելակերպի համար						Այս միջոցառումը ավելի լավ է կազմակերպել գարնանը որպես բացօթյա միջոցառում: Միջոցառման ընթացքում կարելի է ցուցադրել երկու տեսանյութերը:				
Թափոնների մարտիկներ. Վերամշակման և խելացի սպառման չելենջ		Ինֆյուենսեր արշավի մի մաս՝ ուղեկցվող գովազդային տեսանյութեր ի հեռարձակմա մբ								
Հեռուստատեսութ յան, ռադիոյի, սոցիալական մեդիայի, բացօթյա/չներառ ված միջոցառումների ընդհանուր բյուջեն										6,982,000 ₺

5.7.4 ԵՄ կողմից ֆինանսավորվող ՎԹԿ ծրագրի կողմից Դալմա առևտրի կենտրոնում/Սինեմա Սթար, Երևան, #RecyclingTogether հեշթեգով նախատեսված իրազեկման արշավի ակնարկ, որը կիրականացվի 2024 թվականի հունվար-մայիս ամիսներին

Համագործակցության մասին. Առևտրի կենտրոնների և կինոթատրոնների մենեջերները բախվում են աղբը կառավարելու ամենօրյա մարտահրավերի հետ՝ որպես իրենց բիզնեսի անխուսափելի կողմնակի արդյունք: Թեև առևտրի կենտրոնի թափոնների հոսքերը կառավարելը և թափոնների քանակը նվազեցնելը առաջին հայացքից կարող է բարդ թվալ, այնուամենայնիվ կան արդյունավետ գործնական քայլեր, որոնք կարելի է կիրառել՝ գործընթացը կառավարելու համար:

Համագործակցության առաքելությունը՝ իրազեկման արշավի արդյունավետության բարձրացում և կարողությունների զարգացում: Հասարակությանն ուղղված իրազեկման արշավները, որոնք ներգրավում և կրթում են տեղական համայնքներին թափոնների կառավարման վերաբերյալ, կարող են խթանել համայնքային գործողություններ և ազդել սպառողների ընտրության վրա: Համագործակցություն առևտրի կենտրոնների / կինոթատրոնների հետ՝ կազմակերպելու սեմինարներ, որոնք կբարձրացնեն հանրության իրազեկությունը ինչպես 3R-երի (մերժի՛ր, վերաօգտագործի՛ր, վերամշակի՛ր), այնպես էլ համայնքում թափոնների անբարենպաստ ազդեցության մասին:

Դալմա առևտրի կենտրոն/Սինեմա Սթար օրական այցելուների թիվը՝ 13,000-20,000

Համագործակցության առավելությունները. համատեղ իրազեկման արշավ

- Գովազդային տարածքներ Դալմա մոլում, ընթացքում կստեղծվի համատեղ բրենդային վիզուալ:
- Կրթական բովանդակությամբ տեսանյութ Սինեմա Սթարում ֆիլմերից առաջ:
- Դալմա մոլի և Սինեմա Սթարի անձնակազմի կարողությունների զարգացում:
- Համատեղ օգտագործման սարքավորումներ:
- Մամուլի ասուլիս և ծրագրի մեկնարկ:

Համագործակցության բյուջեն

1. Դալմա մոլն արդեն գնել է մոլի համար տեսակավորման թափոնամաններ, որոնց վրա տեղադրել են ՎԹԿ ծրագրի և #RecyclingTogether լոգոները:

Գծապատկեր 5.4 Նոր տեսակավորման թափոնամաններ Դալմա մոլում ՎԹԿ ծրագրի և #RecyclingTogether լոգոներով

2. Դալմա մոլին անհրաժեշտ են ֆուդ-կորտի համար սայլակներ: Սայլակների համար անհրաժեշտ կլինի նախագծել անհատական մեծ չափի վիզուալներ և տեղադրել նրանց վրա: Ընդհանուր առմամբ, անհրաժեշտ են նման 10 սայլակներ: Յուրաքանչյուրն արժե 200.000-300.000 դրամ: Ընդհանուր բյուջեն՝ 2-3 մլն. դրամ: ՎԹԿ ծրագիրը ներդրումներ է կատարել այս սայլակների ձեռքբերման համար 2024 թվականի հունվար-փետրվար ամիսներին:

Գծապատկեր 5.5. Դալմա մոլի ֆուդ-կորտի համար նախատեսված սայլակներ

3. Դալմա մոլին անհրաժեշտ է 3 տեսակավորման աղբարկղ Սինեմա Սթարի համար: Յուրաքանչյուր աղբարկղի արժեքը 130.000 - 175.000 դրամ է: Ընդհանուր բյուջեն՝ 390.000 – 525.000 ՀՀ դրամ:

Item No.	REF No.	Image	Description	Specs	Brand	Qty	Unit Price	Total Price
1	10-034-005		INDOOR TRASH SORTING GARBAGE BIN - 2 COMPARTMENTS - FRONT & LATERAL COVERS Sorting garbage bin manufactured in mild steel, powder coated in black. • Bin Removable Top: Made of M/S sheet, 1.5 mm thk, with also removable square frames. • Bin Outer Body: Made of M/S sheet, 1 mm thk.	Dim: 700x350x850 mm Trash Hole Dim: 250x250 mm Weight: 28 Kg	ARGA	2 Pcs	130,000 Դ	260,000 Դ
2	10-034-006		INDOOR TRASH SORTING GARBAGE BIN - 2 COMPARTMENTS - FRONT, LATERAL COVERS & 2 HINGED DOORS Sorting garbage bin manufactured in mild steel, powder coated in black. • Bin Removable Top: Made of M/S sheet, 1.5 mm thk, with also removable square frames. • Bin Outer Body: Made of M/S sheet, 1 mm thk.	Dim: 700x350x850 mm Trash Hole Dim: 250x250 mm Weight: 36 Kg	ARGA	2 Pcs	175,000 Դ	350,000 Դ

Գծապատկեր 5.6. Դալմա մոլում Սինեմա Սթարի համար նախատեսված տեսակավորման աղբարկղեր

5.7.5 Էկոպարսեկ Էկոլոգիական ՀԿ

YRVN-ը Էկոպարսեկ հիմնադրամի հարթակն Է Հայաստանում գիտակցված և Էկոլոգիապես մաքուր ապրելակերպ վարելու համար: Այս հարթակն ունի քարտեզ, որը պարունակում Է բոլոր կետերը, որոնք կարող են օգտակար լինել այն մարդկանց համար, ովքեր պատասխանատու կերպով են սպառում ռեսուրսները. թափոնամանևներ՝ վերամշակվող նյութերի տարբեր ֆրակցիաների հավաքման համար, օգտագործված մարտկոցների և լամպերի հավաքման կետեր, օգտագործված իրերի խանութներ, հագուստի, կոշիկի և տեխնիկայի վերանորոգման վայրեր, ինչպես նաև անվադողերի հավաքման կետեր և այլն:

Հարթակը հիմնված Է OpenStreetMap-ի վրա, որը տրվում Է անվճար լիցենզիայի հիման վրա: Ցանկացած օգտատեր կարող Է դառնալ կամավոր և օգնել Ecoparsec-ին թարմացնել քարտեզը: Եթե որևէ օգտվող ցանկանում Է քարտեզի վրա ավելացնել բացակայող տեղ կամ առաջարկել ուղղումներ, նա կարող Է նամակ գրել info@ecoparsec.com հասցեին՝ նշելով կետի տեսակը, դրա կոորդինատները կամ հասցեն, ինչպես նաև լուսանկար կամ լրացնել հետադարձ կապի ձևը:

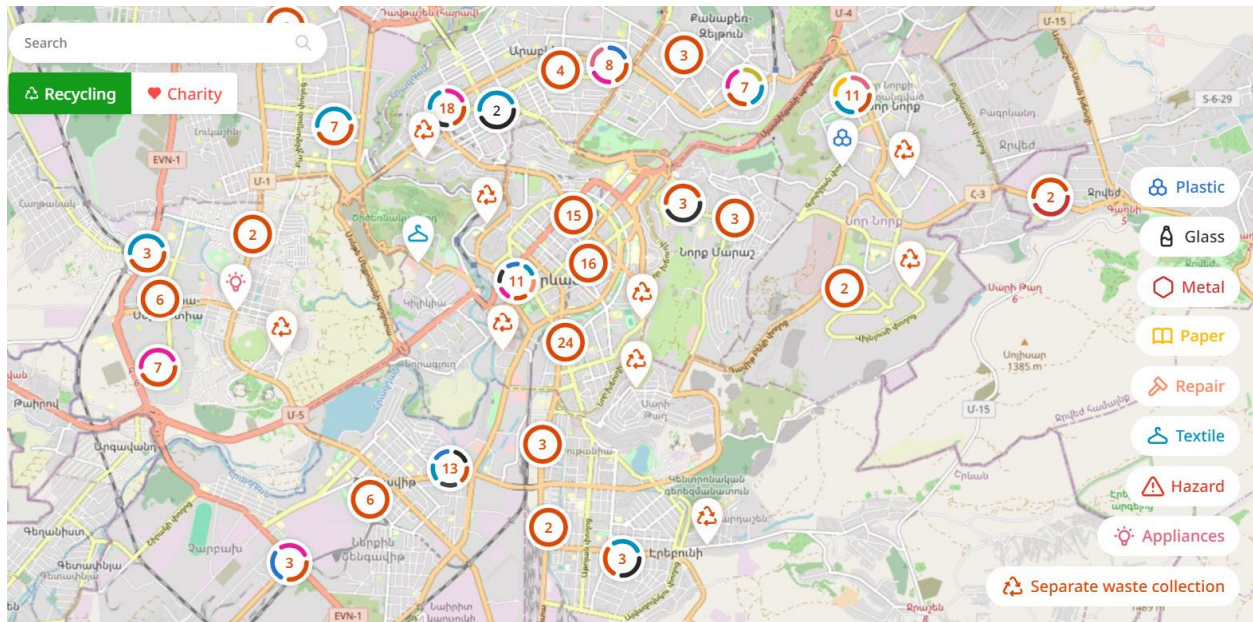
Ի՞նչ Է անում Էկոպարսեկը.

- Իրականացնում Է ծրագրեր, որոնք ուղղված են հասարակական կարծիքի փոխակերպմանը՝ կրթության և բնության նկատմամբ բարենպաստ ապրելակերպի, շրջակա միջավայրի վիճակի և բնապահպանական խնդիրների մասին իրազեկման միջոցով:
- Կազմակերպում Է դրամահավաք տարբեր բնապահպանական ծրագրերի և նախաձեռնությունների համար:
- Ձևավորում Է քաղաքացիական նախաձեռնություններ Էկոլոգիապես գիտակցված սպառման և ապրելակերպի, ինչպես նաև բնապահպանական շարժման ոլորտում:

Էկոպարսեկի նպատակը. խթանել պատասխանատվությունը շրջակա միջավայրի և բնական ռեսուրսների նկատմամբ հասարակության մեջ:

Էկոպարսեկի քաղաքականությունը. Շրջակա միջավայրի պահպանության բոլոր գործընթացները պետք Է լինեն բաց, թափանցիկ և հասանելի բոլորի համար: Պարբերական հաշվետվությունները պետք Է հասանելի լինեն ցանկացած բնակչի համար:

Համապատասխանությունը. Միջազգային գործակալությունների և կազմակերպությունների ներգրավում միջազգային պահանջներին և ստանդարտներին համապատասխանության համար ստուգումներ իրականացնելու համար:

Գծապատկեր 5.7. Քարտեզ հավաքման կետերի վերաբերյալ. թափոնամանևներ՝ վերամշակվող նյութերի տարբեր ֆրակցիաների հավաքման համար, օգտագործված մարտկոցների և լամպերի հավաքման կետեր, օգտագործված իրերի խանութներ, հագուստի, կոշիկի և տեխնիկայի վերանորոգման վայրեր, ինչպես նաև անվադողների հավաքման կետեր և այլն:

Թիրախային խումբը. Թիրախային խմբում հիմնականում այն մարդիկ են, ովքեր արդեն այս կամ այն կերպ մտահոգ են գիտակցված սպառման և շրջակա միջավայրի պահպանության հիմնահարցերով: Բացի այդ, թիրախային խմբում են երեխաները և դեռահասները, ոնորց պետք է փոխանցել Էկոլոգիապես գիտակցված ապրելակերպի գաղափարները և սեր սերմանել իրենց շրջապատող աշխարհի և այն երկրի նկատմամբ, որտեղ ապրում են: Ինչպես նաև այլ անհատներ, որոնցից շատերը կա՛մ տատանվում են, կա՛մ ոչինչ չեն լսել բնապահպանության մասին:

5.7.6 Այլ ՅԿ-ներ

Հայաստանում անհրաժեշտություն կա բարձրացնելու հանրության, ազգային կառավարման տարբեր մակարդակների և տեղական ինքնակառավարման մարմինների իրազեկվածության մակարդակը թափոնների համարժեք կառավարման վերաբերյալ: Իրազեկության բարձրացման ծրագրերը սովորաբար իրականացվում են ՅԿ-ների կողմից և միջազգային կազմակերպությունների համայնքային զարգացման ծրագրերի շրջանակներում, որոնք իրականացվում են շատ անկանոն և բավարար չեն զանգվածային իրազեկում ապահովելու համար: ՅԿ-ները հիմնականում անդրադառնում են կոմպոստացման և թափոնների տեսակավորմանն առնչվող խնդիրներին՝ հատուկ ուշադրություն դարձնելով դպրոցներում գործնական մոդելների մշակմանը և ներդրմանը:

«ԷկոԼոք» ՅԿ-ն 2018 թվականի փետրվարից իրականացնում է իրազեկման արշավներ՝ իրականացնելով թափոնների տեսակավորում անմիջապես բանուկ փողոցներում՝ ներգրավելով անցորդներին, համալսարանների ուսանողներին և դպրոցականներին: Շատ հաճախ բազմաբնակարան շենքերի բնակիչները միանում են այս ֆլեշմոբներին, որոնք իրականացվում են ամիսը մեկ կամ երկու անգամ՝ քաղաքապետարանի կողմից համապատասխան թույլտվություն

ստանալուց հետո: Նման իրադեպման արշավներ իրականացվում են նաև Հայաստանի տարբեր գյուղերում: ՀՀ-ն «Սպիտակ ջուկատ» նախաձեռնության հետ համատեղ կազմակերպում է մաքրության օրվա արշավներ տարբեր հասարակական վայրերում՝ ներգրավելով տեղացիներին և տեսակավորելով աղբը, որն այնուհետև ուղարկվում է վերամշակման:³²

«Մաքուր Հայաստան»-ը նախաձեռնություն է, որը գործում է 2017 թվականից՝ բարելավելու քաղաքների, գյուղերի, այգիների, ճանապարհների և այլ վայրերի մաքրությունը հանրային մասնակցության և հանրային իրազեկվածության բարձրացման միջոցով: Այն կազմակերպել է երկրի մասշտաբով մի շարք մաքրման աշխատանքներ, ինչպես նաև 2018-ին մշակել է սմարթֆոնների հավելվածներից մեկը, որը թույլ է տալիս քաղաքացիներին հայտնել աղտոտված տեղերի մասին՝ օգտագործելով հանրային մասնակցության GIS գործիքները:

«Մաքուր Հայաստան»-ը նախաձեռնություն է, որում ներգրավված են 10000 կամավորներ Հայաստանի բոլոր մարզերում: Այն կազմակերպում է Համաշխարհային մաքրության օրը Հայաստանում մաքրելով երկրի շուրջ 300 տարածք, ներառյալ Սևանա լիճը:

2015 թվականի սեպտեմբերին ԵՄ-ն նախաձեռնել և ֆինանսավորել է 2-ամյա ծրագիր, որը կոչվում է Կենսազանգվածով ջեռուցման լուծումներ գյուղական զարգացման համար: Այն նպատակ ուներ բարձրացնել տեղական հանրային իրազեկվածության և հանձնառության մակարդակը, խթանել կենսազանգվածի օգտագործման առավելությունները կենցաղային ջեռուցման համար և մշակել սոցիալական ձեռնարկությունների համար որոշումների կայացման գործիքներ՝ գյուղական վայրերում կենսազանգվածը կայունորեն արտադրելու և օգտագործելու համար:

2018 թվականին Երևան քաղաքի ՀԱՀ Ակոյան շրջակա միջավայրի կենտրոնը, ՄԱԶԾ-ի աջակցությամբ, մշակել է բնապահպանական ուսուցման փաթեթներ նախարարությունների, պետական մարմինների, մարզային և տեղական ինքնակառավարման մարմիններում որոշում կայացնողների համար: Այս դասընթացների զգալի մասը վերաբերում էր թափոնների կայուն կառավարմանը:

Միակ ուսումնական հաստատությունը, որն ունի թափոնների կառավարմանը նվիրված կամ թեմաներ պարունակող դասընթացներ, Հայաստանի ազգային պոլիտեխնիկական համալսարանն է: Թե՛ բակալավրիատի, և թե՛ մագիստրատուրայի համար նախատեսված դասընթացները ներառում են գրոյական թափոնների տեխնոլոգիաների, ռադիոակտիվ և վտանգավոր թափոնների կառավարման, արդյունաբերական և կենցաղային թափոնների կառավարման և հանքարդյունաբերական թափոնների կառավարման թեմաներ, ի թիվս այլ թեմաների:

Նման կրթական հաստատության մեկ այլ օրինակ է Հայաստանի ամերիկյան համալսարանը, որն ունի մի քանի ընդհանուր կրթական դասընթացներ, որոնք ընդգրկում են թափոնների վերաբերյալ թեմաներ, ինչպես նաև հատուկ դասընթաց՝ նվիրված կոշտ և վտանգավոր թափոնների կառավարման հիմունքներին:

Հայաստանի կրթական համակարգը, հատուկ ծրագրերը և անհատական դասընթացները պետք է ներառեն ավելի շատ թեմաներ կոշտ թափոնների կառավարման և շրջանաձև տնտեսության վերաբերյալ՝ ընդգրկելով թափոնների հիերարխիայի ասպեկտները՝ սկսած կանխարգելումից և նվազեցումից մինչև թափոնների էկոլոգիապես մաքուր հեռացում:

³² ՀԹԿ զեկույց, 2020

Կենցաղային վտանգավոր թափոնների կառավարման, ինչպես նաև վտանգավոր թափոնների, բացառությամբ բժշկական թափոնների կառավարման, հանրության իրազեկման հատուկ ծրագրեր չկան:

5.7.7 Ամփոփում

Կարելի է եզրակացնել, որ թափոնների հեռացման և սանիտարական մաքրման հանրային բաղաբաղանդության սկզբունքները, ինչպիսիք են թափոնների տեսակավորման, վերաօգտագործման, վերամշակման և վերականգնման աշխատանքները, աղբավայրերում տեղադրվող թափոնների ծավալի կրճատումը, շրջանաձև տնտեսության խթանումը և այլն, չեն իրականացվում: Կենցաղային հարմարավետ և էկոլոգիապես անվտանգ պայմաններ ապահովված չեն:

Հետևաբար, ներկայիս գործող կարգավորումների մասնատված լինելու և ՀՀ Գործողությունների ծրագրով նախատեսված գործողությունների ոչ լիարժեք իրականացման պատճառով գործնականում անհնար է իրականացնել այս ոլորտում սահմանված նպատակները, և, հետևաբար, նպատակային արդյունավետության սկզբունքը չի դիտարկվել:

Թափոնների տեսակավորման և ռեսուրսների կառավարման, թափոնների վտանգի կայունացման ընթացակարգերի, ինչպես նաև չօգտագործված կենցաղային տեխնիկայի, սարքավորումների, էլեկտրական լամպերի և վտանգավոր փաթեթավորման բաղադրիչների վերաբերյալ հանրային իրազեկվածությունը ցածր է:

Շվեդիայի Միջազգային Չարգացման Համագործակցության Գործակալության կողմից ֆինանսավորվող «Թափոնների կառավարման համակարգի կատարելագործում Հայաստանում» բառամյա ծրագիրը մեկնարկել է 2022 թվականի հոկտեմբերի 28-ին: Ծրագրի շրջանակներում ՀՀ նախարարության միջև ստորագրվել է փոխըմբռնման եռակողմ հուշագիր՝ Շրջակա միջավայրի նախարարության, ՏԿԵՆ-ի և Հայաստանի ամերիկյան համալսարանի միջև: Ծրագիրը կենտրոնանալու է թափոնների կառավարման ոլորտում կարողությունների զարգացման վրա՝ հիմնվելով հետևյալ երեք ոլորտների վրա.

- ՀՀ-ում արտադրողի պատասխանատվության ընդլայնված սխեմայի մշակում և ներդրում,
- Ընտրված փորձնական համայնքում սկզբնաղբյուրում թափոնների տարանջատման համակարգի ներդրում,
- Թափոնների կառավարման ոլորտում կարողությունների զարգացում:

Վաղարկություններ ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանը³³

- Միջոցներ ձեռնարկել՝ բարձրացնելու հանրային իրազեկությունը չօգտագործված բաղաբաղանդային տեխնիկայի, սարքերի, էլեկտրական լամպերի, վտանգավոր փաթեթավորման նյութերի և թափոնների, ինչպես նաև տեսակավորված թափոնների հեռացման, ռեսուրսների կառավարման և հանրային անվտանգության համար ռիսկերի ու հնարավոր հետևանքների վտանգի չեզոքացման ընթացակարգերի վերաբերյալ:

³³ ՀՀ ՏԿԵՆ կողմից ԿԹԿ կատարողականի հաշվեքննության արդյունքների արձանագրություն, ՀՀ Հաշվեքննիչ պալատ, 28.02.2024թ

- Միջոցներ ձեռնարկել հանրային առողջության և շրջակա միջավայրի համար թափոնների հետ կապված ռիսկերի համարժեք կառավարման ուղղությամբ՝ նշելով նման ռիսկերի շրջանակը:
- Ներդնել թափոնների կառավարման գործընթացի մոնիտորինգի համապարփակ համակարգ՝ ապահովելով անհրաժեշտ տեղեկատվության ստացումը և տեղեկատվության որակի գնահատման գործիքակազմը:
- Բարելավել տեղեկատվության փոխանակումը և բարձրացնել համագործակցության մակարդակը այլ գործակալությունների, միջազգային կազմակերպությունների և օտարերկրյա պետությունների հետ թափոնների քանակի նվազեցման և գրոյական թափոնների տեխնոլոգիաների կիրառման հարցում՝ կիրառելու ամենաընդգրկուն ռազմավարական մոտեցումը քաղաքային կոշտ թափոնների կառավարման գործընթացում:
- Միջոցներ ձեռնարկել՝ ուղղված կենցաղային կոշտ թափոնների կառավարման ոլորտում մարդկային ռեսուրսների կարողությունների զարգացմանը: Թափոնների կառավարման խնդիրը լուծելու համար ապահովել պարտականությունների հստակ բաշխում և համապատասխան հաշվետվողականություն:

5.8. Քաղաքային թափոնների կառավարման առկա իրավիճակը

Երևանի ներկայումս չունի տարանջատ հավաքման կենտրոններ (ՏՀԿ) տնային տնտեսություններից տարբեր տեսակի վերամշակվող թափոնների հավաքման համար, ինչպիսիք են փաթեթավորման թափոնները, ԷԷՍԹ, փոքր մարտկոցներ և կուտակիչներ, շինարարական և քանդման թափոններ, թափոն յուղեր, կանաչ թափոններ, կենցաղային վտանգավոր թափոններ (ՀՀ քիմիկատներ, դեղագործական թափոններ, քարթրիջներ և այլն): Բացի այդ, բացակայում է Նյուլթերի օգտահանման օբյեկտը՝ փաթեթավորման թափոնները, մետաղները և կենսաթափոնները խառը թափոններից տարանջատելու համար: Ավելին, չկան կանաչ թափոնների մշակման համար կոմպոստի գործարաններ և կենսաթափոնների մշակման համար անաերոբ մարսող կայաններ: Ի վերջո, թափոններից Էներգիայի ստացման գործարկվող օբյեկտ չկա:

Երևանում քաղաքային կոշտ թափոնների (ՔԿԹ) հավաքումն ու տարանջատումը ներկայումս իրականացվում է երկու քաղաքային ընկերությունների կողմից:

Առաջին ընկերությունը՝ «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկ»-ն է, որը հիմնադրվել է Երևանի քաղաքապետարանի կողմից 2019 թվականի մայիսի 20-ին: Նրանք հավաքում են խառը քաղաքային թափոններ Երևանի բոլոր 12 վարչական շրջաններից՝ օգտագործելով քաղաքապետարանի տրամադրած թափոնամանները և մեքենաները: Բացի աղբահանությունից, հիմնարկը պատասխանատու է քաղաքի փողոցների մաքրման և, անհրաժեշտության դեպքում, շտապ մաքրման ծառայություններ մատուցելու համար: Հավաքված խառը քաղաքային թափոնների մեծ մասը հեռացվում է պաշտոնական քաղաքի աղբավայրում՝ Նուբարաշենում: Թափոնների հավաքման ծածկույթը կազմում է 100%, իսկ 2023 թվականին ընդհանուր առմամբ ստեղծվել և հավաքվել է 419,800 տոննա ՔԿԹ, որը համարժեք է 1,05 կգ/օր մեկ շնչին: «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկ»-ի աշխատանքը վերահսկվում է քաղաքապետարանի կոմունալ տնտեսության վարչության/Սանիտարական մաքրման և թափոնների հավաքման բաժնի կողմից: Նրանք

աշխատում են երկու հերթափոխով, շաբաթական յոթ օր, իսկ սարքավորումները քաղաքապետարանը մատակարարել է 2019-2021 թվականներին:

Երկրորդ ընկերությունը՝ «Կանաչապատում և շրջակա միջավայրի պահպանություն» ՀՈԱԿ-ը, հիմնադրվել է Երևանի քաղաքապետարանի կողմից 2020թ.-ին, որի առաջնահերթ խնդիրն է փաթեթավորման թափոնները հավաքել քաղաքապետարանի կողմից առանձնացված տարաներից և մեքենաներից: Հավաքված փաթեթավորման թափոններն այնուհետև վաճառվում են վերամշակող ընկերություններին: 2023 թվականին մոտավորապես 640 տոննա փաթեթավորման թափոն է վերամշակվել, ինչը կազմում է այդ տարի ստեղծված ընդհանուր ԶԿԹ-ի միայն 0,16%-ը: ԿՇՄՊ-ը գործում է Շրջակա միջավայրի պահպանության վարչության և փոխքաղաքապետի պատասխանատվության ներքո: Նրանք աշխատում են մեկ հերթափոխով, շաբաթական 5 օր, տեխնիկան տրամադրում է քաղաքապետարանը:

Այս երկու քաղաքային ընկերություններից բացի կան մասնավոր ընկերություններ, որոնք հավաքում են հետևյալ թափոնները.

1. Երևանի քաղաքապետարանի պայմանագրով մասնավոր ընկերությունը (Դավարս ՍՊԸ) սեփական մեքենաներով և սարքավորումներով հավաքում և տնօրինում է խոշոր եզրաչափի թափոններ (ներառյալ կահույք, ներթնակներ, գորգեր և այլն), ԷԷՍԹ (մեծ չափսերի) և ՇՔԹ-ներ: Հավաքված աղբը հեռացվում է քաղաքային աղբավայրում՝ Նուբարաշենում, և այլ աղբավայրերում (տեղահանված քանակների և օգտագործված աղբավայրերի մասին տվյալներ չկան): Հասարակական վայրերում կուտակված ՇՔԹ-ի միջին քանակը տարեկան 37,400 մ3 է: Այս թափոնները հողով էին ծածկվում էին Աջափնյակ վարչական շրջանի Սիլիկյան թաղամասին հարող Նախկին քարհանքի ոչ պիտանի վայրերում: Այս աղբավայրը պաշտոնապես փակվել է 2018թ.-ին:

2. Առողջապահական հաստատությունների/հիվանդանոցների հետ պայմանագրով լիցենզավորված մասնավոր ընկերությունները, առնվազն երկուսը, հավաքում են առողջապահական և դեղագործական թափոնները սեփական տարաներով և սեփական հատուկ մեքենաներով, որպեսզի վերամշակեն և վերջնական հեռացնեն այդ թափոնները սեփական վերամշակման/մշակման կայաններում: Հավաքված և մշակված առողջապահական թափոնների վերաբերյալ տվյալները հասանելի չեն, ինչպես նաև չկան տվյալներ մաքրման օբյեկտների վերաբերյալ: ԿԿԹ-ն սովորաբար այրվում է: Այս ընկերությունները նաև այրում են կոսմետիկ արդյունաբերության վտանգավոր թափոնները, յուղերը, ներկերը, լաթերը և այլն:

3. Լիցենզավորված մասնավոր ընկերություններ, որոնք հավաքում են փաթեթավորման թափոններ, մետաղներ, ԷԷՍԹ, ՇՔԹ, մարտկոցներ, կուտակիչներ, տարբեր տեսակի ԿԿԹ և այլն, սեփական մեքենաներով, փողոցներից, նման թափոններ արտադրող ընկերություններից և կազմակերպություններից: Հավաքված և վաճառվող վերամշակվող թափոնների վերաբերյալ տվյալներ չկան: Կան նաև մի շարք վերամշակող ընկերություններ, որոնք վերամշակում/արտադրում են սովորաբար ուղթ, այլումին, պղինձ, կուտակիչներ, պլաստմասսա, ապակի և այլն:

Մասնավոր ընկերությունների կողքին կան ոչ ֆորմալ խմբեր, որոնք նաև հավաքում են փաթեթավորման թափոններ, մետաղներ, ԷԷՍԹ, մարտկոցներ, կուտակիչներ և այլն, անմիջապես քաղաքի աղբավայրերից/աղբանոցից, Նուբարաշենից և այլ աղբավայրերից: Այնուհետև

հավաքված թափոնները վաճառվում են վերամշակող ընկերություններին: Հավաքված և վաճառվող վերամշակվող թափոնների վերաբերյալ տվյալներ չկան:

Գոյություն ունեն սվազագույնը 4 մասնավոր ընկերություններ, որոնք հավաքում են մեքենաների մարտկոցները՝ ձեռք բերված թույլտվությունների հիման վրա: Հին մեքենաների մարտկոցներից կապարի վերականգնումը սովորաբար կատարվում է ավելի փոքր կազմակերպությունների կողմից, ինչպիսիք են մեքենաների խանութները, որոնք վաճառում և փոխարինում են մարտկոցները: Այս կազմակերպությունները կապարը վերամշակում են ինքնուրույն կամ վաճառում են հին մարտկոցները այն ընկերություններին, որոնք զբաղվում են վերամշակմամբ և, ամենայն հավանականությամբ, արտահանում են: Հավաքված կապարի բոլոր կուտակիչները Իրան են արտահանվել մինչև 2021 թվականի հունվարը, երբ ՀՀ կառավարության որոշմամբ ժամանակավորապես դադարեցվել է մարտկոցների արտահանումը: Հավաքված մեքենաների մարտկոցների քանակը տարեկան մոտ 5000-ից 7000 տոննա էր մինչև COVID-19: Այդ քանակի մեծ մասը հավաքվել է Երևանի տարածքում գործող ընկերությունների կողմից:

Քաղաքապետարանը չի նախաձեռնել ոչ վտանգավոր, ոչ էլ կանաչ թափոնների առանձին հավաքում: Բացի այդ, չկան աղբի այս տեսակի տարանջատ հավաքման պաշտոնական ծրագրեր: ԿՇՄԴ-ը սկսել է վտանգավոր թափոնների հավաքման լիցենզիա ստանալու գործընթացը: ԿՇՄԴ-ի կանոնադրության մեջ ներառված է, որ ԿՇՄԴ-ն տարանջատում է ՔԿԹ-ն, ներառյալ վտանգավոր թափոնները:

Երևանի շրջակայքում գործում են ցեմենտի 2 գործարան, որոնք կարող են նաև այրել աղբը: Նրանք օգտագործում են 1000°C -ից մինչև 1600°C ջերմաստիճան: Դա նշանակում է, որ ցեմենտի այս երկու գործարանները տեխնիկական հնարավորություն ունեն այրելու ՔԿԹ, հատկապես կենսաթափոններ և վտանգավոր թափոններ: Չարենցավանում կա մետաղաձուլական գործարան, որը կարող է ծառայել մետաղների վերամշակման համար, ինչպես նաև կարող է այրել վտանգավոր թափոնները:

Կա լավ զարգացած ենթակառուցվածք և շուկա վերանորոգված էլեկտրական սարքավորումների համար, ինչպիսիք են սառնարանները, վացքի մեքենաները, փոշեկուլները, արդուկները, կաթսաները, օդորակիչի համակարգերը և խոհարարական սարքերը, ինչպիսիք են խառնիչները, բլենդերը, տոստերները, ջեռոցները և այլն: Կան օգտագործված և վերանորոգված էլեկտրական սարքավորումների մի քանի առցանց հարթակներ:

«ԱմԵսկա» ՍՊԸ-ն պիրոլիզի միջոցով մշակում է անվադողերի և յուղերի թափոնները՝ վառելիք և ածխածնի արտադրություն ստանալու նպատակով: Այս ընկերությունը գտնվում է Կոտայքի մարզի Աբովյան քաղաքում, որը մոտ է Երևանին:

«Էկոպրոտեկտ» ՍՊԸ-ն ևս օգտագործում է պիրոլիզ՝ այրելու առողջապահական թափոնները, դեղագործական թափոնները, ՀՀ քիմիկատները, շարժիչի յուղերը, բուսական յուղերը և այլն: Գոյություն ունի առնվազն մեկ գործարան՝ «JB Technologies» ՍՊԸ, որն արտադրում է կենսավառելիք և դիզելային վառելիք բուսական օգտագործված յուղից:

Կան ընկերություններ, որոնք վտանգավոր թափոնները, ինչպիսիք են քարթրիջները, գովազդային պաստառները (պոլիպրոպիլեն), ԷԷՍԹ-ն, մշակում են որպես ոչ վտանգավոր թափոններ՝ չունենալով նման թափոնների մշակման թույլտվություն:

Բացի այդ, քիչ են այն ընկերությունները, որոնք մշակում են օգտագործված կերակուրի յուղը, օգտագործված բուսական յուղը՝ արտադրելով կենսավառելիք, բիոդիզել:

Ամփոփելով, Երևանի քաղաքապետարանը պետք է անհապաղ բարելավի վերամշակման աշխատանքները, մասնավորապես թուղթը, ստվարաթուղթը, PET-ը և ապակին սկզբնաղբյուրում տարանջատելու առումով: Բացի այդ, կարևոր է ընդլայնել այս վերամշակման պրակտիկան՝ ժամանակին ներառելով այլ նյութեր՝

- ալյումինե և մետաղական բանկաներ,
- սև և գունավոր մետաղներ,
- փայտ,
- խոշոր եզրաչափի թափոններ,
- տեքստիլ,
- շինարարության և քանդման թափոններ և այլն:

Քաղաքապետարանը պետք է նաև մի քանի տարվա ժամկետում տարանջատում սահմանի հետևյալ թափոնների համար.

- կանաչ թափոններ և/կամ խոհանոցային թափոններ,
- կենցաղային վտանգավոր թափոններ,
- օգտագործված կերակուրի յուղեր:

Սկզբնաղբյուրում տարանջատում պետք է սահմանվի բոլոր տեսակի ԿԿԹ-ների համար: Քաղաքապետարանի ներկայացուցիչները որոշ գործող ծրագրեր ունեն «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկ»-ի համար՝ նրանց տրամադրելու անհրաժեշտ լիցենզիաներ և ձեռք բերելու անհրաժեշտ սարքավորումներ վերը նշված բոլոր թափոնների հավաքման համար:

Թափոնների տեսակների վերաբերյալ ԲԿԹ-ի համատեքստում տվյալների բազա չկա՝ հավաքված, վերամշակված, հեռացված քաղաքային աղբավայրում (Նուբարաշեն): Թափոնների կազմի վերլուծությունը կատարվել է 2019 թվականին: «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկ»-ը հաշվարկել է հավաքված և հեռացված ԲԿԹ-ի քանակը՝ հիմնվելով քաղաքային թափոնների հավաքման համար օգտագործվող բեռնատարների քանակից և դրանց ծավալից: Ճշգրիտ տվյալներ է տրամադրում միայն ԿՇՄԴ-ն: ԲԿԹ-ի, փաթեթավորման թափոնների, կենսաթափոնների, ԷԷՍԹ-ի, մարտկոցների և կուտակիչների, ԿԿԹ-ի արտադրության, հավաքման, մշակման և հեռացման վերաբերյալ պատշաճ և ճշգրիտ տվյալների բազան պետք է հնարավորինս շուտ ստեղծվի: Թափոնների հաշվարկման համակարգ չկա, մասնավորապես՝ ոչ ոք չի տրամադրում հետևյալ տվյալները.

- թափոնների քանակը, տեսակները, վտանգները և այլն ըստ աղբավայրերի,
- հողով ծածկված թափոնների քանակը,
- ցանկապատված աղբավայրերի թիվը:

Շատ կարևոր է, որ Երևանում կառուցվեն ԿԿԹ-ի, կենսաքայքայվող թափոնների և կանաչ թափոնների վերամշակման և մաքրման կայաններ: Երևանի տեղական ինքնակառավարման իշխանությունները պետք է պատրաստեն տեխնիկատնտեսական հիմնավորում և գործողությունների ծրագիր՝ վերը նշված բոլոր օբյեկտների գործարկման նպատակով՝ ԿԿԹ-ի, կենսաքայքայվող թափոնների և կանաչ թափոնների մաքրման, վերամշակման և հեռացման համար՝ անհրաժեշտ միջոցների տրամադրմանը զուգահեռ, որոնց մեծ մասը կարող է

տրամադրվել դոնոր կազմակերպություններից և/կամ որպես վարկեր եվրոպական և/կամ միջազգային ֆինանսական հաստատություններից:

Սկզբնաղբյուրում թափոնների տարանջատման գործընթացը դեռ փորձական փուլում է և համակարգված չէ: Վերջինիս ծավալները պետք է առնվազն երեք անգամ մեծանան 2024 թվականին: Չկան թափոնների տեսակավորման, ինչպես նաև թափոնների վերականգնման, վերաօգտագործման և վերամշակման խթանման մեխանիզմներ:

2021 և 2022 թվականներին պետքի ունենալ Նուբարաշենի և Աջափնյակի աղբավայրերը փակելու համար նախատեսված էին միջոցներ, սակայն նախատեսված ծրագրերը չեն իրականացվել:

Շրջանաձև տնտեսության և/կամ թափոնների հիերարխիայի սկզբունքը, ներառյալ կանխարգելումը և նվազեցումը, վերաօգտագործումը, վերամշակումը, էներգիայի օգտահանումը և առաջացած մնացորդային թափոնների հեռացումը («5R's Reduce, Reuse, Recycle, Recover, Residual Waste Management») նպատակ ունեն օպտիմալացնել թափոնների կառավարման առավելությունները՝ նվազեցնելով թափոնների քանակը:

Թափոնների հավաքումն իրականացվում է.

- թափոնամանների օգտագործմամբ: Թափոնները հավաքվում կամ պահվում են համայնքի հանրային տարածքներում, տեղադրվում այդ նպատակով նախատեսված հատուկ վայրերում, համայնքի կողմից սահմանված սանիտարական կանոնների և կանոնակարգերի պահանջներին համապատասխան տրամադրված տարաներում:
- ՇԲԹ-ն, ինչպես նաև խոշոր եզրաչափի թափոնները հավաքվում են անմիջապես թափոնների գեներատորից՝ առանց թափոնամաններում կուտակվելու:

Թափոնների առաջացման, վերամշակման և օգտահանման օբյեկտների վերաբերյալ տեղեկատվության հավաքագրումը, մշակումը, պահպանումն ու վերլուծությունն ապահովվելու համար նախատեսվում է գրանցամատյան՝ տվյալների բազա, որը ներառում է թափոնների անվանացանկը, առաջացման ծավալները, որակական և քանակական բնութագրերը, թափոնների կառավարման և ծավալների կրճատման մասին տեղեկատվությունը և դրա առաջացման վտանգի աստիճանը: Տվյալները ենթակա են տարեկան ճշգրտման (Թափոնների մասին ՀՀ օրենքի 15-րդ հոդված):

Թափոնների հեռացման վայրերը (գործող, փակ կամ պահպանված) գրանցվելու և նկարագրելու համար բնապահպանական պետական կառավարման լիազորված մարմինը պետք է վարի թափոնների հեռացման տեղամասերի գրանցամատյան, որի տվյալները ենթակա են տարեկան ճշգրտման (Թափոնների մասին ՀՀ օրենքի 16-րդ հոդված): Սակայն ՀՀ Վիճակագրական կոմիտեն աղբավայրերի վերաբերյալ տվյալներ չի տրամադրել:

5.8.1 Հիմնական կրիտիկական տարրերը երևանում

ՔԿԹ հավաքում

«Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկ»-ը հավաքված ՔԿԹ-ը հեռացնում է Նուբարաշենի ներկայիս աղբավայրում առանց որևէ կշռման, քանի որ կշռման կամուրջը բացակայում է, ինչի հետևանքով հավաքված և հեռացվող քաղաքային թափոնների քանակի վերաբերյալ տվյալների պակաս կա: ՔԿԹ հավաքման, վերամշակման և հեռացման

վերաբերյալ տվյալների բազայի նկատելի բացակայություն կա ոչ միայն «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկ»-ում, քաղաքապետարանում կամ նախարարություններում, այլև առկա աղբավայրում և Հայաստանի Վիճակագրական կոմիտեում: Հրամայական է անհապաղ ստեղծել ԲԿԹ-ի և կենցաղային թափոնների արտադրության, հավաքման, մշակման և հեռացման վերաբերյալ համապարփակ տվյալների բազա: Ավելին, արդյունաբերական թափոնները, որոնք կենցաղային թափոններից տարբերվում են, արդյունաբերական օբյեկտների կողմից անվերահսկելի կերպով հեռացվում են իրենց շրջակայքում:

ԲԿԹ կառավարման վճարներ

Տնային տնտեսությունների համար ԲԿԹ հավաքման վճարը ներկայումս սահմանված է շատ ցածր՝ 200 ՀՀ դրամ մեկ շնչի համար ամսական և մնացել է անփոփոխ զգալի ժամանակահատված: Նմանապես, արդյունաբերությունները, ձեռնարկությունները, առողջապահական հաստատությունները և այլ հաստատությունները վճարում են ԲԿԹ հավաքման համար իրենց տարածքի քառակուսի մետրի հիման վրա, որը նույնպես ցածր է: ԲԿԹ հավաքման, տեղափոխման, վերամշակման/մշակման և հեռացման հետ կապված բոլոր ծախսերը հոգալու համար անհրաժեշտ է աստիճանաբար բարձրացնել վճարը: Ներկայումս ԲԿԹ հաշիվների վճարումների հավաքման արդյունավետությունը կազմում է մոտավորապես 80%, սակայն այս ոլորտում նույնպես բարելավման տեղ կա:

ԲԿԹ տեսակավորում

Սկզբնաղբյուրում ԲԿԹ տեսակավորման գործընթացը սկսվել է միայն վերջերս, որին մասնակցում է բնակչության շատ փոքր տոկոսը: Ներկայումս տնային տնտեսությունների միայն 5-6%-ն է ընդգրկված աղբը տեսակավորելու գործին: Չկա տեսակավորման գիծ կամ նյութերի օգտահանման օբյեկտ (ՆՕՕ): Փաթեթավորման թափոնների մոտավորապես 50%-ը կարելի է տարանջատել սկզբնաղբյուրում, ինչը նշանակում է, որ բնակչության կեսը կարող է հետևել թափոնների տեսակավորման ուղեցույցներին: Մնացած 50%-ը դեռ թափում է աղբավայրում: Ուստի անհրաժեշտ է նոր աղբավայրում տեսակավորման գիծ սահմանել:

2020թ. ԿԾՄԴ-ի կողմից հիմնված 140 հավաքման կետերը, որոնք 2024 թվականին հասցվել են 300-ի, շատ քիչ են: Դրանց թիվը պետք է զգալիորեն ավելացվի, որպեսզի կանխվի պլաստիկի, վերամշակվող նյութերի և կենսաթափանցիկ թափոնների հեռացումը ապագա սանիտարական աղբավայրում: Խնդիր է առաջանում խոշոր եզրաչափի թափոնների, շինարարական և քանդման թափոնների (ՇԲԹ), կենսաթափոնների, կենցաղային վտանգավոր թափոնների (ԿՎԹ), մետաղների, էլեկտրական և էլեկտրոնային սարքավորումների թափոնների (ԷԷՍԹ), մարտկոցների և կուտակիչների տարանջատ հավաքման հետ կապված: Տարանջատ հավաքման արդյունավետ համակարգ դեռ չի ստեղծվել:

Ներկայումս չկա շուկայի հետազոտության հաշվետվություն վերամշակող ընկերությունների վերաբերյալ, որտեղ մանրամասն ներկայացված են թափոնների տեսակներն ու քանակը, որոնք նրանք հավաքում, պահում, մշակում և/կամ տնօրինում են: Բացի այդ, բացակայում են վերամշակված թափոնների իրացման գների և այդ նյութերի վերջնական շահառուների վերաբերյալ տվյալները:

Երևանի քաղաքապետարանը պետք է մեծացնի վերամշակման գործունեությունը, մասնավորապես թղթի, ստվարաթղթի, PET-ի և ապակու տարանջատումը սկզբնաղբյուրում: Ավելին, պետք է ջանքեր գործադրվեն ընդլայնելու վերամշակումը՝ ներառելով լրացուցիչ նյութեր, ինչպիսիք են.

- ալյումինի ու մետաղական բանկաները,
- սև և գունավոր մետաղները,
- փայտը,
- խոշոր եզրաչափի թափոնները,
- տեքստիլային թափոնները,
- շինարարության և քանդման թափոնները,
- կանաչ թափոնները և/կամ խոհանոցային թափոնները,
- ԿՎԹ (բոլոր տեսակներ),
- Կերակուրի յուղերի թափոնները և այլն:

Այս գործողությունները պետք է իրականացվեն որքան հնարավոր է շուտ:

ՏՀԿ-ներ (հատկապես կապված ԿՎԹ հավաքման հետ)

Մինչև ոչ վտանգավոր թափոնների համար նախատեսված աղբավայրի բացումը անհրաժեշտ է կառուցել տարանջատ հավաքման կետեր (ՏՀԿ), որոնց տեղակայման վայրերն արդեն որոշված են. Փոքրը՝ Արաբկիր վարչական շրջանում, իսկ ավելի մեծերը՝ Ավան և Նոր Նորք վարչական շրջաններում: Չնայած հասարակական կարծիքի հարցումներին, որոնք ցույց են տալիս, որ բնակիչները գիտակցում են շրջակա միջավայրի և մարդկանց առողջության համար վտանգավոր թափոնների վնասները, շարունակական կրթության և իրազեկման ջանքերի կարիք կա: Բացի այդ, կարևոր է ստեղծել վտանգավոր թափոնների կառավարման բարելավված համակարգեր և հատուկ հարմարություններ:

Ապագայում փոքր ձեռնարկությունները և արդյունաբերությունները պետք է ինտեգրվեն կենցաղային վտանգավոր թափոնների (ԿՎԹ) հավաքման համակարգին՝ թույլ տալով նրանց հեռացնել վտանգավոր թափոնները հավաքման կետերում և ՏՀԿ-ներում նախատեսված տարաներում: Այս պրակտիկան պետք է շարունակվի այնքան ժամանակ, քանի դեռ չեն ստեղծվել համապատասխան օրենսդրական հենք և հավաքման առանձին համակարգեր՝ ավելի ճկուն ժամանակացույցով: Ներկայումս Երևանում նման հավաքման կանոնակարգեր կամ համակարգեր չկան, ինչը շահավետ է դարձնում առաջարկվող համակարգում հնարավորինս շատ թափոններ արտադրողների ներգրավումը՝ խառը տարաներում կենցաղային աղբի քանակը նվազեցնելու համար: Առևտրային սուբյեկտները և այլ հաստատությունները ներկայումս պաշտոնական համաձայնագրեր չունեն քաղաքապետարանի կամ «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկ»-ի հետ աղբահանության համար, սակայն նրանք իրենց թափոնները հեռացնում են փողոցներում տեղադրված խառը քաղաքային թափոնների տարաներում:

Թափոններ արտադրողի պատասխանատվության ընդլայնում

1994թ. դեկտեմբերի 20-ի թիվ 94/62/ԵՀ դիրեկտիվի 9-րդ հոդվածի համաձայն՝ ԵՄ երկրներն ընդունել են թափոնների կանխարգելման ազգային ծրագրեր, որոնք ներառում են թափոններ

արտադրողի պատասխանատվության սխեման՝ շրջակա միջավայրի վրա ազդեցությունը նվազագույնի հասցնելու նպատակով:

Թափոն արտադրողի պատասխանատվության լավագույն փորձը գործողություններ իրականացնելն է, որոնք կբարձրացնեն տարանջատ հավաքման, վերաօգտագործման և վերամշակման արդյունավետության մակարդակը: Թափոն արտադրողների կողմից ձեռնարկվելիք գործողություններն են.

- սերտ համագործակցություն պետական մարմինների հետ ֆինանսական, սոցիալական և տեխնիկական ոլորտներում,
- քաղաքացիների մոտիվացիա տարբեր համայնքների միջև մրցունակության կազմակերպման միջոցով:

ՀՀ կառավարության 2021 թվականի ապրիլի 1-ի թիվ 464-Լ որոշման 2-րդ հավելվածով ընդունվել է թափոնների հեռացման համակարգի ռազմավարության կիրարկումն ապահովող 2021-2023 թվականների գործողությունների ծրագիրը, համաձայն որի աուդիտի ժամանակաշրջանում գործողություններ են նախատեսվում ս.թ. հետևյալ ոլորտները. թափոնների հեռացում, թափոնների հեռացման վայրեր, թափոնների կառավարման հինգ փուլային հիերարխիայի իրականացում և հանրային իրազեկում:

ՔԿԹ մշակում

Նախքան տեսակավորված և հավաքված ՔԿԹ-ի վերջնական հեռացումը, անհրաժեշտ է մշակում: Օպտիմալ մաքրման տարբերակները ներառում են մեխանիկական-կենսաբանական մշակում, ինչպիսիք են կանաչ թափոնների կոմպոստացումը և կենսաթափոնների մշակումը անաերոբ մարսողության կայաններում էներգիա արտադրելու համար:

2021-2023 թվականների գործողությունների ծրագրի շրջանակներում նախատեսվում էր թափոնների կառավարման տարածքային սխեմաների էլեկտրոնային մոդել: Կառավարման արդյունավետությունը բարելավելու նպատակով նախատեսվում էր տարածքային սխեմաների ուսումնասիրություն, դրանց ճշգրտման առաջարկություններ և կապիտալ օբյեկտների կառուցման ու արդիականացման վերահսկում, որոնք անհրաժեշտ են կոշտ թափոնների կառավարման արդյունավետ համակարգ ստեղծելու համար:

ՔԿԹ-ի հեռացում

Հայաստանում, մասնավորապես՝ Երևանում գտնվող աղբավայրերը չեն համապատասխանում միջազգային, քաղաքաշինական, բնապահպանական և սանիտարահիգիենիկ նորմերին: Դրանք ծառայում են որպես թափոնների կուտակման զուտ վայրեր, որոնք չեն համապատասխանում հիգիենիկ և սանիտարական չափանիշներին և գործում են անկազմակերպ:

Աշխատանքային խմբի տվյալներով՝ աղբավայրերում բացակայում են ցանկապատերը, թափոնների հաշվառման համակարգն ու հեռացված աղբը հողով ծածկելը: Հետևաբար, տեղի է ունենում ինքնաայրում, ինչը հանգեցնում է օդի, ջրի և հողի աղտոտմանը երկօքսիդներով, ինչը ակնհայտ վտանգ է ներկայացնում մարդու առողջության համար:

Ներկայիս Նուբարաշենի աղբավայրը, ըստ էության, գործում է որպես աղբավայր՝ առանց կշռման կամուրջի և գեոկոմպոզիտների՝ ստորերկրյա ջրերի և հողերի պաշտպանության համար:

Ակնհայտ է Նոր սանիտարական աղբավայրի հրատապ անհրաժեշտությունը, որը պահանջում է խցերի կառուցում ինչպես ոչ վտանգավոր թափոնների, այնպես էլ ԿԿԹ հեռացման համար:

Աղբավայրեր

Անհրաժեշտ է իրականացնել Երևանում առկա բոլոր աղբավայրերի գույքագրում և պատրաստել հաշվետվություն, որը պետք է ներառի հետևյալ տվյալները. Ժամանակաշրջանը, որում օգտագործվել է աղբավայրը, հեռացված քաղաքային և/կամ վտանգավոր թափոնների տեսակը, հեռացված թափոնների բարձրությունը և թափված թափոնների հաշվարկված քանակը, արտահոսքի և առաջացած գազի տվյալները, ամենամոտ բնակելի տներից հեռավորությունը, որակը և չափերը, մուտքի ճանապարհը, ցանկապատի և դարպասի որակը և չափերը, եթե դրանք տեղադրված են աղբավայրի շուրջը, կոմունալ հարմարությունների առկայությունը՝ էլեկտրական էներգիա, ջուր, թափոնների մեքենայացման հնարավորությունները, ինչպիսիք են կոմպակտորը կամ տրակտորը և այլն, սահմանել թափոնները տնօրինողներին, նշել՝ աղբը ծածկվում է հողով, թե ոչ, ներկայացնել, թե ինչպես է օրական կտրվածքով հեռացման ընթացքում, կամ ժամանակ առ ժամանակ, կամ աղբավայրի օգտագործման ավարտին պաշտոնապես փակվում աղբավայրը և ում կողմից, ինչ միջոցներ են կիրառվում փակման համար և այլն:

Գոյություն ունեցող աղբավայրերի գույքագրման հաշվետվությունները հիմք կհանդիսանան այս բոլոր աղբավայրերի փակման Գլխավոր ծրագրի պատրաստման համար, ինչպես պահանջվում է ԵՄ-ի և ազգային օրենսդրության կողմից:

Առկա աղբավայրը, որտեղ թափվում են հավաքված թափոնները, պետք է փակվի, վերականգնվի և վերամշակվի՝ հաշվի առնելով տարրավազման, աղբավայրի գազերի (օրինակ՝ մեթան) և համակարգի այլ ասպեկտների բացակայությունը, որոնք պետք է պարունակեն սանիտարական աղբավայրերը, հակառակ դեպքում՝ վերջինս բացառիկ վտանգ է ներկայացնում մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի համար: Մինչև գործող աղբավայրերը՝ Նուբարաշենը և Աջափնյակը փակելը, անհրաժեշտ է կառուցել Նոր սանիտարական աղբավայր՝ նախագծված, կառուցված և գործող ԵՄ չափանիշներին համապատասխան:

Թափոնների վերաբերյալ օրենսդրություն

Տեղական օրենսդրության հիման վրա Երևան քաղաքի համար պետք է մշակվեն քաղաքային թափոնների հեռացման և սանիտարական մաքրման ծրագրեր: Այս ծրագիրը հավասար չէ ՔԿԹ կառավարման ծրագրին: Բացի այդ, կան թափոնների դասակարգման երկու ազգային ցուցակներ՝ համեմատած ԵՄ օրենսդրությամբ սահմանված մեկի հետ: Արդյունաբերական և սպառողական թափոնների ցանկի մասին 2006 թ. 342-Ն և ըստ վտանգի աստիճանի դասակարգված թափոնների ցանկի մասին 2006 թ. 430-Ն որոշման մեջ օգտագործվում են թափոնների ծածկագրեր, որոնք տարբերվում են ԵՄ կողմից թափոնների ցուցակ ստեղծելու մասին 2000/532/EC որոշմամբ սահմանվածից:

Թափոնների կառավարման համակարգի կատարելագործման ամենաբարձր առաջնահերթությունը ազգային օրենսդրության փոփոխությունն է. Ամենակարևոր քայլը օրենսդրության մեջ թափոնների կառավարման ազգային և տեղական ծրագիրներ մշակելու պարտավորության ներդրումն է: Անհրաժեշտ է ներդաշնակեցնել թափոնների տեսակների բոլոր սահմանումները միջազգային կոնվենցիաների հետ, ինչպիսին է Բազելի կոնվենցիան: Այս քայլն

ունի ամենաբարձր առաջնահերթությունը, քանի որ թափոնների կառավարման ցանկացած այլ գործողություն պետք է հիմնված լինի համապատասխան օրենսդրության վրա:

Օրենսդրության ներդաշնակեցումը պետք է ուղեկցվի շրջակա միջավայրի պահպանության ոլորտում պաշտոնյաների շարունակական վերապատրաստմամբ, ինչպես նաև աշխատողների թվի հնարավոր ավելացմամբ:

Թափոնների հիերարխիա

Շատ կարևոր է թափոնների հիերարխիայի (ԹՀ) հայեցակարգի ներդրման գործընթացի նախաձեռնումը «Թափոնների մասին» ՀՀ օրենքում, քանի որ օրենքը հստակորեն չի մատնանշում ԹՀ մոտեցման կարևոր առաջնահերթությունները: Մասնավորապես, սա վերաբերում է «թափոնների սեփականատեր», «տարանջատ հավաքում», «բարձրորակ վերամշակում», «ցածր որակի վերամշակում», «միջնորդ», «վերավաճառող» եզրույթներին: Վերամշակվող նյութերի տեսակներն ու չափերը նույնպես ենթակա են սահմանման:

Թափոնների կառավարման ռազմավարություն

Թափոնների կառավարման արդյունավետ ռազմավարության մշակումը ներառում է մի քանի գործոնների դիտարկում: Դրանք ներառում են.

- թափոնների հիերարխիան, որն առաջնահերթություն է տալիս թափոնների կանխարգելման, վերամշակման նախապատրաստման, վերականգնման և հետագա մշակման վրա հիմնված միջոցառումներին,
- թափոնների հոսքերի ներկա և ապագա միտումները,
- բնապահպանական խնդիրների նկատմամբ բնակիչների վերաբերմունքն ու ընկալումը:
- ցանկացած այլ պայմաններ, որոնք կարող են ազդել թափոնների կառավարման վրա, ինչպիսիք են զբոսաշրջիկների թվի աճը, տնտեսական գործունեության ազդեցությունը կամ կլիմայի փոփոխությունը: Թափոնների կառավարման հաջող ռազմավարություն մշակելու համար կարևոր է ապահովել թափոնների յուրաքանչյուր հիմնական հոսքի քանակի և որակի մասին իրազեկվածությունը արդյունավետ մոնիտորինգի և գնահատման միջոցով:

Թափոնների վերջնական մշակման չափանիշներ

ԵՄ թիվ 2008/98/EC Թափոնների կառավարման շրջանակային դիրեկտիվը, մասնավորապես՝ 6-րդ հոդվածը, սահմանում է թափոնների վերջնական մշակման չափանիշների հայեցակարգը: Այս չափանիշները որոշում են, թե երբ որոշ թափոնների տեսակները կարող են դասակարգվել որպես արտադրանք կամ ենթամթերք, պայմանով, որ դրանք ենթարկվեն հետագա վերամշակման և համապատասխանեն հատուկ պայմաններին: Այս պայմանները ներառում են.

- որոշակի նպատակով նյութի կամ առարկայի հետ աշխատելու ընդունելիությունը,
- դրա համար պահանջարկի կամ շուկայի առկայությունը,
- կիրառելի չափանիշներին և իրավական պահանջներին համապատասխանելը,
- շրջակա միջավայրի և առողջության վրա բացասական ազդեցության բացակայությունը:

Թափոնների արդյունավետ կառավարումն ապահովելու համար Շրջանակային դիրեկտիվը նաև ընդգծում է հատուկ նյութերի համար չափանիշներ սահմանելու անհրաժեշտությունը, ինչպես նշված է Դիրեկտիվի 39-րդ հոդվածի 2-րդ մասում: Սահմանելով թափոնների ստանդարտներ, որոնք առաջնահերթություն են տալիս շրջակա միջավայրի պահպանությանը և տնտեսական օգուտներին՝ ԵՄ-ն նպատակ ունի խթանել և խրախուսել թափոնների վերամշակումը:

Տնտեսական գործիքներ

Տնտեսական գործիքների կիրառման նպատակը քաղաքացիների և թափոններ արտադրող կազմակերպությունների գործունեությունը առավել օգտակար արդյունքների ուղղելն է: Տնտեսական գործիքները հանգեցնում են.

- առաջացած թափոնների քանակի կրճատում,
- թափոնների վերաօգտագործման և վերամշակման խրախուսում, աղբավայրերում այրման և փոխարինման նվազեցում,
- արտադրական նախագծերի բարելավում խրախուսելով արտադրության մեջ վերամշակվող նյութերի օգտագործումը:

Թափոնների կառավարման հետ կապված տնտեսական գործիքները կարող են ունենալ և՛ խթանող (դրական տնտեսական ազդանշաններ՝ զեղչեր, պարգևներ), և՛ կանխարգելիչ ազդեցություն (բացասական տնտեսական ազդանշաններ՝ հարկեր, վճարներ, տուգանքներ):

Տնտեսական գործիքների կիրառումը միշտ խրախուսվել է Եվրամիության կողմից. մի շարք օրենսդրական ակտեր են ընդունվել ԵՄ կողմից և հաստատվել Եվրոպական խորհրդի կողմից: Համապատասխան որոշումներ են ընդունվել նաև Տնտեսական համագործակցության և զարգացման երկրների կողմից: Դրանք ներառում են.

- Հարկեր, ներառյալ.
 - թափոնների հեռացման հարկ,
 - աղբավայրերի հարկ,
 - այրման հարկ,
 - արտադրության վճարներ (պլաստմասսե տոպրակներ և իրեր):
- Թափոնների գների որոշում.
 - վճար մեկ միավորի համար և վճարներ թափոնների մեկ ծավալի համար,
 - ճկուն վճարային համակարգեր:
- Արտադրողի պատասխանատվության ընդլայնված սխեմա,
- Այլ, ներառյալ.
 - փոխանցվող լիցենզիաներ,
 - պետական սուբսիդիաներ,
 - ԱԱՀ-ից ազատում:

Հանրային իրազեկում

Թափոնների տեսակավորման և ռեսուրսների կառավարման, թափոնների վտանգի կայունացման ընթացակարգերի, ինչպես նաև չօգտագործված կենցաղային տեխնիկայի, սարքավորումների, Էլեկտրական լամպերի և վտանգավոր փաթեթավորման բաղադրիչների վերաբերյալ հանրային իրազեկվածությունը ցածր է: Կարելի է եզրակացնել, որ թափոնների հեռացման և սանիտարական մաքրման հանրային քաղաքականության սկզբունքները, ինչպիսիք են թափոնների տեսակավորման, վերաօգտագործման, վերամշակման և վերականգնման աշխատանքները, աղբավայրերում տեղադրվող թափոնների ծավալի կրճատումը, շրջանաձև տնտեսության խթանումը և այլն, չեն իրականացվում ոչ գործնականում, ոչ էլ հանրային իրազեկման արշավներում: Կենցաղային հարմարավետ և Էկոլոգիապես անվտանգ պայմաններ ապահովված չեն:

Ինստիտուցիոնալ կառուցվածք

Քաղաքապետարանի կոմունալ տնտեսության վարչությունը /Սանիտարական մաքրման և թափոնների հավաքման բաժինը և շրջակա միջավայրի պահպանության վարչությունը չունեն բավարար թվով աշխատակիցներ «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկ»-ի և ԿՇՄՊ-ի վերահսկողական աշխատանքները պատշաճ կերպով կատարելու համար: Ելնելով ներգրավված փորձագետների տրամադրված ցանկից՝ երկու քաղաքային վարչություններում էլ առկա է ՔԿԹ և ՎԿԹ կառավարման, տարանջատման, օրենսդրության փորձագետների պակաս: Թափոնների կառավարումը կառավարության համար առաջնահերթություն է:

Այս կառույցները պետք է գույքագրեն և հստակ գրանցեն թափոնների կառավարմանն առնչվող բոլոր գործողությունները, ինչպես նաև առկա և բացակայող բոլոր տեսակի թափոնների օբյեկտները:

Ավելին, հրամայական է հստակորեն բաշխել պարտականությունները պետական կառավարման, տեղական ինքնակառավարման մարմիններին, Քաղաքային կոմունալ տնտեսության վարչության/Սանիտարական մաքրման և թափոնների հավաքման բաժնի, ինչպես նաև շրջակա միջավայրի պահպանության վարչության յուրաքանչյուր անդամի միջև: Շատ կարևոր է առաջնահերթություններ սահմանել և պահպանել հաշվետվողականության ուժեղ զգացումը թափոնների կառավարման ոլորտում որպես ամբողջություն՝ առանձնահատուկ ուշադրություն դարձնելով քաղաքային թափոնների կառավարման ոլորտին:

6. Քաղաքային թափոնների կառավարման ներկայիս ինստիտուցիոնալ շրջանակը

Հայաստանի Հանրապետությունում թափոնների կառավարման կազմակերպումն առաջին հերթին պարտականությունների նշանակման խնդիր է: Պատասխանատու մարմինները կարող են լինել մի կողմից տարբեր մակարդակների պետական հաստատությունները, մյուս կողմից՝ մասնավոր տնտեսությունը: Պարտականությունների բաշխումը կախված է թափոնների հոսքից:

Ընդհանուր առմամբ, կարելի է ասել, որ արդյունաբերական ընկերությունների կողմից առաջացած թափոնների համար թափոն արտադրողն ինքն է պատասխանատու հավաքման և մշակման կազմակերպման համար:

Քաղաքացիների կողմից առաջացած թափոնների համար պարտականությունների բաշխումը կարող է բազմազան լինել: Սովորաբար մնացորդային (խառը քաղաքային կոշտ թափոնների) և խոշոր եգրաչափի թափոնների համար պատասխանատու են համայնքապետարանները (և երևանի քաղաքապետարանը), սակայն նրանք կարող են իրենց պատասխանատվությունը վերապահել մասնավոր հատվածի ընկերություններին: Լրացուցիչ տարբերակ է Հանրային մասնավոր գործընկերությունը (PPP), որի շրջանակներում քաղաքապետարանը և մասնավոր հատվածի ընկերությունը համագործակցում են հանրային ծառայություններ մատուցելու հարցում:

Թափոնների հատուկ հոսքերի համար, ինչպիսիք են ԷԵՍԹ-ն, մարտկոցները, փաթեթավորման թափոնները, անվադողերի թափոնները և այլն, պատասխանատվությունը պետք է վերապահվի այն մասնավոր ընկերությանը, որը շուկա է դնում արտադրանքը՝ արտադրողի ընդլայնված պատասխանատվության (EPR) սխեմաների առումով: Այս սխեմաները թեթևացնում են համայնքների ծանրաբեռնվածությունը թափոնների կառավարման տեսանկյունից, քանի որ ինչպես թափոնների հավաքումը, այնպես էլ հետագա օգտագործումը կազմակերպվում է այն արտադրանքի արտադրողի կամ ներմուծողի կողմից, որն առաջացրել է թափոններ:

Թափոնների կառավարման ոլորտը կարգավորող ՀՀ օրենսդրությունը հիմնովին վերանայման կարիք ունի: Բոլոր կազմակերպությունների իրավական սահմանները պետք է հստակեցվեն՝ հիմնվելով ԵՄ լավագույն փորձի վրա, ինչպես նաև միջազգային պայմանագրերով Հայաստանի ստանձնած պարտավորություններից բխող պահանջներից:

Քանի որ ոլորտի հասկացությունները սահմանվում են երկու առանձին օրենքներով (Թափոնների մասին և Թափոնների հեռացման և սանիտարական մաքրման մասին օրենք), նմանատիպ հարաբերությունների կարգավորումը ստեղծում է իրավական շփոթություն, ինչը դժվարացնում է իրավական նորմերի համարժեք կիրարկումն ու պաշտպանությունը:

«Թափոնների մասին» ՀՀ օրենքը փորձում է սահմանել ազգային և տեղական ինքնակառավարման մարմինների իրավասությունների շրջանակները՝ կապված թափոնների կառավարման, թափոնների մշակման և սանիտարական մաքրման ծառայությունների հետ՝ սահմանելով թափոնների մշակման կոնկրետ գործողություններ (այսինքն՝ թափոնների հավաքում, պահպանում, վերաօգտագործում, վերամշակում, վերականգնում, հեռացում, վնասազերծում, տեղադրում, թաղում, տեղափոխում և այլն), ինչպես նաև ազգային և տեղական ինքնակառավարման մարմինների իրավասությունները թափոնների հետ աշխատելու համար:

Այնուամենայնիվ, անհրաժեշտություն կա հստակեցնելու և հիմնավորելու ազգային, մարզային և տեղական ինքնակառավարման իշխանությունների դերը:

Հայաստանի Հանրապետությունում գործում է եռաստիճան կառավարման համակարգ՝ կենտրոնական պետական կառավարում, տարածքային պետական կառավարում (10 մարզեր և Երևան) և տեղական ինքնակառավարում (համայնքապետարաններ): Այն կարգավորվում է ՀՀ Սահմանադրությամբ և «ՀՀ վարչատարածքային բաժանման մասին» ՀՀ ՀՕ-18 օրենքով (15.12.1995թ.), որը վերջին անգամ փոփոխվել է 2021թ-ի սեպտեմբերի 24-ին ՀՕ-328-Ն օրենքով, որի հիման վրա Հայաստանը բաժանվում է 10 մարզերի և մայրաքաղաք Երևանի, որը համարվում է առանձին և տրվում է հատուկ վարչական կարգավիճակ (մարզային)՝ որպես մայրաքաղաք: 10 մարզերից յուրաքանչյուրում գործադիրի ղեկավարը Հայաստանի կառավարության կողմից նշանակված մարզպետն է: Երևանում գործադիրի ղեկավարը քաղաքապետն է՝ Նախագահի կողմից նշանակված:

Մարզերը բաժանվում են քաղաքային և գյուղական համայնքների: Յուրաքանչյուր համայնք ինքնավար է և բաղկացած է մեկ կամ մի քանի բնակավայրերից: Բնակավայրերը դասակարգվում են որպես քաղաքային կամ գյուղական: Մայրաքաղաք Երևանը բաժանված է տասներկու կիսաինքնավար վարչական շրջանների: Մարզերը տարբերվում են իրենց տարածքներով, բնակչության թվաքանակով, համայնքների թվով և տնտեսական զարգացման մակարդակով:

Հայաստանում կա մոտ 1000 բնակավայր, որոնք միավորված են 926 համայնքներում, որոնցից 48-ը՝ քաղաքային, 865-ը՝ գյուղական և 12-ը Երևանի վարչական շրջաններն են: Երկրի բնակչության մոտ 68%-ն ապրում է քաղաքային տարածքում, այսինքն՝ 48 քաղաքներից մեկում, իսկ մոտ 32%-ը՝ գյուղական տարածքում: Ամենամեծ քաղաքը Երևանն է՝ ավելի քան 1 միլիոն բնակիչ, ինչը նշանակում է, որ երկրի բնակչության մոտ 1/3-ը ապրում է մայրաքաղաքում:

Հայաստանում և Երևանում թափոնների կառավարման հետ կապված ինստիտուցիոնալ շրջանակի վերլուծությունը ներառում է ոլորտում ներգրավված հիմնական դերակատարներին՝ իրենց իրավասություններով և գործառույթներով, ներառյալ պետական կառավարման մարմինները, տարածքային կառավարման մարմինները և տեղական ինքնակառավարման մարմինները: Կարևորվում են վտանգավոր թափոնների հետ կապված իրավասությունները: Ոլորտի քաղաքականության մշակումը ղեկավարում է ՀՀ կառավարությունը, մինչդեռ թափոնների հետ կապված քաղաքականության մշակմանը մասնակցում են Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների, Շրջակա միջավայրի և Առողջապահության նախարարությունները, ինչպես նաև տարածքային կառավարման մարմինները:

Վերոնշյալ նախարարությունները պատասխանատու են ազգային ծրագրերի և ծրագիրների մշակման և դրանց իրականացման ապահովման համար: Տարածքային կառավարման մարմինները և տեղական ինքնակառավարման մարմինները (ՏԻՄ) իրականացնում են քաղաքականության և ազգային ծրագրերի ու ծրագիրների իրականացումը մարզային և տեղական մակարդակներում: ՏԻՄ-երը պատասխանատու են համայնքներում քաղաքային աղբի հավաքման և հեռացման և սանիտարական մաքրման ծառայությունների մատուցման համար: Վտանգավոր նյութերի (քիմիական նյութերի արտահոսք, մեծ քանակությամբ թունավոր կամ վարակիչ նյութերի արտահոսք), արտակարգ իրավիճակների դեպքում Արտակարգ իրավիճակների նախարարության պարտականությունն է վերահսկել և ապահովել վտանգավոր թափոնների պատշաճ մշակումը: Հակառակ դեպքում, վտանգավոր թափոնները (ներառյալ

բժշկական, ՇԶԹ, արդյունաբերական թափոններ, մարտկոցներ, սնդիկ, թռչնաղբ և այլն) մշակվում են լիցենզավորված կազմակերպությունների կողմից:

Թափոնների կառավարման ներկայիս ինստիտուցիոնալ շրջանակը Հայաստանում տրված է հետևյալ աղյուսակներում.

Աղյուսակ 6.1. Քաղաքականության մշակումը և վերահսկումը Հայաստանում

Պատասխանատու մարմինը	Ենթաոլորտը	Իրավասությունները և պարտավորությունները
ՀՀ Կառավարություն		Քաղաքականություն, ներառյալ՝ ցածր թափոնների տեխնոլոգիաների ներդրմանը և թափոնների հավաքմանն ու վերականգնմանը նպաստող տնտեսական մեխանիզմի ապահովում, մաքրված և չվերականգնվող թափոնների պահպանման համար հարմարությունների ստեղծման ապահովում
ՀՀ Շրջակա միջավայրի նախարարություն	Թափոնների և մթնոլորտի արտանետումների կառավարման գործակալություն Շրջակա միջավայրի մոնիտորինգի և տեղեկատվական կենտրոն	Քաղաքականություն Թափոնների կադաստր Թափոնների մոնիտորինգ Տվյալների հավաքագրում Լիցենզավորում Կիրարկում
ՀՀ Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն	Տարածքային (կապիտալ) ծրագրերի աջակցության և կոշտ թափոնների կառավարման վարչություն	Քաղաքականություն Թափոնների կառավարման կանոնակարգ Աշխատանք տեղական ինքնակառավարման մարմինների հետ
ՀՀ Առողջապահության նախարարություն	Հիվանդությունների վերահսկման և կանխարգելման ազգային կենտրոն	Քաղաքականություն
ՀՀ Բնապահպանության և ընդերքի տեսչական մարմին		Ստուգում Կիրարկում Տվյալների հավաքագրումը Տվյալների հաշվետվություն
ՀՀ Առողջապահական և աշխատանքի տեսչական մարմին		Ստուգում Կիրարկում Տվյալների հավաքագրումը Տվյալների հաշվետվություն
Տարածքային կառավարման մարմիններ (ոչ վտանգավոր թափոններ)		Քաղաքականություն

Աղյուսակ 6.2. Քաղաքականության իրականացումը և կառավարման տվյալների ներկայացումը Հայաստանում

Տեղական ինքնակառավարման մարմիններ (ոչ վտանգավոր թափոնների համար)	Վտանգավոր թափոնների հետ աշխատելու լիցենզավորված կազմակերպություններ (ներառյալ բժշկական թափոններ, CDW, արդյունաբերական թափոններ, կապարի թթվային մարտկոցներ, կուտակիչներ, ԷԷՍԹ, սնդիկ, թռչնաղբ և այլն)	ՀՀ արտակարգ իրավիճակների նախարարության (վտանգավոր թափոններ)	ՀՀ Վիճակագրական կոմիտե
Հավաքում Տեղափոխում Հեռացում Աղբավայրում տեղադրում Աղբավայրի փակում Տվյալների հավաքագրումը Տվյալների հաշվետվություն Վերը նշված գործողությունների պայմանագրերի կնքում և վերահսկում	Հավաքում Տեղափոխում Հեռացում/մշակում Ժամանակավոր պահեստավորում Աղբավայրում տեղադրում Տվյալների հավաքագրումը Տվյալների հաշվետվություն	Դժբախտ պատահարների և աղետների արձագանքում կապված թափոնների պահեստավորման օբյեկտների հետ	Որոշակի որակի ապահովմամբ գործակալությունների կողմից տրամադրված տվյալների վերաբերյալ հաշվետվություն

6.1. Թափոնների կառավարման ներկայիս ինստիտուցիոնալ շրջանակը ազգային մակարդակում

ՀՀ Կառավարություն

Համաձայն «Թափոնների մասին» ՀՀ օրենքի, որը վերջին անգամ փոփոխվել է 2022 թվականին, հայտնաբերված թափոնների հետ աշխատելու ոլորտում ՀՀ կառավարության իրավասությունները հետևյալն են.

ա) թափոնների կառավարման ոլորտում պետական քաղաքականության մշակում և իրականացում,

բ) թափոնների կառավարման ոլորտում պետական կառավարման մարմինների գործունեության համակարգումը,

գ) ցածր թափոնների տեխնոլոգիաների ներդրմանը, թափոնների հավաքմանը և օգտագործմանը նպաստող տնտեսական մեխանիզմների ապահովում,

դ) թափոնների հաշվառման/գույքագրման, առաջացման, հեռացման (ոչնչացման, վնասագերծման, տեղադրման) և հեռացման կարգի սահմանում,

ե) վտանգավոր թափոնների վերամշակման, վնասագերծման, պահպանման, փոխադրման և տեղադրման լիցենզավորման կարգի սահմանում,

զ) վտանգավոր և արգելված թափոնների ցուցակների սահմանում,

է) թափոնների անդրսահմանային տեղաշարժի և հեռացման կարգի ապահովում,

ը) վնասագերծված և չօգտագործվող թափոնների հեռացման օբյեկտների զարգացման ապահովումը,

թ) թափոնների կառավարման ոլորտում միջազգային համագործակցության ապահովումը,

ժ) Աղբավայրի մոնիտորինգի իրականացման կարգի սահմանում,

ժա) օրենքով նախատեսված այլ լիազորություններ:

«Թափոնների հեռացման և սանիտարական մաքրման մասին» ՀՀ օրենքի համաձայն, որը վերջին անգամ փոփոխվել է 2023 թվականին, ՔԹ հավաքման և սանիտարական մաքրման ոլորտում ՀՀ կառավարության իրավասությունները հետևյալն են.

1. Աղբահանության և սանիտարական մաքրման ոլորտում պետական քաղաքականության մշակում և համակարգում,

2. Աղբահանության և սանիտարական մաքրման ոլորտում պետական կառավարման մարմինների գործունեության համակարգում,

3. Թափոնների հավաքման, տեսակավորման, փոխադրման, պահեստավորման, անվտանգ հեռացման ժամանակակից տեխնոլոգիաների ներդրում, առաջացած թափոնների քանակի նվազեցմանն ուղղված մեխանիզմներ.

3.1) սահմանում է աղբահանության և սանիտարական մաքրման ոլորտի պետական կառավարման լիազորված մարմինը

3.2) հաստատում է Հայաստանի Հանրապետության աղբահանության և սանիտարական մաքրման տարածքային գոտիավորման սխեմաները,

3.3) հաստատում է գոյություն ունեցող և գործող աղբավայրերի շահագործման, բարելավման և փակման նվազագույն նորմերը,

4. Օրենքով նախատեսված այլ լիազորություններ:

ՀՀ վարչապետի 2018 թվականի 1310-Ա որոշմամբ ստեղծվել է Հայաստանի Հանրապետությունում կենցաղային (քաղաքային) կոշտ թափոնների կառավարման, հեռացման և թափոնների մշակման ոլորտում աշխատանքները համակարգող աշխատանքային խումբ: Այս աշխատանքային խմբի 22 անդամները ներկայացնում են տարբեր պետական կառույցներ:

ՀՀ Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն

ՀՀ Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությունը ճանաչվել է ՀՀ բնակավայրերի աղբահանության և սանիտարական մաքրման ոլորտում լիազոր մարմին (Կառավարության 08.08.2019թ. թիվ 992-Ա որոշում)³⁴:

Կոշտ թափոնների կառավարման իրականացման համար, ի թիվս այլոց, սահմանվել են հետևյալ նպատակները և խնդիրները.

- ՀՀ բնակավայրերում ենթակառուցվածքների զարգացման, ինչպես նաև միջազգային նորմերին համապատասխան թափոնների հեռացման համակարգի ներդրման ապահովում,
- միջազգային նորմերին համապատասխան աղբավայրերի և վերամշակման գործարանների ստեղծման և շահագործմանն ուղղված ծրագրերի մշակման և իրականացման ապահովում,
- երկրի տարածքում թափոնների հեռացման սխեմաների և կոշտ թափոնների կառավարման արդյունավետ համակարգի մշակման իրականացում (ՏԿԵՆ և Տարածքային (կապիտալ) ծրագրերի աջակցության և կոշտ թափոնների կառավարման վարչություն կանոնադրություններ):

«Թափոնների հեռացման և սանիտարական մաքրման մասին» ՀՀ օրենքի համաձայն, որը վերջին անգամ փոփոխվել է 2023 թվականին, աղբահանության և սանիտարական մաքրման ոլորտում պետական կառավարման մարմնի իրավասությունները հետևյալն են.

1. Մասնակցություն թափոնների հեռացման և սանիտարական մաքրման բնագավառում պետական քաղաքականության մշակմանը,
2. Թափոնների հեռացման և սանիտարական մաքրման ոլորտում տարածքային նշանակության նպատակային ծրագրերի մշակում,
3. Թափոնների հավաքման ծառայությունների բարելավմանն ուղղված ծրագրերի մշակում և համակարգում,
4. Թափոնների հեռացման և սանիտարական մաքրման ոլորտը կարգավորող իրավական ակտերի նախագծերի մշակում.
4.1) աղբավայրերի և տեղափոխման կայանների նախագծման, կառուցման, շահագործման նորմերի և ընթացակարգերի հաստատում, ԶԹ-ի տարբեր տեսակների հավաքման, տեղափոխման, պահպանման և հեռացման ընթացակարգեր, թափոնների հեռացման և փոխադրման մեջ ներգրավված կազմակերպությունների շահագործման պայմանները, ոլորտի մեթոդական ուղեցույցները, թափոնների հեռացում և սանիտարական մաքրում,
5. Բնապահպանական, սանիտարական և քաղաքաշինական նորմերին չհամապատասխանող աղբավայրերի վերացման (լուծարման) համակարգում,
6. Մասնակցություն կոշտ կենցաղային թափոնների կառավարման ոլորտում միջազգային համագործակցությանը,
7. Օրենքով նախատեսված այլ լիազորություններ:

³⁴ ՀՀ ՏԿԵՆ կողմից ԿԹԿ կատարողականի հաշվեքննության արդյունքների արձանագրություն, ՀՀ Հաշվեքննիչ պալատ, 28.02.2024թ.

Համաձայն ՀՀ Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության կանոնադրության՝ թափոնների կառավարման ոլորտի վերաբերյալ սահմանվել են հետևյալ գործառույթները.

1. Միջազգային նորմերին համապատասխան թափոնների հավաքման համակարգի ներդրման ապահովում,
2. Հայաստանի մարզերում թափոնների հեռացման և սանիտարական մաքրման արդյունավետ, համակարգված և միասնական քաղաքականության մշակում,
3. ՀՀ բնակավայրերի թափոնների հեռացման և սանիտարական մաքրման, աղբավայրերի շահագործման արդյունավետ մեխանիզմների և Հայաստանի համայնքներում թափոնների հեռացման պայմանագրային դաշտի բարելավման առաջարկությունների մշակում,
4. Կոշտ թափոնների մաքրման համակարգի ներդրման ուղղությամբ աշխատանքների իրականացում,
5. Կլիմայի փոփոխության հետևանքներին հայկական համայնքների հարմարվողականության, ինչպես նաև կլիմայի փոփոխության ազդեցությունների նվազեցմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում:

Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությունում գործում է Տարածքային ծրագրերի աջակցության և կոշտ թափոնների կառավարման վարչություն, որը բաժանված է ստորաբաժանումների և դրանցից մեկը Կոշտ թափոնների կառավարման բաժինն է: Այս նախարարությունն ունի ոլորտը համակարգող մեկ վարչության պետ, մեկ բաժնի պետ, հինգ մասնագետ և մեկ փոխնախարար:

Կոշտ թափոնների կառավարման գործառույթները վերապահված են նախարարության Տարածքային (կապիտալ) ծրագրերի աջակցության և կոշտ թափոնների կառավարման վարչությանը (այսուհետ՝ «Վարչություն»), որը բաղկացած է 14 հաստիքային ստորաբաժանումներից և կոշտ թափոնների կառավարման և տարածքային կապիտալ ծրագրերի աջակցության բաժիններից: Բաժինները կազմված են վարչության պետից, երկու գլխավոր մասնագետներից, մեկ ավագ մասնագետից և երկու մասնագետից (ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարի 15.04.2020թ. թիվ 26-Լ հրաման): 2021-2022 թվականներին Վարչության Կոշտ թափոնների կառավարման բաժնի (այսուհետ՝ «Բաժին») 6 հաստիքային ստորաբաժանումներից համալրվածությունը չի գերազանցել 50%-ը: Այսպիսով, 01.07.2021թ.-ի դրությամբ բաժնում աշխատում էր ընդամենը մեկ ավագ մասնագետ: Ավելին, բաժնի պետի պաշտոնը թափուր է եղել 03.10.2020թ.-ից 30.03.2022թ.: Վերոնշյալ պաշտոնը զբաղեցվել է ընդամենը երկուսուկես ամիս՝ 2022 թվականին (30.03.2022-14.06.2022թթ.), բաժնի պետն ազատվել է աշխատանքից և մինչև առևիտի ժամկետի ավարտը մրցույթ չի հայտարարվել: Բաժնի պետի պաշտոնը զբաղեցվել է 12.10.2023թ. ՏԿԵՆ նախարարի 29.01.2024 թվականի թիվ 11-Լ հրամանի համաձայն, բաժնի հաստիքների թիվը կրճատվել է 1 միավորով. կրճատվել է գլխավոր մասնագետի 1 հաստիք:

ՀՀ Շրջակա միջավայրի նախարարություն

«Թափոնների մասին» ՀՀ օրենքը, որը վերջին անգամ փոփոխվել է 2022 թվականին, սահմանում է թափոնների կառավարման ոլորտում բնապահպանական պետական կառավարման մարմնի իրավասությունները.

ա) մասնակցությունը թափոնների գործածության ոլորտում պետական քաղաքականության ձևավորմանը,

բ) թափոնների գործածության ոլորտում նպատակային ծրագրերի կազմումը,
 գ) թափոնների պետական հաշվառման իրականացումը,
 դ) իրավաբանական անձանց և անհատ ձեռնարկատերերի համար թափոնների տեղադրման սահմանաֆանակների հաստատումը,
 ե) վտանգավոր և արգելված թափոնների ցանկերի կազմումը,
 զ) ըստ վտանգավորության դասակարգված թափոնների ցանկի սահմանումը,
 է) վտանգավոր թափոնների անդրսահմանային փոխադրումների թույլտվությունների տրամադրման վերաբերյալ առաջարկություններ ներկայացնելը,
 ը) թափոնների գործածության օբյեկտների տեղադրման վայրերի վերաբերյալ համաձայնություն տալը,
 թ) թափոններ արտադրողների կազմած՝ թափոնների անձնագրերի համաձայնեցումը,
 ժ) թափոնների գոյացման ծավալների վերաբերյալ տեղեկատվական բանկի ստեղծումը,
 ժա) օրենքով սահմանված կարգով թափոնների գոյացման, մշակման, օգտահանման, տեղադրման և հեռացման ժամանակ պոլիգոնների, համալիրների, շինությունների և այլ հատուկ հատկացված վայրերի կամ օբյեկտների շինարարության, վերակառուցման և շահագործման նախագծային փաստաթղթերի ու համալիր ծրագրերի պետական բնապահպանական փորձաքննության իրականացումը,
 ժբ) թափոնների պետական կադաստրի վարումը,
 ժգ) սակավաթափոն և անթափոն տեխնոլոգիաների վերաբերյալ տեղեկատվության փոխանակումն այլ գերատեսչությունների հետ,
 ժդ) թափոնների գոյացման, վերամշակման ու օգտահանման օբյեկտների և հեռացման վայրերի ռեեստրների կազմման, վարման, ինչպես նաև մոնիթորինգի (մշտադիտարկում) իրականացումը,
 ժե) թափոնների գործածության ոլորտը կարգավորող իրավական ակտերի նախագծերի մշակումը և իր իրավասության սահմաններում գերատեսչական իրավական ակտերի ընդունումը,
 ժզ) թափոնների գործածության ոլորտում միջազգային համագործակցության և թափոնների անդրսահմանային փոխադրման հարցերով միջգերատեսչական միջազգային պայմանագրերի կնքումը,
 ժէ) միջազգային կազմակերպությունների և օտարերկրյա իրավասու պետությունների հետ թափոնների գործածության ոլորտում տեղեկությունների փոխանակումը,
 ժը) օրենքով նախատեսված այլ լիազորություններ:

ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարության կանոնադրությունը թափոնների կառավարման ոլորտում սահմանում է հետևյալ գործառնությունները.

1. Շրջակա միջավայրի, ինչպես նաև թափոնների հեռացման վայրերի մոնիտորինգի իրականացումը,
2. Էկոլոգիապես անվտանգ թափոնների և քիմիական նյութերի կառավարման ոլորտին առնչվող Հայաստանի կառավարության քաղաքականության մշակում և իրականացումը,
3. Հայաստանում առաջացած արդյունաբերական/արտադրական (ներառյալ ընդերքի/հանքարդյունաբերական) և սպառման թափոնների և երկրում օգտագործվող քիմիական նյութերի դասակարգումն ըստ ռիսկայնության մակարդակի,
4. Թափոնների առաջացման և դրանց բացասական ազդեցության նվազեցմանն ուղղված քաղաքականության մշակում և իրականացումը, շրջակա միջավայրի տեսանկյունից թափոնների շահավետ վերամշակումը, թափոնների օգտագործման հիերարխիայի քաղաքականության մշակում և իրականացումը:
5. Թափոնների պետական գույքագրումը, թափոնների պրոֆիլների (անձնագրերի) համաձայնեցումը, թափոնների պետական կադաստրի, թափոնների առաջացման,

մշակման և վերամշակման օբյեկտների և տեղահանումների գրանցամատյանների մշակում և կառավարում, տեղաբաշխման համար թափոնների քանակական սահմանաչափերի հաստատում:

Թափոնների քաղաքականության մշակման և իրականացման համար պատասխանատու է շրջակա միջավայրի նախարարությունը: Շրջակա միջավայրի նախարարությունում թափոններով զբաղվող վեց աշխատակից կա, ովքեր համակարգող մեկ փոխնախարար և *Վտանգավոր նյութերի և թափոնների քաղաքականության վարչության* հինգ աշխատակից, մեկ վարչության պետ և չորս մասնագետ:

Նախարարությունն ունի մի քանի ստորաբաժանումներ և ենթակա գործակալություններ, որոնք ունեն թափոնների կառավարման պարտականություններ.

- *Վտանգավոր նյութերի և թափոնների քաղաքականության վարչություն,*
- *Թափոնների և մթնոլորտ արտանետումների կառավարման գործակալություն:*

Թափոնների և մթնոլորտ արտանետումների կառավարման գործակալությունում կան տասնմեկ աշխատակիցներ, որոնցից ութը հատկապես աշխատում են թափոնների կառավարման ոլորտում: Այս գործակալությունն ունի թափոնների անձնագրերի և թույլտվությունների համակարգման բաժին և պետական կադաստրի և ռեգիստրների կառավարման վարչություն: Գործակալության նպատակներն ու խնդիրներն են.

- 1) թափոնների օգտագործման հետևանքով շրջակա միջավայրի վրա վնասակար ազդեցության նվազեցման ապահովում,
- 2) թափոնների միջսահմանային փոխադրումների ժամանակ շրջակա միջավայրի վրա վնասակար ազդեցությունների կանխարգելման ապահովում:

Շրջակա միջավայրի նախարարությունը հավաքում է վարչական տվյալներ արդյունաբերական և վտանգավոր թափոնների վերաբերյալ: Իրավաբանական անձինք կամ անհատ ձեռնարկատերերը, որոնք արտադրում են արդյունաբերական և վտանգավոր թափոններ և/կամ իրականացնում են արդյունաբերական/արտադրական և սպառման թափոնների մշակման տեղադրում, առաջնային տվյալներ են տրամադրում Բնապահպանական պետական տեսչության տարածքային ստորաբաժանումներին: Վերջինս, օգտագործելով N 451-Ն որոշմամբ նախատեսված հաշվետվական ձևը (հաստատված Արդարադատության նախարարության կողմից), տարեկան կտրվածքով ստուգում է տվյալները, որից հետո հաշվետվության ձևերն ուղարկվում են Վտանգավոր նյութերի և թափոնների քաղաքականության վարչություն՝ տվյալների մշակման, մուտքագրման և վերլուծության համար, ինչպես նաև Շրջակա միջավայրի մոնիտորինգի և տեղեկատվական կենտրոն: ՇՄՆ-ն պատրաստում է ամփոփ հաշվետվություններ՝ Պետական վիճակագրական կոմիտե ներկայացնելու համար:

ՇՄՆ-ն վարում է նաև արտադրության և սպառման թափոնների վարչական ռեգիստր: ՀՀ Կառավարության 2005 թվականի մայիսի 19-ի թիվ 670-Ն որոշմամբ ստեղծված Թափոնների հետազոտման կենտրոնը աջակցում է ՇՄՆ-ին թափոնների առաջացման, վերամշակման և օգտագործման (վերականգնման), հավաքման վայրերի, ինչպես նաև թափոնների դասակարգման հարցում, այդ թվում՝ տվյալների հավաքագրման և վերլուծության մեջ:

Վարչապետի աշխատակազմին կից ստեղծվել է միջգերատեսչական աշխատանքային խումբ, որը համակարգում է թափոնների կառավարման աշխատանքները՝ որպես միջքաղաքային կոմիտե, և

պատասխանատու է վտանգավոր թափոնների կառավարման համար լիցենզիաների տրամադրման համար: Այս հանձնաժողովի անդամ է Երևանի քաղաքապետարանի շրջակա միջավայրի պահպանության վարչությունը: Շրջակա միջավայրի նախարարությունը վերահսկում է միջքաղաքային կոմիտեի գործունեությունը, որը նիստ է անցկացնում երկու ամիսը մեկ: Այս հանդիպումները ծառայում են որպես տարբեր շահագրգիռ կողմերի համակարգման միջոց:

3.3 Առողջապահության նախարարություն

«Թափոնների մասին» ՀՀ օրենքը, որը վերջին անգամ փոփոխվել է 2023 թվականին, սահմանում է թափոնների կառավարման ոլորտում առողջապահության պետական կառավարման մարմնի հետևյալ իրավասությունները.

- ա) թափոնների գործածությանը վերաբերող նորմատիվատեխնիկական փաստաթղթերում մարդու առողջության համար անվտանգության պահանջների մշակումը և թափոնների գոյացման, հավաքման, փոխադրման, պահման, մշակման, օգտահանման, հեռացման, վնասագերծման և թաղման ընթացքում մարդու օրգանիզմի վրա վնասակար ու վտանգավոր ազդեցության բացառման նպատակով սանիտարական և հակահամաճարակային կանոնների ու նորմերի, հիգիենիկ նորմատիվների մշակումը և դրանց պահանջների կատարման նկատմամբ վերահսկողության իրականացումը,
- բ) թափոնների բացասական ներգործությունից մարդու առողջության պաշտպանության միջոցառումների գերակա ուղղությունների մշակումը և դրանք Հայաստանի Հանրապետության կառավարություն ներկայացնելը,
- գ) թափոնների գործածության օբյեկտների տեղադրման վայրերի սահմանման վերաբերյալ համաձայնություն տալը
- դ) թափոններից ստացվող արտադրանքի նկատմամբ սանիտարահիգիենիկ պահանջների սահմանումը և հիգիենիկ եզրակացության տրամադրումը
- ե) ըստ վտանգավորության դասակարգված թափոնների ցանկի կազմմանը մասնակցելը:

ՀՀ առողջապահության նախարարության կանոնադրությունը թափոնների կառավարման ոլորտում սահմանում է հետևյալ գործառույթները.

1. Հանրային իրազեկման և առողջապահական կրթական ծրագրերի մշակում և դրա իրականացման մոնիտորինգ,
2. Առողջապահական համակարգի և բնակչության ընդհանուր առողջական վիճակի վերաբերյալ տեղեկատվության հավաքագրում, վերլուծություն և գնահատում:

3.3 Արտակարգ իրավիճակների նախարարություն

Արտակարգ իրավիճակների նախարարության կանոնադրությունը կոնկրետ չի նախատեսում թափոնների կառավարման հետ կապված որևէ պարտականություն, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ դա վերաբերում է արտակարգ իրավիճակների ժամանակ նրանց պարտականություններին: Այնուամենայնիվ, երբ խոսքը վերաբերում է վտանգավոր նյութերի հետ կապված արտակարգ իրավիճակներին, ինչպիսիք են քիմիական արտահոսքը կամ մեծ քանակությամբ թունավոր կամ վարակիչ նյութերը, Նախարարության պարտականությունն է վերահսկել և ապահովել վտանգավոր թափոնների պատշաճ մշակումը: Մյուս կողմից, լիցենզավորված կազմակերպությունները պատասխանատու են վտանգավոր թափոնների

կառավարման համար, ներառյալ բժշկական թափոնները, շինարարական և քանդման թափոնները, արդյունաբերական թափոնները, կապարի թթվային մարտկոցները, կուտակիչները, էլեկտրական և էլեկտրոնային սարքավորումների թափոնները (ԷԷՍԹ), սնդիկը, թռչնաղբը և այլն: Գործնականում նախարարությունը նաև խորհրդատվություն է առաջարկում տարբեր դեպքերում, օրինակ՝ կոտրված սնդիկային ջերմաչափերի կամ ֆոսֆոր պարունակող լուսավորման սարքերի թափոնների հետ կապված:

3.3 Քաղաքաշինության կոմիտե

Հայաստանի Հանրապետության քաղաքաշինության կոմիտեի կանոնադրությունը սահմանում է հետևյալ գործառույթները.

1. Հատուկ կարգավորման ենթակա օբյեկտների առանձնացում, քաղաքաշինության ոլորտի կարգավորում և շինարարության զարգացման պայմանների ապահովում,
2. Տարածական զարգացման ծրագրերի մշակում՝ ուղղված քաղաքների Էկոլոգիական վիճակի բարելավմանը, շրջակա միջավայրի վրա ուրբանիզացիայի բացասական ազդեցությունների նվազեցմանը, ինչպես նաև կլիմայի փոփոխությանը հարմարվողականության մակարդակի բարձրացմանը:

3.3 բնապահպանության և ընդերքի տեսչական մարմին

Հայաստանի Հանրապետության բնապահպանության և ընդերքի տեսչական մարմնի կանոնադրությամբ սահմանված են թափոնների կառավարման հետ կապված հետևյալ իրավասությունները և վերահսկիչ խնդիրները.

1) մթնոլորտային օդի պահպանություն՝

գ. բնակավայրերում արտադրական, կենցաղային թափոնների և մթնոլորտը փռչիով, վնասակար գազերով ու գարշահոտ նյութերով աղտոտելու աղբյուր հանդիսացող թափոնների պահեստավորման կամ դրանց այրման սահմանափակումների, պահանջների պահպանում,

2) ջրային ռեսուրսների օգտագործում և պահպանություն՝

ե. ջրային ռեսուրսների վրա անուղղակի վնասակար ազդեցություն ունեցող թափոնների թաղման տեղամասերի, աղբյուրների, գերեզմանոցների և այլ օբյեկտների տեղադրման պահանջների կատարում,

3) հողերի օգտագործում և պահպանություն՝

ա. հողերը ջրային և հողմային հողատարումից, ողողումներից, ճահճացումից, աղակալումից, արտադրական և կենցաղային թափոններով, քիմիական նյութերով աղտոտումից, սողանքներից, դեգրադացիայից կամ հողի վիճակը վատթարացնող այլ ազդեցություններից պահպանելու համար սահմանված սահմանափակումների ու նորմերի պահպանում ու բնապահպանական միջոցառումների կատարում,

4) կենդանական և բուսական աշխարհի օգտագործում և պահպանություն՝

Ժա. անտառներն արտադրական և կենցաղային կեղտաջրերով, արդյունաբերական արտանետումներով, քիմիական նյութերով և թափոններով աղտոտելը կանխարգելող սահմանափակումների պահպանում,

5) վտանգավոր նյութեր, արտադրության ու սպառման թափոններ՝

ա. վտանգավոր նյութերի ու թափոնների՝ Հայաստանի Հանրապետությունից արտահանման, Հայաստանի Հանրապետություն դրանց ներմուծման և Հայաստանի Հանրապետության տարածքով դրանց տարանցիկ փոխադրման համար սահմանված պահանջների պահպանում,
բ. թափոնների գոյացման և տեղադրման նորմատիվային պահանջների կատարում,
գ. թափոնների անձնագրավորման և ռեեստրի վարման կարգի պահանջների կատարում,
դ. թափոնների պետական հաշվառման վարման կանոնների կատարում:

ՀՀ-ում թափոնների կառավարման ոլորտը մոնիտորինգի և վերահսկման առումով զգալի մարտահրավերների է բախվում: Դրա հիմնական պատճառներից մեկը տվյալների հավաքագրման արդյունավետ մեխանիզմների բացակայությունն է, ինչը խոչընդոտում է թափոնների արտադրության և այլ կարևոր ցուցանիշների հավաստի թվերի ձեռքբերումը: Բացի այդ, բացակայում են համապատասխան ենթակառուցվածքները, ինչպիսիք են կշռման կամուրջները և հսկման սարքավորումները, որպեսզի հետևեն աղբավայրերի թափոններին և կանխեն անօրինական թափոնները: Թափոնների և արտանետումների վերլուծության լաբորատորիաների սահմանափակ կարողությունն ավելի է բարդացնում թափոնների կառավարման մոնիտորինգի և վերահսկման գործընթացները: Ավելին, բնապահպանության և ընդերքի տեսչական մարմինը չունի բավարար կարողություններ, և առկա է տեխնիկական փորձաքննության պակաս՝ ապօրինի թափոնների արդյունավետ հայտնաբերման և վերահսկման համար: Արդյունքում, անվերահսկելի թափոնները զգալի խնդիր են դարձել տարբեր թափոնների հոսքերում:

Ի հակադրություն, ԵՄ անդամ երկրները և ԱՄՆ-ն ստեղծել են Շրջակա միջավայրի պահպանության գործակալություններ (EPA) կամ նմանատիպ մարմիններ՝ կարգավորող, կիրարկման, լիցենզավորման, թույլտվության և տվյալների հավաքագրման գործառույթները կատարելու համար: Քաղաքականության մշակումը սովորաբար բաշխվում է թափոնների կառավարման մեջ ներգրավված առանցքային նախարարությունների միջև, մինչդեռ վերահսկողությունն ու կիրարկումը պետական տեսչությունների պարտականություններն են: Այս գործակալությունները թեթևացնում են նախարարության փոքր ստորաբաժանումների և պետական գերատեսչությունների բեռը, որոնք կարող են չունենալ անհրաժեշտ ռեսուրսներ և կարողություններ՝ իրենց պարտականություններն արդյունավետ կատարելու համար: Հետևաբար, նմանատիպ գործակալության ստեղծման դիտարկումը կարող է պոտենցիալ լուծում հանդիսանալ ավելի վաղ հիշատակված մասնատման խնդրի լուծման համար:

ՀՀ առողջապահական և աշխատանքի տեսչական մարմին (ԱԱՏՄ)

Հայաստանի Հանրապետության առողջապահական և աշխատանքի տեսչական մարմնի կանոնադրությունը (N 755-L, 11.06.2018թ.) սահմանում է նրա հիմնական պարտականությունները հետևյալ կերպ.

- Բնակչության սանիտարահամաճարակային անվտանգության ապահովման, բժշկական օգնության և սպասարկման, դեղերի շրջանառության, աշխատանքային իրավունքի՝ ներառյալ աշխատողների առողջության պահպանման և անվտանգության ապահովման ոլորտներում ռիսկերի կառավարում,

- Հայաստանի Հանրապետության օրենքների ու այլ նորմատիվ իրավական ակտերի պահանջների պահպանման նկատմամբ վերահսկողություն,
- կանխարգելիչ միջոցառումների իրականացումը բնակչության սանիտարահամաճարակային անվտանգության ապահովման, բժշկական օգնության և սպասարկման, դեղերի շրջանառության, աշխատողների անվտանգության ապահովման, առողջության պահպանման և աշխատանքային հարաբերությունների կարգավորման ոլորտներում,
- գործիքային չափումների հսկողական իրականացման շրջանակներում սանիտարական և լաբորատոր հետազոտությունների նմուշառում,
- սանիտարահիգիենիկ-հակահամաճարակային հսկողության մեթոդական կառավարում,
- բնակչության առողջության վրա շրջակա միջավայրի գործոնների ազդեցության ուսումնասիրությունների իրականացում:

ԱԱՏՄ կանոնադրությունը չի սահմանում թափոնների հետ անմիջականորեն առնչվող որևէ պարտականություն, նպատակ կամ իրավասություն, սակայն դրանցից շատերը, հատկապես սանիտարական տեսչության և հսկողության հետ կապված, ներառում են թափոնների հետ կապված խնդիրներ: ԱԱՏՄ-ը պատասխանատու է բժշկական հաստատություններում առողջապահական վտանգավոր թափոնների անվտանգ մշակման մոնիտորինգի համար՝ Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպության՝ Ինֆեկցիաների կանխարգելման և վերահսկման գնահատման շրջանակի (ԱՀԿ IPCAF) գործիքի միջոցով: Այնուամենայնիվ, անհրաժեշտություն կա ընդլայնել ԱԱՏՄ-ի մոնիտորինգի և վերահսկման կարողությունները, ինչպես հայտնում են Հիվանդությունների վերահսկման և կանխարգելման ազգային կենտրոնի ներկայացուցիչները:

Շրջակա միջավայրի մոնիտորինգի և տեղեկատվության կենտրոն (ՇՄՏԿ)

Շրջակա միջավայրի մոնիտորինգի և տեղեկատվության կենտրոնի (ՇՄՏԿ) պետական ոչ առևտրային կազմակերպության կանոնադրությունը (N 31-Ա, 02.01.2017թ.) իր հիմնական առարկան և խնդիրները սահմանում են հետևյալ կերպ.

- Նպաստել շրջակա միջավայրի և բնական ռեսուրսների (բացառությամբ օգտակար հանածոների պաշարների) պահպանության բարձր մակարդակին՝ մոնիտորինգի և շրջակա միջավայրի և բնական պաշարների վերաբերյալ տվյալների գրանցման, վերլուծության, տրամադրման և պահպանման միջոցով,
- Շրջակա միջավայրի և բնական ռեսուրսների վերաբերյալ անհրաժեշտ տվյալներ վերբեռնել և պահպանել ընդհանուր բնապահպանական տեղեկատվական ռեգիստրում,
- Կատարել ուսումնասիրություններ՝ պահպանելու թափոնների առաջացման, վերամշակման, վերականգնման և հեռացման օբյեկտների դասակարգման համակարգը, ինչպես նաև հավաքել և վերլուծել թափոնների մշակման և մաքրման ցածր կամ զրոյական թափոնների տեխնոլոգիաների վերաբերյալ տվյալները,
- Ստեղծել և պահպանել շրջակա միջավայրի և բնական ռեսուրսների տեղեկատվության առանձին բաղադրիչների վերաբերյալ թվային տվյալների բազաներ և ՀՀ օրենսդրության համաձայն տրամադրել այս տեսակի տեղեկատվությունը պետական մարմիններին, ՀԿ-ներին և հանրությանը, ինչպես նաև վերջիններիցս ստանալ նաև այս տեսակի տեղեկատվություն:

ՇՄՏԿ կանոնադրությունը սահմանում է նաև կազմակերպության պարտականությունները, որոնցից մի քանիսը վերաբերում են թափոններին, հետևյալ կերպ.

- Կատարել կիրառման, որակական և քանակական բնութագրերի, բաղադրության, քիմիական և ռադիոակտիվ նյութերով և թափոններով աղտոտվածության, ինչպես նաև ջրային ռեսուրսների վրա բացասական ազդեցության դիտարկումներ և ուսումնասիրություններ,
- Իրականացնել հողի աղտոտվածության և որակական փոփոխությունների, ինչպես նաև հողի վրա այլ բացասական ազդեցությունների դիտարկումներ և ուսումնասիրություններ,
- Կատարել դիտարկումներ և ուսումնասիրություններ թափոնների հեռացման վայրերում և ներկայացնել դրանց բացասական ազդեցությունները:

Հիվանդությունների վերահսկման և կանխարգելման ազգային կենտրոն

«Հիվանդությունների վերահսկման և կանխարգելման ազգային կենտրոնի» կանոնադրությամբ սահմանված են թափոնների կառավարման ոլորտի հետևյալ գործառույթները.

- 1) Վերահսկել տնտեսվարող սուբյեկտների կողմից բնակչության սանիտարահիգիենիկ և համաճարակային անվտանգության ապահովման մասին ՀՀ օրենսդրության պահանջների պահպանումը (բացառությամբ սննդի անվտանգությանը վերաբերող օրենսդրության պահանջների), ինչպես նաև կանխարգելիչ սանիտարահամաճարակային միջոցառումների իրականացումը,
- 2) Բացահայտել վարակիչ, մասնագիտական և ոչ վարակիչ հիվանդությունների և թունավորումների պատճառները և պայմանները, ինչպես նաև վերահսկել կանխարգելիչ սանիտարահիգիենիկ և համաճարակային միջոցառումների իրականացումը,
- 3) Վերահսկողության շրջանակներում սանիտարահիգիենիկ և լաբորատոր փորձաքննություններ անցկացնելու համար իրականացնել գործիքային չափումներ և նմուշառումներ,
- 4) Հայաստանում բնակչության սանիտարական անվտանգությունն ապահովելու նպատակով ներկայացնել կարանտիններ սահմանելու որոշումների վերաբերյալ համապատասխան մարմիններին առաջարկություններ,
- 5) Օրենքով նախատեսված դեպքերում և կարգով հրամաններ արձակել վարակիչ հիվանդությունների, այդ թվում՝ մակաբուծական հիվանդությունների զարգացմանն ու տարածմանը նպաստող աղբյուրներում ախտահանման, միջատների և կրծողների ոչնչացման համար:

Մասնավոր սեփականություն հանդիսացող փորձարկման լաբորատորիաներ

2019 թվականի դեկտեմբերի դրությամբ ՀՀ-ում գործում է 32 հավաստագրված թեստային լաբորատորիա, որոնց մեծ մասը (ավելի քան 20) մասնավոր սեփականություն է: Համաձայն «Սերտիֆիկացման մասին» ՀՀ օրենքի՝ 2012 թվականի դեկտեմբերից փորձարկման լաբորատորիաների հավաստագրման իրավունք ունեցող միակ անձը «Ազգային սերտիֆիկացման մարմին» է: ՀՀ Բնապահպանության և ընդերքի տեսչական մարմինը և ՇՄՆ Շրջակա միջավայրի մոնիտորինգի և տեղեկատվական կենտրոնը փաստում են լաբորատոր փորձարկման օբյեկտների հստակ հասանելիության բացակայությունը: Արդյունքում, այս գործակալությունները հաճախ ապավինում են Հիվանդությունների վերահսկման և կանխարգելման ազգային կենտրոնի թեստավորման հնարավորություններին: Ավելին, թափոնների և արտանետումների

վերլուծության լաբորատորիաներում տեխնիկական սարքավորումների պակաս կա, մասնավորապես՝ թափոնների և արտանետումների վերլուծության համար, մասնավորապես կայուն օրգանական աղտոտիչների (POP), ինչպիսիք են POP-երը և UPOP-ները:

ՀՀ Վիճակագրական կոմիտե

ՀՀ Վիճակագրական կոմիտեն՝ ԱՐՄՍՏԱՏ, հանդիսանում է Նախագահի աշխատակազմի մաս և, հետևաբար, անկախ է կառավարությունից: ԱՐՄՍՏԱՏ -ն ունի կառավարման բարձրագույն խորհուրդ, այսինքն՝ Պետական խորհուրդ՝ 6 անդամով: Պետական խորհուրդն իրավունք ունի հաստատել օրենքներ, որոշումներ և ձևեր, որոնք կարող են հրապարակվել Արդարադատության նախարարության կողմից որպես նորմատիվ ակտեր: ԱՐՄՍՏԱՏ -ի պարտականությունները հետևյալն են.

- Կենցաղային թափոնների վերաբերյալ տարեկան վիճակագրական հետազոտության անցկացում, շրջակա միջավայրի նախարարությունից գյուղական տարածքներում կենցաղային թափոնների հավաքման վերաբերյալ տվյալների ստացում,
- Քաղաքային և արդյունաբերական թափոնների վերաբերյալ տվյալների հրապարակում կանոնավոր հրապարակումներում և իր կայքում,
- Շրջակա միջավայրի նախարարության կողմից արդյունաբերական թափոնների վերաբերյալ տվյալների ստացում և հրապարակում,
- Բնապահպանական տվյալների հավաքագրում և մշակում Սոցիալական և բնապահպանական վիճակագրության բաժնի միջոցով, որտեղ աշխատում է մեկ անձ՝ ոչ լրիվ դրույթով:

ԱՐՄՍՏԱՏ-ը ներկայացնում է կոշտ թափոնների վերաբերյալ հետևյալ տվյալները.

1. Թափոնների առաջացում՝ ըստ ցուցանիշների և տարիների,
2. Թափոնների առաջացում՝ ըստ գործունեության տեսակների, վտանգի կատեգորիաների և տարիների,
3. Աղբավայրեր տեղափոխվող թափոնների քանակները,
4. Վտանգավոր թափոնների հոսքը (բացառությամբ կենցաղային թափոնների) ըստ ցուցանիշների և տարիների,
5. Բնապահպանական հարկեր և բնօգտագործման վճարներ (օրինակ՝ աղբավայրի հարկ),
6. Հիմնական միջոցների (օրինակ՝ վերամշակման կայաններ և այլն) կապիտալ վերանորոգման ծախսեր:

Կոմիտեի կողմից ներկայացված թափոնների վերաբերյալ տվյալները հաճախ անհուսալի են տվյալների հավաքագրման աղբյուրների և մեթոդաբանության պատճառով: Օրինակ, աղբավայրեր տեղափոխվող թափոնների քանակի մասին քաղաքապետարանները հայտնում են ԱՐՄՍՏԱՏԻՆ: Այս գումարները հաշվարկվում են ոչ թե կշռման կամորջների միջոցով չափված քաշի, այլ թափոնների բեռնատարների ծավալների հիման վրա: Աղբահանող մեքենաները՝ ինչպես խտացնող, այնպես էլ չխտացնող, թափոնների տարբեր տեսակներով բեռնված, կարող են միայն կոպիտ գնահատականներ տալ տեղափոխվող թափոնների ծավալների վերաբերյալ, որոնք հետագայում որոշակի գործակցով վերածվում են քաշի:

Բացի այդ, թափոնների վերաբերյալ տվյալները ձեռք են բերվում չորս կազմակերպությունների կողմից տարբեր աղբյուրներից, և դրանց մշակման, վերլուծության, բաշխման և հրապարակման

մեջ չկա համապատասխանություն: Հավաքագրված տվյալների բաշխումն ու փոխանակումը գործակալությունների միջև անկազմակերպ և բարդ է տվյալների փոխանակման հստակ արձանագրությունների և գործիքների բացակայության պատճառով, ինչը անարդյունավետ է դարձնում բոլոր մակարդակներում թափոնների կառավարումն ու որոշումների կայացումը: Հույժ կարևոր է, որ թափոնների հետ կապված բոլոր տվյալները հավաքվեն և մշակվեն մեկ համապարփակ կենտրոնացված թափոնների մասին զեկուցման առցանց (վեբ համակարգի վրա հիմնված) գործիքի միջոցով՝ հետևելու և զեկուցելու թափոնների տվյալները՝ ապահովելով, որ պետական մարմինները հանրությանը հասանելի դարձնեն թափոնների կառավարման տեղեկատվությունը: Այս պահանջը պետք է տարածվի մասնավոր ձեռնարկությունների և աղբով զբաղվող մատակարարների վրա:

Թափոնների մասին օրենքը սահմանում է թափոնների կադաստրը՝ ներառելով «Թափոնների առաջացման, վերամշակման և վերականգնման օբյեկտների ռեեստրը» և «Թափոնների հեռացման վայրերի ռեեստրը»: Այն, սակայն, չի ներառում թափոնների հավաքման և տեղափոխման կազմակերպությունները, որպեսզի ՔԹԿ օպերատորները հավաքված և աղբավայրում գտնվող թափոնների վերաբերյալ տվյալները զեկուցեն Կադաստրին: Միայն համայնքապետարաններն են այս տեղեկատվությունը ներկայացնում ՀՀ վիճակագրական կոմիտեին՝ հիմնվելով կոպիտ ծավալների գնահատականների վրա: Թեև թափոնների ռեգիստրը պետք է ներառի ինչպես վտանգավոր, այնպես էլ ոչ վտանգավոր թափոններ, դե ֆակտո ներառված է միայն վտանգավոր թափոնների մասին տեղեկատվությունը:

6.2. Տարածքային մակարդակում թափոնների կառավարման ներկայիս ինստիտուցիոնալ շրջանակը

ՀՀ տարածքային կառավարման մարմիններ (մարզեր)

«Թափոնների մասին» ՀՀ օրենքի համաձայն, որը վերջին անգամ փոփոխվել է 2022 թվականին, թափոնների կառավարման ոլորտին առնչվող տարածքային կառավարման մարմինների իրավասությունները հետևյալն են.

- ա) մասնակցություն թափոնների գործածության ոլորտի պետական քաղաքականության ձևավորմանը,
- բ) մասնակցություն թափոնների գործածության ոլորտի պետական ծրագրերի կազմմանը,
- գ) թափոնների գործածության ոլորտում իրենց վարչական տարածքի սահմաններում տարածքային նշանակության ծրագրերի կազմումը և դրանց իրականացման համակարգումը,
- դ) իրենց վարչական սահմաններում թափոնների տեղադրման վայրերի լիազորված պետական մարմնի հետ համաձայնեցված թույլտվություններ տալը,
- ե) իրենց վարչական տարածքի սահմաններում սանիտարական մաքրման սխեմաների կազմումը և աղբահանության նկատմամբ հսկողության իրականացումը,
- զ) թափոնների գոյացման, մշակման ու օգտահանման օբյեկտների և հեռացման վայրերի գրանցամատյանների կազմումը և վարումը,
- է) թափոնների գոյացման, մշակման, վնասագերծման, օգտահանման ու հեռացման հաշվառման և դրանց անձնագրավորման կազմակերպումը,
- ը) իրենց վարչական տարածքի սահմաններում չհսկվող և չարտոնագրված աղբավայրերի վերացումը (լիկվիդացումը),
- թ) իրենց վարչական տարածքի սահմաններում ռեսուրսային արժեք ունեցող ոչ վտանգավոր թափոնների հավաքման գործընթացին բնակչության ներգրավման կազմակերպումը,
- ժ) օրենքով նախատեսված այլ լիազորություններ:

6.3. Թափոնների կառավարման ներկայիս ինստիտուցիոնալ շրջանակը համայնքային մակարդակում

«Թափոնների մասին» ՀՀ օրենքի 11-րդ հոդվածը սահմանում է համայնքի վարչական սահմաններում թափոնների մշակման ոլորտում տեղական ինքնակառավարման մարմինների իրավական իրավասությունները:

Ներկայումս դժվար խնդիրներից մեկն այն փաստն է, որ չկա աղբի մշակման ծառայությունների հստակ սահմանում, և չկա հիմնավորված կամ տարբերակված տեղական վճար (սահմանված գին)՝ կապված մատուցվող ծառայության տեսակի և որակի հետ:

Համայնքներում տարբերություն չկա աղբահանության և սանիտարական մաքրման սպասարկման շրջանակների միջև. հետևաբար, դժվար է նույնականացնել համայնքի բյուջեի ծախսերը՝ ըստ այդ ծառայությունների, հատկապես այն դեպքերում, երբ թափոնների կառավարման ծառայությունները մատուցվում են համայնքային ոչ առևտրային կազմակերպությունների կողմից:

«Տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքը համայնքի ավագանուն պահանջում է հաստատել համայնքի աղբահանության և սանիտարական մաքրման սխեման: Այնուամենայնիվ, իրավաբանորեն ավելի նպատակահարմար կլինի սահմանել, որ համայնքի ավագանին պետք է հաստատի թափոնների կառավարման ռազմավարական ծրագիրը, որը կներառի նաև սանիտարական մաքրման սխեմաներ:

Տեղական ինքնակառավարման մարմիններ

ՀՀ Սահմանադրության ընդունումից հետո (1995թ. հունիսի 5) ՀՀ պետական կառավարման համակարգում պետական կառավարման հաստատմանը զուգահեռ ստեղծվեց տեղական ինքնակառավարման համակարգը: ՀՀ-ում տեղական ինքնակառավարման իրականացումը կարգավորվում է ՀՀ Սահմանադրությամբ և դրա 7-րդ գլխի 104-110-րդ հոդվածներով, որոնք ուղղակիորեն սահմանում են տեղական ինքնակառավարման հիմնախնդիրները՝ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքով, որը հիմնված է տեղական ինքնակառավարման եվրոպական խարտիայի վրա՝ այլ օրենքներով և իրավական ակտերով: Հայաստանը վավերացրել է Տեղական ինքնակառավարման եվրոպական խարտիան 2002 թվականին: Տեղական ինքնակառավարումը համայնքի իրավունքն ու լիազորությունն է՝ իր պատասխանատվությամբ լուծելու բնակիչների բարեկեցությանն ուղղված տեղական նշանակության հարցերը՝ համապատասխան ՀՀ Սահմանադրությանը և «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքին, որը վերջին անգամ փոփոխվել է 2023թ-ին:

Տեղական ինքնակառավարման մարմինների լիազորությունները կազմված են տեղական բյուջեով ֆինանսավորվող սեփական պարտականություններից և պետական բյուջեից ֆինանսավորվող պատվիրակված պարտականություններից:

Հայաստանում տեղական ինքնակառավարումն իրականացվում է միայն համայնքների մակարդակով: Դա պետական իշխանության առանձին օղակն է: Յուրաքանչյուր քաղաքային և գյուղական համայնք բաղկացած է մեկ կամ մի քանի բնակավայրերից:

ԶԹԿ հետ կապված համայնքների պարտականությունները հետևյալն են.

- Համայնքում աղբահանության և սանիտարական մաքրման արդյունավետ, համակարգված, միասնական քաղաքականության մշակում,
- Խոշորացված համայնքների բնակավայրերի աղբահանության և սանիտարական մաքրման արդյունավետ սխեմաների մշակում, աղբավայրերի շահագործում-բարելավում աղբահանության ոլորտում,
- Բնակավայրերում կլիմայի փոփոխության մեղմացման և հարմարվողականության միջոցառումների իրականացում,
- Համայնքի աղբահանությունը և սանիտարական մաքրումը՝ որպես կոմունալ ծառայությունների մատուցում, ինչպես նաև «Թափոնների հեռացման և սանիտարական մաքրման մասին» ՀՀ օրենքով նախատեսված այլ լիազորությունների իրականացում ու կազմակերպում,
- Համայնքի ավագանու կողմից աղբահանության և սանիտարական մաքրման համար համայնքի բյուջե մուտքագրվող վճարների սահմանում և ավագանու որոշմամբ այդ վճարների չափի հաստատում:

«Թափոնների մասին» ՀՀ օրենքը, որը վերջին անգամ փոփոխվել է 2022 թվականին, թափոնների կառավարման ոլորտին վերաբերող համայնքի ղեկավարի (քաղաքապետարանի) համար նախատեսում է հետևյալ իրավասությունները.

ա) թափոնների հեռացման վերահսկում,

բ) տարածքների սանիտարական մաքրման սխեմաների մշակում,

գ) չվերահսկվող և չլիցենզավորված աղբավայրերի վերացման (լուծարման) իրականացում,

դ) ռեսուրսային արժեք ունեցող ոչ վտանգավոր թափոնների հավաքման գործընթացին հանրության մասնակցության կազմակերպում,

ե) համայնքում սպառողական թափոնների տեսակավորման համակարգի ներդրմանն աջակցություն:

Թափոնների կառավարման ոլորտում տեղական ինքնակառավարման մարմիններն իրականացնում են «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված այլ լիազորություններ: «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 43-րդ հոդվածը համայնքի ղեկավարի իրավասությունն է սահմանում աղբահանության և սանիտարական մաքրման կազմակերպումը: Թափոնների կառավարման և սանիտարական մաքրման հետ կապված համայնքի ղեկավարի և ավագանու լիազորությունները նախատեսված են «Թափոնների հեռացման և սանիտարական մաքրման ծառայությունների մասին» ՀՀ օրենքով: 8-րդ հոդվածի համաձայն՝ աղբահանության և տեղափոխման թույլտվությունը տալիս է համայնքի ղեկավարը՝ ավագանու կողմից հաստատված պայմաններով և կարգով:

Երևանը ամենամեծ քաղաքն է, որն ունի ավելի քան 1 միլիոն բնակիչ և երկրի բնակչության մոտ 1/3-ը: Որպես տեղական ինքնակառավարման մարմին (ՏԻՄ)՝ քաղաքապետարանը պատասխանատու է քաղաքային թափոնների, այդ թվում՝ վտանգավոր թափոնների հավաքման համար:

«Երևան քաղաքում տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքը սահմանում է, որ քաղաքապետն իրականացնում է հետևյալ պարտադիր լիազորությունները. կազմակերպում է

փողոցների, հրապարակների, պուրակների, ընդհանուր օգտագործման այլ հասարակական վայրերի աղբահանության և սանիտարական մաքրման, բարեկարգման և կանաչապատման աշխատանքներ, «Թափոնների հեռացման և սանիտարական մաքրման մասին» ՀՀ օրենքով նախատեսված այլ լիազորություններ: Օրենքը երևանին շնորհում է անկախ տեղական ինքնակառավարման մարմնի լիազորությունները, ներառյալ աղբահանության և հեռացման սեփական ծառայության կազմակերպումը: Համայնքի ավագանու որոշմամբ աղբահանության և սանմաքրման աշխատանքները ֆինանսավորվում են համայնքի բյուջեից: **Թափոնների հավաքման վճարը** համայնքի բյուջե կամ արտաբյուջե գանձվող պարտադիր վճար է՝ համայնքի ավագանու կողմից սահմանված չափով: Այն տատանվում է բնակելի շենքի յուրաքանչյուր բնակչի համար ամսական 50-400 դրամի սահմաններում կամ քառակուսի մետրի համար 5-25 դրամի սահմաններում:

Թափոնների հավաքման և սանիտարական մաքրման աշխատանքները ֆինանսավորվում են համայնքի բյուջեից՝ համայնքի ավագանու որոշման հիման վրա և իրականացվում անմիջապես համայնքի սուբյեկտների կամ գնումների մասին օրենքով սահմանված կարգով ընտրված օպերատորի կողմից:

Թափոնների հավաքման կարգը, ներառյալ թափոնների հավաքման նվազագույն ժամանակացույցը, հաստատում է քաղաքապետարանի խորհուրդը համայնքի ղեկավարի ներկայացմամբ՝ պահպանելով ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված սանիտարահիգիենիկ կանոնները և նորմերը: Ավելին, թափոնները պետք է հավաքվեն մինչև տարաները լցված լինելը (Թափոնների հեռացման և սանիտարական մաքրման մասին օրենք):

Համաձայն ՀՀ կառավարության 2007 թվականի հոկտեմբերի 4-ի «*Բազմաբնակարան շենքերում ընդհանուր սեփականության պահպանման, կենցաղային թափոնների հեռացման պարտադիր նորմերը սահմանելու մասին*» N 1161-Ն որոշման, որը փոփոխվել է 2011 թվականին, կենցաղային աղբը պետք է հեռացնել առնվազն երեք օրը մեկ, իսկ ավելի քան 50°C ջերմաստիճանի դեպքում՝ ամեն օր:

Հարկ է նշել, որ ստեղծված իրավիճակում համայնքների ինքնակառավարումը որոշակի ռիսկեր է ստեղծում որոշ համայնքների կողմից աղբահանության պարտականությունների վատ կատարման առումով:

Թափոնների հավաքումը Հայաստանում, ինչպես նաև թափոնների հավաքման համար վճարի սահմանումը, թափոնների հավաքման իրականացման կարգի հաստատումը տեղական ինքնակառավարման մարմինների լիազորությունների շրջանակում են:

Ըստ պրակտիկայի՝ թափոնների հավաքման օպերատորներն ունեն ցածր ուսուցման մակարդակ և բաց են թողնում թափոնների կառավարման համակարգերի և ենթակառուցվածքների կայուն շահագործման վերաբերյալ տեխնիկական ուղեցույցը (աղբարկղեր, աղբահանող մեքենաներ՝ RCV, աղբավայրեր և այլն), ինչը հանգեցնում է համակարգերի շահագործման ժամկետի նվազմանը և բարձր ծախսերին: Մասնավորապես, սխալ շահագործման պատճառով անիվներով թափոնամանների կյանքի ցիկլը կրճատվում է անիվների վնասման հետևանքով, միևնույն ժամանակ մեծացնում է անարդյունավետությունը և սպասարկման ժամանակը յուրաքանչյուր հավաքման կետի համար:

«Լիցենզավորման մասին» օրենքը (ՀՕ-193) պահանջում է, որ վտանգավոր թափոնները վերամշակող, մշակող, պահեստավորող, տեղափոխող և տեղակայող սուբյեկտներին փորձաքննություն և սերտիֆիկացում անցնելու հետ մեկտեղ ունենան ՀՀ կառավարության կողմից տրված թույլտվություն: Համաձայն «Թափոնների մասին» օրենքի (ՀՕ-159), որը վերջին անգամ փոփոխվել է 2022 թվականին, և ըստ վտանգավորության դասակարգված թափոնների ցանկի (N 430-Ն հրամանագիր), ընդունված 2006 թվականին, վերջին անգամ փոփոխվել է 2022 թվականին, չտեսակավորված կենցաղային աղբը բացառվում է այս ցանկից: Համաձայն արդյունաբերական (ներառյալ ենթահող) և սպառման թափոնների ցանկի (N 342-Ն որոշում), որն ընդունվել է 2006 թվականին, վերջին անգամ փոփոխվել է 2022 թվականին, 5-րդ դասակարգը վերաբերում է ոչ վտանգավոր թափոններին:

Քանի որ բնակելի տնային տնտեսություններից և կազմակերպությունների կենցաղային տարածքներից չտեսակավորված քաղաքային պինդ թափոնները 5-րդ դասակարգում են, ոչ աղբահանության օպերատորները, ոչ էլ աղբավայրի օպերատորները չեն անցնում «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին» ՀՀ օրենքով պահանջվող ՇՄԱԳ և փորձաքննության գործընթաց (ՀՕ-110): -Ն), ընդունվել է 2014 թվականին, վերջին անգամ փոփոխվել է 2023 թվականին (30.05.2023թ., ՀՕ-150-Ն օրենք), որում ասվում է, որ Ա կատեգորիայի գնահատման և քննության ենթակա են հետևյալ գործունեությունը.

ա. Վտանգավոր թափոնների հավաքում, պահեստավորում, օգտագործում, մշակում (բացառությամբ պինդ կենցաղային, էլեկտրոնային և էլեկտրատեխնիկական սարքավորումների, շինարարական թափոնների տեսակավորման կամ մեխանիկական տարանջատման), վտանգավոր թափոնների մշակում, վնասազերծում, տեղադրում կամ թաղում,

բ. Աղբավայրերի կառուցում կամ շահագործում, որոնք սպասարկում են 15000 և ավելի բնակչությանը կամ ստանում են օրական 10 տոննա կամ ավելի աղբ կամ կենցաղային աղբ և վերամշակում,

գ. Տեղափոխման կայանների կամ ոչ վտանգավոր թափոնների աղբավայրերի կազմակերպում, որոնց հզորությունը գերազանցում է օրական 50 տոննան,

դ. Աղբավայրի կազմակերպում, որտեղ օրական թափվում է ավելի քան 10 տոննա աղբ, կամ ընդհանուր ծավալը գերազանցում է 25000 տոննան, բացառությամբ ոչ վտանգավոր թափոնների համար նախատեսված աղբավայրի,

ե. Թափոնների հեռացման օբյեկտների կառուցում,

զ. Պլաստիկ նյութերի վերամշակում՝ փոխելով դրանց քիմիական հատկությունները:

Երևանի վարչական շրջաններ

Արդյունավետ տեղական ինքնակառավարման և տարածքային կառավարման և Երևանի տեղական ինքնակառավարման հաստատությունները բնակչության համար առավելագույնս հասանելի դարձնելու նպատակով Երևան քաղաքը բաժանված է 12 վարչական շրջանների՝ Աջափնյակ, Ավան, Արաբկիր, Դավթաշեն, Էրեբունի, Կենտրոն, Մալաթիա-Սեբաստիա, Նոր Նորք, Նորք-Մարաշ, Նուբարաշեն, Շենգավիթ, Քանաքեռ-Զեյթուն: Ամբողջը քաղաքային բնակչություն է:

Թափոնները հիմնականում կառավարվում են քաղաքապետարանի երկու վարչությունների կողմից՝ Շրջակա միջավայրի պահպանության և Կոմունալ տնտեսության վարչության կողմից: Այլ

ստորաբաժանումներ նույնպես դեր են խաղում թափոնների կառավարման գործում: Երևանի քաղաքապետի 2015 թվականի հունիսի 4-ի հրամանի հիման վրա այս երկու գերատեսչությունների գործառույթները հաստատվել են 1704-Ա որոշմամբ: Թափոնների հավաքագրումն իրականացվում է չորս սուբյեկտների կողմից, որոնցից երկուսը՝ «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկ»-ը և ԿՇՄՊ-ն գործում են քաղաքապետարանի ենթակայության ներքո:

Կենցաղային աղբը հավաքում է Հանրային կոմունալ ընկերությունը, «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկ»-ը՝ Կոմունալ տնտեսության վարչության (Թափոնների հավաքման և սանիտարական մաքրման բաժին) և քաղաքապետի տեղակալի պատասխանատվությամբ:

Կանաչապատում և շրջակա միջավայրի պահպանությունը (ԿՇՄՊ) շահույթ չհետապնդող համայնքային ընկերություն է (համայնքային ոչ առևտրային կազմակերպություն), որը հիմնադրվել է քաղաքապետարանի կողմից 2020 թվականի հունվարին: Այն պատասխանատու է վերամշակելի թափոնների տեսակավորման և կենսաթափոնների կոմպոստացման համար: Ընկերությունը գործում է Շրջակա միջավայրի պահպանության վարչության և փոխքաղաքապետի պատասխանատվությամբ:

«Դավարս» ՍՊԸ-ն մասնավոր ընկերություն է, որի պայմանագիրը քաղաքապետարանի հետ կնքվել է ՇՔԹ հավաքման համար: Այն նաև հավաքում է մեծածավալ թափոններ, ինչպես նաև մեծ չափերի ԷԵՍԹ:

Կոմունալ տնտեսության վարչություն

Այս բաժինը պատասխանատու է մի շարք գործունեության համար: Բաժնի նպատակը, խնդիրները և հիմնական գործառույթները հետևյալն են.

1) ազգային գործադիր մարմինների հետ համատեղ մշակում է Երևան քաղաքի, Երևանի ավագանու ոլորտներում կոմունալ տնտեսությանն առնչվող ծրագրեր, պետության կողմից տեղական ինքնակառավարման մարմիններին պատվիրակված լիազորությունների իրականացմանն ուղղված ծրագրեր, քաղաքապետի որոշումների և կարգադրությունների նախագծեր.

2) մշակում է որոշումների և կարգադրությունների նախագծեր՝ ուղղված Երևան քաղաքի տարածքում կոմունալ տնտեսության ոլորտում Երևանի քաղաքապետի կողմից տարածքային քաղաքականության իրականացմանը և սահմանված կարգով կարգադրումնշվածի հետ կապված աշխատանքների կատարումը,

3) հանդես է գալիս որպես քաղաքապետարանի ծրագրով կոմունալ տնտեսության ոլորտին առնչվող աշխատանքների պատվիրատու,

4) մասնակցում է սույն վարչության կողմից համակարգվող թեմաներին առնչվող պետական ծրագրերի մշակմանը, իր լիազորությունների շրջանակում ապահովում դրանց իրականացումը Երևան քաղաքի վարչական տարածքում,

5) օժանդակում և համագործակցում է կոմունալ ծառայությունների ոլորտի՝ ջրամատակարարման և կեղտաջրերի հավաքման, ոռոգման, գազամատակարարման, էլեկտրական ցանցերի և կապի

կազմակերպությունների և երևան քաղաքի համապատասխան մասնագիտացված կազմակերպությունների հետ,

6) կազմակերպում է մայրաքաղաքի փողոցների, հրապարակների, պուրակների, այլ հասարակական վայրերի սանիտարական մաքրման, ինչպես նաև բազմաբնակարան շենքերի և առանձնատների աղբահանության աշխատանքները,

7) ՀՀ Նախագահի 06.05.1997 թվականի N 727 որոշմամբ վերահսկում է երևանի վարչական տարածքում սանիտարական մաքրման և աղբահանության աշխատանքները,

8) համագործակցում է երևան քաղաքի վարչական շրջանների կոմունալ ծառայությունների հետ,

9) օժանդակում է պետական սանիտարահիգիենիկ և հակահամաճարակային ծառայություններին սանիտարական մաքրման և աղբահանության գործառույթների կատարման, ինչպես նաև քաղաքի ջրամատակարարման աղբյուրների, ջրամբարների և այլ օբյեկտների սանիտարական վիճակի նկատմամբ վերահսկողություն իրականացնելու գործում,

10) իրականացնում է պայմանագրային պարտավորությունների հսկողություն «Էրեբունի մաքրություն» ՍՊԸ-ի կողմից, որը վարձակալում և շահագործում է քաղաքի գործող Նուբարաշենի պաշտոնական աղբավայրը:

Վարչությունը բաժանված է երեք ստորաբաժանումների՝ Թափոնների հավաքման և սանիտարական մաքրման բաժին, կենսապահովման բաժին, բազմաբնակարան շենքերի կառավարման բաժին:

Աղյուսակ 6.3. Կոմունալ տնտեսության վարչության և թափոնների հավաքման և սանիտարական մաքրման բաժնի կառուցվածքը

Կոմունալ տնտեսության վարչություն		
N	Հաստիքի անվանումը	Աշխատողների թիվը
1	Բաժնի պետ	1
2	վարչության պետի տեղակալ	1
3	Քարտուղար	1
	Թափոնների հավաքման և սանիտարական մաքրման բաժին	
N	Հաստիքի անվանումը	Աշխատողների թիվը
1	Բաժնի պետ	1
2	Գլխավոր մասնագետ	2
3	Առաջատար մասնագետ	2
4	Առաջին կարգի մասնագետ	2

Թափոնների հավաքման և սանիտարական մաքրման բաժինը պատասխանատու է թափոնների ընդհանուր կառավարման համար: Առայժմ այս հատվածում աշխատողների թիվը բավարար է: Եթե վերամշակման աշխատանքները մեծանան, ապա աշխատողների թիվը կարող է բավարար չլինել:

Շրջակա միջավայրի պահպանության վարչություն

Այս վարչությունը պատասխանատու է Շրջակա միջավայրի պահպանության մոնիտորինգի տվյալների վերլուծության համար, որոնք տրամադրվում են Քաղաքային մոնիտորինգի կենտրոնի կողմից՝ ծրագրավորելու, թե ինչ անել շրջակա միջավայրի պահպանությունը բարելավելու համար: Հիմնական նպատակը շրջակա միջավայրի պահպանության ոլորտում Երևանի քաղաքապետին վերապահված լիազորությունների իրականացումն է: Վարչության խնդիրներն ու գործառույթները բխում են շրջակա միջավայրի պահպանության բնագավառի իրավական ակտերով Երևանի քաղաքապետին վերապահված լիազորություններից՝ դրանց իրականացման համար: Վարչության նպատակը, խնդիրները և հիմնական գործառույթները սահմանվում են Երևանի քաղաքապետի 2021 թվականի դեկտեմբերի 24-ի N-4570-Ա որոշմամբ հաստատված վարչության կանոնադրությամբ՝ կից հավելված 8-ում:

1) մշակում է շրջակա միջավայրի պահպանության բնագավառում Երևանի ավագանու և քաղաքապետի որոշումների և կարգադրությունների նախագծեր,

2) ապահովում է ավագանու, Երևանի քաղաքապետի, շրջակա միջավայրի պահպանության պետական կառավարման լիազորված մարմնի որոշումների, հրամանների, հրամանագրերի, այլ նորմատիվ ակտերի, փաստաթղթերի, կարգադրությունների պահանջների կատարումն ու վերահսկողությունը,

3) ապահովում է Երևանի սեփականություն համարվող հողերի պաշտպանությունը սողանքներից, հեղեղումներից, ճահիճներից, քիմիական և ռադիոակտիվ աղտոտումից և արտադրական թափոններից,

4) հսկողություն է իրականացնում Երևանի քաղաքապետարանի տնօրինության տակ գտնվող ընդհանուր հողատարածքներում բնապահպանական օրենսդրության նորմերի կատարման նկատմամբ, իսկ խախտումներ հայտնաբերելիս կազմում է արձանագրություն Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքի 156-157-րդ հոդվածների վերաբերյալ,

5) անհրաժեշտության դեպքում մասնակցում է բնապահպանական պետական տեսչության տարածքային ստորաբաժանման կողմից իրականացվող ստուգումներին,

6) ապահովում է շրջակա միջավայրի պահպանության բնագավառում պետական քաղաքականության իրականացման ծրագրերի, հայեցակարգերի ու միջոցառումների մշակումը, դրանց իրականացումը,

7) մշակում է առաջարկություններ ոլորտում ՀՀ օրենսդրության և այլ նորմատիվ ակտերի կատարելագործման վերաբերյալ,

8) վերահսկում է քաղաքապետարանի ենթակայության «Կանաչապատում և շրջակա միջավայրի պահպանություն» համայնքային ոչ առևտրային կազմակերպությունների աշխատանքը,

9) շրջակա միջավայրի պահպանության բնագավառում պետական կառավարման մարմնի հետ համաձայնեցնելուց հետո Երևանի ավագանին ներկայացնում է Երևանի շրջակա միջավայրի համար անհրաժեշտ միջոցառումների ցանկը յուրաքանչյուր տարվա համար և դրանց իրականացման ժամանակացույցը,

10) ապահովում է Երևան քաղաքում բնապահպանական և համայնքային զարգացման պետական ծրագրերով նախատեսված աշխատանքների կատարումը,

11) իր լիազորությունների սահմաններում համակարգում է շրջակա միջավայրի պահպանության ոլորտին առնչվող նախագծերը, ծրագրերը, այլ փաստաթղթեր,

12) բնապահպանական ծրագրերի իրականացման ուղղությամբ համագործակցում է հասարակական կազմակերպությունների հետ,

13) մշակում և Աշխատակազմի քարտուղարին է ներկայացնում վարչության տարեկան և եռամսյակային աշխատանքային ծրագրերը՝ քաղաքապետի հաստատմանը ներկայացնելու համար:

Փաստորեն, այս վարչությունը հիմնականում պատասխանատու է հետևյալի համար (ի թիվս այլոց).

- մասնակցել բնապահպանության և շրջակա միջավայրի կառավարման պետական ծրագրերի մշակմանը և ապահովել դրանց իրականացումը Երևանի տարածքում,
- անհրաժեշտության դեպքում մասնակցել բնապահպանության պետական տեսչության տարածքային բաժնի ստուգումներին,
- ապահովել ոլորտում տարածքային կառավարման քաղաքականության հայեցակարգերի, ծրագրերի և միջոցառումների մշակումը,
- մշակել ոլորտին առնչվող առաջարկներ՝ դրանք ընդգրկելու Երևան քաղաքի սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրերում,
- մշակել ոլորտի օրենսդրության և այլ նորմատիվ ակտերի բարելավման առաջարկներ:

Թափոնների կառավարման ոլորտում գործառույթներ են իրականացնում գլխավոր մասնագետ-բնապահական, պետի տեղակալը և վարչության պետը:

Վարչության կառուցվածքի, աշխատողների թվի և հաստիքների մասին տվյալները բերված են հետևյալ աղյուսակում.

Աղյուսակ 6.4. Շրջակա միջավայրի պահպանության վարչության կառուցվածքը

	Շրջակա միջավայրի պահպանության վարչություն	Աշխատողների թիվը
1	Բաժնի պետ	1
2	Վարչության պետի տեղակալ	1
3	Գլխավոր մասնագետ-դենդրոլոգ	1
4	Գլխավոր մասնագետ-բնապահական	1
5	Գլխավոր մասնագետ-կենդանաբան	1
6	Առաջատար մասնագետ	1
7	Քարտուղար	1

Ելնելով երկու գերատեսչություններում ներգրավված փորձագետների վերաբերյալ աղյուսակներում ներկայացված տեղեկատվության հիման վրա՝ ակնհայտ է, որ առկա է ՔԿԹ-ի և կենցաղային թափոնների կառավարման ոլորտում փորձագետների պակաս: Սա ներառում է այնպիսի ոլորտներ, ինչպիսիք են տարանջատ հավաքման վերամշակումը և օրենսդրության

բարելավումը: Ներկայումս Շրջակա միջավայրի պահպանության վարչությունն ունի ընդհանուր առմամբ 6 աշխատակից: Սակայն Երևանի ավագանու 2023 թվականի դեկտեմբերի 26-ի թիվ 41-Ա որոշմամբ առաջարկվել է լրացուցիչ 2 հաստիք (առաջատար մասնագետ և 1-ին կարգի մասնագետ), որոնք այժմ սպասում են հաստատմանը: Ավելին, 2025 թվականին ընդլայնվել է Բնապահպանության վարչությունը ևս 2 աշխատակցով: Այս ընդլայնման նպատակն է բարելավել վարչության գործառնությունները, որոնք ներառում են օդի որակի մոնիտորինգ, բնության հատուկ պահպանվող տարածքների կառավարում և թափոնների կառավարման պրակտիկաների բարելավում:

Բացի այդ, Շրջակա միջավայրի պահպանության վարչությունն ակտիվորեն մասնակցում է Միջբաղաքային կոմիտեի՝ միջգերատեսչական աշխատանքային խմբի աշխատանքներին, որը համակարգում է երկրի թափոնների կառավարման ջանքերը: Այս կոմիտեն գործում է վարչապետի աշխատակազմին առընթեր և պատասխանատու է վտանգավոր թափոնների կառավարման լիցենզիաների տրամադրման համար: Շրջակա միջավայրի նախարարությունը վերահսկում է այս կոմիտեի գործունեությունը, որը երկու ամիսը մեկ նիստ է գումարում՝ քննարկելու և համակարգելու թափոնների կառավարման աշխատանքները:

Եկամուտների հաշվառման և գանձման վարչություն

Աղբահանության վճարների համար պատասխանատու է 2009 թվականին ստեղծված Երևանի քաղաքապետարանի եկամուտների հաշվառման և գանձման վարչությունը, որն ունի 14 աշխատակից: Կան այս վարչության համանուն ստորաբաժանումներ՝ եկամուտների հաշվառման և հավաքագրման բաժիններ, որոնք գործում են վարչական շրջաններում և ենթակա են վարչական շրջանի ղեկավարին: Երևանում եկամուտների հաշվառմամբ և վճարումների հավաքագրմամբ զբաղվում է մոտ 100 աշխատակից, և 2021 թվականից ի վեր նման ստորաբաժանումների անվանումների և/կամ պարտականությունների փոփոխություն չի եղել:

Եկամուտների հաշվառման և գանձման վարչության պարտականությունները, ի թիվս այլոց, հետևյալն են.

- Աջակցել Երևանի քաղաքապետին եկամուտների ոլորտում ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված լիազորությունների պատշաճ և արդյունավետ իրականացման գործում,
- Օրենքով սահմանված կարգով կազմակերպել և համակարգել գույքի և հողի հարկերի և տուրքերի, ծառայությունների դիմաց վճարումների, քաղաքային սեփականություն հանդիսացող վարձակալությունից եկամուտների հաշվառումն ու գանձումը,
- Մասնակցել Երևանի բյուջեի եկամուտների ծրագիրավորմանը, համակարգել և վերահսկել ընթացիկ տարեկան ֆինանսական եկամուտները,
- Ավագանու և քաղաքապետին ներկայացնել բյուջեի կատարման տարեկան հաշվետվություններ.

Այս վարչությունը, մասնավորապես, պատասխանատու է տեղական հարկերի, տուրքերի և վճարների հավաքագրման կազմակերպման և վերահսկման համար:

Ֆինանսական վարչություն

Ֆինանսական վարչությունը գանձապետական համակարգի միջոցով տնօրինում է Երևան քաղաքի բյուջեի միջոցները, եկամուտների և ծախսերի ամենօրյա հաշվառումը, ստուգում դրանց ճշգրտությունը, կազմում սխալ մուտքագրված գումարների վերադարձման հետ կապված

փաստաթղթեր և տրամադրում է անհրաժեշտ տեղեկանքներ: Իրականացվում է նաև քաղաքապետարանի կողմից համակարգվող դպրոցների գործող ուսումնական ծրագրերի և ստանդարտ աշխատատեղերի սակագների և աշխատատեղերի համադրման և ամփոփման աշխատանքները:

Վարչությունն իրականացնում է քաղաքապետարանի ենթակայության պետական ոչ առևտրային կազմակերպությունների, ինչպես նաև Երևանում գործող ոչ առևտրային և առևտրային կազմակերպությունների տարեկան եկամուտների և ծախսերի, դրամական միջոցների հոսքերի ծրագրային ցուցանիշների (հաշվարկների), ֆինանսատնտեսական վիճակի (եռամսյակային, տարեկան մոնիտորինգ) հավաքագրում և ամփոփում է իրենց կողմից ներկայացված հաշվապահական մնացորդները, դրանց կից հաշվետվությունները, գնահատումների համեմատ փաստացի կատարողականը, հաստիքացուցակների նախագծերը:

Վարչությունը ներկայացնում է առաջարկություններ Երևան քաղաքի բյուջեի եկամտային մասում Երևանի ենթակայության առևտրային կազմակերպությունների կողմից շահութաբաժինների նվազեցմանը վերաբերող բաժնի վերաբերյալ, ինչպես նաև վերահսկում է նրանց կողմից շահութաբաժինների պահումների հավաքագրումը, ղեկավարում է «Երևանի քաղաքապետարանի աշխատակազմ» համայնքային կառավարման հիմնարկը:

Աղյուսակ 6.5. Ֆինանսական վարչության կառուցվածքը

Ֆինանսական վարչություն		Աշխատողների թիվը
1	Բաժնի պետ	1
2	Վարչության պետի տեղակալներ	3
3	6 ստորաբաժանումների մասնագետներ	37
1	Հաշվապահական հաշվառման և հաշվետվությունների բաժին	
2	Բյուջեի ծրագիրավորման բաժին	
3	Կազմակերպությունների եկամուտների և ծախսերի ծրագիրավորման և մոնիտորինգի բաժին	
4	Ոչ առևտրային կազմակերպության ֆինանսական գործառույթների կազմակերպման բաժին	
5	Օպերացիոն բաժին	
6	Բյուջեի ծախսերի արդյունավետության գնահատման բաժին	

Այս վեց գերատեսչությունների միջոցով վարչակազմը մշակում և առաջարկություններ է ներկայացնում Երևան քաղաքի բյուջեի նախագծի, ինչպես նաև Երևանի քաղաքապետարանի վարչական շրջաններին Երևան քաղաքի բյուջեից հատկացումների վերաբերյալ: Ստացված նախահաշիվների, պայմանագրերի, պայմանագրերի քաղվածքների, կատարման ժամանակացույցերի, ֆինանսավորման հայտերի հիման վրա իրականացնում է Երևան քաղաքի բյուջեի ծախսերի ֆինանսավորումը:

Ֆինանսական վարչության պարտականություններն են, ի թիվս այլոց.

- մշակել և ներկայացնել առաջարկներ Երևանի բյուջեի նախագծի համար բյուջեի եկամուտների և արդյունքների ծավալների վերաբերյալ,
- ամփոփել Երևանի կատարման բյուջեն և վերլուծել բյուջեի կատարման հաշվետվությունները,

- վերահսկել բյուջետային միջոցների արդյունավետ բաշխումը և դրանց արդյունավետ և նպատակային օգտագործումը,
- մեթոդական աջակցություն ցուցաբերել Երևանի վարչական շրջաններին՝ նրանց ծախսերը Երևանի բյուջեում ծրագիրավորելու և հաշվառելու համար,
- քարտուղարի հաստատումը քաղաքապետարանի աշխատակազմին ներկայացնել Երևանի համաքաղաքային նշանակալի ծախսերի նախահաշվի կազմմանն ու քննարկմանը մասնակցելու վերաբերյալ, բացի այդ, հաստատված ծախսային բյուջեն ներկայացնել քաղաքապետարանի ենթակայության բաժիններ և իրականացնել բյուջեի եռամսյակային բաշխում,
- համապատասխան որոշումների առկայության դեպքում վերաբաշխել բյուջեի ծախսերի նախահաշիվները և տնտեսագիտական դասակարգման հոդվածները՝ կատարելով բյուջեում համապատասխան փոփոխություններ,
- իրականացնել քաղաքապետարանի ենթակայության առևտրային և ոչ առևտրային կազմակերպությունների եկամուտների և արդյունքների ծրագիրավորման, ինչպես նաև ֆինանսատնտեսական գործունեության մոնիտորինգ. առաջարկություններ ներկայացնել դրանց ֆինանսատնտեսական բարելավման վերաբերյալ,
- հաստատել, ուսումնասիրել և եզրակացություններ անել Երևանի բյուջեից հովանավորվող բյուջետային կազմակերպությունների եռամսյակային և տարեկան ֆինանսական հաշվեկշռի վերաբերյալ,
- ապահովել ներքին աուդիտի և գնումների համակարգումը:

Ավագանի

65 անդամ ունեցող ավագանին Երևանի ինքնակառավարման բարձրագույն մարմինն է և ունի քաղաքապետի ընտրության և վերահսկման լիազորություն: Այն հաստատում է քաղաքապետարանի, վարչական շրջանների և իրենց ենթակայության տակ գտնվող սուբյեկտների կանոնադրությունը և մարդկային ռեսուրսների քաղաքականությունը: Ավագանին սահմանում է նաև համայնքի կողմից մատուցվող ծառայությունների համար տեղական հարկերը, տուրքերը և վճարները: Բացի այդ, այն իրավասու է հաստատել քաղաքի զարգացման մեկամյա, քառամյա և ավելի երկարաժամկետ և հատուկ ծրագրեր, որոշումներ կայացնել Երևանի կանաչ տարածքի պահպանման և օգտագործման վերաբերյալ և կատարել աղբահանության և սանիտարական մաքրման պարտավորություններ:

Երևանը նաև ստեղծել է Քաղաքային կայուն զարգացման ներդրումային ծրագրերի իրականացման միավոր (ԾԻԳ): ԾԻԳ-ն իրականացնում է ծրագրեր՝ կապված քաղաքային ենթակառուցվածքների, ինստիտուցիոնալ հզորացման և ծրագրերի կառավարման և կարողությունների զարգացման հետ: ԾԻԳ-ը վերահսկում է նախագծային պայմանագրերի պատրաստումն ու կառավարումը, գործունեության որակը և ժամկետները:

20.04.2021թ-ին ավագանին հաստատել է նաև «Քաղաքապետերի դաշնագիր հանուն կլիմայի և էներգետիկայի» նախաձեռնությանը միանալու որոշման նախագիծը: Համապատասխանաբար, Երևանը պարտավորվում է նվազեցնել ջերմոցային գազերի արտանետումները առնվազն 30%-ով և ավելացնել կլիմայի փոփոխությանը հարմարվողականությունը Երևանում մինչև 2030 թվականը: Դաշնագրին միանալուց հետո նախատեսվում է ծրագրել և ձեռնարկել բնապահպանական տարբեր միջոցառումներ՝ ուղղված կլիմայի փոփոխության մեղմացմանն ու հարմարվողականությանը:

7. Քաղաքային թափոնների կառավարման ընթացիկ ֆինանսական շրջանակը

7.1 «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկ

«Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկը ամբողջությամբ ֆինանսավորվում է Երևանի քաղաքապետարանի կողմից: Վերջինս ԱԱՀ վճարող չէ: Ստորև բերված աղյուսակում ներկայացված են հիմնարկի ընդհանուր աշխատողների ամսական աշխատավարձերը՝ ըստ ոլորտների:

Աղյուսակ 7.1. «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկի աշխատողների աշխատավարձերը՝ ՀՀ դրամով, ամսական և տարեկան, 2022թ. և 2023թ.

	2022	2023
Վարչական	10,050,000	10,050,000
Ավտոպարկ	8,690,000	8,690,000
Մաքրում	130,900,000	130,900,000
Աղբահանություն	86,500,000	86,500,000
Ամսական ընդհանուր աշխատավարձեր	236,140,000	236,140,000
Տարեկան ընդհանուր աշխատավարձեր	2,833,680,000	2,833,680,000

Աղյուսակ 7.2. «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկի նյութական գործառնական ծախսերը՝ ՀՀ դրամով, ամսական և տարեկան, 2022 և 2023 թթ.

	2022	2023
Ձուր, ամսական	5,499,916	5,521,344
Էլեկտրական էներգիա, ամսական	8,572,709	7,203,023
Դիզելային վառելիք, ամսական	792,960,000	858,015,300
Ձեռնոցներ, ամսական	15,000	30,000
Վերնահագուստ/ժիլետ, ամսական	1,900	
Ամսական ընդհանուր նյութական գործառնական ծախսերը	807,049,525	870,769,667
Տարեկան ընդհանուր նյութական գործառնական ծախսերը	9,684,594,300	10,449,236,004

Աղյուսակ 7.3. «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկի ընդհանուր գործառնական ծախսերը՝ ՀՀ դրամով, ամսական և տարեկան, 2022 և 2023 թթ.

	2022	2023
Ամսական ընդհանուր աշխատավարձեր	236,140,000	236,140,000

Տարեկան ընդհանուր աշխատավարձեր	2,833,680,000	2,833,680,000
Ամսական ընդհանուր նյութական գործառնական ծախսերը	807,049,525	870,769,667
Տարեկան ընդհանուր նյութական գործառնական ծախսեր	9,684,594,300	10,449,236,004
Ամսական ընդհանուր գործառնական ծախսեր	1,043,189,525	1,106,909,667
Տարեկան ընդհանուր գործառնական ծախսեր	12,518,274,300	13,282,916,004

«Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկի գործառնական ծախսերը (աշխատավարձեր և նյութական գործառնական ծախսեր) ամբողջությամբ ծածկվում են Երևանի քաղաքապետարանի բյուջեով:

7.2 ԿՇՄՊ ՀՈԱԿ

ԿՇՄՊ-ն ստեղծվել է 2020 թվականին Երևանի քաղաքապետարանի կողմից և այդ ժամանակաշրջանից առ այսօր մատակարարվել է հետևյալ սարքավորումներով՝ տարբեր աղբյուրներից, այդ թվում՝ քաղաքապետարանի բյուջեից.

1. 2019 թվականին թղթի և մասամբ պլաստիկի հավաքման համար 5 հատ 8 մ3 կոմպակտորներ (Gazon Next, փակ, պրես ափսեով, մոտավոր արժեքը 27.000.000-30.000.000 դրամ/հատ) և 4 հատ բեռնատար 15մ3 (Mercedes) թափքը, մոտավոր արժեքը 32.000.000-33.000.000/հատ), ապակու և պլաստմասսայի հավաքման համար: Ձեռքբերման աղբյուրն անհայտ է:

2. 2020 թվականի սեպտեմբերին «Management Systems International»-ը տեխնիկական աջակցություն է ցուցաբերել Երևանի քաղաքապետարանին «Թափոնների տարանջատման և վերամշակման փորձնական նախաձեռնություն» անվան տակ, որի շրջանակներում Երևանի քաղաքապետարանը ձեռք է բերել թղթի, ապակու և պլաստիկի համար նախատեսված 4 տեսակի թափոնների տարաներ (4-րդ տեսակը ճշտված չէ): Գնվել է յուրաքանչյուր տեսակի համար 150 հատ տարա: Թղթի և պլաստմասսայի թափոնների տարաները համապատասխանաբար դեղին և կապույտ են, 4-րդ տեսակը՝ կարմիր, որը դեռ չի օգտագործվել, տարողությունը 1100 լիտր է, գինը՝ 110.000 դրամ/հատը՝ առանց ԱԱՀ, իսկ ապակու թափոնների աղբարկող՝ մոխրագույն, տարողությունը 240լ, գինը՝ 18000դր/հատ առանց ԱԱՀ:

3. 2021 թվականին ԿՇՄՊ-ը սեփական միջոցներով ձեռք է բերել ապակե թափոնների հավաքման համար նախատեսված 50 մոխրագույն տարա, որոնց արժեքը կազմել է 23000 դրամ/հատը՝ ներառյալ ԱԱՀ:

4. ԵՄ կողմից ֆինանսավորվող «Երևան, Վարշավա, Տիրանա մայրաքաղաքների համագործակցությունը վտանգավոր թափոնների կառավարման ընդհանուր մարտահրավերների շուրջ» ծրագրի շրջանակներում 2023 թվականի վերջին ԿՇՄՊ-ին մատակարարվել են հետևյալ սարքավորումները (շահագործման են հանձնվել 2024թ. մայիս-հունիս ամիսներին).

- 2 բեռնատար (Volvo) ապակու թափոնների հավաքման և տեղափոխման համար 1500 լ տարողությամբ և 20 մ3 Abroll տարայի ծավալով (414,664 եվրո արժողությամբ),

- 330 հատ բաց կանաչ տարաներ 1,5 մ3 մակերեսով ապակե շշերի և բանկաների թափոնների հավաքման համար (240,900 եվրո արժողությամբ),
- 200 հատ կապույտ տարա 1,100 լ պլաստմասսա թափոնների հավաքման համար, 200 հատ կարմիր տարա 1,100 լիտրանոց մետաղական թափոնների (այլումինե) փաթեթավորման համար, 200 հատ դեղին տարա 1,100 լ թղթի և սովարաթղթի հավաքման համար (ընդհանուր արժեքը՝ 255,000 եվրո):

Աղյուսակ 7.4. ԿՇՄՊ ԶՈԱԿ-ի Թափոնների տեսակավորման վարչության աշխատողների աշխատավարձերը 33 դրամով, ամսական և մեկ անձի համար, 2022 և 2023 թվականներին, քաղաքապետարանի շրջակա միջավայրի պահպանության վարչության տվյալները.

	2022 ներառյալ՝ ԱԱՀ	2022 առանց ԱԱՀ	2023 ներառյալ՝ ԱԱՀ	2023 առանց ԱԱՀ
Բաժնի պետ	400,000	290,000	400,000	290,000
Վարչական շրջանի ղեկավար	300,000	225,000	300,000	225,000
Մասնագետ, բանվոր	160,000	120,000	160,000	120,000
Վարորդ	280,000	210,000	280,000	210,000

Աղյուսակ 7.5. ԿՇՄՊ ԶՈԱԿ-ի Թափոնների տեսակավորման վարչության աշխատողների աշխատավարձերը 33 դրամով, 2020-2023 թթ., տվյալները՝ ԿՇՄՊ ԶՈԱԿ

	2020 ներառյալ՝ ԱԱՀ	2021 ներառյալ՝ ԱԱՀ	2022 ներառյալ՝ ԱԱՀ	2023 ներառյալ՝ ԱԱՀ
Վարչության ընդհանուր աշխատակիցները, ներառյալ 25% ԱԱՀ	50,650,853	65,485,842	70,218,759	65,245,676
Վարորդներ, ներառյալ 25% ԱԱՀ	12,160,000	23,682,114	25,354,370	22,680,000
Բոլոր աշխատողների ընդհանուր աշխատավարձը, ներառյալ ԱԱՀ	62,810,853	89,167,956	95,573,129	87,925,676

Աղյուսակ 7.6. ԿՇՄՊ ԶՈԱԿ-ի Թափոնների տեսակավորման վարչության նյութական գործառնական ծախսերը 33 դրամով, 2020-2023 թթ., տվյալները՝ ԿՇՄՊ ԶՈԱԿ

	2020	2021	2022	2023
Դիզելային վառելիք	5,660,038	8,640,756	9,857,281	14,324,806
Սարքավորումների սպասարկում	0	4,916,587	3,675,829	4,430,653
Սարքավորումների պահեստամասեր	1,252,760	2,564,780	6,620,003	8,815,395
Այլ նյութեր	400,000	863,092	589,000	635,000
Ընդհանուր նյութական գործառնական ծախսեր	7,312,798	16,985,215	20,742,113	28,205,854

Աղյուսակ 7.7. ԿՇՄՊ ԶՈԱԿ-ի Թափոնների տեսակավորման վարչության գործառնական ծախսերը ԶՀ դրամով, 2020-2023 թթ., տվյալները՝ ԿՇՄՊ ԶՈԱԿ

	2020	2021	2022	2023
Բոլոր աշխատողների ընդհանուր աշխատավարձը, ներառյալ ԱԱՀ	62,810,853	89,167,956	95,573,129	87,925,676
Ընդհանուր նյութական գործառնական ծախսեր	7,312,798	16,985,215	20,742,113	28,205,854
Տարեկան ընդհանուր գործառնական ծախսերը	70,123,651	106,153,171	116,315,242	116,131,530

ԿՇՄՊ-ն ֆինանսավորվում է ինչպես քաղաքապետարանի բյուջեից, այնպես էլ վերամշակվող փաթեթավորման թափոնների իրացումից ստացված սեփական եկամուտներից, որը ներկայացված է հետևյալ աղյուսակներում: Վաճառքի քանակները և վաճառքի գները ներկայացված են 5.3.2 գլխում, աղյուսակ 5.7-ում:

Աղյուսակ 7.8. ԿՇՄՊ ԶՈԱԿ-ի Թափոնների տեսակավորման վարչության եկամուտը՝ վերամշակվող փաթեթավորման թափոնների իրացումից, 2020-2023 թվականներին ԶՀ դրամով, տվյալները՝ ԿՇՄՊ ԶՈԱԿ

	2020		2021		2022		2023	
	Կգ	ՀՀ դրամ	Կգ	ՀՀ դրամ	Կգ	ՀՀ դրամ	Կգ	ՀՀ դրամ
1. Ստվարաթուղթ	324,900	12,996,000	576,930	23,077,200	599,740	35,754,100	578,165	37,580,725
2. Թուղթ (սպիտակ)								
3. Ապակի	7,880	189,120	53,510	1,284,240	48,360	1,342,790	30,680	889,720
4. Պլաստիկ PET							21,345	1,494,150
5. Պլաստիկ խառը			29,556	2,660,040	37,996	3,699,140	3,710	371,000
6. Պլաստիկ (HDPE, PP, LDPE)							4,552	682,800
Ընդամենը	332,780	13,185,120	659,996	27,021,480	686,096	40,796,030	638,452	41,018,395
Ընդամենը կգ	2,317,324							
Ընդամենը ՀՀ դրամ	122,021,025							

Աղյուսակ 7.9. ԿՇՄՊ ԶՈԱԿ-ի Թափոնների տեսակավորման վարչության ընդհանուր գործառնական ծախսերն ընդդեմ եկամուտների, ՀՀ դրամով, 2020-2023 թթ.

	2020	2021	2022	2023
Բոլոր աշխատողների ընդհանուր աշխատավարձը, ներառյալ ԱԱՀ	62,810,853	89,167,956	95,573,129	87,925,676
Ընդհանուր գործառնական ծախսեր	7,312,798	16,985,215	20,742,113	28,205,854
Տարեկան ընդհանուր ծախսերը	70,123,651	106,153,171	116,315,242	116,131,530
Տարեկան ընդհանուր եկամուտը	13,185,120	27,021,480	40,796,030	41,018,395
Ծախսերի ընդհանուր ծածկույթն ըստ եկամտի, %	18.80	25.46	35.07	35.32

Ելնելով վերոնշյալ աղյուսակից՝ կարելի է եզրակացնել, որ ԿՇՄԴ-ի ծախսերի 1/3-ը ծածկվել է Նախորդ տարվա իրացված եկամուտներով: Եկամտի աճն ավելի բարձր է, քան ծախսերի աճը: Դա նշանակում է, որ ԿՇՄԴ-ի աշխատակիցներն ավելի ու ավելի փորձառու են և ավելի լավ կազմակերպված: Նաև տարեցտարի աճում է վերամշակվող փաթեթավորման թափոնների շուկան: Ելնելով այն հանգամանքից, որ 2023 թվականի դեկտեմբերին ՎԹԿ ծրագրի կողմից մատակարարվել են նոր տարաներ բոլոր փաթեթավորման թափոնների համար և նոր մեքենաներ՝ ապակու հավաքման համար, կարելի է ենթադրել, որ հավաքված և վաճառվող վերամշակվող փաթեթավորման թափոնների քանակը 2024 թվականին կկրկնապատկվի՝ համեմատելով այն 2023թ-ի տվյալների հետ, հատկապես հաշվի առնելով, որ Շրջակա միջավայրի պահպանության քաղաքային վարչությունը Նախատեսում է 2024թ-ին ներգրավել թափոնների հավաքման և տեսակավորման ավելի շատ աշխատողների: Ինչպես տեղեկացրեց Շրջակա միջավայրի պահպանության քաղաքային վարչությունը, այս ծրագրի իրականացման համար հավաքված և վաճառվող փաթեթավորման թափոնների քանակը կրկնակի ավելացնելու համար անհրաժեշտ են ևս 2 խտացուցիչ 8 մ3 (Gazon Next, փակված մամլիչով) թղթի և մասամբ պլաստիկի հավաքման համար և ևս 1 Mercedes Menz բեռնատար 15մ3 (փակ թափք) պլաստիկի հավաքման համար:

Վերջինս նաև տեղեկացրեց, որ եթե ԿՇՄԴ-ին տրամադրվի 7 (2-ի փոխարեն) լրացուցիչ 8 մ3 խտացուցիչ (Gazon Next, փակ պրես ափսեով) թղթի և մասամբ պլաստիկ հավաքելու համար, և 4 (1-ի փոխարեն) լրացուցիչ Mercedes Menz բեռնատար 15մ3 (փակ թափք) պլաստիկի հավաքման համար, ապա ԿՇՄԴ ՅՈՒՎԿ-ը կարող է անցնել 2 լրիվ հերթափոխի (ներկայիս 1-ի փոխարեն), որի դեպքում եկամուտը կավելանա ավելի քան երեք անգամ և կգերազանցի ծախսերը: ԿՇՄԴ ՅՈՒՎԿ-ի կայուն աշխատանք հաստատելու համար կարևոր է, որ եկամուտը լինի առնվազն 30% ավելի բարձր, քան ծախսերը, ինչի արդյունքում ԿՇՄԴ-ն կկարողանա գնել նոր տարաներ և տրանսպորտային միջոցներ, երբ անհրաժեշտ լինի, սեփական բյուջեով, առանց քաղաքապետարանի բյուջեից կախվածության:

Ավնհայտ է, որ Թափոնների տարանջատման և վերամշակման ծրագիրը, որը ներդրվել է Երևանի քաղաքապետարանի կողմից 2020 թվականին, պահանջում է որոշակի գործառնական ծախսեր և ներդրումներ:

Ինչ վերաբերում է գործառնական ծախսերին, ապա հիմնական տարրը ԿՇՄԴ ՅՈՒՎԿ-ի Թափոնների տեսակավորման բաժնի տեխնիկական անձնակազմի և ավտոպարկի վարորդների աշխատավարձերն են, որին հաջորդում են վառելիքի ծախսերը, ծառայությունները, պահեստամասերը և այլ նյութերը: Ծրագրի գործառնական ծախսերի հետ կապված արվել են հետևյալ դիտարկումները.

- Ծախսերն ավելացել են 2020-2022 թվականներին Թափոնների տարանջատման և վերամշակման ծրագրի ընդլայնման արդյունքում (ավելի շատ տեսակի թափոններ, ավելի մեծ ծավալներ)՝ կազմելով մոտ 116 միլիոն դրամ 2022-ին և 2023-ին՝ ամսական միջինը մոտ 9,7 միլիոնով: դրամ: 2022 և 2023 թվականներին ընդհանուր ծախսերը կազմել են 2021 թվականի ցուցանիշի 109%-ը: Անվանական արտահայտությամբ և տոկոսային հարաբերականորեն համեմատաբար բարձր աճ է գրանցվել ավտոպարկի վարորդների աշխատավարձերի համար, որը կրկնապատկվել է 2020-ից 2021 թվականներին, այնուհետև կայունացել է 2022-2023 թվականներին: 2022 թվականին գրանցվել է պահեստամասերի ծախսերի զգալի աճ և 2023-ին՝ 2022 և 2023 թվականներին սարքավորումների պահպանման ծախսերի նվազման դիմաց՝ համեմատած 2021 թվականի տվյալների հետ:

- 2020 թվականին ծախսերի կառուցվածքը ցույց է տվել աշխատավարձերի մեծ տեսակարար կշիռ (ընդհանուրի 89%-ը, տեխնիկական անձնակազմի աշխատավարձի 72%-ը և ավտոպարկի վարորդների՝ համապատասխանաբար 17%-ը, վառելիքը՝ 8,1%-ը):

- 2021 թվականին ծախսերի կառուցվածքը տարբերվել է 2020 թվականից և ցույց է տվել աշխատավարձերի ավելի ցածր տեսակարար կշիռ (ընդհանուրի 84%-ը, տեխնիկական անձնակազմի աշխատավարձի 62%-ը և ավտոպարկի վարորդների՝ համապատասխանաբար 22%-ը, վառելիքը՝ 8,1%):

- 2022 թվականին ծախսերի կառուցվածքը համեմատելի էր 2021 թվականի հետ (ընդհանուրի 82%-ը, տեխնիկական անձնակազմը՝ 60%, ավտոպարկի վարորդները՝ 22%, վառելիքը՝ 8,5%):

- 2023 թվականին ծախսերի կառուցվածքը տարբերվել է 2021-ից և 2022-ից և ցույց է տվել աշխատավարձերի ավելի ցածր տեսակարար կշիռ, բայց վառելիքի ծախսերի մասնաբաժնի բարձր աճ (ընդհանուրի 76%, տեխնիկական անձնակազմ՝ 56%, նավատորմի վարորդներ՝ 20%, և վառելիք՝ 12,3: %):

Նմանապես, 2020-ի և 2021-ի համեմատությամբ վերամշակվող թափոնների վաճառքից եկամուտները զգալիորեն աճել են (100%)։ ստվարաթղթից՝ 178%, ապակուց՝ 679%, իսկ ընդհանուր առմամբ 205%։ 2021 թվականին ընդհանուր եկամուտը հասել է 27 մլն ՀՀ դրամի։ 2022 և 2023 թվականներին արձանագրվել է եկամուտների հետագա աճ՝ 2021-ի համեմատ (100%)՝ ստվարաթղթի համար՝ 155%, ապակու համար՝ 106%, պլաստմասսայից՝ 140%, իսկ ընդհանուր առմամբ՝ 151%։ 2022 թվականին ընդհանուր եկամուտը կազմել է գրեթե 41 մլն ՀՀ դրամ։ 2023 թվականին արձանագրվել է եկամուտների հետագա աճ, բայց շատ փոքր՝ 2021 թվականի համեմատ՝ ընդհանուր առմամբ 152%, իսկ 2022 թվականի համեմատ՝ 101%-ից պակաս։ 2023 թվականին ընդհանուր եկամուտը կազմել է 41 միլիոն դրամից մի փոքր ավելի։

Գործառնական ֆինանսական արդյունքների առումով՝ Թափոնների տարանջատման և վերամշակման ծրագրի կողմից ստացված եկամուտները գործառնական ծախսերի համեմատ կազմել են 19% 2020 թվականին, 25% 2021 թվականին և 35% 2022 և 2023 թվականներին՝ ցույց տալով զգալի և կայուն աճ։ վերամշակված ծավալների և մեկ կիլոգրամ վերամշակված թափոնների միավոր եկամտի զգալի աճ՝ զուգորդված գործառնական ծախսերի չափավոր աճով։

Այս պահին Ծրագիրը ֆինանսական առումով դեռ կայուն չի համարվում, սակայն իրավիճակը զգալի բարելավվել է՝ 2020-ից 2023 թվականներին վերամշակված թափոնների ծավալների և արժեքների աճով։

ԿԾՄՊ ՀՈԱԿ-ի հաշվեկշիռը, դրամական միջոցների հոսքերի և եկամուտների ու ծախսերի գնահատումները ներկայացված են հավելված 9-ում։

Երևանի քաղաքապետարանի կողմից Թափոնների տարանջատման և վերամշակման ծրագրի վերաբերյալ տրված են հետևյալ առաջարկությունները՝ ինչպես ռազմավարական, այնպես էլ գործառնական նշանակություն ունեցող։

Գործառնություններ.

1. Բարձրացնելով վերամշակված թափոնների ծավալները և, հետևաբար, արժեքները՝ Թափոնների տարանջատման և վերամշակման ծրագիրը կարող է գործառնական կայուն դառնալ։ ԵՄ-ի կողմից ֆինանսավորվող «Երևան, Վարշավա, Տիրան մայրաքաղաքների համագործակցությունը վտանգավոր թափոնների կառավարման ընդհանուր մարտահրավերների շուրջ» ծրագրի շրջանակներում ֆինանսավորվող ներդրումային ծրագիրը կունենա 3 անգամ ավելի տարանջատ թափոնների հավաքման կետեր (թուղթ, պլաստիկ, ապակի և այլուրի)՝ 2024 թվականին՝ առնվազն 300 կետով։ Սա կնշանակի կառավարվող վերամշակվող նյութերի ծավալների և արժեքների զգալի աճ։ Նախնական հաշվարկն այն է, որ մոտ 2000 տոննա վերամշակվող նյութեր կվաճառվեն 2024 թվականին (638՝ 2023 թվականին), իսկ եկամուտը

մշտական գներով (2023) կհասնի մոտ 149 միլիոն դրամի (41 միլիոն դրամ 2023 թվականին): Ակնկալվում է, որ 2024 թվականին գործառնական ծախսերը կավելանան մինչև մոտ 150 մլն ՀՀ դրամ՝ նաև մշտական գներով: Այսպիսով, ակնկալվում է, որ լիարժեք գործառնական կայունության կարելի է հասնել 2024 թվականին: Եվ այն կարող է ավելի բարելավվել հաջորդ տարիներին, հատկապես ապագա ներդրումներով:

2. 2024 թվականին մոտ 2000 տոննա վերամշակելի նյութերի հավաքումը կհամապատասխանի առաջացած ընդհանուր քաղաքային թափոնների ավելի քան 0,5%-ին (2023 թվականին այն կազմել է մոտավորապես 382 կգ մեկ շնչի հաշվով և 419,800 տոննա ընդհանուր առմամբ): Այն պետք է հասցվի ընդհանուր ՔԹ-ի 5%-ի, մոտ 20,000 տոննա: ՔԹ-ի ավելի քան 5%-ի վերամշակումը հնարավոր է միայն այն դեպքում, եթե ապահովվեն լրացուցիչ ներդրումներ (7 հավելյալ խտացուցիչ՝ 8 մ3 թղթի հավաքման և մասամբ պլաստիկի համար և 4 հավելյալ Mercedes Menz 15 մ3 բեռնատար՝ պլաստիկի հավաքման համար), ինչպես նկարագրված է վերևում, և կստեղծվի 2 լրիվ հերթափոխ: Այդ դեպքում ակնկալվում է, որ թափոնների տարանջատման և վերամշակման ծրագրի գործունեությունը Երևանում կլինի ֆինանսապես կայուն՝ գործառնական ծախսերը գերազանցող եկամուտներով: Ներկայումս Ծրագրի շրջանակներում (2021-2023) ուղղակիորեն վերամշակվում է քաղաքային թափոնների միայն մոտ 0,16%-ը:

3. Ծրագրի գործառնականությունների արդյունավետության և ծախսերի հետ կապված ակնկալվում են մասշտաբի հետագա տնտեսումներ, երբ այն ավելի ընդլայնվի առաջիկա տարիներին՝ որպես լոգիստիկայի վերակազմավորում և ավելի մեծ մասշտաբներ (երթուղիներ, ժամանակացույցեր, հավաքման հաճախականություն, «ավելի լի» թափոնամաններ և այլն) և այլ կազմակերպչական հարցեր (աշխատանքի կազմակերպում, մասնագիտացում և այլն), որոնք թույլ կտան ավելի արդյունավետ օգտագործել Ծրագրի ռեսուրսները:

4. Պահանջվում է մանրակրկիտ ուսումնասիրություն և համակարգում Երևանի քաղաքապետարանի կողմից ՔԹ կառավարմամբ զբաղվող երկու մոնիցինգայլ ընկերությունների (ԿՇՄՊ ՅՈՒԿ և «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկ) գործողությունների միջև՝ վերամշակելի թափոնների հավաքման համար օգտագործվող տարաների գտնվելու վայրը, համարը և տարողությունը ճշգրտելու համար: Խառը ՔԹ համար նման վերլուծությունները պետք է շարունակաբար իրականացվեն, քանի որ թափոնների տարանջատման և վերամշակման ծրագիրը ընդլայնվում է:

Ռազմավարական նկատառումներ.

1. Ինչպես արդեն նշվել է, ներկայումս Երևանում ՔԹ-ի միայն 0.16%-ն է վերամշակվում թափոնների տարանջատման և վերամշակման ծրագրի շրջանակներում: Բացի այդ, ավելի շատ թափոններ վերամշակվում են այլ կազմակերպությունների կողմից, ինչպես նաև ոչ ֆորմալ, սակայն ցանկացած նման գործողություն չի առաջացնում զգալի քանակություն թափոններ վերամշակման համար: Գործնական առումով Երևանում վերամշակված թափոնների ծավալների ավելացման սահմանափակումներ չկան, բացի համապատասխան ներդրումները ֆինանսավորելու և քաղաքացիներին և տեղական բիզնեսին թափոնների տարանջատմանը մասնակից դարձնելու ավելի լայն հնարավորություններից և իրազեկում ապահովելու անհրաժեշտությունից:

2. Հաշվի առնելով ընդհանուր քաղաքային թափոնների ավելի քան 50%-ի վերամշակման հնարավորությունը (ԵՄ Ներկայիս նպատակներն են մինչև 2035 թվականը վերամշակել քաղաքային թափոնների առնվազն 65%-ը), Ծրագրի ընդլայնումը Երևանում և՛ երաշխավորված է, և՛ անհրաժեշտ:

3. Այս գնահատումը սահմանափակվում է թափոնների տարանջատման և վերամշակման ծրագրի ուղղակի գործառնական ասպեկտներով և ֆինանսական կողմով: Այնուամենայնիվ, հաշվի առնելով խառը քաղաքային թափոնների, հատկապես ջերմոցային գազերի արտանետումների, ջրի ու հողի աղտոտման բացասական տնտեսական, բնապահպանական և սոցիալական

ծախսերը, ինչպես նաև կլիմայի փոփոխության նկատմամբ կայունություն ստեղծելու և բնական միջավայրի դեգրադացումը կանխելու անհրաժեշտությունը՝ Երևանի Քաղաքապետարանը պետք է մշակի և իրականացնի կայուն, երկարաժամկետ ռազմավարություն՝ թափոնների տարանջատման և վերամշակման իր ծրագիրը արագորեն ընդլայնելու և անհրաժեշտ ֆինանսներ փնտրելու համար:

4. Թափոնների տարանջատման և վերամշակման ծրագրի ընդլայնումը լայն աջակցություն կստանա և ֆինանսավորում կգրավի պետական բյուջեից, ինչպես նաև դոնորներից և միջազգային ֆինանսական հաստատություններից:

7.3 Քաղաքային բյուջե՝ ԿՇՄՊ ԶՈԱԿ-ի, «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկի, Երևանի կոշտ թափոնների ծրագրի ֆինանսավորում

«Երևան քաղաքում տեղական ինքնակառավարման մասին» 26.12.2008թ., (ՀՕ-5-Ն) օրենքը, վերջին անգամ փոփոխվել է 2023թ., 14.11.2023թ., ՀՕ-354-Ն, սահմանում է, որ քաղաքաշինության ոլորտում և կոմունալ տնտեսությունում քաղաքապետն իրականացնում է հետևյալ պարտադիր լիազորությունները. կազմակերպում է աղբահանության և սանիտարական մաքրման, փողոցների, հրապարակների, պուրակների, ընդհանուր օգտագործման այլ հասարակական վայրերի բարեկարգման և կանաչապատման աշխատանքները և իրականացնում է «Թափոնների հեռացման և սանիտարական մաքրման մասին» ՀՀ օրենքով նախատեսված այլ լիազորություններ: Օրենքը Երևանին շնորհում է անկախ տեղական ինքնակառավարման մարմին, ներառյալ աղբահանության և հեռացման սեփական ծառայության կազմակերպումը: Համայնքի ավագանու որոշմամբ աղբահանության և սանմաքրման աշխատանքները ֆինանսավորվում են համայնքի բյուջեից: **Թափոնների հավաքման վճարը** համայնքի բյուջեից կամ արտաբյուջեից գանձվող պարտադիր վճար է՝ համայնքի ավագանու սահմանած և ավագանու կողմից հաստատված չափով: Այն տատանվում է բնակելի շենքի յուրաքանչյուր բնակչի համար ամսական **50-400 դրամի** սահմաններում կամ **բնակարանի մակերեսի մեկ քառակուսի մետրի համար 5-25 դրամի** սահմաններում:

Ծախսերի փոխհատուցումը չի կատարվում, և հավաքագրումը պահանջում է ծանր աշխատանքային ռեսուրսներ: Վճարների հավաքագրումը ներկայումս արդյունավետ չէ, քանի որ ներգրավված է բազմաթիվ անձնակազմ: Վճարները պետք է աստիճանաբար ավելացվեն. սակագների հավաքագրման դրույքաչափերը ցածր են, իսկ գանձված վճարները վատ են հաշվառվում:

Ենթադրվում է, որ քաղաքապետարանը տարեկան հավաքում է 3 մլրդ դրամ, սակայն ծախսում է մոտ 13 մլրդ դրամ Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկի գործառնական ծախսերի համար:

Համեմատության համար, բնակչությանը թափոնների ծառայությունների միջազգային չափանիշը կազմում է տնօրինվող եկամտի մոտ 1%-ը: Թափոնների վճարների հաշվառումը վատ է և պարզ չէ, թե հավաքագրված եկամուտները որքանով են վերաներդրվում ոլորտում:

Երևանի քաղաքապետարանը կանգնած է վերամշակող հասարակությանը անցնելու լուրջ մարտահրավերի առաջ՝ թափոնների կառավարման ծախսերի չլուծված ֆինանսավորման պատճառով: Համապարփակ և փաստերի վրա հիմնված ծախսերի և սակագների համակարգի

բացակայությունը խոչընդոտում է աղբավայրում հայտնվող թափոնների կրճատման առաջընթացին: Ոլորտի պատմական թերֆինանսավորումը, զուգորդված ցածր վճարների հետ, որոնք չեն կարող ամբողջությամբ գանձվել բնակչությունից, ավելի են բարդացնում երկարաժամկետ հեռանկարում ՔԹ-ի կայուն կառավարում հաստատելու ջանքերը: Ծառայությունների իրական ծախսերը ճշգրիտ արտացոլող համակարգի բացակայությունը խոչընդոտում է «աղտոտողը վճարում է» սկզբունքի ներդրմանը ՔԹ կառավարման ներկայիս համակարգում:

Հավաքման վճար

«Թափոնների հեռացման և սանիտարական մաքրման ծառայությունների մասին» ՀՀ օրենքի 5-րդ հոդվածի համաձայն՝ աղբահանության վճարը պարտադիր վճար է համայնքի բյուջե կամ արտաբյուջետային հաշվին: Վճարների դրույթաչափերը սահմանում է համայնքի ավագանին: Թափոնների հավաքման վճարը սահմանվում է վերոհիշյալ օրենքի 14-րդ հոդվածով և կարող է կազմել ամսական առավելագույնը 400 դրամ յուրաքանչյուր բնակչի համար կամ սահմանվել բնակելի շենքի կամ բնակարանի մակերեսին համապատասխան՝ սահմանելով առավելագույնը 25 դրամ մեկ քառակուսի մետրի համար:

Տնային տնտեսությունների համար ՔԹ-ի հավաքագրման վճարը ֆիքսված է՝ ամսական 200 դրամ մեկ շնչի համար: Այս վճարը շատ ցածր է և երկար ժամանակ մնում է անփոփոխ: Քաղաքապետարանը նախատեսում է սահմանել այս վճարի հաշվարկման նոր բանաձև և ավելացնել այն: Արդյունաբերությունը, առևտուրը, առողջապահական հաստատությունները և այլն վճարում են ՔԹ-ի հավաքման համար սահմանված վճարը՝ ըստ աշխատավայրի մ2-ի: Օրինակ՝ կոմերցիոն օբյեկտների (ներառյալ շուկաները), սննդի և սպասարկման այլ օբյեկտների համար վճարը կազմում է ամսական 50-ից 100 դրամ մեկ քառակուսի մետրի համար: Քաղաքապետարանը որոշում է կայացրել ըստ քառակուսի մետրի վճարի չափի վերաբերյալ: Այս վճարը նույնպես բավականին ցածր է:

Ընդհանուր առմամբ, վճարը պետք է աստիճանաբար բարձրացվի՝ ծածկելու ՔԹ-ի հավաքման, տեղափոխման, վերամշակման/մշակման և հեռացման բոլոր ծախսերը: Այն պետք է լինի մոտ 5 անգամ ավելի բարձր, սակայն թափոնների հավաքման և կառավարման իրական ծախսերը նախ պետք է հաշվարկվեն, որպեսզի գոնե գործառնական ծախսերը ծածկվեն: Եկամուտների հավաքագրումն ապահովելու հնարավոր լուծումները կարող են լինել այս ծախսերը որպես տոկոս ներառել էլեկտրաէներգիայի կամ ջրի վճարներում: Էլեկտրամատակարարման անջատումներից խուսափելու համար էլեկտրաէներգիայի բոլոր օգտվողները պատշաճ կերպով վճարում են իրենց հաշիվները: Բայց խնդիրն այն է, որ Էլեկտրաէներգիայի և ջրամատակարարման ընկերությունները մասնավոր են:

Յուրաքանչյուր շրջանի վարչական ստորաբաժանումների ներկայացուցիչները հաշիվները տրամադրում են բոլոր արտադրողներին, տնային տնտեսություններին, արդյունաբերությանը, առևտրի օբյեկտներին և հաստատություններին և հավաքում վճարումը: Վճարումների հավաքագրման արդյունավետությունը կազմում է մոտ 80%: Այն պետք է բարելավվի: Այն կարգավորվում է Երևան քաղաքի ավագանու 2011 թվականի դեկտեմբերի 23-ի Աղբահանության վճար վճարողների հաշվառման, աղբահանության վճարի հաշվարկման, ինչպես նաեւ այդ վճարի գանձման կարգը հաստատելու մասին N360-Ն որոշմամբ: Աղբահանության վճարի հաշվարկման համար հաշվետու ժամանակաշրջան է համարվում օրացուցային ամիսը, իսկ յուրաքանչյուր ամսվա վճարման ժամկետը՝ տվյալ ամսվան հաջորդող ամսվա 15-ը: Աղբահանության վճարի

վճարումը սահմանված ժամկետից ուշացնելու դեպքում տվյալ ամսվան հաջորդող ամսվա 1-ից ժամկետանց յուրաքանչյուր օրվա համար աղբահանության վճար վճարողը վճարում է տույժ՝ ժամանակին չմուծված աղբահանության վճարի գումարի 0.15 տոկոսի չափով, դրանց վճարման ժամկետից անցած ամբողջ ժամանակաշրջանի համար, բայց ոչ ավելի, քան 180 օրվա համար:

Սպասարկման վճարների գրանցման և գանձման ոչ բավարար մակարդակը զգալիորեն նվազեցնում է թափոնների հավաքման և համակարգի արդիականացման իրականացման համար առկա միջոցները: Համայնքը պետական բյուջեից ստանում է ֆինանսավորում որպես սուբսիդիա, որի մի մասը ծախսվում է աղբահանության և սանիտարական մաքրման վրա: 2019 թվականի համայնքային բյուջեների ծրագրում ավելացել են աղբահանության եկամուտները, մյուս կողմից՝ նվազել են ծախսերը:

Աղբահանության և սանիտարական մաքրման ծառայությունների իրականացման համար համայնքների բյուջեներում նախատեսված են ֆինանսական միջոցներ: Միջոցները հատկացվում են նաև աղբավայրի շահագործմանը: Համայնքների բյուջեների միայն մոտ 30%-ն է ձևավորվում տեղում, իսկ մնացածը տրամադրվում է ՀՀ պետական բյուջեով:

Վտանգավոր թափոններ արտադրող կազմակերպությունը վճարում է լիցենզավորված ընկերություններին այդ թափոնների հավաքման, տեղափոխման, վնասագերծման և լուծարման համար: Միջին հաշվով, բժշկական հաստատությունների համար վտանգավոր թափոնների մշակման ծառայությունը տատանվում է 450-650 դրամի սահմաններում մեկ կգ-ի համար՝ կախված գտնվելու վայրից և առաջացած թափոնների քանակից: Բժշկական թափոններ մշակող ընկերությունները եկամուտ են ստանում նաև կոսմետիկայի մանրածախ վաճառողներից՝ վերցնելով ժամկետանց ապրանքներ, կենդանական ծագման ժամկետանց սնունդ, ժամկետանց դեղագործական թափոններ և այլն:

Աղյուսակ 7.10. Թափոնների հավաքման վճարը՝ հավաքագրված Երևանի յուրաքանչյուր վարչական շրջանից, ՀՀ դրամով, 2019-2022 թթ.

Վարչական շրջան	2019	2020	Մինչև 16.09.2021	2022
	Իրականացված	Իրականացված	Իրականացված	Ծրագիրավորված
Աջափնյակ	184,606.0	218,712.6	190,292.9	268,231.5
Ավան	133,276.3	132,180.3	124,298.5	143,041.7
Արաբկիր	313,892.6	331,445.4	350,473.9	405,456.0
Դավթաշեն	106,484.2	138,508.1	131,461.3	147,571.1
Էրեբունի	279,577.4	287,527.9	273,543.6	315,846.8
Կենտրոն	651,240.9	660,247.1	704,056.6	860,963.5
Մալաթիա-Սեբաստիա	297,971.5	337,295.6	327,953.0	404,305.0
Նոր Նորք	266,597.6	243,009.5	303,462.0	380,140.0
Նորք Մարաշ	38,297.0	41,598.1	35,655.5	38,708.9
Նուբարաշեն	27,424.8	29,284.0	30,039.8	31,234.6

Շենգավիթ	410,426.1	379,563.9	444,883.7	512,686.0
Քանաքեռ-Զեյթուն	152,813.2	205,536.7	207,327.8	232,811.2
Ընդամենը	2,862,607.6	3,004,909.2	3,123,448.6	3,740,996.4

Աղբահանության վճարների համար պատասխանատու է 2009 թվականին ստեղծված **Երևանի քաղաքապետարանի եկամուտների հաշվառման և գանձման վարչությունը**, որն ունի 14 աշխատակից: Կան այս վարչության համանուն ստորաբաժանումներ՝ եկամուտների հաշվառման և հավաքագրման բաժիններ, որոնք գործում են վարչական շրջաններում և ենթակա են վարչական շրջանի ղեկավարին: Երևանում եկամուտների հաշվառմամբ և վճարումների հավաքագրմամբ զբաղվում է մոտ 100 աշխատակից, և 2021 թվականից ի վեր նման ստորաբաժանումների անվանումների և/կամ պարտականությունների փոփոխություն չի եղել:

Նախկինում այս բաժնի աշխատակիցները զբաղվում էին բնակչությունից աղբահանության համար վճար գանձելով, այժմ բնակիչներին միայն վճարման ծանուցումներ են ուղարկում: Այդ գործառույթի անհրաժեշտությունը նույնպես կարող է վերանայ, կամ այլ կերպ իրականացվել, եթե նման բարեփոխումների շրջանակներում այստեղ ևս կառուցվածքային փոփոխություններ լինեն: Բայց առայժմ մարդիկ պարտավոր են վճարումներ կատարել՝ ելնելով ինչպես չվճարելու դեպքում տույժերի առկայությունից (սակայն դրանք ցածր են), այնպես էլ որոշ համայնքային գույքի, կադաստրային, նույնիսկ բանկային (օրինակ՝ վարկային) գործարքներում առկա պահանջից՝ նման վճարումների ամբողջական կատարումը պարտադրող: Վճարումները հիմնականում կատարվում են տարվա վերջին ամիսներին:

Աղբահանության վճարների հավաքագրման մի քանի տարբերակներ են առաջարկվել Եկամուտների հաշվառման և գանձման վարչության կողմից, սակայն դրանք մնում են քննարկման փուլում, մասնավորապես.

- Հաշվի առնելով, որ աղբի առաջացման աղբյուրը բացառապես ապրանքներն են, առաջարկվում է ներմուծվող ապրանքների մաքսային արժեքի 0.05%-ը գանձել ՀՀ պետական սահմանակետում:
- Ապրանքների զուտ և համախառն արժեքների տարբերության տոկոսը, քանի որ դրանք պոտենցիալ թափոններ են:
- Տոկոսահարկ գույքահարկից կամ կադաստրային արժեքից, բայց դրանք արդեն շատ բարձր են:

Ամեն դեպքում օրենսդրական բարեփոխումներ են անհրաժեշտ:

Վարչությունը կապի մեջ է տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության հետ՝ համապատասխան օրենսդրական փոփոխություններ կատարելու համար:

Բոլոր վարչական շրջաններում գործում են վճարների գանձման տեսուչներ: Սակայն Էլեկտրոնային համակարգերի զարգացմանը զուգընթաց նրանց դերը նվազում է: Աշխատանքներ են տարվում բոլոր բանկերի և հաշվարկային կազմակերպությունների հետ՝ բանկերում, տերմինալների և Էլեկտրոնային դրամապանակների միջոցով վճարների հավաքագրումը կազմակերպելու ուղղությամբ: Ներկայումս նախագիծն իրականացվում է նշված կազմակերպությունների մեծ մասի հետ:

Ֆինանսական վարչությունում մոտ ապագայում նախատեսվում է մշակել 2025-2027 թվականների միջնաժամկետ ծախսային ծրագրեր, որոնց շրջանակներում համապատասխան ոլորտը համակարգող գերատեսչությունները պետք է հայտերի տեսքով ներկայացնեն կանխատեսվող ծախսերը, որոնց շրջանակում կքննարկվի ծախսերի հետ կապված հարցը. հետագա 3 տարիների ընթացքում կքննարկվեն վերամշակվող փաթեթավորման թափոնների և խառը ՔԹ հավաքելու համար անհրաժեշտ լրացուցիչ տարաներ/թափոնամաններ և տրանսպորտային միջոցներ:

2024 թվականի համար հատկացված բյուջեի³⁵ վերաբերյալ քաղաքապետի և ավագանու որոշումը ներկայացված է Հավելված 10-ում:

2024 թվականի համար հատկացված բյուջեի հատկացումը վարչական մասից և ֆոնդային մասից՝ աղբահանության, «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկի աշխատավարձերի և նյութական գործառնական ծախսերի, ինչպես նաև շրջակա միջավայրի պահպանության մասով ներկայացված է Հավելված 11-ում:

Երևան քաղաքի **2024 թվականի բյուջեն** կանխատեսվում է. եկամուտների գծով՝ 124,639,373.4 հազ. դրամ, ծախսերի գծով՝ 124,917,826.1 հազ. դրամ:

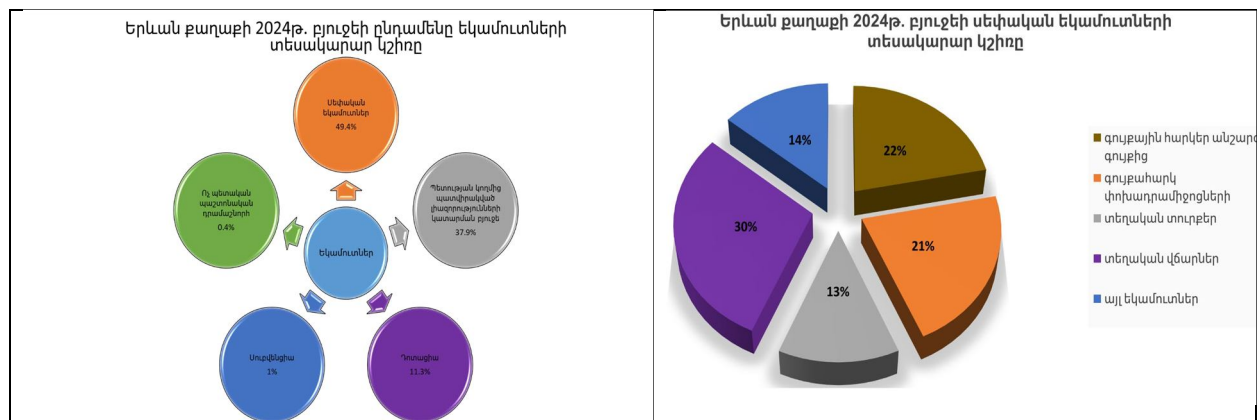
Գծապատկեր 7.1 Երևան քաղաքի սեփական եկամուտների դինամիկան 2020-2024 թթ. / հազ. դրամ

Երևան քաղաքի սեփական եկամուտների աճի դինամիկան պահպանվում է, մասնավորապես, 2020 թվականից ի վեր նշված ցուցանիշն աճել է 34,494,085.5 հազար դրամով կամ 127.66%-ով: Տեղական տուրքերի գծով նախատեսված է եղել 18,190,182.5 հազար դրամ՝ 2023 թվականի 6,352,149.8 հազար դրամի դիմաց՝ 11,838,032.7 հազար դրամ կամ 186.36 տոկոսով ավելի: Տեղական վճարների գծով նախատեսված ցուցանիշը ներառում է Երևան քաղաքի ավագանու 2011 թվականի դեկտեմբերի 9-ի «Երևան քաղաքում աղբահանությունը կազմակերպելու համար տեղական վճարի դրույքաչափերը սահմանելու մասին» N 347-Ն որոշմամբ սահմանված և 2012 թվականից կիրառվող աղբահանության վճարը, որը ծրագրվել է 4,189,339.6 հազ. դրամի չափով՝ 2023 թվականի նույն ցուցանիշից 60,832.3 հազ. դրամով կամ 1.47%-ով ավել, ինչպես նաև

³⁵ Երևանի քաղաքապետի հաշվետվությունը Երևան քաղաքի 2024 թվականի զարգացման հիմնական ուղղությունների վերաբերյալ

համայնքի կողմից իրավաբանական անձանց կամ անհատ ձեռնարկատերերին շինարարական և խոշոր եզրաչափի աղբի հավաքման և փոխադրման, ինչպես նաև աղբահանության վճար վճարողներին շինարարական և խոշոր եզրաչափի աղբի ինքնուրույն հավաքման և փոխադրման թույլտվության համար՝ 1000.0 հազ. դրամ, համայնքի տարածքում ճարտարապետաշինարարական նախագծային փաստաթղթերով նախատեսված աշխատանքներն ավարտելուց հետո՝ ավարտը ավարտական ակտով փաստագրման ձևակերպման համար և շահագործման թույլտվության ձևակերպման համար ծառայությունների դիմաց փոխհատուցման վճարը՝ 145,000.0 հազ. դրամ:³⁶

Երևան քաղաքի 2024 թվականի բյուջեի նախագծով ծախսերի չափը նախատեսված է 124 917 826.1 հազար դրամի չափով: Նախագծով առաջարկվող բյուջետային ծախսերի ծավալներում սոցիալական ոլորտի (կրթություն, առողջապահություն, սոցիալական պաշտպանություն) ծախսերի տեսակարար կշիռը կազմում է 35.9%, տրանսպորտի ոլորտին վերաբերող ծախսերը (ներառյալ ավտոմոբիլային տրանսպորտը)՝ 26.6%, իսկ շրջակա միջավայրի պահպանությանն ուղղված ծախսերը կազմում են 8,7%: **Կոմունալ ծախսերը** ներառում են ջրամատակարարման և ջրահեռացման, ինչպես նաև վարչական շենքերի ախտահանման հետ կապված ծախսերը և նախատեսված են 22,338.3 հազար դրամի չափով, ինչը 630.5 հազար դրամով ավելի է 2023 թվականի բյուջեով նախատեսված ցուցանիշից՝ հաշվի առնելով ընթացիկ սակագները: 2024 թվականի պետական բյուջեից ստացված միջոցները նախատեսվում է կազմել 47,299,851.6 հազար դրամ՝ 2023 թվականին հաստատված 43,783,278.5 հազար դրամի փոխարեն՝ 3,516,573.1 հազար դրամով կամ 8,03 տոկոսով ավելի:

Գծապատկեր 7.2 Երևան քաղաքի 2024թ. բյուջեի ընդամենը եկամուտների տեսակարար կշիռը

49. Աղբահանություն և սանիտարական մաքրում ծրագրին հատկացվել է 104,645.6 հազ. դրամ: Ծրագրով նախատեսված ցուցանիշը ավել է 2023 թվականի հաստատված բյուջեի ցուցանիշից 54,000.0 հազ. դրամով: Ծրագրով նախատեսվում է կառուցել թափոնամանների համար հարթակներ, ձեռք բերել մայրերի մաքրման համար մաքրող-ավլող ինքնագնաց մեքենա՝ թվով 50 հատ, փողոցները ավլող-վացող մեքենա՝ թվով 2 հատ:

50. Աղբամուղների սպասարկման և շինարարական աղբի տեղափոխման ծառայություններ ծրագրով նախատեսվել է 231,511.0 հազ. դրամ: Այս ծրագրի շրջանակներում նախատեսվում է

³⁶ Երևանի քաղաքապետի հաշվետվությունը Երևան քաղաքի 2024 թվականի զարգացման հիմնական ուղղությունների վերաբերյալ

իրականացնել վարչական շրջաններում հավաքված (լքված) շինարարական աղբի բարձումն ու տեղափոխումը:

51. «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկի պահպանման ծախսեր ծրագրով նախատեսվել է 43 5,000,763.3 հազ. դրամ, որով նախատեսվում է իրականացնել Երևան քաղաքի աղբահանության և սանիտարական մաքրման աշխատանքները:

52. «Երևանի կոշտ թափոնների կառավարման ծրագիր» ծրագրի շրջանակներում մասհանումների գծով մարումների տրամադրումը ծրագրով նախատեսվում է նոր աղբավայրերի կառուցման շրջանակներում կնքված ենթավարկային մարումների նպատակով 14,100.0 հազ. դրամի չափով սուբսիդավորել պայմանագրի կողմ հանդիսացող «Երևան քաղաքի նոր աղբավայր» ՓԲԸ-ին:

54. Գետերի հունների մաքրում ծրագրով նախատեսվել է 38,683.0 հազ. դրամ, 2023 թվականի հաստատված ցուցանիշի չափով՝ Գետառ և Ողջաբերդ գետերի հունների մաքրման նպատակով:

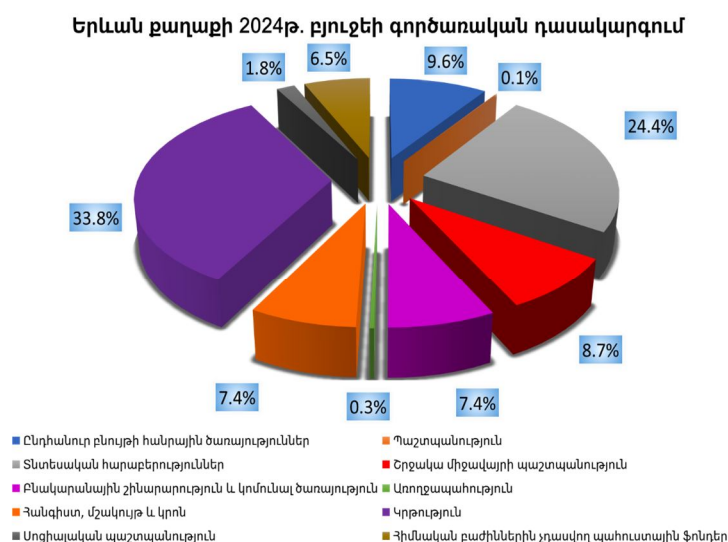
55. Շրջակա միջավայրի և օդի աղտոտման դեմ միջոցառումների իրականացում ծրագրով նախատեսվել է 14,300.0 հազ դրամ՝ Նուբարաշեն թափոնակուտակիչում բիոգազի հավաքման և այրման կայանի շահագործման նպատակով:

56. Կանաչ տարածքների հիմնում և պահպանում ծրագրով նախատեսվել է 3,300,000.0 հազ. դրամ, որն ուղղվելու է «Կանաչապատման և շրջակա միջավայրի պահպանման» ՀՈԱԿ-ի պահպանման ծախսերի սուբսիդավորմանը:

57. Ախտահանման և միջատազերծման ծառայություններ ծրագրով նախատեսվել է 26,932.0 հազ. դրամ՝ Երևան քաղաքի տարբեր հատվածներում դեռատիզացիոն աշխատանքների կազմակերպման համար:

60. Երևանյան լճի և Հրազդան գետի բնապահպանական պաշտպանում և մաքրում ծրագրով 2024 թվականի բյուջեով նախատեսվել է 82,000.0 հազ. դրամ, որն ուղղվելու է Հրազդանի կիրճում կուտակված աղբի հավաքմանը՝ շուրջ 9000իմ:

Գծապատկեր 7.3 Երևան քաղաքի 2024 թ. բյուջեի գործառնական դասակարգում

Երևան քաղաքի 2024 թվականի բյուջեի նախագծով նախատեսվում է 278,452.7 հազ. դրամի չափով դեֆիցիտ (պակասուրդ): Եվրոպական ներդրումային բանկի աջակցությամբ իրականացվող «Երևանի Էներգաարդյունավետության» ծրագրի շրջանակներում նախատեսվում է վարկի ստացում 648,888.9 հազ. դրամ, իրավաբանական անձանց կանոնադրական կապիտալում պետական մասնակցությունից, պետական սեփականություն հանդիսացող անշարժ գույքի, այդ թվում՝ անավարտ շինարարական օբյեկտների մասնավորեցումից առաջացող միջոցներից համայնքի բյուջե մասհանումից մուտքեր՝ 500,000.0 հազ.դրամ, տարեսկզբի ազատ մնացորդը կանխատեսվում է 1,141,363.8 հազ. դրամի չափով: Միաժամանակ, նախատեսվում է 11,800.0 հազ. 65 դրամ ուղղել «Երևանի քաղաքային նոր աղբավայր» ՓԲԸ-ի կանոնադրական կապիտալում բաժնետոմսերի ձեռքբերմանը, իսկ 2,000,000.0 հազ. դրամը՝ «Երևան ավտոբուս» ՓԲԸ-ի կանոնադրական կապիտալում բաժնետոմսերի ձեռքբերմանը:

7.4 Պետական բյուջե - Երևանի կոշտ թափոնների կառավարման ծրագրի ֆինանսավորում

2021³⁷ - 2021 թվականին նախատեսվում էր Երևանի կոշտ թափոնների կառավարման ծրագրից հատկացնել 5,115,611.7 հազ. դրամ, սակայն նախատեսված գործողություններից իրականացվել է միայն 1-ը՝ ընդհանուր 4,711.78 հազար դրամ (8.43%): Ցավոք, մնացած 4 գործողությունները նախատեսվածի համաձայն չեն իրականացվել:

Երևանի կոշտ թափոնների կառավարման դրամաշնորհային ծրագիրը, որն աջակցություն էր ստացել ԵՄ Հարևանության ներդրումային ծրագրի և Արևելյան Եվրոպայի Էներգաարդյունավետության և բնապահպանական գործընկերության հիմնադրամի կողմից, նպատակ ուներ բարելավել Երևանում կոշտ թափոնների կառավարման համակարգը: Սա ներառում էր նոր քաղաքային աղբավայրի հիմնում և շահագործում, ինչպես նաև վերամշակման տոկոսադրույքների բարձրացմանն ուղղված նախաձեռնությունների իրականացում: Բացի այդ, ծրագրի նպատակն էր մշակել Նուբարաշենի և Աջափնյակի առկա աղբավայրերի մեկուսացման նախագծերը՝ միաժամանակ միջոցներ ձեռնարկելով նվազագույնի հասցնել աղբավայրային գազերի ռիսկը և նվազեցնել շրջակա միջավայրի աղտոտումը, որն առաջանում է թափոնների արդյունքում առաջացող ստորերկրյա ջրերից: 2021 թվականին այդ նպատակների համար հատկացվել է համապատասխանաբար 2,044,747.8 հազար դրամ և 511,186.9 հազար դրամ բյուջե: Սակայն այդ ծրագրերն այդ տարվա ընթացքում չեն իրականացվել:

Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկի (այսուհետ՝ «ՎՁԵԲ») և Եվրոպական ներդրումային բանկի աջակցությամբ իրականացվող Երևանի կոշտ թափոնների կառավարման ծրագրի համար, որը նախատեսում էր ենթավարկ տրամադրել Երևանի նոր քաղաքային աղբավայր ՓԲԸ-ին Եվրոպական չափանիշներին համապատասխանող 29 հա տարածքում նոր քաղաքային աղբավայր կառուցելու նպատակով, 2021 թվականի տարեկան բյուջեով նախատեսված էր 2,235,724.8 հազ. դրամ, սակայն ծրագիրը չիրականացավ:

Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկի աջակցությամբ իրականացվող Երևանի կոշտ թափոնների կառավարման դրամաշնորհային ծրագիրը նպատակ ուներ նախագծել և կառուցել նոր աղբավայր և ձեռք բերել մասնագիտացված մեքենաներ և սարքավորումներ: 82.7%

³⁷ Երևանի քաղաքապետի հաշվետվությունը Երևան քաղաքի 2024 թվականի զարգացման հիմնական ուղղությունների վերաբերյալ

կրճատման արդյունքում 2021 թվականի ճշտված տարեկան բյուջեով նախատեսված է եղել 55,910.4 հազ. դրամ:

Նշված գործողությունները չեն ավարտվել այդ տարում՝ Նուբարաշենի և Աջափնյակի աղբավայրերի փակման վերաբերյալ շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման եզրակացությունների պատրաստում և Նուբարաշենում նոր աղբավայրի կառուցում, Նուբարաշենի աղբավայրում աղբահանությամբ զբաղվող մարդկանց ապրուստի միջոցների վերականգնման ծրագրի թարմացում, աղբավայրերում առաջացած գազերի այրման ռիսկի նվազեցում, թափոնների հեռացման կազմակերպությունների մեքենաներում թափոնների տեղադրման հարմարությունների ստեղծում, շրջակա միջավայրն աղտոտող թափոններից առաջացող ստորերկրյա ջրերի ծավալի կրճատում և այլ գործողություններ: Ծրագիրն իրականացվել է 4,711.8 հազ. դրամով կամ 8.4%-ով:

հազար, ՀՀ դրամ

Աղյուսակ 7.11. Նախարարության 2021 թվականի պետական բյուջեի կատարման մասին

Գործողություն	Անվանում	Տարեկան ծրագիր	Տարեկան ճշգրտված ծրագիր	Փաստացի	Տարեկան ճշգրտված ծրագրի համեմատ կատարողական
Ընդամենը		6,658,243.20	1,221,664.30	1,145,863.76	93.80
1040-12001	ՎԶԵԲ-ի աջակցությամբ Երևանի կոշտ թափոնների կառավարման դրամաշնորհային ծրագիր	323,952.20	55,910.40	4,711.78	8.43
1040-12002	ՎԶԵԲ-ի աջակցությամբ Կոտայքի և Գեղարքունիքի կոշտ թափոնների կառավարման խորհրդատվական ծառայությունների դրամաշնորհային ծրագիր	123,793.30	16,423.90	-	-
1040-32004	ՎԶԵԲ-ի աջակցությամբ Կոտայքի և Գեղարքունիքի կոշտ թափոնների կառավարման դրամաշնորհային ծրագիր	709,419.10	574,664.90	570,618.14	99.30
1040-32006	Երևանի կոշտ թափոնների կառավարման դրամաշնորհային ծրագիր, որն իրականացվում է ԵՄ Հարևանության ներդրումային ծրագրի աջակցությամբ	2,044,747.80	-	-	-

1040-32007	Երևանի կոշտ թափոնների կառավարման դրամաշնորհային ծրագիր, որն իրականացվում է Արևելյան Եվրոպայի էներգաարդյունավետության և բնապահպանական գործընկերության հիմնադրամի աջակցությամբ	511,186.90	-	-	-
1040-42001	ՎՉԵԲ-ի աջակցությամբ իրականացվող Կոտայքի և Գեղարքունիքի կոշտ թափոնների կառավարման ծրագրի շրջանակներում Կոտայքի և Գեղարքունիքի պինդ քաղաքային թափոնների կառավարում ՍՊԸ-ին ենթավարկի տրամադրում	709,419.10	574,665.10	570,533.84	99.28
1040-42002	ՎՉԵԲ-ի աջակցությամբ իրականացվող Երևանի կոշտ թափոնների կառավարման ծրագրի շրջանակներում Երևանի նոր քաղաքային աղբավայր ՓԲԸ-ին ենթավարկի տրամադրում	1,117,862.40	-	-	-
1040-42003	Եվրոպական ներդրումային բանկի աջակցությամբ իրականացվող Երևանի կոշտ թափոնների կառավարման ծրագրի շրջանակներում Երևանի նոր քաղաքային աղբավայր ՓԲԸ-ին ենթավարկի տրամադրում	1,117,862.40	-	-	-

2022³⁸ - 2022 թվականին Երևանի կոշտ թափոնների կառավարման ծրագրից նախատեսվում էր հատկացնել 2,156,378.5 հազ. դրամ, սակայն այդ տարում գործողություններից 4-ը չեն իրականացվել: Իսկ 5-րդ գործողությունը իրականացվել է ընդամենը 44,430.19 հազար դրամով (88.10%):

Երևանի կոշտ թափոնների կառավարման դրամաշնորհային ծրագիրը, որն իրականացվում էր ԵՄ Հարևանության ներդրումային հիմնադրամի աջակցությամբ, նպատակ ուներ բարելավել Երևանում կոշտ թափոնների կառավարման համակարգը: Նախատեսվում էր կառուցել և

³⁸Երևանի քաղաքապետի հաշվետվությունը Երևան քաղաքի 2024 թվականի զարգացման հիմնական ուղղությունների վերաբերյալ

շահագործել նոր աղբավայր և ներդնել համակարգեր, որոնք նպաստում են վերամշակման ծավալների ավելացմանը: 2022 թվականին նախատեսվում էր հատկացնել 319,507.7 հազ. դրամ: Այդ տարում ծրագիրը չի իրականացվել:

Երևանի կոշտ թափոնների կառավարման դրամաշնորհային ծրագիրը, որն իրականացվում էր Արևելյան Եվրոպայի Էներգաարդյունավետության և բնապահպանական գործընկերության հիմնադրամի աջակցությամբ, նպատակ ուներ բարելավել Երևանում կոշտ թափոնների կառավարման համակարգը: Նախատեսվում էր կառուցել և շահագործել նոր աղբավայր և ներդնել համակարգեր, որոնք նպաստում են վերամշակման ծավալների ավելացմանը: 2022 թվականին նախատեսվում էր հատկացնել 79,865.9 հազ. դրամ: Ծրագիրն այդ տարում չի իրականացվել:

Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկի և Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկի աջակցությամբ իրականացվող Երևանի կոշտ թափոնների կառավարման ծրագրի շրջանակներում 2022 թվականի տարեկան բյուջեով նախատեսվում էր հատկացնել 1,597,538.2 հազ. դրամ Եվրոպական ներդրումային բանկի կողմից:

Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկի աջակցությամբ իրականացվող Երևանի կոշտ թափոնների կառավարման դրամաշնորհային ծրագիրն ուղղված էր ներկայումս գործող աղբավայրերի մեկուսացման և Նուբարաշենի նոր աղբավայրի կառուցման տեխնիկական փաստաթղթերի պատրաստմանը և վերահսկողության իրականացմանը: 2022 թվականին նախատեսված 159,466.7 հազար դրամը հետագայում կրճատվել է 68.4%-ով և կազմել 50,430.9 հազար դրամ: Ծրագիրն ամբողջությամբ չէղարկվեց:

հազար, ՀՀ դրամ

Աղյուսակ 7.12. Նախարարության 2021 թվականի պետական բյուջեի կատարման մասին

Գործ ողոթ յուն	Անվանում	Տարեկան ծրագիր	Տարեկան ճշգրտված ծրագիր	Փաս տացի	Տարեկան ճշգրտված ծրագիր
Ընդա մենը		7,985,097.20	1,451,535.14	749,192.60	51.61
1040- 12001	ՎՁԵԲ-ի աջակցությամբ Երևանի կոշտ թափոնների կառավարման դրամաշնորհային ծրագիր	159,466.70	50,430.90	44,430.19	88.10
1040- 12002	ՎՁԵԲ-ի աջակցությամբ Կոտայքի և Գեղարքունիքի կոշտ թափոնների կառավարման խորհրդատվական ծառայությունների դրամաշնորհային ծրագիր	225,616.70	13,857.60	13,456.59	97.11

1040-12003	ՎՁԵԲ-ի աջակցությամբ Կոտայքի և Գեղարքունիքի կոշտ թափոնների կառավարման դրամաշնորհային ծրագիր	-	8,157.70	8,157.70	100.00
1040-32004	Երևանի կոշտ թափոնների կառավարման դրամաշնորհային ծրագիր, որն իրականացվում է ԵՄ Հարևանության ներդրումային ծրագրի աջակցությամբ	2,183,777.20	689,544.10	338,091.81	49.03
1040-32006	Երևանի կոշտ թափոնների կառավարման դրամաշնորհային ծրագիր, որն իրականացվում է Արևելյան Եվրոպայի Էներգաարդյունավետության և բնապահպանական գործընկերության հիմնադրամի աջակցությամբ	319,507.70	-	-	-
1040-32007	ՎՁԵԲ-ի աջակցությամբ իրականացվող Կոտայքի և Գեղարքունիքի կոշտ թափոնների կառավարման ծրագրի շրջանակներում Կոտայքի և Գեղարքունիքի պինդ քաղաքային թափոնների կառավարում ՍՊԸ-ին ենթավարկի տրամադրում	79,865.90	-	-	-
1040-32009	ՎՁԵԲ-ի աջակցությամբ իրականացվող Երևանի կոշտ թափոնների կառավարման ծրագրի շրջանակներում Երևանի նոր քաղաքային աղբավայր ՓԲԸ-ին ենթավարկի տրամադրում	600,000.00	-	-	-
1040-42001	Եվրոպական ներդրումային բանկի աջակցությամբ իրականացվող Երևանի կոշտ թափոնների կառավարման ծրագրի շրջանակներում Երևանի նոր քաղաքային աղբավայր ՓԲԸ-ին ենթավարկի տրամադրում	2,819,324.80	689,544.84	345,056.31	50.04
1040-42002	ՎՁԵԲ-ի աջակցությամբ Երևանի կոշտ թափոնների կառավարման դրամաշնորհային ծրագիր	798,769.10	-	-	-
1040-42003	ՎՁԵԲ-ի աջակցությամբ Կոտայքի և Գեղարքունիքի կոշտ թափոնների կառավարման խորհրդատվական ծառայությունների դրամաշնորհային ծրագիր	798,769.10	-	-	-

8. Նախկին նպատակների գնահատում՝ ԶԹԿ նախորդ ծրագրիի առկայության դեպքում

Սույն ծրագիրին նախորդած ԶԹԿ ծրագիրն գոյություն չունի: Այնուամենայնիվ, կան նպատակներ, որոնք սահմանվել են ԶԹԿ կառավարման ազգային ռազմավարության շրջանակներում, որն ընդգրկում է 2021-ից 2023 թվականն ընկած ժամանակահատվածը: Ռազմավարությունն ընդունվել է 2021 թվականի ապրիլի 1-ին և ներառում է ռազմավարության իրականացման քայլերը նախանշող ճանապարհային քարտեզ: Այն սահմանում է ազգային մակարդակում ԶԿԹ կառավարման զարգացման առաջնահերթություններն ու ուղղությունները, որոնցից որոշների վրա ուղղակիորեն ազդում է ԵՄ Թափոնների հիերարխիայի մոտեցումը:

ՀՀ ԶԿԹԿ համակարգի զարգացման ռազմավարության իրականացումն ապահովող միջոցառումների/գործողությունների 2021-2023թթ. ծրագիր, ՀՀ կառավարության 01.04.2021թ. N 464-Լ որոշում («Թափոնների հեռացման համակարգի ռազմավարությունը և 2021թ. Ռազմավարության իրականացումն ապահովող 2021-2023 թվականների գործողությունների ծրագիրը հաստատելու մասին»)

Սույն որոշման հիման վրա հաստատվում են ՀՀ ԶԿԹԿ համակարգի զարգացման ռազմավարության երկու հավելվածները.

1. Հավելված N1. Աղբահանության/թափոնների հեռացման համակարգի ռազմավարություն,
2. Հավելված N2. 2021-2023 թվականների միջոցառումների ծրագիրը, որն ապահովում է ԶԿԹԿ համակարգի զարգացման ռազմավարության իրականացումը:

Ռազմավարական նպատակները, ինչպես ներկայացված է Հավելված 1-ում՝ Աղբահանության/թափոնների հեռացման համակարգ, հետևյալն են.

1) Մինչև 2023 թվականի վերջ աղբահանության ծառայություններ կիրականացվեն 58 գյուղական համայնքներում, որոնք չեն մատուցում աղբահանության ծառայություններ: Համապատասխան սարքավորումներով մասնագիտացված կազմակերպությունների ներգրավմամբ ՀՀ բոլոր բնակավայրերում կմատուցվեն բնապահպանական, սանիտարահիգիենիկ, աղբահանության և սանիտարական մաքրման ծառայություններ: Պատշաճ գոյացած թափոնները պարբերաբար կհավաքվեն և հեռացվեն, ինչպես նաև աղբահանության համակարգում կներառվեն ՀՀ բոլոր բնակավայրերը:

2) Կստեղծվի կայուն ինստիտուցիոնալ հենք՝ առաջացած թափոնների հավաքման, տեղափոխման, պահպանման, հեռացման, վերամշակման և ուտիլիզացման տեխնոլոգիաների և կառավարման համակարգերի ներդրման համար:

3) Աղբավայրերում հեռացվող թափոնների, այդ թվում՝ կենսաթափալից թափոնների քանակը մինչև 2025 թվականը կնվազի մինչև 20% (ծավալ)՝ պայմանավորված գոյացող թափոնների քանակի նվազմամբ, դրանց օգտագործմամբ և վերամշակմամբ:

4) Մինչև 2025 թվականը քաղաքացիները և տնտեսվարող սուբյեկտները սկզբնաղբյուրում կտեսակավորեն գոյացած թափոնների առնվազն 10%-ը:

5) Գոյություն ունեցող աղբավանոցները կփակվեն և կվերականգնվեն բնապահպանական, քաղաքաշինական և սանիտարական նվազագույն նորմերին համապատասխան կամ կմաքրվեն թափոններից, եթե վերականգնումն աննպատակահարմար է համարվել՝ հիմնվելով տեխնիկական ուսումնասիրությունների արդյունքների վրա, որոնք պետք է մշակվեն բոլոր աղբանոցների համար: Մասնավորապես, մինչև 2025 թվականը կփակվի առնվազն 60 նման աղբավայր:

6) ԵՄ չափորոշիչներին համապատասխան կատեղծվեն սահմանափակ թվով սանիտարական աղբավայրեր (10-ից ոչ ավելի) և վերամշակող ու շահագործող կայաններ: Մինչև 2025 թվականը ՀՀ-ում կկառուցվեն և կշահագործվեն

երկու սանիտարական աղբավայրեր՝ ԵՄ չափորոշիչներին և Նորմերին համապատասխան:

7) Վերամշակող ընկերությունները (մասնավոր ընկերությունները), կներգրավվեն թափոնների կառավարման

համակարգում և կդառնան աղբահանության ինտեգրված համակարգի մաս:

8) Կկրճատվեն մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցությունները: Համաձայն ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությունում ԶԿԹ-ի կատարողականի աուդիտի արդյունքների՝ թափոնների հեռացման համակարգի ռազմավարությամբ և ռազմավարության իրականացումն ապահովող 2021-2023 թվականների գործողությունների ծրագրով սահմանված նպատակներն իրականացվում են հետևյալ կերպ.

1) ՀՀ-ում չի իրականացվում, սակայն իրականացվում է Երևանում: Թափոնների հավաքման ծառայությունն ընդգրկում է բնակչության 100%-ը:

2) Թեև կա կայուն ինստիտուցիոնալ բազա, այն բարելավում է պահանջում:

3) Մինչև 2024 թվականի ապրիլը աղբավայրերում թափվող թափոնների, ներառյալ կենսաթափվող թափոնների, 20%-ի (ծավալի) կրճատումը հնարավոր չէ, և մինչև 2025 թվականն այն իրականացնելու հնարավորություն չկա:

4) Մինչև 2025 թվականը քաղաքացիները և տնտեսվարող սուբյեկտները պետք է ի սկզբանե տեսակավորեն առաջացած թափոնների առնվազն 10%-ը: 2023 թվականի դրությամբ, տեսակավորման մակարդակը կազմում է 0,16%: Այն կաճի 2024 թվականին, սակայն առավելագույնը կկազմի մինչև 1,0%:

5) 2021 և 2022 թվականների պետական բյուջեներում նախատեսված են եղել Նուբարաշենի և Աջափնյակի աղբավայրերի փակման համար նախատեսված միջոցներ, սակայն նախատեսված գործողությունները չեն իրականացվել:

6) 2021 և 2021 թվականների պետական բյուջեով Նուբարաշենի սանիտարական աղբավայրի կառուցման համար հատկացվել են միջոցներ՝ ի լրումն ԵՄ դրամաշնորհների և ՎԶԵԲ-ի և ԵՆԲ-ի կողմից տրամադրված վարկերի: Նախատեսված նպատակները, սակայն, չեն իրականացվել, և մինչև 2025 թվականը դրանք իրականացնելու հնարավորություն չկա:

8) Մարդկանց առողջության և շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցությունները մինչև այսօր չեն կրճատվել և չեն կրճատվի մինչև 2025 թվականը: Նկատի ունենալով նախկինում դրված նպատակների իրականացումը, կարելի է եզրակացնել, որ ծրագիրավորման տարածքում.

- չի իրականացվում առաջացող թափոնների քանակի *ծրագիրավորված* կրճատում,
- չի իրականացվել վերաօգտագործված կամ վերականգնված թափոնների քանակի *ծրագիրավորված* աճ,
- չի իրականացվում շրջակա միջավայրին չհամապատասխանող (հակասանիտարական) եղանակով հեռացվող թափոնների *ծրագիրավորված* կրճատում:

Ներկայիս համակարգը ցածր մակարդակով է ներդրել շրջակա միջավայրի, առողջության և աշխատանքի անվտանգության պահանջները: Այնուամենայնիվ, դեռ բարելավման կարիք կա: Գործող համակարգի վարչական և կազմակերպչական արդյունավետությունը գտնվում է ընդունելի մակարդակի վրա, սակայն այն նաև պահանջում է հետագա կատարելագործում:

II ՄԱՍ. ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ ԹԱՓՈՆՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐԱՎՈՐՄԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿԻ ՍՏԵՂԾՈՒՄ

9. Ծրագիրավորման շրջանակ

Ծրագիրավորման մասը կազմվել է հետևյալի հիման վրա.

ա) ԵՄ-ի և ազգային թափոնների օրենսդրություն և ռազմավարություն, որոնք ներառում են նպատակներ՝ սահմանված հատուկ ոլորտներում, և

բ) առկա իրավիճակի մասի տեղեկատվություն, այսինքն՝ իրավիճակի վերլուծություն և գնահատում:

Սույն ԶԹԿ ծրագրի ընդհանուր նպատակն է նպաստել Երևան քաղաքի կայուն զարգացմանը՝ ստեղծելով քաղաքային թափոնների կառավարման ծրագիր՝ ԶԹ-ի առաջացումը վերահսկելու, ԶԹ-ի ազդեցությունը շրջակա միջավայրի վրա նվազեցնելու, ռեսուրսների օգտագործման արդյունավետությունը բարելավելու, պատշաճ հեռացման ապահովման համար, խթանել ներդրումները և առավելագույնի հասցնել տնտեսական հնարավորությունները, որոնք կարելի է օգտագործել ԶԹԿ-ից:

ԶԹԿ ծրագիրը կազմված է Երևան քաղաքի վարչական սահմանի համար, որը սովորաբար ընդգրկում է քաղաքային և ծայրամասային/գյուղական տարածքները: Ծրագիրավորման ժամկետը 5 տարի է: Յուրաքանչյուր 5 տարին մեկ Ծրագիրը պետք է վերանայվի:

Քաղաքային թափոնները, որոնց անդրադառնում է սույն ԶԹԿ ծրագիրը, հետևյալն են՝ քաղաքային, կենսաթափոններ, ԿՎԹ, ԷԵՍԹ, վերամշակման թափոններ, ՇԶԹ և կենցաղային խոշոր եզրաչափի թափոններ, արդյունաբերական/արտադրության թափոններ, շարժիչի յուղեր, խոհանոցի յուղեր և այլն:

ԶԹԿ ծրագիրն ունի ամբողջական մոտեցում, որը ներառում է հետևյալը.

- Սահմանել նպատակները, ներառյալ թիրախները և ցուցանիշները թափոնների կանխարգելման/նվազագույնի հասցնելու, թափոնների վերամշակման/Էներգիայի վերականգնման, թափոնների անվտանգ հեռացման օբյեկտների համար և այլն:
- Հաշվի առնել այն փոփոխությունները, որոնք անհրաժեշտ են ներկայիս համակարգի բնապահպանական, առողջապահական և անվտանգության ցուցանիշները բարելավելու համար:
- Ապահովել, որ բոլոր ԶԹ հոսքերը միասին մշակվեն, և որ ԶԹ-ի մեկ տեսակի համար ընտրված լուծումները համահունչ լինեն մյուս ԶԹ-ի հոսքերի կառավարմանը:
- Սահմանել թափոնների համակարգի հզորության և ֆինանսական կատարողականի հետ կապված անհրաժեշտ փոփոխությունները (հավաքման սարքավորումներ, բեռնատարներ, թափոնների կառավարման օբյեկտներ մուտք գործելու հնարավորություն);
- Հաշվի առնել ԶԹ կանխարգելումը, վերաօգտագործումը, վերամշակումը, Էներգիայի վերականգնումը, հեռացումը, նպաստել տեղական ԶԹ ոլորտում կրթությանն ու զարգացմանը:
- Բացահայտել այն փոփոխությունները, որոնք անհրաժեշտ են համակարգի արդյունավետությունը և կազմակերպչական շրջանակը բարելավելու համար:

- Ապահովել համապատասխանություն տարբեր ոլորտների, ինչպես նաև թափոնների կառավարման ազգային ռազմավարության հետ:
- Հավասարակշռել ցանկություններն ու հնարավորությունները:
- Ապահովել, որ ՔԹԿ-ի հետ կապված ազգային ռազմավարությամբ և ԵՄ օրենսդրությամբ սահմանված ընդհանուր քաղաքականության նպատակները, ինչպես նաև սահմանված հատուկ թիրախները ձեռք բերվեն կամ նույնիսկ գերազանցվեն:

9.1 Բնակչության աճի ապագա միտումների գնահատում

Երևան քաղաքի առաջիկա 20 տարիների բնակչության աճի կանխատեսումը ներկայացված է հետևյալ աղյուսակում. ինչպես ներկայացված է 5.2-ի աղյուսակ 5.1-ում Երևանի քաղաքում բնակչության միջին աճը 2014-2023 թվականներին կազմում է 0.31%, իսկ 2019-2023 թվականներին՝ 0.39%: Բնակչության աճը վերջին մի քանի տարիներին հիմնականում պայմանավորված է Հայաստանի Հանրապետության հարավ-արևելյան շրջաններից Երևան քաղաք բնակչության միգրացիայի հետևանքով: Առաջիկա տարիներին միգրացիա կամ նոր միգրացիայի աճ չի ակնկալվում: Այդ պատճառով բնակչության աճի ապագա միտումների գնահատման համար օգտագործվում է տարեկան +0.4% բնակչության աճի ցածր տոկոսը:

Աղյուսակ 9.1. Երևանի քաղաքի բնակչության աճի կանխատեսումը 2025-2044 թվականներին

Տարիներ	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Բնակչություն	1,084,000	1,091,700	1,092,778	1,098,866	1,103,261	1,107,675	1,112,105	1,116,554
Բնակչության աճ, %	0.20	0.71	0.10	0.56	0.40	0.40	0.40	0.40

Հարունակություն

Տարիներ	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Բնակչություն	1,121,020	1,125,504	1,130,006	1,134,526	1,139,064	1,143,620	1,148,195	1,152,788
Բնակչության աճ, %	0.40	0.40	0.40	0.40	0.40	0.40	0.40	0.40

Հարունակություն

Տարիներ	2036	2037	2038	2039	2040	2041	2042	2043
Բնակչություն	1,157,399	1,162,028	1,166,676	1,171,343	1,176,029	1,180,733	1,185,456	1,190,197
Բնակչության աճ, %	0.40	0.40	0.40	0.40	0.40	0.40	0.40	0.40

9.2 Ենթադրություններ քաղաքային թափոնների կառավարման ծրագիրավորման մեջ, տեխնիկական շրջանակ

9.2.1 Քաղաքային թափոնների առաջացման և կազմի ապագա միտումների գնահատում

Երևանում առաջիկա 20 տարիների ՔԹ-ի արտադրության կանխատեսումը ներկայացված է հետևյալ աղյուսակում: ՔԹ ապագա քանակների հաշվարկը հիմնված է բնակչության տարեկան

0.4% աճի ցածր տոկոսի վրա և տարեկան +0.4% ՔԹ արտադրության աճի ցածր տոկոսի վրա: Սովորաբար ՔԹ-ի արտադրության աճի ցածր տոկոսը կազմում է 0.6%, սակայն, ինչպես ներկայացված է 5.2 գլխի աղյուսակ 5.1-ում, 2014-2023 թվականներին առաջացած խառը ՔԹ-ի միջին աճը կազմում է 0.04%: Առավելագույն աճը 2020 թվականին կազմել է 0.28%: Այդ իսկ պատճառով ՔԹ արտադրության 0.6% աճի ցածր տոկոսը չափազանց բարձր է Երևան քաղաքի համար: Նույնիսկ 0.4%-ը համարվում է բարձր:

Աղյուսակ 9.2. Երևան քաղաքում խառը ՔԹ (կենցաղային տիպի) արտադրության կանխատեսում 2025-2044 թթ.

Տարիներ	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Բնակչություն	1,084,000	1,091,700	1,092,778	1,098,866	1,103,261	1,107,675	1,112,105	1,116,554
ՔԹ արտադրության աճ, %	0.28	-0.23	0.09	0.21	0.40	0.40	0.40	0.40
ՔԹ արտադրություն/կգ մեկ շնչի հաշվով/տարեկա ն,	381.68	291.45	317.81	381.98	383.51	385.04	386.58	388.13
ՔԹ արտադրություն կգ մեկ շնչի հաշվով/օր	1.05	0.80	0.87	1.05	1.05	1.05	1.06	1.06
Ընդհանուր ՔԹ արտադրություն, տոննա/տարեկան	413,750.0 0	318,175.9 7	347,295.7 8	419,744.8 3	423,109.5 1	426,501.1 6	429,919.9 9	433,366.2 3

շարունակություն

Տարիներ	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Բնակչություն	1,121,020	1,125,504	1,130,006	1,134,526	1,139,064	1,143,620	1,148,195	1,152,788
ՔԹ արտադրության աճ, %	0.40	0.40	0.40	0.40	0.40	0.40	0.40	0.40
ՔԹ արտադրություն/կգ մեկ շնչի հաշվով/տարեկա ն,	389.68	391.24	392.80	394.38	395.95	397.54	399.13	400.72
ՔԹ արտադրություն կգ մեկ շնչի հաշվով/օր	1.07	1.07	1.08	1.08	1.08	1.09	1.09	1.10
Ընդհանուր ՔԹ արտադրություն, տոննա/տարեկան	436,840.0 9	440,341.8 0	443,871.5 8	447,429.6 6	451,016.2 5	454,631.6 0	458,275.9 2	461,949.4 6

շարունակություն

Տարիներ	2036	2037	2038	2039	2040	2041	2042	2043
Բնակչություն	1,157,399	1,162,028	1,166,676	1,171,343	1,176,029	1,180,733	1,185,456	1,190,197
ՔԹ արտադրության աճ, %	0.40	0.40	0.40	0.40	0.40	0.40	0.40	0.40
ՔԹ արտադրություն/ կգ մեկ շնչի հաշվով/տարեկան,	402.33	403.94	405.55	407.17	408.80	410.44	412.08	413.73
ՔԹ արտադրություն կգ մեկ շնչի հաշվով/օր	1.10	1.11	1.11	1.12	1.12	1.12	1.13	1.13
Ընդհանուր ՔԹ արտադրություն, տոննա/տարեկան	465,652.45	469,385.12	473,147.71	476,940.46	480,763.62	484,617.42	488,502.11	492,417.95

2025-2044 թվականներին Երևանում գեներացվող կանխատեսվող ՔԹ-ի կազմը ներկայացված է հետևյալ աղյուսակում: Այն հաշվարկվում է վերևում ներկայացված տվյալների հիման վրա, աղյուսակ 5.3, Գլուխ 5.2:

Աղյուսակ 9.3. Երևան քաղաքում 2025-2044 թվականներին գեներացվող կանխատեսվող ԶԹ-ի կազմը

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիա միջին %	2020 տոննա/տա րեկան	2021 տոննա/տա րեկան	2022 տոննա/տա րեկան	2023 տոննա/տա րեկան	2024 տոննա/տա րեկան	2025 տոննա/տա րեկան	2026 տոննա/տա րեկան	2027 տոննա/տա րեկան	2028 տոննա/տա րեկան
Օրգանակա ն	Խոհանոցի թափոններ	33.58	138,940.00	106,845.60	116,624.23	140,953.11	142,082.99	143,221.92	144,369.99	145,527.26	146,693.81
	Այգու թափոններ	12.59	52,110.00	40,072.87	43,740.38	52,865.02	53,288.79	53,715.95	54,146.54	54,580.58	55,018.10
	Այլ կենսաբայթայ վող (օրինակ՝ ոսկորներ, կենդանիների մնացորդներ, կղանք)	2.75	11,360.00	8,735.90	9,535.42	11,524.60	11,616.98	11,710.10	11,803.97	11,898.59	11,993.97
Ենթաընդի անուր Օրգանակա ն		48.92	202,410.00	155,654.37	169,900.03	205,342.72	206,988.75	208,647.97	210,320.50	212,006.42	213,705.87
Թուղթ և ստվարաթո ղթ	Թերթ և տպագիր	0.94	3,890.00	2,991.43	3,265.21	3,946.36	3,978.00	4,009.88	4,042.03	4,074.43	4,107.09
	Ծալքավոր ստվարաթղթ ե փայթեթավոր ում	4.23	17,520.00	13,472.97	14,706.04	17,773.85	17,916.32	18,059.94	18,204.71	18,350.64	18,497.74
	Թղթե փայթեթավոր ում	2.29	9,480.00	7,290.17	7,957.38	9,617.36	9,694.45	9,772.16	9,850.49	9,929.45	10,009.05
	Այլ թուղթ (օրինակ՝ բացիկներ, կոշտ կազմով գրքեր, տոմսեր)	1.18	4,880.00	3,752.75	4,096.20	4,950.71	4,990.39	5,030.39	5,070.72	5,111.36	5,152.34
Ենթաընդի անուր Թուղթ և ստվարաթո ղթ		8.65	35,770.00	27,507.32	30,024.82	36,288.27	36,579.16	36,872.38	37,167.95	37,465.89	37,766.21

Առաջնային Ֆրակցիա	Երկրորդային Ֆրակցիա	Ֆրակցիա միջին %	2020 տոննա/տա րեկան	2021 տոննա/տա րեկան	2022 տոննա/տա րեկան	2023 տոննա/տա րեկան	2024 տոննա/տա րեկան	2025 տոննա/տա րեկան	2026 տոննա/տա րեկան	2027 տոննա/տա րեկան	2028 տոննա/տա րեկան
Պլաստիկ	Փափուկ պլաստիկ փաթեթավոր ում	11.93	49,360.00	37,958.10	41,432.07	50,075.18	50,476.58	50,881.20	51,289.06	51,700.20	52,114.63
	Փրփուր պոլիստիրոլ	0.15	640.00	492.16	537.21	649.27	654.48	659.72	665.01	670.34	675.72
	Խիտ (կոշտ) պլաստիկ փաթեթավոր ում	3.49	14,440.00	11,104.44	12,120.73	14,649.22	14,766.65	14,885.02	15,004.34	15,124.61	15,245.85
	Այլ պլաստիկներ (օրինակ՝ խաղալիքներ, մեկանգամյա օգտագործմա ն դանակներ, ատամի խոզանակներ)	1.11	4,600.00	3,537.42	3,861.17	4,666.65	4,704.06	4,741.77	4,779.78	4,818.09	4,856.71
Ենթաընդհ անուր Պլաստիկ		16.69	69,040.00	53,092.13	57,951.18	70,040.32	70,601.77	71,167.71	71,738.19	72,313.24	72,892.91
Ապակի	Ապակե փաթեթավոր ում	4.96	20,520.00	15,779.99	17,224.19	20,817.31	20,984.19	21,152.40	21,321.95	21,492.87	21,665.16
	Այլ ապակիներ (օրինակ՝ խմելու բաժակներ, հայելային ապակիներ)	0.55	2,290.00	1,761.02	1,922.19	2,323.18	2,341.80	2,360.57	2,379.50	2,398.57	2,417.80
Ենթաընդհ անուր Ապակի		5.51	22,810.00	17,541.01	19,146.38	23,140.49	23,325.99	23,512.97	23,701.45	23,891.44	24,082.95
Մետաղներ	Մետաղական փաթեթավոր ում	0.58	2,420.00	1,860.99	2,031.31	2,455.06	2,474.74	2,494.58	2,514.58	2,534.73	2,555.05

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիա միջին %	2020 տոննա/տա րեկան	2021 տոննա/տա րեկան	2022 տոննա/տա րեկան	2023 տոննա/տա րեկան	2024 տոննա/տա րեկան	2025 տոննա/տա րեկան	2026 տոննա/տա րեկան	2027 տոննա/տա րեկան	2028 տոննա/տա րեկան
	Այլ մետաղներ (թավա, դանակ- պատռաքա ղ, պտուտակներ)	1.92	7,960.00	6,121.28	6,681.51	8,075.33	8,140.06	8,205.32	8,271.09	8,337.39	8,404.22
Ենթաընդի անուր մետաղներ		2.51	10,380.00	7,982.28	8,712.82	10,530.40	10,614.81	10,699.90	10,785.67	10,872.12	10,959.28
Այլ անօրգանա կան կյուլթեր	Մնացած բոլոր անօրգանակ ան կյուլթերը (օրինակ՝ կատվի ավազ, փողոցների մաքրման ավազ, կերամիկա, մոխիր, շինարարակ ան աղբ՝ բետոն, քարեր, աղյուսներ, մանրախիճ)	4.13	17,080.00	13,134.61	14,336.71	17,327.47	17,466.37	17,606.38	17,747.51	17,889.78	18,033.18
Ենթաընդի անուր Այլ անօրգանա կան կյուլթեր		4.13	17,080.00	13,134.61	14,336.71	17,327.47	17,466.37	17,606.38	17,747.51	17,889.78	18,033.18
Վտանգավո ր	Բոլոր վտանգավոր թափոնները (օրինակ՝ ներարկիչներ և այլ սուր)	0.97	4,000.00	3,076.02	3,357.54	4,057.96	4,090.48	4,123.27	4,156.33	4,189.64	4,223.23

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիա միջին %	2020 տոննա/տա րեկան	2021 տոննա/տա րեկան	2022 տոննա/տա րեկան	2023 տոննա/տա րեկան	2024 տոննա/տա րեկան	2025 տոննա/տա րեկան	2026 տոննա/տա րեկան	2027 տոննա/տա րեկան	2028 տոննա/տա րեկան
	առարկաներ, դեղամիջոցնե ր, ներկեր, վառելիք և լուծիչներ, յուղեր, թունաքիմիկ ատներ, սնդիկ պարունակող առարկաներ, ֆոտոքիմիկա տներ)										
Ենթաընդհ անուր Վտանգավո ր		0.97	4,000.00	3,076.02	3,357.54	4,057.96	4,090.48	4,123.27	4,156.33	4,189.64	4,223.23
Խառը ԷԷՍԹ	Բոլոր ԷԷՍԹ- ները՝ մարտկոց կամ բարձր լարման	1.02	4,200.00	3,229.82	3,525.42	4,260.85	4,295.01	4,329.44	4,364.14	4,399.13	4,434.39
	Փոքր մարտկոցներ	0.05	200.00	153.80	167.88	202.90	204.52	206.16	207.82	209.48	211.16
	Կուտակիչներ	1.02	4,200.00	3,229.82	3,525.42	4,260.85	4,295.01	4,329.44	4,364.14	4,399.13	4,434.39
Ենթաընդհ անուր Խառը ԷԷՍԹ		2.08	8,600.00	6,613.45	7,218.72	8,724.61	8,794.54	8,865.04	8,936.10	9,007.73	9,079.94
Այլ	Փայտ	0.41	1,700.00	1,307.31	1,426.96	1,724.63	1,738.46	1,752.39	1,766.44	1,780.60	1,794.87
	Տեքստիլ, հագուստ, անկողնային հագուստ, վարագույր, սրբիչներ	5.41	22,400.00	17,225.72	18,802.24	22,724.55	22,906.71	23,090.33	23,275.43	23,462.00	23,650.07
	Անձեռոցիկնե ր, հիգիենիկ	2.59	10,720.00	8,243.74	8,998.21	10,875.32	10,962.50	11,050.37	11,138.95	11,228.24	11,318.25

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիա միջին %	2020 տոննա/տա րեկան	2021 տոննա/տա րեկան	2022 տոննա/տա րեկան	2023 տոննա/տա րեկան	2024 տոննա/տա րեկան	2025 տոննա/տա րեկան	2026 տոննա/տա րեկան	2027 տոննա/տա րեկան	2028 տոննա/տա րեկան
	անձեռողիկնե ր, բամբակ և այլն										
	Այլ, այլ վայրերում չկիրառելի (օրինակ՝ կաշի, կոշիկ, գորգեր, պայուսակներ , ռետինե հրեր)	2.14	8,840.00	6,798.01	7,420.17	8,968.08	9,039.97	9,112.44	9,185.48	9,259.11	9,333.33
Ենթաընդի անուր Այլ		10.55	43,660.00	33,574.77	36,647.57	44,292.59	44,647.64	45,005.54	45,366.30	45,729.96	46,096.53
Ընդհանուր		100.00	413,750.00	318,175.97	347,295.78	419,744.83	423,109.51	426,501.16	429,919.99	433,366.23	436,840.09

շարունակություն

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիա միջին %	2029 տոննա/տար եկան	2030 տոննա/տար եկան	2031 տոննա/տար եկան	2032 տոննա/տար եկան	2033 տոննա/տար եկան	2035 տոննա/տար եկան	2037 տոննա/տար եկան	2040 տոննա/տար եկան	2043 տոննա/տար եկան
Օրգանակա ն	Խոհանոցի թափոններ	33.58	147,869.70	149,055.03	150,249.85	151,454.25	152,668.31	155,125.70	157,622.64	161,443.62	165,357.22
	Այգու թափոններ	12.59	55,459.12	55,903.68	56,351.81	56,803.52	57,258.86	58,180.51	59,117.00	60,550.07	62,017.88
	Այլ կենսաբայթայ վող (օրինակ՝ ոսկորներ, կենդանիների մնացորդներ, կղանք)	2.75	12,090.11	12,187.02	12,284.72	12,383.19	12,482.45	12,683.37	12,887.53	13,199.94	13,519.92
Ենթաընդի անուր Օրգանակա ն		48.92	215,418.93	217,145.73	218,886.37	220,640.97	222,409.62	225,989.59	229,627.17	235,193.63	240,895.02

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիա միջին %	2029 տոննա/տար եկան	2030 տոննա/տար եկան	2031 տոննա/տար եկան	2032 տոննա/տար եկան	2033 տոննա/տար եկան	2035 տոննա/տար եկան	2037 տոննա/տար եկան	2040 տոննա/տար եկան	2043 տոննա/տար եկան
Թուղթ և ստվարաթուղթ	Թերթ և տպագիր	0.94	4,140.01	4,173.20	4,206.65	4,240.37	4,274.36	4,343.16	4,413.07	4,520.05	4,629.62
	Ծալթավոր ստվարաթուղթ և փաթեթավոր ում	4.23	18,646.01	18,795.48	18,946.15	19,098.02	19,251.11	19,560.98	19,875.84	20,357.65	20,851.15
	Թղթե փաթեթավոր ում	2.29	10,089.28	10,170.16	10,251.68	10,333.86	10,416.69	10,584.36	10,754.73	11,015.44	11,282.47
	Այլ թուղթ (օրինակ՝ բացիկներ, կոշտ կազմով գրքեր, տոմսեր)	1.18	5,193.64	5,235.27	5,277.24	5,319.54	5,362.18	5,448.49	5,536.19	5,670.40	5,807.85
Ենթաընդհանուր Թուղթ և ստվարաթուղթ		8.65	38,068.95	38,374.11	38,681.71	38,991.79	39,304.34	39,937.00	40,579.83	41,563.54	42,571.09
Պլաստիկ	Փափուկ պլաստիկ փաթեթավոր ում	11.93	52,532.38	52,953.48	53,377.95	53,805.83	54,237.14	55,110.15	55,997.22	57,354.66	58,745.01
	Փրփուր պոլիստիրոլ	0.15	681.13	686.59	692.10	697.64	703.24	714.56	726.06	743.66	761.69
	Խիտ (կոշտ) պլաստիկ փաթեթավոր ում	3.49	15,368.06	15,491.25	15,615.43	15,740.60	15,866.78	16,122.18	16,381.68	16,778.80	17,185.54
	Այլ պլաստիկներ (օրինակ՝ խաղալիքներ, մեկանգամյա օգտագործմա	1.11	4,895.64	4,934.89	4,974.44	5,014.32	5,054.51	5,135.87	5,218.54	5,345.05	5,474.62

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիա միջին %	2029 տոննա/տար եկան	2030 տոննա/տար եկան	2031 տոննա/տար եկան	2032 տոննա/տար եկան	2033 տոննա/տար եկան	2035 տոննա/տար եկան	2037 տոննա/տար եկան	2040 տոննա/տար եկան	2043 տոննա/տար եկան
	ն դանակներ, ատամի խոզանակներ)										
Ենթաընդհանուր Պլաստիկ		16.69	73,477.22	74,066.21	74,659.92	75,258.40	75,861.67	77,082.76	78,323.50	80,222.16	82,166.85
Ապակի	Ապակե փաթեթավոր ում	4.96	21,838.82	22,013.88	22,190.35	22,368.23	22,547.53	22,910.46	23,279.23	23,843.55	24,421.55
	Այլ ապակիներ (օրինակ՝ խմելու բաժակներ, հայելային ապակիներ)	0.55	2,437.18	2,456.72	2,476.41	2,496.26	2,516.27	2,556.77	2,597.93	2,660.90	2,725.41
Ենթաընդհանուր Ապակի		5.51	24,276.00	24,470.60	24,666.76	24,864.49	25,063.80	25,467.23	25,877.16	26,504.45	27,146.96
Մետաղներ	Մետաղական փաթեթավոր ում	0.58	2,575.53	2,596.18	2,616.99	2,637.97	2,659.11	2,701.92	2,745.41	2,811.96	2,880.12
	Այլ մետաղներ (թավա, դանակ- պատռաքաղ , պտուտակներ	1.92	8,471.59	8,539.50	8,607.95	8,676.95	8,746.51	8,887.29	9,030.35	9,249.25	9,473.47
Ենթաընդհանուր Մետաղներ		2.51	11,047.12	11,135.68	11,224.94	11,314.92	11,405.62	11,589.21	11,775.75	12,061.21	12,353.59
Այլ անօրգանա կան նյութեր	Մնացած բոլոր անօրգանակա ն նյութերը (օրինակ՝ կատվի ավազ, փողոցների մաքրման	4.13	18,177.74	18,323.45	18,470.33	18,618.39	18,767.63	19,069.72	19,376.67	19,846.39	20,327.49

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակց իա միջին %	2029 տոննա/տար եկան	2030 տոննա/տար եկան	2031 տոննա/տար եկան	2032 տոննա/տար եկան	2033 տոննա/տար եկան	2035 տոննա/տար եկան	2037 տոննա/տար եկան	2040 տոննա/տար եկան	2043 տոննա/տար եկան
	ավագ, կերամիկա, մոխիր, շինարարակա ն աղբ՝ բետոն, քարեր, աղյուսներ, մանրախիճ)										
Ենթաընդհ անուր Այլ անօրգանա կան նյութեր		4.13	18,177.74	18,323.45	18,470.33	18,618.39	18,767.63	19,069.72	19,376.67	19,846.39	20,327.49
Վտանգավո ր	Բոլոր վտանգավոր թափոնները (օրինակ՝ ներարկիչներ և այլ սուր առարկաներ, դեղամիջոցնե ր, ներկեր, վառելիք և լուծիչներ, յուղեր, թունաքիմիկա տներ, սնդիկ պարունակող առարկաներ, ֆոտոքիմիկա տներ)	0.97	4,257.08	4,291.21	4,325.60	4,360.28	4,395.23	4,465.98	4,537.86	4,647.87	4,760.54
Ենթաընդհ անուր Վտանգավո ր		0.97	4,257.08	4,291.21	4,325.60	4,360.28	4,395.23	4,465.98	4,537.86	4,647.87	4,760.54
Խառը ԷԷՍԹ	Բոլոր ԷԷՍԹ- ները՝	1.02	4,469.93	4,505.77	4,541.88	4,578.29	4,614.99	4,689.28	4,764.76	4,880.26	4,998.56

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիա միջին %	2029 տոննա/տար եկան	2030 տոննա/տար եկան	2031 տոննա/տար եկան	2032 տոննա/տար եկան	2033 տոննա/տար եկան	2035 տոննա/տար եկան	2037 տոննա/տար եկան	2040 տոննա/տար եկան	2043 տոննա/տար եկան
	մարտկոց կամ բարձր լարման										
	Փոքր մարտկոցներ	0.05	212.85	214.56	216.28	218.01	219.76	223.30	226.89	232.39	238.03
	Կուտակիչներ	1.02	4,469.93	4,505.77	4,541.88	4,578.29	4,614.99	4,689.28	4,764.76	4,880.26	4,998.56
Ենթաընդհանուր ԷԷՍԹ		2.08	9,152.72	9,226.09	9,300.05	9,374.60	9,449.74	9,601.85	9,756.40	9,992.91	10,235.15
Այլ	Փայտ	0.41	1,809.26	1,823.76	1,838.38	1,853.12	1,867.97	1,898.04	1,928.59	1,975.34	2,023.23
	Տեքստիլ, հագուստ, անկողնային հագուստ, վարագույր, սրբիչներ	5.41	23,839.65	24,030.75	24,223.38	24,417.56	24,613.29	25,009.47	25,412.03	26,028.05	26,659.00
	Անձեռոցիկներ, հիգիենիկ անձեռոցիկներ, բամբակ և այլն	2.59	11,408.98	11,500.43	11,592.62	11,685.54	11,779.22	11,968.82	12,161.47	12,456.28	12,758.24
	Այլ, վայրերում չկիրառելի (օրինակ՝ կաշի, կոշիկ, գորգեր, պայուսակներ, ռետինե իրեր)	2.14	9,408.15	9,483.56	9,559.58	9,636.21	9,713.46	9,869.81	10,028.68	10,271.78	10,520.78
Ենթաընդհանուր Այլ		10.55	46,466.04	46,838.51	47,213.97	47,592.43	47,973.93	48,746.14	49,530.77	50,731.46	51,961.25
Ընդհանուր		100.00	440,341.80	443,871.58	447,429.66	451,016.25	454,631.60	461,949.46	469,385.12	480,763.62	492,417.95

9.2.2 Քաղաքային թափոնների կառավարման ապագա միտումների գնահատում

9.2.2.1 Վերամշակող թափոնների տարանջատ հավաքում սկզբնաղբյուրում՝ առաջնային ընտրություն

Ներկայումս ԿՇՄՊ ԶՈԱԿ-ը Երևանի քաղաքապետարանի կողմից 140 հավաքման կետերից՝ տնային տնտեսություններից և հիմնարկներից, առևտրի օբյեկտներից և այլն, առանձին հավաքում է ստվարաթուղթ, խառը պլաստմասսա և ապակի շատ փոքր քանակությամբ, մեկ հերթափոխով: Նրանք հավաքված փաթեթավորման թափոնները վաճառում են վերամշակող ընկերություններին: ԿՇՄՊ ԶՈԱԿ-ը նաև քաղաքի զբոսայգիներում գոյացած շատ փոքր քանակությամբ այգու թափոններ հավաքում է իրենց հողամասում, որտեղ նրանք ունեն ջերմոցատնկարանային տնտեսություն, կոմպոստացնում են այն և օգտագործում սեփական նպատակների համար:

«Դավարս» ՍՊԸ մասնավոր ընկերությունը Երևանի քաղաքապետարանի կողմից տեսակավորված հավաքում է ՇՔԹ, խոշոր եզրաչափի թափոններ և մեծ չափերի ԷԷՍԹ տնային տնտեսություններից և հիմնարկներից, առևտրի օբյեկտներից և այլն: ՇՔԹ հավաքման ծածկույթը 100% է, սակայն հավաքված ամբողջ թափոնը հեռացվում է Նուբարաշենի և Աջափնյակի աղբավայրերում: Ոչ ֆորմալ խմբերը, աղբ հավաքողները Նուբարաշենի աղբավայրից հավաքում են մեծ և փոքր չափերի ԷԷՍԹ, խոշոր եզրաչափի թափոններ, ներառյալ կուտակիչներ և մետաղներ, և վաճառում են դրանք վերամշակող ընկերություններին:

Մնացած խառը ՔԹ-ը հավաքում է «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկը Երևանի քաղաքապետարանի կողմից և հավաքված ամբողջ ՔԹ-ն տեղադրում է Նուբարաշեն և Աջափնյակ աղբավայրերում: Ոչ ֆորմալ խմբերը, աղբ հավաքողներ հավաքում են փաթեթավորման թափոնները Նուբարաշենի աղբավայրից և վաճառում վերամշակող ընկերություններին:

Մասնավոր ընկերությունները կա՛մ հավաքում են իրենց մարդկային և տեխնիկական ռեսուրսներով փաթեթավորման թափոնները, մետաղները, ԷԷՍԹ-ն, կուտակիչները, յուղերը ուղղակիորեն արտադրության սկզբնաղբյուրից, կա՛մ գնում են այդ նյութերը թափոն հավաքողներից, որոնք հավաքում են տարբեր քաղաքային թափոնների հոսքեր: Փոքր մարտկոցները չեն հավաքվում ոչ մի մասնավոր ընկերության կողմից: Հավաքված քաղաքային թափոնների հոսքերի քանակներն ու տոկոսները մանրամասն ներկայացված են ստորև բերված աղյուսակներում:

Բացի այդ, լիցենզավորված մասնավոր ընկերությունները պարտավոր են պետական կամ մասնավոր հաստատություններից պայմանագրով հավաքել առողջապահական թափոններ, դեղագործական թափոններ, վտանգավոր կենցաղային քիմիկատներ և այլն: ՀՀ օրենսդրության համաձայն՝ առողջապահական հաստատությունները պարտավոր են պայմանագրեր կնքել լիցենզավորված ընկերությունների հետ վտանգավոր թափոնների մշակման համար, ինչը հիմնականում իրականացվում է ջերմային մեթոդներով, բայց կարող է ներառել նաև քիմիական գործընթացներ: Ցավոք, մասնավոր ընկերությունները չեն հավաքում տնային տնտեսություններում առաջացած վտանգավոր քաղաքային թափոնների հոսքերը, ներառյալ փոքր մարտկոցները: Նման թափոնները հաճախ թափվում են խառը քաղաքային թափոնների համար նախատեսված տարաներում՝ չնայած ԵՄ-ի և ՀՀ-ի օրենսդրության խիստ կանոնակարգերին, որոնք արգելում են վտանգավոր և ոչ վտանգավոր թափոնների խառնումը:

Աղյուսակ 9.4. Տարանջատ հավաքված ՔԹ հոսքեր, որոնք հավաքվել են Ա. ԿՇՄՊ ՀՈԱԿ-ի և Դավարս ՍՊԸ-ի կողմից՝ արտադրման սկզբնաղբյուրում, և Բ. Մասնավոր ընկերությունների և թափոն հավաքողների կողմից, տոննա/տարեկանում, 2020-2023թթ.

Թափոնների տեսակը/Տարին		Ֆրակ ցիա %	2020 տոննա/տ արեկան	2021 տոննա/տ արեկան	2022 տոննա/տ արեկան	2023 տոննա/տ արեկան	2020 տոննա/տ արեկան	2021 տոննա/տ արեկան	2022 տոննա/տ արեկան	2023 տոննա/տ արեկան
			Հավաքված Ա. ԿՇՄՊ ՀՈԱԿ-ի և Դավարս ՍՊԸ-ի կողմից				Հավաքված Բ. Մասնավոր ընկերությունների և թափոն հավաքողների կողմից **			
Օրգանական թափոններ	Այգու թափոններ, տերևներ կոմպոստի համար*****	12.59	0.00	0.50	0.60	0.80	0.00	0.00	0.00	0.00
Թուղթ և ստվարաթուղթ	Թերթ և տպագիր	0.94	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Ծալքավոր ստվարաթուղթ փաթեթավորում	4.23	324.90	576.93	599.74	578.17	84.00	84.00	84.00	84.00
	Թղթե փաթեթավորում	2.29	0.00	0.00	0.00	0.00	24.00	24.00	24.00	24.00
	Այլ թուղթ (օրինակ՝ բացիկներ, կոշտ կազմով գրքեր, տոմսեր)	1.18	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Պլաստիկ	Փափուկ պլաստիկ փաթեթավորում***	11.93	0.00	0.00	0.00	0.00	160.00	160.00	160.00	160.00
	Փրփուր պոլիստիրոլ	0.15	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Կոշտ պլաստիկ փաթեթավորում***	3.49	0.00	29.56	38.00	29.61	396.00	396.00	396.00	396.00
	Այլ վերամշակվող պլաստմասսա (օրինակ՝ խաղալիքներ, մեկանգամյա օգտագործման դանակ-պատառաքաղներ, ատամի խոզանակներ)	1.11	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Ապակի	Ապակե փաթեթավորում	4.96	7.88	53.51	48.36	30.68	24.00	24.00	24.00	24.00
	Այլ ապակիներ (օրինակ՝ խմելու բաժակներ, հայելային ապակիներ)	0.55	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Մետաղներ	Մետաղական փաթեթավորում	0.58	0.00	0.00	0.00	0.00	6.00	6.00	6.00	6.00
	Այլ մետաղներ (e-թավա, դանակ-պատառաքաղ, պտուտակներ)	1.92	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Այլ անօրգանական նյութեր	Ոչ վտանգավոր ՇՔԹ միայն*****	4.13	17,080.00	13,134.61	14,336.71	17,327.47	10,248.00	7,880.77	8,602.03	10,396.48
Վտանգավոր թափոններ	Կենցաղային բոլոր վտանգավոր թափոնները	0.97	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Խառը ԷԷՍԹ	ԷԷՍԹ****	1.02	3,700.00	3,000.00	3,000.00	3,700.00	2,590.00	2,100.00	2,100.00	2,590.00

	Փոքր մարտկոցներ****	0.05	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Կուտակիչներ****	1.02	0.00	0.00	0.00	0.00	3,700.00	3,000.00	3,000.00	3,700.00
Այլ	Փայտ*	0.41	0.00	263.12	137.63	136.40	0.00	0.00	0.00	0.00
	Տեքստիլ	5.41	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

Աղյուսակ 9.5. Տարանջատ հավաքված ՔԹ հոսքեր, որոնք հավաքվել են Ա. ԿԾՄՊ ԶՈԱԿ-ի և Դավարս ՍՊԸ-ի կողմից՝ արտադրման սկզբնաղբյուրում, և Բ. Մասնավոր ընկերությունների և թափոն հավաքողների կողմից, տոննա/տարեկանում, 2020-2023թթ.

Թափոնների տեսակը/Տարին		Ֆրակցիա %	2020 %	2021 %	2022 %	2023 %	2020 %	2021 %	2022 %	2023 %
			Հավաքված Ա. ԿԾՄՊ ԶՈԱԿ-ի և Դավարս ՍՊԸ-ի կողմից				Հավաքված Բ. Մասնավոր ընկերությունների և թափոն հավաքողների կողմից **			
Օրգանական թափոններ	Այգու թափոններ, տերևներ կոմպոստի համար****	12.59	0.00	0.001	0.001	0.002	0.00	0.00	0.00	0.00
	Թերթ և տպագիր	0.94	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Թուղթ և ստվարաթուղթ	Ծալքավոր ստվարաթուղթ փաթեթավորում	4.23	1.85	4.28	4.08	3.25	0.48	0.62	0.57	0.47
	Թղթե փաթեթավորում	2.29	0.00	0.00	0.00	0.00	0.25	0.33	0.30	0.25
	Այլ թուղթ (օրինակ՝ բացիկներ, կոշտ կազմով գրքեր, տոմսեր)	1.18	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Պլաստիկ	Փափուկ պլաստիկ փաթեթավորում***	11.93	0.00	0.00	0.00	0.00	0.32	0.42	0.39	0.32
	Փոփուր պոլիստիրոլ	0.15	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Կոշտ պլաստիկ փաթեթավորում***	3.49	0.00	0.27	0.31	0.20	2.74	3.57	3.27	2.70
	Այլ վերամշակվող պլաստմասսա (օրինակ՝ խաղալիքներ, մեկանգամյա օգտագործման դանակ-պատառաքաղներ, ատամի խոզանակներ)	1.11	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Ապակե փաթեթավորում	4.96	0.03	0.31	0.25	0.13	0.12	0.15	0.14	0.12
Ապակի	Այլ ապակիներ (օրինակ՝ խմելու բաժակներ, հայելային ապակիներ)	0.55	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Մետաղական փաթեթավորում	0.58	0.00	0.00	0.00	0.00	0.25	0.32	0.30	0.24
Մետաղներ	Այլ մետաղներ (e-g-թավա, դանակ-պատառաքաղ, պտուտակներ)	1.92	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Այլ անօրգանական նյութեր	4.13	100.00	100.00	100.00	100.00	60.00	60.00	60.00	60.00

Վտանգավոր թափոններ	Կենցաղային բոլոր վտանգավոր թափոնները	0.97	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Խառը ԷԷՍԹ	ԷԷՍԹ****	1.02	88.10	92.88	85.10	86.84	61.67	65.02	59.57	60.79
	Փոքր մարտկոցներ****	0.05	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Կուտակիչներ****	1.02	0.00	0.00	0.00	0.00	88.10	92.88	85.10	86.84
Այլ	Փայտ*	0.41	0.00	0.66	0.31	0.26	0.00	0.00	0.00	0.00
	Տեքստիլ	5.41	0.00	0.00	0.00	1.00	0.00	0.00	0.00	0.00

*Ճյուղեր, թփեր և հաստ ծառեր՝ կտրված և հավաքված հանրային այգիներից, ԿՇՄՊ ՅՈՒՎԿ-ի կողմից, որպես վառելիք տրված սոցիալապես անապահով ընտանիքներին:**ԶԹ հոսքերի տոկոսներ, որոնք հավաքվում են մասնավոր ընկերությունների և թափոն հավաքողների կողմից, մոտավոր են և իրական տվյալներից ցածր: Դա նշանակում է, որ հավաքված ԶԹ հոսքերի տոկոսները շատ ավելի բարձր են, քան այս աղյուսակում ներկայացված տոկոսները: ***Պետք է սահմանվի իրավական ակտ, որի հիման վրա շուկաները պարտավորվելու են հետ վերցնել պլաստիկ փաթեթավորումը: ****Նաև պետք է սահմանվի իրավական ակտ, որի հիման վրա խանութները կպարտավորվեն ընդունել օգտագործված մարտկոցներ և հին ԷԷՍԹ: ԷԷՍԹ-ն ոչ վտանգավոր և վտանգավոր ԷԷՍԹ-ի խառնուրդ է: *****Նախատեսվում է կանաչ թափոնների և ՇԶԹ-ի միայն 30%-ը հավաքել ՏՀԿ-ում՝ քաղաքացիների կողմից առաքվող: Մնացած կանաչ թափոնները, որոնք իրականում առաջանում են ԿՇՄՊ-ի կողմից, պետք է առանձին հավաքվեն ԿՇՄՊ-ի կողմից և ուղղակիորեն առաքվեն կոմպոստային գործարան: Կոմպոստի գործարանը նախատեսվում է կառուցել 2026/2028 թվականներին: Նախատեսվում է նաև, որ 2026/2028 թթ.-ին կառուցվի իներտ աղբավայր, որտեղ կտեղադրվեն վերամշակման սարքավորումներ:

Կարևոր է ընդգծել, որ «Դավարս» ՍՊԸ-ն հավաքում է 100% ՇԶԹ, խոշոր եզրաչափի թափոններ և մեծ չափերի ԷԷՍԹ առանձին, տարբեր աղբյուրներից, ինչպիսիք են տնային տնտեսությունները, հաստատությունները և առևտրային օբյեկտները: Այդ նյութերն այնուհետև տեղափոխվում են Նուբարաշենի աղբավայր, որտեղ հավաքված վերամշակելի թափոնները հեռացվում են առանց վերամշակման և խառնվում «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկի կողմից հավաքված թափոնների հետ: Թափոն հավաքողները հավաքում են այս խառը թափոնները և վաճառում այն վերամշակող ընկերություններին: Ենթադրվում է, որ ՇԶԹ, խոշոր եզրաչափի թափոններ և մեծ չափերի ԷԷՍԹ-ի մոտ 60%-ն առանձնացվել է թափոն հավաքողների կողմից և վաճառվել վերամշակող ընկերություններին: Ավելին, գնահատվում է, որ «Դավարս» ՍՊԸ-ն հավաքում է մեծ չափերի ԷԷՍԹ-ի մոտ 90%-ը, ոչ թե 100%-ը, ինչպես ՇԶԹ-ն: Այս ենթադրությունը հիմնված է այն փաստի վրա, որ խոշոր եզրաչափի թափոնների և մեծ չափերի ԷԷՍԹ-ի որոշ քանակություններ հավաքվում են թափոններ հավաքողների (վերամշակող ընկերությունների) կողմից փողոցներից, որտեղ այդ թափոնների հոսքերը վերցվում են տնային տնտեսություններից, կազմակերպություններից և առևտրի օբյեկտներից:

1. Հավաքման կետեր

2023 թվականի դեկտեմբերին ԿՇՄՊ ՀՈԱԿ-ը մեծ նվիրատվություն է ստացել ԵՄ-ից՝ 200 դեղին թափոնամաններ՝ 1100 լիտր տարողությամբ թղթի հավաքման համար, 200 նույն տարողությամբ կապույտ թափոնամաններ՝ պլաստիկ հավաքելու համար, և 200 կարմիր թափոնամաններ՝ այլումինե տարաների հավաքման համար (ԿՇՄՊ ՀՈԱԿ-ի նորությունը, քանի որ նախկինում կարմիր տարաներ չէին օգտագործում): Բացի այդ, տրամադրվել է 330 կանաչ թափոնաման՝ 1,5 մ3 տարողությամբ ապակու հավաքման համար: Ապակու հավաքումը հեշտացնելու համար նվիրատվության մեջ ներառվել են նաև երկու հատուկ բեռնատարներ: Արդյունքում հավաքման կետերի թիվը զգալիորեն աճել է՝ 135-ից հասնելով 335-ի: Ակնկալվում է, որ այս ընդլայնման արդյունքում հավաքման հզորությունը կավելանա առնվազն երեք անգամ: Ենթադրվում է, որ ապակու հավաքումն կավելանա նույնիսկ ավելի քան երեք անգամ՝ փակ թափոնամանների ներդրման շնորհիվ, ինչը կօգնի կանխել ապակե շշերի գողությունը: Ավելին, ակնկալվում է, որ այլումինե տարաների հավաքումը զգալիորեն ավելի մեծ կլինի այժմ, երբ այն ներառված է թափոնների կառավարման համակարգում: Նպատակն է հասնել այլումինե տարաների հավաքման քանակի, որը համեմատելի է պլաստիկ շշերի հետ:

Հավաքման այս աճին հասնելու և շարունակական գործունեությունը պահպանելու համար անհրաժեշտ է առնվազն 50%-ով ավելացնել ԿՇՄՊ ՀՈԱԿ-ում թափոնների տեսակավորման վարչության աշխատուժը: Ներկայումս վարչությունն ունի 41 աշխատող: Անձնակազմի ընդլայնումն Էական է հավաքման արդյունավետ ծառայություն ապահովելու համար:

ԿՇՄՊ ՀՈԱԿ-ի Թափոնների տեսակավորման վարչությունը երկարաժամկետ ծրագիր է մշակել թափոնամանների և հավաքման կետերի աճող պահանջարկը լուծելու համար: Մինչև 2029 թվականը նրանք նպատակ ունեն ավելացնել ևս 335 թափոնամաններ՝ հավաքման կետերի ընդհանուր թիվը հասցնելով 670-ի: Այս ընդլայնումը իրականացնելու արդյունքում ԿՇՄՊ-ն թերևս կարիք կունենա սահմանելու աշխատանքային Նոր գրաֆիկ՝ երկու հերթափոխով՝ շաբաթական վեց օր: Բացի այդ, նախանշվել է գործող տարաների փոխարինման երկարաժամկետ ներդրումային ծրագիր: Փոխարինումների առաջին խմբաքանակը նախատեսված է 2030 թվականին, որին կհաջորդեն փոխարինումները 2034, 2039 և 2040 թվականներին: Սովորաբար, թափոնամանների կյանքի տևողությունը մոտ 7-8 տարի է, բայց փաթեթավորման թափոնների

հավաքման համար օգտագործվողները ավելի երկար են ծառայում՝ մոտավորապես 10 տարի: Դա պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ վերամշակվող նյութերի համար նախատեսված տարաները օգտագործման ընթացքում ավելի քիչ մաշվածություն են ունենում: Ինչ վերաբերում է հավաքող բեռնատարներին, ապա դրանց կյանքի միջին տևողությունը տատանվում է 15-ից 20 տարի: Ուստի 2020 թվականին մատակարարված բեռնատարները կարող են փոխարինվել 2040 թվականին:

ԿՇՄՊ ՅՈՒԿ-ի թափոնների տեսակավորման վարչությունից պահանջվում է սկսել նոր ՔԹ հոսքերի հավաքում, այդ թվում՝ թղթե փաթեթավորում, փափուկ պլաստիկի փաթեթավորում, մետաղական փաթեթավորում, տեքստիլ, կանաչ թափոններ և Երևանի քաղաքապետարանի այգիների և պուրակների պահպանման աշխատանքների արդյունքում առաջացած փայտանյութ: Տեքստիլը կարելի է հավաքել թղթի և ստվարաթղթի կողքին, դեղին տարաներում: ԿՇՄՊ ՅՈՒԿ-ն արդեն ունի բեռնատարներ կանաչ թափոնների և փայտի հավաքման համար: Կարևոր է նշել, որ Երևանի քաղաքապետարանում առկա է բոլոր վերոհիշյալ ՔԹ հոսքերի շուկան, ինչպես մանրամասն ներկայացված է 5.3, 5.4 և 5.5 գլուխներում:

ԿՇՄՊ ՅՈՒԿ-ի թափոնների տեսակավորման բաժնի աշխատանքը պետք է կազմակերպվի երկու հերթափոխով՝ 2029 թվականին փաթեթավորման թափոնների հավաքման համար լրացուցիչ 335*4 թափոնամանների մատակարարումից հետո: Դա նշանակում է, որ աշխատողների թիվը պետք է գրեթե կրկնապատկվի:

Հավաքման կետերի ավելացմանը զուգահեռ մասնավոր հատվածը կշարունակի հավաքել փաթեթավորման թափոնները, ՇՔԹ, խոշոր չափերի ԷԷՍԹ-ն և կուտակիչները: Դա նշանակում է, որ հետևյալ աղյուսակում նախատեսված տոկոսները կարող են էլ ավելի բարձր լինել:

Ինչ վերաբերում է ԿԿԹ-ին, փոքր չափերի ԷԷՍԹ-ին և փոքր մարտկոցներին, պետք է հաստատվի նոր օրենսդրություն, որը մեծապես կաջակցի EPR-ին: Էլեկտրոնային և Էլեկտրական սարքավորումների վաճառքի խանութները, առևտրի կենտրոնները, դեղատները և այլն, պետք է պարտավորվեն հետ ընդունել օգտագործված ապրանքները, այսինքն՝ փոքր օգտագործված մարտկոցներ, փոքր օգտագործված ԷԷՍԹ, կենցաղային առողջապահական և դեղագործական թափոններ՝ Երևանի քաղաքապետարանի բնակիչներից, տնային տնտեսություններից: Այս օրենսդրությունը պետք է հաստատվի որպես միջնաժամկետ գործողություն՝ 2025-2027թթ. Համար: Դա նշանակում է, որ 2026 թվականից կարելի է ակնկալել, որ այդ ՔԹ հոսքերի քանակը խառը ՔԹ-ում կնվազի:

Աղյուսակ 9.6. ՔԹ տարանջատ հավաքման թիրախների միտումները 2025-2044 թվականներին՝ հիմնված Ա. ԿՇՄՊ ՅՈՒԿ-ի և Դավարս ՍՊԸ-ի կողմից և Բ. Մասնավոր ընկերությունների և թափոն հավաքողների կողմից իրականացված տարանջատ հավաքման տոկոսների վրա 2020-2023 թվականներին և հիմնվելով նոր 335 հավաքման կետերի ներդրման վրա 2029 թ.

Առաջնային Ֆրակցիա	Երկրորդային Ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2020 %	2021 %	2022 %	2023 %	2024 %	2025 %	2026 %	2027 %	2028 %
Օրգանական	Խոհանոցի թափոններ	33.58	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Այգու թափոններ	12.59	0.00	0.001	0.001	0.002	0.01	0.01	0.01	0.01	0.01
	Այլ կենսաբալթայվող (օրինակ՝ ոսկորներ, կենդանիների	2.75	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2020 %	2021 %	2022 %	2023 %	2024 %	2025 %	2026 %	2027 %	2028 %
	մնացորդներ, կղակք										
Թուղթ և ստվարաթուղթ	Թերթ և տպագիր	0.94	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Ծալբավոր ստվարաթղթե փաթեթավորում	4.23	2.33	4.91	4.65	3.73	10.00	11.00	12.00	13.00	14.00
	Թղթե փաթեթավորում	2.29	0.25	0.33	0.30	0.25	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
	Այլ թուղթ (օրինակ՝ բացիկներ, կոշտ կազմով գրքեր, տոմսեր)	1.18	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Պլաստիկ	Փափուկ պլաստիկ փաթեթավորում	11.93	0.32	0.42	0.39	0.32	1.00	1.10	1.20	1.30	1.40
	Փրփուր պոլիստիրոլ	0.15	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Խիտ (կոշտ) պլաստիկ փաթեթավորում	3.49	2.74	3.83	3.58	2.91	10.00	11.00	12.00	13.00	14.00
	Այլ պլաստիկներ (օրինակ՝ խաղալիքներ, մեկանգամյա օգտագործման դանակներ, ատամի խոզանակներ)	1.11	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Ապակի	Ապակե փաթեթավորում	4.96	0.15	0.46	0.39	0.25	2.00	2.10	2.20	2.30	2.40
	Այլ ապակիներ (օրինակ՝ խմելու բաժակներ, հայելային ապակիներ)	0.55	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Մետաղներ	Մետաղական փաթեթավորում	0.58	0.25	0.32	0.30	0.24	5.00	6.00	7.00	8.00	9.00
	Այլ մետաղներ (թավա, դանակ- պատառաքաղ, պտուտակներ)	1.92	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Այլ անօրգանական նյութեր	Ոչ վտանգավոր ՇՔԹ	4.13	60.00	60.00	60.00	60.00	60.00	60.00	60.00	60.00	60.00
Վտանգավոր	Կենցաղային բոլոր վտանգավոր թափոնները	0.97	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	1.00	2.00	3.00
Խառը ԷԷՍԹ	Բոլոր ԷԷՍԹ-ները՝ մարտկոց կամ բարձր լարման	1.02	61.67	65.02	59.57	60.79	65.00	65.00	66.00	67.00	68.00
	Փոքր մարտկոցներ	0.05	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	1.00	2.00	3.00
	Կուտակիչներ	1.02	88.10	92.88	85.10	86.84	90.00	90.00	90.00	90.00	90.00
Այլ	Փայտ	0.41	0.00	0.66	0.31	0.26	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
	Տեքստիլ, հագուստ, անկողնային հագուստ,	5.41	0.00	0.00	0.00	0.00	0.50	1.00	1.50	2.00	2.50

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2020 %	2021 %	2022 %	2023 %	2024 %	2025 %	2026 %	2027 %	2028 %
	վարագույր, սրբիչներ										
	Անձեռոցիկներ, հիգիենիկ անձեռոցիկներ, բամբակ և այլն	2.59	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Այլ, այլ վայրերում չկիրառելի (օրինակ՝ կաշի, կոշիկ, գորգեր, պայուսակներ, ռետինե իրեր)	2.14	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Ընդհանուր		100.00									

շարունակություն

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2029 %	2030 %	2031 %	2032 %	2033 %	2035 %	2037 %	2040 %	2043 %
Օրգանական	Խոհանոցի թափոններ	33.58	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Այգու թափոններ	12.59	0.01	0.01	0.01	0.01	0.01	0.01	0.01	0.01	0.01
	Այլ կենսաբայթայվող (օրինակ՝ ոսկորներ, կենդանիների մնացորդներ, կղանք)	2.75	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Թուղթ և ստվարաթուղթ	Թերթ և տպագիր	0.94	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Ծալավոր ստվարաթուղթ փաթեթավորում	4.23	20.00	22.00	24.00	26.00	28.00	30.00	30.00	30.00	30.00
	Թղթե փաթեթավորում	2.29	2.00	2.00	4.00	4.00	4.00	6.00	6.00	6.00	6.00
	Այլ թուղթ (օրինակ՝ բացիկներ, կոշտ կազմով գրքեր, տոմսեր)	1.18	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Պլաստիկ	Փափուկ պլաստիկ փաթեթավորում	11.93	3.00	3.00	4.00	4.00	5.00	5.00	6.00	6.00	6.00
	Փրփուր պոլիստիրոլ	0.15	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Խիտ (կոշտ) պլաստիկ փաթեթավորում	3.49	20.00	22.00	24.00	26.00	28.00	30.00	30.00	30.00	30.00
	Այլ պլաստիկներ (օրինակ՝ խաղալիքներ, մեկանգամյա օգտագործման դանակներ, ատամի խոզանակներ)	1.11	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2029 %	2030 %	2031 %	2032 %	2033 %	2035 %	2037 %	2040 %	2043 %
Ապակի	Ապակե փաթեթավորում	4.96	4.00	5.00	6.00	7.00	8.00	8.00	8.00	8.00	8.00
	Այլ ապակիներ (օրինակ՝ խմելու բաժակներ, հայելային ապակիներ)	0.55	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Մետաղներ	Մետաղական փաթեթավորում	0.58	20.00	22.00	24.00	26.00	28.00	30.00	30.00	30.00	30.00
	Այլ մետաղներ (թավա, դանակ- պատառաքաղ, պտուտակներ)	1.92	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Այլ անօրգանական կյուլֆեր	Ոչ վտանգավոր ՇՁԹ	4.13	60.00	60.00	60.00	60.00	60.00	60.00	60.00	60.00	60.00
Վտանգավոր	Կենցաղային բոլոր վտանգավոր թափոնները	0.97	4.00	4.00	5.00	5.00	6.00	6.00	7.00	7.00	7.00
Խառը ԷԷՍԹ	Բոլոր ԷԷՍԹ-ները՝ մարտկոց կամ բարձր լարման	1.02	65.00	65.00	66.00	67.00	68.00				
	Փոքր մարտկոցներ	0.05	4.00	4.00	5.00	5.00	6.00	6.00	7.00	7.00	7.00
	Կուտակիչներ	1.02	90.00	90.00	90.00	90.00	90.00	90.00	90.00	90.00	90.00
Այլ	Փայտ	0.41	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
	Տեքստիլ, հագուստ, անկողնային հագուստ, վարագույր, սրբիչներ	5.41	5.00	5.00	6.00	6.00	7.00	7.00	8.00	8.00	8.00
	Անձեռոցիկներ, հիգիենիկ անձեռոցիկներ, բամբակ և այլն	2.59	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Այլ այլ վայրերում չկիրառելի (օրինակ՝ կաշի, կոշիկ, գորգեր, պայուսակներ, ռետինե իրեր)	2.14	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Ընդհանուր		100.00									

2. Տարանջատ հավաքման շարժական և անշարժ կետեր (ՏՀԿ)

Համաձայն 2021-2023 թվականների ԲԿԹԿ ազգային ռազմավարության՝ մինչև 2025 թվականը Նուբարաշենի աղբավայրում հեռացվող ԲԹ-ը, ներառյալ կենսաթափալվող թափոնները, պետք է կրճատվեն մինչև 20 տոկոս՝ պայմանավորված արտադրվող ԲԹ-ի քանակի, դրա օգտագործման նվազմամբ և վերամշակմամբ: Նաև մինչև 2025 թվականը քաղաքացիները և տնտեսվարող սուբյեկտները սկզբնական շրջանում կտեսակավորեն արտադրված ԲԹ-ի առնվազն 10%-ը: Վերամշակումը մեծացնելու նպատակով ՏՀԿ-ների տեղադրումը խիստանհրաժեշտ է: ՏՀԿ-ն այն վայրն է (կամ շարժական կետը), որտեղ կարելի է տեղափոխել սահմանված թափոնների հոսքերը, ներառյալ ՎԿԹ, առանց քաղաքացիներից վճարումներ գանձելու: Ընդունումը պետք է լինի

անվճար, եթե թափոնների քանակը բնորոշ է և համեմատելի է տնային տնտեսությունների կողմից առաջացած քանակի հետ: ՏՀԿ ընդունման համար սահմանվում են թափոնների հետևյալ հոսքերը.

- Խոշոր եզրաչափի թափոններ,
- Կանաչ թափոններ (օրինակ՝ այգիներում և զբոսայգիների հատումներից, ներառյալ խոտը և տերևները),
- Փաթեթավորման թափոններ (ներառյալ հատուկ թափոնների հոսքերի թափոնները, ինչպիսիք են մետաղները, ապակե պլաստմասսա, թուղթ և ստվարաթուղթ, փայտ),
- Վտանգավոր թափոններ տնային տնտեսություններից (ներառյալ թափոնների հատուկ հոսքերից, ինչպիսիք են ԷԷՍԹ, օգտագործված մարտկոցները և կուտակիչները, յուղերը, բժշկական և դեղագործական թափոնները):

ՏՀԿ-ներում ԿԿԹ-ի հավաքման համակարգը հաճեցած կլինի թափոնների հավաքման համար նախատեսված տարաներով, ինչպիսիք են մարտկոցները, կուտակիչները, փոքր քանակությամբ դեղագործական թափոններ, ներկերի և լաբերի ներկված փաթեթավորում, լվացող միջոցներ, թունաքիմիկատներ, թափոն յուղեր, ԷԷՍԹ, անվադողեր և այլն: Կիրականացվի վերապատրաստված անձնակազմի կողմից: Պետք է ապահովել, որ ՏՀԿ-ներում հավաքված ամբողջ թափոնները հանձնվեն միայն գրանցված և լիցենզավորված օպերատորներին, որոնք ունեն համապատասխան թափոնների տեղափոխման/մշակման վավեր թույլտվություն:

ՏՀԿ-ները պետք է տեղակայվեն փակ և ցանկապատված տարածքներում և հաճեցած լինեն ոչ վտանգավոր (աղբյուրից առանձնացված) և ԿԿԹ (ներառյալ ԷԷՍԹ, մարտկոցներ և կուտակիչներ) համար նախատեսված տարաներով: Հնարավորության դեպքում բոլոր թափոնամանները, առնվազն վտանգավոր թափոնների համար նախատեսված տարաները, պետք է տեղադրվեն տանիքի տակ՝ փակվող կոնտեյներով:

Տեղակայումը և տեղանքի հզորությունը գնահատելիս խորհուրդ է տրվում գնահատել տեղում թափոնների փոխանակման կետերի տեղադրման հնարավորությունը, այսինքն՝ ենթակառուցվածք՝ թափոնների վերաօգտագործման և դրանց պահեստավորման համար նախապատրաստելու համար:

Առաջարկվում է Երևանում տեղադրել երեք անշարժ ՏՀԿ (2 տիպային և մեկ կենտրոնական) գումարած հինգ շարժական ՏՀԿ, որոնք պետք է տեղադրվեն որպես միջնաժամկետ գործողություն 2025-2026 թվականներին: Դա նշանակում է, որ բոլոր երեք անշարժ ՏՀԿ-ները և հինգ շարժական ՏՀԿ-ները կգործեն 2027 թվականից: Երկու տիպային ՏՀԿ՝ 2,500-5,000 մ² մակերեսով, կարող են տեղակայվել բարձր բնակեցված շրջաններում: Երրորդ ՏՀԿ-ը պետք է ստեղծվի Նուբարաշենի աղբավայրի մոտ՝ 5000-10000մ² մակերեսով: Այս ՏՀԿ-ը պետք է դիտարկվի որպես կենտրոնական ՏՀԿ, որտեղ կիրականացվեն լրացուցիչ գործողություններ, բացի ժամանակավոր պահեստավորումից, ինչպիսիք են ԷԷՍԹ-ի վերանորոգումը, թղթի, ստվարաթղթի, պլաստիկի և ալյումինե տարաների վերանորոգումը, ՊԷՏ մշակումը, ճյուղերի մանրացումը կոմպոստից առաջ, անվադողերի մանրացումը, ներքևակի մանրացում, ՇՔԹ մշակումը և այլն: Այս գործողությունները կատարելու համար անհրաժեշտ կլինի լրացուցիչ սարքավորում, ինչպիսիք են պահոցների մեքենան, պերֆորատորը ՊԷՏ-ի համար, ճյուղերի համար մանրացնող սարքը, անվադողերի համար մանրացնող սարքը, ներքևակի ջարդիչը, ՇՔԹ-ի համար ջարդիչը և այլն: 2031-2032 թվականներին պետք է կառուցվեն երեք անշարժ ՏՀԿ-ներ՝ որպես երկարաժամկետ գործողություն: Վերջին երկու ոչ շարժական ՏՀԿ-ները պետք է կառուցվեն 2037-2038

թվականներին: ՏՀԿ-ների թիվը պետք է լինի մոտավորապես 8, քանի որ Երևանի քաղաքն ունի 12 վարչական շրջան, իսկ ՏՀԿ-ները պետք է մոտ լինեն բնակեցված բնակավայրերին:

2033 թվականից սկսած ԶԹ-ի տարանջատ հավաքման թիրախները սահմանվում են՝ հիմնվելով 6 անշարժ ՏՀԿ-ների (3-ով ավել՝ 2027 թվականի համեմատ) և 8 շարժական ՏՀԿ-ների (3-ով ավել՝ 2027 թվականի համեմատ) շահագործման վրա: 2039 թվականից սկսած ԶԹ-ի տարանջատ հավաքման նպատակները սահմանվում են 8 անշարժ ՏՀԿ-ների (2-ով ավել՝ 2033-ի համեմատ) և 11 շարժական ՏՀԿ-ների (3-ով ավել՝ 2033-ի համեմատ) շահագործման հիման վրա:

Աղբի ոչ ֆորմալ հավաքումը Հայաստանում, ինչպես տարածաշրջանի բոլոր երկրներում, սովորական երևույթ է: Աղբ հավաքողները գործում են ոչ պաշտոնական, և դա ստեղծում է տարբեր խնդիրներ, որոնք նոր համակարգը պետք է նվազեցնի կամ գոնե մեղմացնի: Աղբահանությունը շատ կարևոր գործունեություն է տեղական տնտեսությունների համար, քանի որ այն եկամուտ է բերում բավականաչափ տնային տնտեսությունների մի շարք բյուջեներ պահպանելու համար, հատկապես ցածր եկամուտ ունեցող տարածքների համար: Այսպիսով, ոչ ֆորմալ վերամշակողների (աղբ հավաքողներ/թափոններ հավաքողներ) պաշտոնականացումը, որը կպարտադրի նոր համակարգը, ներառելով աղբ հավաքողներին ՏՀԿ-ներում աշխատելու համար, կարող է դիտարկվել որպես դրական սոցիալական ազդեցություն ունեցող ևս մեկ գործոն: Արդյունքներից մի քանիսը կլինեն այն, որ աղբ հավաքողներն ավելի համակարգված և արդյունավետ կաշխատեն ավելի լավ և անվտանգ աշխատանքային միջավայրում: Նրանց եկամուտներն ավելի ապահովված կլինեն, և զուգահեռաբար կխուսափեն քաղաքով մեկ տարածված աղբից: Արդյունավետ մասնագիտական հաղորդակցությունը Եական նշանակություն ունի թափոնների կառավարման հայեցակարգերը խթանելու համար, որպեսզի դրանք ավելի լայն ընդունելություն ստանան:

ՏՀԿ-ները սովորաբար ղեկավարվում են տեղական իշխանությունների կողմից, որոնք որոշում են, թե ինչ կարելի է ընդունել տեղում և որոնք ապահովում են կենցաղային թափոնների մի շարք հոսքերի հեռացման հարմարություններ: Եվրոպայում ՏՀԿ-ների մեծ մասի միջին հզորությունը տարեկան 7500 տոննա է: ՏՀԿ-ների առաջարկվող հզորությունը 10,000 տոննա/տարեկան է: Նաև ՏՀԿ-ը պետք է կատարի հետևյալ պահանջները.

- Առավելագույն ջրիվաճառ ավազանի շառավիղը պետք է լինի 5 կմ քաղաքներում և 8 կմ գյուղական վայրերում,
- Քաղաքային բնակավայրերում բնակիչների մեծամասնության համար մինչև ՏՀԿ մեքենա վարելու առավելագույն ժամանակը 10-20 րոպե,
- Սպասարկվող բնակիչների առավելագույն թիվը՝ 120,000,
- Տնային տնտեսությունների առավելագույն թիվը՝ 50000:

ՏՀԿ-ների համար տեղանքի ընտրությունը ենթակա է քաղաքապետարանի ճարտարապետության և քաղաքաշինության վարչությանը: Աշխատանքների վերահսկումը ենթարկվելու է քաղաքապետարանի շինարարության և բարեկարգման վարչության, ԿՇՄԴ-ի, Նախագծային ընկերության և շրջակա միջավայրի պահպանության վարչությանը: Տեղանքի ընտրության պայմանները սահմանված չեն ազգային կամ ԵՄ օրենսդրությամբ: Այնուամենայնիվ, խորհուրդ է տրվում, որ այս հաստատությունը լինի մոտակա՝ առողջապահական հաստատություններից, դպրոցներից, մանկապարտեզներից, թափոնների ամբարներից առնվազն 300 մ հեռավորության վրա:

Ընդհանուր առմամբ, սովորական պարզ ՏՀԿ-ն կարելի է բաժանել մի քանի ոլորտների.

1) ՏՀԿ-ի մուտք-ելքի գոտու տարածքը, որում թափոնները վերցվում են տեսողական զննումների և մուտքային նյութի կշռման ընթացակարգով: Այդ նպատակով անհրաժեշտ հարմարությունների խումբը բեռնատար տնակն է, որտեղ տեղ կա կոնտեյներային տիպի աշխատողների համար: Ստացված 200 կգ-ից ավելի զանգվածի թափոնը կշռելու համար ՏՀԿ-ի մուտքի մոտ կօգտագործվի 30 տոննա կշռող կամուրջ, իսկ 200 կգ-ից ցածր զանգվածների համար՝ մուտքի մոտ՝ համապատասխան հատակի կշեռք:

2) Քաղաքացիների և ԿՇՄՊ ՅՈՒԿ-ի կողմից բերված վերամշակման ենթակա և այլ նյութերի բեռնաթափման, տեսակավորման և ժամանակավոր պահպանման տարածքը պարունակում է հովանոց՝ դասավորված և համալրված այդ նյութերի պահեստավորման տարաներով:

3) Թափոնների հատուկ հոսքերի և մեծածավալ կենցաղային ոչ վտանգավոր թափոնների պահեստավորման տարածք, որը պահվում է մեծ տարաներում, որոնք կարող են ծածկված լինել:

4) Քաղաքացիների, ԿՇՄՊ ՅՈՒԿ-ի կամ փոքր մասնավոր և իրավաբանական անձանց կողմից բերված վտանգավոր կենցաղային թափոնների պահեստավորման տարածք, որոնք հատուկ պահվում են հատուկ պահեստներում՝ ծածկի տակ: ԿՎԹ-ի հավաքումը և ժամանակավոր պահպանումը պետք է տեղի ունենա փակ պայմաններում՝ շրջակա միջավայրի պահպանության համապատասխան միջոցառումների կիրառմամբ՝ կախված թափոնների վտանգավոր բնութագրերից:

ՏՀԿ-ի շահագործման համար պետք է տրամադրվի հետևյալ ենթակառուցվածքը, և՛ սովորական պարզ ՏՀԿ-ները, և՛ Կենտրոնական ՏՀԿ-ները պետք է ունենան.

- Մուտքի ճանապարհ՝ 6մ լայնությամբ,
- Նվազագույն 2,8 մ բարձրության պարիսպ՝ բավարար լայնությամբ մուտքի դռնով, որը կարող է կողպվել (տրանսպորտային միջոցների դարպաս և դարպաս՝ հետիոտների համար),
- Պորտերհաուս (հաստատուն շենք կամ կոնտեյներ) ջեռուցմամբ, խմելու ջրով, տաք ջրով և սանիտարական հարմարություններով,
- Մանիպուլյատիվ սարահարթ տեղում,
- Մարդատար և աշխատողների տրանսպորտային միջոցների կայանատեղի,
- Ավտոկանգառ շարժական ՏՀԿ-ների համար (կենտրոնական ՏՀԿ-ում),
- Ներքին ճանապարհներ,
- Վարչական շենք,
- ՏՀԿ-ին պատկանող սարքավորումների (առաքելակ, սահող բեռնիչ) պահեստավորման համար նախատեսված արկղեր,
- Կենսաթափոններով, ՇՔԹ, խոշոր եզրաչափի թափոններով, ԷԷՍԹ, անվադողներով, կերակուրի յուղերով, կենցաղային վտանգավոր թափոններով և այլն թափոնամաններ պահելու համար հովանոցներով տուփեր,
- Վերամշակվող նյութերով տարաների պահպանման հովանոց,
- Քաղաքային ջրամատակարարման ցանցից ջրի ջրամատակարարման ցանց,
- Հրդեհային պաշտպանության հիդրանտային ցանց,
- Քաղաքային կոյուղու ցանցին միացված կոյուղու ցանց,
- Անձրևի կոյուղի՝ թեթև նավթամթերքների բաժանարարով,
- Հրդեհային փախուստ,
- Կանաչ գոտի,
- Էլեկտրական կայանքներ և պաշտպանություն մթնոլորտային արտանետումներից,
- Լուսավորություն,

- ՏՀՏ կայաններ և կայաններ համակարգչային սարքավորումների և տեսահսկման ու հեռախոսային կապի էլեկտրոնային ազդանշանների փոխանցման համար:

Նախատեսվում է, որ Կենտրոնական ՏՀԿ-ը կունենա լրացուցիչ հետևյալ հարմարությունները.

1) ԿՇՄՊ մեքենաների կամ բնակիչների կողմից բերված երկրորդական հումքի (թուղթ, ստվարաթուղթ, պլաստմասսա և այլուրիշ տարաներ) բեռնաթափման, տեսակավորման և ժամանակավոր պահպանման տարածք, որը պարունակում է մեկ տեխնոլոգիական միավոր կազմող հարմարություններ, կահավորված կլիմի ԴԵՏ պերֆորատորով:

2) Ապամոնտաժման և վերամշակման կենտրոնի տարածք, որը նախատեսված կլիմի.

- փակ տարածք ԷԷՍԹ-ի վերանորոգման և վերանորոգված արտադրանքի վաճառքի համար,
- բաց արկղեր հովանոցով՝
- ճյուղերի մանրացում կոմպոստացումից առաջ,
- փայտե արտադրանքի մանրացում,
- անվադողերի մանրացում,
- ներքնակի մանրացում,
- պլաստիկի մանրացում,
- պլաստիկի, թղթի, մետաղի և փայտի առանձնացում ՇՔԹ-ից բետոնի ջարդիչով և այլն:

Ոչ շարժական ՏՀԿ ստեղծելու անհրաժեշտ ժամանակը մոտավորապես 1,5-2 տարի է: Երեք ամիս է անհրաժեշտ տեղանքի ընտրության և հիդրոտեխնիկական հետազոտության համար: Կոնցեպտուալ նախագծի պատրաստման համար պահանջվում է մեկ ամիս: Մեկ ամիս է պահանջվում մանրամասն/տեխնիկական նախագծի վերաբերյալ տեղական իշխանությունների կողմից առարկություն չստանալու համար: Մանրամասն նախագծի պատրաստման համար անհրաժեշտ է մեկ ամիս: Մանրամասն նախագծմանը զուգահեռ, անհրաժեշտության դեպքում լիցենզավորված ընկերության կողմից պետք է մշակվի Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատում (ՇՄԱԳ): Ըստ ԵՄ օրենսդրության, մինչ այդ պետք է կատարվի սերինինգի զեկույցը, պետք է գնահատվի ՇՄԱԳ պահանջը: Համաձայն ԵՄ երկրներում պրակտիկայի՝ ՏՀԿ-ներից արտանետումները բավականին ցածր են ԵՄ օրենսդրությամբ սահմանված համապատասխան շեմերից և դժվար թե զգալի բնապահպանական հետևանքներ առաջացնեն: Համաձայն Եվրոպայում գործող ՏՀԿ-ների նախնական հետազոտությունների հաշվետվությունների, ՇՄԱԳ-ի իրականացման պահանջ չկա, և, հետևաբար, ՇՄԱԳ զեկույցի պատրաստման պահանջ չկա: Պարտադիր լինելու դեպքում, Հայաստանի Հանրապետության (ՀՀ) օրենսդրությամբ ՇՄԱԳ-ի համար անհրաժեշտ ժամկետը 2 ամիս է՝ ներառյալ առանց առարկության դիմումը: Շինարարության թույլտվություն կարելի է ստանալ միայն այն դեպքում, եթե ՇՄԱԳ-ի և մանրամասն նախագծման վերաբերյալ առարկություններ չստացվեն: Հաշվի առնելով վերը նշված բոլոր քայլերն ու անհրաժեշտ ժամանակը, նշանակում է, որ շինարարության թույլտվությունը կարելի է ստանալ գրեթե մեկ տարում: Աշխատանքների մրցութային ընթացակարգը տևում է առնվազն 1 ամիս: Աշխատանքները և սարքավորումների մատակարարումը կարող է տևել մոտ 6-9 ամիս: Գումարած, մեկ ամիս շահագործման թույլտվություն ստանալու համար: Դա նշանակում է, որ առաջին երեք անշարժ ՏՀԿ-ները կարող են կառուցվել և գործարկվել 2027 թվականին ամենաշուտը:

Անշարժ ՏՀԿ և շարժական ՏՀԿ (ՇՏՀԿ) սարքավորումները նախատեսված են միայն քաղաքային թափոնների համար: Թափոնների տեսակները, որոնք սովորաբար թույլատրվում է ընդունել ՏՀԿ-ում, հետևյալն են.

- թղթի և ստվարաթղթե փաթեթավորում;
- մետաղական փաթեթավորում (ըմպելիքների և սննդի տարաներ);
- պլաստիկ փաթեթավորում (ՊԵՏ շշեր, ճաշ պատրաստելու յուղի տարաներ);
- ապակե փաթեթավորում (օրինակ՝ դատարկ շշեր, բանկա, ապակե կոսմետիկայի փաթեթավորում);
- վտանգավոր նյութերի մնացորդներ պարունակող կամ դրանցով աղտոտված փաթեթավորում,
- շարժիչի յուղի, լվացող միջոցների և մշակաբույսերի պաշտպանության միջոցների տարաներ;
- ճնշման տակ անփայլուն տարաներ;
- օգտագործված ավտոմեքենայի կամ կենցաղային հրդեհաշիջման ժամկետանց կրակմարիչներ,
- ավտոմեքենայի, մոտոցիկլետի կամ հեծանիվի անվադողեր.
- բետոն, աղյուսի կոպիճ, կերամիկա, սալիկներ, որոնք հանդիսանում են ինքնուրույն կատարված վերանորոգման աշխատանքներից կոմունալ թափոններ.
- ապակիներ (պատուհանների և դռների անգույն ապակեպատում) և հայելիներ;
- հագուստ և տեքստիլ (վերմակներ, վարագույրներ, սփռոցներ և այլն);
- տեքստիլ փաթեթավորում (օրինակ՝ ջուտի պայուսակներ);
- լուծիչներ, թթուներ և ալկալիներ (կառուստիկ նյութեր);
- ֆոտոթիմիական նյութեր;
- մշակաբույսերի պաշտպանության միջոցներ;
- ճաշ պատրաստելու յուղ և ուտելի ճարպեր;
- օգտագործված շարժիչի յուղ կամ շարժիչի յուղ, որն անցել է ժամկետի ավարտը.
- ներկ, ներկերի փաթեթավորում, ներառյալ վտանգավոր նյութեր պարունակող ներկերի փաթեթավորում. վտանգավոր նյութեր պարունակող սոսինձ և սոսինձ փաթեթավորում;
- տպիչի թանաք, տոներ;
- CD և DVD սկավառակներ;
- սոսինձներ և խեժեր, ներառյալ վտանգավոր նյութեր պարունակող սոսինձներ և խեժեր.
- կապող նյութեր և խեժեր և կապող նյութեր և վտանգավոր նյութեր պարունակող խեժեր,
- լվացող միջոցներ (արտադրողի միավորի փաթեթավորման մեջ);
- վտանգավոր նյութեր պարունակող փայտ;
- փայտ, այսինքն՝ փայտե տուփեր, տախտակներ և այլն;
- պլաստիկ թափոններ՝ ծաղկամաններ, դուլեր, պատուհանների տուփեր, ամաններ, պարտեզի կահույք, խաղալիքներ և այլն;
- մետաղական թափոններ - հեծանիվների շրջանակներ, հեծանիվների անիվներ, կախիչներ, սարքավորումների պատյաններ, դռների բռնակներ, մետաղական մասեր և այլն;
- յուսման ցանցերի խողովակներ կամ լամպեր, էներգախնայող լամպեր, սնդիկի մեջ ապակու ջերմաչափեր;

- հովացման և օգորակման սարքեր, օրինակ. սառնարաններ, սառնարաններ, կենցաղային օգորակման սարքեր;
- էլեկտրական և էլեկտրոնային սարքավորումների թափոններ, օրինակ. ռադիոընկերություններ և հեռուստացույցներ, որոնք պարունակում են սնդիկի լամպեր, աման լվացող մեքենաներ, գազի և էլեկտրական կաթսաներ, մոնիտորներ.
- լվացքի մեքենաներ, փոշեկուլներ, CD և DVD նվագարկիչներ;
- կուտակիչներ և մարտկոցներ;
- ժամկետանց դեղորայք;
- ոչ բժշկական թափոններ, որոնք առաջանում են մասնավոր տնային տնտեսություններում՝ դեղորայքի ներարկման և արյան մակարդակի մոնիտորինգի արդյունքում, մասնավորապես՝ ասեղներ և ներարկիչներ,
- խոշոր եզրաչափի թափոններ, կահույք;
- կենսաբայթայվող թափոններ (օրինակ՝ խոտ և տերևներ);
- և ցանկացած այլ քաղաքային թափոնների ֆրակցիաներ:

Թափոնների տեսակները, որոնք չեն թույլատրվում ընդունել ՏՀԿ-ներում, հետևյալն են.

- այլ թափոններ, բացառությամբ քաղաքային թափոնների, ինչպիսիք են ռադիոակտիվ թափոնները, կենդանիների թափոնները, պայթուցիկները, զենքերը, կյանքի վերջում գտնվող մեքենաները և այլն;
- խառը քաղաքային թափոններ;
- ասբեստ պարունակող նյութեր;
- խեժային թուղթ, բրեզենտներ և շինարարական պոլիստիրոլ;
- փաթեթավորման թափոններ, որոնք վնասված են այնքանով, ինչն առաջացնում է փաթեթավորման ներսում նյութերի արտահոսք;
- թափոններ այն քանակներով, որոնք ցույց են տալիս, որ թափոնները առաջացել են ձեռնարկատիրական գործունեության ընթացքում:

Չի թույլատրվում նաև ՏՀԿ բերել բիզնես գործունեությունից առաջացած ցանկացած թափոն, որի նկատմամբ կիրառվում են թափոնների կառավարման առանձին օրենքներ: Վտանգավոր թափոնները կարող են ընդունվել միայն օրիգինալ փաթեթավորմամբ:

Փաթեթավորում պահանջող թափոնները պետք է լինեն ամուր և չվնասված փաթեթավորման մեջ՝ օրիգինալ պիտակով, որը թույլ կտա նույնականացնել թափոնները ՏՀԿ-ին փոխանցելու ժամանակ: Օգտագործված կերակուրի յուղը տնային տնտեսություններից և նմանատիպ ձեռնարկություններից և այգեգործական գործիքներից ստացված յուղը կարող են վերադարձվել ՏՀԿ փակ և չվնասված փոխարինող փաթեթավորմամբ՝ առանց օրիգինալ պիտակների: Քաղաքապետարանը կարող է տնային տնտեսությունների համար տրամադրել 3 լիտրանոց դուլյեր օգտագործված կերակուրի յուղերի և ձեթերի համար, նաև մարտկոցների հավաքման տուփ, որոնք հասանելի կլինեն ՏՀԿ-ում անվճար: Կենսաբայթայվող թափոններն ընդունվում են մեծ քանակությամբ: Թափոնները պետք է տոպրակներից կամ այլ փաթեթավորումից դուրս դրվեն նշված տարայի մեջ: ՏՀԿ-ը չպետք է ընդունի կոռպերատիվների, բնակարանային համայնքների և այլնի կենսաբայթայվող թափոնները:

Շարժական ՏՀԿ-ները, այսպես կոչված, ՇՏՀԿ-ները հատուկ հարմարեցված և պիտակավորված մեքենաներ են, որոնք նախատեսված են տնային տնտեսություններից անվճար հավաքելու

քաղաքային թափոնները, ներառյալ վտանգավոր թափոնները: ՇՏՀ-ները կարող են գործել՝ հիմնվելով հավաքման համակարգի վրա, շաբաթական ամեն օր: Առաջարկվում է ՇՏՀ-ը գործել շաբաթը վեց օր՝ երկուշաբթի-շաբաթ, օրական 8 ժամ, կանգ առնելով նշված ժամերին քաղաքի տարածքում գտնվող նշանակված վայրերում (ընտրված քաղաքապետարանի իշխանությունների և ԿՇՄՊ ՀՈԱԿ-ի կողմից): Յուրաքանչյուր վայրում կանգառի գնահատված ժամանակը կարող է լինել 90 րոպե: Այս տվյալների հիման վրա օրական չորս վայրում կարող է այն գործել: Երևանի քաղաքային իշխանությունները պարտավոր են ԿՇՄՊ ՀՈԱԿ-ի հետ մեկ ամիս առաջ սահմանել ժամանակացույց՝ նախատեսված վայրերով, և հրապարակել այն: Ժամանակացույցը և գտնվելու վայրը պետք է խստորեն պահպանվեն: Քաղաքացիները պետք է պատշաճ և ժամանակին տեղեկացված լինեն. պետք է խուսափել ուշացումներից և շփոթություններից:

Շարժական ՏՀ-ներում հավաքված թափոնները պետք է անվճար ընդունվեն բնակիչներից: Ամեն անգամ, մինչև աղբն ընդունելը, այն պետք է գնսվի և դասակարգվի: Այնուհետև այն պետք է կշռվի և թափվի այդ տեսակի թափոնների պահեստավորման համար նախատեսված տարայի մեջ: Ոչ վտանգավոր թափոնները բնակիչները պետք է տեղափոխեն տարաներով: Վտանգավոր թափոնները պետք է վերցնի շարժական ՏՀ-ի աշխատողը, որը չափում է դրանք և կտրոն է տալիս հանձնողին: Աշխատողները պետք է պահեն յուրաքանչյուր ՇՏՀ-ում հավաքվող քաղաքային թափոնների օրական տեսակների և քանակների գրանցամատյան՝ աղբը հանձնող բնակիչների թվի հետ միասին: Աշխատողները պետք է պատշաճ պատրաստվածություն ունենան վտանգավոր ապրանքների հետ վարվելու և փոխադրելու համար՝ համապատասխան ազգային օրենսդրության համաձայն:

Թափոնները և ՎԿԹ-ն բնակիչներից հավաքելու համար ընտրված մեքենան պետք է համապատասխանի ազգային օրենսդրությամբ սահմանված վտանգավոր թափոնների տեղափոխման համար նախատեսված տրանսպորտային միջոցների կառուցման և հաստատման տեխնիկական պահանջներին: ԿԿԹ նախագծի թիմը խորհուրդ է տալիս Փարիզում շահագործվող մեքենան, այսպես կոչված եռամոբիլը, կիրառել Երևանում: Փոխակերպված կցասայլը կարող է գործել որպես ՇՏՀ՝ բնակիչներին թույլ տալով իրենց իրերը և վտանգավոր թափոնները դնել այդ նպատակով հատուկ նախատեսված և տարբեր տեսակի թափոնների համար հարմարեցված տուփերում և արկղերում՝ տեսակավորման և վերամշակման խթանման նպատակով: Բնակիչներից կենցաղային վտանգավոր թափոնները հավաքելու համար ընտրված փոխադրամիջոցը պետք է համապատասխանի ազգային օրենսդրությամբ սահմանված վտանգավոր թափոնների տեղափոխման համար տրանսպորտային միջոցների կառուցման և հաստատման տեխնիկական պահանջներին:

Արտադրական յուղը և կերակուրի յուղը ներառված են կենցաղային վտանգավոր թափոնների ՔԹ կազմի մեջ: Այս յուղերը նույնպես առանձին կհավաքվեն ՇՏՀ-ներում:

Աղյուսակ 9.7. Անշարժ ՏՀ-ների բաշխումը Երևանում

No	Վարչական շրջանը	Ընդգրկված բնակչության ընդհանուր թիվը 2022	Ընդհանուր ծածկված տարածքը, կմ. ²
1. Ստանդարտ ՏՀ	Նոր-Նորք և Նորք Մարաշ	147,000	18.87
2. Ստանդարտ ՏՀ	Ավան և Զանաբեռ Չեյթուն	129,000	15.85
3. Ստանդարտ ՏՀ	Արաբկիր	114,900	13.25

4. Ստանդարտ ՏՀԿ	Կենտրոն	127,000	13.35
5. Ստանդարտ ՏՀԿ	Այափնյակ և Դավթաշեն	155,700	32.34
6. Ստանդարտ ՏՀԿ	Մալաթիա Սեբաստիա	142,100	25.16
7. Ստանդարտ ՏՀԿ	Շենգավիթ	142,200	40.60
8. Կենտրոնական ՏՀԿ	Էրեբունի և Նուբարաշեն	141,000	65.74

Ոչ շարժական և շարժական ՏՀԿ-ների լուսանկարները ներկայացված են Հավելված 12-ում:

ՏՀԿ-ի գործունեությունը կարող է հաստատվել յուրաքանչյուր աշխատանքային օր երկու հերթափոխով՝ ժամը 8:00-ից 20:00-ն, կամ մեկ հերթափոխով՝ 13:00-20:00: Երկու դեպքում էլ ՏՀԿ - երը պետք է աշխատեն ամեն շաբաթ՝ առնվազն ժամը 10:00-19:00: Առաջարկվում է աշխատել մեկ հերթափոխով: Պաշտպանությունը պետք է ներգրավված լինի ամեն օր 24 ժամ:

Սովորական ՏՀԿ-ի համար աշխատողների թիվը 7 է մեկ հերթափոխում կամ 12 յուրաքանչյուր երկու հերթափոխում: Կենտրոնական ՏՀԿ -ի աշխատակիցների թիվը մեկ հերթափոխի համար 12 է կամ երկու հերթափոխում՝ 20: Բջջային ՏՀԿ -ի աշխատակիցների թիվը մեկ հերթափոխի համար 2 է կամ երկու հերթափոխում՝ 4:

9.2.2.2 Կենսաթափոնների տարանջատ հավաքում սկզբնաղբյուրում առաջնային տարանջատում

Երևան քաղաքում ԶԹ կառավարման ներկայիս վիճակը ցույց է տալիս, որ դեռևս քաղաքային թափոնների մեծ մասը, ներառյալ կենսաթափոնները, գտնվում են Էրեբունի վարչական շրջանի Նուբարաշենի ոչ սանիտարական աղբավայրում՝ առանց նախնական մաքրման: Համակարգը գործում է նվազագույն ծախսերով, որոնք ներառում են հավաքում, տեղափոխում և հեռացում չհամապատասխանող աղբավայրում:

Փոփոխությունները, ինչպիսիք են ԶԹ-ի առանձին հավաքման և հեռացման ավելի խիստ կանոնակարգերի ներդրումը և 2021-2023 թվականների ԶԿԹԿ ազգային ռազմավարության հրապարակումը վերջին տարիներին բարելավել են ԶԹ-ի այլընտրանքային մաքրման հեռանկարները: Այս փոփոխությունները համապատասխան են Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագրով (ՀԸԳՀ՝ ստորագրված 24.11.2017թ.) ընդունված Եվրոպական համայնքի ԹԿ ռազմավարությանը, որտեղ թափոնների նվազագույնի հասցնելն ամենանախընտրելին է, իսկ չմշակված թափոնների՝ աղբավայր հեռացումը՝ ամենանվազ նախընտրելի տարբերակը: Համաձայն ՀԸԳՀ-ի՝ մինչև 2024 թվականը Երևանի քաղաքապետարանը պետք է ստեղծի համակարգ, որը կապահովի համապատասխան թափոնների մշակում՝ աղբավայրեր դրանք հեռացնելուց առաջ:

Համաձայն ԶԿԹԿ ազգային ռազմավարության՝ Երևանի քաղաքապետարանը մինչև 2025 թվականը պետք է նվազեցնի աղբավայր հեռացվող կենսաթափաթափող քաղաքային թափոնների ընդհանուր ծավալի մինչև 20%-ի չափով (դա կազմում է կշռի մոտ 10%-ը):

ԶԿԹԿ-ի ռազմավարության և ՀԸԳՀ-ի պահանջները բավարարելու համար տեղական իշխանությունները պետք է կիրառեն խոշոր համակարգեր՝ իրենց կողմից հեռացվող թափոնների կենսաթափաթափող պարունակությունը նվազեցնելու համար, և ակնկալվում է, որ մոտ ապագայում զգալիորեն կավելանան քաղաքային թափոնների վերամշակումը, կոմպոստացումը և մշակումը:

Այսպիսով, ՔԹ-ը կպահանջի մշակման որոշակի ձև՝ շրջակա միջավայրի վրա իր բացասական ազդեցությունները նվազեցնելու համար:

2018 թվականին փոփոխված ԹՇԴ-ն ներմուծեց ավելի խիստ կանոններ՝ երաշխավորելու թափոնների հոսքերի տարանջատ հավաքումը, ներառյալ կենսաթափոնները (2023 թվականի դեկտեմբերի 31-ից սկսած): Միևնույն ժամանակ, այն կոչ է արել չնետել կենսաթափալվող թափոնները աղբավայր և չայրել, և մինչև 2035 թվականը բարձրացնել վերամշակման ընդհանուր թիրախները մինչև 65%: Կենսաթափոնները կազմում են ԵՄ-ում քաղաքային թափոնների մեկ երրորդը՝ այդպիսով ներկայացնելով ամենամեծ բաղադրիչը քաղաքային թափոնների. Զետևաբար, քաղաքապետարանների համար գործնականում անհնար է դարձել հասնել 65% վերամշակման թիրախին՝ առանց կենսաթափոնների մարտահրավերին անդրադառնալու:

ԹՇԴ-ն նաև նշում է, որ տարանջատ հավաքված կենսաթափոնները չեն կարող այրվել: Լրացուցիչ սահմանափակումները բխում են ԵՄ աղբավայրերի 1999/31/EC դիրեկտիվից, որը փոփոխվել է (ԵՄ) 2018/850 դիրեկտիվով, որը պահանջում է, որ մինչև 2035 թվականը քաղաքային թափոնների ոչ ավելի, քան 10%-ը կարող է հայտնվել աղբավայրերում և արգելում է տարանջատ հավաքված թափոնների ֆրակցիաների տեղադրումը աղբավայր: Նախատեսվում է, որ Երևանի քաղաքապետարանը կհասնի ԵՄ աղբավայր հեռացման առավելագույն ծավալին՝ գոյացած ՔԿ թափոնների 10% առնվազն մինչև 2040 թվականը: ԵՄ անդամ չհանդիսացող երկրների համար վերոնշյալ ժամկետի 5 տարով երկարաձգումը կարող է ողջամիտ մոտեցում լինել:

Կենսաթափոնների սահմանումը տրված է Եվրոպական խորհրդարանի և խորհրդի 2018 թվականի մայիսի 30-ի 2018/851 դիրեկտիվով, որը փոփոխվել է թափոնների մասին 2008/98/ԵՉ դիրեկտիվով (հոդված 1(3)(բ)): Նշված է, որ կենսաթափոնները ներառում են այգիների կենսաթափալվող թափոններ, սննդամթերքի և խոհանոցի թափոններ տնային տնտեսություններից, գրասենյակներից, ռեստորաններից, առևտրի օբյեկտներից, ճաշարաններից, սննդի ծառայություններից և սննդի վերամշակման գործարանների համադրելի թափոններից:

Փոփոխված ԹՇԴ-ն պահանջում է կենսաթափոնների տարանջատ հավաքում կամ վերամշակում սկզբնաղբյուրում (2018/851/ԵՄ դիրեկտիվ, §10): Սա նշանակում է, որ բոլոր քաղաքապետարանները պետք է ծրագրավորեն և իրականացնեն կենսաթափոնների հավաքման առանձին սխեմաներ: Նրանք կարող են դա անել՝ կազմակերպելով օրգանական մասի դռնից դուռ հավաքումը, կամ կարող են տրամադրել կենսաթափոնների հավաքման մի շարք կետեր, որտեղ քաղաքացիները կարող են թողնել իրենց կենսաթափոնները: Այլընտրանք, կամ ի լրումն, քաղաքապետարանները կարող են խրախուսել քաղաքացիներին իրենց կենսաթափոնները հեռացնել անմիջապես տնային կամ համայնքային կոմպոստացման միավորներում (սա նշանակում է «կենսաթափոնների վերամշակում սկզբնաղբյուրում»), որպեսզի այն չհայտնվի հանրային հավաքման համակարգում:

Տեղական և տարբային քաղաքականություն մշակողների ուղերձը պարզ է. կենսաթափոնների առանձին հավաքման սխեմաների ներդրումը հնարավոր չէ, և այս առանձին հավաքված թափոնների հոսքը պետք է մշակվի հատուկ կոմպոստացման կայաններում կամ անաերոբ մարսողության և կոմպոստացման կայանների համակցությամբ: Միայն այդ դեպքում, վերամշակված նյութը կարող է հաշվառվել ՔԿԹ-ի համար հավակնոտ 65% վերամշակման ընդհանուր թիրախում:

Քաղաքապետարանները՝ որպես քաղաքային թափոնների, այդ թվում՝ կենսաթափոնների «տեր», պետք է ապահովեն, որ կենսաթափոնների տարանջատ հավաքման պարտավորությունը կատարվի մինչև 2023 թվականը, և որ կենսաթափոնները նշանակալի ներդրում ունենան մինչև 2035 թվականը վերամշակման ընդհանուր նպատակային 65%-ի իրականացման գործում:

Այսպիսով, տեղական քաղաքականություն մշակողները առաջատար դիրքերում են կենսաթափոնների ավելի լավ կառավարման քաղաքականության մշակման գործում: Ելնելով կենսաթափոնների տեսակից և քաղաքացիների ապրելակերպից, բազմաբնակարաններում և բնակելի տներում առկա վիճակից և նկատի ունենալով այն նպատակները, որոնց պետք է հասնել՝ առաջարկվում է կենսաթափոնների հավաքման համակցված համակարգ:

1. Կոմպոստի արտադրության համար կանաչ թափոնների հավաքում

Կանաչ թափոնները ներառում են այգիների և հանրային տարածքների պահպանման արդյունքում առաջացած թափոնները և առանձին տնային տնտեսություններից այգու թափոնները: Հանրային զբոսայգիներից և այգիներից կանաչ թափոնները հավաքվում են ԿՇՄՊ ՀՈԱԿ-ի կողմից և կարող են տեղափոխվել կոմպոստի գործարան, որը կարող է կառավարվել ԿՇՄՊ ՀՈԱԿ-ի կողմից: Բազմաթիվ տնային տնտեսությունները չեն արտադրում այգու թափոններ կամ արտադրում են դրանք չնչին քանակությամբ: Այգիներով բնակելի տնային տնտեսությունները արտադրում են այգու թափոններ (EWC 20 02 01): Նրանք պետք է պարտավորվեն այս թափոնները առանձին հավաքել և իրենց այգիների համար պարարտանյութ արտադրել: Այս տնային տնտեսությունները պետք է ապահովվեն տնային կոմպոստատորներով: Դա նշանակում է, որ այդ տնային տնտեսությունները չեն հասցնի իրենց այգու թափոնները քաղաքային կոմպոստի գործարան: ԿՇՄՊ ՀՈԱԿ-ին կանաչ թափոնների հավաքման համար տարաներ պետք չեն, քանի որ դրանք կարող են հավաքել բեռնատարներով: Այսպիսով, հանրային տարածքներից այգու աղբը հավաքելու համար ԿՇՄՊ ՀՈԱԿ-ին անհրաժեշտ են միայն բեռնատարները, որոնք արդեն իսկ ունեն: Թափոնամաններն ու բեռնատարները նույնպես անհրաժեշտ չեն բնակելի տնային տնտեսություններից այգու աղբը հավաքելու համար, հարակից տնային տնտեսություններին անհրաժեշտ կլինեն միայն տնային կոմպոստատորները:

2. Խոհանոցային կանաչ թափոնների հավաքում կենսազագի արտադրության համար որպես հումք օգտագործելու համար (Էլեկտրաէներգիայի և ջերմության արտադրություն)

Խոհանոցային կանաչ թափոնների (EWC ծածկագիր 20 03 02) և (EWC ծածկագիր 20 01 08) հավաքման համար, որոնք կարող են օգտագործվել անաէրոբ մարսողության վրա հիմնված կենսազագի արտադրության համար, այսինքն՝ Էլեկտրաէներգիայի և ջերմության արտադրության համար, առաջարկվում են 1,1 մ3 տարողությամբ թափոնամաններ բազմաբնակարան տնային տնտեսությունների համար՝ 1 հատ յուրաքանչյուր 20 բնակարանի համար, որոնք կդատարկվեն շաբաթը մեկ անգամ: Այս թափոնամաններից կենսաթափոնների հավաքման համար առաջարկվում են 6 տոննա տարողությամբ բեռնատարներ, 20 մ3, որոնք աշխատում են մեկ հերթափոխով, շաբաթական 7 օր և ունեն 5 երթուղի մեկ հերթափոխում: Անհրաժեշտության դեպքում հերթափոխի քանակը կարող է ավելացվել 1-ից 2-ի:

Բնակելի տնային տնտեսությունների համար առաջարկվում են 240 լ տարողությամբ թափոնամաններ՝ 4 տան համար 1 թափոնաման: Հավաքման համակարգը հետևյալն է. Կրկին շաբաթական մեկ անգամ նույն տեսակի բեռնատարներով, մեկ հերթափոխով, շաբաթական 7 օր և 1-3 երթուղով: Անհրաժեշտության դեպքում երթուղիների թիվը կարող է ավելացվել մինչև 5-ի յուրաքանչյուր հերթափոխի, նույնիսկ հերթափոխի թիվը կարող է ավելացվել 1-ից 2-ի: Թափոնամանները պետք է տեղադրվեն արդեն գոյություն ունեցող խառը/մնացորդային ՔԿԹ-ների հավաքման կետերում՝ շենքերի, տների, շուկաների, հյուրանոցների, ռեստորանների և այլն դիմաց:

Անհրաժեշտ տարաների, թափոնամանների, տնային կոմպոստատորների և բեռնատարների հաշվարկը ներկայացված է հետևյալ աղյուսակում: Այն հիմնված է այն ենթադրության վրա, որ թափոնամաններում և կենսաթափոններ հավաքող մեքենաներում խոհանոցային կանաչ թափոնների խտությունը 300 կգ/մ3 է: Հետևաբար, խոհանոցի կանաչ աղբի ենթադրյալ քանակը 1100 լ տարողությամբ մեկ տարայում կազմում է 260 կգ, 240 լ տարողությամբ աղբարկղում 58 կգ:

Երևանում կարիք չկա նախատեսել խոհանոցային կանաչ թափոնների առանձին հավաքում մինչև 2034 թվականը, մինչև կգործի անաէրոբ մարսողություն կայանը: Այս տեսակի թափոնները նախատեսված չեն կոմպոստացման համար, այն նախատեսված է անաէրոբ մարսման համար, քանի որ ենթադրվում է, որ քաղաքացիները պատշաճ կերպով չեն տարանջատիլու խոհանոցի կանաչ թափոնները տեսակավորված հավաքման առաջին տարիներին:

Քաղաքապետարանը պետք է կազմակերպի ԿՇՄՊ ՀՈԱԿ-ի կողմից խոհանոցային կանաչ թափոնների հավաքումը: Թափոնների տեսակավորման վարչությունը 2033 թվականին պետք է համալրվի նոր աշխատակազմ մոտ 16 նոր աշխատակից:

Աղյուսակ 9.8 Երևանի քաղաքում կենսաթափոնների/խոհանոցային կանաչ թափոնների և կանաչ թափոնների հավաքման համար անհրաժեշտ սարքավորումների կանխատեսում 2022-2041թթ.

Տարի	Տնային կոմպոստատորների քանակը	Բեռնատարների քանակը՝ 6 տոննա, 20 մ3, խոհանոցային կանաչ թափոնների հավաքման համար բնակելի տներից և բնակարաններից, շաբաթական 7 օր, 1 հերթափոխ, օրական 5 երթուղի	Բազմաթիվ բնակելի տներից խոհանոցային կանաչ թափոնների հավաքման համար տարաների քանակը 1,1 մ3	Բնակելի տներից խոհանոցային կանաչ աղբը հավաքելու համար 240 լ տարողությամբ թափոնամանների թիվը
2027	65,000			
2033		3	13,000	17,000
2039		1		

9.2.2.3 Վերամշակվող թափոնների տարանջատում ՆՕՕ -ում – երկրորդային տարանջատում

Նյութերի օգտահանման օբյեկտը (ՆՕՕ) Էական նշանակություն ունի խառը քաղաքային թափոնների (ՔԹ) տարանջատման ավելացման համար: ՆՕՕ կստեղծվի որպես երկարաժամկետ ծրագիր 2029-ից 2032 թվականների ընթացքում կա՛մ Կենտրոնական ՏՀԿ-ում, կա՛մ Նուբարաշենի աղբավայրի մոտ գտնվող նոր սանիտարական աղբավայրում: Ակնկալվում է, որ ՆՕՕ-ը կգործի մինչև 2033 թվականը:

Հաստատությունը կկենտրոնանա մնացած խառը ՔԹ-ի տեսակավորման վրա և նախնական ընտրության գործընթացից հետո վերամշակվող թափոնների տարանջատման վրա: ՆՕՕ-ում հայտնաբերված ցանկացած օրգանական թափոն կարող է ուղղվել անաէրոբ մարսողության: Այնուամենայնիվ, մարսողությունից ստացված պարարտանյութը չի կարող օգտագործվել որպես պարարտանյութ գյուղատնտեսության մեջ: Փոխարենը, այն կարող է օգտագործվել որպես ծածկույթ սանիտարական աղբավայրում կամ վերացվել որպես չեզոքացված թափոն, որը չի առաջացնի տարրավազում կամ աղբավայրի գազ: ՆՕՕ-ի լուսանկարները կարելի է գտնել Հավելված 12-ում:

ՆՕՕ-ում տեսակավորման գործընթացը ներառում է հետևյալը.

- Արժեքավոր նյութերի ձեռքով տեսակավորում՝ թուղթ և սովարաթուղթ, ՊԵՏ, պլաստիկ, փայլաթիթեղ, ապակի, այլումինե և մետաղական տարաներ և փայտ;
- Սև մետաղների և գունավոր մետաղների, օրինակ՝ այլումինի մեխանիկական տարանջատում;
- Օրգանական ֆրակցիայի մեծ մասի մեխանիկական տարանջատում, որը նախատեսված է հետագա մշակման համար;
- Հիմնական գործունեությունը կատարվում է փակ արդյունաբերական շենքում;
- Պարզ (առանց բարդ մեքենաների), ամուր և ապացուցված տարանջատման գիծ:

ՆՕՕ-ի կանխատեսվող հզորությունը 25 տոննա/ժ է, վերամշակվող նյութերի տարանջատման արդյունավետությունը՝ մոտ 14%՝ հիմնված 21 ձեռքով հավաքողների վրա, որոնք աշխատում են արժեքավոր նյութերի տեսակավորման վրա (1-ը ընդունման գոտում, 4-ը՝ նախնական տեսակավորման խցիկում և 16-ը՝ տեսակավորման խցիկում): Կանխատեսվում է, որ պրոցեսային գիծը կաշխատի օրական երեք հերթափոխով՝ մեկ հերթափոխը 7 ժամ: Աշխատանքային օրերի ծրագիրավորված թիվը տարեկան 300 օր է: Մնացած 65 օրը նախատեսված է տեխնոլոգիական գծի կանոնավոր սպասարկման համար: Առաջնային ընտրությունից հետո մնացած բոլոր ՔԹ տեսակավորելու նպատակով անհրաժեշտ է տեղադրել երկու ՆՕՕ: Երեք հերթափոխով աշխատելու համար աշխատողների ընդհանուր թիվը կազմում է մոտ 154 երկու ՆՕՕ-ների համար:

Ընտրված ՆՕՕ-ը կապահովի հետևյալ տեխնոլոգիական գործողությունները.

- Ժամանող աղբահանության մեքենաների մուտքը և նյութատեխնիկական ապահովումը;
- Թափոնների բեռնաթափում բեռնաթափման հարթակում;
- Թափոնների տեղափոխում փոխակրիչի վրա;
- Թափոններ, որոնք տեղափոխվում են հարթակից շարժական կոունկով բռնակով;
- Մեծածավալ նյութի և թղթի/սովարաթղթի հեռացում;
- Մանրացում սարքի մեջ և տեղափոխում փոխակրիչի վրա՝ պտտվող թմբուկի Էկրանին տեղափոխելու համար;
- Թափոնների մեխանիկական տարանջատում 30-80 մմ բացվածքներով պտտվող թմբուկի Էկրանով;
- Մագնիսական վերականգնում և պտտվող հոսանքի անջատիչներ;
- Մանր և կոպիտ թափոնների ֆրակցիաների տեսակավորման գծեր;
- Թափոնների ձեռքով տարանջատում փակ օդափոխվող տնակում՝ թափոնները բաժանելով մի քանի տուփերում;
- Օգտակար տարանջատված թափոնների տեղափոխում վերամշակվող նյութերի համար նախատեսված մամլիչ և բալեցման մեքենա, և տեղափոխում ժամանակավոր պահեստ՝ վաճառքի կամ հետագա տեղափոխման համար մասնագիտացված վերամշակող ընկերություններ;
- Բալավորված վերամշակվող նյութերի փաթաթում մետաղալարերով;
- Օրգանական նյութերի տեղափոխում կոմպոստացման կայան;
- Ոչ օգտակար թափոնների տեղափոխում աղբավայր՝ հեռացման համար:

Շենքը, որտեղ տեղադրվելու է ՆՕՕ, պետք է հարթեցվի շրջակա մանիպուլյատիվ տարածության հետ: Սա հնարավորություն է տալիս տրանսպորտային ողջ երթևեկությունը և նյութերի մանիպուլյացիան, ընդունումը և երթուղին իրականացնել նույն մակարդակով: Տրանսպորտը

կիրականացվի բեռնատար մեքենաներով և բեռնատարներով: Շենքը կկազմակերպվի երեք գոտիներով՝ ընդունման/բեռնաթափման գոտի, թափոնների մաքրման գոտի և բալեցման գոտի:

SCADA համակարգը կօգտագործվի որպես գործընթացի վերահսկման համակարգ: Բացի տեսակավորման և բեռնաթափման մեխանիզացիայից, տեսակավորման գործընթացը պահանջում է շարժական սարքավորումներ, ինչպիսիք են առջևի բեռնիչը, հեռակառավարիչը, բեռնարկղերը և այլն, որոնք նույնպես ներառված են երկարաժամկետ ծրագիրում ՆՕՕ-ի հետ միասին:

Հիմնական բնապահպանական խնդիրները, գազերի, հոտի և փոշու արտանետումները զգալիորեն նվազագույնի են հասցվում ասպիրացիայի, օդափոխության և ֆիլտրման ընտրված համակարգով:

Շրջակա միջավայրի պահպանության միջոցառումները, որոնք կիրառվելու են ՆՕՕ-ում, հետևյալն են.

- թափոնների տարանջատման գծի աշխատանքային մակերեսների կառուցում անջրանցիկ հիմքից,
- կեղտաջրերի մաքրում լվացումից կամ թափվող թափոններից:

Աշխատող անձնակազմի նկատմամբ պետք է կիրառվեն առողջության և անվտանգության հատուկ միջոցներ, որոնք սահմանված են աշխատանքի անվտանգության բնագավառում հատուկ օրենսդրական կարգավորումներով:

9.2.2.4 Մնացորդային խառը ԶԹ-ի հավաքում նախատեսված աղբավայրում հեռացնելու համար

Խառը ԶԹ, որը մնացել է հավաքման կետերում և ՏՀԿ-երում վերամշակելի թափոնների առաջնային տարանջատումից հետո, ներառյալ այգիների և խոհանոցի կանաչ թափոնների առաջնային տարանջատումը, և վերամշակելի թափոնների, ներառյալ օրգանական թափոնների տարանջատումը ՆՕՕ-ում, պետք է հավաքվի «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկի կողմից և հեռացվի Նուբարաշենի աղբավայրը մինչև սանիտարական աղբավայրի կառուցումը (նախատեսվում է շահագործել 2033թ.):

«Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկին 2019-2021 թվականներին մատակարարվել է 11,000 հատ թափոնաման՝ խառը ԶԹ հավաքման համար: Այս թափոնամանները դեռ օգտագործվում են: Նախատեսվում է, որ դրանք փոխարինվեն 2030 և 2040 թվականներին: Քանակի ավելացում չի նախատեսվում անկախ նրանից, որ գեներացվող ԶԹ-ի քանակը կավելանա առաջիկա երկու տասնամյակների ընթացքում, քանի որ կավելանա նաև առաջնային տարանջատման տեմպերը և նոր ԶԹ մշակումը:

«Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկին տրամադրվել են նաև 53 հատ ԶԹ հավաքման մեքենաներ (17 հատ՝ 22 մ3, 12 հատ՝ 19 մ3, 5 հատ՝ 18,5 մ3, 10 հատ՝ 12 մ3, 5 հատ՝ 8 մ3, 1 հատ՝ 22 մ3, 1 հատ՝ 6,5 մ3 և 3 հատ՝ 17մ3) և 12 հատ փողոցների մաքրման մեքենաներ (10 հատ՝ 5մ3, 2 հատ՝ 0.6մ3) 2019-2021 թվականներին: Տրանսպորտային միջոցների քանակի ավելացում չի նախատեսվում: Այս մեքենաները պետք է փոխարինվեն 2040 թվականին:

ԶԹ տարանջատման թիրախները, որոնք հիմնված են հավաքման նոր կետերի, ՏՀԿ-ների, կանաչ թափոնների հավաքման (կոմպոստային գործարան և տնային կոմպոստատորներ) և ՆՕՕ-ի ներդրման վրա, ներկայացված են հետևյալ աղյուսակում:

Աղյուսակ 9.9. ԶԹ տարանջատ հավաքման թիրախների միտումները 2025-2044 թվականներին՝ հիմնված ինչպես Ա. ԿՇՄՊ ՅՈՒՎ-ի և Դավարս ՍՊԸ-ի, այնպես էլ Բ. մասնավոր ընկերությունների և թափոն հավաքողների կողմից իրականացված տարանջատ հավաքման տոկոսների վրա, 2020-2023 թվականներին, և 2029 թվականին նոր՝ 335 հավաքման կետերի, 2027 թվականին երեք ՏՀԿ, 2027 թվականին պարարտանյութերի գործարանի և 2034 թվականին ՆՕՕ-ի ներդրման հիման վրա

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2020 %	2021 %	2022 %	2023 %	2024 %	2025 %	2026 %	2027 %	2028 %
Օրգանական	Խոհանոցի թափոններ	33.58	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Այգու թափոններ	12.59	0.00	0.001	0.001	0.002	0.01	0.01	0.01	30.00	30.00
	Այլ կենսաբայթայվող (օրինակ՝ ոսկորներ, կենդանիների մնացորդներ, կղանք)	2.75	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Թուղթ և ստվարաթուղթ	Թերթ և տպագիր	0.94	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	10.00	10.00
	Ծալքավոր ստվարաթղթե փաթեթավորում	4.23	2.33	4.91	4.65	3.73	10.00	11.00	12.00	23.00	24.00
	Թղթե փաթեթավորում	2.29	0.25	0.33	0.30	0.25	1.00	1.00	1.00	10.00	10.00
	Այլ թուղթ (օրինակ՝ բացիկներ, կոշտ կազմով գրքեր, տոմսեր)	1.18	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	3.00	3.00
Պլաստիկ	Փափուկ պլաստիկ փաթեթավորում	11.93	0.32	0.42	0.39	0.32	1.00	1.10	1.20	11.00	11.00
	Պոլիստիրոլ	0.15	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Խիտ (կոշտ) պլաստիկ փաթեթավորում	3.49	2.74	3.83	3.58	2.91	10.00	11.00	12.00	23.00	24.00
	Այլ պլաստմասսա (օրինակ՝ խաղալիքներ, մեկանգամյա օգտագործման դանակներ, ատամի խոզանակներ)	1.11	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	4.00	4.00
Ապակի	Ապակե փաթեթավորում	4.96	0.15	0.46	0.39	0.25	2.00	2.10	2.20	12.00	12.00
	Այլ ապակիներ (օրինակ՝ խմելու բաժակներ, հայելային ապակիներ)	0.55	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	4.00	4.00
Մետաղ	Մետաղական փաթեթավորում	0.58	0.25	0.32	0.30	0.24	5.00	6.00	7.00	18.00	18.00
	Այլ մետաղներ (e-g- թավա, դանակ- պատռոտաբաղ, պտուտակներ)	1.92	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	4.00	4.00

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2020 %	2021 %	2022 %	2023 %	2024 %	2025 %	2026 %	2027 %	2028 %
Այլ անօրգանական	Ոչ վտանգավոր ՇՔԹ	4.13	60.00	60.00	60.00	60.00	60.00	60.00	60.00	65.00	65.00
Վտանգավոր	Կենցաղային բոլոր վտանգավոր թափոնները	0.97	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	1.00	5.00	6.00
Խառը ԷԷՍԹ	ԷԷՍԹ, մարտկոց կամ բարձր լարման	1.02	61.67	65.02	59.57	60.79	65.00	65.00	66.00	70.00	70.00
	Փոքր մարտկոցներ	0.05	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	1.00	10.00	10.00
	Կուտակիչներ	1.02	88.10	92.88	85.10	86.84	90.00	90.00	90.00	90.00	90.00
Այլ	Փայտ	0.41	0.00	0.66	0.31	0.26	1.00	1.00	1.00	10.00	10.00
	Տեքստիլ, հագուստ, անկողնային հագուստ, վարագույր, սրբիչներ	5.41	0.00	0.00	0.00	0.00	0.50	1.00	2.00	10.00	10.00
	Անձեռոցիկներ, հիգիենիկ անձեռոցիկներ, բամբակ և այլն	2.59	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Այլ (օրինակ՝ կաշի, կոշիկ, գորգեր, պայուսակներ, ռետինե իրեր)	2.14	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Ընդհանուր		100.00									

շարունակություն

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2029 %	2030 %	2031 %	2032 %	2033 %	2035 %	2037 %	2040 %	2043 %
Օրգանական	Խոհանոցի թափոններ	33.58	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Այգուլ թափոններ	12.59	30.00	30.00	30.00	30.00	60.00	60.00	60.00	90.00	90.00
	Այլ կենսաբայթայվող (օրինակ՝ ոսկորներ, կենդանիների մնացորդներ, կղակք)	2.75	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Թուղթ և ստվարաթուղթ	Թերթ և տպագիր	0.94	12.00	12.00	14.00	14.00	30.00	32.00	32.00	40.00	40.00
	Ծալավոր ստվարաթուղթ փաթեթավորում	4.23	30.00	32.00	34.00	36.00	56.00	58.00	58.00	65.00	65.00
	Թղթե փաթեթավորում	2.29	12.00	12.00	14.00	14.00	30.00	32.00	32.00	40.00	40.00
	Այլ թուղթ (օրինակ՝ բացիկներ, կոշտ կազմով գրքեր, տոմսեր)	1.18	3.00	3.00	3.00	3.00	6.00	6.00	6.00	10.00	10.00
Պլաստիկ	Փափուկ պլաստիկ փաթեթավորում	11.93	13.00	13.00	14.00	14.00	30.00	32.00	32.00	40.00	40.00
	Պոլիստիրոլ	0.15	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2029 %	2030 %	2031 %	2032 %	2033 %	2035 %	2037 %	2040 %	2043 %
	Խիտ (կոշտ) պլաստիկ փաթեթավորում	3.49	30.00	32.00	34.00	36.00	50.00	54.00	54.00	65.00	65.00
	Այլ պլաստմասսա (օրինակ՝ խաղալիքներ, մեկանգամյա օգտագործման դանակներ, ատամի խոզանակներ)	1.11	6.00	6.00	8.00	8.00	18.00	20.00	22.00	30.00	30.00
Ապակի	Ապակե փաթեթավորում	4.96	14.00	14.00	16.00	16.00	30.00	38.00	40.00	48.00	50.00
	Այլ ապակիներ (օրինակ՝ խմելու բաժակներ, հայելային ապակիներ)	0.55	6.00	6.00	8.00	8.00	18.00	20.00	20.00	30.00	30.00
Մետաղ	Մետաղական փաթեթավորում	0.58	20.00	22.00	24.00	26.00	40.00	44.00	46.00	54.00	56.00
	Այլ մետաղներ (e-g- թավա, դանակ- պատռոտաբաղ, պտուտակներ)	1.92	6.00	6.00	8.00	8.00	18.00	20.00	20.00	30.00	30.00
Այլ անօրգանական	Ոչ վտանգավոր ՇՔԹ	4.13	65.00	65.00	65.00	65.00	70.00	70.00	70.00	75.00	75.00
Վտանգավոր	Կենցաղային բոլոր վտանգավոր թափոնները	0.97	8.00	8.00	10.00	10.00	14.00	18.00	26.00	30.00	30.00
Խառը ԷԷՍԹ	ԷԷՍԹ, մարտկոց կամ բարձր լարման Փոքր մարտկոցներ	1.02	70.00	72.00	72.00	72.00	76.00	76.00	76.00	80.00	80.00
	Կուտակիչներ	0.05	10.00	10.00	10.00	10.00	20.00	20.00	20.00	30.00	30.00
		1.02	90.00	90.00	90.00	90.00	90.00	90.00	90.00	90.00	90.00
Այլ	Փայտ	0.41	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00
	Տեքստիլ, հագուստ, անկողնային հագուստ, վարագույր, սրբիչներ	5.41	10.00	10.00	10.00	10.00	20.00	20.00	20.00	30.00	30.00
	Անձեռոցիկներ, հիգիենիկ անձեռոցիկներ, բամբակ և այլն	2.59	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Այլ (օրինակ՝ կաշի, կոշիկ, գորգեր, պայուսակներ, ռետինե իրեր)	2.14	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Ընդհանուր		100.00									

Աղյուսակ 9.10. ԶԹ տարանջատ հավաքման թիրախների միտումները 2025-2044 թվականներին՝ հիմնված ինչպես Ա. ԿՇՄՊ ՀՈԱԿ-ի և Դավարս ՍՊԸ-ի, այնպես էլ Բ. մասնավոր ընկերությունների և թափոն հավաքողների կողմից իրականացված տարանջատ հավաքման տոկոսների վրա, 2020-2023 թվականներին, և 2029 թվականին նոր՝ 335 հավաքման կետերի, 2027 թվականին երեք ՏՀԿ, 2027 թվականին պարարտանյութերի գործարանի և 2034 թվականին ՆՕՕ-ի ներդրման հիման վրա

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2020 տոննա/տարեկան	2021 տոննա/տարեկան	2022 տոննա/տարեկան	2023 տոննա/տարեկան	2024 տոննա/տարեկան	2025 տոննա/տարեկան	2026 տոննա/տարեկան	2027 տոննա/տարեկան	2028 տոննա/տարեկան
Օրգանական	Խոհանոցի թափոններ	33.58	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Այգուլ թափոններ	12.59	0.00	0.40	0.44	1.06	5.33	5.37	5.41	16,374.17	16,505.43
	Այլ կենսաբալբայվող (օրինակ՝ ոսկորներ, կենդանիների մնացորդներ, կղանք)	2.75	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Թուղթ և ստվարաթուղթ	Թերթ և տպագիր	0.94	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	407.44	410.71
	Ծալթավոր ստվարաթուղթ փաթեթավորում	4.23	408.22	661.52	683.83	662.96	1,791.63	1,986.59	2,184.57	4,220.65	4,439.46
	Թղթե փաթեթավորում	2.29	23.70	24.06	23.87	24.04	96.94	97.72	98.50	992.95	1,000.90
	Այլ թուղթ (օրինակ՝ բացիկներ, կոշտ կազմով գրքեր, տոմսեր)	1.18	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	153.34	154.57
Պլաստիկ	Փափուկ պլաստիկ	11.93	157.95	159.42	161.59	160.24	504.77	559.69	615.47	5,687.02	5,732.61

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2020 տոննա/տարեկան	2021 տոննա/տարեկան	2022 տոննա/տարեկան	2023 տոննա/տարեկան	2024 տոննա/տարեկան	2025 տոննա/տարեկան	2026 տոննա/տարեկան	2027 տոննա/տարեկան	2028 տոննա/տարեկան
	փաթեթավորում										
	պոլիստիրոլ	0.15	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	խիտ (կոշտ) պլաստիկ փաթեթավորում	3.49	395.66	1,453.80	1,483.27	1,457.19	5,047.66	5,596.93	6,154.69	11,891.05	12,507.51
	Այլ պլաստմասսա (օրինակ՝ խաղալիքներ, մեկանգամյա օգտագործման դանակներ, ատամի խոզանակներ)	1.11	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	192.72	194.27
Ապակի	Ապակե փաթեթավորում	4.96	30.78	72.59	67.17	52.04	419.68	444.20	469.08	2,579.14	2,599.82
	Այլ ապակիներ (օրինակ՝ խմելու բաժակներ, հայելային ապակիներ)	0.55	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	95.94	96.71
Մետաղ	Մետաղական փաթեթավորում	0.58	6.05	5.96	6.09	5.89	123.74	149.67	176.02	456.25	459.91
	Այլ մետաղներ	1.92	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	333.50	336.17

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2020 տոննա/տարեկան	2021 տոննա/տարեկան	2022 տոննա/տարեկան	2023 տոննա/տարեկան	2024 տոննա/տարեկան	2025 տոննա/տարեկան	2026 տոննա/տարեկան	2027 տոննա/տարեկան	2028 տոննա/տարեկան
	(e-գ-թավա, դանակ-պատառաքաղ, պտուտակներ)										
Այլ անօրգանական	Ոչ վտանգավոր ՇՋԹ	4.13	10,248.00	7,880.77	8,602.02	10,396.48	10,479.82	10,563.83	10,648.51	11,628.35	11,721.57
Վտանգավոր	Կենցաղային և բոլոր վտանգավոր թափոնները	0.97	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	41.56	209.48	253.39
Խառը ԷԷՍԹ	ԷԷՍԹ, մարտկոց կամ բարձր լարման	1.02	2,590.14	2,100.03	2,100.09	2,590.17	2,791.76	2,814.13	2,880.33	3,079.39	3,104.07
	Փոքր մարտկոցներ	0.05	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	2.08	20.95	21.12
	Կուտակիչներ	1.02	3,700.20	2,999.86	3,000.13	3,700.13	3,865.51	3,896.49	3,927.73	3,959.21	3,990.95
Այլ	Փայտ	0.41	0.00	8.63	4.42	4.48	17.38	17.52	17.66	178.06	179.49
	Տեքստիլ, հագուստ, անկողնային հագուստ, վարագույր, սրբիչներ	5.41	0.00	0.00	0.00	0.00	114.53	230.90	465.51	2,346.20	2,365.01
	Անձեռոցիկներ, հիգիենիկ անձեռոցիկներ,	2.59	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2020 տոննա/տար եկան	2021 տոննա/տար եկան	2022 տոննա/տար եկան	2023 տոննա/տար եկան	2024 տոննա/տար եկան	2025 տոննա/տար եկան	2026 տոննա/տար եկան	2027 տոննա/տար եկան	2028 տոննա/տար եկան
	բամբակ և այլն										
	Այլ (օրինակ՝ կաշի, կոշիկ, գորգեր, պայուսակներ, ռետինե իրեր)	2.14	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Ընդհանուր քիմ. տարանջատ ված և վերամշակված, տոննա/տար եկան		100.00	17,560.69	15,367.03	16,132.93	19,054.70	25,258.75	26,363.07	27,689.21	64,826.77	66,094.78
Ընդհանուր քիմ. տարանջատ ված և վերամշակված, %		100.00	4.24	4.83	4.65	4.54	5.97	6.18	6.44	14.96	15.13

շարունակություն

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2029 տոննա/տար եկան	2030 տոննա/տար եկան	2031 տոննա/տար եկան	2032 տոննա/տար եկան	2033 տոննա/տար եկան	2035 տոննա/տար եկան	2037 տոննա/տար եկան	2040 տոննա/տար եկան	2043 տոննա/տար եկան
Օրգանական	Խոհանոցի թափոններ	33.58	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Այգու թափոններ	12.59	16,637.74	16,771.10	16,905.54	17,041.06	34,355.31	34,908.31	35,470.20	54,495.06	55,816.09
	Այլ կենսաբալյա այլու	2.75	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2029 տոննա/տարեկան	2030 տոննա/տարեկան	2031 տոննա/տարեկան	2032 տոննա/տարեկան	2033 տոննա/տարեկան	2035 տոննա/տարեկան	2037 տոննա/տարեկան	2040 տոննա/տարեկան	2043 տոննա/տարեկան
	(օրինակ՝ ոսկորներ, կենդանիների մնացորդներ, կղանք)										
Թուղթ և ստվարաթուղթ	Թերթ և տպագիր	0.94	496.80	500.78	588.93	593.65	1,282.31	1,389.81	1,412.18	1,808.02	1,851.85
	Ծալթավոր ստվարաթուղթ փաթեթավորում	4.23	5,593.80	6,014.55	6,441.69	6,875.29	10,780.62	11,345.37	11,527.99	13,232.47	13,553.25
	Թղթե փաթեթավորում	2.29	1,210.71	1,220.42	1,435.24	1,446.74	3,125.01	3,387.00	3,441.51	4,406.18	4,512.99
	Այլ թուղթ (օրինակ՝ բացիկներ, կոշտ կազմով գրքեր, տոմսեր)	1.18	155.81	157.06	158.32	159.59	321.73	326.91	332.17	567.04	580.79
Պլաստիկ	Փափուկ պլաստիկ փաթեթավորում	11.93	6,829.21	6,883.95	7,472.91	7,532.82	16,271.14	17,635.25	17,919.11	22,941.87	23,498.01
	Կոլիստիքոլ	0.15	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Խիտ (կոշտ) պլաստիկ փաթեթավորում	3.49	15,759.71	16,945.11	18,148.50	19,370.10	27,118.57	29,759.48	30,238.50	37,280.53	38,184.26
	Այլ պլաստմաս սա (օրինակ՝ խաղալիքներ)	1.11	293.74	296.09	397.96	401.15	909.81	1,027.17	1,148.08	1,603.51	1,642.38

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2029 տոննա/տար եկան	2030 տոննա/տար եկան	2031 տոննա/տար եկան	2032 տոննա/տար եկան	2033 տոննա/տար եկան	2035 տոննա/տար եկան	2037 տոննա/տար եկան	2040 տոննա/տար եկան	2043 տոննա/տար եկան
	Ռ, մեկանգամյա օգտագործման դանակներ, ատամի խոզանակներ)										
Ապակի	Ապակե փաթեթավորում	4.96	3,057.44	3,081.94	3,550.46	3,578.92	6,764.26	8,705.97	9,311.69	11,444.90	12,210.77
	Այլ ապակիներ (օրինակ՝ խմելու բաժակներ, հայելային ապակիներ)	0.55	146.23	147.40	198.11	199.70	452.93	511.35	519.59	798.27	817.62
Մետաղ	Մետաղական փաթեթավորում	0.58	515.11	571.16	628.08	685.87	1,063.65	1,188.84	1,262.89	1,518.46	1,612.87
	Այլ մետաղներ (e-g-թավա, դանակ- պատառաքաղ, պտուտակներ)	1.92	508.30	512.37	688.64	694.16	1,574.37	1,777.46	1,806.07	2,774.78	2,842.04
Այլ անօրգանական	Ոչ վտանգավոր ՇՔԹ	4.13	11,815.53	11,910.24	12,005.71	12,101.95	13,137.34	13,348.80	13,563.67	14,884.79	15,245.62
Վտանգավոր	Կենցաղային բոլոր վտանգավոր	0.97	340.57	343.30	432.56	436.03	615.33	803.88	1,179.84	1,394.36	1,428.16

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2029 տոննա/տարեկան	2030 տոննա/տարեկան	2031 տոննա/տարեկան	2032 տոննա/տարեկան	2033 տոննա/տարեկան	2035 տոննա/տարեկան	2037 տոննա/տարեկան	2040 տոննա/տարեկան	2043 տոննա/տարեկան
	Ի թափոններ ը										
Խառը ԷԷՍԹ	ԷԷՍԹ, մարտկոց կամ բարձր լարման	1.02	3,128.95	3,244.15	3,270.16	3,296.37	3,507.39	3,563.85	3,621.21	3,904.21	3,998.85
	Փոքր մարտկոցներ	0.05	21.29	21.46	21.63	21.80	43.95	44.66	45.38	69.72	71.41
	Կուտակիչներ	1.02	4,022.94	4,055.19	4,087.70	4,120.46	4,153.49	4,220.35	4,288.28	4,392.23	4,498.71
Այլ	Փայտ	0.41	180.93	182.38	183.84	185.31	186.80	189.80	192.86	197.53	202.32
	Տեքստիլ, հագուստ, անկողնային և հագուստ, վարագույր, սրբիչներ	5.41	2,383.97	2,403.08	2,422.34	2,441.76	4,922.66	5,001.89	5,082.41	7,808.41	7,997.70
	Անձեռոցիկներ, հիգիենիկ անձեռոցիկներ, բամբակ և այլն	2.59	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Այլ (օրինակ՝ կաշի, կոշիկ, գորգեր, պայուսակներ, ռետինե իրեր)	2.14	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Ընդհանուր քիտարանքատ ված և		100.00	73,120.05	75,283.19	79,059.93	81,204.51	130,630.63	139,180.82	142,409.01	185,592.07	190,637.09

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2029 տոննա/տարեկան	2030 տոննա/տարեկան	2031 տոննա/տարեկան	2032 տոննա/տարեկան	2033 տոննա/տարեկան	2035 տոննա/տարեկան	2037 տոննա/տարեկան	2040 տոննա/տարեկան	2043 տոննա/տարեկան
վերամշակված, տոննա/տարեկան											
Ընդհանուր ՔԹ տարանջատված և վերամշակված, %		100.00	16.61	16.96	17.67	18.00	28.73	30.13	30.34	38.60	38.71

2021-2023 թվականների համար ՔԿԹԿ-ի ազգային ռազմավարությամբ սահմանված նպատակները, որոնք ներառում են Նուբարաշենի աղբավայրում թափոնների ծավալը 20%-ով կրճատել մինչև 2025 թվականը և ապահովել, որ քաղաքացիները և ձեռնարկությունները մինչև նույն տարի տեսակավորեն առաջացած թափոնների առնվազն 10%-ը, դժվար թե իրականացվի մինչև 2025 թվականը: Այնուամենայնիվ, երեք ՇՏՀԿ-ների, 5 շարժական ՏՀԿ-երի և 5000 տոննա տարեկան հզորությամբ պարարտանյութի գործարանի ստեղծմամբ 2027 թվականին, այս նպատակները կարող են հասնել երկու տարի ուշացումով, 2027 թվականին: Կոմպոստի գործարանը շատ պահանջված տարբերակ է քաղաքային թափոնների և կանաչ թափոնների մշակման համար, ինչպես մանրամասնված և հիմնավորված է հաջորդ գլխում:

9.2.2.5 ԶԹ մշակման տարբերակներ

Սույն գլխի նպատակն է առաջարկել Երևանի քաղաքապետարանի տարածքում կենսաթափոնների մաքրման օպտիմալ տեխնոլոգիական լուծումների ընտրության վերաբերյալ առաջարկություններ: Օպտիմալ տեխնիկական և տեխնոլոգիական դիզայնը պետք է ներառի.

- քաղաքային թափոնների մշակումն այնպես, որ առաջացնի օգտագործելի ֆրակցիաներ և նվազագույն մնացորդային թափոններ հեռացման համար,
- նվազագույն շրջակա միջավայր արտանետումներ և շրջակա միջավայրի առավելագույն պահպանություն,
- շինհրապարակի նվազագույն զբաղեցում,
- նվազագույն ներդրումային և գործառնական ծախսեր:

Համեմատության համար դիտարկվել են կենսաբանական մաքրման տարբեր տեխնոլոգիաներ: Նախնական գնահատումը մանրամասն ներկայացված է հաջորդ աղյուսակում: Յուրաքանչյուր չափանիշ գնահատվում է 1-ից 5, ընդ որում 1-ը ամենացածրն է, իսկ 5-ը՝ ամենաբարձրը: Առավելագույն գնահատական ունեցող մեթոդը համարվում է ամենահարմարը, եթե այն ամբողջությամբ բավարարում է հիմնարար չափանիշին: Համեմատված պարամետրերի վերլուծությունը դասակարգվում է հինգ հիմնական ոլորտներում՝ իրավական հարմարվողականություն, շրջակա միջավայրի վրա ազդեցություն (օդի, աղմուկի, ջրի, հողի և մարդու առողջության վրա), տեխնիկա-տեխնոլոգիական համեմատություն (գործողության բարդություն, համապատասխանություն BAT/BREF), տնտեսական համեմատություն (ներդրումային և գործառնական ծախսեր) և տարբերակների սոցիալական համեմատություն (զբաղվածություն և ընդունում):

Աղյուսակ 9.11. Կենսաթափոնների մշակման մեթոդների գնահատում

Մեթոդ	Չափանիշ	Միայն աղբավայր	Տարանջատ հավաքում + ստատիկ կույտերի միջոցով կոմպոստացում	Տարանջատ հավաքում + գազավորված կույտերի կոմպոստացում	Տարանջատ հավաքում + փակ կոմպոստավորում	Տարանջատ հավաքում + AD + կոմպոստ + էլեկտրակա նություն	MBT + SRF	Այլում	Գազաֆիկացում
Համապատասխանություն ԵՄ դիրեկտիվին		1	2	4	5	5	5	4	5
Ծախս		5	4	4	3	2	1	1	1
Բնապահպանական ազդեցություն		1	2	2	3	4	5	5	4
Գործառնական բարդություն		5	4	4	4	3	3	2	1
Էներգիայի պահանջներ		4	4	3	3	5	1	5	2
Սոցիալական. զբաղվածություն		3	5	5	4	4	2	1	2
Հասարակակա ն. ընդունում		1	2	2	3	3	4	5	4
Ընդհանուր		20	23	24	25	26	21	23	19

Ինչպես երևում է նախորդ աղյուսակից, կենսաթափոնների համար հասանելի են երկու հիմնական մեթոդներ՝ կոմպոստավորում և անաէրոբ մարսողություն (AD): Հետևաբար, այս երկու մշակման տարբերակներն ընտրվել են համեմատության համար, ինչպես ցույց է տրված ստորև բերված աղյուսակում:

Աղյուսակ 9.12. Վերլուծության ընտրված տարբերակներ

Տարբերակ	Կենսաբանական մշակման տեսակը
	Այգու թափոնների մշակում
1.1	Կոմպոստացման համակարգ (C), օդափոխվող կույտեր
1.2	Կոմպոստացման համակարգ (C), փակ կոմպոստավորում
	Խոհանոցի կանաչ թափոնների մշակում
2.1	Անաէրոբ մարսողության համակարգ (AD) գումարած Էլեկտրաէներգիայի և ջերմության արտադրություն
2.2	Անաէրոբ մարսողության համակարգ (AD)

Օրենսդրությունը և ֆինանսական խթանները՝ օրգանական թափոնները աղբավայր չհեռացնելու համար, որոնք հաստատվել են ԵՄ անդամ երկրներում՝ ի պատասխան փոփոխված 1999/31/EC և 2008/98/EC դիրեկտիվների, օրգանական թափոնների կոմպոստացման և անաէրոբ մարսողության հիմնական շարժիչ ուժերն են: Այն երկրներում, որոնք առաջարկում են վերականգնվող էլեկտրաէներգիայի սնուցման սակագներ կամ կենսագազի արտադրության այլ ֆինանսական խթաններ, տնտեսական գործոնները կարող են խթանել այրման իրականացումը էներգիայի վերականգնման և/կամ անաէրոբ մարսման միջոցով: Հակառակ դեպքում, տնտեսական գործոնները կարող են նպաստել տնային և համայնքային կոմպոստացմանը՝ որպես օրգանական թափոնները աղբավայրից շեղելու ամենաեժան տարբերակ:

Գոյություն ունեն կոմպոստացման գործընթացի մի քանի տեսակներ, ինչպիսիք են՝ ներկառուցված կոմպոստացիա, գազավորված ստատիկ կույտային կոմպոստ կամ բեռնաթափում: Կան նաև անաէրոբ մարսողության մի քանի տեսակներ՝ «թաց» և «չոր»՝ ջերմության և էլեկտրաէներգիայի արտադրությամբ և առանց դրա, արտադրված մարսողության կոմպոստացմամբ կամ առանց դրա:

Որպեսզի կենսաթափոնների մշակումը հաշվի առնվի վերամշակման թիրախների մեջ, այն պետք է հանգեցնի նյութերի վերամշակմանը: Քաղաքային կենսաթափալվող թափոնների քանակը, որը մտնում է աերոբիկ կամ անաէրոբ մշակման մեջ, կարող է համարվել որպես վերամշակված, եթե այդ մշակումը առաջացնում է պարարտանյութ, մարսողություն կամ այլ արտադրանք՝ համանման քանակությամբ վերամշակված պարունակությամբ, որը պետք է օգտագործվի որպես վերամշակված արտադրանք կամ նյութ: Այն դեպքում, երբ արտադրանքը օգտագործվում է հողի վրա, այն կարող է վերամշակված համարվել միայն այն դեպքում, եթե դա հանգեցնում է գյուղատնտեսության կամ էկոլոգիական բարելավմանը:

Որպես վառելիք կամ էներգիա գեներացնելու այլ միջոցներ, այրվող, լցոնման կամ աղբավայրում օգտագործվող վերջնական թափոնները չեն կարող հաշվառվել վերամշակման թիրախներում: Տարանջատ հավաքագրման պարտավորությունը պետք է դիտարկվի հետագա մշակման համատեքստում: Կենսաթափոնների միայն տարանջատ հավաքումը հանգեցնում է բավականաչափ մաքուր օրգանական նյութերի հոսքերի (զերծ պլաստմասսայից և այլ ոչ կենսաթափալվող նյութերից)՝ պարարտանյութի և մարսողության որակի չափանիշներին համապատասխանությունն ապահովելու համար:

Փոփոխված ԹԿԴ-ի §11ա կետը սահմանում է, որ 2027 թվականի հունվարի 1-ից քաղաքային կենսաթափոնները, որոնք մտնում են աերոբ կամ անաերոբ մշակման մեջ, կարող են համարվել որպես վերամշակված միայն այն դեպքում, եթե դրանք առանձին հավաքվել կամ առանձնացվել են սկզբնաղբյուրում: Սա ենթադրում է, որ խառը թափոնները, որոնք ներկայումս մշակվում են մեխանիկական և կենսաբանական ստորաբաժանումներում (MBT), որտեղ այն տեսակավորվում է, և օրգանական մասը գնում է կենսագազի կայան, կամ կոմպոստացման կայան, կամ երկու MBT-ի համակցություն, այլևս չի հաշվառվի կենսաթափոնների վերամշակման թիրախում:

1. Կոմպոստի գործարան

Բացի մետաղական թափոնների փաթեթավորման և տեքստիլի թափոններից, առանձին հավաքման համար նախատեսված Նոր ԶԹ հոսքը կանաչ թափոններն են, որոնք ԿՇՄՊ ՅՈՒԿ-ն արդեն առանձին հավաքում է: Նրանք արդեն սկսել են իրենց հողամասում հավաքված տերևների կոմպոստավորումը, բայց կանաչ թափոնները, այսինքն՝ այգիների թափոնները, որոնք առաջանում են հանրային պուրակների և այգիների պահպանման ժամանակ, տեղափոխում են Նուբարաշենի աղբավայր: Այն տեղափոխելու և Նուբարաշենի աղբավայրում տնօրինելու փոխարեն պետք է հիմնեն համապատասխան կոմպոստ գործարան: Այդ կերպ կկրճատվի հեռացված կենսաթափալվող թափոնների քանակը: Արտադրված կոմպոստը կլինի բարձրորակ և պետք է օգտագործվի քաղաքի կարիքների համար ծաղիկները պարարտացնելու նպատակով:

Կոմպոստի գործարան այգու թափոնների 30%-ի (մինչև 17000 տոննա/տարեկան) կոմպոստացման համար պետք է կառուցվի որպես միջնաժամկետ գործողություն՝ 2025-2026 թվականներին: Կոմպոստի գործարանը պետք է գործարկվի առնվազն 2027 թվականին: Այգու թափոնների լրացուցիչ 30%-ի ավելացման դեպքում (ընդհանուր 35000 տոննա/տարեկան) հզորության ընդլայնում կնախատեսվի, որը պետք է կառուցվի որպես երկարաժամկետ գործողություն 2032 թվականին և գործարկվի առնվազն 2033 թվականին: Լրացուցիչ հզորությունների ընդլայնում պետք է նախատեսվի այգու թափոնների ևս 30%-ի ավելացման դեպքում (ընդհանուր 53000 տոննա/տարեկան), որը պետք է կառուցվի որպես երկարաժամկետ գործողություն 2038 թվականին և գործարկվի առնվազն 2039 թվականին:

Կոմպոստացումը ներկայումս ԵՄ-ում կենսաթափոնների վերամշակման գերիշխող ձևն է: Առանձին հավաքված սննդամթերքի և այգիների թափոնների ավելի քան 90%-ը վերամշակվում է կոմպոստի գործարաններում: Կոմպոստավորումը բավականին պարզ գործընթաց է, որը նախապես պահանջում է չափավոր կապիտալ ներդրումներ: Կոմպոստավորումը գործընթաց է, որը ներառում է բույսերի և կենդանիների մնացորդների քայքայումը կայուն, ախտահանված արտադրանքի, որը կոչվում է կոմպոստ:

Կոմպոստը կոմպոստացման գործընթացի վերջնական արդյունքն է և հողի բարելավման արժեքավոր մեթոդ է, քանի որ այն պարունակում է կայուն օրգանական ածխածին, որը կարող է օգնել պահպանել կամ ավելացնել հողի օրգանական նյութերի պարունակությունը: Այն նաև պարունակում է միկրոօրգանիզմների բազմազան տեսականի, որոնք կազմում են առողջ հողի էկոհամակարգի էական մասը:

Որպես այլընտրանք, կենսաթափոնները կարող են սկզբում դրվել անաերոբ մարսողության գործընթացի մեջ՝ վերականգնվող կենսագազը հավաքելու համար, իսկ մարսումից հետո մնացած նյութը (կոչվում է մարսողություն) այնուհետև կարող է կոմպոստացվել: Գործընթացի երկու փուլերը, բնականաբար, ավելի թանկ են, քան միայն մեկը, սակայն AD-ն ապահովում է

վերականգնվող գազի արտադրության ավելացված արժեքը՝ ի լրումն կոմպոստացման հետ կապված նյութերի օգտահման ասպեկտի: Անաէրոբ մարսողություն (AD) նշանակում է օրգանական նյութերի բակտերիալ քայքայում թթվածնի բացակայության դեպքում: Այս կենսաքիմիական պրոցեսն արտադրում է գազ, որը կոչվում է կենսագազ:

Կոմպոստը, որը արտադրվում է խառը քաղաքային թափոններից, շուկայում ավելի ցածր որակ և արժեք ունի՝ համեմատած կանաչ կամ առանձին հավաքված կենսաթափոնների պարարտանյութի հետ: ԵՄ մի շարք երկրներում իրականացված շուկայի հետազոտության արդյունքները ցույց են տվել, որ խառը քաղաքային թափոններից պարարտանյութի կիրառման ամենակարևոր տարրերը դրա հետևողականությունն ու որակն են: Պարարտանյութի որկը վերաբերում է դրա քիմիական, կենսաբանական և ֆիզիկական բնութագրերին: Խառը քաղաքային թափոններից պարարտանյութի ամենատարածված փորձարկումները ցույց են տվել, որ մեծ քանակությամբ ֆիզիկական աղտոտիչներ (օրինակ՝ ապակի և պլաստիկ) առկա են, և որ ծանր մետաղների մակարդակը գերազանցում է կոմպոստացված նյութերի (հատկապես ցինկի, կապարի, կադմիումի, սնդիկի) ընդունելի սահմանը: Սա պարզ է դարձնում, որ պարարտանյութի օգտագործումը այս դեպքում շատ սահմանափակ է: Կոմպոստի առաջարկվող տեխնոլոգիան ապահովում է, որ պարարտանյութը արտադրվի այգու թափոնների տարանջատ հավաքումից: Այգու և պարտեզի թափոններից պատրաստված կոմպոստը շատ բարձր որակի պարարտանյութ է:

Կոմպոստացումը օրգանական նյութերի կենսաքայքայումն է ինքնատաքացման, պինդ փուլի, աերոբ գործընթացի միջոցով: Սա օրգանական նյութերը վերածում է կայուն խոնավ նյութի: Այս գործընթացն իրականացնող միկրոօրգանիզմները բաժանվում են երեք խմբի՝ բակտերիաներ, սնկեր և ակտինոմիցետներ: Եվրոպական քաղաքականությունը միտում է ցուցաբերում դեպի աղբյուրից տարանջատված թափոնների հավաքման և կոմպոստացման և տնային կոմպոստացման խթանման զարգացման միտում:

Օպտիմալ տարրալուծման համար մուտքային նյութը պետք է լինի հեշտությամբ քայքայվող, խոնավ օրգանական նյութերի և կառուցվածքը բարելավող օրգանական նյութերի խառնուրդ: Կառուցվածքը բարելավող նյութեր են անհրաժեշտ՝ օդով լցված համապատասխան ծակոտկենությամբ և կույտում մեծ քանակությամբ ծակոտիներով կառուցվածք ստեղծելու համար, երբ օդի հաղորդունակությունը ցածր է: Խոնավության պարունակությունը կարևոր է միկրոօրգանիզմների ակտիվությունը պահպանելու համար. ցածր խոնավության պարունակությունը կարող է հանգեցնել միկրոօրգանիզմների քնած վիճակի: Եթե խոնավության պարունակությունը դառնում է չափազանց բարձր, նյութերի ծակոտկենությունը նվազում է, և անաէրոբ պայմանները կարող են ծաղկել կոմպոստացնող նյութի ներսում: Մի քանի ուսումնասիրություններում և հետազոտություններում արձանագրվել է խոնավության օպտիմալ պարունակություն 40-65% միջակայքում:

Կախված տեղական կլիմայից, տեղանքի պայմաններից և մշակված ընդհանուր քանակից՝ կոմպոստացման պարզ սարքավորումները կարող են բավարարել հատուկ տեխնիկական նվազագույն պահանջներ, ինչպիսիք են մակերևութային և տեխնոլոգիական ջրերի վերահսկվող հավաքման փակ հարթակը: Կոմպոստացման համար ընտրված տեխնիկայի տեսակը (բաց/փակ համակարգ, ակտիվ օդափոխությամբ կամ առանց) պետք է որոշվի՝ հաշվի առնելով գտնվելու վայրը (բնակելի տարածքների մոտ), մշակված թափոնների տեսակը և քանակը: Նվազագույն մեքենաները ներառում են անիվային բեռնիչ, ինչպես նաև պտտվող սարք՝ թափոնների

հաճախակի պտտման և խառնման համար, ինչպես նաև ջուր ավելացնելու հնարավորություն՝ մշակման ընթացքում օպտիմիզացված փտման պայմանները երաշխավորելու, ինչպես նաև հումքի և պարարտանյութի պահեստավորման և տեղափոխման համար:

Գազավորված կույտերը կոմպոստացման տարբեր մեթոդների տարբերակն է: Այն չի կարող շատ արդյունավետ լինել կոմպոստի որակի առումով, քանի որ պարամետրերի հսկողությունը չի կարող իրականացվել բաց համակարգում և բոլորովին արդյունավետ չէ ջերմոցային գազերի պահպանման հարցում: Գազավորված կույտերի համակարգը ցածր տեխնոլոգիական համակարգ է, որը պահանջում է նվազագույն ներդրումներ սարքավորումների և ֆինանսական առումով: Հումքը կուտակվում է երկար, ցածր կույտերի մեջ ակտիվ կոմպոստացման փուլում, նախքան այն մի կողմ դնելը և թողնվում հետագա ժամանակաշրջանի հասունացման համար:

Կոմպոստացումը օրգանական նյութերի կենսաքայքայումն է ինքնատաքացման, պինդ փուլի, աերոբ գործընթացի միջոցով: Սա օրգանական նյութերը վերածում է կայուն խոնավ նյութի: Այս գործընթացն իրականացնող միկրոօրգանիզմները բաժանվում են երեք խմբի՝ բակտերիաներ, սնկեր և ակտինոմիցետներ: Թեև չկան խիստ սահմանված սահմաններ, կենսաբանական ակտիվությունը կարելի է բաժանել երեք փուլի.

- Առաջին փուլը բակտերիաների կողմից հեշտ հասանելի շաքարների օգտագործումն է, որն առաջացնում է ջերմաստիճանի արագ աճ:
- Երկրորդ փուլը ներառում է բակտերիաների և ակտինոմիցետների միջոցով ցեյուլոզայի քայքայում:
- Երրորդ փուլը վերաբերում է սնկերի կողմից ավելի կոշտ լիգնինի քայքայմանը, քանի որ կոմպոստը սառչում է:

Որպեսզի դա կատարվի արդյունավետ, անհրաժեշտ է հաշվի առնել հինգ հիմնական գործոն. ջերմաստիճանը, օդի մատակարարումը, խոնավության պարունակությունը, նյութի ծակոտկենսությունը և դրա ածխածնի և ազոտի հարաբերակցությունը:

Կոմպոստացման գործընթացից արտանետումները ներառում են.

- օդի արտանետումները, ներառյալ գազային արտանետումներ, ինչպիսիք են ածխաթթու գազը, ամոնիակը, մեթանը և որոշ VOC-եր (որոնցից մի քանիսը կարող են ստացվել փայտային նյութերի օգտագործմամբ կենսաֆիլտրերից),
- կենսաաերոզոլներ, որոնք սովորաբար առավել տարածված են նյութերը շրջելիս,
- հոտեր (թեև դրանք կարող են վերահսկվել փակ գործընթացներում՝ կենսաֆիլտրերի միջոցով) և փոշի,
- արտանետումներ հողում՝ կապված մնացորդային ֆրակցիաների հետ (որոնք կարելի է նվազագույնի հասցնել աղբյուրում տարանջատման միջոցով): Քանի որ դրանք կենսաքայքայվող չեն կամ կայունացվել են, աղբավայրում գտնվելու դեպքում դրանք ավելի քիչ հավանական է, որ խնդրահարույց արտանետումներ առաջացնեն,
- բաց գործընթացները, որտեղ վերահսկողություն չկա:

Հավանաբար, նշվածից ամենախնդրահարույցը հոտի հետ կապված խնդիրներն են և կենսաաերոզոլները:

Սննդի թափոնների բացօթյա կոմպոստավորումը աստիճանաբար դադարեցվում է: Այն ավելի ու ավելի է օգտագործվում միայն այգիների թափոնների համար: Միտումը սննդամթերքի

թափոնների և այլ ֆերմենտվող հումքի պարարտացմանն է՝ օգտագործելով բարձր տեխնոլոգիական համակարգեր, որոնք պարարտացնում են անոթներում, առնվազն գործընթացի վաղ փուլերում:

Առանձին հավաքված այգու թափոնների դեպքում արտադրանքը (կոմպոստը) կարող է օգտագործվել գյուղատնտեսական նպատակներով:

Առաջատար տեխնոլոգիաները ներառում են եռաշերտ լամինատե ծածկույթ, օդափոխություն և կառավարման համակարգ: Լամինատե ծածկույթը վերահսկում է թթվածնի պարունակությունը պատուհաններում դրական օդափոխության միջոցով, և ջերմաստիճանի փոփոխությունները կարող են վերահսկվել կույտի տարբեր կետերում: Լամինատե ծածկույթի օգնությամբ հնարավոր է ստեղծել իդեալական պայմաններ կույտերում տեղի ունեցող քիմիական և կենսաբանական գործընթացների համար: Հոտը և այլ արտանետումները, ինչպիսիք են փոշին և ցնդող օրգանական միացությունները, արդյունավետորեն կրճատվում են: Բիոֆիլտրերի օգտագործման կարիք չկա: Արդյունքում ձեռք է բերվում ավելի բարձր կատարողականություն: Ավելին, կենսաբանական մաքրման համար տարածքի, էներգիայի օգտագործման և աշխատուժի կարիքները կարող են զգալիորեն կրճատվել: Լամինատե ծածկույթի ընդունված է որպես ներանոթային տեխնոլոգիա ամբողջ աշխարհում: Այս տեխնոլոգիան ամենատնտեսող լուծումն է կենսաբալանավոր թափոնների փակ համակարգով մշակման համար: Այն համապատասխանում է BAT/BREF չափանիշներին:

Գազավորված կույտերի կոմպոստացման համար անհրաժեշտ սարքավորումները ներառում են մանրացնող սարքը՝ այգու թափոնների և փայտի չափերը նվազեցնելու համար, ճակատային բեռնիչ, փչակներ և օդափոխման համակարգ, ներառյալ բիոֆիլտրը, կոմպոստի թմբուկի Էկրանը, շարժական գործիքները և շարժական քիմիական անալիզի հավաքածուն՝ ջերմաստիճանի, pH-ի, խոնավության չափման համար, և գլանակներում գազերի պարունակությունը՝ CH₄, CO₂, NH₃, H₂S, O₂, ազոտ և սուլֆիդ:

Տարածքները ներառում են՝ ընդունման և մանրացման տարածքը, զննման տարածքը, հասունացման տարածքը, կոմպոստացման տարածքը, պահեստային տարածքը, բիոֆիլտրը և այլն:

Աշխատակիցների թիվը՝ 4 անձ, 1 հերթափոխ, 300 աշխատանքային օր/տ:

Կայանի բոլոր մասերի, երթևեկության սպասարկման տարածքների և օբյեկտների կառուցման համար անհրաժեշտ ընդհանուր տարածքը կազմում է մոտ 15,000 մ², մոտ 17,000 տոննա/տարեկան հզորության համար 2027-2032 թվականներին, 20,000 մ², մոտ 35,000 տոննա հզորության համար 2033-2038 թվականներին, 25,000 մ², մոտ 55,000 տոննա/տարեկան հզորության համար 2039-2043 թվականներին: Լավագույն տարբերակը 2026 թվականին 17,000 տոննա/տարեկան ծավալով կոմպոստի գործարան կառուցելն է 25,000 մ² տարածքում, որը կգործի 2027 թվականին: Երկրորդ փուլը կներառի կայանի լրացուցիչ մասերի կառուցում՝ 2032 թվականին լրացուցիչ 18,000 տոննա/տարեկան հզորության համար, որը կգործի 2033 թվականին: Երրորդ փուլը կներառի կայանի լրացուցիչ մասերի կառուցում 2038 թվականին՝ լրացուցիչ 18,000 տոննա/տարեկան հզորության համար, որը կգործի 2039 թվականին:

Անոթային կոմպոստացում նշանակում է կոմպոստացում շարժական ծածկով ծածկված անոթներում՝ որպես առավել պարզեցված տեխնոլոգիա: Մեկ այլ մեթոդ է կոմպոստացումը փակ

թունելներում (թունելային կոմպոստավորում) խմբաքանակով կամ անընդհատ: Վերջապես, ամենատարածված մեթոդն այն է, որ ամբողջ գործընթացը տեղի ունենա շինության մեջ: Թափոնները տեղադրվում են բաց բետոնե խողովակների մեջ: Ամբողջ տարածքը օդափոխվում է կոմպոստ ֆիլտրի միջոցով: Կան նաև համակարգեր, որոնք օգտագործում են գլանաձև սիլոսի տիպի տարաներ՝ պտտվող խառնիչներով:

Կոմպոստացման խառնուրդը բեռնվում է տարաների մեջ՝ օգտագործելով կամ առջևի բեռնիչ կամ փոխակրիչ համակարգ, և այնուհետև տեղափոխվում է կա՛մ թունելների վրա տեղադրված մեքենայի միջոցով, որը կարող է շարժվել թունելների միջև, կա՛մ շարժական ցանցով թունելում:

Շինության համակարգը թանկ է օդափոխման համար, քանի որ շատ տարածք պետք է օդափոխվի և գտվի: Օդափոխումն իրականացվում է խողովակաշարերի միջոցով, որոնք տեղակայված են ջրանցքների կամ թունելների բետոնե հիմքի տակ գտնվող գոգավորությունների մեջ:

Այս տեսակի կոմպոստավորումն ավելի կառավարելի է, քան օդափոխվող գլանակային կոմպոստավորումը, քանի որ ջերմաստիճանը և խոնավությունը մանրակրկիտ վերահսկվում և կարգավորվում են, և տարեկան 10,000 տոննա թափոնների դիմաց խնայվում է առնվազն 2000 մ2 մակերես:

Կենսաբանական դեգրադացիան տեղի է ունենում անոթային փակ համակարգերում: Նյութը պարբերաբար պտտվում է դեգրադացման գործընթացում՝ բեռնաթափելով բիոարկղերը և տարաները կամ պատուհանի շրջադարձային սարքավորումը, որը մշտապես տեղադրված է թունելներում կամ հասունացման սրահներում: Օդափոխումը կատարվում է օդի ճնշման կամ ներծծման միջոցով՝ օդանական նյութին անհրաժեշտ թթվածնով ապահովելու նպատակով: Սպառված օդը հավաքվում և մաքրվում է բիոֆիլտրերով կամ վերականգնող ջերմային օբսիդացման (RTO) մաքրման համակարգերով: Քայքայման գործընթացը ավտոմատ կերպով վերահսկվում է մշտական ջերմաստիճանի և խոնավության պրոֆիլի առումով:

Թունելային կոմպոստացման գործընթացն իր դետալներով տարբերվում է փակ շինությունան գործընթացից: Կոմպոստացման այս տեսակում ներառված են տեխնոլոգիաներ, որոնք բոլորը փակված են կամ շենքերում և/կամ հատուկ նախագծված անոթներում (օրինակ՝ թունելներ, թմբուկներ, աշտարակներ և արկղեր): Գործընթացի համար պահանջվող թթվածնի մատակարարումը վերահսկելու համար օգտագործվող մեթոդներն են թափոնների մեխանիկական ակտիվացումը (շրջադարձը) և/կամ օդը փչելը կամ ծծելը թափոնների միջով (հարկադիր օդափոխություն)՝ առաջարկելով գործընթացի կառավարման և ավտոմատացման տարբեր մակարդակներ: Առաջարկվում է նյութի հոսքի երկու եղանակ՝ խմբաքանակային կամ շարունակական մուտքագրում:

Թունելային կոմպոստացման միավորները լայնածավալ ուղղանկյուն անոթներ են, որոնք օգտագործում են հարկադիր օդափոխման համակարգեր: Դրանք կարող են կառուցվել որպես մշտական կառույցներ՝ կառուցված բետոնից և պողպատից, կամ ավելի ժամանակավոր՝ օգտագործելով շարժական բետոնե մղիչ պատեր և/կամ հատուկ կառուցվածքներ՝ ձգված պողպատե շրջանակների վրա: Բեռնման և բեռնաթափման համար թունելները կարող են լինել միայնակ կամ կրկնակի ծայրերով և կարող են հագեցված լինել քաշվող կամ բացվող տանիքներով, որոնք օգնում են բեռնել կամ բեռնաթափել:

Սովորաբար, թունելային կոմպոստացման օգտագործվում են նյութերը մեկ խմբաբանակով մշակելու համար, չնայած որոշ համակարգեր գործում են շարունակական հոսքով՝ օգտագործելով հատուկ նախագծված մեխանիկական համակարգեր, ինչպիսիք են շարժվող հատակները, պտտվող լիսեռները և պտտականները՝ նյութը տեղափոխելու համար: Թունելները կարելի է ձեռքով լցնել՝ օգտագործելով անիվավոր բեռնման թիակներ կամ օգտագործելով լցոնման մասնագիտացված սարքավորումներ, ինչպիսիք են փոխակրիչները:

Կոմպոստացման ընդհանուր ժամանակը տևում է 4-7 շաբաթ: Կոմպոստացման ընթացքում թափոնները մի քանի անգամ շրջվում են՝ քայքայման գործընթացը հեշտացնելու և 55-60 °C առավելագույն ջերմաստիճանի հասնելու համար:

Օդափոխումը կատարվում է օդը փչելով և/կամ ներծծելով շերտավոր հատակով, թունելի հատակին զգված ծակոտկեն խողովակաշարով կամ թունելի հատակին հատուկ օդափոխման ուղիներով: Թթվածնի մակարդակը և ջերմաստիճանը վերահսկվում են թունել մտնող սառը մաքուր օդի քանակի և օդի հոսքի արագության կարգավորմամբ: Հոտավետ գազերը կառավարվում են մաքրման սարքերի, բիոֆիլտրերի և ջերմային կամ օգնի վրա հիմնված օքսիդացնող սարքերի միջոցով: Խոնավությունը կարող է վերահսկվել՝ մշակվող նյութի վրա թունելի տանիքում տեղադրված ցողացիքով/վարդակով:

Գործընթացի ընթացքում արտադրվող արտանետումները և գազերը վերամշակվում են կենսաաֆիլտրի միջոցով՝ նախքան դրանք մթնոլորտ արտանետելը:

Աշխատակիցների թիվը՝ 4 հոգի, 1 հերթափոխ, 300 աշխատանքային օր/տարեկան, նույնը, ինչ գազավորված կույտերի կոմպոստացման դեպքում:

Ինչ վերաբերում է անհրաժեշտ տարածքին և շինարարության փուլերին, ապա դրանք նույնն են, ինչ նախատեսված է գազավորված կույտերի կոմպոստացման: Լավագույն տարբերակը 2026 թվականին 17,000 տոննա/տարեկան ծավալով կոմպոստի գործարան կառուցելն է 25,000 մ2 տարածքում, որը կգործի 2027 թվականին: Երկրորդ փուլը կներառի կայանի լրացուցիչ մասերի կառուցում 2032 թվականին լրացուցիչ 18,000 տոննա/տարեկան հզորության համար, որը կգործի 2033 թվականին: Երրորդ փուլը կներառի կայանի լրացուցիչ մասերի կառուցում 2038 թվականին՝ լրացուցիչ 18,000 տոննա/տարեկան հզորության համար, որը կգործի 2039 թվականին:

Աղյուսակ 9.13. Այգու թափոնների մաքրման համար գազավորված կույտերի և թունելային կոմպոստի գործարանի համեմատություն, 2027-2043 թթ. կանխատեսում

Թափոնների ենթաբաղադրիչները	2027	2030	2033	2037	2039	2041	2043
Այգու թափոններ կոմպոստի գործարանում, տոննա/տարեկան	16,374.17	16,771.10	34,355.31	35,470.20	54,061.71	54,931.90	55,816.09
Կոմպոստի գործարանի հզորությունը, տոննա/տարեկան	17,000		35,000		55,000		
Գազավորված կույտերի կոմպոստի գործարան							
Պահանջվող տարածք, մ2	15,000		+5,000		+5,000		
Ներդրումներ, €	2,500,000		+1,000,000		+1,000,000		
Գործառնական ծախսեր, €/տ	106,000	106,000	118,000	118,000	130,000	130,000	130,000
Արտադրված կոմպոստ, 80%	13,100	13,417	27,484	28,376	43,249	43,946	44,653
Փտածության կորուստ՝ 20%	3,274	3,354	6,871	7,094	10,813	10,986	11,163

Թափոնների ենթաբաղադրիչները	2027	2030	2033	2037	2039	2041	2043
Եկամուտ, 400 €/տոննա	5,239,734	5,366,800	10,993,699	11,350,464	17,299,747	17,578,237	17,861,149
Թունելային կոմպոստի գործարան							
Պահանջվող տարածք, մ2	15,000		+5,000		+5,000		
Ներդրումներ, €	3,500,000		+1,100,000		+1,100,000		
Գործառնական ծախսեր	164,000	164,000	182,000	182,000	200,000	200,000	200,000
Արտադրված կոմպոստ, 80%	13,100	13,417	27,484	28,376	43,249	43,946	44,653
Փտածության կորուստ, 20%	3,274	3,354	6,871	7,094	10,813	10,986	11,163
Եկամուտ, 400 €/տոննա	5,239,734	5,366,800	10,993,699	11,350,464	17,299,747	17,578,237	17,861,149

ORVAKO-ն օրգանական հումուսի ամենահայտնի արտադրողն է Հայաստանում, բայց շուկայում միայնակ չէ, կան նաև փոքր և միջին այլ արտադրողներ: Կան ֆերմերներ կամ ջերմոցային տնտեսություններ, որոնք օգտագործում են օրգանական հումուս, որոնք արտադրվում են իրենց կողմից խոտից, գոմաղբից և սննդի թափոններից: Կոմպոստացման գործընթացում հիմնական բարդացնող գործոնը անհրաժեշտ տեսակի որդեր ստանալն է, որը նույնպես լուծելի խնդիր է:

Օրգանական հումուս վաճառողների արտադրանքի համամասնությունները նույնը չեն: ORVAKO-ն իր կենսահումուսը վաճառում է 40 լիտրանոց պարկերով, որը կշռում է մոտ 23 կգ, 4000 դրամով (10,12 եվրո): Երկրորդ ընկերությունը՝ «Ֆիոլետովոն», նույն քաշով իր արտադրանքը վաճառում է 3000 դրամով (7,6 եվրո): Երրորդը՝ Ստեփանյան Վանիկը, ով արդեն 30 տարի է, ինչ շուկայում է, օրգանական հումուսը 30 կգ կշռող 50 լիտրանոց պարկի մեջ 3000 դրամով (7,6 եվրո) է վաճառում: Մեկ այլ արտադրող 50 կիլոգրամանոց պարկը վաճառում է 5000 դրամով (12,7 եվրո): Ենթադրվում է, որ կոմպոստի մոտավոր գինը կազմում է մոտ 430 եվրո/տոննա:

Եզրակացություն. Աղյուսակ 9.14-ում ներկայացված տվյալների և բոլոր այլ պարամետրերի հիման վրա գազավորված կոյտերի կոմպոստի գործարանը տնտեսապես ավելի հարմար է այգիների թափոնների մշակման համար, քանի որ ներդրումները և գործառնական ծախսերը ավելի ցածր են:

2. Տնային կոմպոստացում

Տնային կոմպոստացումը վերաբերում է տնային տնտեսությունների կողմից խոհանոցային թափոնների և այգիների օրգանական թափոնների կոմպոստացմանը: Այն զերծ է օրգանական թափոնների հավաքման հետ կապված տնտեսական ծախսերից և բնապահպանական բեռից: Տնային կոմպոստավորումը սովորաբար կիրառվում է, երբ կենսաթափոնների կառավարման այլ տարբերակներ ավելի քիչ տեղին են՝ հիմնված թափոնների կառավարման հետևյալ տեղական ռազմավարության և/կամ թափոնների կառավարման օպտիմալ տարբերակների վերաբերյալ տեղական ուսումնասիրությունների արդյունքների վրա: Հատկապես օրգանական թափոնների վերամշակման ցածր արագությամբ տարածաշրջաններում կոմպոստացման հիմնական առավելությունն այն է, որ զգալիորեն նվազեցվում են մնացորդային թափոնների ծավալները և բարձրանում է ընդհանուր վերամշակման մակարդակը:

Երևան քաղաքի բնակիչներին և տնային տնտեսություններին պետք է գիտելիքներ տրվեն տնային կոմպոստացման համար: Հետևաբար, պետք է իրականացվեն նպատակային տեղեկատվական արշավներ՝ հանրության և քաղաքացիների ակտիվ մասնակցությունը հնարավոր դարձնելու համար: Սա կարող է բաղկացած լինել տնային տնտեսություններին ուղղված սկզբնական նամակից՝ թոուցիկով և կարճ նկարագրությամբ, թե ինչպես ստեղծել և գործարկել այգիների կոմպոստ/սարքավորում՝ տնային կոմպոստացման համար, և պետք է հետևեն վարչական

շրջաններում ուսումնական սեմինարները, ներառյալ խելացի, կենսաբանական այգեգործության վերաբերյալ ուսուցումը: Տնային կոմպոստացման համար նախատեսված սարքավորումները, ներառյալ գրքույկը, որտեղ նկարագրված են համապատասխան նյութերի/թափոնների և սեփական կոմպոստ արտադրելու գործընթացի քայլերը, անվճար կտրամադրվեն վերապատրաստման սեմինարին մասնակցած քաղաքացիներին: 1 տնտեսության համար (2 բնակիչ, 0,06 - 0,1 հա) խորհուրդ է տրվում 700 լիտրից ավելի տարողությամբ կոմպոստացնող տարա: Հետաքրքրված քաղաքացիներին խորհուրդներ կտան վերապատրաստված կոմպոստի վարպետները: Ներդրված համակարգը պետք է հիմնված լինի նպատակային տեղեկատվական արշավների վրա, որին կհետևեն մանրամասն խորհրդատվություն միայն շահագրգիռ քաղաքացիների համար: Սա կապահովի հարակից ծախսերի ամենաարդյունավետ ծախսումը:

Տնային կոմպոստացում իրականացնելիս լավագույն պրակտիկան է.

- Համակարգված կերպով տեղակայել և խթանել տնային և համայնքային կոմպոստացումը՝ հետևելով ներգրավված բնակիչների թվին, գրանցելով, թե որտեղ են տեղադրվում և շահագործվում կոմպոստացնող սարքավորումները:
- Կազմակերպել իրազեկման սկզբնական արշավներ գրաֆիկական նյութերի, հանրային հանդիպումների, թափոնների վերաբերյալ խորհրդատվայանների և այլնի միջոցով՝ բնակիչներին տեղեկացնելով և ուսուցանելով տնային կոմպոստացման, դրա օգուտների, ճիշտ աշխատանքի մասին (մեթանի արտանետումները և հողի աղտոտվածությունը սահմանափակելու համար և ապահովելու համար, որ արտադրանքը լավ որակի կոմպոստ լինի):
- Պարբերաբար թարմացումներ թողարկել և վերապատրաստել բնակիչներին տնային կոմպոստացման ճիշտ աշխատանքի վերաբերյալ:
- Պարբերաբար վերահսկել տնային կոմպոստացման վայրերը: Մի շարք ներկայացուցչական վայրեր կարող են ամեն տարի ստուգվել՝ մշտադիտարկելու կոմպոստացման ճիշտ աշխատանքը և ապահովելու դրա բնապահպանական օգուտները:

Տնային կոմպոստացման հաջողությունը՝ որպես բնապահպանական կառավարման ռազմավարություն, մեծապես կախված է քաղաքացիների կողմից թափոնների տարանջատման և կոմպոստացման գործընթացի կառավարումից, որոնց նախ պետք է ներգրավվել՝ խթանելու օրգանական թափոնները առանձնացնելու պրակտիկան, այնուհետև վարժեցնելու կոմպոստացման գործընթացը ճիշտ կառավարելը: Լրացուցիչ ջանքեր կարող են պահանջվել քաղաքային վայրերում տնային կոմպոստավորումը կազմակերպելու համար:

Ըստ ԱՐՄՍՏՍՏՍ-ի տվյալների՝ 2022 թվականին Երևան քաղաքի առանձնատների թիվը կազմել է 64843 (աղյուսակ 4.12 Հավելված 4-ում): Դա նշանակում է, որ 2027 թվականին, երբ կոմպոստի գործարանը գործի, անհրաժեշտ է 65000 տնային կոմպոստատոր: Երևանի քաղաքապետարանը որպես միջնաժամկետ գործողություն պետք է նախատեսի 2026 թվականի վերջին/2027 թվականի սկզբին բոլոր առանձնատները անվճար ապահովել տնային կոմպոստատորներով:

3. Անաերոբ մարսողություն

Կենսազագաղ գազային վառելիք է, որը ստացվում է օրգանական նյութերի անաերոբ տարրալուծման արդյունքում: Կենսազագաղի արտադրության համար կենսազանգվածի մի շարք աղբյուրներից բացի օգտագործվում են տարբեր թափոններ, ինչպիսիք են քաղաքային թափոնները, գոմաղբը, կեղտաջրերի տիղմը կամ այդ նպատակով հարմար ցանկացած

կենսաթափալվող թափոն: Շրջակա միջավայրի պահպանության և հանածո վառելիքի օգտագործման կրճատման տեսանկյունից կենսագազը, որը ստացվում է կենսաթափոններից, մեծ նշանակություն ունի, քանի որ դրա արտադրությունը նվազեցնում է արտանետումները մթնոլորտ (որը կհանգեցնի աղբավայրում թափոնների հեռացմանը), իսկ սովորական վառելիքը փոխարինվում է վերականգնվող էներգիայի միջոցով: Կենսագազը մեթանի (CH₄), ածխածնի երկօքսիդի (CO₂) և այլ գազերի (N₂, H₂, H₂S, O₂) խառնուրդ է շատ ավելի փոքր չափաբաժիններով: Կենսագազի հատկությունները և բաղադրությունը կախված են ենթաշերտի տեսակից, արտադրության եղանակից կամ գործարանի տեսակից, ջերմաստիճանից, որում տեղի է ունենում պրոցեսը, պահպանման ժամանակը, ռեակտորի ծավալը (մարսող, մոդուլ) և այլ գործոններ:

Կենսագազը կարող է օգտագործվել տարբեր նպատակներով՝ կախված աղբյուրի բնույթից և էներգիայի հատուկ տեսակների տեղական պահանջարկից: Այն առավել հաճախ օգտագործվում է հետևյալի համար.

- ուղղակի այրման միջոցով ջերմության արտադրություն,
- էլեկտրաէներգիայի արտադրություն վառելիքի բջիջներով կամ միկրո տուրբիններով,
- ջերմության և էլեկտրաէներգիայի արտադրություն համակցված էներգիայի կայաններում
- որպես ավտոմեքենայի վառելիք:

Ենթադրվում է, որ ստացված կենսագազը օգտագործվում է էլեկտրաէներգիա արտադրելու համար համատեղ արտադրության կայաններում, որոնք կառուցված են որպես ընդհանուր կայանի մաս: Ստացված գազի ծավալները և էներգիա ստանալու հնարավորությունը կախված են տեխնոլոգիայից մինչև տեխնոլոգիա: Այս վերլուծությունը համեմատել է էլեկտրաէներգիայի վաճառքից ստացված եկամուտը:

Ճիշտ այնպես, ինչպես կոմպոստացման դեպքում, կան մի շարք տարբեր տեխնիկաներ, որոնք պատկանում են անաէրոբ մարսողության (AD) սահմանմանը: Դրանք սովորաբար տարբերվում են գործառնական ջերմաստիճանի հիման վրա (ջերմասեր բույսերը գործում են մոտ 550C, իսկ մեզոֆիլը՝ մոտ 350C) և հումքի չոր նյութի տոկոսը (չոր համակարգերը 20%-ից ավելի չոր նյութով, խոնավ համակարգերը ունեն 20%-ից պակաս չոր նյութ):

Մարսումը տեղի է ունենում մոտ 40% պինդ նյութերի պարունակությամբ և կարող է լինել մեզոֆիլ կամ ջերմաֆիլ: Մարսումից հետո և օրգանական նյութերի կորստի պատճառով խոնավության պարունակությունը բարձրանում է և պինդ նյութերի պարունակությունը նվազում է մինչև մոտ 25%: Մարսող նյութը պետք է անցնի պտուտակավոր մամլիչով, որից հետո այն կարող է կոմպոստացվել և հասունանալ բաց պատուհանների մեջ:

Անաէրոբ մարսողությունը (AD) օրգանական նյութի բակտերիալ տարրալուծումն է թթվածնի (հարաբերական) բացակայության պայմաններում: Այս գործընթացի ենթամթերքները ներառում են կենսագազը (հիմնականում ածխածնի երկօքսիդ և մեթան, որը կարող է այրվել՝ էներգիա առաջացնելու համար), ինչպես նաև կիսապինդ մնացորդ, որը կոչվում է մարսող նյութ: Հետագա մշակման դեպքում, սովորաբար, սկզբնաղբյուրից տարանջատված կենսա թափոններից կոմպոստացնելու միջոցով կարող են օգտագործվել գյուղատնտեսական/այգեգործական նպատակներով: Որոշ երկրներ թույլ են տալիս մարսողության ուղղակի կիրառումը գյուղատնտեսական հողերի վրա (օրինակ՝ Շվեդիա, Դանիա):

Համարվում է, որ AD-ի հետ կապված ճկունության բարձր աստիճանը մեթոդի ամենակարևոր առավելություններից մեկն է, քանի որ այն կարող է մշակել մի քանի տեսակի թափոններ՝ սկսած թացից մինչև չոր և մաքուր օրգանական նյութերից մինչև մոխրագույն թափոններ: Բարձր խոնավ նյութերի դեպքում մեթոդը նպատակահարմար է այն իրավիճակների համար, երբ աղբյուրից առանձնացված սննդի թափոնները չեն կարող զուգակցվել բավարար քանակությամբ մեծացնող նյութերի հետ, ինչպիսիք են բակերի թափոնները, հատկապես բազմաթիվ քաղաքային թաղամասերում:

«Թաց» անաէրոբ մարսողություն. Նախքան անաէրոբ մարսողության անցնելը, կենսաթափոնները անցնում են չափի կրճատման և պահեստավորման միջոցով: Ձուրը նույնպես ավելացվում է թափոնների հոսքին: Դրանից հետո թափոնները ներկայացվում են անաէրոբ մարսողության չորս փուլերի (հիդրոլիզ, թթւոգնեց, ացետոգնեց և մեթանոգնեց): Մարսող սարքը գործում է մեզոֆիլային (30-39 °C) միջակայքում՝ ապահովելու բարձր քայքայման արագություն նվազագույն ժամանակահատվածում (որը կազմում է 15-40 օր): Անաէրոբ մարսողության արտադրանքն են կենսազազը և մարսողությունը: Կենսազազն ուղարկվում է արդիականացման համակարգ, այնուհետև այն կարող է վաճառվել կամ օգտագործվել CHP-ի կայանի համար՝ ջերմություն և էլեկտրաէներգիա ստանալու նպատակով: Մարսողությունը հանվում է մարսող սարքից և պոմպի միջոցով մատակարարվում է պտուտակային բաժանարարին: Ստացվում է երկու ֆրակցիա՝ հեղուկ փուլը մնում է վերջնական պահեստում (նախքան մշակումը կամ որպես հեղուկ պարարտանյութ վաճառելը) և պինդ մարսողությունը, որը կազմում է մոտ 30-40%: Պինդ արտադրանքը (մարսողությունը) կարելի է լրացուցիչ չորացնել (կոմպոստացնել և հասունացնել բաց պատուհաններում) և օգտագործել գյուղատնտեսության մեջ: Այս համակարգի թերությունն այն է, որ գործընթացի ընթացքում առաջացած կեղտաջրերի քանակը մեծ է, պետք է վերամշակվի նախքան ջրառի մեջ լիցքաթափելը, ինչը հանգեցնում է կեղտաջրերի մաքրման կայանի պահանջվող հզորության մեծ աճին:

Կայանի բոլոր հատվածների կառուցման համար պահանջվող ընդհանուր տարածքը, ներառյալ երթևեկությունը սպասարկող տարածքները և շինությունները, մոտավորապես 15000 մ² է: 2033-2037 թվականների համար այս տարածքը կտեղավորի տարեկան 30,000 տոննա հզորություն: Բացի այդ, 2038-2042 թվականներին տարեկան 30,000 տոննա լրացուցիչ հզորության համար կպահանջվի լրացուցիչ 15,000 մ²: Ավելին, ևս 15000 մ² կպահանջվի տարեկան 30000 տոննա լրացուցիչ հզորության համար՝ սկսած 2043 թվականից: Ամենահարմար ընտրությունը 45000 մ² տարածքում տարեկան 30,000 տոննա հզորությամբ «թաց» անաէրոբ մարսողության կայան կառուցելն է: Այս շինարարությունը պետք է իրականացվի 2029-ից 2032 թվականներին, իսկ գործարանը կգործարկվի 2033 թվականին: Երկրորդ փուլը կներառի գործարանի լրացուցիչ հատվածների կառուցում, որը կտեղավորի տարեկան լրացուցիչ 30,000 տոննա մինչև 2037 թվականը, իսկ աշխատանքը կսկսվի 2038 թվականին: Երրորդ փուլում գործարանի հետագա մասերը կկառուցվեն՝ մինչև 2042 թվականը տարեկան լրացուցիչ 30,000 տոննա ապահովելու համար, և այն կգործարկվի 2043 թվականին:

Կենսազազը կարելի է վաճառել 0,16 դոլարով մեկ Նմ3-ի համար: Բիոմեթանի, երբ օգտագործվում է որպես բնական գազ, մոտավոր արժեքը 12,65 ԱՄՆ դոլար մեկ ԳԶ-ի համար և կարող է օգտագործվել էլեկտրամատակարարման համար այնպիսի կառույցներում, ինչպիսիք են կերակրման գործարանները: Բիոմեթանն իր հեղուկացված ձևով կարող է օգտագործվել որպես ավտոմեքենայի վառելիք, թեև դրա պահանջարկը ներկայումս մեծ չէ: Պրոցեսորները կարող են օգտվել Bio-CO₂-ից, որը գնահատվում է մոտավորապես \$620 մեկ տոննայի համար:

«Չոր» անաեռոր մարսողություն ջերմության և էլեկտրաէներգիայի արտադրությամբ և գազավորված կուլտերի կոմպոստացման միջոցով. Նախքան ֆերմենտատորներին անցնելը, կենսաթափոնները անցնում են պտուտակային մամլիչ բաժանարարով, որտեղ թափոնները սեղմվում են անցքերով բարձր ճնշումների դեպքում: Այս բաժանարարը կարող է մշակել երկու նյութերը (առանձին հավաքված կենսաթափոններ և օրգանական մասը մնացորդային թափոններում) և պատրաստում է մաքուր օրգանական ֆրակցիա, որը կարող է մշակվել կենսագազի կայանում: Բարձր ճնշման արդյունքում թափոնների օրգանական մասը արդյունահանվում է անցքերի միջով և ֆիզիկապես առանձնացվում չորից (որը չպետք է գոյություն ունենա, եթե կենսաթափոնների տարանջատումը պատշաճ կերպով կատարվի): Այս մամլիչով ձեռք է բերվում գործնականում նույն օրգանական բաղադրությունը, ուստի կենսագազի կայանի համար կարևոր չէ, թե որտեղից է գալիս օրգանական բաժինը: Երկու ֆրակցիաներից էլ գազի ելքը գրեթե նույնն է:

Մաքուր օրգանական մասնաբաժինը մղվում է նվազագույնը 390 մ3 բուժերային/հիդրոլիզի տանկ, որը կարող է պահել մինչև 2 օր սուբստրատի ընդունում: Այս նյութի հիդրոլիզի փուլը սկսվում է այս ցիստերում, որը պարունակում է նաև տաքացնող տարրեր 25°C թիրախային ենթաշերտի ջերմաստիճանով: Ցիստերը հերմետիկորեն փակված է, իսկ դրանում հավաքված գազը տեղափոխվում է հիմնական խմորիչ, որտեղ խառնվում է խմորումից ստացված գազի հետ: Ենթաշերտը պոմպերի միջոցով ուղարկվում է մարսող սարքերին: Խմորումը տեղի է ունենում մարսողության մեջ: Մարսող սարքը բաղկացած է երեք առանձին հորիզոնական ֆերմենտներից՝ յուրաքանչյուրը նվազագույնը 400 մ3 և խոշոր հորիզոնական խառնիչներով, որոնք կարող են աշխատել չոր նյութի բարձր տոկոսով: Վերամշակման արտադրանքը հավասար է սովորական AD-ին, կենսագազի և մարսողության:

Չոր խմորումը գործընթացից առաջ չի պահանջում օրգանական թափոնների խոնավացում, քանի որ գործընթացն աշխատում է չոր նյութի մոտ 50%-ով:

Խմորումը տեղի է ունենում մարսողության մեջ, որը հորիզոնական ցիստեր է՝ ներսում մեծ խառնիչով: Այս դիզայնը թույլ է տալիս մարսող սարքին աշխատել չոր նյութի բարձր պարունակությամբ և կառուցվածքային նյութի բարձր տոկոսով: Մարսող սարքը աշխատում է մեզոֆիլային (30-390C) միջակայքում՝ նվազագույնի ժամանակահատվածում քայքայման բարձր արագություն ապահովելու համար:

Չոր խմորման արգասիքներն են կենսագազը և մարսողությունը: Կենսագազը հավաքվելու է գազի պահարանում և սնելու է գազի շահագործման համակարգը՝ CHP գործարանը՝ ջերմություն և էլեկտրաէներգիա ստանալու համար: Մնացած մարսողությունը (ֆերմենտացման մնացորդը) հանվում է մարսող սարքից և պոմպի միջոցով մատակարարվում է պտուտակային բաժանարարին: Հեղուկ պարարտանյութը ժամանակավորապես պահվում է վերջնական պահեստավորման բաժնում: Արտանետումները նվազագույնի հասցնելու համար բաքը ապահովված է գազամուղ ծածկով: Խառնիչները թույլ են տալիս խմորման մնացորդը խառնել և համասեռ դարձնել: Պինդ մարսողությունը կանցնի 60-օրյա կոմպոստային պնդացման շրջան՝ գազավորված պտտվող պատուհաններում (ինտենսիվ կոմպոստացում 40 օրով և 20 օր պնդացում)՝ գյուղատնտեսության մեջ օգտագործվող արտադրանք ստանալու համար: Դիեստատի հեղուկ մասը անցնում է հիդրոլիզի փուլ:

Կայանի բոլոր մասերի, երթևեկության սպասարկման տարածքների և օբյեկտների կառուցման համար անհրաժեշտ ընդհանուր տարածքը կազմում է մոտ 25,000 մ2, մոտ 30,000

տոննա/տարեկան հզորությամբ 2033-2037 թվականների համար, 50,000 մ2՝ 60,000 տոննա/տարեկան հզորությամբ 2038-2042 թվականների համար, 75,000 մ2՝ 90,000 տոննա/տարեկան հզորությամբ 2043 թվականի համար: Լավագույն տարբերակը 2029-2032 թվականներին 75,000 մ2 տարածքում 30,000 տոննա/տարեկանի հզորությամբ «չոր» անաէրոբ մարսողության կայանի կառուցումն է, որը կգործի 2033 թվականին: Երկրորդ փուլը կներառի կայանի լրացուցիչ մասերի կառուցում՝ լրացուցիչ 30,000 տոննա/տարեկան հզորությամբ 2037 թվականին գործարկելու համար, կշահագործվի 2038 թվականին: Երրորդ փուլը կներառի գործարանի լրացուցիչ մասերի կառուցում՝ լրացուցիչ 30,000 տոննա/տարեկան հզորությամբ 2042 թվականին գործարկելու համար, որը կգործի 2043 թվականին:

Գազի շահագործումը ենթադրում է, որ մարսվող յուրաքանչյուր տոննա օրգանական թափոն կարող է արտադրել 250 կՎտ/ժ Էլեկտրաէներգիա, կամ յուրաքանչյուր Նմ3 կենսագազ պարունակում է 6 կՎտ ջերմային էներգիա: Էլեկտրական էներգիայի վերածված կենսագազի նույն ծավալը տալիս է 2 կՎտ, մնացած էներգիան ցրվում է ջերմության տեսքով, որը կարող է վերականգնվել և կիրառվել այլ օգտագործման համար: Մեկ խորանարդ մետր կենսագազի ստեղծած 2 կՎտ-ը կարող է վառել 100 Վտ հզորությամբ լամպը 20 ժամ, կամ աշխատել 2000 Վտ հզորությամբ վարսահարդարիչը մեկ ժամ: Էլեկտրաէներգիայի օրական արտադրությունը՝ 80տ x 250 կՎտ/տ x 0,6 = 12000 կՎտ, իսկ 24 ժ աշխատանքի դեպքում անհրաժեշտ կլինի նվազագույնը 0,5 ՄՎտ հզորությամբ 1 գազային շարժիչ: Նույնը գործում է 2038-2042 թվականների երկրորդ փուլի և 2043 թվականից սկսած երրորդ փուլի համար: Բոլոր երեք փուլերի համար Նախընտրելի են 0,5 ՄՎտ հզորությամբ 3 գազային շարժիչներ: Անհրաժեշտ կլինի մոտ 150 մ2 մակերեսով շարժիչի սենյակ:

Աղյուսակ 9.14. Էլեկտրաէներգիայի արտադրությամբ անաէրոբ մարսողության կայանի և անաէրոբ մարսողության կայանի համեմատությունը և գազավորված կույտերի կոմպոստացման գործարանի հետ խոհանոցի կանաչ թափոնների մաքրման համար, 2033-2043 թվականների կանխատեսում

Թափոնների ենթաբաղադրիչներ	2033	2035	2038	2040	2043
Խոհանոցի կանաչ թափոններ, գեներացված, ընդամենը	152,668.31	155,125.70	158,886.15	161,443.62	165,357.22
Աղբյուրում հավաքված խոհանոցի կանաչ թափոններ, տոննա/տարեկան	27,480.30	27,922.63	55,610.15	56,505.27	87,639.33
Աղբյուրում հավաքված խոհանոցի կանաչ թափոններ, %	18.00	18.00	35.00	35.00	53.00
AD/կենսագազային գործարանի հզորություն, տոննա/տարեկան	30,000		60,000		90,000
Անաէրոբ մարսող գործարան					
Պահանջվող տարածք, մ2	15,000		30,000		45,000
Ներդրումներ, €	10,000,000		+9,500,000		+9,500,000
Գործառնական ծախսեր, €/տ	1,000,000	1,000,000	1,500,000	1,500,000	2,000,000
Արտադրված մարսողություն, կոմպոստ, 70%	13,465	13,682	27,249	27,688	42,943
Արտադրված կենսագազ, տոննա/տարեկան	3,957	4,021	8,008	8,137	12,620
Արտադրված կենսագազ, Նմ3/տարի	3,297,636	3,350,716	6,673,218	6,780,632	10,516,720
Եկամուտ €/տ, կենսագազ, 0,15 €/Նմ3	494,645	502,607	1,000,983	1,017,095	1,577,508
Եկամուտ €/տարեկան, 400 €/տոննա կոմպոստ	5,386,139	5,472,835	10,899,589	11,075,033	17,177,309
Ընդհանուր եկամուտ, €/տարեկան	5,880,784	5,975,443	11,900,572	12,092,128	18,754,817

Թափոնների ենթաբաղադրիչներ	2033	2035	2038	2040	2043
Անաերոբ մարսողության կայան՝ ջերմության և էլեկտրաէներգիայի արտադրությամբ և գազավորված կույտերի կոմպոստացմամբ					
Պահանջվող տարածք, մ2	25,000		50,000		75,000
Ներդրումներ, €	18,500,000		+18,000,000		+18,000,000
Գործառնական ծախսեր, €/տ	1,500,000	1,500,000	2,200,000	2,200,000	3,100,000
Արտադրված մարսողություն/կոմպոստ, 70%	13,465	13,682	27,249	27,688	42,943
Արտադրված կենսագազ, տոննա/տարեկան	3,957	4,021	8,008	8,137	12,620
Արտադրված կենսագազ, Նմ3/տարի	3,297,636	3,350,716	6,673,218	6,780,632	10,516,720
Էլեկտրաէներգիա, կՎտ/ժ	6,870,075	6,980,658	13,902,538	14,126,318	21,909,833
Եկամուտ €/տարեկան, 0,12 €/կՎտժ Էլեկտրաէներգիա,	824,409	837,679	1,668,305	1,695,158	2,629,180
Եկամուտ €/տարեկան, 400 €/տոննա կոմպոստ	5,386,139	5,472,835	10,899,589	11,075,033	17,177,309
Ընդհանուր եկամուտ, €/տարեկան	6,210,548	6,310,514	12,567,894	12,770,191	19,806,489

Հայաստանում Էլեկտրաէներգիայի սակագինը հետևյալն է (տվյալները գործում են 2022թ. նոյեմբերի համար)։

- Ամսական մինչև 200 կՎտ/ժ Էլեկտրաէներգիա սպառող բաժանորդների համար (բնակիչ սպառողների 55%-ը) 1 կՎտ/ժ-ի սակագինը ցերեկային ժամերին կազմում է 46,48 դրամ (0,12 եվրո), գիշերը՝ 36,48 դրամ (0,092 եվրո) (ներառյալ ԱԱՀ)։
- Ամսական 201-400 կՎտ/ժ Էլեկտրաէներգիա սպառող բաժանորդների համար (բնակիչ սպառողների 25%-ը) սակագինը կազմում է 48,48 դրամ (0,12 եվրո) մեկ կՎտ/ժ-ի համար ցերեկային ժամերին և 38,48 դրամ (0,097 եվրո) գիշերը (ներառյալ ԱԱՀ)։
- Սոցիալապես անապահով ընտանիքների համար, որոնք, ըստ Հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովի, կազմում են բոլոր տնային տնտեսությունների 11 տոկոսը, ցերեկային սակագինը կազմում է 29,99 դրամ (0,076 եվրո) մեկ կՎտ/ժ-ի համար, իսկ գիշերային սակագինը՝ 19,99 դրամ (0,051 եվրո)։
- Մնացած բոլոր բաժանորդները 1 կՎտ/ժ-ի համար վճարում են 53,48 դրամ (0,14 եվրո) (ներառյալ ԱԱՀ)։ Նրանց համար Էլեկտրաէներգիայի գիշերային սակագինը կազմում է 43,48 դրամ (0,11 եվրո)։
- Կենսագանգվածի Էլեկտրակայաններից առաքվող Էլեկտրաէներգիայի սակագինը կազմում է 47,013 դրամ/կՎտժ (0,12 եվրո) առանց ԱԱՀ-ի։

Ենթադրվում է, որ կենսագազի կայանում արտադրված Էլեկտրաէներգիայի գինը կազմում է 0,12 եվրո/կՎտժ։

Անաերոբ մարսողության կայանում աշխատողների թիվը առանց ջերմության և Էլեկտրաէներգիայի արտադրության և առանց օդափոխվող կոմպոստացման կազմում է 2033 թվականին՝ 44, 2038 թվականին՝ 64, իսկ 2043 թվականին՝ 84: Ջերմության և Էլեկտրաէներգիայի արտադրությամբ և գազավորված կոմպոստացմամբ անաերոբ մարսողության կայանի աշխատակիցների թիվը 2033 թվականին 64 է, 2038 թվականին՝ 94, 2043 թվականին՝ 134: Աշխատանքը պետք է կազմակերպվի երեք հերթափոխով՝ 365 աշխատանքային օր/տարեկան։

Եզրակացություն. Ելնելով աղյուսակ 9.15-ում ներկայացված տվյալներից և բոլոր այլ պարամետրերից՝ ջերմության և Էլեկտրաէներգիայի արտադրությամբ անաերոբ մարսողության կայանը և գազավորված կույտերի կոմպոստավորումը տնտեսապես ավելի նպատակահարմար է խոհանոցի կանաչ թափոնների մշակման համար, չնայած որ ներդրումները և գործառնական ծախսերը ավելի բարձր են, իսկ եկամուտը գրեթե նույնն է երկու տեխնոլոգիաների համար։

Ինչ վերաբերում է շրջակա միջավայրի վրա ազդեցությանը, ապա կոմպոստացման և անաէրոբ մարսողության այլընտրանքները ունեն նույն, ոչ վնասակար ազդեցությունը ջրի, հողի, օդի, աղմուկի և մարդու առողջության վրա: Միայն բաց տարածքում կոմպոստացումը կարող է հնարավոր ազդեցություն ունենալ օդի վրա՝ պայմանավորված գազերի (CO₂) և կոմպոստացման գործընթացի արդյունքում առաջացած հոտի պատճառով: Այնուամենայնիվ, կոմպոստացման լավ գործելակերպը կարող է նվազագույնի հասցնել ջերմոցային գազերի արտանետումները և հոտը, օրինակ՝ լամինատե ծածկույթ կամ բիոֆիլտր տեղադրելով:

Տնտեսական համեմատության շրջանակներում համեմատվել են հետևյալ պարամետրերը.

- Կայանի կառուցման ներդրումային ծախսեր. ներդրումային ծախսերը ներառում են շինարարության համար անհրաժեշտ նախագծային փաստաթղթերի պատրաստման ծախսերը, շինարարական ծախսերը և կայանի տեխնոլոգիայի գնման և տեղադրման ծախսերը: Տարածքի պատրաստման արժեքը (հող, թույլտվություններ, ենթակառուցվածքային կապեր և այլն) ենթադրվում է, որ հավասար են բոլոր տարբերակների համար, հետևաբար, չեն համեմատվում:
- Կայանի հնարավոր եկամուտը մեկ տարում. այս վերլուծության մեջ մշակման ենթակա եկամուտը վերաբերում է բացառապես կոմպոստի կամ էլեկտրաէներգիայի տեղակայումից ստացված եկամուտին կայանի շահագործման մեկ տարվա ընթացքում: Էլեկտրաէներգիայի վաճառքի միավորի գինը ենթադրվել է վերականգնվող աղբյուրներից և համակցված էլեկտրաէներգիայի արտադրության սակագնային համակարգով:
- Կայանի շահագործման և պահպանման ծախսերը մեկ տարում. գործառնական և սպասարկման ծախսերը, որոնք հաշվի են առնվել այս վերլուծության մեջ, ներառում են կայանի բնականոն շահագործման և առավելագույն հզորության պահպանման բոլոր ծախսերը: Շահագործման և պահպանման ծախսերը ներառում են կայանի շահագործումը՝ սկսած թափոնների ընդունումից մինչև ստացված արտադրանքի ելքը: Որոշ տարբերակների գործառնական և սպասարկման ծախսերը հաշվարկելիս հաշվի են առնվել բոլոր ելքային արտադրանքի հեռացման առաջարկված ծախսերը:

Դժվար է գնահատել օրգանական թափոնների հավաքագրմանը և մշակմանը վերագրվող թափոնների հավաքման և մշակման ծախսերի համամասնությունը, սակայն անմշակ գնահատումը, որը հիմնված է ՔԿԹ-ում օրգանական թափոնների 30% հարաբերական զանգվածի վրա (Եվրոստատ, 2014), թույլ է տալիս խուսափել օրգանական թափոնների հետ կապված ծախսերից, կարող է կազմել տարեկան մոտավորապես 25 եվրո մեկ շնչի հաշվով:

Այնուամենայնիվ, ի լրումն օրգանական թափոնների հավաքման և մշակման հետ կապված ծախսերից խուսափելու, թափոնների կառավարման կազմակերպությունը կարող է նաև հրաժարվել արտադրված պարարտանյութի վաճառքից 0,4 եվրո/տ կամ արտադրված կենսագազի կամ էլեկտրաէներգիայի վաճառքից:

Օգուտները կոմպոստ օգտագործողների համար. տնային և համայնքային ստորաբաժանումներում արտադրված կոմպոստը կարող է օգտագործվել մասնավոր այգիների, կոմունալ տնտեսությունների կամ հանրային այգիների տեղական իշխանությունների կողմից: Կոմպոստը կարող է օգտագործվել որպես տորֆի կամ գնված պարարտանյութի փոխարինող, ինչը հանգեցնում է գնման ծախսերից կրճատմանը՝ զգալիորեն ավելի մեծ, քան պարարտանյութի փոխարինման արժեքը: Այս ծախսերը մեծապես կախված են փոխարինված ապրանքի տեսակից:

Խոհանոցային կանաչ թափոնների տարանջատ հավաքման կանխատեսումը տրված է հետևյալ աղյուսակներում՝ տոկոսներով և տոննա/տարեկանում:

Աղյուսակ 9.15. ՔԹ տարանջատ հավաքման թիրախների միտումները 2025-2044 թվականներին՝ հիմնված ինչպես Ա. ԿՇՄՊ ՀՈԱԿ-ի և Դավարս ՍՊԸ-ի, այնպես էլ Բ. մասնավոր ընկերությունների և թափոն հավաքողների կողմից իրականացված առանձին հավաքման տոկոսների վրա, 2020-2023 թվականներին, և 2029 թվականին՝ Նոր՝ 335 հավաքման կետերի, 2027 թվականին՝ Երեք ՏՀԿ, 2027 թվականին՝ կոմպոստի գործարանի, 2033՝ թվականին ՆՕՕ-ի և 2033 թվականին՝ անաերոբ մարսողության կայանների ներդրման հիման վրա

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2020 %	2021 %	2022 %	2023 %	2024 %	2025 %	2026 %	2027 %	2028 %
Օրգանական	Խոհանոցի թափոններ	33.58	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Այգու թափոններ	12.59	0.00	0.001	0.001	0.002	0.01	0.01	0.01	30.00	30.00
	Այլ կենսաբալայվող (օրինակ՝ ոսկորներ, կենդանիների մնացորդներ, կղանք)	2.75	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Թուղթ և ստվարաթուղթ	Թերթ և տպագիր	0.94	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	10.00	10.00
	Ծալավոր ստվարաթուղթ փաթեթավորում	4.23	2.33	4.91	4.65	3.73	10.00	11.00	12.00	23.00	24.00
	Թղթե փաթեթավորում	2.29	0.25	0.33	0.30	0.25	1.00	1.00	1.00	10.00	10.00
	Այլ թուղթ (օրինակ՝ բացիկներ, կոշտ կազմով գրքեր, տոմսեր)	1.18	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	3.00	3.00
Պլաստիկ	Փափուկ պլաստիկ փաթեթավորում	11.93	0.32	0.42	0.39	0.32	1.00	1.10	1.20	11.00	11.00
	պոլիստիրոլ	0.15	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Խիտ (կոշտ) պլաստիկ փաթեթավորում	3.49	2.74	3.83	3.58	2.91	10.00	11.00	12.00	23.00	24.00
	Այլ պլաստմասսա (օրինակ՝ խաղալիքներ, մեկանգամյա օգտագործման դանակներ, ատամի խոզանակներ)	1.11	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	4.00	4.00
Ապակի	Ապակե փաթեթավորում	4.96	0.15	0.46	0.39	0.25	2.00	2.10	2.20	12.00	12.00
	Այլ ապակիներ (օրինակ՝ խմելու բաժակներ, հայելային ապակիներ)	0.55	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	4.00	4.00
Մետաղներ	Մետաղական փաթեթավորում	0.58	0.25	0.32	0.30	0.24	5.00	6.00	7.00	18.00	18.00
	Այլ մետաղներ (e-g- տապակ, դանակներ, պտուտակներ)	1.92	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	4.00	4.00

Առաջնային Ֆրակցիա	Երկրորդային Ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2020 %	2021 %	2022 %	2023 %	2024 %	2025 %	2026 %	2027 %	2028 %
Այլ անօրգանական կյուլներ	Ոչ վտանգավոր ՇՔԹ	4.13	60.00	60.00	60.00	60.00	60.00	60.00	60.00	65.00	65.00
Վտանգավոր	Կենցաղային բոլոր վտանգավոր թափոնները	0.97	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	1.00	5.00	6.00
Խառը ԷԷՍԹ	Ամբողջ ԷԷՍԹ, մարտկոց կամ բարձր լարման	1.02	61.67	65.02	59.57	60.79	65.00	65.00	66.00	70.00	70.00
	Փոքր մարտկոցներ	0.05	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	1.00	10.00	10.00
	Կուտակիչներ	1.02	88.10	92.88	85.10	86.84	90.00	90.00	90.00	90.00	90.00
Այլ	Փայտ	0.41	0.00	0.66	0.31	0.26	1.00	1.00	1.00	10.00	10.00
	Տեքստիլ, հագուստ, անկողնային հագուստ, վարագույր, սրբիչներ	5.41	0.00	0.00	0.00	0.00	0.50	1.00	2.00	10.00	10.00
	Անձեռոցիկներ, հիգիենիկ անձեռոցիկներ, բամբակ և այլն	2.59	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Այլ, այլ տեղ կիրառելի չէ (օրինակ՝ կաշի, կոշիկ, գորգեր, պայուսակներ, ռետին)	2.14	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Ընդամենը		100.00									

Հարունակություն

Առաջնային Ֆրակցիա	Երկրորդային Ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2029 %	2030 %	2031 %	2032 %	2033 %	2035 %	2037 %	2040 %	2043 %
Օրգանական	Խոհանոցի թափոններ	33.58	0.00	0.00	0.00	0.00	18.00	18.00	18.00	35.00	53.00
	Ազոլ թափոններ	12.59	30.00	30.00	30.00	30.00	60.00	60.00	60.00	90.00	90.00
	Այլ կենսաբայթայվող (օրինակ՝ ոսկորներ, կենդանիների մնացորդներ, կղանք)	2.75	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Թուղթ և ստվարաթուղթ	Թերթ և տպագիր	0.94	12.00	12.00	14.00	14.00	30.00	32.00	32.00	40.00	40.00
	Ծալավոր ստվարաթղթե փաթեթավորում	4.23	30.00	32.00	34.00	36.00	56.00	58.00	58.00	65.00	65.00
	Թղթե փաթեթավորում	2.29	12.00	12.00	14.00	14.00	30.00	32.00	32.00	40.00	40.00
	Այլ թուղթ (օրինակ՝ բացիկներ, կոշտ կազմով գրքեր, տոմսեր)	1.18	3.00	3.00	3.00	3.00	6.00	6.00	6.00	10.00	10.00
Պլաստիկ	Փափուկ պլաստիկ փաթեթավորում	11.93	13.00	13.00	14.00	14.00	30.00	32.00	32.00	40.00	40.00
	պոլիստիրոլ	0.15	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

Առաջնային Ֆրակցիա	Երկրորդային Ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2029 %	2030 %	2031 %	2032 %	2033 %	2035 %	2037 %	2040 %	2043 %
	Խիտ (կոշտ) պլաստիկ փաթեթավորում	3.49	30.00	32.00	34.00	36.00	50.00	54.00	54.00	65.00	65.00
	Այլ պլաստմասսա (օրինակ՝ խաղալիքներ, մեկանգամյա օգտագործման դանակներ, ատամի խոզանակներ)	1.11	6.00	6.00	8.00	8.00	18.00	20.00	22.00	30.00	30.00
Ապակի	Ապակե փաթեթավորում	4.96	14.00	14.00	16.00	16.00	30.00	38.00	40.00	48.00	50.00
	Այլ ապակիներ (օրինակ՝ խմելու բաժակներ, հայելային ապակիներ)	0.55	6.00	6.00	8.00	8.00	18.00	20.00	20.00	30.00	30.00
Մետաղներ	Մետաղական փաթեթավորում	0.58	20.00	22.00	24.00	26.00	40.00	44.00	46.00	54.00	56.00
	Այլ մետաղներ (e-g- տապակ, դանակներ, պտուտակներ)	1.92	6.00	6.00	8.00	8.00	18.00	20.00	20.00	30.00	30.00
Այլ անօրգանական նյութեր	Ոչ վտանգավոր ՇՔԹ	4.13	65.00	65.00	65.00	65.00	70.00	70.00	70.00	75.00	75.00
Վտանգավոր	Կենցաղային բոլոր վտանգավոր թափոնները	0.97	8.00	8.00	10.00	10.00	14.00	18.00	26.00	30.00	30.00
Խառը ԷԷՍԹ	Ամբողջ ԷԷՍԹ, մարտկոց կամ բարձր լարման	1.02	70.00	72.00	72.00	72.00	76.00	76.00	76.00	80.00	80.00
	Փոքր մարտկոցներ	0.05	10.00	10.00	10.00	10.00	20.00	20.00	20.00	30.00	30.00
	Կուտակիչներ	1.02	90.00	90.00	90.00	90.00	90.00	90.00	90.00	90.00	90.00
Այլ	Փայտ	0.41	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00
	Տեքստիլ, հագուստ, անկողնային հագուստ, վարագույր, սրբիչներ	5.41	10.00	10.00	10.00	10.00	20.00	20.00	20.00	30.00	30.00
	Անձեռոցիկներ, հիգիենիկ անձեռոցիկներ, բամբակ և այլն	2.59	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Այլ այլ տեղ կիրառելի (օրինակ՝ կաշի, կոշիկ, գորգեր, պայուսակներ, ռետին)	2.14	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Ընդամենը		100.00									

Աղյուսակ 9.16. ԶԹ տարանջատ հավաքման բանականները 2025-2044 թվականներին՝ հիմնված ինչպես Ա. ԿՇՄՊ ՉՈԱԿ-ի և Դավարս ՍՊԸ-ի, այնպես էլ Բ. մասնավոր ընկերությունների և թափոն հավաքողների կողմից իրականացված առանձին հավաքման տոկոսների վրա, 2020-2023 թվականներին, և 2029 թվականին՝ Նոր՝ 335 հավաքման կետերի, 2027 թվականին՝ երեք ՏՀԿ, 2027 թվականին՝ կոմպոստի գործարանի, 2033՝ թվականին ՆՕՕ-ի և 2033 թվականին՝ անաէրոբ մարսողության կայանների ներդրման հիման վրա

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2020 տոննա/ տարեկան	2021 տոննա/ տարեկան	2022 տոննա/ տարեկան	2023 տոննա/ տարեկան	2024 տոննա/ տարեկան	2025 տոննա/ տարեկան	2026 տոննա/ տարեկան	2027 տոննա/ տարեկան	2028 տոննա/ տարեկան
Օրգանական	Խոհանոցի թափոններ	33.58	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Այգու թափոններ	12.59	0.00	0.40	0.44	1.06	5.33	5.37	5.41	16,374.17	16,505.43
	Այլ կենսաբայթայվող (օրինակ՝ ոսկորներ, կենդանիների մնացորդներ, կղանք)	2.75	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Թուղթ և ստվարաթուղթ	Թերթ և տպագիր	0.94	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	407.44	410.71
	Ծալթավոր ստվարաթյաթեփաթեթավորում	4.23	408.22	661.52	683.83	662.96	1,791.63	1,986.59	2,184.57	4,220.65	4,439.46
	Թղթեփաթեթավորում	2.29	23.70	24.06	23.87	24.04	96.94	97.72	98.50	992.95	1,000.90
	Այլ թուղթ (օրինակ՝ բացիկներ, կոշտ կազմով գրեթե, տոմսեր)	1.18	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	153.34	154.57
Պլաստիկ	Փափուկ պլաստիկ	11.93	157.95	159.42	161.59	160.24	504.77	559.69	615.47	5,687.02	5,732.61

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդ դային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին ն %	2020 տոննա/ տարեկա ն	2021 տոննա/ տարեկա ն	2022 տոննա/ տարեկա ն	2023 տոննա/ տարեկա ն	2024 տոննա/ տարեկա ն	2025 տոննա/ տարեկա ն	2026 տոննա/ տարեկա ն	2027 տոննա/ տարեկա ն	2028 տոննա/ տարեկա ն
	փաթեթա ավորում										
	պոլիստ իրոլ	0.15	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Խիտ (կոշտ) պլաստի կ փաթեթ ավորում	3.49	395.66	1,453.80	1,483.27	1,457.19	5,047.66	5,596.93	6,154.69	11,891.05	12,507.51
	Այլ պլաստմ ասսա (օրինակ , խաղալի քներ, մեկանգ ամյա օգտագո րծման դանակն եր, ատամի խոզան ակներ)	1.11	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	192.72	194.27
Ապակի	Ապակե փաթեթ ավորում	4.96	30.78	72.59	67.17	52.04	419.68	444.20	469.08	2,579.14	2,599.82
	Այլ ապակի ներ (օրինակ , խմելու բաժակն եր, հայելայ ին ապակի ներ)	0.55	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	95.94	96.71
Մետաղն եր	Մետաղ ական փաթեթ ավորում	0.58	6.05	5.96	6.09	5.89	123.74	149.67	176.02	456.25	459.91
	Այլ մետաղն եր (e-g- տապակ , դանակն եր, պտուտ ակներ)	1.92	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	333.50	336.17

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2020 տոննա/ տարեկա ն	2021 տոննա/ տարեկա ն	2022 տոննա/ տարեկա ն	2023 տոննա/ տարեկա ն	2024 տոննա/ տարեկա ն	2025 տոննա/ տարեկա ն	2026 տոննա/ տարեկա ն	2027 տոննա/ տարեկա ն	2028 տոննա/ տարեկա ն
Այլ անօրգանական կոմպոնենտներ	Ոչ վտանգավոր CDW	4.13	10,248.00	7,880.77	8,602.02	10,396.48	10,479.82	10,563.83	10,648.51	11,628.35	11,721.57
Վտանգավոր	Կենցաղային բոլոր վտանգավոր թափոնները	0.97	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	41.56	209.48	253.39
Խառը ԷԷՍԹ	Ամբողջ ԷԷՍԹ, մարտկոց կամ բարձր լարման	1.02	2,590.14	2,100.03	2,100.09	2,590.17	2,791.76	2,814.13	2,880.33	3,079.39	3,104.07
	Փոքր մարտկոցներ	0.05	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	2.08	20.95	21.12
	Կուտակ իչներ	1.02	3,700.20	2,999.86	3,000.13	3,700.13	3,865.51	3,896.49	3,927.73	3,959.21	3,990.95
Այլ	Փայտ	0.41	0.00	8.63	4.42	4.48	17.38	17.52	17.66	178.06	179.49
	Տեքստիլ, հագուստ, անկողնային հագուստ, վարագույր, սրբիչներ	5.41	0.00	0.00	0.00	0.00	114.53	230.90	465.51	2,346.20	2,365.01
	Անձեռոցիկներ, հիգիենիկ անձեռոցիկներ, բամբակե այլն:	2.59	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Այլ, այլ տեղ կիրառելի չէ (օրինակ՝ կաշի, կոշիկ, գորգեր, պայուս	2.14	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2020 տոննա/տարեկա ն	2021 տոննա/տարեկա ն	2022 տոննա/տարեկա ն	2023 տոննա/տարեկա ն	2024 տոննա/տարեկա ն	2025 տոննա/տարեկա ն	2026 տոննա/տարեկա ն	2027 տոննա/տարեկա ն	2028 տոննա/տարեկա ն
	ակներ, ռետին)										
Ընդհանուր ԶԹ տարանջատված և վերամշակված, տոննա/տարեկա ն		100.0 0	17,560.69	15,367.03	16,132.93	19,054.70	25,258.75	26,363.07	27,689.21	64,826.77	66,094.78
Ընդհանուր ԶԹ տարանջատված և վերամշակված, %		100.0 0	4.24	4.83	4.65	4.54	5.97	6.18	6.44	14.96	15.13

շարունակություն

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2029 տոննա/ տարեկա ն	2030 տոննա/ տարեկա ն	2031 տոննա/ տարեկա ն	2032 տոննա/ տարեկա ն	2033 տոննա/ տարեկա ն	2035 տոննա/ տարեկա ն	2037 տոննա/ տարեկա ն	2040 տոննա/ տարեկա ն	2043 տոննա/ տարեկա ն
Օրգանական	Խոհանոցի թափոններ	33.58	0.00	0.00	0.00	0.00	27,480.30	27,922.63	28,372.08	56,505.27	87,639.33
	Այգու թափոններ	12.59	16,637.74	16,771.10	16,905.54	17,041.06	34,355.31	34,908.31	35,470.20	54,495.06	55,816.09
	Այլ կենսաբայթայվող (օրինակ՝ ոսկորներ, կենդանիների մնացորդներ, կղանք)	2.75	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Թուղթ և ստվարաթուղթ	Թերթ և տպագիր	0.94	496.80	500.78	588.93	593.65	1,282.31	1,389.81	1,412.18	1,808.02	1,851.85

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2029 տոննա/ տարեկան	2030 տոննա/ տարեկան	2031 տոննա/ տարեկան	2032 տոննա/ տարեկան	2033 տոննա/ տարեկան	2035 տոննա/ տարեկան	2037 տոննա/ տարեկան	2040 տոննա/ տարեկան	2043 տոննա/ տարեկան
	Ծալքավոր ստվարաթղթե փաթեթավորում	4.23	5,593.80	6,014.55	6,441.69	6,875.29	10,780.62	11,345.37	11,527.99	13,232.47	13,553.25
	Թղթե փաթեթավորում	2.29	1,210.71	1,220.42	1,435.24	1,446.74	3,125.01	3,387.00	3,441.51	4,406.18	4,512.99
	Այլ թուղթ (օրինակ՝ բացիկներ, կոշտ կազմով գրքեր, տոմսեր)	1.18	155.81	157.06	158.32	159.59	321.73	326.91	332.17	567.04	580.79
Պլաստիկ	Փափուկ պլաստիկ փաթեթավորում	11.93	6,829.21	6,883.95	7,472.91	7,532.82	16,271.14	17,635.25	17,919.11	22,941.87	23,498.01
	պոլիստիրոլ	0.15	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Խիտ (կոշտ) պլաստիկ փաթեթավորում	3.49	15,759.71	16,945.11	18,148.50	19,370.10	27,118.57	29,759.48	30,238.50	37,280.53	38,184.26
	Այլ պլաստմասսա (օրինակ՝ խաղալիքներ, մեկանգամյա օգտագործման դանակներ, ատամի խոզանակներ)	1.11	293.74	296.09	397.96	401.15	909.81	1,027.17	1,148.08	1,603.51	1,642.38
Ապակի	Ապակե փաթեթավորում	4.96	3,057.44	3,081.94	3,550.46	3,578.92	6,764.26	8,705.97	9,311.69	11,444.90	12,210.77
	Այլ ապակիներ	0.55	146.23	147.40	198.11	199.70	452.93	511.35	519.59	798.27	817.62

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2029 տոննա/ տարեկա ն	2030 տոննա/ տարեկա ն	2031 տոննա/ տարեկա ն	2032 տոննա/ տարեկա ն	2033 տոննա/ տարեկա ն	2035 տոննա/ տարեկա ն	2037 տոննա/ տարեկա ն	2040 տոննա/ տարեկա ն	2043 տոննա/ տարեկա ն
	(օրինակ՝ խմելու բաժակներ, հայելային ապակիներ)										
Մետաղներ	Մետաղական փաթեթավորում	0.58	515.11	571.16	628.08	685.87	1,063.65	1,188.84	1,262.89	1,518.46	1,612.87
	Այլ մետաղներ (e-g-տապակ, դանակներ, պտուտակներ)	1.92	508.30	512.37	688.64	694.16	1,574.37	1,777.46	1,806.07	2,774.78	2,842.04
Այլ անօրգանական նյութեր	Ոչ վտանգավոր CDW	4.13	11,815.53	11,910.24	12,005.71	12,101.95	13,137.34	13,348.80	13,563.67	14,884.79	15,245.62
Վտանգավոր	Կենցաղային բոլոր վտանգավոր թափոնները	0.97	340.57	343.30	432.56	436.03	615.33	803.88	1,179.84	1,394.36	1,428.16
Խառը ԷԷՍԹ	Ամբողջ ԷԷՍԹ, մարտկոց կամ բարձր լարման	1.02	3,128.95	3,244.15	3,270.16	3,296.37	3,507.39	3,563.85	3,621.21	3,904.21	3,998.85
	Փոքր մարտկոցներ	0.05	21.29	21.46	21.63	21.80	43.95	44.66	45.38	69.72	71.41
	Կուտակիչներ	1.02	4,022.94	4,055.19	4,087.70	4,120.46	4,153.49	4,220.35	4,288.28	4,392.23	4,498.71
Այլ	Փայտ	0.41	180.93	182.38	183.84	185.31	186.80	189.80	192.86	197.53	202.32
	Տեքստիլ, հագուստ, անկողնային հագուստ,	5.41	2,383.97	2,403.08	2,422.34	2,441.76	4,922.66	5,001.89	5,082.41	7,808.41	7,997.70

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2029 տոննա/ տարեկա ն	2030 տոննա/ տարեկա ն	2031 տոննա/ տարեկա ն	2032 տոննա/ տարեկա ն	2033 տոննա/ տարեկա ն	2035 տոննա/ տարեկա ն	2037 տոննա/ տարեկա ն	2040 տոննա/ տարեկա ն	2043 տոննա/ տարեկա ն
	վարագույր, սրբիչներ										
	Անձեռոցիկներ, հիգիենիկ անձեռոցիկներ, բամբակ և այլն:	2.59	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Այլ, այլ տեղ կիրառելի չէ (օրինակ՝ կաշի, կոշիկ, գորգեր, պայուսակներ, ռետին)	2.14	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Ընդհանուր ԶԹ տարանջատված և վերամշակված, տոննա/ տարեկա ն		100.0 0	73,120.05	75,283.19	79,059.93	81,204.51	158,110.9 3	167,103.4 5	170,781.0 8	242,097.3 4	278,276.4 2
Ընդհանուր ԶԹ տարանջատված և վերամշակված, %		100.0 0	16.61	16.96	17.67	18.00	34.78	36.17	36.38	50.36	56.51

Խոհանոցային կանաչ թափոնների առանձին հավաքումը և անաէրոբ մարսողության միջոցով նման թափոնների մշակումը մեծ պահանջարկ ունի: Այս երկարաժամկետ ծրագրի շնորհիվ աղբավայրում հեռացվող մնացորդային խառը ԶԹ-ի քանակը կնվազի մինչև 75% 2033 թ-ին և կնվազի մինչև 50%-ից պակաս 2040 թ-ին, ինչը ԶԹ-ի կառավարման բարձր բարելավում է: ԶԹ արտադրությունը նվազեցնելու համար պետք է նոր միջոցներ կիրառվեն: Նաև սկզբնաղբյուրում ԶԹ-ի տեսակավորումը պետք է բարելավվի, որպեսզի 2043 թ-ից սկսած հեռացման համար նախատեսված մնացորդային խառը ԶԹ-ն լինի 10%-ից պակաս: Նաև, ՆՕՕ-ում առանձնացված ԶԹ-

և, նախքան աղբավայրը լցնելը, կարող է անցնել նոր տեսակավորման և բիո-չորացման գործընթաց: Բիո-չորացման դեպքում թափոնները ենթարկվում են արագ տաքացման՝ աերոբ մանրէների ազդեցությամբ: Այս մասնակի կոմպոստացման փուլում միկրոբների կողմից առաջացած ջերմությունը հանգեցնում է թափոնների արագ չորացմանը: Այս համակարգերը հաճախ կազմաձևվում են աղբից ստացված վառելիք արտադրելու համար, որտեղ չոր, թեթև նյութը ձեռնտու է հետագայում տեղափոխելու և այրելու համար: Աղբից ստացված վառելիքը որակյալ վառելիք է տարբեր կայանների, ցեմենտի գործարանների և այլնի համար: Կենսազազով չորացման մաքրումը, վառելիքի արտադրությունը Երևան քաղաքում առայժմ գնահատված և ծրագրված չէ, սակայն այն պետք է վերանայվի հաջորդ ծրագրավորման ժամանակաշրջանում:

Հրամայական է կենսաթափալվող թափոնները շեղել աղբավայրից՝ համաձայն ԵՄ աղբավայրերի փոփոխված դիրեկտիվի և Թափոնների շրջանակային փոփոխված դիրեկտիվի: Հետևյալ աղյուսակում ներկայացված է, թե որքան կենսաթափալվող թափոններ են առաջանում, որքան է առանձին հավաքվում և վերամշակվում, այսինքն՝ շեղվում աղբավայրից:

Աղյուսակ 9.17. 2025-2044 թվականներին առաջացած, առանձին հավաքված և վերամշակված (աղբավայրից չեղված) կենսաթափալվող թափոնների քանակները՝ ԿԾՄՊ ՀՈԱԿ-ի կողմից իրականացված տարանջատ հավաքման հիման վրա

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2020 տոննա/ տարեկա ն	2021 տոննա/ տարեկա ն	2022 տոննա/ տարեկա ն	2023 տոննա/ տարեկա ն	2024 տոննա/ տարեկա ն	2025 տոննա/ տարեկա ն	2026 տոննա/ տարեկա ն	2027 տոննա/ տարեկա ն	2028 տոննա/ տարեկա ն
Օրգանական	Խոհանոցի թափոններ	33.58	138,940.00	106,845.60	116,624.23	140,953.11	142,082.99	143,221.92	144,369.99	145,527.26	146,693.81
	Այգու թափոններ	12.59	52,110.00	40,072.87	43,740.38	52,865.02	53,288.79	53,715.95	54,146.54	54,580.58	55,018.10
	Այլ կենսաթափալվող (օրինակ՝ ոսկորներ, կենդանիների մնացորդներ, կղանք)	2.75	11,360.00	8,735.90	9,535.42	11,524.60	11,616.98	11,710.10	11,803.97	11,898.59	11,993.97
Թուղթ և ստվարաթուղթ	Թերթ և տպագիր	0.94	3,890.00	2,991.43	3,265.21	3,946.36	3,978.00	4,009.88	4,042.03	4,074.43	4,107.09
	Ծալքավոր ստվարաթուղթ փայտե ավորում	4.23	17,520.00	13,472.97	14,706.04	17,773.85	17,916.32	18,059.94	18,204.71	18,350.64	18,497.74

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2020 տոննա/ տարեկան	2021 տոննա/ տարեկան	2022 տոննա/ տարեկան	2023 տոննա/ տարեկան	2024 տոննա/ տարեկան	2025 տոննա/ տարեկան	2026 տոննա/ տարեկան	2027 տոննա/ տարեկան	2028 տոննա/ տարեկան
	Թղթեփայտեր ավորում	2.29	9,480.00	7,290.17	7,957.38	9,617.36	9,694.45	9,772.16	9,850.49	9,929.45	10,009.05
	Այլ թուղթ (օրինակ՝ բացիկներ, կոշտ կազմով գրքեր, տոմսեր)			3,752.75	4,096.20	4,950.71	4,990.39	5,030.39	5,070.72	5,111.36	5,152.34
			4,880.00								
		1.18									
Այլ	Փայտ	0.41	1,700.00	1,307.31	1,426.96	1,724.63	1,738.46	1,752.39	1,766.44	1,780.60	1,794.87
	Տեքստիլ , հագուստ, անկողնային հագուստ, վարագույր, սրբիչներ										
		5.41	22,400.00	17,225.72	18,802.24	22,724.55	22,906.71	23,090.33	23,275.43	23,462.00	23,650.07
Ստեղծված ընդհանուր կենսաբաշխվող թափոններ, տոննա/ տարեկան											
			262,280.00	201,694.72	220,154.05	266,080.18	268,213.08	270,363.08	272,530.31	274,714.91	276,917.02
		63.39									
Օրգանական	Խոհանոցի թափոններ	33.58	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	Այգու թափոններ	12.59	0.00	0.40	0.44	1.06	5.33	5.37	5.41	16,374.17	16,505.43
	Այլ կենսաբաշխվող (օրինակ՝ ոսկորներ, ...	2.75	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2020 տոննա/ տարեկան	2021 տոննա/ տարեկան	2022 տոննա/ տարեկան	2023 տոննա/ տարեկան	2024 տոննա/ տարեկան	2025 տոննա/ տարեկան	2026 տոննա/ տարեկան	2027 տոննա/ տարեկան	2028 տոննա/ տարեկան
	Կենդանիների մնացորդներ, կղանք)										
Թուղթ և ստվարաթուղթ	Թերթ և տպագիր	0.94	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	407.44	410.71
	Ծալթավոր ստվարաթղթե փաթեթաձկորում	4.23	408.22	661.52	683.83	662.96	1,791.63	1,986.59	2,184.57	4,220.65	4,439.46
	Թղթե փաթեթաձկորում	2.29	23.70	24.06	23.87	24.04	96.94	97.72	98.50	992.95	1,000.90
	Այլ թուղթ (օրինակ՝ բացիկներ, կոշտկազմով գրքեր, տոմսեր)	1.18	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	153.34	154.57
Այլ	Փայտ	0.41	0.00	8.63	4.42	4.48	17.38	17.52	17.66	178.06	179.49
	Տեքստիլ, հագուստ, անկողնային հագուստ, վարագույր, սրբիչներ	5.41	0.00	0.00	0.00	0.00	114.53	230.90	465.51	2,346.20	2,365.01
Հավաքված և վերամշակված ընդհանուր կենսաբալայայվող թափոններ, տոննա/ տարեկան		63.39	431.92	694.61	712.56	692.55	2,025.82	2,338.11	2,771.66	24,672.81	25,055.56

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2020 տոննա/ տարեկա ն	2021 տոննա/ տարեկա ն	2022 տոննա/ տարեկա ն	2023 տոննա/ տարեկա ն	2024 տոննա/ տարեկա ն	2025 տոննա/ տարեկա ն	2026 տոննա/ տարեկա ն	2027 տոննա/ տարեկա ն	2028 տոննա/ տարեկա ն
Ընդհանուր կենսաբայթայվող թափոններ, որոնք շեղվել են աղբավայրերից, %			0.16	0.34	0.32	0.26	0.76	0.86	1.02	8.98	9.05

շարունակություն

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2029 տոննա/ տարեկա ն	2030 տոննա/ տարեկա ն	2031 տոննա/ տարեկա ն	2032 տոննա/ տարեկա ն	2033 տոննա/ տարեկա ն	2035 տոննա/ տարեկա ն	2037 տոննա/ տարեկա ն	2040 տոննա/ տարեկա ն	2043 տոննա/ տարեկա ն
Օրգանական	Խոհանոցի թափոններ	33.58	147,869.70	149,055.03	150,249.85	151,454.25	152,668.31	155,125.70	157,622.64	161,443.62	1,190,197
	Այգուլ թափոններ	12.59	55,459.12	55,903.68	56,351.81	56,803.52	57,258.86	58,180.51	59,117.00	60,550.07	413.73
	Այլ կենսաբայթայվող (օրինակ՝ ոսկորներ, կենդանիների մնացորդներ, կղանք)	2.75	12,090.11	12,187.02	12,284.72	12,383.19	12,482.45	12,683.37	12,887.53	13,199.94	1.13
Թուղթ և ստվարաթուղթ	Թերթ և տպագիր	0.94	4,140.01	4,173.20	4,206.65	4,240.37	4,274.36	4,343.16	4,413.07	4,520.05	4,629.62
	Ծալքավոր ստվարաթուղթ փաթեթավորում	4.23	18,646.01	18,795.48	18,946.15	19,098.02	19,251.11	19,560.98	19,875.84	20,357.65	20,851.15
	Թղթե փաթեթավորում	2.29	10,089.28	10,170.16	10,251.68	10,333.86	10,416.69	10,584.36	10,754.73	11,015.44	11,282.47

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2029 տոննա/ տարեկա ն	2030 տոննա/ տարեկա ն	2031 տոննա/ տարեկա ն	2032 տոննա/ տարեկա ն	2033 տոննա/ տարեկա ն	2035 տոննա/ տարեկա ն	2037 տոննա/ տարեկա ն	2040 տոննա/ տարեկա ն	2043 տոննա/ տարեկա ն
	Այլ թուղթ (օրինակ , բացիկն եր, կոշտ կազմով գրքեր, տոմսեր)	1.18	5,193.64	5,235.27	5,277.24	5,319.54	5,362.18	5,448.49	5,536.19	5,670.40	5,807.85
Այլ	Փայտ	0.41	1,809.26	1,823.76	1,838.38	1,853.12	1,867.97	1,898.04	1,928.59	1,975.34	2,023.23
	Տեքստիլ , հագուս տ, անկողն ային հագուս տ, վարագո ւյր, սրբիչնե ր	5.41	23,839.65	24,030.75	24,223.38	24,417.56	24,613.29	25,009.47	25,412.03	26,028.05	26,659.00
Ստեղծված ընդհանուր կենսաբալանային թափոններ, տոննա/ տարեկա ն		63.39	279,136.79	281,374.35	283,629.85	285,903.43	288,195.23	292,834.09	297,547.62	304,760.56	312,148.35
Օրգանական	Խոհանոցի թափոններ	33.58	0.00	0.00	0.00	0.00	27,480.30	27,922.63	28,372.08	56,505.27	87,639.33
	Այգու թափոններ	12.59	16,637.74	16,771.10	16,905.54	17,041.06	34,355.31	34,908.31	35,470.20	54,495.06	55,816.09
	Այլ կենսաբալանային թափոններ (օրինակ , ոսկորներ, կենդանի ինների մնացոր	2.75	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2029 տոննա/տարեկան	2030 տոննա/տարեկան	2031 տոննա/տարեկան	2032 տոննա/տարեկան	2033 տոննա/տարեկան	2035 տոննա/տարեկան	2037 տոննա/տարեկան	2040 տոննա/տարեկան	2043 տոննա/տարեկան
	դներ, կղանք)										
Թուղթ և ստվարաթուղթ	Թերթ և տպագիր	0.94	496.80	500.78	588.93	593.65	1,282.31	1,389.81	1,412.18	1,808.02	1,851.85
	Ծալքավոր ստվարաթղթե փաթեթավորում	4.23	5,593.80	6,014.55	6,441.69	6,875.29	10,780.62	11,345.37	11,527.99	13,232.47	13,553.25
	Թղթե փաթեթավորում	2.29	1,210.71	1,220.42	1,435.24	1,446.74	3,125.01	3,387.00	3,441.51	4,406.18	4,512.99
	Այլ թուղթ (օրինակ՝ բացիկներ, կոշտ կազմով գրքեր, տոմսեր)	1.18	155.81	157.06	158.32	159.59	321.73	326.91	332.17	567.04	580.79
	Փայտ	0.41	180.93	182.38	183.84	185.31	186.80	189.80	192.86	197.53	202.32
Այլ	Տեքստիլ, հագուստ, անկողնային հագուստ, վարագույր, սրբիչներ	5.41	2,383.97	2,403.08	2,422.34	2,441.76	4,922.66	5,001.89	5,082.41	7,808.41	7,997.70
Հավաքված և վերամշակված ընդհանուր կենսաբալթային թափոններ, տոննա/տարեկան		63.39	26,659.76	27,249.37	28,135.89	28,743.39	82,454.73	84,471.72	85,831.39	139,019.99	172,154.31
Ընդհանուր կենսաբալթ			9.55	9.68	9.92	10.05	28.61	28.85	28.85	45.62	55.15

Առաջնային ֆրակցիա	Երկրորդային ֆրակցիա	Ֆրակցիայի միջին %	2029 տոննա/ տարեկան	2030 տոննա/ տարեկան	2031 տոննա/ տարեկան	2032 տոննա/ տարեկան	2033 տոննա/ տարեկան	2035 տոննա/ տարեկան	2037 տոննա/ տարեկան	2040 տոննա/ տարեկան	2043 տոննա/ տարեկան
այթայվող թափոնները, որոնք շեղվել են աղբավայրերից, %											

Ինչպես երևում է, կենսաթափալվող թափոնների 10%-ը շեղվում է աղբավայրերից 2032-ին, 30%-ը՝ 2038-ին, 55%-ը՝ 2043-ին: Այս տոկոսները կարող են ավելացվել, եթե ընդլայնվեն կոմպոստի գործարանի և AD գործարանի հզորությունները, և եթե ավելացվի խոհանոցային կանաչ թափոնների հավաքումը, ինչը չափազանց կարևոր է:

9.2.2.6 ՔԹ հեռացում

1. Սանիտարական աղբավայր

Ըստ Եուրոյան, սանիտարական աղբավայրը տեղամաս է, որը համապատասխան բնապահպանական և սանիտարական երաշխիքներ է ապահովում մնացորդ ՔԹ թափոնների հեռացման համար: Թափոնների մշակման ինչպիսի ձև էլ որ կիրառվի, միշտ էլ որոշ մնացորդներ կլինեն, որոնք պետք է հեռացվեն: Ահա թե ինչու են սանիտարական աղբավայրերը անհրաժեշտ, սակայն այդ պատճառով նաև բոլոր ՔԹ-ները պետք է նախապես պատշաճ կերպով մշակվեն, որպեսզի հնարավորինս քիչ թափոններ հեռացվեն աղբավայրերում, ցանկալի է, որ մինչև 2035-2040թթ. ընկած ժամանակահատվածը դա կազմի 10%-ից պակաս՝ ինչպես պահանջվում է ԵՄ Աղբավայրերի փոփոխված դիրեկտիվով:

Սանիտարական աղբավայրը սովորաբար համալրված է բուժֆերային գոտիով, 6 մ լայնությամբ բեռնատարների համար պատշաճ մուտքի ճանապարհով և հաշվառման ու հսկողության համար պահակակետով, 60 տոննա հզորության բեռների կշեռքով, թափոնների ստուգման և արտահոսքի վերլուծության փոքր լաբորատորիայով, վարչական շենքով, ավտոտեխսպասարկման և արտադրամասի շենքով, անիվների լվացման կայանով, մշտադիտարկման համակարգով/դիտահորերով, արտահոսքի հավաքման և մաքրման կայանով՝ ներառյալ արտահոսքի ավազանով, ջրառի պոմպակայանով և վերաշրջանառության պոմպակայանով, ինչպես նաև արտահոսքի մաքրման հաստատությունով, գեներացված մեթանի հավաքման և էլեկտրաէներգիայի ու ջերմության արտադրության համակարգով, ներառյալ նաև ավտոմեքենաների և բեռնատարների կայանատեղիով, տրանսֆորմատորներով և գեներատորներով, ջրամբարներով, սեպտիկ բաբերով, ամենօրյա ծածկույթի պահեստավորման տարածքով, մակերևութային ջրերի ջրահեռացման ուղիներով, ցանկապատի շուրջ կանաչապատված գոտով, արտաքին լուսավորությամբ, ներքին ճանապարհներով և այլն:

Աղբավայրի ամբողջ տարածքը պետք է ցանկապատված լինի բետոնե սյուներով մետաղական ցանկապատով: Սանիտարական աղբավայր մուտքը պետք է ամբողջությամբ վերահսկվի՝ տարածքի ցանկապատման միջոցով՝ կանխարգելելով կենդանիների՝ կատուների, շների, ոչխարների և խոշոր եղջերավոր անասունների մուտքն այնտեղ: Ցանկապատի յուրաքանչյուր 5 մ-

ի վրա պետք է տեղադրվեն բետոնե սյուներ: Ցանցային մետաղալարով ցանկապատը պետք է ձողի թեթության վերին հատվածում փշալար ունենա: Լարային ցանկապատի բարձրությունը պետք է կազմի գետնից 2,20 մ: Պետք է տեղադրվի ավտոմատ կառավարվող դարպաս՝ բեռնատարների համար, ևս մեկը՝ հետիոտների համար, որն էլ կվերահսկվի աշխատողի կողմից:

Աղբավայր ժամանող ՔԹ հավաքման բեռնատարները պետք է կանգ առնեն կշռման տարածքում (վերահսկման և կշռման շենք): Այս փուլից սկսած՝ բեռնատարի վարորդը պետք է մինչև համալիրից դուրս գալը հետևի սանիտարական աղբավայրի համալիրի աշխատակիցների կողմից սահմանված կանոններին: Մուտքի-ելքի հսկողությունը, տրանսպորտային միջոցների կշռումը և վարորդների ինքնության և թափոնների քանակի ու տեսակների ամենօրյա գրանցումը տվյալների բազայում պետք է իրականացվեն վերահսկման և կշռման շենքում:

Հեռացված ՔԹ արժեքի հաշվարկն ըստ տոննայի հնարավոր չի լինի առանց հեռացվող ՔԹ գրանցման: Այս տվյալները կօգտագործվեն նաև վերամշակման ընթացքը վերահսկելու և աղբավայրերի օգտագործումը ծրագիրավորելու համար:

ՔԹ մուտք գործելիս հավաքման մեքենան կկշռվի Էլեկտրոնային կշեռքի վրա, որից հետո կլրացվի գրանցման ձևը: Քանի որ կոշտ թափոնների հեռացման տեղամասը սանիտարական աղբավայր է՝ նախատեսված կենցաղային թափոնների/ՔԹ համար, այս ՔԹ շրջանակից դուրս թափոնների վերահսկման և այդպիսով դրանց մուտքը տարածք կանխելու նպատակով պատահական նմուշառման եղանակով աղբատար մեքենաներով տեղափոխվող թափոններից պետք է նմուշներ վերցվեն և հետազոտվեն վարչական շենքի լաբորատորիայում: Այս պատահական ստուգումները պետք է փաստաթղթավորվեն և գրանցվեն, իսկ հաստատության անձնակազմը պետք է կանոնադրական ճանաչել վտանգավոր թափոնները, և դրանց հայտնաբերման դեպքում աղբավայրի տեղամասային ղեկավարը պետք է անհապաղ տեղեկացնի ղեկավարությանը:

Աղբավայրի մակերեսը պետք է լինի մոտ 50 հեկտար՝ բաժանված մոտ 18 մ. խորությամբ և 8,800,000 մ³ կամ 7,000,000 տոննա ՔԹ հեռացման հզորությամբ չորս բջիջների՝ նախատեսված ՔԹ ամենօրյա հեռացման համար: Այսպիսի հզորությամբ այս աղբավայրը կշահագործվի մինչև 28 տարի՝ ելնելով այն ենթադրությունից, որ իրականացվեն նախատեսված բոլոր միջոցառումները: Աղբավայրի հատակը և լանջերը պետք է կառուցվեն մի քանի շերտերով, ինչպես որ պահանջվում է ազգային օրենսդրությամբ և ԵՄ փոփոխված Աղբավայրերի դիրեկտիվով՝ Ներառյալ 1x10⁻⁹ մ/վ-ից պակաս թափանցելիության գործակցով անջրաթափանց կավե շերտը, անջրանցիկ գեոմեմբրանային երեսպատումը՝ թափոնների պահման համար, գեոմեմբրանը պաշտպանող և մեխանիկական բեռնվածությունը պահող գեոտեքստիլը և խճաքարի շերտը, որի մեջ տեղադրված են արտահոսքի հավաքման ծակոտկեն խողովակները: Այսկերպ երաշխավորվում է, որ ՔԹ հեռացման ժամանակ առաջացած արտահոսքը չի թափանցի աղբավայրի մակերեսի հատակի ստորերկրյա ջրերի մեջ՝ առաջացնելով ստորերկրյա և մակերևութային ջրերի աղտոտում:

Բացի այդ, արտահոսքի մաքրման և աղբավայրի գազի մշակման ծրագիրավորված համակարգերը պետք է ապահովեն, որ արտանետումները մթնոլորտ, մակերևութային ջրեր և հող լինեն ընդունելի մակարդակներում: Մշտադիարկման աշխատանքները պետք է ծրագիրավորվեն և իրականացվեն ազգային օրենսդրության պահանջներին համապատասխան, ինչպիսիք են՝ դիտահորերում ջրի որակը և մակարդակը, մաքրված արտահոսքի որակը և քանակը մակերևութային ջրեր բաց թողնվելուց առաջ, օդի որակը ստուգման կետերում (Սանիտարական աղբավայրի մուտքի մոտ, վարչական շենքում և այլն) և այլն:

Նախատեսված բջիջերը պետք է կառուցվեն չորս փուլով: Սանիտարական աղբավայրի զարգացման առաջին փուլում, որն ամբողջությամբ կահավորված է բջիջներով, որոնք կօգտագործվեն նվազագույնը 5-7 տարի, նախատեսվում է որպես երկարաժամկետ միջոցառում, որը կկառուցվի 2029-2032 թվականներին և կշահագործվի 2033 թվականի սկզբին: Լրացուցիչ բջիջների կառուցման երկրորդ փուլը նախատեսվում է կառուցել 2037 թվականին և շահագործել 2038 թվականին: Շինարարության երրորդ փուլը նախատեսվում է իրականացնել 2042 թվականին և շահագործել 2043 թվականին: Չորրորդ բջիջը նախատեսվում է կառուցել 2047 թվականին, և շահագործման հանձնել 2048 թվականին: Սանիտարական աղբավայրի փակումը նախատեսվում է 2054 թվականից ոչ շուտ:

Սանիտարական աղբավայրի հատուկ գործողությունները ներառում են՝

- թափոնների գրանցում,
- ընդունված թափոնների վերահսկողություն,
- թափոնների ամենօրյա ծածկում,
- մակերեսային ծածկույթների խտացում,
- ծածկման և փակման աշխատանքների իրականացում,
- ստորերկրյա ջրերի պարբերական մշտադիտարկում, որին հաջորդում է փակման ընթացքում և դրանից հետո կանոնավոր մշտադիտարկումը:

Հեռացված ԶԹ-ն պետք է ամեն օր ծածկվի հողով: Շահագործման ավարտին սանիտարական աղբավայրը պետք է ամբողջությամբ ծածկվի և փակվի այնպես, ինչպես պահանջվում է ազգային օրենսդրությամբ և ԵՄ փոփոխված Աղբավայրերի դիրեկտիվով:

Նախատեսված աշխատողների թիվը մոտ 70 է: Աշխատանքը պետք է կազմակերպվի երկու հերթափոխով՝ տարեկան 365 աշխատանքային օր: Սանիտարական աղբավայրի համար նախատեսված վայրը Նուբարաշենն է՝ գոյություն ունեցող աղբանոցի հարևանությամբ:

2. Իներտ աղբավայր

Անհրաժեշտ է որքան հնարավոր է շուտ դադարեցնել ՇԶԹ-ի անվերահսկելի հեռացման գործելանոճը, ներառյալ՝ անհամապատասխան վայրում գեներացման տեղում ցանկացած մշտական հեռացում: ՇԶԹ սեփականատերերը պետք է կրեն ՇԶԹ-ի կառավարման ծախսերը և պարտավոր է առանձին հավաքում և ժամանակավոր պահեստավորում կազմակերպել: Երևանի բաղաբապետարանը պարտավոր է (ծրագիրային փաստաթղթերի միջոցով) ՇԶԹ-ի ժամանակավոր պահպանման համար համապատասխան վայր ապահովել: Այդ վայրը պետք է ցանկապատված լինի և վերահսկվի: Այդ վայրի ֆինանսավորումն ու պահպանումը պետք է ապահովվի թափոններ գեներացնողների կողմից ՇԶԹ-ի տեղափոխման և պահպանման համար վճարների միջոցով:

Իներտ աղբավայրի գործարկուն չպետք է ընդունի ՇԶԹ-ն, եթե այն խառնվել է այլ տեսակի թափոնների հետ:

Վերամշակման համար պիտանի ոչ վտանգավոր խառը ՇԶԹ-ն պետք է առանձին պահվի և տեղափոխվի համապատասխան վերամշակման հաստատություն: Ցածրորակ խառը ՇԶԹ-ն (առանց վտանգավոր բաղադրիչի, որը պետք է տեղում տարանջատվի), որը ենթակա չէ վերամշակման, պետք է տեղափոխվի գրանցված աղբավայր:

ՇԶԹ վերամշակման հաստատության տեղակայման ամենահարմար տարբերակը այն իներտ աղբավայրի հարևանությամբ տեղակայելն է: Խորհուրդ է տրվում ՇԶԹ վերամշակման

հաստատությամբ իներտ աղբավայրը տեղակայել սանիտարական աղբավայրի մոտ: Անհրաժեշտ տարածքը կազմում է մոտ 10000-20000 մ²: Տարածքը ներառում է իներտ աղբավայրը և հետևյալ տարրերով հարթակը. 6 մ. լայնությամբ մուտքի ասֆալտապատ ճանապարհ, բիզնես տարաբետոնե սալիկի վրա, սանիտարական տարաբետոնե սալիկի վրա, պահեստային տարաբետոնե սալիկի վրա, կայանատեղիներ, բետոնե սալիկի վրա տեղադրված ջարդման կայան՝ հումքի հեռացման տարածքով, պատրաստի արտադրանքի պահպանման մակերեսով, մանրացված քար և հող:

Շինարարական և քանդման թափոնների (ՇՔԹ) մշակման գործընթացը բաղկացած է՝

1. ՇՔԹ ընդունում,
2. ՇՔԹ նախնական տարանջատում,
3. իներտ թափոնների ջարդում և ուսումնասիրություն՝ հետևյալի արտադրության համար.
 - գրանուկներ,
 - նյութեր ճանապարհների ենթաշերտերի, մայթի կառույցի հիմքի համար,
 - հետլիցբի նյութեր, և այլ:
4. Տեսակավորված նյութի և մաքուր հողի պահպանում հատուկ տարածքում որպես հետլիցբե/ծածկույթ հնարավոր օգտագործման համար:

ՇՔԹ-ն պետք է տեղափոխվի բեռնատարներով: Բեռնատարները պետք է օգտագործեն 60 տոննա հզորությամբ բեռնատարների ավտոմատ կշեռքներ, որոնք տեղակայված են մաքրման կայանի/իններտ աղբավայրի մուտքի մոտ: Երբ նյութը բեռնաթափվում է բեռնատարներից, դատարկ բեռնատարները կրկին անցնում են բեռնատարի կշեռքների վրայով, որպեսզի ջարդման կայան մտնող և դուրս եկող նյութը չափվի և գրանցվի:

Կայանի հարթակի շահագործման համար անհրաժեշտ է ապահովել հետևյալ սարքավորումները.

- Մանրացման համար կցորդով էքսկավատոր՝ աղբավայր մտնող նյութերի նախնական տեսակավորման և մանրացման համար,
- Բեռնիչ՝ համապատասխան մուտքային նյութը ջարդման կայան տեղափոխելու համար,
- Շարժական ջարդման կայան՝ փոքր մասնաբաժինները բաժանելու համար Էկրանով, նյութերը ժամանակավոր բաց պահեստներ տեղափոխելու փոխակրիչներով և գունավոր մետաղների թափոնները հեռացնելու մագնիսական բաժանարարով:

Երեք մասնաբաժինները մաղով բաժանվում են, իսկ ամենամեծ մասնաբաժինները վերադարձվում են ջարդիչի ընդունիչ զամբյուղ: Նախատեսվում է, որ ՇՔԹ մշակման կայանի հարթակը կապասարկի երեք տեսակի լրացուցիչ սարքավորումներով և բեռնիչով կահավորված էքսկավատորը՝ ավելի մեծ թափոնները մանրացնելու, ինչպես նաև մասնակի մանրացված նյութը ջարդիչի ընդունման զամբյուղ տեղափոխելու համար: Ջարդման կայան, հենց ջարդիչի դիմաց, Էկրան, որ տարանջատում է մեծ մասնաբաժինները, որոնք փոխակրիչով տեղափոխվում են բաց պահեստ: Մանրացված նյութը փոխակրիչով տեղափոխվում է մաղ՝ մագնիսական բաժանարարի միջոցով թափոնները երկաթից բաժանելու համար: Մաղի միջով բաժանվում են երեք մասնաբաժիններ, որոնք փոխակրիչով տեղափոխվում են բացօթյա պահեստ: Ամենակուպիտ մասնաբաժինները կարող են փոխակրիչով փոխանցվել բաց պահեստային տարածք կամ վերադարձվել ջարդիչի ընդունման բաժին:

Ջարդման կայանի լուսանկարը ներկայացված է Հավելված 12-ում:

Մնացած ՇՔԹ-ն, որը չի կարող կրկին օգտագործվել, վերամշակվել, պետք է հեռացվի իներտ աղբավայրում: Ամբողջ տարածքը պետք է լինի ցանկապատված և ունենա դարպաս՝ դռնապանով և տրանսպորտային միջոցների համար նախատեսված կշեռքներով: Երկարաժամկետ ՇՔԹ ծրագրի համաձայն՝ իներտ աղբավայրը նախատեսվում է կառուցել 2029-2032 թվականներին, և շահագործման հանձնել 2033 թվականին:

Ջարդման և զննման կայանի ծրագրավորված հզորությունը տարեկան մինչև 20000 տոննա է:

Նախատեսված աշխատողների թիվը մոտ 12 է: Աշխատանքը պետք է կազմակերպվի մեկ հերթափոխով՝ տարեկան 300 աշխատանքային օր: Սանիտարական աղբավայրի համար նախատեսված վայրը Նուբարաշենն է՝ գոյություն ունեցող աղբանոցի հարևանությամբ:

9.2.2.7 Ծրագրավորված գործողությունների հակիրճ նկարագիր

ՔԹ տարանջատման, առաջնային և երկրորդային վերամշակման, ՔԹ մշակման և հեռացման հետ կապված բոլոր ծրագրված միջոցառումների իրականացման ժամանակացույցը ներկայացված է հետևյալ աղյուսակում:

Աղյուսակ 9.18. Ծրագրված թափոնների հեռացման կայանների և սարքավորումների իրականացման ժամանակացույցը 2025-2044թթ.

N o	Թափոնների կայան	2024թ.	2027 թ.	2029 թ.	2030 թ.	2033 թ.	2034 թ.	2039 թ.	2040 թ.	Ընդհա նույն
ՔԹ առաջնային տարանջատում										
1.	Հավաքման կետեր	(335-ը արդեն առկա է)		Լրացուց իչ 335						670
2.	Հավաքման կետերում տարաներ)	2019թ. 2023թ.-ից մնացած 1,340 միավ. (335միավ. *4)		Լրացուց իչ 1,340մի ավ. (335միա վ. *4)	2019թ.- ից մնացած առաջին 405 միավորի փոխարի նում (135միա վ. *3)		2023թ.- ից մնացած երկրորդ 930 միավորի փոխարի նում (200միա վ. *3 և 330 միավ.)	2029թ.-ից երկրորդ 1340 միավորի փոխարի նում (335միավ.*4)	2030թ.-ից երկրորդ 405 միավորի փոխարի նում (135միավ. *3)	2,680
3.	Աղբահավաք մեքենաներ	2020թ.-ից մնացած 8մ³ 5 միավ., 15մ³ 4 միավ. 2023թ.-ից մնացած 20մ³ 2 նոր միավոր							8մ³ 5 միավորի և 15մ³ 4միավորի փոխարի նում:	8մ³ 5միավ., 15մ³ 4 միավ., 20մ³ 2 միավ.
4.	Տիպային տարանջատ հավաքման կետ		2			3		2		7
5.	Կենտրոնակա ն տարանջատ հավաքման կետ		1							1

N o	Թափոնների կայան	2024թ.	2027 թ.	2029 թ.	2030 թ.	2033 թ.	2034 թ.	2039 թ.	2040 թ.	Ընդհա նույն
6.	Շարժական տարանջատ հավաքման կետ		5			3		3		11
7.	խոհանոցայի ն կանաչ թափոնների տարաներ, 1,100 լ.					13,000				13,000
8.	խոհանոցայի ն կանաչ թափոնների աղբամաններ , 240 լ.					17,000				17,000
9.	խոհանոցայի ն կանաչ թափոնների աղբահավաք մեքենաներ					3		1		4
ԶԹ երկրորդային հավաքում										
1 0.	Սրահով ԼՕՕ					2				2
Մնացորդ խառը տիպի ԶԹ հավաքում										
1 1.	1,000 լ. տարողությա մբ տարաներ	2019թ.-ից մնացած 11,000 միավոր			2019թ.- ից մնացած 11,000 միավորի փոխարի նում				2030թ.-ից մնացած 11,000 միավորի փոխարի նում	11,000
1 2.	53 աղբահավաք մեքենա. 22 մ³ 17 միավոր, 19 մ³ 12 միավոր, 18.5 մ³ 5 միավ., 12 մ³ 10միավ., 8 մ³ 5 միավ., 6.5մ³1մ, 17մ³ 3 միավ.	2019- 2021թթ.-ից մնացած 53 աղբահավաք մեքենա							2019- 2021թթ. մնացած 53 աղբահավա ք մեքենաների փոխարի նում	53
1 3.	12 Փողոցային մաքրման մեքենա. 5մ³ ծավալով 10 միավ., 0.6մ³ ծավալով 2 միավոր	2019 – 2021թթ. մնացած 12 փողոցային մաքրման մեքենաներ							2019թ.-ից մնացած 12 փողոցային մաքրման մեքենաների փոխարի նում	12
ԶԹ մշակման կայան										
1 4.	Այգեգործակա ն թափոնների կոմպոստացմ ան գործարան բոլոր անհրաժեշտ		1 17,000 տոնն ա/տ			Ընդլայնու մ մինչև 35000 տոննա/տ արի		Ընդլայնում մինչև 53,000 տոննա/տար ի		1

N o	Թափոնների կայան	2024թ.	2027 թ.	2029 թ.	2030 թ.	2033 թ.	2034 թ.	2039 թ.	2040 թ.	Ընդհա նուր
	շարժական սարքավորում ներով									
1 5.	Այգեգործակա ն թափոնների տնային կոմպոստատ որներ		65,000							65,000
1 6.	Անաէրոբ մարսողությա ն կայան՝ Էլեկտրական և քերմային էներգիայի արտադրությ ան հաստատությ ամբ					1 30,000 տոննա/տ		2038թ. ընդլայնում մինչև 60,000 տոննա/տար եկան	2043թ. ընդլայնում մինչև 90000 տոննա/տար եկան	1
ՔԹ հեռացման հաստատություններ										
1 7	Բոլոր անհրաժեշտ շարժական սարքավորում ներով Սանիտարակ ան աղբավայր					1			Հավելյալ բջիջ	1
1 8.	Իներտ աղբավայր ջարդման կայանով					1				1

9.3 Նպատակների սահմանում

9.3.1 Տեղական մակարդակում նպատակների սահմանում

9.3.1.1 Ընդհանուր նպատակներ

Ընդհանուր նպատակն է ՔԹ կառավարման կայուն համակարգի զարգացումը՝ ռեսուրսների, մարդու առողջության պահպանման և շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցությունները, ինչպես նաև տիեզերքի դեգրադացումը նվազեցնելու համար:

Սա ներառում է՝ թափոնների կանխարգելումը, աղբավայրերում վերամշակելի թափոնների կրճատումը, քաղաքային թափոնների մեջ կենսաթափալի թափոնների մասնաբաժնի կրճատումը, շրջակա միջավայրի, կլիմայի և մարդու առողջության վրա աղբավայրի թափոնների ազդեցության կրճատումը, ինչպես նաև թափոնների կառավարումը շրջանաձև տնտեսության սկզբունքների համաձայն: Ծրագրի ընդհանուր նպատակին հասնելու ուղղությամբ ձեռք բերված առաջընթացը մշտադիտարկվելու է հետևյալ ցուցանիշների միջոցով.

- հակասանիտարական աղբավայրերում քաղաքային թափոնների հեռացման մակարդակը՝ քաղաքային թափոնների կողմից գեներացված թափոնների ընդհանուր քանակի հարաբերակցությամբ (%),
- վտանգավոր թափոնների հեռացման աստիճանը (%):

Բնապահպանական քաղաքականության իրականացումը հիմնված է Նախագուշակական սկզբունքի և կանխարգելման սկզբունքի վրա, այն է՝ յուրաքանչյուր գործողություն պետք է ծրագիրավորվի և իրականացվի այնպես, որ հնարավորինս նվազագույն փոփոխություններ առաջացնի շրջակա միջավայրում և նվազագույն վտանգ ներկայացնի շրջակա միջավայրի և մարդու առողջության համար, նվազեցնի հումքի զբաղացրած տարածությունը և էներգիայի սպառումը շինարարության, արտադրության, բաշխման և օգտագործման մեջ:

Հիմնական սկզբունքները, որոնք պետք է հաշվի առնել ՔԹ կառավարման ծրագիր մշակելիս և իրականացնելիս, արվում են հետևյալ սկզբունքների միջոցով, որոնք պետք է ուղղորդեն ՀՀ-ում ՔԹ կառավարման համակարգը:

Կայուն զարգացման սկզբունք

Կայուն զարգացման սկզբունքը ենթադրում է այսօրվա սերնդի կարիքների բավարարումը՝ չվտանգելով ապագա սերունդներին և նրանց կարիքները: Կայուն զարգացումը նպատակ ունի տնտեսական և սոցիալական զարգացումը հավասարակշռել շրջակա միջավայրի պաշտպանությանը: Կայուն ՔԹ կառավարումը նշանակում է իրականացնել բոլոր անհրաժեշտ միջոցները ռեսուրսների արդյունավետ, խոհեմ և պատասխանատու օգտագործման համար՝ նվազեցնելով գեներացված ՔԹ քանակը, և այն դեպքում, երբ հնարավոր չէ խուսափել ՔԹ գեներացումից, վարվել այնպես, որ նպաստի կայուն զարգացման նպատակներին՝ ներառյալ վերամշակումից հետո ռեսուրսների ցիկլում վերաներդրումը:

Շրջանաձև տնտեսության սկզբունք

Շրջանաձև տնտեսության սկզբունքի կիրառումը խթանում է մրցունակությունը, նորարարությունը, պաշտպանում է շրջակա միջավայրը և տարածությունը, սակայն միևնույն ժամանակ նպաստում է տնտեսական աճին և ունի զգալի թվով նոր աշխատատեղեր ստեղծելու ներուժ՝ միաժամանակ պահպանելով արժեքավոր և սակավ բնական ռեսուրսները և թափոններին նոր արժեք ավելացնելով:

Նախագուշակական սկզբունք

Նախագուշակական սկզբունքը նշանակում է, որ «որտեղ առկա է լուրջ և անուղղելի վնասի հավանականություն, գիտական ամբողջական ապացույցների բացակայությունը պատճառ չի հանդիսանա շրջակա միջավայրի դեգրադացիան կանխելու համար միջոցներ չձեռնարկելու համար»: Ցանկացած գործողություն պետք է ծրագիրավորվի և իրականացվի այնպես, որպեսզի հնարավորինս քիչ փոփոխություններ առաջացնի շրջակա միջավայրում: Շրջակա միջավայրի վրա պոտենցիալ և էական ազդեցությունների դեպքում պետք է կանխարգելիչ միջոցառումներ ձեռնարկվեն և, մասնավորապես, անհրաժեշտ է աջակցել շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման գործիքների կիրառմանը:

Շրջակա միջավայրի համար ամենաօպտիմալ սկզբունքի տարբերակի ընտրություն

Շրջակա միջավայրի համար առավել օպտիմալ տարբերակ ընտրելը համակարգված մոտեցում է: Տարբեր տարբերակների շրջակա միջավայրի վրա ազդեցությունների գնահատումը թույլ է տալիս որոշել այն տարբերակը կամ տարբերակների համակցությունը, որն, ընդհանուր առմամբ, ապահովում է ամենամեծ օգուտը և/կամ նվազագույն վնասը շրջակա միջավայրի վրա՝ ընդունելի գնով և շահութաբերությամբ թե՛ երկարաժամկետ, թե՛ կարճաժամկետ հեռանկարում: Հարևանության սկզբունքի կամ շրջակա միջավայրի համար ամենաօպտիմալ տարբերակի ընտրության սկզբունքի հետ թափոնների հիերարխիայի կիրառման հակասության դեպքում նախապատվությունը կարող է տրվել շրջակա միջավայրի համար առավել օպտիմալ տարբերակի ընտրությանը:

Ինքնաբավության սկզբունք

Ինքնաբավության սկզբունքի կիրառումը ենթադրում է համապարփակ և հարմար հաստատությունների ցանցի ստեղծում՝ խառը քաղաքային թափոնների վերաօգտագործման և վերամշակման համար, ներառյալ այլ ՔԹ ապրանքների գեներացրած այս տեսակի թափոնների հավաքումը՝ հաշվի առնելով առկա լավագույն տեխնոլոգիաները:

Ցանցն այնպես է ձևավորվում, որ այն բավարար լինի Երևանի քաղաքապետարանին ՔԹ թափոնների հավաքման և վերամշակման համար՝ հաշվի առնելով տարածաշրջանի աշխարհագրական առանձնահատկությունները և որոշակի տեսակի թափոնների համար առանձին հաստատությունների անհրաժեշտությունը:

Այս ցանցը պետք է ապահովի, որ թափոնները վերամշակվեն կամ վերաօգտագործվեն մոտակա համապատասխան հաստատություններից մեկում՝ առավել համապատասխան մեթոդների և տեխնոլոգիաների կիրառմամբ՝ շրջակա միջավայրի և հանրային առողջության բարձր մակարդակի պաշտպանությունն ապահովելու համար:

Հարևանության սկզբունք և ՔԹ կառավարման տարածաշրջանային մոտեցում

ՔԹ-ն պետք է վերամշակվի կամ հեռացվի ծագման կետին հնարավորինս մոտ, այսինքն՝ այնտեղ, որտեղ որ գեներացվել է, շրջակա միջավայրի վրա փոխադրման բացասական ազդեցությունից խուսափելու համար: Մշակման և/կամ վերօգտագործման և/կամ հեռացման տեղանքի ընտրությունը կախված է տեղական պայմաններից և հանգամանքներից, թափոնների տեսակից և քանակից, տեղափոխման և հեռացման եղանակից, տնտեսական նպատակահարմարությունից և շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր ազդեցությունից: Տեղական ՔԹ-ների կառավարումն ապահովվում է տեղական ռազմավարական ծրագիրների մշակմամբ և իրականացմամբ՝ եվրոպական օրենսդրության և ազգային քաղաքականության վրա հիմնված 2021-2023թթ. ԿԹԿ ռազմավարության համաձայն:

Թափոնների կառավարման հիերարխիայի սկզբունք

Թափոնների կառավարման հիերարխիան ենթադրում է թափոնների կառավարման պրակտիկայում առաջնահերթությունների հետևյալ հաջորդականությունը՝

- Կանխարգելում. միջոցներ, որոնք ձեռնարկվում են մինչև նյութի կամ արտադրանքի թափոն դառնալը՝ թափոնների վնասակար ազդեցությունը շրջակա միջավայրի և մարդու

առողջության վրա, ինչպես նաև նյութերում վնասակար բաղադրիչների պարունակությունը նվազեցնելու համար:

- Պատրաստում վերաօգտագործմանը. թափոնների վերաօգտագործման հետ կապված ընթացակարգեր՝ ներառյալ մաքրումը (օրինակ՝ հին հագուստը), ֆունկցիոնալ փորձարկումը (օրինակ՝ էլեկտրական և էլեկտրոնային սարքերը կամ դրանց բաղադրիչները) կամ դեն նետված սարքավորումների վերանորոգումն ու նորոգումը, որը թափոնները կամ բաղադրիչները պատրաստում է վերաօգտագործման առանց որևէ այլ վերամշակման:
- Վերամշակում. թափոնների վերամշակում արտադրանքի կամ նյութերի՝ ըստ նշանակության կամ այլ նպատակով օգտագործման համար (շիշից շիշ, մետաղից մետաղ, կոմպոստացման համար),
- Օգտահանում. թափոնների արժեքի օգտագործում այլ օգտակար նպատակներով՝ փոխարինելով այն նյութերը, որոնք այլ կերպ կօգտագործվեին կոնկրետ գործառույթ իրականացնելու համար, կամ թափոններ, որոնք պատրաստ կլինեն այդ գործառույթն իրականացնել գործարանում կամ ընդհանուր առմամբ տնտեսության մեջ (օրինակ՝ նյութերի հետլիցք, վերամշակում, արտադրական էներգիա, էներգիայի այլ օգուտներ կամ քիմիական օգտագործում),
- Հեռացում. ցանկացած գործողություն, որը չի վերաօգտագործում թափոնները՝ նույնիսկ այն ժամանակ, երբ նյութերը վերաօգտագործվում են, կամ նույնիսկ եթե այդ գործողության արդյունքում էներգիա է արտադրվում որպես երկրորդական արգասիք (օր.՝ այրում, որ նախատեսված չէ էներգիայի արտադրության, հեռացման համար):

Այնուամենայնիվ, թափոնների կառավարման հիերարխիան բացարձակ սկզբունք չէ: Պետք է միջոցներ ձեռնարկել այնպիսի լուծման հասնելու համար, որը կստեղծի լավագույն վերջնարդյունքը շրջակա միջավայրի համար: Պետք է նաև հաշվի առվեն շրջակա միջավայրի պաշտպանության ընդհանուր սկզբունքները, ինչպիսիք են՝ նախազգուշական և կայունության սկզբունքները, տեխնիկական նպատակահարմարությունը և տնտեսական կենսունակությունը, ռեսուրսների պաշտպանությունը, ինչպես նաև շրջակա միջավայրի, մարդկանց առողջության, տնտեսության և սոցիալական ասպեկտների վրա ընդհանուր ազդեցությունը: Հնարավոր է հատուկ դեպքերում այլ առանցքային սկզբունքներ պահպանելու համար շեղվել հստակ հիերարխիայից:

Արտադրողի ընդլայնված պատասխանատվության սկզբունք

Արտադրողի ընդլայնված պատասխանատվության սխեման շրջակա միջավայրի ծախսերի և կոնկրետ արտադրանքի սպառման միջազգայնացման ծրագիր է: Արտադրությամբ զբաղվողները պատասխանատու են արտադրված արտադրանքի ազդեցության համար արտադրանքի կյանքի ցիկլի ընթացքում՝ ներառյալ հեռացումը: Արտադրողները կրում են ամենամեծ պատասխանատվությունը, քանի որ նրանք ազդում են արտադրանքի և փաթեթավորման կազմի և բնութագրերի վրա: Արտադրողները պետք է հոգ տանեն թափոնների գեներացումը նվազագույնի հասցնելու, վերամշակելի ապրանքների արտադրության և իրենց արտադրանքի վերաօգտագործման և վերամշակման համար շուկաների զարգացման հարցում: Արտադրողները կամ, եթե անձն արտադրողը չէ, ապա ներմուծողները և վաճառողները կարող են անհատապես կամ համատեղ կերպով (կոլեկտիվ գործարկումների մասնակցություն) կատարել իրենց պարտավորությունները՝ կախված կոնկրետ կիրարկվող օրենսդրությունից:

Արտադրողը վճարում է սկզբունք

Թափոնների կառավարման ոլորտում ֆինանսապես կայուն գործունեություն ապահովելու համար պետք է կիրառվի «աղտոտողը վճարում է» սկզբունքը: Աղտոտողները պետք է կրեն իրենց գործունեության հետևանքների ամբողջական ծախսը: Հետևապես, թափոնների հավաքման, մշակման և հեռացման ծախսերը պետք է ներառվեն արտադրանքի արժեքի մեջ: Պետք է կիրառվի թափոնների հավաքման և հեռացման ծառայությունների ծախսերի ամբողջական փոխհատուցման սկզբունքը, ինչպես նաև թափոնների վերաօգտագործման և վերամշակման ֆինանսական խթանների ներդրումը:

9.3.1.2 Հատուկ նպատակներ

Ծրագրի ընդհանուր նպատակին հասնելու համար սահմանվել են հետևյալ հատուկ նպատակները՝

1. Ընդլայնել և ամրապնդել վարչական կարողությունները քաղաքային/համայնքային մակարդակում ՔԹ կառավարման ոլորտում:

- 1.1 Մինչև 2025թ. քաղաքային մակարդակում վարչական կարողությունների հզորացում, հատկապես ծրագիրավորման, թույլտվությունների տրամադրման, վերահսկողության և մշտադիտարկման համար պատասխանատու մարմինների համար,
- 1.2 Մինչև 2025թ. քաղաքային մակարդակում վարչական կարողությունների հզորացում ՔԹ կայանքի տեղակայման ընտրության, ՔԹ կայանքների շինարարության վերահսկողության համար,
- 1.3 Մինչև 2026թ. քաղաքային մակարդակով վարչական կարողությունների հզորացում ՔԹ կայանքների շահագործման համար,
- 1.4 Մինչև 2025թ. քաղաքային մակարդակով բնապահպանական տեսչությունների կարողությունների հզորացում,
- 1.5 Մինչև 2025թ. վարչական կարողությունների հզորացում՝ քաղաքում թափոնների կառավարման ոլորտում կանոնակարգերի առավել արդյունավետ իրականացման համար:

2. ՔԹ կառավարման ոլորտում համայնքային կանոնակարգ սահմանել և աջակցել ազգային օրենսդրության փոփոխություններին.

- 2.1 Մինչև 2026 թ. սահմանել թղթի և ստվարաթղթի, պլաստիկի, ապակու, մետաղի և այլումինի տարաների, կենսաթափանցիկ թափոնների, խոշոր եզրաչափերով թափոնների, կենսաթափոնների (այգեգործական/կանաչ թափոններ և խոհանոցային կանաչ թափոններ), տեքստիլի, փայտի, շարժիչային և սննդային յուղերի, ԿՎԹ, ԷԷՍԹ, մարտկոցների և կուտակիչների, ՇՔԹ առանձին հավաքման, վերամշակման և հեռացման թիրախներ,
- 2.2 Մինչև 2026 թվականը քաղաքացիների համար ՔԹ սկզբնաղբյուրում տարանջատման օրենսդրական պարտավորություն սահմանել՝ ներառյալ (ի լրումն փաթեթավորման և փաթեթավորման թափոնների), տեքստիլի, շարժիչային և սննդային յուղերի, ԿՎԹ-ի, փոքր չափի ԷԷՍԹ-ի, փոքր մարտկոցների և կուտակիչների, բժշկական և դեղագործական թափոնների, կենսաբանական թափոնների և այլնի համար,

- 2.3 Մինչև 2026 թվականը դեղատների համար կենցաղային դեղագործական և առողջապահական թափոնների, ժամկետանց դեղագործական արտադրանքի հետ վերադարձի համար իրավական պարտավորություն նախատեսել,
 - 2.4 Մինչև 2026 թվականը էլեկտրական սարքավորումների և էլեկտրոնիկայի խոշոր խանութների համար սպառված փոքր մարտկոցների, կուտակիչների, օգտագործված փոքր էԷՍԹ, նույնիսկ մեծ չափերով էԷՍԹ հետ վերադարձի օրինական պարտավորություն սահմանել,
 - 2.5 Մինչև 2026 թվականը շուկաների համար օգտագործված պլաստիկ շշերի հետ վերադարձի համար իրավական պարտավորություն սահմանել,
 - 2.6 Մինչև 2026 թվականը ԶԹ բոլոր հոսքերի հավաքման, վերամշակման, օգտահանման և հեռացման թիրախներ սահմանել,
 - 2.7 Մինչև 2026 թվականը աջակցել թափոնների մասին օրենքի վերանայմանը՝ ներմուծելով թափոնների հիերարխիա, թափոնների յուրաքանչյուր հոսքի առանձնացում, ինչպիսիք են՝ ԿԿԹ-ն, տեքստիլը, շարժիչային և սննդային յուղերը, փոքր մարտկոցներն ու կուտակիչները, փոքր չափի էԷՍԹ-ն, բժշկական և դեղագործական թափոնները, կենսաբայթայվող թափոնները և այլն,
 - 2.8 Մինչև 2026 թվականը աջակցել թափոնների մասին օրենքի վերանայմանը՝ ըստ փոփոխված ԵՄ ԹՇԴ-ի նպատակների և թիրախների,
 - 2.9 Մինչև 2026 թվականն աջակցել փաթեթավորման և փաթեթավորման թափոնների, մարտկոցների և կուտակիչների, յուղային թափոնների և էԷՍԹ համար ԱԸՊ իրականացման հետ կապված ազգային օրենսդրության նախապատրաստմանը,
 - 2.10 Մինչև 2026 թվականը ներդաշնակեցնել փաթեթավորման թափոնների հավաքման և վերամշակման նպատակները՝ համաձայն Փաթեթավորման և փաթեթավորման թափոնների մասին ԵՄ փոփոխված դիրեկտիվի,
 - 2.11 Աջակցել Հայաստանի որոշ մետաղաձուլական գործարաններից հավաքված օգտագործված կուտակիչների արտահանման կամ դրանց վերամշակման մասին որոշման պատրաստմանը և հրապարակմանը,
 - 2.12 Մինչև 2026 թվականն աջակցել փաթեթավորման և փաթեթավորման թափոնների մասին նոր օրենքի մշակմանը, որը ներդաշնակեցված է Փաթեթավորման և փաթեթավորման թափոնների մասին ԵՄ փոփոխված դիրեկտիվում սահմանված փաթեթավորման թափոնների հավաքման և վերամշակման նպատակներին:
3. Ստեղծել կայուն համակարգով ԿԹԿ, ավելացնել ԿԹԿ-ի եկամուտը.
 - 3.1 Մինչև 2025 թվականը ԿԹԿ հավաքման, մշակման և հեռացման պատշաճ վճար սահմանել, որի միջոցով հնարավոր կլինի նոր սարքավորումների և հաստատությունների ֆինանսավորումը,
 - 3.2 Բարձրացնել «Կանաչապատման» ՀՈԱԿ-ի վերամշակման գործունեությունը մինչև արտադրված ԶԹ-ի ավելի քան 10%-ը և արդյունքում ավելացնել վերջինիս եկամուտները մինչև 2027, 2029, 2033 և 2039թթ.:
 - 3.3 Մինչև 2027թ.-ը անշարժ և շարժական տարանջատ հավաքման կետերի միջոցով հաստատել ԶԹ հոսքերի հավաքումը, ինչպիսիք են՝ սննդային յուղերը, տեքստիլը, ԿԿՏ-ն, փոքր չափերով էԷՍԹ-ն, դեղագործական և առողջապահական թափոնները, կենսաբայթայվող թափոնները,
 - 3.4 Մինչև 2027 թվականը ստեղծել պատշաճ կոմպոստացման կայան տարեկան 17000 տոննա հզորությամբ և վաճառել արտադրված կոմպոստը,

- 3.5 Մինչև 2033թ.-ը կոմպոստացման կայանի հզորությունն ընդլայնել մինչև տարեկան 35,000տոննա, իսկ 2039թ.-ին՝ տարեկան մինչև 53,000 տոննա,
- 3.6 Մինչև 2033թ.-ը հիմնել տարեկան 20,000 տոննա հզորությամբ ՇՔԹ մշակման կայան և վաճառել արտադրված գրանուլացված նյութերը,
- 3.7 Մինչև 2033թ.-ը հիմնել տարեկան մինչև 30,000 տոննա հզորությամբ անաէրոբ մարսողության կայան և վաճառել արտադրված էլեկտրական և ջերմային էներգիան,
- 3.8 Մինչև 2038թ.-ն ընդլայնել ԱՄ կայանի հզորությունը մինչև տարեկան 60,000տոննա, իսկ 2043թ.-ին՝ տարեկան մինչև 90,000 տոննա,
- 3.9 Մինչև 2033թ.-ը 25 տոննա/ժ հզորությամբ 2միավոր ՆՕՕ հիմնել, և վաճառել ընտրված վերամշակելի թափոնները:

4. Բարելավել խառը ՔԹ հավաքման համակարգը.

- 4.1 Մինչև 2030 և 2040թթ. իրականացնել 2019թ.-ին ձեռք բերված 11,000 միավոր 1.1 մ³ տարողունակությամբ և «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» հիմնարկի կողմից շահագործվող տարաների փոխարինում,
- 4.2 Մինչև 2040 թվականը իրականացնել 2020 թվականին ձեռք բերված 53 ՔԹ աղբահավաք մեքենաների և 12 փողոցների մաքրման մեքենաների փոխարինում:

5. Ստեղծել և/կամ կատարելագործել թափոնների առանձին հավաքման, վերաօգտագործման և վերամշակման համակարգ.

- 5.1 Մինչև 2027 թվականը երկու տիպային տարանջատ հավաքման կետի և մեկ կենտրոնական տարանջատ հավաքման կետի կառուցում, մինչև 2033 թվականը երեք տիպային տարանջատ հավաքման կետի կառուցում և մինչև 2039 թվականը երկու տիպային տարանջատ հավաքման կետերի կառուցում,
- 5.2 Մինչև 2027թվականը հինգ շարժական տարանջատ հավաքման կետերի, մինչև 2033 թվականը երեք շարժական տարանջատ հավաքման կետերի և մինչև 2039 թվականը երեք շարժական տարանջատ հավաքման կետերի կառուցում,
- 5.3 Մինչև 2029 թվականը ռացուցիչ 335 հավաքման կետերի ստեղծում՝ թղթի և ստվարաթղթի, պլաստիկի, մետաղական ու այլումինե տարաների հավաքման համար 335 x 3 միավոր 1,1 մ³ տարողությամբ տարաների ձեռքբերմամբ և տեղադրմամբ, ինչպես նաև՝ ապակե թափոնների հավաքման համար նախատեսված 1,5 մ³ տարողությամբ 335 տարաների ձեռքբերմամբ,
- 5.4 Մինչև 2039թ. 5.3 կետում նշված լրացուցիչ տարաների փոխարինում՝ 1.1մ³ տարողունակությամբ 335x3 միավոր և 1.5 մ³ 335 միավոր տարաներով,
- 5.5 Մինչև 2030 և 2040 թթ. թղթի և ստվարաթղթի, պլաստիկի, մետաղական և այլումինե տարաների (135միավ.х3) հավաքման համար նախատեսված 1.1 մ³ տարողունակությամբ 2019 թվականին ձեռք բերված առաջին 405 տարաների փոխարինում,
- 5.6 Մինչև 2023 և 2034թթ. ԵՄ կողմից նվիրաբերված թղթի և ստվարաթղթի, պլաստիկի, մետաղական և այլումինե տարաների (200 միավ.х3) հավաքման համար նախատեսված 1.1 մ³ տարողունակությամբ 600 միավոր տարայի և ապակե թափոնների համար նախատեսված 1.5 մ³ ծավալով 330 միավոր տարաների փոխարինում,
- 5.7 Մինչև 2040 թվականը 8մ³ տարողությամբ 5 միավոր և 15մ³ տարողունակությամբ 4 միավոր 2020 թվականին ձեռք բերված և «Կանաչապատման» ՀՈԱԿ-ի կողմից շահագործվող վերամշակելի թափոնների հավաքման մեքենաների փոխարինում,

- 5.8 Մինչև 2027 թվականը առանձնատների համար նախատեսված 65000 միավոր տնային կոմպոստատորների ձեռքբերում,
- 5.9 Մինչև 2033 թվականը յուրաքանչյուրը 25 տոննա/ժ հզորությամբ երկու նյութերի օգտահանման օբյեկտի ձեռքբերում և տեղակայում թափոնների երկրորդային տարանջատման համար,
- 5.10 Մինչև 2033 թվականը 1.1մ³ տարողունակությամբ 13,000 միավոր խոհանոցային կանաչ թափոնների հավաքման համար նախատեսված տարաների ձեռքբերում բազմաբնակարան շենքերի համար,
- 5.11 Մինչև 2033 թվականը 240լ. ծավալով 17,000 միավոր տարայի ձեռքբերում առանձնատների կանաչ խոհանոցային թափոնների հավաքման համար,
- 5.12 Մինչև 2033 թվականը 20 մ³ տարողունակությամբ 3 մեքենաների ձեռքբերում բազմաբնակարան շենքերից և առանձնատներից կանաչ խոհանոցային թափոնների հավաքման համար,
- 5.13 Գներազմված ԶԹ վերամշակման մակարդակը մինչև 2027 թվականը հասցնել 15%-ի, մինչև 2034 թվականը՝ մինչև 35%-ի, իսկ մինչև 2040 թվականը՝ 50%-ի,
- 5.14 Կենսաբայթայվող թափոնների հեռացում աղբավայրից. խոհանոցային կանաչ թափոններ մինչև 18% մինչև 2034թ., 35% մինչև 2039թ., և 53% մինչև 2044թ., այգեգործական թափոններ՝ 30% մինչև 2028թ., 60% մինչև 2034թ., 90% մինչև 2040թ., թուղթ և սովարաթուղթ՝ 23% մինչև 2028թ., 30% մինչև 2030թ., 56% մինչև 2034թ., 65% մինչև 2040թ., տեքստիլ՝ 10% մինչև 2028թ., 20% մինչև 2034թ., 30% մինչև 2040թ.,
- 5.15 Մինչև 2028 թվականը կենսաթափոնները հեռացնել աղբավայրից ընդհանուր 10%-ով, 2034թ.-ին՝ 30%-ով, 2039թ.-ին՝ 40%-ով, 2043թ.-ին՝ 55%-ով,
- 5.16 Մինչև 2027թվականը սահմանել ԿԿԹ, տեքստիլի, սննդային յուղերի, դեղագործական և առողջապահական թափոնների, փոքր չափով ԷԷՍԹ, փոքր մարտկոցների, կենսաթափոնների, և այլն, առանձին հավաքման համակարգ՝ շարժական և անշարժ տարանջատ հավաքման կետի միջոցով,
- 5.17 Մինչև 2026 թվականը մանրածախ առևտրի, կրթական և հասարակական շենքերում ներդնել փոքր մարտկոցներ և ԷԷՍԹ կուտակիչներ,
- 5.18 Այգեգործական թափոնների կոմպոստացման կայան հիմնել, 2027 թվականին՝ տարեկան 17000 տոննա, 2033 թվականին՝ տարեկան 35000 տոննա և 2039 թվականին՝ տարեկան 53000 տոննա հզորությամբ,
- 5.19 Մինչև 2033 թվականը տարեկան 20,000 տոննա հզորությամբ ՇԶԹ մշակման/վերամշակման կայան հիմնել,
- 5.20 Մինչև 2038 թվականը տարեկան 30,000 տոննա հզորությամբ ԼՄ կայան հիմնել, իսկ 2043 թվականին՝ տարեկան 90,000 տոննա հզորությամբ:

6. Բարելավել ԶԹ հեռացումը

- 6.1 Մինչև 2033 թվականը բոլոր անհրաժեշտ հարմարություններով և սարքավորումներով սանիտարական աղբավայր ստեղծել՝ 2038 և 2043թթ. լրացուցիչ բջիջների ավելացմամբ,
- 6.2 Մինչև 2033 թվականը ապահովել գներազմված կենսազազից ստացված էլեկտրական և ջերմային էներգիայի արտադրումը և վաճառքը,
- 6.3 Մինչև 2033 թվականը մնացած ՇԶԹ հեռացման համար իներտ աղբավայր կառուցել,
- 6.4 Մինչև 2036 թվականը փակել և վերականգնել Նուբարաշենի և Աջափնյակի աղբանոցները:

7. Բարելավել ՔԹ համարժեք կառավարման կարևորության մասին բնակչության իրազեկվածության մակարդակը.

- 7.1 ՔԹ հոսքերի առանձնացման և վերամշակման կարևորության վերաբերյալ արշավների իրականացում,
- 7.2 ՔԹ հոսքերի պատշաճ մշակման անհրաժեշտության մասին իրազեկվածության բարձրացում հատկապես երեխաների և երիտասարդների շրջանում,
- 7.3 Բարձրացնել իրազեկվածությունը սկզբնաղբյուրում ՔԹ տարանջատման կարևորության մասին, ինչպիսիք են՝ ԿԿԹ-ն, սննդային յուղերը, տեքստիլը, ԿԿԹ-ն, փոքր չափի ԷԵՍԹ-ն, դեղագործական և առողջապահական թափոնները, կենսաթափոնները, ինչպես նաև՝ բարձրացնել իրազեկվածությունը անշարժ և շարժական տարանջատ հավաքման կետերի միջոցով հավաքագրման վերաբերյալ,
- 7.4 Բարձրացնել իրազեկվածությունը կենսաթափոնների տարանջատման և սկզբնաղբյուրում հավաքման, վերամշակման և աղբավայրից հեռացման կարևորության մասին,
- 7.5. Առանձնատների սեփականատերերի մոտ բարձրացնել իրազեկվածությունը տնային կոմպոստացման կարևորության վերաբերյալ,
- 7.6 Մինչև 2027թ. առավելություններ տալ վերամշակելի նյութերի ոչ պաշտոնական հավաքողներին՝ աղբանոցներում հեռացման փոխարեն,
- 7.7 Մինչև 2027 թվականը ոչ պաշտոնական հավաքողներին ընդգրկել անշարժ և շարժական տարանջատ հավաքման կետի և կոմպոստացման կայանի շահագործման մեջ, մինչև 2033 թվականը՝ սանիտարական աղբավայրի, ՆՕՕ, ԱՄ կայանի, իներտ աղբավայրի շահագործման մեջ,
- 7.8 Քաղաքացիներին ժամանակին և շարունակական տեղեկացում թափոնների կառավարման ոլորտում նոր ծառայությունների վերաբերյալ և ՁԼՄ-ների հետ համագործակցության բարելավում,
- 7.9 Թափոնների վերամշակման, շրջանաձև տնտեսության ոլորտում տարբեր ձեռնարկատիրական հնարավորությունների վերաբերյալ տեղեկատվական դասընթացների և սեմինարների անցկացում և գովազդում սոցցանցերի, տեղեկատվական կլոր-սեղանների կազմակերպման, հարցումների և լրատվամիջոցների միջոցով:

9.3.2 Նպատակների իրականացման առաջընթացի մշտադիտարկում

Քաղաքային իշխանությունները պատասխանատու են գնահատման և արդյունքների մշտադիտարկման, ինչպես նաև՝ այդ արդյունքների վրա հիմնված որոշումների կայացման համար:

Գնահատումն առանցքային կարևորության գործողությունն է ԿԹԿ ծրագրի հաջողության համար և պետք է անցկացվի ԿԹԿ ծրագրի իրականացման ընթացքում և հետո: Իրականացման փուլում գնահատումը նպատակ ունի ապահովել, որ ԿԹԿ ծրագիրով սահմանված իրականացման ուղղությունը պահպանվում է, ստուգել ծրագիրավորված որոշումների վավերականությունը, բացահայտել նախատեսված արդյունքներից վաղ շեղումները, վերահսկել բացասական ազդեցությունները և անհապաղ շտկումներ կատարել: ԿԹԿ ծրագրի իրականացումից հետո գնահատումն իրականացվում է ցանկալի արդյունքներին հասնելու և հետագա ԿԹԿ

ծրագիրներում ներդրումների, գովեստների և պարգևատրման տեսանկյունից ԿԹԿ ծրագրի արդյունավետության և էֆեկտիվության գնահատման համար:

Առաջընթացի չափումը կարող է օգնել քաղաքային իշխանություններին սահմանել, թե ինչպես ԿԹԿ ծրագիրը համապատասխանեցնել գործողությունների ծրագրին, ինչը կարող է արագացնել առաջընթացը:

Ելնելով նրանից, որ բոլոր ռազմավարական փաստաթղթերը նպատակ և արժեք ունեն միայն այն դեպքում, երբ դրանք իրականացվում են, անհրաժեշտություն է առաջանում հստակ կերպով սահմանել դրանց իրականացման մեխանիզմները՝ իրականացման և գնահատման վերահսկողություն, իրականացման գնահատում, օրինակ՝ արդյո՞ք իրականացված գործողությունները իսկապես լուծում են տեղական ԿԹԿ-ով սահմանված խնդիրները:

Շատ գործոններ ազդեցություն են ունենում այն փաստի վրա, որ ընդունվելուց հետո փաստաթղթերը միշտ վերանայվում և խմբագրվում են. փոփոխվում են ժամկետը և պայմանները, նախատեսված որոշ միջոցառումներ բացակայում են, որոշակի խնդիրների առավել արդյունավետ լուծման ձևեր են ակնառու դառնում և այլն:

Հենց այս պատճառներով է, որ տեղական ԿԹԿ ծրագրի իրականացման գործընթացը պետք է մշտապես մշտադիտարկվի/վերահսկվի, գնահատվի/վերանայվի: Իրականացման վերահսկողությունը և գնահատումը գործընթաց է, որի միջոցով որոշվում է, թե արդյոք տեղական ԿԹԿ ծրագիրով սահմանված նպատակներն իրականացվել են և արդյոք նախատեսված գործողություններն առաջնորդում են դեպի սահմանված նպատակների իրականացմանը:

Մշտադիտարկումը Ծրագրի իրականացման արդյունքների և առաջընթացի շարունակական մշտադիտարկումն է: Այս գործընթացը ներառում է իրականացման ընթացքում հավաքված տեղեկատվության համեմատումը նախապես սահմանված ցուցանիշների հետ: Ծրագրի հաջող իրականացումը, ի հավելումն մշտադիտարկման գործընթացի, ներառում է նաև գնահատման գործընթաց, ինչը կարևոր է նախաձեռնված գործողությունների ազդեցության և արդյունքների համար:

Գնահատումն օգտագործում է մշտադիտարկման գործընթացի միջոցով ստացված տեղեկատվությունը սահմանելու համար՝ նշանակությունը (արդյոք գործողությունը բավարար է նպատակին հասնելու համար), իրականացումը (արդյոք ակնկալված արդյունքները ստացված են) և ազդեցությունը (արդյոք բարելավում եղե՞լ է և ի՞նչ աստիճանի):

Ծրագրի կատարման մասին տարեկան հաշվետվությունը պետք է ներկայացվի Քաղաքային ժողովին, ավագանուն՝ հաջորդ տարվա գործողությունների ծրագրի համառոտ նկարագրությամբ: Այսկերպ կնշանավորվի առաջընթացը և կկարևորվեն առաջիկա ժամանակահատվածում քննարկվելիք հիմնական խնդիրները:

Ռազմավարական փաստաթղթի վերանայումը կամ փոփոխումը ենթադրում է փաստաթղթի և նախագծերի վերաձևակերպում և գնահատում և իրականացվում է մշտադիտարկման և գնահատման հիման վրա: Տեղական ԿԹԿ ծրագիրը վերանայվում է ըստ անհրաժեշտության հինգ տարի ծրագրավորման ժամանակահատվածի ընթացքում, անհրաժեշտության դեպքում փոփոխվում է և ընդունվում հաջորդ հինգ տարիների համար:

Բոլոր տեսակի թափոնների նկատմամբ իրականացվում են վերահսկողության միջոցառումներ՝ թափոնների կառավարման համակարգը վերահսկելու նպատակով: Վերահսկողության միջոցառումները/ցուցանիշները հետևյալն են՝

- Երևան համայնքի տարածքում ԶԹ կառավարման շարունակական մշտադիտարկում,
- ԶԹ հոսքերի առանձին հավաքման խրախուսում,
- ԶԹ հոսքերի տեսակավորման, վերաօգտագործման և վերամշակման խրախուսում,
- թափոնների ծավալները պետք է հայտնի լինեն արդյունավետ հետագա ծրագիրավորման համար (թափոնների հեռացում և վերամշակում),
- թափոնների մշակման մշտադիտարկում՝ ըստ ազգային և եվրոպական օրենսդրության և սույն ԿԹԿ ծրագրի սահմանված ցուցիչ քանակների,
- թափոնների քանակի ավելացում և ըստ թափոնների կատալոգի դասակարգում,
- մշակված թափոնների քանակ:
o վերամշակում կամ կոմպոստացում, Էներգիայի օգտահանում, հեռացում
- առանձին հավաքման տարաներից հավաքված կենցաղային թափոնների մասնաբաժին,
- կենսաթափալվող թափոնների մասնաբաժին:

Տեղական ԿԹԿ ծրագրի մշակման ժամանակ սահմանված ցուցանիշները, ԿԹԿ ծրագրի իրականացման մշտադիտարկման և գնահատման նպատակով, ավելի խիստ են, քան 2021-2023 թվականների ԿԹԿ Ազգային ռազմավարությամբ նախատեսվածները, սակայն ավելի թույլ են, քան փոփոխված ԵՄ ԹՇԴ-ով և ԵՄ փոփոխված Աղբավայրերի դիրեկտիվով սահմանվածները և հիմք են հանդիսանում քաղաքային իշխանություններին, ՏԿԵՆ-ին, ԷՆ-ին և այլոց հաշվետվություններ ներկայացնելու համար:

ԿԹԿ ծրագրի իրականացման առաջընթացի մշտադիտարկման մեկնարկից առաջ, քաղաքային իշխանությունները պետք է ձեռնարկեն հետևյալ քայլերը.

1. Սահմանել SMART նպատակները,
2. Ընտրել հիմնական կատարողական ցուցանիշները, ՉԿՑ-ները,
3. Ստեղծել հաշվետվության համակարգ,
4. Վերանայել և գնահատել առաջընթացը և համեմատել այն սկզբնական ծրագրի հետ,
5. Սովորել և կատարելագործվել:

SMART նպատակների SMART-ը նշանակում է հստակ, չափելի, հասանելի, համապատասխան և սահմանված ժամկետով: ԿԹԿ ծրագրի նպատակի հետ կապված այս պարամետրերի սահմանումը օգնում է ապահովել ԿԹԿ ծրագրի նպատակներին հասանելը որոշակի ժամանակահատվածում:

Համաձայնեցված նպատակներին հասնելու առաջընթացը վերահսկելու համար անհրաժեշտ է ունենալ հստակ ցուցանիշներ, ՉԿՑ-ներ: Այս տվյալները կարող են կազմվել ամսական, եռամսյակային կամ տարեկան՝ կախված հավաքման նպատակից և մակարդակից: Կարևոր է, որպեսզի մշտադիտարկման և գնահատման համակարգը համաձայնեցված լինի և գործարկվի նախքան իրականացման մեկնարկը:

Շատ կարևոր է ուշադրությամբ դիտարկել այն արդյունքները, որոնք պետք է մշտադիտարկվեն կամ գնահատվեն: Որոշ սցենարներում ԿԹԿ ծրագրի գնահատումը պարզապես ոչ պաշտոնական գնահատականն է այն բանի, թե որքան լավ են գործում «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» հիմնարկն ու «Կանաչապատման» ՀՈԱԿ-ը ԿԹԿ ծրագրի

իրականացումից հետո: Արդյո՞ք «Կանաչապատման» ՀՈԱԿ-ն ավելի շատ եկամուտ է ստանում: Արդյո՞ք այն աճել է և նոր հաճախորդներ է ձեռք բերել: Այս հարցերի դրական պատասխանները հաճախ բերում են հաստատական համոզմունքի, որ ԿԹԿ ծրագիրը հաջողված է: Թեև այս արդյունքների կարևորությունն անհերքելի է, սակայն միայն դրանց վրա կենտրոնանալը բաց է թողնում ԿԹԿ ծրագրի ամբողջ կետը: ԿԹԿ ծրագրի հաջողության սահմանման այլ առանցքային գործոններ էլ կան, և դրանք հաճախ ոչ նյութական են կամ պարզապես չեն չափվում:

ՔԹԿ ծրագիրը գնահատելիս քաղաքային իշխանությունները պետք է կենտրոնանան ոչ միայն «Կանաչապատմում և շրջակա միջավայրի պահպանություն» համայնքային ոչ առևտրային կազմակերպության աշխատանքի արդյունքների պարզ փաստերի վրա, այլ պետք է հաշվի առնեն ՔԹԿ ծրագիրով սահմանված նպատակները և ամբողջ գործունեության արդյունավետությունը և ամբողջ ՔԹ կառավարման արդյունավետությունը: ՔԹ-ի կառավարման արդյունավետության և արդյունավետության վրա կոնկրետ նպատակների և ազդեցությունների հետ կապված արդյունքների չափումն օգնում է քաղաքային իշխանություններին որոշել, թե արդյոք անհրաժեշտ են ուղղիչ գործողությունների կիրառումը: Օրինակ, եթե արդյունքները ճիշտ ուղղությամբ չեն ընթանում, քաղաքային իշխանությունները կարող են վերանայել ընթացքը և համապատասխան փոփոխություններ կատարել: ՔԹԿ այս ծրագիրը միայն ուղեցույց է և ոչ խիստ ճանապարհային քարտեզ, որին պետք է հետևել: Հնարավոր է շեղվել այս ՔԹԿ ծրագրից, սակայն քաղաքային իշխանությունները պետք է դա անեն ուշադիր՝ հասկանալով նման շեղումների և թարմացումների պատճառները:

Քաղաքային իշխանությունները կարող են վերահսկել առաջընթացը՝ կիրառելով ինչպես քանակական, այնպես էլ որակական մեթոդներ: Ծրագրի ընթացքին հետևելու քանակական մեթոդներում հաշվի են առնվում թվային ցուցանիշները, ինչպիսիք են ծախսերը, ժամանակը և նպատակները: Մյուս կողմից, որակական մեթոդներում կիրառվում են հարցումների տվյալները և հաշվի են առնվում կանոնավոր թիմային հանդիպումները՝ աշխատանքի ընթացքը վերահսկելու նպատակով:

Եթե ՔԹԿ ծրագիրը ճիշտ իրականացվի, «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» հիմնարկի և «Կանաչապատմում և շրջակա միջավայրի պահպանություն» համայնքային ոչ առևտրային կազմակերպության ցուցանիշներն անալոգիկ կբարելավվեն, իսկ ՔԹԿ-ը զգալիորեն կամրապնդվի: Եթե ՔԹԿ ծրագիրը համապատասխան չէ, այն չի հանգեցնի ցանկալի արդյունքների: Որոշ դեպքերում, ՔԹԿ ծրագիրը կարող է համապատասխան լինել, բայց չունենա անհրաժեշտ ռեսուրսներ և համապատասխան իրականացում և, հետևաբար, հնարավոր չլինի հասնել պահանջվող արդյունքներին/արդյունավետության:

Մինչ ՔԹԿ ծրագրի իրականացումը, Երևանի քաղաքապետարանը ինչ-որ կերպ իրականացնում է ՔԹԿ-ը, բայց ոչ ցանկալի մակարդակով, ուստի ձեռնարկում է ՔԹԿ ծրագրի բարձր ցուցանիշ ապահովելու ՔԹԿ նոր ծրագիրը: Երբ ՔԹԿ ծրագրի իրականացումը սկսվում է գրոյից, խոստացված ցուցանիշները սկսվում են գրոյից, ապա իրականացման ընթացքի հետ աստիճանաբար ավելանում են խոստացված ցուցանիշները: Որոշ ժամանակ, նախնական շրջանում փաստացի իրականացման ցուցանիշը խոստացվածից ցածր է, ինչը խոցելի է դարձնում ՔԹԿ-ը, ինչը նշանակում է, որ, օրինակ, «Կանաչապատմում և շրջակա միջավայրի պահպանություն» համայնքային ոչ առևտրային կազմակերպությունը հասնում է 40% կամ ավելի արդյունավետության, բայց առանց նույն մակարդակի շարունակական բարելավման գործելակերպի կիրառման:

ՔԹԿ ծրագրի իրականացման սկզբնական փուլերում իրագործումը կարող է անկայուն դառնալ մի շարք ազդեցիկ գործոնների պատճառով, ինչպիսիք են՝ ՔԹԿ ծրագրին առնչվող ղեկավարության համաձայնության գալու կարողությունը, փոփոխությունների հաղորդման ձևը, ՔԹԿ ծրագրի իրականացնողները, ղեկավարության և անձնակազմի հանձնառությունը ՔԹԿ ծրագրի իրականացմանը, իրականացման մարտավարությունը, կազմակերպչական կառուցվածքը և գործող վարչական համակարգի իրականացումը: Այս գործոնների ազդեցությունը «Կանաչապատում և շրջակա միջավայրի պահպանություն» համայնքային ոչ առևտրային կազմակերպության աշխատանքի արդյունքների վրա ՔԹԿ ծրագրի իրականացման վաղ փուլում կարող է հանգեցնել նրան, որ քաղաքային իշխանությունները կամ որոշում կայացնողները սխալմամբ դադարեցնեն ամբողջ ՔԹԿ ծրագրի կամ դրա առանձին մասերի իրականացումը, կարծելով, որ ՔԹԿ ծրագիրը խնդրահարույց է կամ չի աշխատում, այնուամենայնիվ նրանք պետք է հասկանան, որ նման փոփոխական արդյունքներն ակնկալվում են ՔԹԿ ծրագրի իրականացման այս վաղ փուլում, և նրանց ուշադրությունը պետք է ուղղվի ՔԹԿ ծրագրի իրականացման շարունակական առաջընթացի և իրականացման վրա ազդող այդպիսի գործոնների սահմանափակման վերահսկողության հաստատման վրա:

Երբ խոստացված կատարողական մակարդակը գերազանցում է 50%-ը և գերազանցում է «Կանաչապատում և շրջակա միջավայրի պահպանություն» համայնքային ոչ առևտրային կազմակերպության աշխատանքների փաստացի կատարողականը, կա կատարողականի բարելավման հնարավորություն, իսկ պոտենցիալ և փաստացի կատարողականի միջև եղած բացը կատարողականի պոտենցիալ բարելավում է, քանի որ դա այն է, ինչ խոստացված է ՔԹԿ ծրագիրով, ինչը նշանակում է, որ բարելավման ավելի շատ մեթոդներ են կիրառվել, բայց «Կանաչապատում և շրջակա միջավայրի պահպանություն» համայնքային ոչ առևտրային կազմակերպությանը դեռ նույն մակարդակով աշխատելու դեպքում տեսանելի կլինի արդյունքը: Որոշ դեպքերում ցանկալի արդյունքները տեսնելու համար երկար ժամանակ է պահանջվում, որոշ ոլորտներում ցուցանիշները բարելավվում են, մինչ մյուսներում մնում են անփոփոխ, այսինքն՝ չեն բարելավվում: Դա պայմանավորված է ազդող գործոններով, որոնք հիմնականում կապված են մարդկանց ընտելացման, նվիրվածության և նոր գործելակերպի և փոփոխությունների, ինչպես նաև գործող վարչարարական համակարգին հարմարվելու հետ: Երբ ռազմավարական արդյունքների հասնելու համար երկար ժամանակ է պահանջվում, քիչ փորձ ունեցող քաղաքային իշխանությունները կարող են հապճեպ որոշում կայացնել, որ ՔԹԿ ծրագիրը չի գործում:

Ռազմավարական արդյունքների առաջընթացը մշտադիտարկելիս քաղաքային իշխանությունները պետք է տեղյակ լինեն հետևյալի մասին՝

- Արդյո՞ք ՔԹԿ ծրագիրը հստակ նպատակներին հասնելու ճանապարհին է:
- Արդյո՞ք անհրաժեշտ է ինչ-որ գործողություններ ձեռնարկել ՔԹԿ ծրագիրը բարելավելու համար, ինչը կնպաստի հասնել հստակ նպատակների:
- Հստակ նպատակները իրատեսակա՞ն են մնում:
- «Կանաչապատում և շրջակա միջավայրի պահպանություն» համայնքային ոչ առևտրային կազմակերպությունն ունի՞ր արդյոք բավարար և համապատասխան ռեսուրսներ հստակ նպատակներին հասնելու համար:

- Արդյոք Երևանի քաղաքային իշխանությունների միջավայրի փոփոխությունների հետ կապված առաջնահերթություններ պե՞տք է փոխվեն:
- Որքանո՞վ է ԶԹԿ ծրագիրը համապատասխանեցված փոփոխվող կարիքներին տեղական մակարդակով:
- Ինչպե՞ս և ի՞նչ ռիսկեր կարող են ազդել ԶԹԿ ծրագրի կատարողականի և արդյունքների վրա:
- Արդյո՞ք քաղաքային իշխանությունները ի վիճակի են իրականացնել ԶԹԿ ծրագիրը և հասնել հստակ նպատակների:

Կառավարիչները կարող են շատ բան սովորել իրենց կազմակերպչական ռազմավարություններից և ինչպես բարելավել իրենց հաջողությունները՝ կիրառելով այնպիսի մոտեցում, որը կնպաստի ռազմավարական ծրագիրների իրականացումը գնահատելու և վերահսկելու գործընթացին: Այս մոտեցումը կարող է օգտագործվել նաև կազմակերպչական փոփոխության, բիզնեսի վերափոխման, մարդկանց տեղափոխման, նոր համակարգերի ներդրման և բոլոր այլ կազմակերպչական նախաձեռնությունների արդյունավետությունը վերահսկելու և գնահատելու համար:

Շրջակա միջավայրի պահպանության վարչությունը և կոմունալ տնտեսության վարչությունը Երևանի քաղաքապետարանի կողմից վերահսկում են ԶԹԿ ծրագրի իրագործումը: ԶԹԿ ծրագիրը չի պարունակում չափելի ցուցանիշներ գործողությունների ծրագրի կատարման մշտադիտարկման համար: Այնուամենայնիվ, գործողությունների ծրագրի 11-րդ գլխում ներկայացված են որոշ ցուցանիշներ: Քաղաքային իշխանությունները կսահմանեն կատարողականի հիմնական ցուցանիշների մի շարք, որոնք նպատակաուղղված կլինեն վերահսկելու գործողությունների ծրագրի իրականացումը և, հետևաբար, հնարավորություն կտան հաշվետվություններ ներկայացնել՝ հիմնվելով այդ ցուցանիշների վրա:

Երկու գերատեսչությունները պետք է աջակցեն այլ մարմիններին, ծառայություններին և կազմակերպություններին իրենց շրջանակներում իրականացվող գործողությունների հարցում: Բացի այդ, երկու գերատեսչությունները պետք է համագործակցեն գործընկերների և հանրության հետ՝ ծրագրի իրականացման շուրջ:

Գործողությունների ծրագրի իրականացման ընթացքի վերաբերյալ հաշվետվությունները պատրաստվում են երկու գերատեսչությունների կողմից՝ միջոցառումների և գործողությունների իրականացման համար պատասխանատու բոլոր մարմինների և կազմակերպությունների կողմից ներկայացված հաշվետվությունների հիման վրա:

Շրջակա միջավայրի պահպանության վարչության և կոմունալ տնտեսության վարչության կողմից իրենց լիազորությունների համաձայն վերահսկվող կատարողականի ցուցանիշների ձեռք բերված արժեքների վերաբերյալ տվյալները ներկայացվում են ՇՄՏԿ՝ գործողությունների ծրագրի իրագործման տարեկան հաշվետվություններ պատրաստելու համար: Ի հավելումն տարեկան հաշվետվությունների, ՇՄՏԿ-ը տրամադրում է անհրաժեշտ տվյալներ ՏԿԵՆ-ին և ՇՄՆ-ն վերջինիս խնդրանքով:

Իրավասու մարմինները և կազմակերպությունները, որոնք հայտնի են որպես միջոցառումների և գործողությունների իրականացման գործընկեր մարմիններ և կազմակերպություններ,

պարտավոր են տարեկան հաշվետվություններ կայացնել շրջակա միջավայրի պահպանության և կոմունալ տնտեսության վարչությունը իրականացման ընթացքի վերաբերյալ, ինչպես նաև ցանկացած խնդիրների մասին, որոնք առաջացել են նախատեսված արդյունքներին հասնելու ճանապարհին: Ելելով ստեղծված իրավիճակից՝ Շրջակա միջավայրի պահպանության և կոմունալ տնտեսության վարչությունը հիմք ունի ծրագրի առաջընթացը գնահատելու և առկա խնդիրներն ու հնարավոր ռիսկերը բացահայտելու, ինչպես նաև դրանց համապատասխան գործողությունները կարգավորելու և կանխատեսելի արդյունքներին հասնելու համար ժամանակին որոշումներ կայացնելու անհրաժեշտությունը:

Գործողությունների ծրագրի իրագործման վերաբերյալ հաշվետվության պատրաստումը և այն Ավագանու խորհրդին ներկայացնելը կիրականացվի ազգային օրենսդրությամբ սահմանված ժամկետներին համապատասխան:

Երկու գերատեսչություններն էլ ծրագրի շրջանակներում սահմանված նպատակների իրականացման վերաբերյալ կպատրաստեն առաջընթացի հաշվետվություն՝ հիմնվելով ազդեցության վերլուծության վրա, ԶԹԿ ծրագրի իրագործումից հետո յուրաքանչյուր երեք տարին մեկ, որի շրջանակներում նրանք կարող են առաջարկել ծրագրի հնարավոր վերանայումներ: Վերջնական հաշվետվությունը կներկայացվի Ավագանու խորհրդի ընդունմանը ծրագրի ժամկետի ավարտից հետո: Ծրագրի արդյունավետությունը գնահատվում է վերլուծելով ազդեցության ցուցանիշների համապատասխանությունը և աստիճանը, որոնք ձեռք են բերվել ընդհանուր նպատակային մակարդակում, արդյունքների ցուցիչները կոնկրետ առաջադրանքների մակարդակում և արդյունքների ցուցիչները առանձին գործողությունների մակարդակում:

Նախատեսվում է, որ ԶԹԿ այս ծրագրի ընդունումից անմիջապես հետո կկազմակերպվի հանդիպում քաղաքացիների հետ, որը կծառայի որպես հարթակ ԶԹԿ ոլորտում երկխոսության ֆորումի համար՝ ընդգրկելով Երևանի քաղաքապետարանի ներկայացուցիչներ, քաղաքային թափոնների կառավարման ծառայություններ մատուցողներ, վերամշակման ասոցիացիաներ, ոլորտային նախարարություններ, որոնք կարգավորող գործառույթներ ունեն ԶԹ-ի տարբեր ոլորտներ, ՏԿԵՆ և ՇՄՆ-ը, համապատասխան բնապահպանական տեսչություններ, դոնորներ և զարգացման գործակալություններ, որոնք ծրագրեր են իրականացնում շրջակա միջավայրի և թափոնների կառավարման ոլորտում, և այլ շահագրգիռ կողմեր:

Հանդիպման նպատակն է ներկայացնել ԶԹԿ ծրագիրը և դրա իրականացման հետ կապված մարտահրավերները, ինչպես նաև ընդգծել ԶԹԿ ծրագրի իրականացման մշտադիտարկման կարևորությունը բոլոր մասնակիցների կողմից՝ մշտադիտարկման ցուցանիշների հիման վրա իրենց պարտականություններին համապատասխան:

Քաղաքային իշխանությունները, Շրջակա միջավայրի պահպանության վարչությունը և Կոմունալ տնտեսության վարչությունը, որպես այս ոլորտում հիմնական գերատեսչություններ, ամեն տարի կկազմեն ԶԹԿ ծրագրի մշտադիտարկման հաշվետվության նախնական տարբերակը, որը կպարունակի հստակ եզրակացություններ և առաջարկներ ԶԹԿ ծրագրի իրագործման բարելավման համար:

Ի հավելումս, Շրջակա միջավայրի մոնիտորինգի և տեղեկատվության ազգային կենտրոնը (ՇՄՏԿ) իր տարեկան բնապահպանական մոնիտորինգի հաշվետվության մեջ կարտացոլի այս ԶԹԿ ծրագրի այն ցուցանիշները, որոնք կոշտ թափոնների կառավարման մոնիտորինգի բաժնի մաս են կազմում:

Բացի այդ, ՇՄՏԿ-ը ուղղված է կոշտ թափոնների կառավարման ոլորտում տվյալների բարելավմանը և վավերացմանը՝ դրանով իսկ նպաստելով այս ՔԹԿ ծրագրի իրագործման ավելի լավ մոնիտորինգի:

«Գործողությունների ծրագիր»-ի Գլուխ 12-ում ներկայացված է ցուցիչների ցանկ, որոնք նախատեսված են սույն ՔԹԿ ծրագիրում առաջարկվող վերջին տարիների միջոցառումները, ինչպես նաև հիմնարար արժեքները (ՔԹԿ ծրագրի հաստատման տարի, 2025թ.) և թիրախային արժեքները, այդ թվում նաև պատասխանատու հաստատությունները դիտարկելու համար: Այս ցուցիչները, թեև ունեն միջնաժամկետ նպատակներ, կհավաքագրվեն և կներկայացվեն ամեն տարի՝ որպես ՔԹԿ ծրագրի իրագործման մշտադիտարկման հաշվետվության մաս՝ շրջակա միջավայրի պահպանության և կոմունալ տնտեսության վարչության լիարժեք համակարգմամբ:

9.4 Կազմակերպչական կառուցվածքի տարբերակների որոշում և գնահատում

9.4.1 Քաղաքային պարտականությունները

Հաշվի առնելով ՔԹ որոշակի հոսքերի վերաբերյալ տարբեր պարտավորությունները՝ անհրաժեշտ է առավելագույն համագործակցություն երևանի քաղաքապետարանի և ՀՀ համապատասխան նախարարությունների միջև՝ հավաքման, տեղափոխման, մշակման և ՔԹ հեռացման ժամանակակից, ֆինանսապես ապահով և մատչելի համակարգի զարգացման համար:

Խառը ՔԹ հավաքման համակարգի հետևողականորեն բարելավումը, կոշտ թափոնների առանձին հավաքման համակարգերի ներդրմամբ՝ հավաքման կետեր և ՏՀԿ՝ ՔԹ հոսքերի առանձին հավաքման համար, ՔԹ հոսքերի երկրորդային տարանջատ հավաքման կետեր (ՆՕՕ), առաջնահերթ խնդիր է: ՔԹ հավաքման համակարգերը կզարգանան՝ կախված բնակչության խտությունից, արտադրվող ՔԹ քանակից և ենթակառուցվածքների զարգացման ծրագրերից: Երևանի քաղաքապետարանի ջանքերը պետք է ուղղված լինեն.

- ՔԹ հավաքման ժամանակակից տարրաների (ներառյալ հավաքման կետերում առանձին հավաքումը) և ՔԹ հոսքերի առանձին հավաքման և մնացած խառը ՔԹ հավաքման մեքենաների տրամադրում,
- անշարժ ՏՀԿ-ի կառուցում և շարժական ՏՀԿ-ի և ՆՕՕ-ի ձեռք բերում;
- այգու թափոնների կոմպոստացման համար կոմպոստի գործարանի կառուցում և տնային կոմպոստացման ներդրման համար.
- խոհանոցային կանաչ թափոնների վերամշակման ԱՄ գործարանի և Էլեկտրական և ջերմային Էներգիայի արտադրության գործարանի կառուցում.
- ՇՔԹ մաքրման/մշակման գործարանի կառուցում իներտ թափոնների աղբավայրով,
- հանրային տեղեկատվություն;
- տարածքային զարգացման ծրագիրավորում, որը շատ կարևոր դեր է խաղում ՔԹ կայուն կառավարման հասնելու գործում:

Նպատակներն են՝

- ապահովել ծրագիրավորման շրջանակ, որը թույլ է տալիս ստեղծել ՔԹ կառավարման համակարգ,

- խրախուսել ՔԹ կառավարման գործելակերպը շրջակա միջավայրի որակը պահպանելու համար,
- նվազագույնի հասցնել շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցությունը ՔԹ կառավարման արդյունքում,
- ԱԹ մաքրման և հեռացման համար անհրաժեշտ նոր սարքավորումների տեղադրման վայրերի դիտարկում և ընտրություն:

Կարճ ժամկետներում անհրաժեշտ է մշակել լրացուցիչ ծրագրեր՝ քաղաքապետարանում վարչական կարողությունների վերապատրաստման համար: Այս ծրագրերը պետք է մասնավորապես վերաբերեն սկզբնաղբյուրում ՔԹ տարանջատման իրականացման տարբերակներին և լավագույն փորձին՝ վերամշակում և վերջնական ՔԹ հեռացում, շինարարական և այլ տեսակի ՔԹ հոսքերի կառավարում (թափոններ, օգտագործված փոքր մարտկոցներ և կուտակիչներ, լյումինեսցենտային լամպերի թափոններ, ՎԿԹ, կենսաթափոններ, փոքր ԷԷՍԹ, բժշկական և դեղագործական թափոններ, տեքստիլ և այլն):

Ինստիտուցիոնալ մոտեցումը բարելավելու համար անհրաժեշտ է նաև վերապատրաստման ծրագրեր իրականացնել բնապահպանական տեսուչների համար՝ բնապահպանական տեսչական ստուգումները ուժեղացնելու նպատակով՝ շահագրգիռ կողմերի կողմից իրենց իրավական պարտավորություններին լիարժեք համապատասխանելու համար:

Կարճաժամկետ և միջնաժամկետ հեռանկարում անհրաժեշտ է աշխատել Երևանի քաղաքապետարանների, «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» հիմնարկի, «Կանաչապատում և շրջակա միջավայրի պահպանություն» համայնքային ոչ առևտրային կազմակերպության և շրջակա միջավայրի պահպանության ոլորտի տեսչությունների հետ ծառայությունների ֆունկցիոնալության ամրապնդման ուղղությամբ՝ ազգային և տեղական կանոնակարգերի ներդրման համար: Շատ կարևոր է համապատասխան կառույցների միջև հաղորդակցության և համակարգման ծրագիր մշակելը և հանրապետական կառույցների հետ համագործակցության բարելավումը: Անհրաժեշտ է նաև ուժեղացնել տեսչական ծառայության, ինչպես նաև ՔԹ կառավարման ոլորտում իրավասու այլ ծառայությունների ֆունկցիոնալությունը:

Շատ օգտակար կլինեն քաղաքապետարանի կազմում ստեղծել աղբի կառավարման առանձին բաժին: Կոմունալ տնտեսության բաժինը զբաղվում է ջրամատակարարման, կեղտաջրերի հավաքման, ոռոգման, գազամատակարարման, էլեկտրական ցանցերի, կապի և այլնի հետ կապված խնդիրներով: «Աղբահանության և սանիտարական մաքրման» վարչությունն ունի փոքր թվով աշխատակիցներ՝ քաղաքապետարանում աղբի հեռացման և հավաքման աշխատանքները կառավարելու համար: Ավելին, բնապահպանության վարչությունը չափազանց զբաղված է բնապահպանական ոլորտին առնչվող խնդիրներով, ինչը մեծ ջանքեր է պահանջում: Այս բաժնում չկա առանձին ստորաբաժանում, որը ղեկավարում է «Կանաչապատում և շրջակա միջավայրի պահպանություն» համայնքային ոչ առևտրային կազմակերպության գործունեությունը, և ունի աշխատողների փոքր թվաքանակ: Հետևաբար, խորհուրդ է տրվում, որ երկու պետական հիմնարկների՝ «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» հիմնարկի և «Կանաչապատում և շրջակա միջավայրի պահպանություն» համայնքային ոչ առևտրային կազմակերպության ղեկավարումը իրականացվի թափոնների կառավարման նոր վարչության կողմից: Այս նոր վարչությունը սկզբնական շրջանում պետք է ունենա առնվազն 16 աշխատող: ՔԹԿ շատ պահանջող և զարգացող ոլորտ է:

Թափոնների կառավարման նոր վարչությունը պետք է շատ սերտորեն համագործակցի ճարտարապետության և քաղաքաշինության վարչության հետ՝ բոլոր ծրագիրավորված ԲԹ օբյեկտների համար տարածքներ ընտրելու հարցում, ինչպիսիք են՝ անշարժ ՏՀԿ, ՆՕՕ, կոմպոստի գործարան, ԱՄ գործարան՝ բիոգազից էլեկտրական և ջերմային էներգիայի արտադրության համար, սանիտարական աղբավայր՝ աղբավայրի գազից էլեկտրական և ջերմային էներգիա արտադրելու համար, իներտ թափոնների աղբավայր՝ ՇՔԹ մշակման գործարանով և այլն: Նրանք նաև պետք է սերտ համագործակցեն շինարարության և բարեկարգման վարչության հետ, որը պատասխանատու է շինարարության թույլտվությունների տրամադրման, բոլոր նախատեսվող ԲԹ օբյեկտների շահագործման և շինարարության վերահսկման համար: Առաջիկա 5 տարիներին՝ 2025-2029 թվականներին, նախատեսված են մեծ թվով միջոցառումներ:

Քաղաքապետարանի/Կոմունալ տնտեսության վարչության կողմից ստեղծվել է նոր ընկերություն, որը պատասխանատու է նոր սանիտարական աղբավայրի շահագործման համար: 2023 թվականին աշխատանքի է ընդունել ֆինանսական հարցերով զբաղվող 3 աշխատակից: Հետագա տարիներին նախատեսվում է համալրում գործառնական անձնակազմով: Նոր սանիտարական աղբավայրի կառուցման ֆինանսավորումը (ՎՉԵԲ-ի և ԵՆԲ-ի վարկերից, ինչպես նաև ԵՄ Նվիրատվություններից) քաղաքապետարանը չեղարկել է 2024 թվականի ապրիլին: Այս նոր ընկերությունը կարող է ընդլայնվել նոր աշխատակիցներով՝ ծածկելու բոլոր անհրաժեշտ միջնաժամկետ գործունեությունը, երեք անշարժ ՏՀԿ, հինգ շարժական ՏՀԿ և կոմպոստի գործարան: Երկրորդ տարբերակը՝ «Կանաչապատում և շրջակա միջավայրի պահպանություն» համայնքային ոչ առևտրային կազմակերպությունն է, լրացուցիչ աշխատակիցներով և լրացուցիչ ստորաբաժանումով, ինչը կստանձնի հինգ շարժական ՏՀԿ-ների գնման, երեք անշարժ ՏՀԿ-ների և կոմպոստի գործարանի կառուցման և շահագործման բոլոր պարտավորությունները: Երրորդ տարբերակը այս միջնաժամկետ գործունեության համար ՊՄԳ ստեղծելն է:

9.4.2 Մասնավոր հատվածի պարտականությունները

ՊՄԳ-ն նույնպես կարող է քննարկվել և դիտարկվել որպես տարբերակ բոլոր մնացած նոր հաստատությունների կառուցման և շահագործման համար, ինչպիսիք են՝ ՆՕՕ-ները, կենսագազից էլեկտրաէներգիայի և ջերմային էներգիայի արտադրությամբ ԱՄ կայանը, աղբավայրի գազից էլեկտրաէներգիայի և ջերմային էներգիայի արտադրության կայանով սանիտարական աղբավայրը, ՇՔԹ մշակման/վերամշակման կայանը, և այլն:

Պետություն-մասնավոր գործընկերություն նշանակում է պետություն-մասնավոր գործընկերություն (ՊՄԳ) հանրային հատվածին և/կամ ընդհանուր շահերին առնչվող գործունեության մեջ (օրինակ՝ կոմունալ ծառայություններ, հեռահաղորդակցություն, ընդհանուր հետաքրքրություն ներկայացնող ապրանքների կառավարում): Գործնականում, պետական և մասնավոր հատվածների միջև բիզնես համագործակցության տարբեր ձևեր են հնարավոր: Գործող կանոնակարգերի համաձայն՝ նման համագործակցության հաստատումը սահմանափակվում է տեղական ինքնակառավարման մարմինների մակարդակով: ՊՄԳ-ի ժամկետը և կարգավիճակը ներառում է՝

- հանրային հատվածի կազմակերպության (քաղաք, քաղաքապետարան, պետական ընկերություն) և մասնավոր գործընկերոջ (ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձի) կողմից հանրային ծառայությունների մատուցման համար ընկերությունների, հիմնարկների կամ այլ կազմակերպությունների ստեղծում,

- կոմունալ գործունեության իրականացումը պայմանագրային հիմունքներով (հաշվի առնելով մրցակցության և հրապարակայնության սկզբունքները) մասնավոր գործընկերոջը վստահելը,
- կոնցեսիոն պայմանագիր,
- սեփականաշնորհում,
- ծառայությունների պետական գնում:

Արտադրողի պատասխանատվության ընդլայնման սկզբունքի կիրառումը

Արտադրողի (մասնավոր հատված) պատասխանատվության սկզբունքի կիրառման համար արտադրողները և ներմուծողները պատասխանատու են ներքին շուկա հանված արտադրանքի և փաթեթավորման համար վերջինիս կյանքի ողջ ցիկլի ընթացքում՝ արտադրությունից մինչև թափոնների անվտանգ կառավարում՝ ներառյալ հավաքման, տեղափոխման, վերամշակման, օգտահանման և հեռացման կազմակերպման և ֆինանսավորման, արտադրանքի կառավարման կազմակերպման և ֆինանսավորման համակարգի, ինչպես նաև՝ արտադրանքի, փաթեթավորման և դրանց թափոնների կառավարման նպատակներին հասնելու, արտադրանքի և փաթեթավորման, դրանց թափոնների կառավարման մասին տեղեկատվության տրամադրման համար այդպիսի ապրանքներ օգտագործողներին և թափոնների կառավարման գործարկուներին, վերադարձված ապրանքների և դրանց օգտագործման արդյունքում առաջացած թափոնների ընդունման և կառավարման, և նման գործունեության համար ֆինանսական պատասխանատվության համար:

Արտադրողի պատասխանատվության սկզբունքը կիրառելի է փաթեթավորման, կուտակիչների, մարտկոցների, ԷԵՍԹ-ի և շարժիչային յուղերի թափոնների կառավարման ժամանակ: Արտադրանքի և փաթեթավորման թափոնների կառավարման համակարգը, հիմնված արտադրողի պատասխանատվության սկզբունքի վրա, կազմակերպվում է կիրառելով՝

- տնտեսական միջոցներ,
- վարչական միջոցներ,
- տեղեկատվական միջոցներ:

Արտադրողները և ներմուծողները կարող են իրենց համար սահմանված պարտականությունները կատարել ինչպես անհատապես, այնպես էլ կոլեկտիվ կերպով, բացառությամբ փաթեթավորման արտադրողների և ներմուծողների, ովքեր կարող են կատարել իրենց պարտավորությունները միայն կոլեկտիվ կերպով (բացառությամբ իրենց սեփական կարիքների համար օգտագործվող փաթեթավորման):

Մասնավոր հատվածի (արտադրողների) պատասխանատվությունը թափոնների տարբեր հոսքեր կառավարելիս.

1. Էլեկտրական և Էլեկտրոնային սարքավորումների, մարտկոցների և կուտակիչների արտադրողներն ու ներմուծողները պատասխանատու են իրենց կողմից ներքին շուկա հանված Էլեկտրական և Էլեկտրոնային սարքավորումների, մարտկոցների և կուտակիչների հավաքման, առաքման, օգտահանմանը նախապատրաստման, օգտահանման և հեռացման կազմակերպման և ծախսերը հոգալու համար, ինչպես նաև կրթության և հանրային իրազեկման կազմակերպման և ծախսերը հոգալու հարցում:
2. Փաթեթավորման արտադրողներն ու ներմուծողները պատասխանատու են տեսակավորված հավաքման, առաքման, օգտահանմանը նախապատրաստման,

օգտահանման, և իրենց կողմից շուկա հանված փաթեթավորված ապրանքների օգտագործման արդյունքում առաջացած ծախսերը կրելու, ինչպես նաև կրթության և հանրային իրազեկման կազմակերպան և ծախսերը հոգալու հարցում:

Արդյունավետ ՔԹ կառավարման համակարգերի արդյունավետ գործարկման նպատակով մասնավոր հատվածը (արտադրողները) և պետական հատվածը (քաղաքապետարանը) պետք է համագործակցեն թափոնների տարբեր հոսքերի կառավարման ուղիներ փնտրելու գործում:

1. Էլեկտրական և Էլեկտրոնային սարքավորումներ արտադրողները և ներմուծողները պետք է մասնակցեն քաղաքապետարանի կողմից կազմակերպվող քաղաքային թափոնների կառավարման համակարգերում ԷԷՍԹ կառավարման կազմակերպմանը, որի շրջանակներում նրանք պետք է համաֆինանսավորեն խոշոր եզրաչափերով թափոնների կայանների գործարկումը և այդ կայաններում տնային տնտեսություններից ԷԷՍԹ հավաքումը:
2. Փաթեթավորում արտադրողներն ու ներկրողները պետք է մասնակցեն քաղաքապետարանի կողմից կազմակերպված ԿԹԿ համակարգերում փաթեթավորման թափոնների կառավարման կազմակերպմանը, որտեղ նրանք վճարում են ՔԹ հոսքում առաջացած փաթեթավորման թափոնների հավաքման համակարգի ենթակառուցվածքի զարգացման և տեսակավորված հավաքման, առաքման, փաթեթավորման թափոնների օգտահանման և օգտահանման նախապատրաստման ծախսերը:
3. Փաթեթավորման, Էլեկտրական և Էլեկտրոնային սարքավորումների, մարտկոցների և կուտակիչների արտադրողներն ու ներմուծողները՝ իրենց համար սահմանված նպատակներին հասնելու և փաթեթավորման, Էլեկտրական և Էլեկտրոնային սարքավորումներից, մարտկոցներից և կուտակիչներից առաջացած բոլոր թափոնների կառավարումը կազմակերպելու նպատակով, կարող են ՔԹ կառավարման համակարգերին փոխլրացնող համակարգեր ներդնել:

Մասնավոր հատվածի հետ համագործակցելու հնարավորություններ փնտրելիս (այն դեպքերում, երբ վերջինս չի բավականեցնում սեփական ռեսուրսները կամ փորձն ու փորձառությունը), սակայն նպատակ չունենալով ամբողջությամբ իրաժարվել մատուցվող ծառայությունների նկատմամբ մասնավոր հատվածի վերահսկողությունից, պետական հատվածը (Երևանի քաղաքապետարան) թափոնների կառավարման կազմակերպման համար ունի երկու այլընտրանք.

1. **պետություն-մասնավոր պայմանագրային գործընկերություն** - մասնավոր հատվածից պայմանագրային հիմունքներով (ուղիղ կամ քաղաքապետարանի կողմից վերահսկվող կազմակերպության միջոցով) ձեռք բերել անհրաժեշտ ռեսուրսներ, օր.՝ կոնցեսիոն և այլ պայմանագրեր:
2. **պետություն-մասնավոր ինստիտուցիոնալ գործընկերություն** - ստեղծել համատեղ ձեռնարկություն մասնավոր ներդրողի հետ ուղղակիորեն կամ քաղաքապետարանի կողմից վերահսկվող սուբյեկտի միջոցով:

Քաղաքային թափոնների կառավարման ծառայությունների մատուցումը, ինչպես նաև անհրաժեշտ ենթակառուցվածքների կառուցումն ու շահագործումը պետք է ապահովվեն պետական գնումների ընթացակարգերի, պետություն-մասնավոր հատված պայմանագրային կամ ինստիտուցիոնալ համագործակցության միջոցով:

9.5 Իրավական դաշտ

Քաղաքային վարչակազմի կարողությունների հզորացումը վերաբերում է օրենսդրական դաշտի ներդաշնակեցմանը ԵՄ համայնքային իրավունքի (*Acquis communautaire*) հետ, մշտադիտարկման և զեկուցման բարելավմանը թափոնների կառավարման ոլորտում, ՏԿԵՆ, ՇՄՆ և Բնապահպանական տեսչության կարողությունների հզորացմանը: Այն նաև ենթադրում է Երևանի քաղաքապետարանի և պետական կառավարման, ինչպես նաև թափոնների կառավարման գործակալությունների, «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» հիմնարկ և «Կանաչապատում և շրջակա միջավայրի պահպանություն» ՀՈԱԿ-ի կարողությունների հզորացում:

Սա ենթադրում է լիարժեք համապատասխանություն ԵՄ դիրեկտիվների պահանջներին: Պահանջվում է կանոնակարգերի հետագա ներդաշնակեցում, «Թափոնների մասին» օրենքում փոփոխությունների ընդունում, «Փաթեթավորման և փաթեթավորման թափոնների մասին» նոր օրենքի և համապատասխան ենթաօրենսդրական ակտերի պատրաստում: Անհրաժեշտ բարեփոխումները վերաբերում են առկա վարչական կարողությունների ամրապնդմանը, հատկապես ծրագիրավորման, ղեկավարման, վերահսկման, զեկուցման և հավաստագրման համար պատասխանատու հաստատությունների և մարմինների կարողություններին, ինչպես նաև ՏԿԵՆ, ՇՄԿ և Երևանի քաղաքապետարանի միջև սերտ համագործակցության հաստատմանը՝ տեխնիկական և վարչական աջակցության, ինչպես նաև տնտեսական գործիքների ներդրման, հանրային իրազեկվածության բարձրացման, տեղեկատվական համակարգի ստեղծման և կառավարման նպատակով:

Հայաստանի օրենսդրության և ԵՄ օրենսդրության միջև առկա բացերը թվարկված են սույն ՔԹԿ ծրագրի 2-րդ գլխում: Այնուամենայնիվ, Եվրոպական միությունում շրջանաձև տնտեսության շարունակական զարգացումը կարող է պահանջել լրացուցիչ միջոցներ ԵՄ օրենսդրությանը մոտարկման գործընթացում:

«Թափոնների մասին» օրենքը, որպես Հայաստանում թափոնների կառավարման հիմնարար իրավական դաշտ, հանդիսանում է նաև թափոնների կառավարման ոլորտում ԵՄ օրենսդրության հետ ներդաշնակեցման հիմնական գործիքը: Արդեն իսկ կիրառվող դրույթները պարզեցնելու և Թափոնների մասին փոփոխված շրջանակային դիրեկտիվի նոր դրույթները կատարելու նպատակով «Թափոնների մասին» օրենքը վերջին անգամ փոփոխվել է 2022 թվականին: Այդ պատճառով դեռևս անհրաժեշտ է, որ «Թափոնների մասին» օրենքում ընդունվե նոր փոփոխություններ հետևյալի վերաբերյալ.

- Շրջանակը (ԹՇԴ 2-րդ հոդված/Թափոնների մասին օրենքի 2-րդ հոդված).
- Սահմանումներ (Թափոնների մասին օրենքի 4-րդ հոդված).
- Թափոնների հիերարխիան՝ որպես թափոնների կառավարման հիմնական սկզբունք (ԹՇԴ 4-րդ հոդված/Թափոնների մասին օրենքում բացակայում է).
- Երկրորդային արտադրանքի սահմանումը (ԹՇԴ 5-րդ հոդված/ Թափոնների մասին օրենքում բացակայում է).
- Թափոնների ավարտի կարգավիճակի սահմանում (ԹՇԴ 6-րդ հոդված/ Թափոնների մասին օրենքում բացակայում է).
- Թափոնների կանխարգելման ծրագրերի իրականացում (ԹՇԴ 29-րդ հոդված/Թափոնների մասին օրենքում բացակայում է).
- Կենսաթափոնների տարանջատ հավաքում և մշակում (ԹՇԴ 22-րդ հոդված/ Թափոնների մասին օրենքում բացակայում է):

Նոր ենթաօրենսդրական ակտեր կպահանջվեն՝ այս նոր դրույթներից մի քանիսը (օրինակ՝ թափոնների ավարտի կարգավիճակը, երկրորդային արտադրանքի կարգավիճակը) գորարկելու նպատակով:

Ավելին, ԹՇԴ մի քանի համապատասխան նոր դրույթներ դեռ չեն անցկացվել Հայաստանի օրենսդրության մեջ: Սա հատկապես վերաբերում է 2008/98/EG դիրեկտիվի Հավելված 3-ի փոփոխություններին (Կանոնակարգ (ԵՄ) 1357/2014 և Կանոնակարգ (ԵՄ) 997/2017)), որոնք Էական նշանակություն ունեն թափոնները որպես վտանգավոր կամ ոչ վտանգավոր թափոնների ճիշտ դասակարգման համար:

Այսպիսով, իրականացման համար անհրաժեշտ կլինեն հետագա քայլեր՝ Հայաստանի օրենսդրությունը ԵՄ օրենսդրությանը լիարժեք մոտարկման նպատակին հասնելու համար:

Սա հատկապես պահանջում է.

- գործող ենթաօրենսդրական ակտերի փոփոխություն.
- Նոր ենթաօրենսդրական ակտերի մշակում հատուկ թափոնների հոսքերի հավաքման, վերամշակման, օգտահանման և հեռացման համար (օրինակ՝ շինադք, կենսաթափալվող թափոններ, խոշոր եզրաչափերի թափոններ, կենսաթափոններ (այգու/կանաչ թափոններ և խոհանոցի կանաչ թափոններ), տեքստիլ, HHW, հանքային և ուտելի յուղեր WEEE, մարտկոցներ և կուտակիչներ, դեղագործական և առողջապահական թափոններ և այլն);
- Սահմանել թղթի և սովորաբար, պլաստիկի, ապակու, մետաղի և այլուրի տարաների, կենսաթափալվող թափոնների, խոշոր եզրաչափերի թափոնների, կենսաթափոնների (այգու/կանաչ թափոններ և խոհանոցի կանաչ թափոններ), տեքստիլի, փայտի, շարժիչի և ուտելի յուղի, վտանգավոր կենցաղային թափոնների, ԷԷՍԹ, մարտկոցների և կուտակիչների, շինադքի տարանջատ հավաքման, վերամշակման և հեռացման թիրախներ մինչև 2026թ.
- Նոր ենթաօրենսդրական ակտերի մշակում «Թափոնների մասին» օրենքում հատուկ դրույթների գործարկման համար (օրինակ՝ ենթաօրենսդրական ակտեր «Թափոնների ավարտի կարգավիճակի և երկրորդային արտադրանքի մասին» ենթաօրենսդրական ակտեր).

Փաթեթավորման թափոնների վերաբերյալ ԵՄ փոփոխված դիրեկտիվի համապատասխան դրույթներին լիովին համապատասխանելու համար «Փաթեթավորման և փաթեթավորման թափոնների կառավարման մասին» նոր օրենքը պետք է պատրաստվի փաթեթավորման թափոնների հավաքման և վերամշակման ԵՄ նպատակներին համապատասխան, պետք է ընդունվի և, հետևաբար, ենթաօրենսդրական ակտերը նույնպես:

Ավելին, 9.3-րդ գլխում սահմանված վերամշակման և նվազեցման նպատակներին հասնելու համար անխուսափելի է ուժեղացնել արտադրողի պատասխանատվության ընդլայնումը, ի թիվս այլնի՝ արտադրողներին պարտավորեցնելով ստեղծել կոլեկտիվ հավաքման սխեմաներ որոշակի թափոնների հոսքերի համար, ինչպիսիք են փաթեթավորումը և փաթեթավորման թափոնները, հատկապես պլաստիկ շշերը, ԷԷՍԹ, մարտկոցներ և կուտակիչներ, յուղերի թափոններ, ինչպես նաև աղտոտողը վճարում է սկզբունքը, որը պարտավորեցնում է թափոններ առաջացնողներին ամբողջությամբ կրել թափոնների կառավարման ներքին ծախսերը նույնիսկ երկարաժամկետ հեռանկարում: Սա կներառի վերամշակման ֆինանսական խրախուսումներ, ինչպես նաև հեռացման լրացուցիչ վճարներ, մասնավորապես՝ թափոններ:

Կենցաղային դեղագործական և առողջապահական թափոնների հեռացումը կանխելու համար կարևոր է դեղատների նկատմամբ իրավական պարտավորություններ սահմանել կենցաղային դեղագործական և առողջապահական թափոնները, ժամկետանց դեղագործական արտադրանքները հետ վերցնելու համար: Օգտագործված փոքր մարտկոցների, օգտագործված

փոքր ԷԷՍԹ հեռացումը կանխելու համար մեծ նշանակություն ունի օրինական պարտավորություններ սահմանելը Էլեկտրական և Էլեկտրոնային խոշոր խանութների նկատմամբ՝ հետ վերցնել օգտագործված փոքր մարտկոցները, օգտագործված փոքր ԷԷՍԹ-ները: Նաև շատ կարևոր է շուկաների նկատմամբ իրավական պարտավորություններ սահմանել՝ օգտագործված պլաստիկ շշերը հետ վերցնելու համար: Օգտագործված կուտակիչների հեռացումը կանխելու համար կարևոր է թույլատրել հավաքված օգտագործված կուտակիչների արտահանումը կամ մետաղաձուլական գործարանների համար սահմանել հին կուտակիչներ արտադրական գործընթացում օգտագործելու իրավական պարտավորություն:

Պետք է մշակվի լրացուցիչ օրենք՝ ադոտոված վայրերի վերականգնման համար ուղղորդելու համար: Այս օրենսդրությունը պետք է հիմնված լինի ընդհանուր առմամբ «ադոտոտողը վճարում է» սկզբունքի վրա, բայց նաև մեխանիզմ՝ նախատեսի այն դեպքերի համար, երբ ադոտոտողին հնարավոր չէ նույնականացնել, կամ երբ նա այլևս գոյություն չունի կամ ի վիճակի չէ կատարել իր պարտավորությունները: Նման իրավական դաշտը պետք է ներառի ֆինանսավորման մեխանիզմ: Նման մեխանիզմը պետք է նաև խթաններ սահմանի շրջակա միջավայրի վրա նվազագույն բացասական ազդեցություն ունեցող հեռացման միջոցների ընտրության համար: Օրինակ՝ աղբավայրի հարկի համար կարող է օգտագործվել ոչ միայն աղբավայրի հեռացվող թափոնների քանակն ու որակը, այլև աղբավայրի որակը որպես հարկային հիմք: Ավելին, շուկայի խեղաթյուրումներից խուսափելու համար ցանկացած մեխանիզմ պետք է ուժեղ լինի ազատ հավաքողների դեմ, ինչը նշանակում է, որ հարկային հենքը պետք է լինի թափանցիկ և հեշտությամբ հաշվետու:

Թափոնների կառավարումը (իրականում ՔԹ) կարգավորվում է նաև 2023 թվականին փոփոխված «Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին» օրենքով: Սույն օրենքը նույնպես պետք է լրացուցիչ փոփոխվի՝ այն ԵՄ օրենսդրության հետ ներդաշնակեցնելու նպատակով: Փաստացի թափոնների կառավարման վերաբերյալ գոյություն ունեցող երկու օրենքները շատ շփոթեցնող են: Օրինակ՝ վերջին օրենքը տերմիններն ավելի հստակ է սահմանում (հոդված 3), սահմանում է շրջանաձև տնտեսության սկզբունքի հնգաստիճան հիերարխիա, սկզբնաղբյուրում տեսակավորման ապահովում, թափոնների կրճատման և օգտահանման դյուրացման մեխանիզմ, աղբավայրեր հեռացվող թափոնները ծավալի կրճատում, աղբահանության, սպասարկման, տեսակավորված թափոնների համակարգի ներդրման վճարի ուրվագծում, գոյացած թափոնների առավելագույն օգտագործում, քիչ թափոններով և զրոյական թափոններով միջոցների և տեխնոլոգիաների կիրառում (հոդված 4), բայց բոլոր նշված խնդիրները լավ և մանրամասն բացատրված չեն: Չկան թիրախներ և միջոցառումներ: Շատ ավելի լավ կլինի, որ այս երկու օրենքները միավորվեն մեկ օրենքի մեջ:

Առաջարկվում է ազգային օրենսդրության ներդաշնակեցումը ԵՄ օրենսդրության և թափոնների կառավարման գործելակերպի հետ՝ նպատակ ունենալով բարելավել թափոնների կառավարման արդյունավետությունը և ապահովել թափոնների կայուն կառավարումը:

10. Աղբանոցների փակման ծրագիր

Հաշվի առնելով, որ գործող քաղաքային աղբանոցները՝ Նուբարաշենը և Աջափնյակը, սանիտարական չեն, և շրջակա միջավայրի պահպանության միջոցառումներ չեն ձեռնարկվել, անհրաժեշտ է իրականացնել երկուսի վերականգնում և ռեկուլտիվացիա: Այս միջոցառումները պետք է իրականացվեն ազգային օրենսդրությանը համապատասխան և ԵՄ աղբավայրերի մասին դիրեկտիվի պահանջներին համապատասխան: Ներկայիս իրավիճակը հետևյալն է.

- երկու տեղանքն էլ վերահսկվող աղբավայրեր/աղբանոցներ են՝ առանց շրջակա միջավայրի պահպանության հիմնական միջոցների.
- չկա թափոնների չափում կամ թափոնների տեսակի և քանակի հաշվառում.
- առկա են բնապահպանական խնդիրներ հրդեհի, արտահոսքի և տհաճ հոտի առումով.
- չկա օդի և ջրի աղտոտվածության մշտադիտարկման սարքավորում.
- ընդհանուր առմամբ, շրջակա միջավայրի պահպանության կանոնակարգերի պահանջները չեն պահպանվում:

Փակման գործընթացի սկզբում պետք է իրականացվի ռիսկերի գնահատում՝ ընդգրկելով հետևյալ հարցերը՝ աղբանոցի ծավալը կամ մակերեսը, հեռացված թափոնների բարձրությունը, հեռավորությունը բնակելի տարածքներից, հեռավորությունը մակերևութային ջրից, հեռավորությունը վարելահողերից, հեռացված թափոնների ծածկման պարբերականությունը, գազի հորերի քանակը, ստորերկրյա ջրերի բարձրությունը, աղբանոցի ցանկապատի առկայությունը, աղբամոցի մատչելիությունը, մեթանի արտադրության չափված/տեսական հնարավորությունը, արտահոսքի որակը, հեռացվող թափոնների տեսակները, աղբանոցի տարածքի երկրաբանական պայմանները:

Երկու աղբանոցները՝ Նուբարաշենը և Աջափնյակը, կարող են դասվել որպես շրջակա միջավայրի և մարու առողջության համար բարձր ռիսկային աղբանոցներ: Որպես բարձր ռիսկային տեղանք դասակարգված աղբավայրերը պետք է ավելի մանրամասն ուսումնասիրվեն՝ այդ թվում պետք է իրականացվեն դաշտային աշխատանքներ, որպեսզի ձեռք բերվի անհրաժեշտ տեղեկատվությունը: Պետք է իրականացվի տվյալների գնահատում՝ համեմատելով սահմանված սահմանային արժեքների հետ և որոշելով որոշակի տեղանքից առաջացող իրական ռիսկերը:

Ընդհանուր առմամբ, փակման գործընթացը պետք է ներառի հետևյալ քայլերը.

- Առաջին փուլում փակումը ներառում է շահագործման դադարեցում և չհամապատասխանող աղբավայրերում թափոնների հեռացման կանխարգելում (ներառյալ Էժան միջոցները, ինչպիսիք են մուտքի ճանապարհների արգելափակումը, տարածքը ցանկապատելը, տեղեկատվական նշանների ապահովումը և այլ գործողություններ, որոնք կընտրվեն որպես առավել արդյունավետ (յուրաքանչյուրի դեպքում), նոր սանիտարական աղբավայրերի բացումից և շահագործումից անմիջապես հետո (2033 թ.):
- Երկրորդ փուլում փակումը ներառում է երկու աղբավայրերի վերականգնումը և ռեկուլտիվացիան և ներառում է շրջակա միջավայրի պահպանության միջոցառումների իրականացում, աղբավայրերի ծածկում և շրջակա միջավայրի հետ ներդաշնակ բուսականության աճի պայմանների ապահովում: Վերականգնումը ներառում է նաև թափոնների հեռացում ավելի փոքր աղբավայրերից, եթե կան, դեպի Նուբարաշենի և/կամ

Աջափնյակի աղբավայրեր: Վերականգնումից և ռեկուլտիվացիայից հետո նախկին աղբավայրերը կարող են օգտագործվել այլ նպատակներով (2035թ.):

Ակնկալվում է, որ երկու աղբավայրերի վերականգնումը կարող է ֆինանսավորվել կենտրոնական իշխանությունների աջակցությամբ:

Երկու աղբավայրերում թափվող թափոնները պարունակում են նյութեր, որոնք վտանգ են ներկայացնում մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի համար, քանի որ ՎԿԹ-ն երբեք չի տարանջատվում ՔԹ-ից: Բացի այդ, բոլոր կենսաթափալից թափոնները աղբավայր են տեղադրվել ավելի քան 50 տարի շարունակ՝ առաջացնելով արտահոսքի և մեթանի արտադրություն: Արտահոսքն արդեն իսկ մեծապես աղտոտել է ստորերկրյա ջրերը, քանի որ երկու աղբավայրերի հատակին պաշտպանիչ շերտեր չկան: Քանի որ մի քանի տասնամյակ առաջ թափոնների մշակման օբյեկտների վերաբերյալ օրենսդրությունն այնքան էլ խիստ չէր, որքան հիմա, երկու աղբավայրերն էլ առեւտրորեն աղտոտել են շրջակա հողը և ստորերկրյա ջրերը: Մասնավորապես, երկու աղբավայրերն էլ՝ առանց պատշաճ տոփանման, դարձել են պատմական աղտոտված վայրեր: Սա նշանակում է, որ հնարավոր է, որ անհրաժեշտ լինի նաև վերականգնողական միջոցառումներ իրականացնել: Վերականգնման վերաբերյալ որոշումը պետք է կայացվի տեխնիկատնտեսական ուսումնասիրության հիման վրա:

Երկու աղտոտված վայրերի պատմական և քիմիական վերլուծությունը, վերականգնումը և հետագա խնամքը ժամանակատար և ծախսատար խնդիրներ են: Ուստի անհրաժեշտ կլինի որոշել, թե որքան գումար կպահանջվի տեղանքները կառավարելու համար, և որտեղից են գոյանալու միջոցները:

Երկու աղբավայրերի տեղակայման վայրերը պատկանում են Երևանի քաղաքապետարանին: Նուբարաշենի աղբավայրի մակերեսը կազմում է մոտ 50 հա: Աջափնյակի աղբանոցի մակերեսի մասին տվյալներ չկան: Կարելի է ենթադրել, որ մակերեսը կազմում է մոտ 20 հա:

10.1 Փակման գործընթացի փայլերը

Փակման գործընթացի փայլերը հետևյալն են.

1. Աղբանոցի փակման իրավական պահանջների վերլուծություն

Որպես առաջին փայլ, պետք է իրականացվի ներպետական օրենսդրության մեջ պարունակվող աղբավայրերի փակման իրավական պահանջների վերանայում և վերլուծություն՝ ներառյալ ձեռք բերվող թույլտվությունները, ինչպես նաև աղբավայրերի փակման աշխատանքների հաստատման համար կիրառելի ընթացակարգերի վերլուծություն:

2. Աղբանոցների հետազոտություն

Վերականգնման համար երկու աղբանոցների պայմանները գնահատելու համար նախատեսված դաշտային հետազոտական աշխատանքները ներառում են հետևյալ գործընթացները.

- գոյություն ունեցող տվյալների գնահատում,
- տեղագրական չափումներ և մանրամասն թվային տեղագրական հատակագծի պատրաստում,
- ստորգետնյա ջրերի ստուգում,
- արտահոսքի հատկանիշների չափում.
- երկրաբանական և երկրատեխնիկական հետազոտություն (անհրաժեշտության դեպքում),

- գազի արտադրության գնահատում:

Այս տվյալները անհրաժեշտ են հայեցակարգային նախագծի պատրաստման համար: Դաշտային հետազոտություններն իրականացնող կապալառու(ներ)ը պետք է ընտրվի ազգային պահանջներին համապատասխան:

Գոյություն ունեցող տվյալների գնահատում

Կապալառուն ձեռք կբերի և կգնահատի գոյություն ունեցող տվյալները: Այս տվյալները բաղկացած են թափոնների հատկանիշներից, տեղանքի հետազոտության հաշվետվություններից, գործառնական ծրագիրներից և հաշվետվություններից, օդային նկարներից և տեղանքի նկարներից և մշտադիտարկման առկա տվյալներից: Առկա տվյալները պետք է ներկայացվեն յուրաքանչյուր աղբավայրի համար առանձին, և պետք է ներկայացվի արդյունքների ամփոփագիր:

Տեղագրական չափումներ

Տեղագրական չափումները պետք է իրականացվեն աղբավայրում և հարակից տարածքում՝ յուրաքանչյուր աղբավայրի թվային քարտեզը պատրաստելու համար: Քարտեզը պետք է օգտագործվի փակման հայեցակարգային նախագծի նախապատրաստման համար և պետք է ներառի մեխորագիտն առվափոսերը և մակերևութային ջրերը յուրաքանչյուր աղբավայրի շրջակայքում:

Ստորգետնյա ջրերի հետազոտություն

Աղբավայրերի համար անհրաժեշտ կլինեն դաշտային հետազոտություններ: Գոյություն ունեցող տեղանքներից ոչ մեկը չի օգտագործում մշտադիտարկման պահանջվող համակարգ: Մինչև աղբավայրի փակումը ստորգետնյա ջրերը հետազոտելու համար յուրաքանչյուր տեղանքում պետք է տեղադրվի 1 մշտական դիտահոր աղբավայրի վերին հոսքում և 3 մշտական դիտահոր՝ աղբավայրի ստորին հոսքում: Յուրաքանչյուր դիտահոր կապրունակի ստորերկրյա ջրերի նվազագույն մակարդակից առնվազն երկու մետր ցածր պիեզոմետր, որտեղից կարող են ստորերկրյա ջրերի նմուշներ վերցվել: Ի լրումն ստորերկրյա ջրերի նմուշառմանը՝ անհրաժեշտ է կատարել հետևյալ դաշտային չափումները՝ ջերմաստիճան, թթվայնություն (pH) և հաղորդունակություն (Ec):

Մյուս վերլուծությունները պետք է իրականացվեն լաբորատորիայում և կենտրոնացած լինեն ակնկալվող աղտոտման վրա՝ քլորիդ, սուլֆատ, ամոնիում, մետաղներ, բարիում, ցնդող արոմատիկ ածխաջրածիններ և հալոգեն օրգանական ածխաջրածիններ, արդյունահանվող օրգանական հալոգեններ, ֆենոլի ինդեքս, նիտրատ, ընդհանուր օրգանական ածխածին, նատրիում և բիկարբոնատ: Վերլուծությունը կարող է իրականացվել ԵՄ պահանջներին համապատասխան:

Ստորգետնյա ջրերի հետազոտության արդյունքները պետք է գնահատվեն՝ օգտագործելով ստորգետնյա ջրերի ազգային և ԵՄ սահմանային արժեքները՝ հաշվի առնելով այնպիսի գործընթացներ, ինչպիսիք են աղտոտիչների բնական թուլացումը (մարումը): Կախված հետաքննության արդյունքներից, անհրաժեշտության դեպքում պետք է ձեռնարկվեն հետագա քայլեր:

Արտահոսքի հատկանիշները

Եթե դաշտային այցելությունները և առկա տվյալները ցույց են տալիս, որ աղբավայրում կարող է դիտվել մակերևութային ջրերի մեջ թափվող արտահոսք, ապա նմուշները պետք է վերցվեն աղբավայրի ստորին հոսքում գտնվող առվափոսերից/մակերևութային ջրերից՝ որոշելու

արտահոսքի հատկանիշները և ազդեցությունը մակերևութային ջրերի վրա: Նմուշները պետք է վերլուծվեն՝ սուլֆատի, ամոնիումի, քիմիական թթվածնի պահանջարկի (COD), կենսաքիմիական թթվածնի պահանջարկի (BOD), մետաղների, բարիումի, ցնդող արոմատիկ ածխաջրածինների և հալոգեն օրգանական ածխաջրածինների, արդյունահանվող օրգանական հալոգենների, նիտրատի, ընդհանուր օրգանական ածխածնի, սուլֆիդի, մանգանի, կալիումի, նատրիումի և բիկարբոնատի համար:

Երկրատեխնիկական հետազոտություն

Որոշ դեպքերում անհրաժեշտ է երկրատեխնիկական հետազոտություն՝ համոզվելու համար, որ աղբավայրի փակման նախագծի արդյունքում կառուցվածքը կլինի անվտանգ շինարարության ընթացքում և փակումից հետո:

Գազի օդափոխություն

Թափոնների մարմնի ներսում գազի հնարավոր արտադրությունը որոշելու համար պետք է անցկացվեն համապատասխան փորձարկումներ:

Հետազոտությունների եզրակացություններից հետո աղբավայրերը կդասակարգվեն՝ ըստ դրանց հնարավոր շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության և ռիսկերի:

3. Աղբանոցների փակման միջոցառումներ

Գործողությունը ուրվագծելու է փակման հնարավոր միջոցառումները, որոնք ընդգրկում են փակումը և հետագա խնամքի շրջանը:

Աղբավայրի ռիսկի դասակարգման և օրենսդրական պահանջների հիման վրա խորհրդատուն պետք է ընտրի ամենահարմար տարբերակը աղբավայրերից յուրաքանչյուրի համար: Ընտրված յուրաքանչյուր տարբերակի նկարագրությունը կներառի մշտադիտարկում և խնամքից հետո գործողություններ, ներառյալ ստորերկրյա ջրերի մշտադիտարկումը, գործողություններ, որոնք պետք է ձեռնարկվեն այն դեպքում, եթե քիմիական վերլուծության արդյունքները ցույց տան, որ ստորերկրյա ջրերը աղտոտված են, ինչպես նաև տեղանքի պահանջվող ստուգումներ և հաշվետվություններ: Նմուշառումից հետո պետք է սահմանվի աղբավայրի փակման ծրագիր:

4. Հայեցակարգային նախագծի պատրաստում

Դաշտային հետազոտությունների և փակման ընտրված տարբերակի հիման վրա յուրաքանչյուր աղբավայրի համար կպատրաստվի հայեցակարգային նախագիծ: Նախագիծը կներառի նաև ծավալաթերթեր, իրականացման նախնական ծրագիրներ և փակումից հետո հողի հնարավոր օգտագործման առաջարկ:

5. Ծախսերի հաշվարկ և վերամշակում

Հիմնվելով հայեցակարգային նախագծի շրջանակներում պատրաստված ծավալաթերթերի վրա՝ կստեղծվի աղբավայրի փակման ծախսերի ընդհանուր ծրագիր՝ ցույց տալով ներդրումային կարիքները: Կգնահատվեն գործառնական ծախսերը համապատասխան խնամքի ժամանակաշրջանների ընթացքում և կպատրաստվի ընդհանուր գործառնական ծախսերի բյուջե: Կբացահայտվեն և կնկարագրվեն փակման ներդրումների արտաքին ֆինանսավորման տարբերակները: Հնարավոր ֆինանսավորման աղբյուրներն առկա են կենտրոնական իշխանությունների մակարդակով, սակայն արտաքին այլ աղբյուրներ նույնպես կարող են համապատասխան լինել: Կապալառուն կգնահատի աղբավայրի փակման համար սեփական (բաղաբային) միջոցների առկայությունը:

Աղբավայրերի փակման ֆինանսավորման առկայության գնահատումը կավարտվի իրագործելի ֆինանսավորման ծրագրի ներկայացմամբ, որը ներառում է տեղեկատվություն արտաքին ֆինանսավորման տարբեր ձևեր հայցելու համար պահանջվող ընթացակարգերի վերաբերյալ: Այս գործողության արդյունքները նաև տեղեկատվություն կտրամադրեն սույն ՔԹԿ ծրագրի ֆինանսական հետևանքների գնահատման համար:

6. Աշխատաժողով

Աշխատաժողովը կներկայացնի կատարված աշխատանքների արդյունքները և կներառի աղբավայրերի փակման ընդհանուր սկզբունքների և աղբավայրերի փակման առաջարկվող ծրագրի ներկայացում:

10.2 Փակման միջոցառումներ

Երևանի քաղաքապետարանը պետք է կազմակերպի և իրականացնի երկու աղբավայրերի աստիճանական վերականգնումն ու փակումը և ռեկուլտիվացիան: Առաջնահերթությունների հերթականությունը դեռ պետք է որոշվի, և այն կիրականացվի այնպես, որ օպտիմալ լինի՝ հաշվի առնելով այդ աղբավայրերի և դրանց շրջակայքի ինժեներական, տնտեսական և բնապահպանական պայմանները: Երևանի քաղաքապետարանը պետք է իրականացնի բարեկարգման ծրագրեր՝ համաձայն կանոնակարգերի և մինչև մարզային աղբավայրի կառուցումը՝ աղբավայրում «վերահսկվող աղտոտմամբ» շահագործման տեխնիկական պայմանները որոշելու նպատակով:

Թափոնների աղբավայրի մասին ԵՄ փոփոխված դիրեկտիվի համաձայն՝ շահագործման ժամկետի ավարտից հետո աղբավայրը փակվում է հետագա հեռացման համար՝ ձևավորելով աղյուսակում տրված տեխնիկա-տեխնոլոգիական պայմաններին համապատասխանող վերին ծածկաշերտ:

Աղյուսակ 10.1 Մակերեսային տոփանման վերաբերյալ առաջարկություններ

Կիրառվող միջոցներ վերին ծածկաշերտի համար	Ոչ վտանգավոր թափոնների աղբավայր
Գազի դրենաժային շերտ	Պահանջվում է
Արհեստական տոփանման երեսպատում	Չի պահանջվում
Անթափանց հանքային շերտ	Պահանջվում է
Դրենաժային շերտ > 0,5 մ	Պահանջվում է
Չողի ծածկաշերտ > 1 մ	Պահանջվում է

Թափոնների աղբավայրի մասին ԵՄ դիրեկտիվի 10-րդ հոդվածի համաձայն՝ քաղաքապետարանը պարտավոր է ապահովել երկու տեղանքների՝ Նուբարաշենի և Աջափնյակի հետագա խնամքը փակվելուց հետո առնվազն 30 տարի ժամկետով:

Գոյություն ունեցող աղբավայրերը վերականգնելու համար պետք է արվեն հետևյալ քայլերը.

- Բաշխել զանգվածը գրունտի վրա և խտացնել թափոններ,
- Վերահաշվարկել շահագործման հնարավոր ժամկետը, այսինքն՝ աղբավայրի վերականգնման ժամանակը.
- Դասավորել փորակների միացումը,
- Թափոնները ծածկել իներտ նյութով,
- Կառուցել հեղեղաջրերի ջրահեռացման համար անհրաժեշտ պարագծային ջրանցքներ,

- Իրականացնել աղբավայրի գազազերծում անհրաժեշտ քանակությամբ և խորությամբ կենսափշերով,
- Ապահովել վերահսկվող մուտք/ելք (ցանկապատ, դարպաս),
- Ապահովել աղբավայրից թափոնների չցրվելը՝ օգտագործելով ոչ ակտիվ-իներտ նյութ, բրեգենտ և այլն,
- Իրականացնել աղբավայրի աստիճանական տեխնիկական, այնուհետև կենսաբանական ռեկուլտիվացիա մինչև վերջնական փակումը,
- Ապահովել վերականգնված աղբավայրի կայունության մշտադիտարկում՝ տարին մեկ անգամ՝ առաջին հինգ տարիներին, այնուհետև երեք տարին մեկ՝ մինչև աղբավայրի ամբողջական կայունացումը,
- Ապահովել գազի արտանետումների մշտադիտարկում տեղադրված գազազերծման համակարգում՝ եռամսյակը մեկ առաջին հինգ տարիներին, վեց ամիսը մեկ՝ հաջորդ հինգ տարիներին, այնուհետև յուրաքանչյուր երկու տարին մեկ՝ մինչև գազի արդյունահանման ամբողջական դադարեցումը և տեղանքի կայունացումը:

Ծածկաշերտի կառուցման ծախսերը հիմնականում կախված են աղբավայրի շրջակայքում անհրաժեշտ նյութի առկայությունից: Եթե մոտակայքում կավը, ավազը և հողը հասանելի չեն, փոխադրման ծախսերը կազդեն գնահատված ծախսերի վրա: Աղբավայրի ծածկաշերտերի ծախսերը նշելու համար արվել են հետևյալ ենթադրությունները.

- կավ ($K < 1,0 \times 10^{-9}$ մ/վ) 10 €/մ³ (սակայն կարող է շատ տարբեր լինել՝ կախված փոսորակի հեռավորությունից, պահանջվող խտացումից և այլն),
- դրենաժային մանրախիճ (թափանցելի ավազ) 20 €/մ³,
- հող (տեղական հասանելի հող ծածկման համար) 5 €/մ³:

11 Ֆինանսական շրջանակ

Բնապահպանական ենթակառուցվածքներում կապիտալ ներդրումները կարող են ֆինանսավորվել տարբեր վարկային սխեմաների միջոցով, այսինքն՝ միջազգային ֆինանսական կառույցների (ՄՖԿ) և կառավարությունների (երկկողմ վարկային դերակատարներ) վարկերի միջոցով՝ երկկողմ վարկերի տեսքով:

Եվրոպական հարևանության գործիքի (ԵՀԳ) միջոցով ԵՄ-ն ձգտում է աջակցել քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների կարողությունների հզորացմանը՝ երաշխավորելու արդյունավետ ներքին հաշվետվողականությունը և տեղական պատասխանատվությունը և լիարժեք դերակատարում ունենալ ժողովրդավարացման գործընթացում: ԵՀԳ նպատակն է ստեղծել ընդհանուր բարգավաճման և բարիդրացիության տարածք Եվրամիության (ԵՄ) անդամ պետությունների և գործընկեր երկրների միջև: ԵՀԳ-ն ֆինանսավորում և տեխնիկական աջակցություն է տրամադրում ռազմավարական ներդրումներին Էներգետիկայի, շրջակա միջավայրի, սոցիալական, տրանսպորտի և թվային ենթակառուցվածքների ոլորտներում: Համեմատաբար փոքր գումարներ են հասանելի միջազգային նվիրատվություններից:

Մասնավոր հատվածը կարող է լինել կապիտալ ներդրումների ֆինանսավորման և տեխնիկական և գործառնական գիտելիքների փոխանցման կարևոր աղբյուր (օրինակ՝ ներառյալ պետական-մասնավոր գործընկերության մեխանիզմները և կապիտալ ներդրումների իրականացումը թափոնների ոլորտում): Մասնավոր հատվածի ֆինանսավորում է ենթադրվում ԶԹԿ կառավարման որոշակի տիպի ծրագրերի համար, մասնավորապես՝ շինաղբի և վտանգավոր թափոնների համար:

Երևանի քաղաքապետարանը քիչ տնտեսական գործիքներ ունի իր տիրապետության տակ: Հիմնականը աղբահանության ծառայության մատուցման վճարն է: Աղբահանության ընթացիկ դրույթաչափերը բավարար չեն ԶԹԿ կառավարման ենթակառուցվածքում անհրաժեշտ ներդրումներ ապահովելու համար, դրանք ծածկում են միայն ամենահիմնական հիմնական գործառնական կարիքները: Ծախսածածկման մակարդակները ներկայումս ցածր են: Հետագայում պետք է կիրառվի ԶԹԿ հավաքման և հեռացման ծառայությունների ամբողջական ծախսածածկման սկզբունքը:

Երկրորդ գործիքը պլաստիկ տոպրակների վճարն է: Այս վճարը տնտեսական գործիք է, որն ուղղված է թափոնների կանխարգելմանը: Թափոնների հիերարխիայի համաձայն՝ թափոնների կանխարգելումն ամենանպաստավոր տարբերակն է: Այս գործիքի կիրառումը պոլիէթիլենային տոպրակների սպառման կրճատման վերաբերյալ ԵՄ հրահանգի իրականացմանը հասնելու միջոց է: Կա նաև վճար շինաղբի տեղափոխման և պահպանման համար:

Երևանի քաղաքապետարանի բյուջեի կոնսոլիդացումը (ընթացիկ ծախսերի վերահսկում, դոտացիաների նվազեցում, եկամուտների ավելի լավ հավաքագրում, սակագների բարձրացում) կարող է հանգեցնել շրջակա միջավայրի համար հավելյալ դրամական միջոցների, իսկ դրա մի մասն ուղղել ԶԹԿ կառավարման ենթակառուցվածքներում ներդրումներին:

Նախատեսված միջոցառումներն իրականացնելու համար Երևանի քաղաքապետարանը պետք է ապահովի համապատասխան ներդրումների համար բավարար հասանելի միջոցներ շրջակա

միջավայրի համար: Քաղաքապետարանում պետք է լինեն նաև համապատասխան ֆինանսավորման մեխանիզմներ և համապատասխան տնտեսական խթաններ՝ ՔԹ կառավարման գործառնական ծախսերը հոգալու համար:

11.1 Նախատեսվող ՔԹԿ միջոցառումների ֆինանսավորման տարբերակներ

Ապագա ՔԹ կառավարման ֆինանսական գործիքները պետք է միտված լինեն ներդնելու և աջակցելու ՔԹ կառավարման հիերարխիայի բարձր տարբերակները նվազագույն ծախսերով: Մոտեցումը ներառում է հետևյալ միջոցառումները.

Քաղաքային թափոնների վճարները, համապատասխանաբար օգտվողների վճարները, կարևոր ներդրում են «աղտոտողը վճարում է» սկզբունքի իրագործման և քաղաքային թափոնների կառավարման ծառայությունների հզորացման համար: Քաղաքային թափոնների գանձումները կարող են խթաններ ստեղծել թափոնները նվազագույնի հասցնելու և ավելի լավ տարանջատելու համար, եթե դրանք կիրառվեն որպես միավորի գնագոյացման մոդելներ, որտեղ փոխարժեքը տատանվում է՝ ըստ առանձին տնային տնտեսությունների կողմից հավաքված թափոնների քանակի և տեսակի: Ընդհանուր առմամբ, խրախուսման ուժը մեծանում է տարբեր տեսակի կենցաղային թափոնների համար (թաց/չոր, կանաչ/մնացորդային, փաթեթավորման/չփաթեթավորման, վերամշակվող/չվերամշակվող) վճարների դրույքաչափերի լավ հավասարակշռության շնորհիվ, ինչպես նաև ճշգրտության շնորհիվ, որով վճարը հարմարեցվում է հավաքված ծավալին: Թափոնների գոյացման և տարանջատված հավաքման վրա ամենակարևոր ազդեցությունը գալիս է օգտվողների վճարների ծավալի կամ քաշի վրա հիմնված համակարգերից, սակայն ազդեցությունը կարող է նաև երկակի լինել (տե՛ս ստորև. «վճարի թափածի չափով» համակարգեր:

Տարաների բաժանորդագրման համակարգերը, որտեղ տնային տնտեսությունները կարող են ընտրել տարբեր չափերի տարաներ (աղբարկղեր), նույնպես գոհացուցիչ խթան են ստեղծում թափոնները նվազագույնի հասցնելու և տարանջատելու համար, որը համեմատաբար հեշտ է կառավարել, քանի որ դրանք չեն պահանջում մշակված չափման և հաշվառման տեխնոլոգիաներ: Այս համակարգին կարող է ուղեկցել կանխավճարային աղբի տոպրակի մոդելը. այն ստեղծում է համադրելի խթաններ թափոնների կրճատման համար և հեշտ է կառավարել զուգահեռաբար: Կանխավճարային տոպրակների ծրագրերը հաջողությամբ իրականացվել են խոշոր քաղաքներում (օրինակ՝ Կիոտո):

Գոյություն ունի հնարավոր հակակշիռներ թափոնների վճարների բնապահպանական առումով ուժեղ խթանիչ ազդեցությունների և դրանցից ստացվող եկամուտների կայունության միջև: Որքան ճշգրիտ է վճարը հարմարեցվում հավաքված թափոնների իրական քանակին, այնքան ավելի շատ տեղ է մնում եկամուտների ժամանակավոր անկայունության համար, երբ քաղաքացիները որոշում են գնալ ապօրինի հեռացման ճանապարհներով: Այս հակակշիռը կարելի է մասամբ հաղթահարել՝ ներմուծելով թափոնների վճարման հիբրիդային համակարգեր, որտեղ մի բաղադրիչը հաստատագրված վճար է, որը ծածկում է թափոնների կառավարման ծառայությունների կառուցվածքային ծախսերի մի մասը, իսկ մյուսը՝ փոփոխական՝ կախված հավաքված թափոնների քանակից: Այնուամենայնիվ, բնապահպանական խթանները

պահպանելու համար հաստատագրված վճարը չպետք է չափազանց բարձր լինի: Հիբրիդային մոդելներում հիմնական վճարը կարող է ճշգրտվել՝ ըստ ընտանիքի եկամտի կամ գույքի արժեքի:

Թափոնների (ինչպես այլ ծառայությունների) վճարները պետք է կանոնավոր կերպով հարմարեցվեն գնաճին: Թափոնների վճարները ռեգրեսիվ բնույթ ունեն, քանի դեռ դրանք հիմնված չեն եկամտի կամ գույքի արժեքի վրա:

Պետք է խուսափել նաև մեկ այլ ազդեցությունից. եթե օգտվողների վճարները հաշվարկվում են առանձին քաղաքային թաղամասերի աղբահանության ընթացիկ ծախսերի հիման վրա, դա կարող է հանգեցնել իրավիճակների, երբ աղբատ քաղաքացիները ավելի շատ են վճարում աղբահանության համար, քան հարուստ քաղաքացիները, քանի որ աղբահանությունը սովորաբար ավելի ժամանակատար է և ավելի թանկ աղբատ թաղամասերում: Թափոնների վճարների քաղաքական ընդունումը հիմնականում բարձր է, քանի որ թափոնների կառավարումը լայնորեն համարվում է հանրային բարիք: Այդուհանդերձ, վճարների բարձրացման ժամանակ հաճախ լինում են դիմադրություններ: Միավորի գնագոյացման համակարգերն ունեն այն օգուտը, որ առաջարկում են զգալի թափանցիկություն և ընկալվում են որպես արդար: Այն դեպքում, երբ վճարները պետք է զգալիորեն բարձրացվեն, միավորի գնագոյացման տարրերի ներդրումը ապահովում է ավելի լայն ընդունում:

«Վճարի թափածի չափով»

Թափոնների վճարները, որոնք ձևավորվում են «վճարի թափածի չափով» մոտեցմամբ, հանդիսանում են «աղտոտողը վճարում է» սկզբունքի կիրառումը: Այս վճարի նպատակն այն է, որ տնային տնտեսությունները և իրավաբանական անձինք կարողանան ազդել այն գումարի վրա, որը նրանք վճարում են քաղաքային աղբահանության ծառայությունների համար այնքան թափոնների դիմաց, որքան նրանք արտադրում են: Եթե նրանք տարանջատում են թափոնները սկզբնաղբյուրում, կոմպոստացնում են և այլն, ապա կարող են պահանջել ավելի ցածր վճարներ: Թեև թափոնների վճարման այս տեսակը ավելի հեշտ է կիրառել առանձնատների տարածքներում, ներկայումս այն ավելի տարածված է քաղաքային բնակավայրերում:

«Վճարի թափածի չափով» սխեմաները սխեմաներ են, որոնք ձգտում են խթանել վերամշակումը և թափոնների կանխարգելումը տնային տնտեսություններից վճարներ գանձելու միջոցով՝ հաշվի առնելով թափոնների քանակը և որակը, որոնք առանձնացված են որպես մնացորդային թափոն: Նույնը վերաբերում է աղբավայրի հարկերին : Դրանք լայնորեն կիրառվում են (կամ կիրառվել են) ողջ Եվրոպայում՝ որպես քաղաքային թափոնների կառավարման գործիք: Բայց քանի դեռ տեսչական ծառայություններն ու կանոնակարգերը չեն բավարարում, վճարովի համակարգերը և աղբավայրերի հարկերը կարող են պարզապես խթանել ապօրինի աղբավայրերում հեռացման աճը: Հետևաբար, նման սխեմաները պետք է կիրառվեն միայն հավաքման և վերամշակման ծառայությունների ծածկույթի ապահովումից և ստուգումների և տույժերի կիրարկումից հետո:

Քաղաքային թափոնների կառավարման սակագների բարեփոխում

ՔՁ կառավարման ծառայությունների համար տնային տնտեսությունների սակագները ներկայումս, ընդհանուր առմամբ, շատ ցածր են և ունեն անհամապատասխան ենթակառուցվածքներ: Դրանք անխուսափելիորեն պետք է աստիճանաբար ավելացվեն՝ ենթակառուցվածքների կառուցմանը զուգահեռ: Պետք է կիրառվեն թիրախային սակագներ (ինչպես, օրինակ՝ «վճարի թափածի չափով» սխեմաներ)՝ հիմնական ենթակառուցվածքների և վարչական համակարգերի հետագա զարգացման հնարավորություն տալու համար: ՔՁԿ

սակագնային բարեփոխումը պետք է հետևի «Վճարիր թափածի չափով» և ծախսածածկման սկզբունքներին՝ հաշվի առնելով նաև մատչելիությունը: Սա նշանակում է, որ ընդհանուր վճարի զգալի մասը պետք է գանձվի՝ ըստ գոյացած թափոնների քանակի՝ թափոնների կանխարգելումը և օգտահանումը խթանելու նպատակով: Տարանջատ հավաքվող վերամշակվելի նյութերի համար կարող են կիրառվել իջեցված սակագներ՝ քաղաքացիների կողմից սկզբնաղբյուրում տարանջատումը խթանելու նպատակով:

Աղբահանության վճար/աղբավայրի հարկ

Ակնկալվում է, որ արդեն գոյություն ունեցող աղբահանության վճարին հավելյալ վճարը կլինի ապագա խրախուսական սխեմայի մաս: Այս վճարի նպատակն է ավելի թանկացնել սահմանված պայմաններին համապատասխանող սանիտարական աղբավայրերի շահագործումը՝ համեմատած այդ պահանջներին չբավարարող աղբավայրերի հետ: Այս վճարը կմշակվի խրախուսելու կենսաբայթայվող թափոնների կանխարգելումը, վերամշակումը և մշակումը:

Աղբավայրի հարկը կարող է նպաստել թափոնների հոսքերը աղբավայրից դեպի վերամշակում շեղելուն: Աղբավայրեր հեռացնելու ավելի բարձր գները կազդեն թափոններ արտադրողների կողմից վերամշակման տարբերակներ օգտագործելու կամ աղբավայր հեռացման ենթակա թափոնների քանակը նվազագույնի հասցնելու որոշումների կայացման վրա: Աղբավայրերի հարկի բնապահպանական խրախուսման արդյունավետությունը կախված է հարկի դրույթաչափից: Աղբավայրի հարկը արդարացված է, քանի որ այն օգնում է արտաքին ծախսերը դարձնել ներքին, որոնք առաջանում են աղբավայրի երկարաժամկետ հետևանքներից, օրինակ՝ մեթանի արտանետումներ, հեղուկների հնարավոր արտահոսք և այլն: Միաժամանակ աղբավայրերի հարկեր ներմուծող երկրներից շատերը ներդրել են այնպիսի գործիքներ, ինչպիսիք են որոշ նյութերի համար աղբավայրերում հեռացման արգելքը կամ աղբավայրերի ավելի հավակնոտ չափորոշիչները: Հետևաբար, դժվար է տարանջատել շեղման ազդեցությունները՝ ըստ աղբավայրի հարկի: Այնուամենայնիվ, աղբավայրի հարկերի ներդրումը շատ երկրներում անմիջական ազդեցություն է ունեցել՝ վերամշակվող նյութերի տարանջատ հավաքման և դեպի վերամշակում շեղելու վրա: Ինչպես բնապահպանական հարկերի մեծ մասի դեպքում, աղբավայրի հարկերի վարչական ծախսերը համեմատաբար ցածր են: Աղբավայրի հարկերից ստացված եկամուտները կարող են օգտագործվել թափոնների կառավարման և վերամշակման գործունեությունը բարելավելու միջոցառումների ֆինանսավորման համար:

Արտադրողի պատասխանատվության ընդլայնում

ԵՄ անդամ երկրների փորձը ցույց է տալիս, որ արտադրողի պատասխանատվության ընդլայնումն արդյունավետ մեխանիզմ է ինչպես թափոնների մասին ԵՄ օրենսդրության նպատակներին հասնելու, այնպես էլ բուն շուկայի կազմակերպման համար, բայց բնապահպանական մարմինների հսկողության ներքո:

Ի լրումն, ԵՄ նոր շրջանաձև տնտեսության գործողությունների ծրագիրը սահմանում է նոր թիրախներ վերամշակման համար, և պարտադիր ավանդային ծրագրերը թվարկված են որպես հնարավոր միջոցներից մեկը՝ օգնելու երկրներին հասնել այդ նպատակներին:

ԵՄ օրենսդրության ամբողջական մոտարկումից հետո անհրաժեշտ է մշակել կոլեկտիվ օպերատորների համակարգ՝ ԵՄ օրենսդրության պարտավորություններին համապատասխան արտադրողների պատասխանատվության ընդլայնման ծրագիրն ամբողջությամբ մշակելու համար:

Անհրաժեշտ է ներդնել ԱՊԸ իրականացման սխեմաներ՝ հստակ սահմանված աշխարհագրական, արտադրական և նյութական ծածկույթով, Երևանի քաղաքապետարանի ենթակա ողջ տարածքում: Պետք է ապահովվի թափոնների հավաքման համակարգերի համապատասխան հասանելիություն և անհրաժեշտ ֆինանսական և կազմակերպչական ռեսուրսներ տրամադրվեն արտադրողի պատասխանատվության ընդլայնման պարտավորությունները կատարելու համար:

Անհրաժեշտ է առնվազն ԷԷՍԹ և մարտկոցների և կուտակիչների թափոնների համար ստեղծել ԱՊԸ սխեմաներ և երաշխավորել, որ արտադրողները կրեն ֆինանսական պատասխանատվություն արտադրանքի կյանքի ցիկլի թափոնների փուլի կառավարման համար՝ ներառյալ տարանջատ հավաքման, տեսակավորման և մշակման գործողությունները:

Այդ պարտավորությունը կարող է ներառել նաև կազմակերպչական պատասխանատվություն, ինչպես նաև պատասխանատվություն՝ նպաստելու թափոնների կանխարգելմանը և արտադրանքի վերագտագործմանն ու վերամշակմանը:

Արտադրողի պատասխանատվությունը պարտադիր է ԵՄ անդամ երկրներում (և անդամակցող երկրներում) մի քանի ժամկետանց ապրանքների համար, որոնք ընդգրկված են գործող դիրեկտիվներում: Ներկայումս կան ԵՄ երեք ԱՊԸ դիրեկտիվներ խոտանման ենթակա մեքենաների, ԷԷՍԹ և մարտկոցների համար: Փաթեթավորման համար ԵՄ 25 անդամ պետություններում գոյություն ունի օրենսդրական դրույթ կա ԱՊԸ վերաբերյալ: Սակայն ԵՄ անդամ երկրներից շատերն ունեն կանոնադրական ԱՊԸ դրույթներ ապրանքների ավելի լայն շրջանակի համար՝ ներառյալ անվադողերը (20 ԱՊ), տպագիր թղթերը (10 ԱՊ) և քսոայուղերը (12 ԱՊ):³⁹

Թափոնների մասին շրջանակային ԵՄ դիրեկտիվը 8-րդ հոդվածով խրախուսում է արտադրողի պատասխանատվության կիրառումը հարակից դիրեկտիվներում ընդգրկված թափոնների շրջանակից դուրս: Շատ ԱՊ-ներ կիրառել են արտադրողի պատասխանատվության ընդլայնման նման միջոցները ժամկետանց ապրանքների լայն շրջանակի համար, բացառությամբ այն ապրանքների, որոնք ընդգրկված են հարակից դիրեկտիվներում: Սակայն առաջնահերթությունը պետք է լինի ապահովել, որ նման մեխանիզմներ լինեն գործող դիրեկտիվներում ընդգրկվածների համար: Այժմ աշխարհում կան ավելի քան 600 ԱՊԸ սխեմաներ, սակայն ԵՄ-ն ունի այդ ընդհանուրի ավելի քան 70%-ը: Արտադրողի պատասխանատվության կամավոր մոտեցումն ամբողջ աշխարհում երբեմն նախընտրելի տարբերակ է դաշնային երկրներում, ինչպիսիք են ԱՄՆ-ը, Կանադան և Ավստրալիան: Այնուամենայնիվ, հաճախ արտադրողներն իրենք են փնտրում կարգավորող հիմքեր:

ԱՊԸ համակարգերը նվազեցրել են ԱՊԸ կանոնակարգման ենթակա իրերի հեռացումը և ավելացրել են վերամշակումը: ԱՊԸ համակարգերը նաև նվազեցրել են պետական բյուջեների բեռը և խթանել տնտեսական հնարավորությունները: Սակայն ԱՊԸ-ն սահմանափակ ազդեցություն է ունեցել թափոնների կանխարգելման և վերամշակման վրա: Նաև ԱՊԸ-ն սպառնալիք է ստեղծել ոչ ֆորմալ հատվածի և աղքատ մարդկանց եկամուտների համար: Այժմ թափոնների կառավարման ոլորտում աստիճանաբար ավելի է գիտակցվում, որ ոչ ֆորմալ հատվածը պետք է ճանաչվի, իսկ ԱՊԸ քաղաքականությունն ու գործելակերպը պետք է ապահովեն համագործակցային մոտեցում:

³⁹ Ազգային ԹԿ ռազմավարություն, ներառյալ ԹԿ ազգային ծրագիրը 2020-2025 ժամանակահատվածի համար

«Վերամշակման հավելյալ վճարները» հաջողել են նույնիսկ Եվրոպայի սահմաններից դուրս՝ ֆինանսավորում տրամադրելով որոշակի ժամկետանց ապրանքների վերամշակման համար, ինչպիսիք են Էլեկտրոնային ապրանքները կամ խոտանման ենթակա մեքենաները: Դրանք վերամշակման ֆինանսական բեռը դնում են սպառողի վրա և եկամուտներ են ստեղծում վերամշակման գործընթացի համար: Շատ երկրներում, օրինակ՝ Գերմանիայում և Ավստրիայում, նման գործիքները նպաստել են վերամշակման հզոր շուկայի ստեղծմանը ընդամենը մի քանի տարվա ընթացքում: Սակայն վերամշակման ավելացման համար խթան ստեղծելու համար այս միջոցառումը պետք է զուգակցվի վերամշակման պարտադիր քվոտաների հետ: Հնարավոր է նաև դիտարկել կանխավճարների վերադարձման համակարգերի հետ հնարավոր համակցությունը՝ վերադարձի մակարդակը բարձրացնելու համար:

Փաթեթավորման կանխավճարային համակարգ

Կանխավճարի վերադարձման համակարգը, ամենայն հավանականությամբ, կնպաստի փաթեթավորման թափոնների հավաքման և վերամշակման քանակների ավելացմանը: Կանխավճարային համակարգը նաև ազդում է հավաքված փաթեթավորման թափոնների որակի վրա, կան շատ ավելի քիչ կեղտ թափոններ: Ամփոփ՝ գումարի վերադարձի համակարգը կարող է նպաստել ԵՄ՝ վերօգտագործման և վերամշակման թիրախներին հասնելուն: Ամենամեծ մարտահրավերը համակարգում համեմատաբար մեծ ներդրումներին բախվելն է:

Կանխավճարների վերադարձման համակարգերն ապացուցել են, որ շատ հաջողված են հավաքման և վերամշակման քանակները բարձրացնելու հարցում այն ապրանքների համար, որոնք ծածկում են: Դրանք կարող են նախագծվել՝ աջակցելու ըմպելիքների տարաների վերօգտագործմանը և ըմպելիքների մեկանգամյա օգտագործման տարաների վերամշակմանը: Այս համակարգը կիրառվել է Գերմանիայում, Շվեդիայում, Ֆինլանդիայում, Նորվեգիայում, Էստոնիայում, Լիտվայում, Դանիայում, Խորվաթիայում և ավելի սահմանափակ չափով Բելգիայում և Նիդեռլանդներում: Գերմանիայում, սակայն, մեկանգամյա օգտագործման ըմպելիքների տարաների վրա պարտադիր կանխավճարը, որն իրականացվել է մեկանգամյա օգտագործման տարաները պակաս գրավիչ դարձնելու և, հետևաբար, բազմակի օգտագործման տարաների քանակը բարձրացնելու լրացուցիչ նպատակով, Եական ազդեցություն չի ունեցել վրա ըմպելիքների մեկանգամյա օգտագործման տարաների օգտագործման վրա: Այստեղից կարելի է եզրակացնել, որ կանխավճարների վերադարձման համակարգերը մեծ ներուժ ունեն հավաքման քանակները բարձրացնելու, բայց ոչ շուկայի վրա ազդելու վրա՝ պահանջարկը շեղելով այն ապրանքների ուղղությամբ, որոնք Էկոլոգիապես ավելի բարենպաստ են: Կանխավճարների վերադարձման համակարգերը սովորաբար վերաբերում են կոնկրետ ապրանքներին և սովորաբար վարչական ծախսերի բեռը դնում են արդյունաբերության վրա: Սա մեծացնում է ազդակիր արդյունաբերության զգալի լոբբինգի և դիմադրության հավանականությունը: Արտադրողի պատասխանատվության ընդլայնման (ԱՊԸ) շրջանակներում ապրանքների վճարները, որոնք ազդում են ապրանքների գնի վրա, ավելի արդյունավետ են թվում:

Ապրանքների վճարները, ինչպիսիք են պոլիէթիլենային տոպրակների կամ մեկանգամյա օգտագործման պլաստիկ բաժակների և սպասքի վճարները, կարող են կիրառվել թափոնների կանխարգելմանն աջակցելու և լրացուցիչ բնապահպանական միջոցառումների համար եկամուտներ ստեղծելու համար: Նման միջոցները կարող են նաև լուծել քաղաքային աղտոտման հարցը: Այս համատեքստում նորություն է ԵՄ Նոր կանոնակարգերով որոշակի պլաստիկ արտադրանքի առաջիկա արգելքը: Ուշադրության կենտրոնում է համազգային սպառման կրճատման միջոցով դրանց օգտագործումը սահմանափակելը, ինչպես նաև արտադրողների

համար նախագծման և պիտակավորման պահանջներ և թափոնների կառավարման պարտավորություններ սահմանելը: Ստեղծելով վերաօգտագործման համակարգեր (օրինակ՝ կանխավճարի վերադարձման սխեմաներ), ընկերությունները կարող են ապահովել բարձրորակ նյութերի կայուն մատակարարում:

Խրախուսանքները՝ անհամապատասխանության համար տուգանքների տեսքով, կարող են օգտակար միջոց լինել իշխանությունների կողմից սահմանված թիրախների իրականացումն ապահովելու համար: Նման տուգանքները պետք է համապատասխանեն նրանց, ովքեր ի վերջո պատասխանատու են պահանջների կատարման համար: Անհրաժեշտ կլինի նախօրոք հայտարարել այդ միջոցների մասին՝ թույլ տալով իրականացնել անհրաժեշտ գործողությունները՝ տուգանքների խուսափելու համար (օրինակ՝ կենսաթափոնների մշակման օբյեկտների կառուցում):

Քանի դեռ համապատասխան ֆինանսավորման մեխանիզմներն առկա չեն, անհրաժեշտ ենթակառուցվածքները պետք է ֆինանսավորվեն առկա արտաքին աղբյուրներից և համաֆինանսավորվեն ազգային աղբյուրներից: Հաշվի առնելով, որ գործառնական ծախսերը չեն կարող ծածկվել արտաքին աղբյուրներից, պետք է ներդրվեն վերը նշված տնտեսական գործիքները՝ համակարգի պատշաճ գործունեությունը ապահովելու համար:

Ազգային և արտաքին աղբյուրների համակցությունը օգտագործվել և օգտագործվելու է Երևանի քաղաքապետարանում կարճաժամկետ, միջնաժամկետ և երկարաժամկետ ներդրումների համար՝ ԹԿ ազգային և ԵՄ օրենսդրության պահանջները բավարարելու համար: Երևանի քաղաքապետարանի թափոնների ոլորտների ֆինանսավորման համար օգտագործվող ազգային աղբյուրները հիմնականում ներառում են պետական և համայնքային ընդհանուր եկամուտները և համայնքային ծառայությունների օգտագործման վճարները: Օտարերկրյա ռեսուրսները բաղկացած են միջազգային ֆինանսավորող կազմակերպությունների կամ երկկողմ դոնորների դրամաշնորհներից և վարկերից:

Թափոնների հետ կապված ենթակառուցվածքների համար կան մի քանի գոյություն ունեցող և հնարավոր ֆինանսավորման աղբյուրներ, ներառյալ, բայց չսահմանափակվելով հետևյալով.

1. Ազգային աղբյուրներ՝
 - 1.1. Պետական բյուջե և պետական միջոցներ,
 - 1.2. տեղական բյուջե և տեղական դրամական միջոցներ,
 - 1.3. Մասնավոր հատված,
 - 1.4. Վարկեր տեղական առևտրային բանկերից.
2. Արտաքին աղբյուրներ.
 - 2.1. Շրջակա միջավայրի պահպանության համար հատկացված օտարերկրյա միջոցներ՝
 - 2.1.1. ԵՀԳ (ENI),
 - 2.1.2. Շվեդական միջազգային զարգացման համագործակցության գործակալություն (SIDA),
 - 2.1.3. Թվինինգ,
 - 2.1.4. Նորվեգիայի ֆինանսական մեխանիզմ,
 - 2.1.5. Ավստրիական զարգացման գործակալություն (ADA),
 - 2.1.6. Տեխնիկական աջակցության եւ տեղեկատվության փոխանակման գործիք (TAIEX),
 - 2.1.7. ԱՄՆ ՄԶԳ,
 - 2.1.8. Գերմանական միջազգային համագործակցության գործակալություն (GIZ),
 - 2.1.9. ՄԱԶԾ.

- 2.2. Միջազգային ֆինանսական կառույցների վարկեր՝
 - 2.2.1. Եվրոպական ներդրումային բանկ (EIN),
 - 2.2.2. Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկ (EBRD),
 - 2.2.3. Եվրոպայի խորհրդի զարգացման բանկ (COEDB),
 - 2.2.4. KfW - Գերմանական պետական զարգացման բանկ,
 - 2.2.5. Երկկողմանի դրամաշնորհներ (SIDA):

Ազգային աղբյուրներ.

Մինչ օրս առկա ազգային աղբյուրները կարելի է բաժանել հետևյալի՝ մասնավոր հատվածի աղբյուր և հանրային հատվածի աղբյուր: Երկու հիմնական ֆինանսական աղբյուրները վերաբերում են **մասնավոր հատվածին** (մասնավոր արդյունաբերության միջոցները ֆինանսավորում են աղտոտման նվազեցման պատշաճ միջոցառումները): Երկու հիմնական **պետական աղբյուրներն** են Երևանի քաղաքապետարանի բյուջեն և ՀՀ բյուջեն: Երկուսն էլ սնվում են քաղաքապետարանի բնապահպանական վճարներից և հարկերից:

Արտաքին աղբյուրներ.

ԵՄ-ն կշարունակի աջակցություն ցուցաբերել գործընկեր երկրներին:

Այլ ներդրումներ.

Ծրագիրում նախատեսված ենթակառուցվածքային միջոցառումներն իրականացնելու համար անհրաժեշտ կլինի ապահովել ինստիտուցիոնալ կարողությունների ձևավորում, որը կարող է ապահովել ինչպես տեխնիկական գիտելիքները, այնպես էլ համակարգի կազմակերպումը: Նման համակարգ ստեղծելու համար Երևանի քաղաքապետարանը տեխնիկական և ֆինանսական աջակցության կարիք ունի: Քաղաքապետարանի և «Երևանի աղբահանություն եվ սանիտարական մաքրում» հիմնարկի և «Կանաչապատում և շրջակա միջավայրի պահպանություն» ՀՈԿԱ-ի համապատասխան ֆինանսավորումը Էական նշանակություն ունի համակարգի կայունության և ՔԹԿ արդյունքների շարունակականության համար: Քաղաքային թափոնների համակարգի կառավարման համար պահանջվող ծախսերի չափը կախված է կատարված գործառույթներից, սպասարկվող տարածքի չափից (ծառայություններ ստացողներից) և մի շարք այլ գործոններից, բայց չպետք է գերազանցի համակարգի ընդհանուր ծախսերի 5 տոկոսը: Նաև տեղական բյուջեի բեռը նվազեցնելու համար անհրաժեշտ է տարանջատել աղբահանության համակարգի վարչարարության ֆինանսավորումը այլ ինքնակառավարման գործառույթներից:

Հարկ է նաև ուշադրություն դարձնել, որ ԵՄ միջոցների կառավարումն ու իրականացումը խիստ բարդ և պահանջկոտ խնդիր է: Հաշվի առնելով, որ պետական փողերի թափանցիկ և հաշվետու տնօրինումը և բարձրորակ ներդրումների ապահովումը պահանջում է զգալի վարչական ռեսուրսներ, ծրագրավորված ներդրումների ծավալից վարչական ծախսերի 4%-ը համարվում են բավարար և անհրաժեշտ միջոցներ⁴⁰ իրականացման համար:

⁴⁰ https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/assess_admin_costs.pdf

Մատչելիություն/հասանելիություն

Հաշվի առնելով, որ քաղաքային թափոնների ոլորտի ֆինանսավորումը և ստեղծված ենթակառուցվածքի պահպանումը պետք է հոգա բնակչությունը, անհրաժեշտ է գնահատել տնային տնտեսությունների՝ նման համակարգը պահպանելու կարողությունը:

Երևան քաղաքում քաղաքային թափոնների կառավարման հետագա ֆինանսավորումն ունի երկու հիմնական նպատակ.

1. Ընդլայնել «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» հիմնարկի և «Կանաչապատում և շրջակա միջավայրի պահպանություն» ՀՈԿԱ-ի կազմակերպչական և ֆինանսական կարողությունները՝ իրենց ՈԹ կառավարման խնդիրները կատարելու համար՝ առանց անպատասխանատու պարտքերի կուտակման, բայց ամբողջական ծախսածածկմամբ, և
2. Ընդլայնել մասնավոր հատվածի մասնակցությունը իրավական պատասխանատվության, ֆինանսական ներդրման և կազմակերպչական առումներով:

Երկուսն էլ կարելի է իրագործել, եթե Երևանի քաղաքապետարանը կայացնի քաղաքապետի քաղաքական որոշումներ՝ կապված տեղական ՔԹԿ ծառայությունների ֆինանսավորման մեջ պետական բյուջեի (նվազեցված) ապագա դերի և արտադրողի պատասխանատվության (ընդլայնման) ապագա սխեմաների հետ:

Արտադրողի պատասխանատվությունը կարող է զգալիորեն ընդլայնվել, եթե թափոնների հատուկ հոսքերը և պոտենցիալ հետագա թափոնների հոսքերը կարգավորվեն, օրինակ՝ փաթեթավորման թափոնների մասին կանոնակարգերով, արտադրողի պատասխանատվության կազմակերպությունների ստեղծմամբ, օգտահաման և հավաքման թիրախների սահմանմամբ, դրամական հոսքերի ուղղորդմամբ դեպի թափոնների կառավարման ոլորտ՝ խթանելով երկրորդային հումքի շուկաները և ներդնելով արդյունավետ տույժերի մեխանիզմներ հանրային վերահսկողության ներքո:

Մյուս հիմնական ուղղորդող գործիքները Երևանի քաղաքապետարանի և «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» հիմնարկի և «Կանաչապատում և շրջակա միջավայրի պահպանություն» ՀՈԿԱ-ի ավելացված և կայուն եկամուտներն են՝ օգտվողների ավելացված վճարների և տեղական ինքնակառավարման համար տրամադրվող այլ միջոցների միջոցով, որոնք ուղեկցվում են քաղաքապետի որոշմամբ քաղաքապետարանի կազմակերպչական կարողությունների ամրապնդման միջոցառումներով: Դրան ամենաարդյունավետ կերպով կարելի է հասնել թափոնների տարածաշրջանային կառավարման համակարգ ստեղծելու միջոցով:

Ֆինանսական հոսքերի ավելացման ներուժը Երևանի քաղաքապետարանի բյուջե հսկայական է: Առանց որևէ բացառության, բնապահպանական վճարներն ու հարկերը չափազանց ցածր են այլ երկրների համեմատ և համեստ են՝ համեմատած մատչելիության հետ:

Մեկ այլ թաքնված ֆինանսավորման աղբյուր են հանդիսանում անարդյունավետ ծախսերը (շատ ժամանակ անարդյունավետ գործառնական ծախսերը), որոնք սահմանափակում են ոլորտում կայուն ներդրումների հնարավորությունը:

Երևանի իշխանությունները պետք է ստեղծեն իրավական և ինստիտուցիոնալ կառույցներ, որոնք թույլ կտան ավելի արդյունավետ և գործունե կերպով ընդունել ԵՄ-ի և այլ դոնորների միջոցները (ներառյալ միջազգային ֆինանսական կառույցների վարկերը), հատկապես ենթակառուցվածքային ծրագրերում:

11.2 Նախատեսված միջոցառումների կապիտալ և գործառնական ծախսեր

11.2.1 ՔԹ առաջնային տարանջատում

11.2.1.1 Հավաքման կետեր

2028/2029թթ.

Նախատեսվում է երկու տեսակի տարա, մեկը՝ 1000լ՝ թղթի և սովարաթղթի (դեղին), պլաստիկի (կապույտ) և ալյումինի և մետաղի թափոնների (կարմիր) համար: Իսկ երկրորդ տեսակը՝ 1,5 մ³ անաչ (կանաչ) թափոնների հավաքման համար, որը ձեռք է բերվելու 2028 թվականին և որպես հավաքման կետ շահագործվելու է 2029 թվականին: 1000լ դեղին, կապույտ և կարմիր տարաների արժեքը՝ ներառյալ տրանսպորտը և քաղաքապետարան տեղափոխումը, կազմում է մոտ 425 եվրո/հատ: 1.5մ³ կանաչ տարաների արժեքը՝ ներառյալ տրանսպորտը և քաղաքապետարան տեղափոխումը, մոտ 730 €/հատ: 2028 թվականին նախատեսվում է լրացուցիչ 335*4 հատ=1340 հատ այդ տարաների մատակարարում՝ լրացուցիչ 335 հավաքման կետեր ստեղծելու համար: Դա նշանակում է, որ 2028 թվականին ձեռք կբերվեն 1100լ տարողությամբ 1005 նոր տարա և 1,5 մ³ տարողությամբ 335 հատ տարա, որոնք կշահագործվեն 2029 թվականին:

1005 հատ 1000 լ տարողությամբ տարաների համար ներդրումային ծախսերը կազմում են 427,125 եվրո: 335 հատ 1,5մ³ տարողությամբ տարաների համար ներդրումային ծախսերը կազմում են 244,550 եվրո: Ընդհանուր ներդրումային ծախսերը 2028 թվականին՝ 671,675 եվրո:

2029/2030թթ.

2029 թվականին նախատեսվում է գնել 405 տարա՝ դեղին, կապույտ և կարմիր գույներով (135*3 հատ) 1000լ. տարողությամբ, որը կփոխարինի 2019 թվականին մատակարարված նույնքան տարաները: Այս տարաները կշահագործվեն 2030 թվականին: 425€/հատ արժեքի հիման վրա ներդրումները կազմում են 172,125 եվրո:

2033/2034թթ.

2033 թվականին նախատեսվում է իրականացնել 2023 թվականին մատակարարված բոլոր տարաների փոխարինում: Դա նշանակում է գնել 600 տարա՝ դեղին, կապույտ և կարմիր գույներով (200*3 հատ), 1000լ տարողությամբ, որը կփոխարինի նույնքան տարողությամբ տարաները, որոնք մատակարարվել են 2023 թվականին: Այս տարաները կշահագործվեն 2034 թվականին: 425 €/հատ արժեքի հիման վրա ներդրումները կազմում են 255,000 եվրո: Նաև նախատեսվում է գնել 1,5 մ³ տարողությամբ 330 կանաչ տարա, որոնք կփոխարինեն 2023 թվականին մատակարարված նույնքան տարաները: Այս տարաները կշահագործվեն 2034 թվականին: 730 եվրո/հատ արժեքի հիման վրա ներդրումները կազմում են 240,900 եվրո: Ընդհանուր ներդրումները 2033 թվականին՝ 495,900 եվրո:

2038 թվականին նախատեսվում է իրականացնել 2028 թվականին մատակարարված բոլոր տարաների փոխարինում: Դա նշանակում է գնել 1005 տարա՝ դեղին, կապույտ և կարմիր գույներով (335*3 հատ), 1000 լ տարողությամբ, որը կփոխարինի 2028 թվականին մատակարարված նույնքան տարա: Այս տարաները կշահագործվեն 2039 թվականին: 425 €/հատ արժեքի հիման վրա ներդրումները կազմում են 427,125 եվրո: Նախատեսվում է նաև գնել 1,5 մ³ տարողությամբ 335 կանաչ տարա, որոնք կփոխարինեն 2028 թվականին մատակարարված նույնքան տարաներ: Այս տարաները կշահագործվեն 2039 թվականին: 730 եվրո/հատ արժեքի հիման վրա ներդրումները կազմում են 244,550 եվրո: Ընդհանուր ներդրումները 2038 թվականին՝ 671,675 եվրո:

2039/2040թթ.

2039 թվականին նախատեսվում է գնել 405 տարա՝ դեղին, կապույտ և կարմիր գույներով (135*3 հատ) 1000 և տարողությամբ, որը կփոխարինի 2029 թվականին մատակարարված նույնքան տարաներ: Այս տարաները կշահագործվեն 2040 թվականին: 425 €/հատ արժեքի հիման վրա ներդրումները կազմում են 172,125 եվրո:

Նաև այս տարում նախատեսվում է 2019/2020 թվականներին մատակարարված բոլոր աղբահավաք մեքենաների փոխարինում 5 հատ՝ 8 մ³, և 4 հատ՝ 15 մ³: Ներդրումները նոր 5 հատ 8 մ³ տարողությամբ մեքենաների համար, հիմնվելով 100,000 €/հատ ենթադրվող արժեքի վրա, կազմում են €500,000: Ներդրումները նոր 4 հատ 15 մ³ տարողությամբ մեքենաների համար, հիմնվելով 140,000 €/հատ ենթադրվող արժեքի վրա, կազմում են €560,000: Ընդհանուր ներդրումները տրանսպորտային միջոցների համար՝ 1,060,000 եվրո: Ընդհանուր ներդրումները տարաների և տրանսպորտային միջոցների համար 2039 թվականին՝ 1,232,125 եվրո:

Աղյուսակ 11.1. Հավաքման կետերի համար նախատեսվող ներդրումներ 2025-2044թթ.

Հավաքման կետեր	2028/2029	2029/2030	2033/2034	2038/2039	2039/2040	Ընդամենը
1,000լ տարաներ	1,005 հատ x 425 €/հատ = € 427,125	405 հատ x 425 €/ հատ = € 172,125	600 հատ x 425 €/ հատ= € 255,000	1,005 հատ x 425 €/ հատ= € 427,125	405 հատ x 425 €/ հատ = € 172,125	2,010 (670 հավաքման կետեր)
1.5մ ³ տարաներ	335 հատ x 730 €/հատ = € 244,550		330 հատ x 730 €/ հատ= € 240,900	335 հատ x 730 €/ հատ= € 244,550		670
Տարաների համար ընդհանուր ներդրումներ, €	671,675	172,125	495,900	671,675	172,125	2,183,500
8մ ³ տարանսպորտային միջոցներ					5 հատ x 100,000 = € 500,000	5
15 մ ³ տարանսպորտային միջոցներ					4 հատ x 140,000 = € 560,000	4
Տրանսպորտային միջոցների համար ընդհանուր ներդրումներ, €					1,060,000	1,060,000
Հավաքման կետերի համար ընդհանուր ներդրումներ, €	671,675	172,125	495,900	671,675	1,232,125	3,243,500

Ինչ վերաբերում է աշխատակիցներին, ապա ԿՇՄՊ ՀՈԱԿ -ի թափոնների տեսակավորման բաժնում աշխատող անձնակազմի թիվը պետք է ավելացվի 50%-ով, որպեսզի 2024 թվականից հավաքման կետերում աշխատանքը ավելի արդյունավետ իրականացվի: Դա նշանակում է, որ ներկայիս 41 աշխատակիցների թիվը պետք է ավելացվի 2024թ.-ին՝ հասնելով 60-ի: Աշխատանքային հերթափոխերի թիվը մնում է մեկը: Նախատեսվում է, որ 2024 թվականից ԿՇՄՊ ՀՈԱԿ-ում կաշխատի լրացուցիչ 19 նոր աշխատակից՝ վերապատրաստված մասնագետ՝ վարորդ և բանվոր: Վերոհիշյալ տարանջատման մեկ աշխատակցի գործառնական ծախսերը կազմում են

մոտ 12,000 եվրո/տարեկան, ներառյալ մնացած բոլոր ծախսերը: Լրացուցիչ 19 աշխատակիցների գործառնական ծախսերը կազմում են մոտավորապես 228,000 եվրո/տարեկան:

2029 թվականից աշխատողների թիվը պետք է գրեթե կրկնապատկվի, որպեսզի երկու հերթափոխով աշխատանք սահմանվի, այսինքն՝ հասցնել 110-ի, քանի որ հավաքման կետերի թիվը նախատեսվում է կրկնապատկել՝ 670՝ ներկայիս 335-ի փոխարեն: Նախատեսվում է, որ 2029 թվականից ԿՇՄՊ-ում կաշխատի լրացուցիչ 50 նոր աշխատող՝ վերապատրաստված մասնագետ՝ վարորդ և բանվոր: Վերոհիշյալ վերապատրաստված մեկ աշխատակցի գործառնական ծախսերը կազմում են մոտ 12,000 եվրո/տարեկան, ներառյալ մնացած բոլոր ծախսերը: Գործառնական ծախսերը լրացուցիչ 50 աշխատողների համար կազմում է մոտավորապես 600,000 եվրո/տարեկան:

Գործառնական ծախսերը զգալիորեն կավելանան, սակայն այս գործառնական ծախսերի մեծ մասը պետք է ծածկվի վերամշակման ավելացված գործունեությունից ստացված շահույթի հաշվին:

Աղյուսակ 11.2. 2025-2043թթ. լրացուցիչ հավաքման կետերի սպասարկման նախատեսված գործառնական ծախսեր

Հավաքման կետեր	2024	2028/2029	Ընդամենը
Գործառնական ծախսեր, €	19 աշխատող x 12000 €/աշխատող = 228000 եվրո	50 աշխատող x 12000 €/աշխատող = 600000 եվրո	Լրացուցիչ 19 +50 աշխատող
Լրացուցիչ հավաքման կետերի ընդհանուր գործառնական ծախսերը, €/տարեկան	228,000	600,000	828,000

11.2.1.2 Անշարժ և շարժական ՏՀԿ-ներ

2025/2027

ՏՀԿ-ների առաջին խումբը՝ 2 տիպային ՏՀԿ, 1 կենտրոնական ՏՀԿ և 5 շարժական ՏՀԿ, նախատեսվում է պատրաստել և կառուցել/գնել 2025-2026 թվականներին: Դրանք բոլորը պետք է գործեն 2027 թվականին: Մեկ տիպային ՏՀԿ-ի համար ներդրումային ծախսերը կազմում են 700,000 եվրո, 2 տիպային ՏՀԿ-ի համար՝ 1,400,000 եվրո: Մեկ կենտրոնական ՏՀԿ-ի համար ներդրումային ծախսերը կազմում են 1,500,000 եվրո: Մեկ շարժական ՏՀԿ-ի համար ներդրումային ծախսերը կազմում են 35,000 եվրո, 5 շարժական ՏՀԿ-ի համար՝ 175,000 եվրո:

Ընդհանուր ներդրումները 2025-2026 թվականներին կազմում են 3,075,000 եվրո:

2031/2033

ՏՀԿ-ների երկրորդ խումբը՝ 3 տիպային ՏՀԿ և 3 շարժական ՏՀԿ, նախատեսվում է պատրաստել և կառուցել/գնել 2031-2032 թվականներին: Դրանք բոլորը պետք է գործեն 2033 թվականին: Մեկ տիպային ՏՀԿ-ի համար ներդրումային ծախսերը կազմում են 700,000 եվրո, 3 տիպային ՏՀԿ-ի համար՝ 2,100,000 եվրո: Մեկ շարժական ՏՀԿ-ի համար ներդրումային ծախսերը կազմում են 35,000 եվրո, 3 շարժական ՏՀԿ-ի համար՝ 105,000 եվրո:

Ընդհանուր ներդրումները 2031-2032 թվականներին կազմում են 2,205,000 եվրո:

2037/2039

ՏՀԿ-ների երրորդ խումբը՝ 2 տիպային ՏՀԿ և 3 շարժական ՏՀԿ, նախատեսվում է պատրաստել և կառուցել/գնել 2037-2038 թվականներին: Դրանք բոլորը պետք է գործեն 2039 թվականին: Մեկ տիպային ՏՀԿ-ի համար ներդրումային ծախսերը կազմում են 700,000 եվրո, 2 տիպային ՏՀԿ-ի համար՝ 1,400,000 եվրո: Մեկ շարժական ՏՀԿ-ի համար ներդրումային ծախսերը կազմում են 35,000 եվրո, 3 շարժական ՏՀԿ-ի համար՝ 105,000 եվրո:

Ընդհանուր ներդրումները 2037-2038 թվականներին կազմում են 1,505,000 եվրո:

Աղյուսակ 11.3. Նախատեսված ներդրումներ ՏՀԿ-ների համար 2025 - 2044 թվականներին

ՏՀԿ-ներ	2025/2027	2031/2033	2037/2039	Ընդամենը
Տիպային ՏՀԿ	2 հատ x 700,000 €/հատ = € 1,400,000	3 հատ x 700,000 €/հատ = € 2,100,000	2 հատ x 700,000 €/ հատ = € 1,400,000	7
Կենտրոնական ՏՀԿ	1 հատ x 1,500,000 €/հատ = € 1,500,000			1
Շարժական ՏՀԿ	5 հատ x 35,000 €/հատ = € 175,000	3 հատ x 35,000 €/ հատ = € 105,000	3 հատ x 35,000 €/p հատ = € 105,000	11
Ընդհանուր ներդրումները ՏՀԿ-ների համար, €	3,075,000	2,205,000	1,505,000	6,785,000

Նախատեսվում է, որ բոլոր ՏՀԿ-ները՝ տիպային, կենտրոնական և շանժական, կաշխատեն երկու հերթափոխով: Տիպային ՏՀԿ -ում աշխատողների՝ վերապատրաստված մասնագետների թիվը՝ բանվոր, կառավարիչ, 12 է 2 հերթափոխով աշխատելու համար, նույն վերապատրաստված աշխատողների թիվը կենտրոնական ՏՀԿ-ում 20 է 2 հերթափոխով աշխատելու համար, իսկ աշխատողների թիվը՝ վերապատրաստված մասնագետ՝ բանվոր և վարորդ, շարժական ՏՀԿ-ում 4-ն է 2 հերթափոխով աշխատելու համար: Վերապատրաստված մասնագետների՝ բանվորների, կառավարիչի մեկ դրույքի գործառնական ծախսերը կազմում են մոտ 12,000 եվրո/տարի, ներառյալ մնացած բոլոր ծախսերը: Շարժական ՏՀԿ-ում մեկ աշխատակցի գործառնական ծախսերը նույնպես կազմում են 12,000 եվրո/տարեկան:

Տիպային ՏՀԿ-ի ընդհանուր գործառնական ծախսերը կազմում են 144,000 €/տարեկան 2 հերթափոխով աշխատանքի համար, կենտրոնական ՏՀԿ-ի ընդհանուր գործառնական ծախսերը կազմում են 240,000 €/տարեկան 2 հերթափոխով աշխատանքի համար, Շարժական ՏՀԿ-ի ընդհանուր գործառնական ծախսերը կազմում են 48,000 €/տարեկան 2 հերթափոխով աշխատանքի համար:

2 տիպային ՏՀԿ -ի, 1 կենտրոնական ՏՀԿ -ի և 2027-ին տեղադրված 5 շարժական ՏՀԿ-ի գործառնական ծախսերը կավելանան 2033-ին՝ լրացուցիչ 3 տիպային ՏՀԿ-ի և 3 Շարժական ՏՀԿ-ի գործառնական ծախսերի համար, իսկ 2039-ին կավելանան լրացուցիչ 2 տիպային ՏՀԿ -ների և 3 շարժական ՏՀԿ-ի գործառնական ծախսերը:

Աղյուսակ 11.4. ՏՀԿ-ների համար նախատեսված գործառնական ծախսերը 2025 – 2044թթ.

ՏՀԿ-ներ	2025/2027	2031/2033	2037/2039	Ընդամենը
Տիպային ՏՀԿ	2 հատ x 12 աշխատակից x 12,000 €/ աշխատակից = € 288,000	3 հատ x 12 աշխատակից x 12,000 €/ աշխատակից = € 432,000	2 հատ x 12 աշխատակից x 12,000 €/ աշխատակից = € 288,000	84 աշխատակից
Կենտրոնական ՏՀԿ	1 հատ x 20 աշխատակից x 12,000 €/ աշխատակից = € 240,000			20 աշխատակից

Շարժական ՏՀԿ	5 հատ x 4 աշխատակից x 12,000 € / աշխատակից = € 240,000	3 pcs x 4 աշխատակից x 12,000 € / աշխատակից = € 144,000	3 հատ x 4 աշխատակից x 12,000 € / աշխատակից = € 144,000	44 աշխատակից
Ընդհանուր գործառնական ծախսեր ՏՀԿ-ների համար, €	768,000	576,000	432,000	1,776,000

11.2.1.3 Կանաչ խոհանոցային թափոնների տարանջատում սկզբնաղբյուրում

2032/2033

Կանաչ խոհանոցային թափոնների առաջնային տեսակավորում սահմանելու համար 2032 թվականին նախատեսվում է ձեռք բերել 13,000 միավոր 1,100 լիտր տարողությամբ տարաբազմաբնակարան շենքերի և 17,000 միավոր 240 լիտր տարողությամբ տարա առանձնատների համար: Առաջին փուլում նախատեսվում է ձեռք բերել նաև 20 մ³ ծավալով 3 բեռնատար: Դրանք բոլորը պետք է շահագործվեն 2033 թվականին: 1,100 լ տարողությամբ մեկ տարայի ներդրումային ծախսերը կազմում են 300 եվրո/միավոր, 13,000 հատի համար՝ 3,900,000 եվրո: 240 լ տարողությամբ մեկ աղբամանի ներդրումային ծախսերը կազմում են 200 եվրո/միավոր, 17,000 հատի համար՝ 3,400,000 եվրո: 20 մ³ տարողությամբ մեկ բեռնատարի ներդրումային ծախսերը կազմում են 200.000 եվրո մեկ միավորի համար, իսկ 3 միավորի համար՝ 600 000 եվրո:

Ընդհանուր ներդրումները 2032 թվականին կկազմեն 7,900,000 եվրո:

2038/2039թթ.

2038 թվականին նախատեսվում է ձեռք բերել ևս մեկ 20 մ³ ծավալով բեռնատար, քանի որ խոհանոցային կանաչ թափոնների քանակի աճ է ակնկալվում: Այս բեռնատարը պետք է շահագործվի 2039 թվականին: Վերջինիս ներդրումային ծախսերը կազմում են 200,000 եվրո:

Աղյուսակ 11.5. 2025–2044 թթ.-ի համար նախատեսված ներդրումներ խոհանոցային կանաչ թափոնների առանձին հավաքման համար

խոհանոցային կանաչ թափոններ	2032/2033թթ.	2038/2039թթ.	Ընդհանուր
1,100 լ. ծավալով տարաներ	13,000 միավ. x 300 € /մ. = € 3,900,000		13,000
240լ. ծավալով աղբամաններ	17,000 միավ. x 200 € /մ. = € 3,400,000		17,000
Բեռնատարներ	3 միավ. x 200,000 € /մ. = € 600,000	1 միավ. x 200,000 € /մ. = € 200,000	4
խոհանոցային կանաչ թափոնների ընդհանուր ներդրումները, €	7,900,000	200,000	8,100,000

2033 թվականից խոհանոցային կանաչ թափոնների հավաքման համար ԿԱՆԱԶԱՊԱՏՄԱՆ ՀՈԱԿ-ն նախատեսում է աշխատանքի ընդունել 16 նոր աշխատակցի՝ category/տեսակավորման մասնագետի, վարորդի և բանվորի: Վերոհիշյալ դասի մեկ աշխատակցի համար գործառնական ծախսերը կազմում են տարեկան շուրջ 12,000 եվրո՝ ներառյալ մնացած բոլոր ծախսերը: Լրացուցիչ 16 աշխատակիցների գործառնական ծախսերը տարեկան կազմում են շուրջ 192,000 եվրո: 2039 թվականից Կանաչապատման ՀՈԱԿ-ը նախատեսում է աշխատանքի ընդունել 2 նոր աշխատակցի, ինչը նշանակում է, որ նախատեսվում է լրացուցիչ գործառնական ծախսերն ավելացնել տարեկան 24,000 եվրոյով:

Աղյուսակ 11.6. Ծրագիրավորված ներդրումներ 2025–2044 թթ. խոհանոցային կանաչ թափոնների առանձին հավաքման համար

խոհանոցային կանաչ թափոններ	2032/2033թթ.	2038/2039թթ.	Ընդհանուր
Գործառնական ծախսեր, €	16 աշխատակից x 12,000 €/աշխատակից = € 192,000	2 աշխատակից x 12,000 €/աշխատակից = € 24,000	16 +2 աշխատակից
խոհանոցային կանաչ թափոնների ընդհանուր գործառնական ծախսերը €/տ	192,000	24,000	216,000

11.2.2 Քաղաքային թափոնների հետագա տարանջատում ՆՕՕ-ում

2029/2033թթ.

Ծրագիրավորվում է նախնական ընտրությունից հետո մնացած խառը տիպի կենցաղային թափոններն առանձնացնել ՆՕՕ-ում: 2029-2032թթ. նախատեսվում է ձեռք բերել և տեղադրել 25 տ/ժ հզորությամբ 2 ՆՕՕ: Երկու ՆՕՕ-ներն էլ կշահագործվեն 2033թ.: Երկու ՆՕՕ-ներն էլ պետք է տեղադրվեն մեկ սրահում, որը նույնպես պետք է կառուցվի 2029-2032թթ. ժամանակահատվածում:

25 տ/ժ հզորությամբ մեկ ՆՕՕ-ի ներդրումային ծախսը կազմում է շուրջ 3,600,000 եվրո, 2 հատինը՝ 7,200,000 եվրո: Սրահի կառուցման արժեքը կազմում է մոտ 1,500,000 եվրո: Նախագծման, ՇՄԱԳ հաստատման, թույլտվությունների, տեղանքի ընտրության ծախսերը կազմում են շուրջ 800,000 եվրո: Ներդրումների ընդհանուր ծախսերը կազմում են 9,500,000 եվրո:

Աղյուսակ 11.7. Ծրագիրավորված ներդրումներ 2025 – 2044թթ. ժամանակահատվածում ՆՕՕ-ում կենցաղային թափոնների երկրորդային տարանջատման համար

Սրահով ՆՕՕ	2029/2033թթ.	Ընդհանուր
ՆՕՕ հզորությունը՝ 25 տ/ժ	2 միավոր և սրահ և փաստաթղթավորում = € 9,500,000	2 միավոր
Ընդհանուր ՆՕՕ, €	9,500,000	9,500,000

ՆՕՕ-ների աշխատանքը ծրագիրավորվում է կազմակերպել 3 հերթափոխով: Մեկ ՆՕՕ-ի համար նախատեսվում է ընդհանուր 154 աշխատակից: Գործառնական ծախսերը նույնպես կկազմեն տարեկան շուրջ 12000 եվրո մեկ աշխատակցի համար՝ ներառյալ մնացած բոլոր ծախսերը: Ընդհանուր գործառնական ծախսերը 154 աշխատակիցների համար կկազմեն տարեկան 1,200,000 եվրո:

Աղյուսակ 11.8. ՆՕՕ-ների ծրագիրավորված գործառնական ծախսերը 2025 - 2044 թվականներին

Սրահով ՆՕՕ	2025/2027թթ.	Ընդհանուր
ՆՕՕ հզորություն՝ 25 տ/ժ	2 միավ., 154 աշխատակից x 12,000 €/աշխատակից = € 1,848,000	100 աշխատակից
ՆՕՕ-ների ընդհանուր գործառնական ծախսեր, €/տ	1,848,000	1,848,000

11.2.3 Մնացած խառը տիպի կենցաղային թափոնների հավաքում

Մնացած խառը տիպի կենցաղային թափոնների հավաքման համար լրացուցիչ սարքավորումներ չեն նախատեսվում, քանի որ կենցաղային թափոնների առաջնային և երկրորդային

տարանջատման և վերամշակման ավելացման արդյունքում դրանց քանակը ժամանակի ընթացքում կնվազի:

2029/2030թթ.

2029 թվականին նախատեսվում է փոխարինել 2019 թվականին մատակարարված բոլոր տարաները: Դա նշանակում է կատարել 1000 լ տարողությամբ 11000 տարայի գնում, որը կփոխարինի 2019 թվականին մատակարարված նույնքան քանակությամբ տարաները: Այս տարաները կշահագործվեն 2030 թվականին: Որպես հիմք ընդունելով 300 եվրո/միավոր արժեքը՝ ներդրումները կազմում են 3,300,000 եվրո:

2039/2040թթ.

2039 թվականին նախատեսվում է իրականացնել 2029 թվականին մատակարարված բոլոր տարաների փոխարինում: Դա նշանակում է կատարել 1000 լ տարողությամբ 11,000 տարայի գնում, որը կփոխարինի 2029 թվականին մատակարարված նույնքան քանակությամբ տարաները: Այս տարաները կշահագործվեն 2040 թվականին: Հիմք ընդունելով 300 եվրո/միավոր արժեքը՝ ներդրումները կազմում են 3,300,000 եվրո:

Ծրագիրավորվում է նաև փոխարինել 2019-2021 թվականներին մատակարարված բոլոր 53 աղբահավաք մեքենաները: Ներդրումների ընդհանուր ծախսերը կազմում են շուրջ 9,000,000 եվրո: Այս մեքենաները պետք է շահագործվեն 2040 թվականին:

Ծրագիրավորվում է նաև 2019-2021 թվականներին մատակարարված փողոցների մաքրման 12 մեքենաների փոխարինում: Ներդրումների ընդհանուր ծախսերը կազմում են շուրջ 1,100,000 եվրո: Այս մեքենաները պետք է շահագործվեն 2040 թվականին:

2039թ.-ին ընդհանուր ներդրումային ծախսերը կազմում են € 13,400,000:

Աղյուսակ 11.9. Ծրագիրավորված ներդրումներ 2025 - 2044 թթ. ժամանակահատվածում մնացորդային խառը տիպի ՔԹ հավաքման համար

Խոհանոցային կանաչ թափոններ	2029/2030թթ.	2038/2039թթ.	Ընդհանուր
1,100 լ. տարողությամբ տարաներ	11,000 միավ. x 300 €/միավ. = € 3,300,000	11,000 միավ. x 300 €/միավ. = € 3,300,000	11,000 միավ.
Աղբահավաք մեքենաներ		53 միավ., Ընդհանուր 9,000,000 = € 9,000,000	53 միավ.
Փողոցների մաքրման մեքենաներ		12 միավ., ընդհանուր՝ 1,100,000 = € 1,100,000	12 միավ.
Ընդհանուր Խոհանոցային կանաչ թափոնների ներդրումներ, €	3,300,000	13,400,000	16,700,000

Մնացած խառը տիպի ՔԹ-ների հավաքումը կիրականացվի «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» հիմնարկի միջոցով, ինչպես սովորաբար արվում է: Լրացուցիչ աշխատակիցների կարիք չկա: Սա նշանակում է, որ գործառնական ծախսերում փոփոխություններ չեն նախատեսվի:

11.2.4 ՔԹ մշակման հաստատություններ

11.2.4.1 Այգեգործական թափոնների կոմպոստացման կայան

2025/2027թթ.

Նախատեսվում է տարեկան 17,000 տոննա հզորությամբ այգեգործական թափոնների կոմպոստացման կայան կառուցել 2025-2027 թթ. և շահագործել 2027 թվականին: Նման կայանի ներդրումային ծախսերը, ներառյալ տեղանքի ընտրության, նախագծման ծախսերը, ՇՄԱԳ հաստատման, թույլտվությունների, շինարարական ծախսերը, շարժական սարքավորումների ծախսերը և այլն, կազմում են շուրջ 2,000,000 եվրո:

2031/2033թթ.

2031-2032 թվականներին նախատեսվում է տարեկան մինչև 35,000 տոննա հզորության ավելացում, այսինքն՝ տարեկան 18,000 տոննա լրացուցիչ հզորության ավելացում, որը կշահագործվի 2033 թվականին: Այս ընդլայնման ներդրումային ծախսերը, ներառյալ շինարարական ծախսերը, կազմում են մոտ 900,000 եվրո:

2037/2039թթ.

2037-2038 թվականներին նախատեսվում է տարեկան մինչև 53,000 տոննա հզորության ավելացում, այսինքն՝ տարեկան 18,000 տոննա լրացուցիչ հզորության ավելացում, որը կշահագործվի 2039 թվականին: Այս ընդլայնման ներդրումային ծախսերը, ներառյալ շինարարական ծախսերը, կազմում են մոտ 900,000 եվրո:

Աղյուսակ 11.10. Նախատեսված ներդրումներ կոմպոստացման կայանում 2025–2044 թթ.

Տարանջատ հավաքման կետեր	2025/2028թթ.	2031/2033թթ.	2037/2039թթ.	Ընդհանուր
Կոմպոստացման կայան	17,000 տոննա/տ, € 2,000,000	+18,000 տոննա/տ, € 900,000	+18,000 տոննա/ա, € 900,000	53,000 տոննա/տ
Կոմպոստացման կայանների ընդհանուր ներդրումներ, €	2,000,000	900,000	900,000	3,800,000

Կոմպոստացման կայանում աշխատելու համար յուրաքանչյուր հերթափոխի համար անհրաժեշտ է ընդամենը 4 աշխատող: Գործառնական ծախսերը կկազմեն տարեկան շուրջ 12000 եվրո մեկ աշխատողի համար՝ ներառյալ մնացած բոլոր ծախսերը: 4 աշխատակցի համար ընդհանուր գործառնական ծախսերը կկազմեն տարեկան 48,000 եվրո: 2033 և 2039 թվականներին ընդլայնված հզորությունների համար լրացուցիչ աշխատողներ չեն պահանջվի:

Աղյուսակ 11.11. Կոմպոստացման կայանի նախատեսված գործառնական ծախսերը 2025 - 2044 թվականներին

Կոմպոստացման կայան	2025/2027թթ.	Ընդհանուր
Կոմպոստացման կայանի հզորությունը 25 տ/ժ	4 աշխատակից x 12,000 €/աշխատակից = € 48,000	4 աշխատակից
Կոմպոստացման կայանի ընդհանուր գործառնական ծախսերը, €/տարեկան	48,000	48,000

11.2.4.2 Այգեգործական թափոնների կոմպոստացում տնային պայմաններում

2027/2028թթ.

Նախատեսվում է ձեռք բերել 65000 միավոր տնային կոմպոստատորներ և 2027 թվականին բաշխել առանձնատներին՝ 2028 թվականին շահագործման նպատակով:

Աղյուսակ 11.12. 2025 - 2044 թվականներին տնային կոմպոստացման ոլորտում նախատեսված ներդրումներ

Տարանջատ հավաքման կետեր	2025/2028թթ.	Ընդհանուր
1մ³ հզորությամբ տնային կոմպոստատորներ	65,000 միավ. x 60 €/տ = € 3,900,000	53,000 տոննա/տ
Տնային կոմպոստատորների ոլորտում ընդհանուր ներդրումները, €	3,900,000	3,800,000

Տնային կոմպոստատորների համար գործառնական ծախսեր չեն նախատեսվում:

11.2.4.3 Ջերմության և էլեկտրաէներգիայի արտադրությամբ և մարսման կոմպոստացումով ԱՄ

2029/2033թթ.

Նախատեսվում է տարեկան 30,000 տոննա հզորությամբ խոհանոցային կանաչ թափոնների ԱՄ կայան կառուցել 2029-2032 թթ. ժամանակահատվածի համար և շահագործել 2033 թվականին: Նման կայանի ներդրումային ծախսերը, ներառյալ տեղանքի ընտրության, նախագծման ծախսերը, ՇՄԱԳ հաստատման, թույլտվությունների, շինարարական ծախսերը, շարժական սարքավորումների ծախսերը և այլն, կազմում են շուրջ 18,500,000 եվրո:

2036/2039թթ.

2036-2038 թվականներին նախատեսվում է տարեկան մինչև 30,000 տոննա հզորության ավելացում, ինչը կշահագործվի 2039 թվականին: Այս ընդլայնման ներդրումային ծախսերը, ներառյալ շինարարական ծախսերը, կազմում են շուրջ 17,500,000 եվրո:

2037/2040թթ.

2037-2039 թվականներին նախատեսվում է տարեկան մինչև 90,000 տոննա հզորության ավելացում, այսինքն՝ տարեկան լրացուցիչ 30,000 տոննայով ավելացում, ինչը կշահագործվի 2040 թվականին: Այս ընդլայնման ներդրումային ծախսերը, ներառյալ շինարարական ծախսերը, կազմում են շուրջ 17,500,000 եվրո:

Աղյուսակ 11.13. 2025-2044 թվականներին նախատեսված ներդրումներ ջերմության և էլեկտրաէներգիայի արտադրությամբ և մարսման կոմպոստացմամբ ԱՄ կայանում

Անաէրոբ մարսողության կայան	2029/2033թթ.	2036/2039թթ.	2037/2040թթ.	Ընդհանուր
Անաէրոբ մարսողության կայան	30,000 տոննա/տ, € 18,500,000	+30,000 տոննա/տ, € 17,500,000	+30,000 տոննա/տ, € 17,500,000	90,000 տոննա/տ
Անաէրոբ մարսողության կայանների ընդհանուր ներդրումներ, €	18,500,000	17,500,000	17,500,000	53,500,000

ԱՄ կայանում աշխատանքը նախատեսվում է իրականացնել 3 հերթափոխով: Աշխատողների թիվը 2033 թվականին կկազմի 64, 2039 թվականին՝ 94, իսկ 2043 թվականին՝ 134: Գործառնական ծախսերը 2027 թվականին կկազմեն 1,500,00 եվրո, 2033 թվականին՝ 2,200,00 եվրո, իսկ 2034 թվականին՝ 3,100,000, եվրո:

Աղյուսակ 11.14. 2025-2044 թվականներին ջերմության և էլեկտրաէներգիայի արտադրությամբ և մարսողության կոմպոստացմամբ ԱՄ կայանի նախատեսված գործառնական ծախսերը

ԱՄ կայան	2029/2033թթ.	2036/2039թթ.	2037/2040թթ.	Ընդհանուր
ԱՄ կայան	30,000 տոննա/տ., 64 աշխատող, € 1,500,000	+30,000 տոննա/տ., 94 աշխատող, € 2,200,000	+30,000 տոննա/տ., 134 աշխատող, € 3,100,000	90,000 տոննա/տ
ԱՄ կայանի ընդհանուր գործառնական ծախսեր€/տ	1,500,000	2,200,000	3,100,000	6,800,000

11.2.5 ԶԹ տեղադրման օբյեկտներ

11.2.5.1 Սանիտարական աղբավայր

2029/2033թթ.

2029-2032թթ. նախատեսվում է կառուցել շուրջ 50 հա մակերեսով սանիտարական աղբավայր՝ աղբավայրի գազից ջերմության և էլեկտրաէներգիայի արտադրության կայանով, ինչպես նկարագրված է վերևում: Սանիտարական աղբավայրը շահագործման կհանձնվի 2033 թվականին: Նման աղբավայրի համար ներդրումային ծախսերը, ներառյալ տեղանքի ընտրության, նախագծման ծախսերը, ՇՄԱԳ հաստատման, թույլտվությունների, ամբողջ ենթակառուցվածքի և 4 բջիջներից 2-ի շինարարության ծախսերը, վերահսկողության ծախսերը, շարժական սարքավորումների արժեքը և այլն, կազմում են շուրջ 19,500,000 եվրո:

2040/2042թթ.

2040-2041 թվականներին նախատեսվում է լրացուցիչ բջիջ կառուցել՝ լցված բջիջ փակման հետ մեկտեղ: Այն պետք է գործարկվի 2042 թվականին: Այս գործողությունների համար ներդրումները կազմում են 6,500,000 եվրո:

Աղյուսակ 11.15. 2025 - 2044 թթ. սանիտարական աղբավայրում նախատեսված ներդրումներ

Սանիտարական աղբավայր	2029/2033թթ.	2040/2042թթ.	Ընդհանուր
Սանիտարական աղբավայր, 50 հա	€ 19,500,000	€ 6,500,000	7,000,000 տ. տեղադրված
Սանիտարական աղբավայրի ընդհանուր ներդրումներ, €	18,500,000	6,500,000	25,000,000

Սանիտարական աղբավայրում աշխատողների նախատեսված քանակը մոտ 70 է՝ 2 հերթափոխով աշխատելու համար: Գործառնական ծախսերը կազմում են շուրջ 1,440,000 եվրո սանիտարական աղբավայրի շահագործման ողջ ժամանակահատվածի համար:

Աղյուսակ 11.16. Ջերմության և էլեկտրաէներգիայի արտադրությամբ սանիտարական աղբավայրի նախատեսված գործառնական ծախսերը 2025 - 2044 թթ. ժամանակահատվածի համար

Սանիտարական աղբավայր	2029/2033թթ.	Ընդհանուր
Սանիտարական աղբավայր	70 աշխատող, € 1,680,000	70 աշխատող

Սանիտարական աղբավայրի ընդհանուր գործառնական ծախսեր, €/y	1,680,000	1,680,000

11.2.5.2 Իներտ աղբավայր

2029/2033թթ.

Նախատեսվում է շուրջ 1-2 հա մակերեսով իներտ աղբավայր կառուցել շինարարական և քանդման թափոնների ջարդման համար, որը կկառուցվի 2029-2032 թթ.: Իներտ աղբավայրը պետք է շահագործման հանձնվի 2033թ.: Նախատեսվող ջարդման կայանը կունենա տարեկան 20,000 տոննա հզորություն: Նման աղբավայրի համար ներդրումային ծախսերը, ներառյալ տեղանքի ընտրության, նախագծման ծախսերը, ՇՄԱԳ հաստատման, թույլտվությունների, ամբողջ ենթակառուցվածքի շինարարության ծախսերը, վերահսկման ծախսերը, ջարդման կայանի ծախսերը և այլն, կազմում են շուրջ 1,700,000 եվրո:

Աղյուսակ 11.17. 2025 - 2044 թթ. ժամանակահատվածի համար իներտ աղբավայրում նախատեսված ներդրումներ

Իներտ աղբավայր	2029/2033թթ.	Ընդհանուր
Իներտ աղբավայր, 1-2 հա	20,000 տոննա/տ., € 1,700,000	20,000 տոննա/տ.
Իներտ աղբավայրի նդհանուր ներդրումային ծախսեր, €	1,700,000	1,700,000

Իներտ աղբավայրում աշխատողների նախատեսված քանակը կազմում է մոտ 12՝ մեկ հերթափոխով աշխատելու համար: Գործառնական ծախսերը կազմում են շուրջ 216,000 եվրո սանիտարական աղբավայրի շահագործման ողջ ժամանակահատվածի համար:

Աղյուսակ 11.18. Ձերմության և Էլեկտրաէներգիայի արտադրությամբ սանիտարական աղբավայրի նախատեսված գործառնական ծախսերը 2025 - 2044 թթ.

Իներտ աղբավայր	2029/2033թթ.	Ընդհանուր
Իներտ աղբավայր, 1-2 հա	12 աշխատող, € 216,000	12 աշխատող
Իներտ աղբավայրի ընդհանուր գործառնական ծախսերը, €	216,000	216,000

11.2.5.3 Աղբանոցների փակում, վերականգնում և վերամշակում

2033/2035թթ.

Նախատեսվում է փակել Նուբարաշենի և Աջափնյակի աղբանոցները, 2033-2034 թթ. վերականգնել և վերամշակել դրանք և 2035 թվականից սկսած հաջորդ 30 տարիների ընթացքում իրականացնել երկու աղբանոցների հետագա խնամքը: Նուբարաշենի աղբանոցի մակերեսը 500.000 մ² է, ենթադրվում է, որ Աջափնյակի աղբանոցի մակերեսը 200.000 մ² է: Փակման, վերականգնման, վերամշակման և հետագա խնամքի նախատեսված ներդրումային ծախսերը հաջորդ 30 տարում ներկայացված են հետևյալ աղյուսակում (ներառյալ նախագծման ծախսերը, ՇՄԱԳ հաստատման, թույլտվությունների, փակման ծախսերը, վերականգնման ծախսերը, վերամշակման ծախսերը, հսկողության ծախսերը, խնամքից հետո ծախսերը և այլն, կազմում են շուրջ 10,000,000 եվրո Նուբարաշենի աղբանոցի համար և շուրջ 4,000,00.

Աղյուսակ 11.19. 2025-2044թթ. ժամանակահատվածի համար նախատեսված ներդրումներ Նուբարաշենի և Աջափնյակի աղբանոցների փակման, վերականգնման և հետագա խնամքի համար

Աղբանոցներ	2033/2035թթ.	Ընդհանուր
Նուբարաշենի աղբանոց, 50 հա	500,000 մ2, € 10,000,000	50 հա
Աջափնյակի աղբանոց, 20 հա	200,000 մ2, € 4,000,000	20 հա
Աղբանոցների վերականգնման ընդհանուր ծախսերը, €	14,000,000	14,000,000

12. Միջոցառումների ծրագիր

Սույն ԿԹԿ ծրագրի իրականացման միջոցառումների ծրագիրը ներառում է կարճաժամկետ (մինչև 1 տարի) և միջնաժամկետ (1-ից 3 տարի) միջոցառումներ:

Աղյուսակ 12.1 Գործողությունների ծրագիր, կարճաժամկետ և միջնաժամկետ միջոցառումներ, 2025-2029 թթ.

N o	Ոլորտ/խնդիր	Նպատակ	Միջոցառումներ և գործողություններ	Վերջնաժամկետ և պատասխանատու հաստատություն	Ֆինանսավորման աղբյուր
1.	Ռազմավարական և ծրագիրավորման փաստաթղթերի բացակայություն քաղաքային մակարդակում և ԿԹԿ ոլորտում:	Քաղաքային մակարդակում ԿԹԿ ոլորտում ռազմավարական փաստաթղթերի ընդունում և իրականացում:	Ռազմավարական փաստաթղթերի պատրաստման և նախագծերի մշակման կարողությունների զարգացում՝ առանց նախագծային փաստաթղթերի պատրաստման:	2025 – 2026թթ., Երևանի քաղաքապետարան	Երևանի քաղաքապետարան
			Քաղաքային մակարդակում ԿԹԿ ոլորտում ռազմավարությունների և ծրագիրների ընդունում՝ ազգային ռազմավարական փաստաթղթերի համապատասխան:	2025 – 2026թթ., Երևանի քաղաքապետարան, ՏԿԵՆ, ԷՆ	Երևանի քաղաքապետարան և նախարարությունից ստացված ֆինանսավորում
			ԿԹԿ ոլորտում տեղական կանոնակարգերի մշակում կամ ներդաշնակեցում ազգային կանոնակարգերի հետ:	2025 – 2026թթ., Երևանի քաղաքապետարան, ՏԿԵՆ	Երևանի քաղաքապետարան ՏԿԵՆ-ից ստացված ֆինանսավորում
2.	Քաղաքային մակարդակում անբավարար ենթակառուցվածքային և վարչական կարողություններ ԿԹԿ ոլորտում օրենքների կիրարկման համար:	ԿԹԿ ոլորտում համայնքային ծառայությունների կարողությունների ընդլայնում և հզորացում:	Քաղաքային մակարդակում վարչական կարողությունների հզորացում՝ հատկապես ծրագիրավորման, թույլտվությունների տրամադրման, վերահսկման և մշտադիտարկման համար պատասխանատու հաստատությունների և մարմինների հզորացում:	2025 – 2026թթ., Երևանի քաղաքապետարան	Երևանի քաղաքապետարան

N o	Ոլորտ/խնդիր	Նպատակ	Միջոցառումներ և գործողություններ	Վերջնաժամկետ և պատասխանատու հաստատություն	Ֆինանսավորման աղբյուր
			Վարչական կարողությունների հզորացում՝ քաղաքային մակարդակում շրջակա միջավայրի պահպանության ոլորտում կանոնակարգերի առավել արդյունավետ կիրարկման համար:	2025 – 2026թթ., Երևանի քաղաքապետարան	Երևանի քաղաքապետարան
			Երևանի քաղաքապետարանի համար ազգային ու եվրոպական չափանիշներին համապատասխան ռազմավարական փաստաթղթերի պատրաստման և ենթակառուցվածքային նախագծերի մշակման կարողությունների զարգացում՝ առանց նախագծային փաստաթղթերի:	2025 – 2026թթ., Երևանի քաղաքապետարան	Երևանի քաղաքապետարան
			Գոյություն ունեցող տեսչական ծառայությունների աշխատանքի բարելավում՝ քաղաքային և հանրապետական տեսչությունների համակարգման բարելավման միջոցով, այսինքն՝ Երևանի քաղաքապետարանում ԿԹԿ-ի և շրջակա միջավայրի պահպանության համար պատասխանատու Նոր տեսչական ծառայությունների ստեղծում՝ ազգային և տեղական կանոնակարգերի կիրարկման նպատակով:	2025 – 2026թթ., Երևանի քաղաքապետարան, ՏԿԵՆ, ԷՆ	Երևանի քաղաքապետարան ՏԿԵՆ, ԷՆ-ից ստացված ֆինանսական միջոցներ
			Շրջակա միջավայրի պահպանության վարչության շրջակա	2025թ., Երևանի քաղաքապետարան,	Երևանի քաղաքապետարան

N o	Ոլորտ/խնդիր	Նպատակ	Միջոցառումներ և գործողություններ	Վերջնաժամկետ և պատասխանատու հաստատություն	Ֆինանսավորման աղբյուր
			միջավայրի պահպանության ոլորտում իրավասությունների իրականացման կարողությունների զարգացում:	ԷՆ	ԷՆ կողմից ստացված ֆինանսական միջոցներ
			ԿԹԿ-ի կազմակերպման մեջ ներգրավված իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց աշխատանքի մշտադիտարկման և արդյունավետ տեսչական վերահսկողության, բնապահպանական միջոցառումների իրականացման վերահսկման ենթակառուցվածքային կարողությունների ապահովում:	2025թ., Երևանի քաղաքապետարան	Երևանի քաղաքապետարան
			Սույն ԿԹԿ ծրագրի շրջանակներում ֆինանսական կառավարում, որը ներառում է ծառայությունների գների սահմանումը և Երևանի քաղաքապետարանի կողմից ԿԹԿ ծառայությունների համար վճարների հավաքագրումը, ըստ փաստացի ծախսերի և իրական կարիքների բյուջեի պատրաստումը և ծրագիրավորումը:	2025թ., Երևանի քաղաքապետարան	Երևանի քաղաքապետարան
			Կայանների կառուցման և սարքավորումների կամ ԿԹԿ գործունեության բարելավման մեջ ներդրումների իրականացում: Ֆինանսական կառավարումն ուղղակիորեն կախված է ավագանու որոշումից՝ կապված այն մոդելների	2026 – 2027թթ., Երևանի քաղաքապետարան	Երևանի քաղաքապետարան

N o	Ոլորտ/խնդիր	Նպատակ	Միջոցառումներ և գործողություններ	Վերջնաժամկետ և պատասխանատու հաստատություն	Ֆինանսավորման աղբյուր
			հետ, որոնց վրա կկառուցվեն հարաբերությունները:		
			Երևանի քաղաքապետարանում վարչական կարողությունների ուսուցման լրացուցիչ ծրագրերի մշակում: Այս ծրագրերը պետք է հատուկ անդրադարձ կատարեն ԶԹ տարանջատման իրականացման տարբերակներին և լավագույն փորձին. ԶԹ-ի մշակում և վերջնական հեռացում. ՇԶԹ և այլ տիպի թափոնների կառավարում (օգտագործված յուղեր, օգտագործված մարտկոցներ և կուտակիչներ, լյումինեսցենտային լամպեր և այլն):	2025 – 2029թթ., Երևանի քաղաքապետարան, Մասնավոր հատված	Երևանի քաղաքապետարան և Մասնավոր գործընկեր
			ԿԹԿ-ի բոլոր համայնքային դերակատարների իրազեկվածության զարգացում շրջակա միջավայրի պահպանության անհրաժեշտության և ԿԹԿ-ի մասին՝ ազգային կանոնակարգերի և եվրոպական չափանիշների համաձայն:	2025 – 2029թթ., Երևանի քաղաքապետարան,	Երևանի քաղաքապետարան
3.	ԿԹԿ քաղաքային մակարդակում անբավարար ենթակառուցվածքային և վարչական կարողություններ ԿԹԿ ոլորտում օրենքների	ԿԹԿ նոր վարչության ստեղծում, ԿԹԿ միջոցառումների և ընթացակարգերի իրականացման աշխատանքների նկարագրերի ստեղծում, որոնք	Իրավիճակի մշտադիտարկում և Երևանի քաղաքապետարանի ԿԹԿ ծրագրի և հատուկ ծրագրերի իրականացում (կենցաղային վտանգավոր թափոնների և այլ կենցաղային թափոնների հավաքում,	2025-2029թթ. ԿԹԿ համար պատասխանատու քաղաքային իշխանություններ	

N o	Ոլորտ/խնդիր	Նպատակ	Միջոցառումներ և գործողություններ	Վերջնաժամկետ և պատասխանատու հաստատություն	Ֆինանսավորման աղբյուր
	կիրարկման համար:	կիրականացվեն Երևանի քաղաքապետարանում նոր ծնավորված ծառայությունների կողմից:	կենսաբաշխման և փաթեթավորման թափոնների կրճատում ՔԹ-ում, այնպիսի թափոնների վերամշակում, որոնց համար նախատեսված են հատուկ հոսքեր, հանրային իրազեկման բարձրացում և այլն):		
			ԿԹԿ կազմակերպման համակարգում քաղաքապետարանի, վարչական շրջանների ղեկավարության և մարմինների, ինչպես նաև՝ ԿԹԿ համակարգում ներգրավված համայնքային և այլ իրավաբանական ու ֆիզիկական անձանց միջև:	2025-2029թթ. Երևանի քաղաքապետարան	
			Բյուջեի ծրագիրավորում (ֆինանսավորման աղբյուրներ և ծախսերի գնահատում), ֆինանսական ծրագիրների պատրաստում, առաջարկություն և կատարում:	2025-2027թթ., ԿԹԿ-ի համար պատասխանատու քաղաքային իշխանություններ	
			Հաստատումների, թույլտվությունների և այլ սահմանված ակտերի տրամադրում:	2025-2027թթ., Երևանի քաղաքապետարան, նախարարություն	
			Համագործակցություն քաղաքապետարանի այլ իրավասու մարմինների, իրավասու նախարարությունների, գերատեսչությունների և այլնի հետ:	2025-2029թթ., Երևանի քաղաքապետարան, Մասնավոր գործընկեր, նախարարություն	
			Վերահսկողություն և հսկողություն, ինչպես նաև ազգային օրենսդրության և քաղաքային կանոնակարգերի	2025-2026թթ., ԿԹԿ-ի համար պատասխանատու քաղաքային իշխանություններ	

N o	Ոլորտ/խնդիր	Նպատակ	Միջոցառումներ և գործողություններ	Վերջնաժամկետ և պատասխանատու հաստատություն	Ֆինանսավորման աղբյուր
			համաձայն այլ հանձնարարությունների:		
4.	Անբավարար ԿԹԿ (սանիտարական աղբավայրի և աղբավայրերի սակավ քանակություն)	Հանրային կառույցներում կարողությունների ընդլայնում և հզորացում, «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» հիմնարկ և Կանաչապատման ՀՈԱԿ ԿԹԿ ոլորտում	ՔԹ հոսքերի հավաքման և փոխադրման համար պատասխանատու վարչական առումով և ֆինանսապես առանձին կազմակերպչական միավորի ստեղծում որպես գործող Կանաչապատման ՊՈԱԿ- ի մաս: Թափոնների հավաքման և տեղափոխման համար պատասխանատու «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» հիմնարկ և Կանաչապատման ՀՈԱԿ կազմակերպչական ստորաբաժանումների տեխնիկական և գործառնական ծառայությունների աշխատանքի բարելավում, վերջիններիս վերապատրաստում իրենց ծառայությունները տեխնիկապես ժամանակակից մակարդակով իրականացնելու և «Թափոնների մասին» օրենքի և 2021-2023 թվականների ազգային ռազմավարության, ինչպես նաև շրջակա միջավայրի պահպանության հետ կապված այլ ազգային կանոնակարգերի համաձայն:	2025-2026թթ., Երևանի քաղաքապետարա ն և Կանաչապատման ՀՈԱԿ 2025 – 2026թթ. Երևանի քաղաքապետարա ն «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» հիմնարկ և Կանաչապատման ՀՈԱԿ 2025– 2026 Երևանի քաղաքապետարա ն	Երևանի քաղաքապետա րան Երևանի քաղաքապետա րան Երևանի քաղաքապետա րան
			Կանաչապատման ՀՈԱԿ- ի շրջանակներում ՔԹ տեսակավորմամբ, «Երևանի աղբահանություն և		

N o	Ոլորտ/խնդիր	Նպատակ	Միջոցառումներ և գործողություններ	Վերջնաժամկետ և պատասխանատու հաստատություն	Ֆինանսավորման աղբյուր
			սանիտարական մաքրում» հիմնարկ -ով, խառը տիպի կենցաղային թափոնների հավաքմամբ և տեղափոխմամբ զբաղվող կազմակերպչական միավորների ֆինանսական ծառայությունների աշխատանքի բարելավում, և Նորաստեղծ ԿԹԿ վարչություն, վերջինիս վերապատրաստում՝ քաղաքային իշխանությունների հետ համատեղ ծառայությունների տնտեսական արժեքը սահմանելու և ԿԹԿ ծառայությունների վճարները արդյունավետ կերպով գանձելու, ինչպես նաև՝ ըստ փաստացի ծախսերի և իրական կարիքների բյուջեի պատրաստման և ծրագիրավորման համար, ինչպես նաև թափոնների հավաքման և փոխադրման սարքավորումների թարմացման մեջ ներդրումներ կատարելու համար:	«Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» հիմնարկ և Կանաչապատման ՀՈԱԿ	
			«Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» հիմնարկ և Կանաչապատման ՀՈԱԿ-ում վարչական և տեխնիկական կարողությունների զարգացման լրացուցիչ ծրագրերի մշակում: Այս ծրագրերը պետք է հատուկ անդրադարձ կատարեն թափոնների	2025-2027թթ., Երևանի քաղաքապետարան, «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» հիմնարկ և Կանաչապատման ՀՈԱԿ, Մասնավոր գործընկեր,	Երևանի քաղաքապետարան, Մասնավոր գործընկեր,

N o	Ոլորտ/խնդիր	Նպատակ	Միջոցառումներ և գործողություններ	Վերջնաժամկետ և պատասխանատու հաստատություն	Ֆինանսավորման աղբյուր
			տարանջատման իրականացման տարբերակներին և լավագույն փորձին, ԶԹ մշակմանը և հեռացմանը, շինարարական և քանդման և այլ տիպի թափոնների կառավարմանը (օգտագործված յուղեր, ԷԷՍԹ, սպառված մարտկոցներ և կուտակիչներ, լյումինեսցենտային լամպեր և այլն):		
			ԿԹԿ ծառայության մեջ ներգրավված բոլոր «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» հիմնարկ և Կանաչապատման ՀՈԱԿ աշխատողների իրազեկվածության բարձրացում՝ շրջակա միջավայրի պաշտպանության անհրաժեշտության և ազգային կանոնակարգերի ու եվրոպական ստանդարտների համաձայն ԿԹԿ իրականացման մասին:	2025 – 2026թթ., Երևանի քաղաքապետարան,	Երևանի քաղաքապետարան
5.	Անբավարար ԿԹԿ (սանիտարական աղբավայրի և աղբավայրերի սակավ քանակություն):	Քաղաքային թափոնների կառավարման համակարգի բարելավում:	Երևանի քաղաքապետարանի համար ԿԹԿ ծրագրի ընդունում:	2025թ., Երևանի քաղաքապետարան	
6.	Թափոնների հատուկ հոսքերի առանձին հավաքման և կառավարման ոչ բավարար զարգացած համակարգ:	Քաղաքապետարանում մշակվել է ԹԿ տարանջատման առաջնային համակարգ և ընդլայնվել՝ ընդգրկելով բնակչության	Վերամշակելի թափոնների հավաքման համակարգի բարելավում և ավելացում համայնքի ամբողջ տարածքում, որը ներառում է վերամշակելի/փաթեթավորված թափոններ հավաքելու համար	2025-2029թթ. Երևանի քաղաքապետարան, Կանաչապատման ՀՈԱԿ, Նախարարություն	Երևանի քաղաքապետարան, Դրամաշնորհներ

N o	Ոլորտ/խնդիր	Նպատակ	Միջոցառումներ և գործողություններ	Վերջնաժամկետ և պատասխանատու հաստատություն	Ֆինանսավորման աղբյուր
		մինչև 100%-ը, իսկ հատուկ թափոնների հոսքերի կառավարումը կներդրվի մինչև 2027 թվականի վերջ:	լրացուցիչ տարաների ձեռքբերում (335*4), դեռևս օգտագործման ենթակա հին տարաների վերանորոգում, անհրաժեշտության դեպքում՝ վերամշակելի թափոնների հավաքման համար մեքենաների գնում: Նպատակն է՝ հավաքման կետերի թիվը գործող 335-ից հասցնել 670-ի:		
			Առաջնային տարանջատման՝ թափոնների տարբեր հոսքերի առանձին հավաքման համակարգի ներդրում: Տնային տնտեսություններից վտանգավոր թափոնների առանձին հավաքման համակարգի ներդրում: Պայմանների ստեղծում հատուկ թափոնների հոսքերի կառավարման համակարգի ներդրման համար: Երկու ստանդարտ տարանջատ հավաքման կետերի և մեկ կենտրոնական տարանջատ հավաքման կետի կառուցում: 5 բջջային տարանջատ հավաքման կետի ձեռքբերում: Հավաքված վերամշակելի թափոնների շուկայի ապահովագրում:	2025 – 2028թթ. Երևանի քաղաքապետարան, Կանաչապատման ՀՈԱԿ, Նախարարություն, Մասնավոր գործընկեր	Երևանի քաղաքապետարան, Մասնավոր գործընկեր, Դրամաշնորհներ
			Այգեգործական թափոնների տնային կոմպոստացման կազմակերպում:	2025 – 2028թթ. Երևանի քաղաքապետարան	Երևանի քաղաքապետարան,

N o	Ոլորտ/խնդիր	Նպատակ	Միջոցառումներ և գործողություններ	Վերջնաժամկետ և պատասխանատու հաստատություն	Ֆինանսավորման աղբյուր
			Առանձնատների համար 65000 տնային կոմպոստատորների գնում:	Կանաչապատման ՀՈԱԿ, Նախարարություն	Դրամաշնորհներ, Նախարարություն
			Կենսաբայթայվող թափոնների հեռացում աղբավայրից: 17,000 տոննա/տ հզորությամբ այգեգործական թափոնների կոմպոստացման կայանի կառուցում:	2025 – 2028թթ. Երևանի քաղաքապետարան Կանաչապատման ՀՈԱԿ Նախարարություն	Երևանի քաղաքապետարան, Նախարարություն Դրամաշնորհներ
7.	Քաղաքային մակարդակում շրջակա միջավայրի պաշտպանության ֆինանսավորման անարդյունավետ համակարգ և տնտեսական խթանների բացակայություն:	Քաղաքային մակարդակում շրջակա միջավայրի պաշտպանության ֆինանսավորման համակարգի մշակում և ներդրում:	ԿԹԿ-ի և շրջակա միջավայրի պաշտպանությանն առնչվող ծրագրերի և նախագծերի ֆինանսավորման բազմամյա ծրագրի մշակում:	2025 – 2027թթ. Երևանի քաղաքապետարան	
			Թափոնների հավաքման և հեռացման ծախսերի ամբողջական փոխհատուցման սկզբունքի կիրառում:	2026 – 2028թթ. Երևանի քաղաքապետարան	
			Քաղաքային Էկոլոգիական վճարների ներդրում:	2025 – 2026 Երևանի քաղաքապետարան	
			«Թափոնների մասին» օրենքի և շրջակա միջավայրի պահպանությանն առնչվող բոլոր ազգային օրենքների դրույթների հիման վրա պետք է ներդրվեն տուգանքներ ՔԹԿ համար:	2025, Երևանի քաղաքապետարան Նախարարություն	
8.	Բնակչության անբավարար գիտելիքներ ու մոտիվացիա և բնապահպանական որոշումների կայացմանը քաղաքացիների	Բնակչության շրջանում շրջակա միջավայրի պահպանության կարևորության և համարժեք ԿԹԿ-ի մասին հանրային	Ազգային և եվրոպական կանոնակարգերի համաձայն շրջակա միջավայրի պաշտպանության անհրաժեշտության և իրազեկվածության բարձրացում հատկապես	2025 – 2027թթ., Երևանի քաղաքապետարան, Կանաչապատման ՀՈԱԿ, Նախարարություն	Երևանի քաղաքապետարան, Նախարարության միջոցներ

N o	Ոլորտ/խնդիր	Նպատակ	Միջոցառումներ և գործողություններ	Վերջնաժամկետ և պատասխանատու հաստատություն	Ֆինանսավորման աղբյուր
	մասնակցության ցածր մակարդակ:	իրազեկման զարգացում:	երեխաների և երիտասարդների շրջանում:		
			Բնակչության և տնտեսության վերապատրաստման լրացուցիչ ծրագրերի մշակում: Այս ծրագրերը պետք է հատուկ անդրադարձ կատարեն թափոնների տարանջատման իրականացման տարբերակներին և լավագույն փորձին, քթ վերամշակում և հեռացում, շինարարական և քանդման թափոնների, ինչպես նաև այլ թափոնների կառավարում (օգտագործած յուղեր, էէՍԹ, սպառված մարտկոցներ և կուտակիչներ, լյումինեսցենտային լամպեր և այլն)	2025 – 2027թթ., Երևանի քաղաքապետարան, Կանաչապատման ՀՈԱԿ, Նախարարություն	Երևանի քաղաքապետարան, Նախարարության միջոցներ
			Առանձին հավաքման և վերամշակման, վերաօգտագործման, թափոնների որպես էներգիայի աղբյուր օգտագործելու և այլնի վերաբերյալ հանրային իրազեկվածության բարձրացման ծրագրի իրականացում:	2025 – 2027թթ., Երևանի քաղաքապետարան, Նախարարություն	Երևանի քաղաքապետարան, Նախարարության միջոցներ
9.	Քաղաքացիների շրջանում իրազեկվածության բացակայություն կոշտ թափոնների, էէՍԹ-ի, մարտկոցների և կուտակիչների թափոնների և այլնի էկոլոգիապես ընդունելի և	Բնակչության շրջանում հանրային իրազեկվածության բարձրացում կոշտ կենցաղային թափոնների, էէՍԹ, սպառված մարտկոցների և կուտակիչների և այլնի պատշաճ կառավարման	Ազգային և եվրոպական կանոնակարգերի համաձայն շրջակա միջավայրի պաշտպանության և կոշտ թափոնների, էէՍԹ-ի, մարտկոցների և կուտակիչների թափոնների և այլնի կառավարման անհրաժեշտության մասին	2025 – 2027թթ., Երևանի քաղաքապետարան, Կանաչապատման ՀՈԱԿ Նախարարություն	Երևանի քաղաքապետարան, Նախարարության միջոցներ

N o	Ոլորտ/խնդիր	Նպատակ	Միջոցառումներ և գործողություններ	Վերջնաժամկետ և պատասխանատու հաստատություն	Ֆինանսավորման աղբյուր
	անվտանգ եղանակով պատշաճ կառավարման կարևորության վերաբերյալ՝ այս խնդրի լուծմանն ուղղված հատուկ ծրագրերի իրականացման միջոցով նպատակ ունենալով բարձրացնել բոլոր շահագրգիռ կողմերի հանրային իրազեկվածությունը:	կարևորության վերաբերյալ:	իրազեկվածության բարձրացում:		
			Բնակչության և տնտեսության վերապատրաստման լրացուցիչ ծրագրերի մշակում: Այս ծրագրերը պետք է հատուկ անդրադարձ կատարեն թափոնների տարանջատման ներդրման տարբերակներին և լավ փորձին, կոշտ կենցաղային թափոնների, ԷԵՍԹ, սպառված մարտկոցների, կուտակիչների և այլնի վերամշակմանը և հեռացմանը:	2025 - 2027, Երևանի քաղաքապետարան, Կանաչապատման ՀՈԱԿ Նախարարություն	Երևանի քաղաքապետարան, Նախարարության միջոցներ
			Առանձին հավաքման և վերամշակման, վերաօգտագործման, թափոնների որպես էներգիայի աղբյուր օգտագործելու և այլնի վերաբերյալ հանրային իրազեկվածության բարձրացման ծրագրի իրականացում:	2025 – 2027թթ., Երևանի քաղաքապետարան, Կանաչապատման ՀՈԱԿ Նախարարություն	Երևանի քաղաքապետարան, Նախարարության միջոցներ

13. Երկարաժամկետ զարգացում

Ի լրումն կարճաժամկետ և միջնաժամկետ ծրագիրավորման, այս ԶԿԹԿ ծրագիրը երկարաժամկետ (ավելի քան 3 տարի) ներդրումներ է դիտարկում: Կան դժվարություններ ԿԹ-ի հեռացման կամ վերամշակման նոր հաստատություններ ստեղծելու, հին աղբավայրերի փակման կամ բարելավման, նոր սանիտարական աղբավայրերի ստեղծման և դրանց հասանելիության ապահովման հարցում: Նմանատիպ իրավիճակներում համապատասխան թույլտվությունների և լիցենզիաների ստացումը շատ ժամանակ և ջանքեր պահանջող բաղադրիչներ են: Սա ներառում է շրջակա միջավայրի և սոցիալական ազդեցության գնահատումը, հանրային լսումները և այլ գործողություններ: Թափոնների օգտահանման կամ թափոնների կառավարման այլ հաստատությունների ներդրումը ժամանակատար է նաև փոխհատուցման առումով: Այսպիսով, տեղական ԶԿԹԿ ծրագրի երկարաժամկետ դիտարկումը կարևոր է նաև ֆինանսական և տնտեսական գնահատման իմաստով: Նոր հաստատություններում ապագա ներդրումները դիտարկելիս, ծրագիրավորման ընթացքում կարևոր է կանխատեսել պահանջվող ուսումնասիրությունների իրականացումը:

ԶԹ նոր հաստատություններում ապագա երկարաժամկետ ներդրումները պահանջում են լրացուցիչ հետազոտություններ և ուսումնասիրություններ: Նմանատիպ ներդրումների մեծ մասը խոշոր են, և պահանջում են մեծաթիվ հետազոտական աշխատանքներ, ինչպիսիք են՝ տեղանքի ընտրությունը, երկրաբանական և հիդրավլիկ ուսումնասիրությունները, կադաստրային և տեղագրական հատակագծի ստեղծումը, նախնական և մանրակրկիտ նախագծերի պատրաստումը և այլն: Այս տեսակի ներդրումների համար պահանջվում է իրագործելիության ուսումնասիրություն՝ անհրաժեշտ ներդրումների, ֆինանսական աղբյուրների և իրականացման ծրագրի հիմնավորումն ապահովելու նպատակով:

ԿԹԿ ծրագիրը կարող է ընդգրկել միայն երեքից հինգ տարի: Հաշվի առնելով թափոնների վերամշակման կայանների ծրագիրավորման և կառուցման համար անհրաժեշտ ժամանակը, երկարաժամկետ հզորությունների և ծախսերի վերաբերյալ նկատառումները կարող են օգտակար լինել:

Ավելին, երկարաժամկետ նպատակներին հասնելու համար հնարավոր է ապագա նախաձեռնությունների կարիք լինի: Եթե անհրաժեշտ լինի հասնել Աղբավայրերի դիրեկտիվի մեջ սահմանված կենսաբալանավոր ԶԹ թիրախներին, ապա առաջիկա 12 տարիների համար, օրինակ, կարող են նոր հավաքման համակարգեր և վերամշակման միջոցներ պահանջվել:

Նախքան ԹԿ կառավարման կայանների մաքրման մեթոդների և տեղակայման վերաբերյալ որոշում կայացնելը, թափոնների հոսքերի և աղբյուրների սցենարների մեկ կամ մի քանի ծախս-օգուտ վերլուծություններ կատարելը կարող է օգտակար լինել: Ծախս-օգուտ վերլուծությունը գործիք է տարբեր տարբերակների հետևանքների/ազդեցությունների ակնարկ ստեղծելու և որոշում կայացնողներին օգնելու համար: Ծախս-օգուտ վերլուծությունը կարող է նաև միջոց լինել թափոնների կառավարման համակարգի ազդեցությունը այլ ծրագիրների վրա ուսումնասիրելու համար, ինչպիսիք են՝ առողջապահական ծրագիրավորումը, տարածքային ծրագիրավորումը և այլն:

Բացի այդ, հանրության մասնակցության և կրթության ներմուծումը շատ կարևոր է երկարաժամկետ ներդրումների, ինչպես նաև կարճաժամկետ և միջնաժամկետ ներդրումների համար:

Աղյուսակ 12.1 Երկարաժամկետ (3 տարուց ավելի) միջոցառումներ, 2025-2044 թթ.

N o	Ոլորտ/խնդիր	Նպատակ	Միջոցառումներ և գործողություններ	Վերջնաժամկետ և պատասխանատու հաստատություն	Ֆինանսավորման աղբյուր
1.	Թափոնների հատուկ հոսքերի առանձին հավաքման և կառավարման ոչ բավարար զարգացած համակարգ:	ԿԹ առաջնային տարանջատման համակարգը քաղաքապետարանում մշակվել և ընդլայնվել է, որպեսզի ծածկի բնակչության մինչև 100%-ը, իսկ հատուկ թափոնների հոսքերը՝ Նախատեսվում է կառավարել մինչև 2027 թվականի վերջ:	Վերամշակելի թափոնների հավաքման համակարգի բարելավում և ընդլայնում համայնքի ամբողջ տարածքում, որը ներառում է 2019 թվականին մատակարարված վերամշակելի/փաթեթավորված թափոնների հավաքման տարաների (135*3) փոխարինում:	2029-2030թթ. Երևանի քաղաքապետարան, Կանաչապատմա Ն ՅՈՒԿ, Նախարարություն	Երևանի քաղաքապետարան, Դրամաշնորհներ
			2023թ. մատակարարված տարաների փոխարինում (200*3 գումարած 330 միավոր):	2033 – 2034թթ. Երևանի քաղաքապետարան, Կանաչապատմա Ն ՅՈՒԿ, Նախարարություն	Երևանի քաղաքապետարան, Դրամաշնորհներ
			2029թ. մատակարարվելիք տարաների փոխարինում (335*4):	2038 – 2039թթ. Երևանի քաղաքապետարան, Կանաչապատմա Ն ՅՈՒԿ, Նախարարություն	Երևանի քաղաքապետարան, Դրամաշնորհներ
			2023թ. մատակարարված տարաների փոխարինում (135*3):	2039 – 2040թթ. Երևանի քաղաքապետարան, Կանաչապատմա Ն ՅՈՒԿ, Նախարարություն	Երևանի քաղաքապետարան, Դրամաշնորհներ
			2019 թ. մատակարարված վերամշակելի/փաթեթավորված թափոնների հավաքման համար տրանսպորտային	2025 – 2027թթ. Երևանի քաղաքապետարան, Կանաչապատմա Ն ՅՈՒԿ,	Երևանի քաղաքապետարան, Դրամաշնորհներ

N o	Ոլորտ/խնդիր	Նպատակ	Միջոցառումներ և գործողություններ	Վերջնաժամկետ և պատասխանատու հաստատություն	Ֆինանսավորման աղբյուր
			միջոցների փոխարինում, 5 միավոր 8մ³, 4 միավոր 15մ³	Նախարարություն	
			3 ստանդարտ տարանջատ հավաքման կետի կառուցում: 3 շարժական տարանջատ հավաքման կետի ձեռքբերում:	2031 -2033թթ. Երևանի քաղաքապետարան, Կանաչապատմա Ն ՅՈՒԿ, Նախարարություն Մասնավոր գործընկեր	Երևանի քաղաքապետարան, Մասնավոր գործընկեր, Դրամաշնորհներ
			2 ստանդարտ ՏԱՐԱՆՋԱՏ ՀԱՎԱՔՄԱՆ ԿԵՏ-ի կառուցում: 3 շարժական տարանջատ հավաքման կետերի ձեռքբերում:	2037 – 2039թթ. Երևանի քաղաքապետարան, Կանաչապատմա Ն ՅՈՒԿ, Նախարարություն Մասնավոր գործընկեր	Երևանի քաղաքապետարան, Մասնավոր գործընկեր, Նախարարություն Դրամաշնորհներ
			13000 միավոր 1100լ տարողությամբ տարաների գնում խոհանոցային կանաչ թափոնների հավաքման համար: 17000 միավոր 240 և տարողությամբ աղբամանների գնում խոհանոցային կանաչ թափոնների հավաքման համար: խոհանոցային կանաչ թափոնների հավաքման համար 3 բեռնատարի գնում:	2032 – 2033թթ. Երևանի քաղաքապետարան, Կանաչապատմա Ն ՅՈՒԿ, Նախարարություն Մասնավոր գործընկեր	Երևանի քաղաքապետարան, Մասնավոր գործընկեր, Նախարարություն Դրամաշնորհներ
			խոհանոցային կանաչ թափոնների հավաքման համար 1 բեռնատարի գնում:	2038 – 2039թթ. Երևանի քաղաքապետարան,	Երևանի քաղաքապետարան, Մասնավոր գործընկեր,

N o	Ոլորտ/խնդիր	Նպատակ	Միջոցառումներ և գործողություններ	Վերջնաժամկետ և պատասխանատ ու հաստատություն	Ֆինանսավորման աղբյուր
				Կանաչապատմա ն ՀՈԱԿ, Նախարարություն և Մասնավոր գործընկեր	Նախարարություն և Դրամաշնորհներ
2.	Անբավարար ԿԹԿ (սանիտարակ ան աղբավայրի և աղբավայրերի սակավ քանակություն)	ԿԹԿ ոլորտում կարողությունների ընդլայնում և ամրապնդում «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» հիմնարկ- ում:	2019 թ. մատակարարված 11000 միավոր 1100 լ տարողությամբ խառը տիպի ԿԹ հավաքման համար նախատեսված տարաների փոխարինում:	2029 – 2030թթ. Երևանի քաղաքապետար ան «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» հիմնարկ	Երևանի քաղաքապետար ան, Դրամաշնորհներ
			2029 թ. մատակարարվելիք 11000 միավոր 1100 լ տարողությամբ խառը տիպի ԿԹ հավաքման համար նախատեսված տարաների փոխարինում: 2019 թ. մատակարարված խառը տիպի ԶԹ հավաքման համար նախատեսված 53 տրանսպորտային միջոցի փոխարինում: 2019 թ. մատակարարված 12 փողոցների մաքրման մեքենաների փոխարինում:	2039 – 2040թթ. Երևանի քաղաքապետար ան «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» հիմնարկ	Երևանի քաղաքապետար ան, Դրամաշնորհներ
3.	Անբավարար ԿԹԿ (սանիտարակ ան աղբավայրի և աղբավայրերի սակավ քանակություն)	Քաղաքային թափոնների կառավարման համակարգի բարելավում:	Նոր սանիտարական աղբավայրի կառուցում աղբավայրի գազից ջերմության և Էլեկտրաէներգիայի արտադրման կայանով՝ ԵՄ աղբավայրերի 99/31/EC փոփոխված դիրեկտիվի տեխնիկական և գործառնական պահանջների և ազգային ու եվրոպական բնապահպանական կանոնակարգերի համաձայն:	2029 – 2033թթ. Երևանի քաղաքապետար ան Նախարարություն և Մասնավոր գործընկեր	ՄՖՀ-ներ Մասնավոր գործընկեր Դրամաշնորհներ

N o	Ոլորտ/խնդիր	Նպատակ	Միջոցառումներ և գործողություններ	Վերջնաժամկետ և պատասխանատու հաստատություն	Ֆինանսավորման աղբյուր
			Ավտոմատ տեսակավորման գծի, մեկ սրահում 2 ՆՕՕ կառուցում սանիտարական աղբավայրի վայրում: Անաէրոբ մարսողության կայանի կառուցում՝ կենսազագից ջերմության և էլեկտրաէներգիայի արտադրության կայանով: Իներտ աղբավայրի կառուցում՝ շինարարական և քանդման թափոնների ջարդման կայանի հետ միասին:		
			Ընդլայնված հզորությամբ այգեգործական թափոնների կոմպոստացման կայանի կառուցում:	2031 – 2033թթ. Երևանի քաղաքապետար ան Կանաչապատմա ն ՀՈԱԿ Նախարարությու ն	Երևանի քաղաքապետար ան, Նախարարությու ն Դրամաշնորհներ
			Ընդլայնված հզորությամբ այգեգործական թափոնների կոմպոստացման կայանի կառուցում:	2037 – 2039թթ. Երևանի քաղաքապետար ան Կանաչապատմա ն ՀՈԱԿ Նախարարությու ն	Երևանի քաղաքապետար ան, Նախարարությու ն Դրամաշնորհներ
			Անաէրոբ մարսողության կայանի ընդլայնված հզորության կառուցում կենսազագից ջերմության և էլեկտրաէներգիայի արտադրության կայանի հետ միասին:	2037 – 2039թթ. Երևանի քաղաքապետար ան Նախարարությու ն Մասնավոր գործընկեր	ՄՖՀ-ներ Մասնավոր գործընկեր Դրամաշնորհներ
			Անաէրոբ մարսողության կայանի ընդլայնված հզորության կառուցում կենսազագից ջերմության և էլեկտրաէներգիայի	2038 – 2040թթ. Երևանի քաղաքապետար ան Նախարարությու ն	ՄՖՀ-ներ Մասնավոր գործընկեր Դրամաշնորհներ

N o	Ոլորտ/խնդիր	Նպատակ	Միջոցառումներ և գործողություններ	Վերջնաժամկետ և պատասխանատու հաստատություն	Ֆինանսավորման աղբյուր
			արտադրության կայանի հետ միասին:	Մասնավոր գործընկեր	
			Սանիտարական աղբավայրում նոր բջջի կառուցում:	2038 – 2040թթ. Երևանի քաղաքապետարան Նախարարություն և Մասնավոր գործընկեր	ՄՖՀ-ներ Մասնավոր գործընկեր Դրամաշնորհներ

14. ԲԹԿ ծրագրի իրականացման հնարավոր միջոցառումներ

Միջոցառումներ

ԿԹԿ ծրագրի իրականացման համար անհրաժեշտ են մի շարք միջոցառումներ: Սովորաբար ծրագրի յուրաքանչյուր նպատակ պետք է ապահովվի մեկ կամ մի քանի նպատակային միջոցառումներով:

Կարգավորիչ գործիքներ

Սրանք քաղաքականության գործիքներ են, որտեղ օրենսդրությունը հստակ պարտավորություններ է սահմանում այն մասին, թե ինչ պետք է արվի և ինչն է արգելվում: Այս գործիքների և պահանջվող փոփոխությունների մասին տեղեկատվությունը ներկայացված է Գլուխ 9.5-ում:

Նախատեսվող կարգավորիչ միջոցառումների նախապատրաստումը նույնպես ծախսեր է ենթադրում: Ազգային մակարդակի հաստատությունների համար, ինչպիսիք են ՏԿԵՆ-ը և ԷՆ-ն, հիմնական աղբյուրը ազգային բյուջեն է հանդիսանում, իսկ Երևանի քաղաքապետարանի համար՝ տեղական բյուջեն: Բյուջետային ռեսուրսները կարող են համալրվել կառուցվածքային ֆոնդերով՝ կոնկրետ գործողությունների ֆինանսավորման համար, ինչպիսիք են՝ օրենսդրական, ծրագիրավորման փաստաթղթերի, ազգային և համայնքային մակարդակով իրագործելիության ուսումնասիրությունների վերաբերյալ առաջարկությունները և ռեկոմենդացիաները:

Ի լրումն, Հատուկ թափոնների՝ ինչպիսիք են փաթեթավորման թափոնները (փաթեթավորման թղթի և ստվարաթղթի թափոնները) հոսքերի վերաբերյալ օրենսդրությունը կարևոր է սահմանված միջոցառումների իրականացումն ապահովող նոր պարտավորությունների ներդրման տեսանկյունից:

Կենսաբայթայվող թափոնների ռազմավարության իրականացումն ապահովելու համար անհրաժեշտ է ճանապարհային քարտեզ կամ իրագործելիության ուսումնասիրություն մշակել.

- վարչական մակարդակի և հիմնական շահագրգիռ կողմերի մասնակցությունն ապահովելու, և
- տեխնիկական, վարչական և օրենսդրական առումներով բոլոր անհրաժեշտ քայլերը հատուկ ծրագիրավորելու և հեշտացնելու համար:

Սահմանված նպատակների իրականացման և իրագործման հաջողությունը մեծապես կախված է համայնքային, ինչպես նաև քաղաքապետարանի մակարդակով ենթակառուցվածքային, վարչական և տեխնիկական ենթակառուցվածքների ապահովումից:

Շուկայի վրա հիմնված գործիքներ

Շուկայի վրա հիմնված գործիքները փորձում են ազդեցություն ունենալ ֆինանսական ճնշումների միջոցով, ինչպիսիք են՝ հարկերը, վճարները, ապրանքների գանձումները, ավանդների վերադարձման սխեմաները և սուբսիդիաները: Քանի որ ԹԾԴ-ն պահանջում է, որ տնտեսական գործիքների մասին տեղեկատվությունը տրամադրվի կամընտիր բովանդակությամբ, այս գործիքների վերաբերյալ լրացուցիչ տեղեկությունները տրված են ստորև՝ 15-րդ գլխում:

Նախատեսվում է ԿԹԿ ինտեգրացված համակարգ ստեղծել. կոշտ կենցաղային թափոնները պետք է առանձնացվեն սկզբնաղբյուրում և հավաքվեն առանձին և/կամ հետագա մշակումից առաջ

բաժանվեն վերամշակման ենթակա բաժինների: Բացի այդ, կենցաղային վտանգավոր և կենսաբանական թափոնները միշտ պետք է տարանջատվեն սկզբնաղբյուրում: Սա անհրաժեշտ է քաղաքային թափոնների վերամշակման (եվրոպական) թիրախներին հասնելու, աղբավայր ուղարկվող կենսաթափվող թափոնների քանակի կրճատման և չօգտահանվող թափոնների մասերից հնարավորինս շատ էներգիա ստանալու համար:

Կոշտ կենցաղային թափոնների կառավարման ինտեգրացված համակարգի ներդրումը ենթադրում է լոգիստիկայի սկզբնաղբյուրում և հավաքման համապատասխան համակարգերում ներառյալ առաքման և հավաքման համակարգերում պատշաճ տարանջատում:

Մնացած խառը տիպի կոշտ կենցաղային թափոնները կտեղափոխվեն օգտահանման մասնաբաժիններով (ՆՕՕ) երկու տարանջատման գիծ ունեցող տեսակավորման հաստատություն, որը նույնպես պետք է կառուցվի: Տնային տնտեսություններից վտանգավոր թափոնները կհավաքվեն առանձին՝ ստացիոնար և շարժական քաղաքային օբյեկտներում անվճար հավաքման համակարգեր ստեղծելու միջոցով:

Որոշվել է, որ առանցքային լուծում է հանդիսանում **կենսաթափվող թափոնների աղբավայրերում հեռացման կրճատումը**, մասնավորապես՝ անհրաժեշտ է սկզբնաղբյուրում տարանջատում և կենսաթափվող մասնաբաժնի բարձրորակ վերամշակում իրականացնել, օր.՝ այգեգործական/կանաչ թափոններից բարձրորակ կոմպոստի արտադրություն՝ որպես պարարտանյութ օգտագործելու նպատակով, բարձրորակ փայտի թափոնների օգտագործում՝ փայտային հիմքով պանելների արտադրության համար, ինչպես նաև՝ թղթի թափոնների օգտագործում՝ թղթի և ստվարաթղթի արտադրության մեջ: Առանձին հավաքված խոհանոցային թափոնների համար նախատեսվում է ԱՄ՝ կոմպոստացման կայանով և արտադրված կենսազազից էլեկտրական և ջերմային էներգիա արտադրելու կայանով, ինչի արդյունքում ստացված կոմպոստը պետք է օգտագործվի որպես պարարտանյութ:

Շինարարական և քանդման թափոնները պետք է հավաքվեն առանձին, մշակվեն շինարարական և քանդման թափոնների օգտահանման կայանում: Մնացած շինարարական և քանդման թափոնները կհեռացվեն նոր կառուցված Իներտ աղբավայրում:

Մնացած կենցաղային թափոնները կհեռացվեն նորակառույց սանիտարական աղբավայրում, որը կահավորված է աղբավայրի գազից էլեկտրական և ջերմային էներգիայի արտադրության կայանով:

Աղյուսակ 14.1. Ընդհանուր միջոցառումներ ծրագիրային տեխնոլոգիաների և ԹԿ մեթոդների համար

Հատուկ թափոնների հոսք	Կառավարման և ծրագիրավորված տեխնոլոգիաների ուղեցույցներ
Փաթեթավորված թափոններ	Ներդնել ԱԸՊ սխեմաներ
Օգտագործված մարտկոցներ և կուտակիչներ	- Դյուրակիր մարտկոցների սկզբնաղբյուրում տարանջատում - Վերջնական օգտագործողների համար անվճար հետվերադարձի հնարավորություններ - Խառը տիպի դյուրակիր մարտկոցների տարանջատման կայաններ - Տեսակավորված շարժական մարտկոցների, մեքենաների մարտկոցների և արդյունաբերական մարտկոցների մշակման հնարավորություններ (ներառյալ արտահանումը)

	• Մարտկոցների (հատկապես Li- մարտկոցների) ապահով պահպանման վերաբերյալ ուղեցույցներ:
Էլեկտրական և Էլեկտրոնային սարքերի թափոններ (ԷԷՍԹ)	• Տարբեր տեսակի ԷԷՍԹ առանձին հավաքում • Վերջնական օգտագործողների համար անվճար հետվերադարձի հնարավորություններ • Վերաօգտագործման նախապատրաստման վերաբերյալ ուղեցույց • Կենտրոնական ՏԱՐԱՆՁԱՏ ՀԱՎԱԶՄԱՆ ԿԵՏ-ում մաքրման, ապամոնտաժման և մանրացման համար համապատասխան հարմարություններ • Վտանգավոր բաղադրիչների պատշաճ մշակման/հեռացման հնարավորություններ
Ծարժիչային յուղերի և սննդային յուղերի թափոններ	• Վերջնական օգտագործողների համար անվճար հետվերադարձի հնարավորություններ • Զ/Ֆ մշակման կայաններ յուղային թափոնների և յուղային թափոն պարունակող թափոնների համար • Հանքային յուղերի թափոնների վերամշակման կայաններ և կենցաղային վերամշակման կայանի համար յուղային թափոնների բավարար քանակության ապահովում (ենթակա է սահմանման) • Վերամշակման համար ոչ պիտանի յուղային թափոնների ջերմային մշակման կայաններ
Դեղագործական թափոններ	• Քաղաքացիների համար անվճար հետ վերադարձի հնարավորություններ • Վտանգավոր թափոնների այրման համար բավարար կարողություններ
ԿԿԹ	• Քաղաքացիների համար անվճար հետ վերադարձի հնարավորություններ • Վտանգավոր թափոնների այրման համար բավարար կարողություններ

Տեղեկատվության վրա հիմնված գործիքներ

Տեղեկատվությունը կարող է ուղղվել կա՛մ սպառողներին՝ նրանց սպառողական վարքագիծը փոխելու նպատակով (օրինակ՝ իրազեկման արշավներ կամ ապրանքների պիտակավորում), կա՛մ արտադրողներին՝ նրանց բնապահպանական կառավարմանն աջակցելու նպատակով (օրինակ՝ ձեռնարկությունների համար խորհրդատվական ծրագրեր): Լայն հանրությանը կամ սպառողների որոշակի խմբին ուղղված իրազեկման արշավների և տեղեկատվության տրամադրման օգտագործումը նույնպես ԹՇԴ-ի կամընտիր բովանդակության մաս է կազմում և, հետևաբար, ավելի մանրամասն բացատրված է ստորև՝ 16-րդ գլխում:

Անհրաժեշտ է առանձնահատուկ ուշադրություն դարձնել տեղեկատվական միջոցառումների նախապատրաստմանը և իրականացմանը: Յուրաքանչյուր ենթակառուցվածքի ներդրման համար ծրագրի բյուջեում պետք է ներառվեն գովազդային միջոցառումներ: Ըստ այդմ, կախված նրանից, թե ով է պատասխանատու տվյալ ոլորտում նախաձեռնությունների իրականացման համար, պետք է համապատասխան ռեսուրսներ հատկացվեն տեղեկատվական արշավների համար: Իրականացվող տեղեկատվական միջոցառումների աղբյուրները պետք է լինեն նույնը, ինչ համապատասխան ենթակառուցվածքի աղբյուրները: Լրացուցիչ ուշադրություն պետք է դարձվի և, հետևաբար, ֆինանսավորման արտաքին աղբյուրները պետք է ուղղվեն քաղաքային թափոնների առանձին հավաքմանը և մասնավոր տնային տնտեսություններում կենսաթափալվող թափոնների առանձին հավաքման և կոմպոստացման համակարգի ներդրմանը և զարգացմանը:

Կամավոր պայմանագրեր

Այս բաժինը ներկայացնում է գործիքներ, որոնց մասնակցությունը կամավոր է (ԷԿԱՍ, Էկոպիտակներ): Սա ներառում է նաև բիզնեսի և պետության միջև համաձայնագրերը (բիզնեսի նախաձեռնողականություն):

Համապատասխան մարմինն հասանելի միջոցառումների շարքում առանցքային հարցն այն է, թե որ միջոցն է առավել արդյունավետ կերպով փոխելու մարդկանց վարքագիծը: Յուրաքանչյուր նպատակի համար մարմինը պետք է գնահատի ո՛չ միայն այն, թե որ միջոցառումը կարող է լավագույնս նվազեցնել շրջակա միջավայրի վրա ճնշումը, այլև միջոցառման տնտեսական հետևանքները և դրա բաղաբաղան իրագործելիությունը:

Որոշ նպատակների համար իրավական կարգավորումը կլինի լավագույն տարբերակը, հատկապես, եթե նպատակը կոնկրետ վտանգավոր նյութերի տարածումից խուսափելն է: Տնտեսական խթանները կարող են ավելի արդյունավետ լինել այնպիսի նպատակներին հասնելու համար, ինչպիսիք են թափոնների առաջացման կրճատումը կամ օգտահանման մակարդակի բարձրացումը: Այնուամենայնիվ, կարող են լինել այլ հարմար միջոցներ:

Աղբավայրում հեռացվող կենսաբաթայվող թափոնների քանակների կրճատման ուղղությամբ ձեռնարկված միջոցառումների հաջողության մշտադիտարկում

Կենսաբաթայվող թափոնները ներառում են կենսաբանական թափոններ, ինչպես նաև այլ կենսաբաթայվող թափոններ, ինչպիսիք են թղթի և ստվարաթղթի թափոնները, տեքստիլի և փայտի թափոնները: Ըստ ԵՄ ԹՇԴ-ի, այն ներառում է ցանկացած թափոն, որը կարող է ենթարկվել անաէրոբ կամ աէրոբ տարրալուծման: Կենսաբանական թափոնները ներառում են այգեգործական և զբոսայգիների օրգանական թափոնները, տնային տնտեսությունների, ռեստորանների, սննդի և մանրածախ ձեռնարկությունների սննդի և խոհանոցային թափոնները և սննդամթերքի արտադրության նմանատիպ թափոնները: Սա չի ներառում ԹՇԴ-ի մեջ չներառված նյութերը, ինչպիսիք են անտառային կամ գյուղատնտեսական թափոնները, գոմաղբը և այլն:

Կենսաբաթայվող թափոնների հեռացումը աղբավայրերում, նույնիսկ երբ իրականացվում է վերահսկվող պայմաններում, հանգեցնում է օդի և ջրի զգալի արտանետումների՝ հիմնականում անաէրոբ քայքայման գործընթացների պատճառով: Այդպես, սկզբնաղբյուրում տարանջատումը և օգտահանումը մի կողմից և մնացորդային խառը թափոններում մնացած կենսաբաթայվող մասնաբաժնի համապատասխան նախնական մշակումն անհրաժեշտ են աղբավայրերից արտանետումները նվազեցնելու և շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցությունները կանխելու համար: Ավելին, այն հնարավորություն է տալիս վերականգնել նյութական ռեսուրսները (ներառյալ սննդանյութերը, օրգանական նյութերը հողի բարելավման և տորֆի փոխարինման համար, ինչպես նաև թղթի արտադրության համար վերամշակելի հումքը) կամ այս տիպի թափոնների էներգետիկ ներուժը կենսագազի կայաններում անաէրոբ մարսողության գործընթացների կիրառման կամ ծառերի հատումներից փայտի կտորների կենսազանգվածի այրման միջոցով:

Թեև թղթի և ստվարաթղթի փաթեթավորմամբ թափոնները հավաքվում են առանձին, հատկապես կենսաթափոնները սկզբնաղբյուրում չեն տարանջատվում՝ ո՛չ տնային տնտեսություններից, ոչ ռեստորաններից, ոչ՝ հասարակական սննդի հաստատություններից կամ

սննդի արտադրությունից: Բացի այդ, համայնքում չի կիրառվում տեքստիլի և փայտի թափոնների սկզբնաղբյուրում տարանջատումը:

Աղբավայրերում կենսաթափալվող թափոնների կրճատման ռազմավարության իրականացման միջոցառումները կենտրոնացած են թափոնների հետևյալ հիմնական հոսքերի վրա.

- թղթի և ստվարաթղթի թափոններ,
- կենցաղային կենսաբանական թափոններ, և
- համապատասխանաբար մնացորդային խառը տիպի քաղաքային թափոնների օրգանական մասնաբաժինը:

Կենսաթափալվող թափոնների առանձնացումը սկզբնաղբյուրում բաժանման միջոցով կմեծացնի օգտահանման ծավալը՝ հաշվի առնելով Հայաստանի ազգային քաղաքականության և ԵՄ ԹՇԴ պահանջները: Սահմանված նպատակներին հասնելու համար պետք է ներդրվեն սկզբնաղբյուրում տարանջատման և հավաքման համապատասխան համակարգեր (ներառյալ դռնից դուռ, ինչպես նաև առաքման համակարգեր): Բացի այդ, այս միջոցառումները նպաստում են՝

- աղբավայրերում ջերմոցային գազերի արտադրության կրճատմանը,
- աղբավայրի դատարկ տարածքի օգտագործման կրճատմանը,
- Նյութերի վերամշակման ժամանակ տեսակավորված թղթի և ստվարաթղթի որակի բարելավմանը,
- կենսաբանական թափոնների օգտահանման ավելացմանը՝ կոմպոստի արտադրության կամ էներգետիկ պոտենցիալի օգտագործման նպատակով:

Ձեռնարկված միջոցառումների հաջողության մշտադիտարկումը պետք է հնարավորինս հիմնվի տարբեր ազգային և միջազգային հաշվետվությունների պարտավորությունների վրա: Այնուամենայնիվ, ինչ վերաբերում է Երևանի քաղաքապետարանի առջև ծառացած մարտահրավերներին (առանձին հավաքման համակարգերի տեղակայում, տնային կոմպոստացման ավելացված ծավալով ներդրում և այլն), և համեմատաբար կարճ ժամանակահատվածում Աղբավայրերի դիրեկտիվի, ԹՇԴ-ի և Փաթեթավորման դիրեկտիվի ներքո սահմանված թիրախներին հասնելուն, լրացուցիչ գործողություններ/ուսումնասիրություններ կպահանջվեն թիրախներին հասնելը գնահատելու համար: Այս մշտադիտարկումը պետք է հնարավորինս շուտ սկսվի՝ ըստ անհրաժեշտության միջոցառումների համապատասխանեցման համար:

Միջոցառումների հաջող իրականացումը գնահատելու համար կարող են իրականացվել հետևյալ մշտադիտարկման և փաստաթղթավորման աշխատանքները.

- Թափոնների հոսքերի քանակների մշտադիտարկում, համապատասխան կենսաթափալվող մասնաբաժին ունեցող թափոնների համար (գեներացվում են են տնային տնտեսությունների և առևտրային կազմակերպությունների կողմից, ինչպիսիք են՝ ռեստորանները, մանրածախ առևտրի կետերը, շուկաները): Հետևյալ թափոնների հոսքերի վերաբերյալ (ըստ տեսակի և քանակի) տեղեկատվությունը պետք է հավաքվի և վերահսկվի. մասամբ, թափոնների հոսքերը պարզապես կարելի է հաշվարկել՝ հատուկ թափոնների հոսքերն ամփոփելով.
 - գոյացման և սկզբնաղբյուրում տարանջատման վերաբերյալ տեղեկատվություն.
 - ընդհանուր գոյացած քաղաքային թափոններ,
 - առաջացած մնացորդային խառը քաղաքային կոշտ թափոններ

- առանձին հավաքված փաթեթավորման և չփաթեթավորված ստվարաթղթի և թղթի թափոններ (սխեմաներում նախատեսված, եթե կիրառելի է),
- այգիներից և զբոսայգիներից առանձին հավաքման համակարգի միջոցով առանձին հավաքված այգեգործական թափոններ,
- խոհանոցային թափոնների առանձին հավաքում առանձին հավաքման համակարգի միջոցով,
- առանձին հավաքված տեքստիլ՝ առանձին հավաքման համակարգի միջոցով:
- վերամշակման վերաբերյալ տվյալներ.
 - այգեգործական թափոններ, որոնք ուղարկվում են տնային կոմպոստացման,
 - այգեգործական թափոններ, որոնք ուղարկվում են առաջադեմ լայնածավալ կոմպոստացման հաստատություն,
 - խոհանոցային կանաչ թափոններ, որ ուղարկվում են ԱՄ կայան,
 - մնացորդային խառը տիպի քաղաքային կոշտ թափոններ, որոնք ուղղվում են ՆՕՕ,
 - մնացորդային խառը տիպի քաղաքային կոշտ թափոններ, որոնք ուղարկվում են աղբավայր:
 - ՇՔԹ, որոնք ուղարկվում են մշակման կայան:
- Թափոնների ներկայացուցչական մորֆոլոգիական վերլուծություն մնացորդային խառը տիպի քաղաքային կոշտ թափոնների համար կարող է իրականացվել կանոնավոր ընդմիջումներով, որպեսզի հնարավոր լինի գնահատել հիմնական միջոցառումները, ինչպիսիք են՝ տնային կոմպոստացման ներդրումը և կենսաքայքայվող թափոնների մասնաբաժինների առանձին հավաքումը: Ստացված տվյալների համադրելիությունն ապահովելու համար պետք է կիրառվեն թափոնների մորֆոլոգիական բաղադրության վերլուծության ազգային/միջազգային ստանդարտները:
- Կենսաքայքայվող թափոնների մասնաբաժնի հաշվարկներ/գնահատումներ այն կենսաքայքայվող թափոնների համար, որոնք հեռացվել են աղբավայրերում, վերականգնվել տնային կոմպոստացման, խոշորամասշտաբ կոմպոստացման և անաէրոբ մարսման արդյունքում, պետք է իրականացվի տարեկան կտրվածքով՝ թափոնների քանակի վերաբերյալ հավաքագրված տեղեկատվության հիման վրա
- Փաստաթղթեր պետք է կազմվեն բոլոր տեղեկատվական և կրթական միջոցառումների վերաբերյալ՝ ներառյալ տնային կոմպոստացման և կենսաթափոնների կառավարման վերաբերյալ դասախոսություններ, սեմինարներ, ինչպիսիք են՝ թղթային և էլեկտրոնային լրատվամիջոցներում տրամադրվող տեղեկատվությունը:

15. Տնտեսական գործիքներ և դրանց գնահատում

Երևանի քաղաքապետարանը չունի ԹԿ կառավարման մի շարք էական տնտեսական գործիքներ: ԹԿ կառավարման ոլորտում առկա իրավիճակը բարելավելու համար անհրաժեշտ է վերակազմավորել գոյություն ունեցող համակարգը և տնտեսական նոր գործիքներ ներդնել:

Ամենակարևոր նպատակը ԹԿ-ի ֆինանսապես կայուն կառավարումն է՝ հիմնված աղտոտողը վճարում է սկզբունքի վրա: Պետք է կիրառվի թափոնների հավաքման և հեռացման ծառայությունների ծախսերի ամբողջական փոխհատուցման սկզբունքը, ինչպես նաև թափոնների վերաօգտագործման և վերամշակման խթանման գործիքների ներդրումը: Գանձման համակարգը պետք է կապված լինի (ուղղակի կամ անուղղակի) առաջացած թափոնների քանակի և տեսակի հետ՝ քաղաքացիներին խրախուսելու նվազեցնել թափոնների ծավալը և հեշտացնել վերամշակումը:

Քաղաքային թափոնների հավաքման և հեռացման ծառայությունների արժեքը պետք է հիմնված լինի ամբողջական ծախսերի վրա, ինչը նշանակում է, որ անհրաժեշտ է հաշվի առնել ինչպես փոփոխական, այնպես էլ հաստատուն ծախսերը: Այս արժեքները պետք է ենթարկվեն տնտեսական կարգավորման, քանի որ քաղաքային ծառայությունները բնական մենաշնորհի առանձնահատկություններ են դրսևորում: Մյուս կողմից, հաշվի առնելով գների երկարատև անկումը, ցածր մեկնարկային հիմքը, կարիքների էքզիստենցիալ բնույթը և օգտագործողների իրական տնտեսական հզորությունը, անցումը թափոնների կառավարման ծախսերն ամբողջությամբ ծածկող սակագներին չի կարող մեկանգամյա գործընթաց լինել, այլ պահանջում է աստիճանական աճի անցումային շրջան:

Հաշվի առնելով տնտեսական ոլորտը (ՓՄՁ-ներ, առևտրային թափոններ), հաշվարկը պետք է հիմնված լինի նաև թափոնների տեսակի և քանակի (ծավալի) վրա: Թափոնների մեծ գեներատորների դեպքում կարող են կիրառվել վճարների հավաքագրման տարբեր տեսակներ՝ ծառայությունների մատուցման պահանջարկը բավարարելու և թափոնների նվազագույնի հասցնելը հետագայում խթանելու համար:

Ինչ վերաբերում է քաղաքային թափոնների կառավարման ծառայությունների օգտագործման վճարներին, ապա անհրաժեշտ է 2021-2023 թվականների Ազգային ԿԹԿ ռազմավարության (Հավելված 2, միջոցառում 1.1) պահանջներին համապատասխան հաշվապահական հաշվառման հստակ հիմք ստեղծել:

Անհրաժեշտ է կատարելագործել թափոնների կառավարման ծառայության ծախսերը հոգալու համար վճարների հավաքագրման մեխանիզմները: Նախքան «վճարի աղտոտելու համար» սխեմայի ցանկացած իրականացում, տեղական ինքնակառավարման մարմինները պետք է հավաքագրված վճարներից փոխհատուցեն ծախսերը՝ զուգակցված տեղական հարկերի հավաքագրման հետ և այդ եկամուտներին ավելացնեն կենտրոնական կառավարությունից ստացվող փոխանցումների ֆիքսված գումարը: Միայն հաջորդ փուլում, և այն բանից հետո, երբ կստեղծվեն բավարար որակի և հուսալի հիմքով կայուն ծախսերի փոխհատուցմամբ ծառայություններ, «վճարի աղտոտելու համար» համակարգերի ներդրումը պետք է դիտարկվի որպես մատուցվող ծառայությունների արդյունավետության բարելավման խթանման միջոց:

Արտադրողի պատասխանատվության իրականացումը պետք է ապահովի, որ արտադրողները ֆինանսավորեն այն ծառայությունները, որոնք տրամադրվում են քաղաքապետարանների կողմից և որոնք օգտագործվում են արտադրողի պարտավորությունների իրականացմանն աջակցելու համար:

Երևանի քաղաքապետարանում ԶԹ կառավարման համակարգի հետագա զարգացումը պահանջում է մասնավոր հատվածի առավել ակտիվ մասնակցություն: Միևնույն ժամանակ, կարևոր է, որ օգտագործվեն այնպիսի տարբերակներ, որոնք առավելագույնս կմոտիվացնեն մասնավոր հատվածին բարելավելու ծառայությունների որակը և համակարգի արդյունավետությունը: Ընդհանուր առմամբ, մասնավոր հատվածի մասնակցությունն ակնհայտորեն աճում է այնպիսի ոլորտներում, որոնք ավանդաբար վերահսկվել են պետական հատվածի կողմից: Մասնավոր հատվածի մասնակցությունը կարող է շատ նպատակներ բավարարել. ներդրումային կապիտալի ապահովում, սուբսիդավորման անհրաժեշտության նվազեցում, կառավարման արդյունավետության բարձրացում, տեղական հասարակական կազմակերպության տեխնիկական և կառավարման կարողությունների բարելավում և այլն: Գոյություն ունեն մասնավոր հատվածի մասնակցության և ընդհանուր դասակարգման բազմաթիվ ձևեր՝ սկսած ներդրումների, սեփականության և պատասխանատվության (ռիսկի) չափանիշներից:

- Առաջին խումբը ներառում է այն ձևերը, որոնցում մասնավոր հատվածի մասնակցությունն ամենացածրն է. պետական հատվածը մնում է ակտիվների սեփականատեր և կրում է ներդրումների հետ կապված պատասխանատվությունը, մինչդեռ ռիսկերը բաշխվում են որոշակի համամասնությամբ. մասնավոր հատվածը զբաղվում է կոնկրետ գործունեությամբ: Պայմանագրերը սովորաբար ներառում են ավելի կարճ ժամանակահատվածներ: Հանրային հատվածի շահագրգռվածությունը կայանում է որոշ տեխնիկական առաջադրանքների կատարման կամ համապատասխան գործողությունների իրականացման մրցակցության ներմուծման փորձառության ներառումը: Նման պայմանագրերի կարևոր տարրը առևտրային ռիսկը մասնավոր հատվածին փոխանցելու աստիճանն է, որպեսզի այն կարողանա բավականաչափ մոտիվացված լինել ծախսերի նվազեցման և ծառայությունների որակի բարելավման հարցում: Սա կարող է աշխատել նաև միջոցների շահագործման և պահպանման պայմանագրերի վարձակալությամբ և ընկերության ապագա դրամական հոսքերի նկատմամբ իրավունքներ ձեռք բերելով՝ միաժամանակ ստանձնելով բիզնես ռիսկի մեծ մասը: Սա հաճախ առաջին քայլն է դեպի մասնավոր կապիտալի լիարժեք ներգրավում գիջումների միջոցով:
- Երկրորդ խումբը, որը սովորաբար կոչվում է գիջումներ, բաղկացած է համագործակցության ձևերից, որտեղ շահագործման իրավունքը պայմանագրային հիմունքներով փոխանցվում է մասնավոր հատվածին, մինչդեռ գոյություն ունեցող ակտիվների նկատմամբ սեփականության իրավունքը պահպանվում է, ինչը նշանակում է, որ որոշակի ժամկետի ավարտից հետո, ինչն էլ սովորաբար երկար (20-30 տարի) ժամկետ է լինում, պայմանագրի գործողության ընթացքում մասնավոր հատվածի կողմից ֆինանսավորվող միջոցները փոխանցվում են: Տիպիկ պայմանավորվածության ձևը BOT-ն (կառուցել, շահագործել, փոխանցել) է, որը սովորաբար օգտագործվում է նոր նախագծերի համար, որոնք ներառում են կարողությունների զարգացումը (կառուցել), որոշակի ժամկետով շահագործումը (շահագործել) և այդ ժամանակահատվածից հետո

սեփականության իրավունքի փոխանցումը (փոխանցել) պետական հատվածին: Նման պայմանավորվածության առարկա կարող է լինել ՔԹ կառավարման կենտրոնը (ներառյալ սանիտարական աղբավայրը, ՆՕՕ-ն, ԱՄ կայանը Էլեկտրական և ջերմային Էներգիայի արտադրության կայանով)

- Երրորդ խումբը ներառում է սեփականաշնորհումը՝ լրիվ կամ մասնակի: Նման ծրագրերը կարող են ներառել մասնավոր հատվածի կողմից ընկերության կառավարումը, սակայն դրանք միշտ ենթադրում են պետական հատվածի կողմից սեփականության իրավունքից ամբողջական կամ մասնակի հրաժարում: Չիջման դեպքում պետական հատվածն ունի երկու հիմնական խնդիր՝ ապահովել իրեն պատկանող ակտիվների համարժեք օգտագործումը և կարգավորման միջոցով պաշտպանել սպառողներին հնարավոր մենաշնորհային գնագոյացումից կամ անորակ ծառայություններից: Սեփականաշնորհման դեպքում պետական հատվածն ունի միայն կարգավորում սահմանելու գործառույթներ:

Թափոնների վերաբերյալ ԵՄ օրենսդրության հետ համապատասխանությունը կպահանջի մեծ ներդրումներ և ամուր ֆինանսական հիմք այս ներդրումների և համապատասխան ՔԹ համակարգի շահագործման համար: Աղտոտողը վճարում է սկզբունքի համաձայն, ֆինանսավորման հիմնական աղբյուրը օգտագործողներից ստացված վճարներն են, որոնք առաջին հերթին կավելանան ֆինանսական պահանջարկի աճի հաշվին, իսկ երկրորդ հերթին՝ կներկայացվեն փուլ առ փուլ՝ հանրային ընդունելության և մատչելիության վրա չափից ավելի շատ ճնշում չգործադրելու համար:

Քաղաքապետարանի վերահսկողությամբ ներքո կարող է ստեղծվել Շրջակա միջավայրի պահպանության հիմնադրամ (Կանաչ հիմնադրամ)՝ որպես առանձին շահույթ չհետապնդող կազմակերպություն:

- ԿԹԿ-ի համար որոշակի նոր տեխնոլոգիաների և փորձնական ենթակառուցվածքային նախագծերի համաֆինանսավորման համար,
- պատմականորեն աղտոտված վայրերի վերականգնման (համա)ֆինանսավորման, և
- պատմականորեն վտանգավոր թափոնների պաշարների հեռացման/մաքման նպատակով (համա)ֆինանսավորման համար:

Այս Կանաչ Ֆոնդը պետք է համարել նոր. այն պետական գործունեության միջոցով ՔԹ կառավարման գործունեության ընդհանուր ֆինանսավորման գործիք չէ, այլ միայն Քաղաքային իշխանության կողմից հանրային հետաքրքրություն ներկայացնող ներդրումների լրացուցիչ ֆինանսավորման աղբյուր, որտեղ մասնավոր ֆինանսավորումը հիմնավորված և ողջամիտ չէ:

Ի լրումն (սահմանափակ) «շուկա արտահանված ապրանքների վճարների», Շրջակա միջավայրի պահպանության հիմնադրամի եկամուտը կարելի է ապահովել «շրջակա միջավայրի օգտագործման համար վճարի» (օր.՝ արտանետումներ), կամ «թափոնների հեռացման վճարների» (օրինակ՝ աղբավայրի հարկ) ներմուծման, կամ ընդհանուր բյուջեից հատկացում կատարելու միջոցով: Բնապահպանական օրենսդրության խախտման համար վճարները և տուգանքները նույնպես պետք է վճարվեն Կանաչ հիմնադրամին: Կանաչ հիմնադրամի սուբսիդավորում պահանջող ընկերությունների վարչական բեռը պետք է կրճատվի:

Չարգացած երկրներում հայտնի է իրենց արտադրանքի համար երկարատև պատասխանատվության արտադրողների գործիքը: Դրա Էությունը կայանում է նրանում, որ արտադրողները պարտավոր են ո՛չ միայն վերահսկել համապատասխան արտադրանքը դրա

օգտագործման ընթացքում, քանի դեռ այն գտնվում է սպառողի մոտ, այլևս սպառողից ընդունել ապրանքը ծառայության ժամկետի ավարտից հետո և այն ուղարկել վերամշակման: Այս գործիքի մի տարբերակում հավաքագրվում են միայն օգտագործված ապրանքները, իսկ մյուս տարբերակը սպառողին որոշակի փոխհատուցում վճարելու հնարավորություն է տալիս: Այս տարբերակը հաճախ զուգորդվում է նոր ապրանքի համար զեղչ տալու պրակտիկայի հետ՝ պայմանով, որ հին, օգտագործված ապրանքը հանձնվի: Նոր իրավական դաշտը ճանաչում է այս գործիքը: Հիմնադրամին վճար վճարելու պարտավորություն է սահմանվել կոնկրետ ապրանքներ արտադրողների և ներմուծողների համար, այնպիսի ապրանքների, որոնք օգտագործումից հետո վեր են ածվում հատուկ թափոնների հոսքերի: Այս վճարը պետք է օգտագործվի նման ապրանքների մշակման համար, երբ դրանք թափոնների են վերածվում: Նման ապրանքների հավաքումն ու մշակումը կիրականացվի ՔԹ կառավարման համար թույլատրված անձանց կողմից, և ովքեր իրենց ծառայությունների դիմաց կվարձատրվեն Հիմնադրամի կողմից:

Արտադրողի ընդլայնված պատասխանատվության գործիքը պետք է իր ամբողջ ներուժով կիրառվի: Բոլոր ՔԹ-ների հոսքերի համար պետք է ներդրվեն կոլեկտիվ սխեմաներ, որոնց համար առկա են համապատասխան ԵՄ պահանջներ (ԷԵՍԹ, մարտկոցներ, փաթեթավորում և փաթեթավորման թափոններ): Իրավական դաշտը պետք է հստակ սահմանի արտադրողների և այլ շահագրգիռ կողմերի (կոլեկտիվ սխեմաներ, քաղաքապետարան, Կանաչապատման ՀՈԱԿ, «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» հիմնարկ և այլն) պարտականությունները: Պետք է հավաքման, օգտահանման և վերամշակման նպատակներին հասնելու մեխանիզմ (անհատական կամ կոլեկտիվ սխեմաներ) սահմանվի, ներառյալ մշտադիտարկման գործընթաց: Հարկադիր կատարման համար պետք է ստեղծվեն համապատասխան վարչական կարողություններ:

Անուղղակի հետևանքն այն է, որ այդ թափոնների հոսքերի համար ԵՄ-ում գործող վճարների համակարգը (այսպես կոչված, թափոնների հատուկ հոսքերը) պետք է հարմարեցվի (կամ ավելի լավ է փոխարինվի ԱԸՊ-ով)՝ կոլեկտիվ սխեմաներով ընդգրկված ապրանքների համար կրկնակի գանձումներից խուսափելու համար:

Անհրաժեշտ է ձեռնարկել անհրաժեշտ քայլեր՝ կոլեկտիվ սխեմաների միջև մրցակցություն ապահովելու և այդ սխեմաների բարձր արդյունավետությունն ու ԷՖԵկտիվությունը ապահովելու համար: Պետք է ստեղծվի իրավական դաշտ, որը հնարավորություն կտա իրավասու մարմինն թույլտվություններ տրամադրել «նոր» կոլեկտիվ սխեմաների համար: Թույլտվությունը պետք է պարունակի շահագործման նվազագույն պահանջներ (օրինակ՝ ինքնակառավարման ծախսերի վերին սահմաններ, հավաքագրման, վերամշակման հետ կապված թիրախներ, օգտահանման տոկոսադրույքներ՝ կապված պայմանագրերի քանակության հետ): Օրենսդրական դաշտը պետք է նաև ապահովի, որ կոլեկտիվ սխեմաները կատարեն իրենց պարտականությունները շուկայական մասնաբաժնի համաձայն, և որ համայնքի տարածքն ապահովվի նրանց ծառայություններով:

Վերափոխման գործընթացի համար Էական նշանակություն ունի մրցակցության ներդրումը, որտեղ դա հնարավոր է: Ոլորտն արդյունավետ դարձնելու համար կարևոր է արտոնագիր ստանալու գործընթացում մրցակցության ներմուծումը և կոնցեսիոնների վարքագծի մշտական վերահսկողությունը: Շուկաներ նվաճելու պայքարում մրցակցությունը արդար և թափանցիկ է բոլոր շահագրգիռ կողմերի համար: Թափոնների կառավարման և վերամշակման համար կարող են օգտակար լինել տարբեր մեխանիզմներ (օրինակ՝ նախագծում, կառուցում, շահագործում

(DBO), կառուցում, շահագործում, սեփականություն (BOO), կառուցում, շահագործում, տնօրինում (BOD) և այլն):

Եվս մեկ գործիք է օրենքին հակասող ձևով թափոնների գործածության (ոչ պատշաճ գործածություն) համար նախատեսված տուգանքները: Ակնկալվում է, որ նոր օրենսդրական դաշտը և կարգավորումների կիրարկումը բարելավումներ կբերեն: Կիրարկման արդյունավետությունը բարձրացնելու նպատակով անհրաժեշտ է վարչական տուգանքների համակարգ (օրինախախտումների համար) ներդնել, որպեսզի իրավախախտումների գործերն այլևս քրեական դատարան չուղարկվեն: Տուգանքները պետք է արագ կիրառվեն և դրանք պետք է լինեն բավականաչափ բարձր, որպեսզի կարողանան զսպող ազդեցություն ունենալ: Տուգանքներից ստացված եկամուտը կօգտագործվի շրջակա միջավայրի պաշտպանության համար: Տուգանքների կիրառման իրավասու մարմինը պետք է լինի տեսչությունը: Բողոքարկման համար կպահանջվի մարմին ներդնել: Քանի դեռ թափոնների մասին օրենսդրության ցանկացած խախտում շարունակում է քրեական հանցագործություն համարվել, հարկադիր մարմինների (թափոնների համար՝ ՏԿԵՆ և ԷՆ) և դատախազության միջև անհրաժեշտ է տեղեկատվության շատ լավ փոխանակում: Դատախազները պետք է ուսուցանեն իրավապահ մարմիններին, թե ինչպես պետք է հանցագործության մասին նախապատրաստել, որպեսզի դատական հետապնդումն արդյունավետ լինի: Իրավապահ մարմինը պետք է բարձրացնի բնապահպանական հանցագործությունների վերաբերյալ դատախազների իրազեկվածությունը:

Առաջարկ կա նաև կոնկրետ ապրանքների՝ խմիչքների փաթեթավորման նյութերի կամ պոլիէթիլենային տոպրակների համար Էկո-հարկ նախատեսել: Ինչպես վերը նկարագրվեց, կասկածից վեր է, որ առկա են մի շարք շատ լուրջ սահմանափակումներ, որոնց բախվում է Երևանի քաղաքապետարանը այս ծրագրի իրականացման ընթացքում, սակայն առկա են նաև հնարավորություններ քաղաքապետարանի (և Հայաստանի) համար, ինչպիսիք են, ի թիվս այլնի՝

- Արտաքին դոնորների աջակցություն, մասնավորապես՝ Եվրոպական միությունից,
- ԵՄ անդամ պետությունների փորձի ուսումնասիրում:

16. Հասարակության իրազեկվածության բարձրացում

ՔԹ պատշաճ կառավարման համար առանձնահատուկ նշանակություն ունեն ծրագիրավորման գործընթացի բոլոր փուլերում տեղեկատվական, կրթական և թափանցիկության ծրագրերը, որոնց նպատակն է ՔԹ կառավարման ժամանակակից հայեցակարգի մշակումը: Այս համատեքստում անհրաժեշտ է հանրային իրազեկման և հանրային մասնակցության ծրագրերի իրականացումը:

Սոցիալական կողմի սկզբունքները հետևյալն են՝

- ՔԹ կառավարման կողմնորոշում ծառայությունների նկատմամբ բնակչության իրական կարիքների և պահանջների համապատասխան,
- Կոմունալ ծառայությունների արդյունավետությանը նպաստող ՔԹ մշակման և հեռացման խրախուսում,
- ՔԹ-ի կառավարման հետ կապված խնդիրների և առաջնահերթությունների վերաբերյալ բնակչության իրազեկվածության բարձրացում և ՔԹ հավաքման և հեռացման ծառայությունների արդյունավետ տնտեսական պահանջների (վճարների) խթանում:
- Աջակցություն օգտատերերի մասնակցությանը տեղական ՔԹ հավաքման ինքնակազմակերպման և ՔԹ համակարգի շրջանակներում աշխատանքների իրականացման գործում,
- ՔԹ կառավարման աշխատողների առողջության պաշտպանություն և նրանց սոցիալ-տնտեսական անվտանգության բարելավում:

ՔԹ կառավարման ծրագրի հայեցակարգի իրականացման առավելություններ, որոնք ներառված չեն.

- մթնոլորտային արտանետումների կրճատում,
- եկամուտներ տեղական համայնքի համար,
- Նոր աշխատատեղեր,
- դրական ազդեցություն շրջակա միջավայրի վրա,
- դրական ազդեցություն տիեզերքի վրա:

16.1. Հանրային իրազեկման բարձրացում

ՔԹ կառավարման կայուն համակարգի ստեղծումն անհնար է առանց բնակչության մոտ համարժեք վերաբերմունքի և հասարակության բնապահպանական իրազեկվածության բարձր մակարդակի ձևավորման: Առանց տարբեր դերակատարների և առհասարակ հանրության օգուտների և պարտականությունների ընդունման, ըմբռնման, կամքի, հետաքրքրության, իրազեկման և ճանաչման, հնարավոր չէ արդյունավետ կերպով իրականացնել ՔԹ համարժեք կառավարման քաղաքականությունը կամ հասնել ՔԹ կառավարման համակարգի կայուն զարգացման:

Ի վերջո, տեղական ՔԹ կառավարման ծրագրի իրականացման հաջողությունը և դրա իրականացման արդյունքում ձեռք բերվող արդյունքների կայունությունը, ի վերջո, կախված կլինեն քաղաքացիների բնապահպանական իրազեկվածության մակարդակից: Առանց քաղաքացիների բնապահպանական իրազեկվածության բարձրացման, ամենայն

հավանականությամբ ՔԹ կառավարման համակարգի բարելավման ենթակառուցվածքային, տնտեսական և ինստիտուցիոնալ կողմերն ակնկալվող արդյունքներին չեն հանգեցնի՝ հատկապես հաշվի առնելով դրանց երկարաժամկետ ազդեցությունները:

Հասարակության իրազեկվածության մակարդակի բարելավումը ենթադրում է անհատական մակարդակում վարքագծի համապատասխան ձևի ընդունում, ինչը հանգեցնում է ՔԹ գոյացման կրճատմանը, խրախուսում է ՔԹ-ի վերաօգտագործումը, վերամշակելի նյութերից պատրաստված արտադրանքի գնումը, ՔԹ-ի առանձնացումը վերամշակման համար և , ի վերջո, ՔԹ-ի համարժեք և բարեխիղճ հեռացումը:

Հաշվի առնելով քաղաքացիների բնապահպանական գիտակցության մակարդակի մեծ կարևորությունը ԿԹԿ ծրագրի հաջող իրականացման և ՔԹ կառավարման կայուն համակարգի ստեղծման համար, անհրաժեշտ է ժամանակին ստեղծել հանրային գիտակցության զարգացման ծրագրեր և շարունակաբար իրականացնել դրանք:

ՔԹ կառավարման վերաբերյալ քաղաքացիների հանրային իրազեկության բարձրացման միջոցառումների ծրագիրը պետք է ներառի հետևյալ բովանդակությունը՝

- տեղեկատվական մաս,
- տեղեկատվական և կրթական արշավ և,
- կրթում:

16.1.1. Տեղեկատվական մաս

Ծրագրի տեղեկատվական մասը նպատակաուղղված է ԿԹԿ Ծրագիրով ընդգրկված հանրությանը և թիրախային խմբերին ծրագիրավորման տարածքում ՔԹ կառավարման նախադրյալներին ծանոթացնելուն: Այս առումով, ծրագրի տեղեկատվական մասը պետք է ներառի.

- ՔԹ կառավարման և հոսքերի վերաբերյալ հիմնական տերմինաբանությունը,
- ՔԹ ոչ լիարժեք կառավարման հետևանքով մարդու առողջության համար ռիսկերի և վտանգների մասին (աղբանոցներ, արտահոսք, աղբավայրերի այրում...) տեղեկատվությունը,
- ՔԹ պատշաճ հավաքման և հեռացման կարևորությունը,
- ՔԹ մինիմալացման կոնցեպտի կարևորությունը,
- վտանգավոր թափոնները՝ հատուկ հղում կատարելով կենցաղային վտանգավոր թափոններին,
- իշխանությունների դերը կառավարման բոլոր փուլերում,
- ՔԹ հավաքման, փոխադրման և հեռացման ծախսերը,
- հրահանգներ ծրագրի կարևորության վերաբերյալ, որպեսզի քաղաքացիները մոտիվացված լինեն մասնակցելու:

Այս տեղեկատվությունը պետք է շարունակաբար հասցվի քաղաքացիներին՝ հաղորդակցման տարբեր միջոցների և ուղիների կիրառմամբ, օրինակ՝ տարբեր տեղեկատվական թերթիկների պատրաստում և տպագրում, որոնք կարող են բաժանվել քաղաքացիներին կոմունալ ծառայությունների համար վճարումների հետ միասին, այնուհետև, տեղական տպագիր մամուլի թերթերում տեղեկատվական թերթիկների տպում, տեղեկատվական պաստառների տպագրում և այլն, ինչպես նաև տեղական համայնքներում տեղեկատվական ֆորումների և հանդիպումների կազմակերպում և այլն:

Մյուս կողմից, տեղեկատվության տարածումից զատ, տեղեկատվական և կրթական արշավի անցկացումը նպատակ ունի նաև կրթել ՔԹ կառավարման շղթայում տարբեր թիրախային խմբեր: Այս բնույթի քարոզարշավները տեղեկատվության և ուղերձների ուղարկման միջոցով կրթում են քաղաքացիներին և հանրությանը կամ հատուկ թիրախային խմբերի անդամներին, ինչպիսիք են տնային տնտեսությունները, ձեռնարկատերերը, ֆերմերները, երեխաները, երիտասարդները, կանայք և այլն:

Քաղաքացիներին կամ կոնկրետ թիրախային խմբերին ուղված ուղերձներն, ի վերջո, նպատակ ունեն բարձրացնել հասարակական բնապահպանական իրազեկվածությունը և փոխել գոյություն ունեցող վարքագծի ձևերը, իսկ առանձին-առանձին դրանք կարող են վերաբերել ՔԹ կառավարման ցանկացած ասպեկտին (հեռացում, հավաքում, վերամշակում, վերաօգտագործում և այլն), կամ խրախուսել տարբեր տեսակի ՔԹ-ների (վերամշակելի թափոններ, կոշտ կենցաղային թափոններ, հատուկ թափոնների հոսքեր և այլն) պատշաճ մշակումը:

16.1.2. Տեղեկատվական և կրթական քարոզարշավ

Տեղեկատվական և կրթական քարոզարշավը ազդում է հանրային իրազեկվածության բարձրացման վրա հետևյալ մեթոդների և միջոցների կիրառման միջոցով.

- համագործակցություն տեղական ՉԼՄ-ների հետ (կոնստկտային շուկաներ և գովազդային հոլովակներ տեղական ռադիոյով կամ հեռուստատեսությամբ, տեղական թերթերում հոդվածների հրապարակում, մեդիա միջոցառումներ),
- տեղեկատվական և գովազդային նյութերի պատրաստում և տարածում (կաշուն պիտակներ, պաստառներ, օրացույցներ),
- դասախոսություններ, սեմինարներ, ցուցահանդեսներ, ուսումնական էքսկուրսիաներ (աղբավայր այցելությամբ և այլն),

Բացի այն, որ քարոզարշավն ինքնին պետք է լինի ինտենսիվ, հետաքրքրություն առաջացնող և արդյունավետ, դրա հաղորդած ուղերձները պետք է լինեն հստակ, իսկ իրականացման մեթոդները՝ ընդունելի հանրության համար, այսինքն՝ քարոզարշավը պետք է շահի բնակչության վստահությունը:

16.1.3. Կրթություն

Որպես կանոն, կրթությունը, որպես հանրային իրազեկման բարձրացման մի մաս, ուղղված է կոնկրետ թիրախային խմբերի, մասնավորապես.

- «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» հիմնարկ և «Կանաչապատման» ՀՈԱԿ-ի աշխատողներ,
- Կենտրոնական կառավարման մարմիններում և քաղաքային մարմիններում աշխատողներ, ովքեր պատասխանատու են ՔԹ կառավարման համար թույլտվությունների տրամադրման գործում,
- Երևան համայնքի քաղաքացիներ,
- Կին բնակչություն,
- Նախադպրոցական և դպրոցական հաստատությունների երեխաներ և ուսանողներ, և
- այս հաստատությունների ուսուցիչներ և կրթող անձնակազմ,

Կոմունալ ծառայություններ մատուցող ընկերություններում աշխատողների ուսուցումը կարող է իրականացվել մասնագիտական դասախոսությունների, դասընթացների և թրեյնինգների

միջոցով: Շատ կարևոր է նաև «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» հիմնարկի և Կանաչապատման ՀՈԱԿ-ի աշխատակիցների միջև փորձի փոխանակման կազմակերպումը:

Երևան համայնքի քաղաքացիները կարող են կրթություն ստանալ Քաղաքապետարանում տարբեր ֆորումների ու հանդիպումների կազմակերպման միջոցով: Հատկապես կարևոր է կին բնակչության կրթումը ՔԹ կառավարման խնդիրների վերաբերյալ:

Երեխաների և ուսուցչական անձնակազմի վերապատրաստումը կարող է կազմակերպվել մանկապարտեզներում և դպրոցներում վարպետության դասերի անցկացման, բնության գրկում դպրոցների կամ բնապահպանական բաժինների կազմակերպման միջոցով:

ՔԹ կառավարման մասին հանրային իրազեկվածության բարձրացման միջոցառումների կրողներն առաջին հերթին պետք է լինեն Երևանի քաղաքապետարանը, «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» հիմնարկը և Կանաչապատման ՀՈԱԿ-ը: Այս գործողությունների կրողները պետք է լինեն նաև տեսչական ծառայությունները, որոնք, բացի հսկողությունից և վերահսկողությունից, պետք է կենտրոնանան խորհրդատվական դերի զարգացման վրա:

Հանրային իրազեկման բարելավման գործընթացում իրավասու կոմունալ ընկերությունների համար համարժեք և արդյունավետ դեր ունենալու համար անհրաժեշտ է ստեղծել մասնագիտացված բաժիններ կամ գրասենյակներ ինչպես «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» հիմնարկում, այնպես էլ Կանաչապատման ՀՈԱԿ-ում, որոնք կունենան տեղեկատվական և կրթական դեր:

Հանրային իրազեկվածության բարձրացման համար անհրաժեշտ է նաև խրախուսել կառավարության, քաղաքացիական և տնտեսական հատվածների միջև համագործակցությունն ու գործընկերությունը: Հանրային իրազեկվածության բարձրացման գործընթացում շատ կարևոր դեր են խաղում շրջակա միջավայրի պահպանության խնդիրներով զբաղվող քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունները: Երևանի քաղաքապետարանը և «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» հիմնարկը ու Կանաչապատման ՀՈԱԿ-ը պետք է գործընկերային հարաբերություններ հաստատեն տեղական տնտեսության հետ:

16.2. Հանրային մասնակցություն

Շրջակա միջավայրի համար կարևոր հարցերի վերաբերյալ որոշումների կայացման գործընթացում հասարակությանը ներգրավելը Երևանի քաղաքապետարանի իրավական պարտավորությունն է:

Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ ՔԹ կառավարման ոլորտի կարգավորումը ազդում է Երևան համայնքի բոլոր քաղաքացիների վրա, չափազանց կարևոր է ապահովել, որ բոլոր քաղաքացիները պատշաճ կերպով տեղեկացված լինեն այս ոլորտում հիմնական որոշումների մասին: Բացի այդ, քաղաքացիներին պետք է թույլ տրվի իրենց ներդրումն ունենալ այս գործընթացին՝ ՔԹ կառավարմանն առնչվող առանցքային որոշումների վերաբերյալ հատուկ առաջարկներ, դիտողություններ, և փոփոխություններ կատարելու միջոցով:

Տեղական ՔԹ Կառավարման ծրագրի մշակման գործընթացը հնարավորություն է տալիս քաղաքացիներին ընդգրկել որոշումների կայացման համակարգում, քանի որ Ծրագիրն ինքնին

սահմանում է ՔԹ կառավարման ոլորտում զարգացման կարևորագույն ուղղությունները և կայացնում ՔԹ կառավարման հետ կապված հիմնական որոշումները:

Ծրագիրավորման մեջ հանրության մասնակցության ապահովումն ինքնին նպաստում է հենց Ծրագրի իրականացման գործընթացին: Նաև, ՔԹ կառավարման խնդիրների և դրանց լուծման վերաբերյալ որոշումների կայացման գործընթացում քաղաքացիների ներգրավվածությունը նույնպես ազդում է ՔԹ կառավարման

Հանրության մասնակցության ծրագիրավորման միջոցով հնարավոր է շահագրգիռ կողմերին (տեղական ծառայությունների որակի, բաշխման, կայուն տրամադրման և օգտագործման մեջ շահագրգիռ խմբեր) ի սկզբանե ներգրավել ՔԹ կառավարման գործընթացում: Այդ նպատակով, աշխատանքային խմբի աշխատանքներին մասնակցության միջոցով, տեղական ԿԹԿ ծրագրի մշակման գործընթացում ընդգրկվել են բոլոր համապատասխան կառույցները, որոնք նշանակալի են ինչպես ՔԹ կառավարման ծրագրի մշակման, այնպես էլ իրականացման տեսանկյունից:

Տեղական ՔԹ կառավարման ծրագրի թափանցիկությունն ինքնին շատ կարևոր է ինչպես քաղաքացիներին որոշումների կայացման համակարգում ներգրավելու, այնպես էլ Ծրագրի առավել արդյունավետ իրականացմանը և դրա կայունությանը նպաստելու տեսանկյունից: Նախագծի մշակումից հետո ՔԹ կառավարման տեղական ծրագիրը պետք է հասանելի դառնա քաղաքացիներին հանրային վերանայման համար:

ԿԹԿ ծրագիրով նախատեսված գործողությունների հաջող իրականացման համար անհրաժեշտ է քաղաքացիներին ընդգրկել տեղական մակարդակով որոշումների կայացման համակարգում հատկապես տարբեր քարոզարշավների, դասընթացների, ակցիաների և բնապահպանական իրազեկվածության մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումների միջոցով:

Հատկապես կարևոր է հասարակության ներգրավումը որոշ թիրախային խմբերի վրա առանձնահատուկ ազդեցություն ունեցող որոշումների մեջ: Շատ կարևոր է տեղական մակարդակում անհատական որոշումների ազդեցության գնահատումներ իրականացնել հատուկ թիրախային խմբերի վրա և, այդ գնահատականների հիման վրա, խորհրդակցել քաղաքացիների կամ հասարակության այն հատվածի հետ, ով ավելի շատ է կրում այդ որոշումների ազդեցությունը: Այս առումով, խորհրդատվությունները հատկապես կարևոր են որոշակի ձեռնարկությունների համար վայրեր ընտրելիս, խորհրդատվությունները հակասանիտարական աղբավայրերի և աղբանոցերի փակման և վերականգնման ժամանակ և այլն:

Գեներային տեսանկյունից կանանց ներգրավվածությունը առանձնահատուկ կարևոր է, քանի որ վերլուծությունը ցույց է տվել, որ՝

- ավելի քիչ թվով կանայք են ներգրավված կոմունալ ընկերություններում՝ ՔԹ հեռացման և փոխադրման աշխատանքներում,
- կանանց շրջանում զբաղվածությունն առհասարակ ավելի ցածր է,
- կանայք տղամարդկանց հետ հավասար հիմունքներով չեն մասնակցում տեղական ինքնակառավարման մակարդակում որոշումների կայացմանը, իսկ այլ խմբեր, ինչպիսիք են՝ քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունները կամ փոքրամասնությունների խմբերի անդամները, բավարար չափով չեն մասնակցում,
- կանայք հիմնականում պատասխանատու են տան հիգիենայի, երեխաների խնամքի, սննդի պատրաստման համար,

- գնչու բնակչության ներկայացուցիչները հաճախ իրենց կարիքները հոգում են՝ վերամշակելի հումք հավաքելով:

Որպեսզի քաղաքացիները հնարավորություն ունենան արտահայտելու իրենց կարծիքը և լիովին ներգրավված լինեն փոփոխությունների և գործընթացների ծրագրավորման մեջ, կարևոր է գործընթացը նրանց ներկայացնել հետևյալ ձևերից մեկով.

- ՉԼՄ-ների միջոցով,
- դռնից դուռ իրազեկման քարոզարշավի կազմակերպում, որի ժամանակ քաղաքացիներին կներկայացվի գործընթացը, հիմնական փոփոխությունները և, միևնույն ժամանակ, նրանց կարիքներն ու նախասիրությունները ՔԹ հավաքման և կոմունալ ու այլ հաստատությունների ծառայությունների վերաբերյալ:
- հանդիպումների կազմակերպում բնակչության, ինչպես նաև պաշտոնական մասնավոր հատվածի՝ քաղաքացիների միավորումների հետ:

Այստեղ անհրաժեշտ է ներառել կանանց կազմակերպությունները, ինչպես նաև ապահովել կին քաղաքացիների ներկայությունը: Սա ապահովում է միջոցների և եզրակացությունների ձևակերպումը, որոնք ավելի շատ են համապատասխանում կարիքներին և նպաստում են կանանց դիրքի առաջխաղացմանը:

Անհրաժեշտ է նաև դիտարկել առաջնային ՔԹ տարանջատման համակարգի հետևանքները գնչու բնակչության կամ այն քաղաքացիների վրա, ովքեր շահույթ են ստանում վերամշակելի հումքի ոչ պաշտոնական հավաքումից: Ոչ պաշտոնական թափոն հավաքողները, այսինքն՝ վերամշակված հումք հավաքողները, ապրում են աղքատության շեմից ցածր՝ առանց սոցիալական և առողջապահական պաշտպանության, աշխատում են հակասանիտարական պայմաններում, առանց համապատասխան սարքավորումների և պաշտպանության: Նրանց կողմից նախատեսված փոփոխություններն անհնարին կդարձնեն կամ կդժվարացնեն ռեսուրսների հասանելիությունը: Անհրաժեշտ է ներառել նրանց հետևյալ գործընթացներում՝ ընտրված թափոնների հավաքում, թափոնների ընտրություն, ԿԿԹ, խոշոր եզրաչափերով թափոններ, փոխադրում և հավաքում սկզբնաղբյուրում կամ հավաքման կետերում:

Սկզբնաղբյուրում ՔԹ առանձնացման համար անհրաժեշտ է, որպեսզի քաղաքացիները վերապատրաստվեն և տեղեկացված լինեն պատշաճ կերպով ՔԹ ընտրությունն ապահովելու և առողջության հնարավոր ռիսկերը կանխելու ընթացակարգերի վերաբերյալ: Ընտանիքում, ելնելով գենդերային և ընտանեկան դերերից, կանայք են հիմնականում պատասխանատու հիգիենայի և, առհասարակ, կենցաղային թափոնների մեծ մասի ընտրության համար: Հետևաբար, ՔԹ գոյացման, ընտրության և հեռացման հետ կապված դասընթացներում անհրաժեշտ է ներգրավել հատկապես կանանց:

Անհրաժեշտ է կենցաղային թափոնների առաջնային ընտրության և գոյացման վերաբերյալ դասընթացներ կազմակերպել քաղաքացիների համար, որտեղ անհրաժեշտ է ներգրավել կանանց: Հասարակական կազմակերպությունների հետ միասին խորհրդակցություններ կազմակերպել թափոնների հավաքմանն ու ինքնահավաքմանը քաղաքացիների մասնակցության հնարավորության վերաբերյալ: Հնարավորություններ նախատեսել կենցաղային թափոնների և այլ վերամշակելի հումքի դռնից դուռ պարբերական հավաքման, ինչպես նաև դռնից դուռ կոմունալ ծառայությունների վճարումների համար:

Տեղական ՔԹ կառավարման ծրագրի իրականացման սկզբնական փուլը խթանում է համայնքի այն ներկայացուցիչների մասնակցությունը, ովքեր իրազեկ են ՔԹ խնդիրն այս կերպ լուծելու անհրաժեշտության մասին: Ընդհանուր միտումն այն է, որ վերջնական որոշման մոտենալուն պես հանրային մասնակցությունը դառնում է ավելի լայն, քանի որ հնարավոր օգուտներն առավել ակնառու են դառնում:

Անհրաժեշտ է նաև ապահովել ՔԹ կառավարման և գործընկեր հաստատությունների, ինչպես նաև պոտենցիալ միջազգային դոնոր կազմակերպությունների միջև հաղորդակցությունը և մասնակցությունը ազգային մակարդակով:

16.3 Հանրային իրազեկման արշավների իրականացման միջոցառումներ

Հանրային իրազեկման և տեղեկատվական արշավներ կազմակերպելիս անհրաժեշտ է հաշվի առնել **լավագույն փորձի օրինակները**⁴¹: Առանձնահատուկ շեշտադրություն է անհրաժեշտ դնել բոլոր շահագրգիռ կողմերին հասնելուն, այդ թվում՝ ոչ լեզվակիրներին, բազմալեզու կամ գրաֆիկական հաղորդակցության, ինչպես նաև դպրոցական գործունեության միջոցով: Բացի այդ, իրազեկության բարձրացման միջոցառումները/արշավները/հանդիպումները կներառեն ՔԹ կառավարման համակարգի վերաբերյալ հետադարձ կապի և, հնարավոր է, բողոքների հավաքագրման ասպեկտը: Թափոնների խորհրդատուներն այս առումով կարող են օգտակար լինել, քանի որ նրանք կարող են ուղղակի կերպով արձագանքել քաղաքացիների մեկնաբանություններին կամ խնդրի մասին հայտնել տեղական ինքնակառավարման մարմիններին/կոմունալ ծառայություններ մատուցող ընկերությանը:

Իրազեկման արդյունավետ բարձրացման հետևյալ տարրերը կներառվեն իրազեկման բարձրացման բոլոր արշավներում.

- հստակ սահմանված նպատակներով և խնդիրներով ապահովել բոլոր հաղորդակցությունների շարունակականությունը, հետևողականությունը, փոխլրացումը և հստակությունը,
- ստեղծել հստակ ուղերձներ, որոնք համապատասխանում են և ուղղված են լավ սահմանված թիրախային լսարանին,
- ապահովել արդյունավետ իրականացում՝ գործողությունների ինտեգրման և պատասխանատվության հստակ գծերի միջոցով:

Ծիշտ ուղերձ փոխանցելու և դրական արդյունքի հասնելու սկզբունքը հաղորդակցման լայն մեթոդների կիրառումն է համապատասխան հաղորդակցման ուղիների միջոցով՝ հարմարեցված թիրախային լսարանին և հատկապես այն ուղերձին, որը պետք է փոխանցվի.

- Գովազդ. ռադիո, տպագիր մամուլ, հեռուստացույց, բացօթյա գովազդային վահանակներ, բջջային, առցանց, կինոդիտման վայրեր:
- Հասարակայնության հետ կապեր. ՉԼՄ-ների հետ հարաբերություններ՝ ռադիոյի, մամուլի, հեռուստատեսության միջոցով և առցանց,
- Ուղղակի մարքեթինգ. դռնից դուր քարոզչություն, թռուցիկների/տեղեկատվության բաշխում, ցուցահանդեսներ և միջոցառումներ,

⁴¹ Դրի Մ., Կանֆորա Պ., Անտոնոպուլոս Ի. Ս., Գաուդիլատ Պ., (2018): *Թափոնների կառավարման ոլորտում բնապահպանական կառավարման լավագույն փորձը*, Համատեղ հետազոտությունների կենտրոն Գիտություն քաղաքականության համար զեկույց

- Համայնքի ներգրավվածություն. իրազեկում դպրոցներին, աջակցություն տեղական համայնքային խմբերին, համագործակցություն երրորդ սեկտորի կազմակերպությունների հետ, ճանապարհային ցուցադրություններ, սեմինարներ և դռնից դուռ արշավներ,
- Առցանց ներգրավվածություն. տեղական իշխանություններ, թափոնների կառավարման կազմակերպություններ, պետական կամ երրորդ սեկտորի կայքեր, ինտերակտիվ միջոցառումներ և տեսանյութեր, ինչպես նաև՝ հավելվածներ, օրինակ՝ մոտակա հավաքման կետերի մասին տեղեկատվությամբ.
- Սոցիալական մեդիա. սոցիալական մեդիան քաղաքացիների համար իրական ժամանակում կամ գտնվելու վայրի համար սպեցիֆիկ տեղեկատվություն ստանալու արդյունավետ միջոց է և ապահովում է հաղորդակցության հարմար և ճկուն ձև: Ալիքները ներառում են YouTube, Facebook, Twitter:

Ոչ մի նույնանման քաղաք կամ շրջան չկա, սակայն բոլորն էլ բախվում են միևնույն մարտահրավերներին: Այդ իսկ պատճառով տեղական, տարածաշրջանային և ազգային մակարդակներում **տեղեկատվության և փորձի փոխանակումը** հատկապես օգտակար է Հայաստանում իրազեկման բարձրացումը բարելավելու համար: Համարվում է նաև, որ թափոնների կանխարգելման հետ կապված զուգահեռ նախաձեռնությունները կբարձրացնեն դրանց արդյունավետությունը:

Տեղեկատվական արշավների իրականացումը կլինի շարունակական: Քթ կառավարման ժամանակակից համակարգերի ներդրումը և հաջողությունն առավել քան երբևէ պահանջում է ավելի մեծ հանրային ըմբռնում և բնապահպանական սկզբունքների և ՔԹ կառավարման նպատակների ընդունում: Քաղաքացիներին կիրախուսվի այնպիսի միջոցառումներ իրականացնել, ինչպիսիք են թափոնների նույնականացումը, տարանջատումը և հեռացումն այնպես, որպեսզի համակարգերը կարողանան գործել արդյունավետ և էֆեկտիվ կերպով: Այս գործողությունները չեն կարող իրականացվել առանց քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների մասնակցության, որոնք մինչ այժմ ամենից շատն են ներգրավված եղել:

Հասարակության իրազեկմանն աջակցելը որոշ ներդրումային ծրագրերի մաս է համարվում (օրինակ՝ տեղում առանձնացման և տնային կոմպոստացման ծանոթություն): Ծանոթացնող արշավները նախատեսված են 15 ամիս ժամկետով՝ համակարգի գործարկումից երեք ամիս առաջ և տասներկու ամիս հետո: Բնորոշ գործողությունները ներառում են թափոնների կառավարման հաստատությունում տեղեկատվական խմբի ստեղծում, քարոզարշավի նախապատրաստում, հարցումներ, տեղեկատվական նյութերի պատրաստում, դասընթացների և միջոցառումների կազմակերպում, առաջընթացի վերանայում և մոտեցումների ընդունում:

16.3.1. ԿԹԿ համակարգ ստեղծելու նպատակով իրականացնել համապարփակ տեղեկատվական արշավներ

ա. Կենցաղային մակարդակում թափոնների առանձնացում սկզբնաղբյուրում

Կենցաղային և նմանատիպ հաստատություններից կոնկրետ թափոնների՝ ներառյալ վտանգավոր թափոնները (ներառյալ դեղագործական և բժշկական թափոնները), կենսաբանական թափոնները (ներառյալ սննդամթերքը և այգեգործական թափոնները) և այլ վերամշակելիները (օրինակ՝ պլաստմասսա, մետաղներ, փայտ, ապակի, թուղթ և ստվարաթուղթ), սկզբնաղբյուրում տարանջատման վերաբերյալ իրազեկության բարձրացման արշավները պետք է իրականացվեն տարբեր մակարդակներում:

Տնային տնտեսությունները պետք է իրազեկ լինեն գործող համակարգի կարիքների և հնարավորությունների մասին: Սա ներառում է տեղեկատվություն համայնքի շրջակայքում առկա տարաների (և հարակից ենթակառուցվածքի) գտնվելու վայրի, տեսակի, պիտակավորման և չափի մասին, ինչպես նաև յուրաքանչյուր տիպի տարայում պարունակվող թափոնների տեսակի մասին: Ի լրումն, քաղաքացիներին պետք է տեղեկատվություն տրամադրվի սկզբնաղբյուրում առանձնացված նյութերի հետագա օգտագործման վերաբերյալ՝ սկզբնաղբյուրում առանձնացման գործողությունների օգուտներին անդրադարձ կատելու նպատակով:

Տարաների դատարկման հաճախականությունը և այն կոնտակտային կետը, որի հետ անհրաժեշտ է կապվել հարցերի/խնդիրների դեպքում, պետք է քաղաքացիներին հետ շարունակական հաղորդակցության մաս կազմեն:

Եթե վերադարձի համակարգեր կամ անվճար վերադարձի հնարավորություններ ստեղծվեն որոշակի տեսակի թափոնների համար (օրինակ՝ ըմպելիքների շշեր, դեղագործական թափոններ, մարտկոցներ), նույնիսկ կամավոր հիմունքներով, ապա դրանք պետք է մանրամասն նկարագրվեն, և համապատասխան ընկերությունները/խանութները պետք է ներգրավվեն արշավներում:

Սկզբնաղբյուրում տարանջատման արշավները, ի թիվս այլոց, պետք է ուղղված լինեն դպրոցներին և կրթական բոլոր մակարդակներին՝ երիտասարդներին/հետաքրքրված անձանց քննադատական ընթացիկ համակարգերի մասին իրազեկելու նպատակով: Որպես կրթական ծրագրերի անբաժանելի մաս անհրաժեշտ է ներդնել վերապատրաստման դասընթացներ: Գրքույկներ պատրաստումը և վերապատրաստման դասընթացների անցկացումը պետք է իրականացվեն նաև հանրային մակարդակով՝ բնակարանների/տների վարձակալության կազմակերպությունների մասնակցությամբ:

Ռադիոյի և հեռուստատեսային գովազդները կարող են լրացուցիչ գործիք հանդիսանալ սկզբնաղբյուրում առանձնացման նոր նախաձեռնությունների/համակարգերի լայն տարածումն ապահովելու համար:

բ. Տնային կոմպոստացում կենցաղային մակարդակում

Առանձնատների սեփականատերերին անհրաժեշտ է գիտելիք տրամադրել տնային կոմպոստացման մասին: Հետևաբար, նպատակային տեղեկատվական արշավներ պետք է իրականացվեն գյուղական և մերձքաղաքային վայրերում հասարակության և քաղաքացիների ակտիվ մասնակցությունն ապահովելու համար: Սա կարող է ներառել տնային տնտեսություններին ուղղված նախնական նամակ՝ գրքույկի և հակիրճ նկարագրության հետ միասին, թե ինչպես տեղադրել և օգտագործել տնային կոմպոստացման համար նախատեսված այգու կոմպոստատորը/սարքավորումը, որին պետք է հաջորդի նաև այդ շրջանում ուսումնական սեմինարների անցկացումը՝ ներառյալ խելացի օրգանական այգեգործության վերաբերյալ: Տնային կոմպոստացման սարքավորումները, ներառյալ՝ համապատասխան նյութերի/թափոնների և իրենց սեփական կոմպոստը պատրաստելու քայլերի մասին գրքույկը, անվճար կտրամադրվեն դասընթացներին մասնակցող քաղաքացիներին: Քաղաքապետարանների կամ տարածքային թափոնները կառավարող ընկերությունների/մարզերի վերապատրաստված կոմպոստացման մասնագետները խորհրդատվություն կտրամադրեն շահագրգիռ քաղաքացիներին: Ներդրված համակարգը հիմնված կլինի նպատակային տեղեկատվական արշավների վրա, որին կհետևեն միայն շահագրգիռ քաղաքացիների համար նախատեսված մանրամասն խորհրդատվությունները: Սա կապահովի հարակից ծախսերի ամենաարդյունավետ կերպով օգտագործումը:

Բոլոր տեղեկատվական արշավների նախապատրաստման ժամանակ անհրաժեշտ է սահմանել թիրախային խմբերին:

16.3.2. Շահագրգիռ անձանց և հանրությանը տեղեկատվություն տրամադրել ՔԹ պատշաճ կառավարման վերաբերյալ

Սա կներառի՝

- Տեղեկատվություն վերադարձի համակարգերի մասին, ներառյալ թափոնների հատուկ հոսքերի, ինչպիսիք են ԷԷՍԹ-ն, մարտկոցները և կուտակիչները, դեղագործական ջրերը և այլն, համար ստեղծված անվճար վերադարձի հնարավորությունները,
- Տեղեկատվություն բնապահպանական և առողջապահական խնդիրների վերաբերյալ՝ կապված հատուկ թափոնների հոսքերի կառավարման հետ, ինչպիսիք են ասբեստ պարունակող թափոնները, յուղային թափոնները և այլն:

Որպեսզի ՔԹ կառավարման համակարգը արդյունավետ լինի և պատշաճ կերպով գործի, կարևոր է, որ հանրությունը հասկանա այդ համակարգը և աջակցի դրան: Վերամշակման որոշ սխեմաների հաջողությունը գրեթե ամբողջությամբ կախված է դրա օգտագործողների, օրինակ՝ տնային տնտեսությունների աջակցության վրա: Ինչպե՞ս կարող են տեղական իշխանությունները համոզել քաղաքացուն դատարկ ապակե շշերը տանել տեղական վերադարձման կետ կամ վերամշակման կենտրոն, երբ նրանք պարզապես կարող են դրանք աղբարկղը նետել:

Թեև իրավական և տնտեսական խթանները կարող են փոխել մարդկանց վարքագիծը, նույնքան կարևոր է նաև հանրային իրազեկվածության բարձրացումը և ՔԹ պատշաճ կառավարման պատրաստակամությունը:

Թափոնների խնդիրների վերաբերյալ հանրային իրազեկությունը բարձրացնելու և ՔԹ մշակման վերաբերյալ տեղեկատվության տրամադրման մի քանի եղանակ կա: Հանրային իրազեկման քարոզարշավ կազմակերպելիս անհրաժեշտ է հաշվի առնել հետևյալ քայլերը.

- թիրախային խմբերի ընտրություն (տարիք, սեռ, ժողովրդագրական տվյալներ և այլն),
- նպատակների ընտրություն, որոնց պետք է հասնել (հանրային իրազեկում, մոտիվացիա, տարածաշրջանային ընդլայնում, շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նվազեցում և այլն),
- հաղորդակցության բովանդակության ընտրություն (հուզական, ռացիոնալ, էթիկական, վախ առաջացնող, գրավիչ և այլն),
- լրատվամիջոցների ընտրություն (հեռուստատեսություն, ռադիո, ինտերնետ, թերթեր, ամսագրեր, թռուցիկներ, գրքույկներ, անձնական հաղորդակցություն, բացօթյա հաղորդակցություն և այլն),
- հաղորդակցության ժամանակացույցի ընտրություն (ժամկետ, տևողություն, մշտական կամ հանկարծակի),
- հաղորդակցման բյուջեի սահմանում (ովքե՞ր են վճարում, որքա՞ն, ո՞ւմ է հատկացվում):
- մշտադիտարկում և հետադարձ կապ,
- գնահատում և ճշգրտումներ:

Համացանցը տեղեկատվության բնական միջոց է: Հեշտ և մատչելի է նախագծել ինտերնետային կայքի նախագծումը, որտեղ հանրությունը կարող է գտնել թափոնների կառավարման վերաբերյալ իրենց հարցերի պատասխանները և ներբեռնել թափոնների կառավարման ծրագիրը և

տեղեկատվական թերթիկները: Ինտերնետային կայքերը հաճախ պարունակում են գրաֆիկական մուլտիմեդիա նյութեր, որոնք գրավում են տարբեր սոցիալական խմբերի և հեշտ ընկալելի են: Նրանք հաճախ պարունակում են հաճախակի տրվող հարցերի պատասխաններ (ՀՏՀ) և հղումներ դեպի այլ կայքեր, որտեղ օգտվողները կարող է ավելի շատ տեղեկատվություն գտնել:

16.3.3 Հանրային իրազեկման արշավների իրականացման գործիքներ

Հանրային իրազեկման ցածր արժողությամբ գործիքները հետևյալն են՝

1. Մասսայական կրթության գործողություններ, ինչպիսիք են՝

- թերթերում հոդվածներ,
- նորությունների թողարկում,
- ելույթներ,
- ռադիո և հեռուստատեսային ծրագրերում քաղաքապետարանի անձնակազմի հյուրընկալվելը,
- հանրային ծառայությունների հայտարարություններ:

2. Հյուրերի կողմից դասախոսություններ՝

- դպրոցներում,
- համալսարաններում,
- ակումբներում,
- շահագրգիռ խմբերին/ՀԿ-ներին,
- հանրային միջոցառումների ժամանակ:

3. Ինտերնետային կայք

4. պաստառներ և ցուցահանդեսներ,

5. աշխատուժի քաղաքավարության ուսուցում,

6. տուն առ տուն այցելություններ (կամավոր) իրազեկման աշխատողների կողմից,

7. շրջանային տեղեկատվության և իրազեկման հանձնաժողովներ հանրային առողջության, շրջակա միջավայրի և թափոնների հարցերով:

Երևանի քաղաքապետարանի մակարդակով իրավասու մարմինը կամ «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» հիմնարկը և Կանաչապատման ՀՈԱԿ-ը կարող են ստեղծել հեռախոսային թեժ գիծ կամ Էլ. փոստի ծառայություն, որտեղ քաղաքացիները կարող են ԶԹ կառավարման համակարգի վերաբերյալ հարցեր ուղղել: Մեկ այլ հնարավորություն է գործելով սովորելը (learning-by-doing), օրինակ՝ վերապատրաստելով տարանջատ հավաքման կետի անձնակազմին օգնելու մարդկանց ճիշտ տարանջատել թափոնները:

Առանցքային է դպրոցական կրթությունը. երեխաները հաճախ լավ սովորություններ են բերում տուն և դաստիարակում իրենց ծնողներին:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1: Եզրույթների բառացանկ

- **Աերոբիկ կոմպոստացում** - օրգանական թափոնների կոմպոստացման մեթոդ՝ թթվածին պահանջող բակտերիաների (աերոբ բակտերիաներ) օգտագործմամբ: Սա պահանջում է, որ թափոնների ենթարկում օդի ազդեցությանը՝ կա՛մ դրանք շրջելու միջոցով, կա՛մ նյութի միջով անցնող ծակոտկեն խողովակներով օդի մղման միջոցով:
- **Գյուղատնտեսական թափոններ** – գյուղատնտեսական գործունեության, անտառային տնտեսության, սննդի վերամշակման և փայտաարդյունաբերության մեջ առաջացած թափոններ, տե՛ս նաև բուսական թափոններ և կենդանական ենթամթերք:
- **Անաերոբ մարսողություն** - կոմպոստացման մեթոդ, որը թթվածին չի պահանջում և մեթան է արտադրում: Փաստացիորեն սա կենսաբանական գործընթացների մի շղթա է, երբ միկրոօրգանիզմները քայքայում են կենսաքայքայվող նյութը թթվածնի բացակայության պայմաններում: Վերջնական արտադրանքներից մեկը կենսագազը/մեթանն է, որը կարող է օգտագործվել որպես վերականգնվող վառելիք: Հայտնի է նաև որպես անաերոբ կոմպոստացում:
- **Կենդանական ենթամթերք** – Կենդանական ծագման նյութեր, որոնք մարդու սպառման համար պատրաստի վիճակում չեն գտնվում (նշում. Եվրոպական միությունում կենդանական ենթամթերքները ենթակա են հսկողության ռեժիմի՝ համաձայն թիվ 1069/2009 (EC) կանոնակարգի⁴²):
- **Մոխիր** - բոցավառման կամ այլ այրման գործընթացի չիրկիզվող կոշտ կողմնակի արտադրանք:
- **Ավտոկլավացում** - մանրէազերծում բարձր ջերմաստիճանի գոլորշու ճնշման տակ իրականացվող գործընթացի միջոցով:
- **Հետլիցք** - օգտահանման ցանկացած գործողություն, որի ժամանակ հորատված տարածքների վերականգնման կամ կանաչապատման ինժեներական նպատակներով օգտագործվում են համապատասխան ոչ վտանգավոր թափոններ: Հետլիցքի համար օգտագործվող թափոնները պետք է փոխարինեն թափոն չհանդիսացող նյութերին, համապատասխանեն այդ նպատակների համար և սահմանափակվեն այդ նպատակներին հասնելու համար խիստ անհրաժեշտ քանակությամբ:
- **Բազելի կոնվենցիա** - Վտանգավոր թափոնների անդրսահմանային տեղաշարժերի և դրանց հեռացման վերահսկողության միջազգային համաձայնագիր, որը կազմվել է 1989 թվականի մարտին Շվեյցարիայի Բազել քաղաքում և ստորագրվել ավելի քան 100 երկրների կողմից:
- **Լավագույն հասանելի տեխնոլոգիա** - գործողությունների և դրանց մեթոդների մշակման ամենաարդյունավետ և առաջադեմ փուլը, որը ցույց է տալիս հատուկ մեթոդների գործնական պիտանիությունը՝ սկզբունքորեն հիմք ստեղծելու արտանետումների սահմանային արժեքների համար, որոնք նախատեսված են կանխարգելելու արտանետումները, և որտեղ դա կիրառելի չէ, ընդհանուր առմամբ, նվազեցնելու արտանետումները և շրջակա միջավայրի վրա ազդեցությունը: Առկա տեխնոլոգիաները պետք է համապատասխանեն շրջակա միջավայրի աղտոտման ինտեգրացված կանխարգելման և վերահսկման մասին օրենքին:

⁴² Եվրոպական պառլամենտի և խորհրդի 2009 թվականի հոկտեմբերի 21-ի թիվ 1069/2009 (EC) կանոնակարգ՝ մարդու կողմից սպառման համար չնախատեսված կենդանական ենթամթերքների և ածանցյալ արտադրանքների վերաբերյալ առողջապահական կանոններ սահմանելու և թիվ 1774/2002 (EC) կանոնակարգը չեղյալ համարելու մասին (Կենդանական ենթամթերքների կանոնակարգ), որը փոփոխության է ենթարկվել Եվրոպական խորհրդարանի և խորհրդի 2019 թվականի հունիսի 5-ի 2019/1009 (EU) կանոնակարգով:

- **Կենսաբայթայվող նյութ/թափոն** - ցանկացած օրգանական նյութ, որը կարող է միկրոօրգանիզմների կողմից տրոհվել ավելի պարզ և ավելի կայուն միացությունների: Օրգանական թափոնների մեծ մասը (օրինակ՝ սնունդ, թուղթ, այգիների և զբոսայգիների թափոններ և այլն) կենսաբայթայվող են: Դա նշանակում է ցանկացած թափոն, որը կարող է ենթարկվել անաերոբ կամ անոքսիդացիոն տարրալուծման, ինչպիսիք են՝ սննդային և այգեգործական թափոնները, թուղթն ու սովորաբար թուղթը⁴³: Սա չի ներառում անտառային կամ գյուղատնտեսական թափոնները, գոմաղբը կամ այլ կենսաբայթայվող նյութեր, ինչպիսիք են բնական գործվածքները և առանձին հավաքված թուղթը:
- **Կենսաթափոններ** - Կենսաբայթայվող այգեգործական և զբոսայգիների թափոններ, սննդային և խոհանոցային թափոններ տնային տնտեսություններից, գրասենյակներից, ռեստորաններից, մեծածախ առևտրի կետերից, ճաշարաններից, սննդի և մանրածախ տարածքներից և սննդի վերամշակման գործարաններից ստացված նմանօրինակ թափոններ: ⁴⁴
- **Կենսաչորացում** - ջրի վերահսկվող գոլորշիացում՝ կենսաբայթայվող օրգանական նյութերի բարձր պարունակությամբ խառը թափոնների մասնաբաժինների աերոբ մանրէաբանական և էկզոտերմիկ տարրալուծման գործընթացի միջոցով:
- **Կենսակայունացում** - աղբավայրերում վերահսկվող պայմաններում խառը քաղաքային կոշտ թափոնների օրգանական մասի նախնական մշակում անոքսիդ մարսման միջոցով՝ ծավալի, հեշտությամբ կենսաբայթայվող օրգանական նյութերի պարունակության, կենսաբայթայման ներուժի և գազի ներուժի կրճատման նպատակով:
- **Միջնորդ** - ցանկացած ձեռնարկություն, որը կազմակերպում է թափոնների օգտահանումը կամ հեռացումը այլոց անունից՝ ներառյալ այն միջնորդները, ովքեր ֆիզիկապես չեն տիրապետում թափոններին:
- **Խոշոր եզրաչափերի թափոններ** - խոշոր թափոններ, ինչպիսիք են սարքավորումները, կահույքը, ծառերը, ճյուղերը և այլն, որոնց մշակումը քաղաքային թափոնների վերամշակման սովորական մեթոդներով անհնար է:
- **Չաշվարկման կետ** - նշանակում է այն կետը, որտեղ կենցաղային աղբը մտնում է վերամշակման գործընթացի մեջ, որտեղ թափոնները վերամշակվում են թափոն չհանդիսացող արտադրանքի կամ նյութերի, կամ այն կետը, որտեղ թափոնները վերամշակման նախապատրաստման գործընթացի արդյունքում դադարում են թափոն լինելուց:
- **Կարողությունների զարգացում** - վերաբերում է գործունեությանը, որը ամրապնդում է կազմակերպությանը կամ անհատին և օգնում է նրանց ավելի լավ կատարել իրենց առաքելությունը: Կարողությունների զարգացումը հաճախ դիտվում է որպես օգնություն, որը տրամադրվում է այն կազմակերպություններին, որոնք կարիք ունեն զարգացնելու հատուկ հմտություններ կամ կարողություններ կամ բարելավելու ընդհանուր կատարումը: Այս գործողությունները ներառում են, բայց չեն սահմանափակվում ռազմավարական ծրագիրավորմամբ, տեխնոլոգիական արդիականացմամբ, գործառնական բարելավումներով և խորհրդի զարգացմամբ:
- **Սովորաբար** - ծանր տեսակի թուղթ, որը սովորաբար օգտագործվում է ապրանքների փաթեթավորման համար, ինչպիսիք են հացահատիկի տուփերը:
- **Չամայնքահեն կազմակերպություն** - արդյունավետություն դրսևորած պետական կամ մասնավոր ոչ առևտրային կազմակերպություն, որը ներկայացնում է համայնքը կամ

⁴³ Խորհրդի 1999/31/EC դիրեկտիվ՝ թափոնների աղբավայրի մասին, փոփոխված Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2018/850(EU) դիրեկտիվով

⁴⁴ Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2009/98/EC դիրեկտիվ՝ թափոնների և որոշ դիրեկտիվներ չեղյալ համարելու մասին, փոփոխված Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2018/851(EU) դիրեկտիվով

համայնքի նշանակալի հատվածներ և կրթական կամ հարակից ծառայություններ է մատուցում համայնքի անդամներին:

- **Բջիջ** - 3իմնական միավոր, որով զարգանում է աղբավայրը: Սա ընդհանուր տարածք է, որտեղ ստացվող աղբը թափվում, բաշխվում, խտացվում և ծածկվում է:
- **Թափոնների բնութագիր** - փորձարկման ընթացակարգ, որը պետք է օգտագործվի թափոնների ֆիզիկաքիմիական, քիմիական և կենսաբանական հատկությունները և բաղադրությունը որոշելու համար, այսինքն՝ որոշելու, արդյոք թափոնը պարունակո՞ւմ է մեկ կամ մի քանի վտանգավոր հատկություն:
- **Տարանջատ հավաքման կետեր**- տարանջատ հավաքման կետը կամ կենցաղային թափոնների վերամշակման կայանը հաստատություն է, որտեղ հանրությունը կարող է հեռացնել կենցաղային թափոնները, և որտեղ հաճախ առկա են նաև վերամշակման կետեր: Հանրային հարմարությունների օբյեկտները ղեկավարվում են տվյալ տարածքի տեղական իշխանությունների կողմից: Քաղաքում հանրային հարմարությունների օբյեկտները հատկացվում են քաղաքապետարանի կողմից:
- **Թափոնների դասակարգում** - ընթացակարգ, որը պետք է կիրառվի՝ թափոնները մեկ կամ մի քանի ցուցակներում դասակարգելու համար, ինչպես սահմանված է հատուկ կանոնակարգով՝ կախված թափոնների ծագումից, դրանց բաղադրությունից և հետագա կիրառությունից:
- **Ավելի մաքուր արտադրություն** - գործընթացներ՝ նախատեսված արտադրության ընթացքում գեներացված թափոնների կրճատման համար:
- **Համատեղ հեռացում** - տարբեր տեսակի թափոնների համատեղ հեռացում մեկ աղբավայրում կամ աղբանոցում: Օրինակ, կեղտաջրերի տիղմը կարող է հեռացվել սովորական կոշտ թափոնների հետ միասին:
- **Կոգեներացում** - ինչպես էլեկտրաէներգիայի, այնպես էլ գոլորշու արտադրություն մեկ հաստատությունից՝ վառելիքի միևնույն աղբյուրից:
- **Համատեղ այրում (համակցված այրում)** – Թափոնների ջերմային մշակում ստացիոնար կամ շարժական հաստատությունում, որի հիմնական նպատակը էներգիայի կամ նյութական արտադրանքի գեներացումն է, որը թափոններն օգտագործում է որպես սովորական կամ լրացուցիչ վառելիք, կամ որտեղ թափոնները հեռացման նպատակով ջերմային մշակում են անցնում:
- **Հավաքում** - տնային տնտեսություններից, ձեռնարկություններից կամ հավաքման կետերից թափոնները հավաքելու, դրանք մեքենայի մեջ բեռնելու և վերամշակման, տեղափոխման կամ հեռացման վայր տեղափոխելու գործընթաց: Դա նշանակում է թափոնների հավաքում, ներառյալ թափոնների նախնական տեսակավորում և նախնական պահեստավորում թափոնների մշակման կայան տեղափոխելու նպատակով:
- **Հավաքման կենտրոն** – քաղաքապետարանի (տեղական ինքնակառավարման մարմին) որոշման հիման վրա սահմանված վայր, որտեղ քաղաքացիները բերում են թափոններ և ծավալուն թափոններ (կահույք, էլեկտրական տեխնիկա, այգեգործական թափոններ, վերամշակման համար պիտանի նյութեր, ներառյալ կենցաղային վտանգավոր թափոնները):
- **Դյուրավառ նյութեր** - դյուրավառ նյութեր թափոնների հոսքում՝ ներառյալ թուղթը, պլաստիկը, փայտը, սննդամթերքը և այգեգործական թափոնները:
- **Այրում** - ԶԿԹԿ-ում, նյութերի այրում թափոնների վառարանում:
- **Առևտրային թափոններ** - հայտնի է նաև որպես մանրածախ թափոններ, այն թափոնն է, որն առաջանում է ընկերություններում, կազմակերպություններում կամ այլ հաստատություններում, որոնք ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն զբաղվում են առևտրով, ծառայություններով, գրասենյակային բիզնեսով, սպորտով, հանգստի կամ

ժամանցի կազմակերպմամբ՝ բացառությամբ կենցաղային և արտադրական թափոնների, թափոնների, որոնք առաջանում են մեծածախ բիզնես հաստատություններում, գրասենյակային շենքերում, խանութներում, դպրոցներում, հիվանդանոցներում և պետական մարմիններում:

- **Միախառնված** - խառը վերամշակելի նյութեր, որոնք հավաքվում են խառը ԶԿԹ-ից առանձնացվելուց հետո:
- **Համայնքային հավաքում** - համակարգ, որտեղ անհատներն իրենց թափոնները բերում են անմիջապես կենտրոնական կետ՝ հավաքման համար:
- **Հաղորդակցում** - Մարդկանց շրջանում, ո՛չ որպես սովորողների, այլ որպես թիրախային լսարանի, կոնկրետ տեղեկատվություն կամ գաղափարներ ստանալու առաջադրանք:
- **Կոմպակտոր**- հավաքող մեքենա, որն օգտագործում է բարձր հզորության մեխանիկական կամ հիդրավլիկ սարքավորումներ՝ կոշտ թափոնների ծավալը նվազեցնելու համար:
- **Կոմպոզիտային երեսպատում** - Աղբավայրի երեսպատման համակարգ՝ բաղկացած մշակված հողի շերտից և նյութի սինթետիկ շերտից:
- **Կոմպոստ** – Կոմպոստացման արդյունքում ստացված նյութ: Այն նաև կոչվում է հումուս, հանդիսանում է հողը կարգավորող միջոց:
- **Կոմպոստացում** - Կոշտ օրգանական նյութերի կենսաբանական տարրալուծումը բակտերիաների, սնկերի և այլ օրգանիզմների կողմից՝ հողանման արտադրանք ստեղծելու համար: Կենսաթափոնների փոխակերպումը միկրոօրգանիզմների կողմից՝ թթվածնի առկայության և վերահսկվող պայմաններում կոմպոստ ձևավորելու նպատակով:
- **Շինարարության և քանդման թափոններ կամ բեկորներ (ՇԶ թափոններ կամ ՇԶԹ)** - Ներառում է բոլոր թափոնները, որոնք առաջանում են շինարարության/կառուցապատման արդյունաբերության և քանդման/ոչնչացման մարդու կամ շրջակա միջավայրի կողմից) աշխատանքների արդյունքում: Սրանք շինհրապարակներում շինարարական աշխատանքների ընթացքում կամ նախքան օբյեկտների կառուցումը նախապատրաստական աշխատանքների ընթացքում առաջացած թափոններ են, ինչպես նաև օբյեկտների քանդման կամ վերակառուցման ժամանակ առաջացած թափոններ են: Շինարարական և քանդման թափոնները ներառում են՝ հողային աշխատանքներից ստացված հողը, քանդման և շինարարության մեջ առաջացած թափոնները (կերամիկա, բետոն, երկաթ, պողպատ, պլաստիկ և այլն), ինչպես նաև ասֆալտի և բետոնի թափոնները: ՇԶԹ նշանակում է թափոններ, որոնք համապատասխանում են Հանձնաժողովի 2000/532/EC3 որոշման հավելվածի 17-րդ գլխում նշված թափոնների ծածկագրերին՝ բացառելով 17 05 04 կատեգորիայի մեջ սահմանված վտանգավոր թափոնները և բնական ծագման նյութերը:
- **Վերահսկվող աղբանոց** - ծրագիրավորված աղբավայր, որը որոշ չափով ներառում է սանիտարական աղբավայրի որոշ բնութագրեր. տեղակայում ըստ հիդրոերկրաբանական նշանակության, դասակարգման, որոշ դեպքերում խտացման, արտահոսքի վերահսկմամբ, գազի մասնակի կառավարմամբ, թափոնների կանոնավոր (սովորաբար ոչ ամենօրյա) ծածկմամբ, մուտքի վերահսկմամբ, գրառումների վարմամբ և վերահսկվող աղբահանությամբ:
- **Վերականգնում** -թույլ տալը, որպեսզի մասամբ կոմպոստացված նյութերը կույտով մնան որոշակի ժամանակահատված՝ որպես կոմպոստացման հասունացման գործընթացի մի մաս:
- **Վաճառող** - նշանակում է ցանկացած ձեռնարկություն, որը հանդես է գալիս որպես լիազորված կազմակերպություն թափոնների գնման և հետագա վաճառքի համար, ներառյալ այնպիսի վաճառողներ, ովքեր ֆիզիկապես չեն տիրապետում թափոններին:

- **Հեռացում** – նշանակում է օգտահանում չենթադրող ցանկացած գործողություն, նույնիսկ եթե որպես այդ գործողության երկրորդային հետևանք նյութ կամ էներգիա է անջատվում: Կոշտ թափոնների վերջնական կառավարումը հավաքումից, վերամշակումից կամ այրումից հետո: Հեռացումն ամենից հաճախ նշանակում է թափոնների տեղադրում աղբավայրում կամ աղբանոցում: 2008/98/EC դիրեկտիվի I հավելվածը սահմանում է հեռացման գործողությունների ոչ ամբողջական ցանկը:
- **Շեղման չափ** - վերամշակման, կոմպոստացման կամ վերաօգտագործման նպատակով տեղափոխված և աղբավայրից հեռու գտնվող թափոնների հարաբերակցությունը:
- **Հանձնման կենտրոն** – Թափոններ արտադրողներից արտանետվող կոմպոստացված կամ վերամշակելի նյութերի ընդունման վայր կամ հաստատություն:
- **Աղբանոց** - բաց, չկառավարվող, ապօրինի աղբավայր, որը շահագործվում է թույլատրված աղբավայրի փոխարեն:
- **Էլեկտրոնային թափոններ (Էլ. թափոններ)** - թափոնների տեսակ, որը բաղկացած է ցանկացած ջարդված կամ անցանկալի էլեկտրոնային սարքավորումից: Դա մտահոգիչ է, հաշվի առնելով, որ նման սարքավորումների շատ բաղադրիչներ համարվում են թունավոր/վտանգավոր և կենսաթափանցելի:
- **Արտանետումներ** - մթնոլորտ արտանետվող գազեր:
- **Խոտանման ենթակա մեքենաներ** – շարժիչային տրանսպորտային միջոցներ կամ դրանց մասեր, որոնք իրենցից թափոններ են ներկայացնում, որոնք սեփականատերը ցանկանում է հեռացնել, կամ որի սեփականատերն անհայտ է:
- **Էներգիայի օգտահանում** - Թափոններից օգտակար էներգիա ստանալու գործընթաց՝ մասնավորապես այրման միջոցով արտադրված ջերմության կամ աղբավայրից մեթանի արտադրման միջոցով:
- **Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատում (ՇՄԱԳ)** - գնահատում, որը նախատեսված է բացահայտելու և կանխատեսելու գործողությունների կամ ծրագրի ազդեցությունը շրջակա միջավայրի, մարդու առողջության և բարեկեցության վրա: Տնտեսական և հողօգտագործման գնահատման հետ մեկտեղ այն կարող է որպես բաղադրիչ ներառել ռիսկերի գնահատումը:
- **Շրջակա միջավայրի ռիսկերի գնահատում (ՇՄՌԳ)** - գործակալների, մարդկանց և էկոլոգիական ռեսուրսների միջև փոխազդեցության գնահատում: Այն ներառում է մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի ռիսկի գնահատումը, որը սովորաբար գնահատում է շրջակա միջավայրի աղտոտիչների կողմից պատճառված վնասի հավանականությունը և ուժգնությունը:
- **ԵՄ դիրեկտիվ** – ԵՄ իրավական ցուցումներ, որոնք վերաբերում են բոլոր անդամ պետություններին և պետք է իրականացվեն անդամ պետությունների օրենսդրության միջոցով՝ սահմանված ժամկետում:
- **Արտադրողի պատասխանատվության ընդլայնում** - Ցանկացած ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձ, ով մասնագիտորեն մշակում, արտադրում, վերամշակում, վաճառում կամ ներմուծում է ապրանքներ (ապրանք արտադրող), արտադրողի ընդլայնված պատասխանատվություն ունի:
- **Արտադրողի պատասխանատվության ընդլայնման սխեմա**- անդամ պետությունների կողմից ձեռնարկված միջոցառումների շարք՝ ապահովելու, որ արտադրանք արտադրողները ֆինանսական պատասխանատվություն կամ ֆինանսական և կազմակերպչական պատասխանատվություն ունենան արտադրանքի կյանքի ցիկի թափոնների կառավարման փուլում:
- **Բոցավառում** - աղբավայրում հավաքման խողովակներից արտանետված և աղբավայրից ստացված գազի/մեթանի այրումը:

- **Հեղուկացված շերտի այրիչ** - այրման մի տեսակ, որտեղ այրման վանդակաճաղը փոխարինվում է կրաքարի կամ ավազի շերտով, որը կարող է դիմակայել բարձր ջերմաստիճաններին: Շերտի տաքացումը և օգտագործվող օդի մեծ արագությունը հանգեցնում են շերտի վրա պղպջակների ձևավորմանը, ինչն էլ առաջացրել է «հեղուկացված շերտ» տերմինը:
- **Թռչող մոխիր** - օդի աղտոտվածության վերահսկման համակարգի միջոցով այրվող ծխատար գազերից հավաքված բարձր թունավոր մասնիկներ:
- **Սննդային թափոններ** - Եվրոպական խորհրդարանի և խորհրդի (1) թիվ 178/2002(EC) կանոնակարգի 2-րդ հոդվածում սահմանված բոլոր սննդամթերքները, որոնք վերածվել են թափոնների:
- **Աղբ** - առօրյա խոսույթում օգտագործվում է նաև «աղբ» տերմինը: Չնայած նրան, որ մեծ տարածում չունի, որոշ ԶԿԹԿ ուղեցույցներ օգտագործում են «աղբ»-ը որպես «սննդային թափոններ»:
- **Կանաչ թափոններ** – տե՛ս Կենսաթափոն: Այգեգործական և զբոսայգիներից հավաքված թափոններ, ինչպիսիք են՝ տերևները, ճյուղերը, խոտի կտորները, ծաղիկները, որոնք առանձին հավաքվում են մասնավոր, հասարակական կամ առևտրային տարածքներից:
- **Ստորերկրյա ջրեր** - երկրի մակերևույթի տակ գտնվող ջուրը, որը լցնում է ստորգետնյա ավազանները (հայտնի են որպես ջրատարներ), որոնք սնուցում են ջրհորները և աղբյուրները:
- **Նպատակներ** - հատուկ, առանձին նպատակներ, որոնք որոշում են տեսլականի և առաքելության իրականացումը:
- **Վտանգավոր թափոններ (ՎԹ)** - թափոններ, որոնք, ըստ իրենց ծագման, բաղադրության կամ վտանգավոր նյութերի կոնցենտրացիայի, կարող են զգալի կամ պոտենցիալ վտանգ ներկայացնել հանրային առողջության կամ շրջակա միջավայրի համար՝ սովորաբար դրսևորելով ԵՄ Թափոնների Շրջանակային Դիրեկտիվի՝ փոփոխված 2018/851 (EU) դիրեկտիվով, III Հավելվածում սահմանված մեկ կամ մի քանի վտանգավոր բնութագրեր. դյուրավառ, պայթուցիկ, օքսիդացնող, սուր թունավոր, վարակիչ, քայքայիչ, Էկոտոքսիկ, ռադիոակտիվ և այլ նյութեր, ներառյալ տարաները, որոնք ծառայել են կամ ծառայում են որպես վտանգավոր թափոնների փաթեթավորում: Թափոնները նաև համարվում են վտանգավոր, եթե դրանք ընդգրկված են Սահմանված վտանգավոր թափոնների դասակարգման (ՎԹ) 2000/532/EC որոշման ներքո ստեղծված Թափոնների Եվրոպական ցուցակում (ԹՑ): Արտադրության արդյունքում ստացվող նման թափոնները կոչվում են՝ **Վտանգավոր արտադրական թափոններ**: Տնային տնտեսություններից ստացվող նմանատիպ թափոնները կոչվում են՝ **Վտանգավոր կենցաղային թափոններ**:
- **Ծանր մետաղներ** - բարձր ատոմային թաշով և խտությամբ մետաղներ, որոնք թունավոր են կենդանի օրգանիզմների համար, ինչպիսիք են՝ սնդիկը, կապարը և կադմիումը:
- **Տնօրինող** - թափոններ արտադրող, թափոններ ունեցող ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձ:
- **Կենցաղային թափոններ**- տնային տնտեսությունների կողմից գեներացվող թափոններ:
- **Վտանգավոր կենցաղային թափոններ** - վտանգավոր կենցաղային թափոններ նշանակում է կենցաղային թափոնների այն մասնաբաժինը, որոնք ընկնում են վտանգավոր թափոնների սահմանման ներքո: Տնային տնտեսություններում օգտագործվող կենդանի օրգանիզմների և/կամ շրջակա միջավայրի համար վտանգավոր, թունավոր արտադրանքներ, ինչպիսիք են՝ վտանգավոր կենցաղային քիմիկատները, կենցաղային բժշկական թափոնները, շինարարության և քանդման թափոնները, մեքենաների սպասարկման թափոնները, սնդիկ պարունակող ԷԷՍԹ չհանդիսացող թափոնները, որոշ ԷԷՍԹ-ներ, մարտկոցներ և կուտակիչներ, յուղային թափոններ և այլն:

- **Հումուս** - կոմպոստացման վերջնական արդյունքը. նաև կոչվում է կոմպոստ:
- **Այրում** - կոշտ թափոնների այրման գործընթացը վերահսկվող, գրեթե ստոյխիոմետրիկ պայմաններում՝ վերջինիս քաշի և ծավալի և հաճախ էներգիա արտադրելու համար: Այրման քիմիայում սա այն պայմանն է, երբ այրման գործընթացին մատակարարվող թթվածնի քանակությունը հենց այնքան է, որքան որ անհրաժեշտ է վառելիքի մեջ առկա ամբողջ ածխածինն ամբողջությամբ օքսիդացնելու համար՝ վերածելով ածխածնի երկօքսիդի: Դա թափոնների ջերմային մշակումն է՝ առաջացած այրման ջերմության վերականգնմամբ կամ առանց դրա: Սա ներառում է թափոնների օքսիդացման միջոցով այրումը, ինչպես նաև ջերմային մշակման այլ գործընթացներ, ինչպիսիք են պիրոլիզը, գազաֆիկացումը կամ պլազմային պրոցեսները, պայմանով, որ մշակման արդյունքում առաջացող նյութերն այնուհետև այրվեն:
- **Այրման կայան** – ցանկացած ստացիոնար կամ շարժական տեխնիկական միավոր կամ սարքավորում, որը նախատեսված է թափոնների ջերմային մշակման համար՝ այրման գործընթացում առաջացած ջերմության վերականգնմամբ կամ առանց դրա:
- **Արտադրական թափոններ** – Արտադրական գործընթացից առաջացած թափոններ՝ ներառյալ գործարաններից և մշակման կայաններից:
- **Իներտ թափոններ** - թափոններ, որոնք չեն ենթարկվում որևէ նշանակալի ֆիզիկական, քիմիական կամ կենսաբանական փոխակերպումների: Իներտ թափոնները չեն տարրալուծվում, չեն այրվում, ֆիզիկապես կամ քիմիապես այլ կերպ չեն արձագանքում, կենսաթափալիվում կամ բացասաբար անդրադառնում այլ նյութերի վրա, որոնց հետ շփման մեջ են գտնվում, այնպիսի ձևով, որ կարողանան շրջակա միջավայրի աղտոտում առաջացնել կամ վնաս պատճառել մարդու առողջությանը: Թափոնների ընդհանուր արտահոսքը և աղտոտող նյութերի պարունակությունը, ինչպես նաև արտահոսքի էկոտոքսիկությունը պետք է լինեն աննշան, ընդունելի սահմաններում և, մասնավորապես, չվտանգեն մակերևութային և/կամ ստորերկրյա ջրերի որակը:
- **Ոչ ֆորմալ հատված** - տնտեսության այն հատվածը, որը բնութագրվում է մասնավոր, սովորաբար փոքրածավալ, աշխատատար, մեծամասամբ չկարգավորված և չգրանցված արտադրությամբ կամ ծառայությունների մատուցմամբ:
- **Անօրգանական թափոններ** - թափոններ, որոնք կազմված չեն բուսական կամ կենդանական նյութերից, ինչպիսիք են՝ ավազը, փոշին, ապակին և բազմաթիվ սինթետիկ նյութեր:
- **Կոշտ թափոնների ինտեգրված կառավարում (ԿԹԻԿ)** - ԿԹԻԿ-ը վերաբերում է կոշտ թափոնների կայուն կառավարման ռազմավարական նախաձեռնությանը համապարփակ ինտեգրված ձևաչափի օգտագործման միջոցով, որը ստեղծվել է կայուն կանխարգելիչ և խորհրդատվական մոտեցման միջոցով՝ կոշտ թափոնների անվտանգ և արդյունավետ կառավարման տարբեր մեթոդների լրացուցիչ օգտագործման համար: Նաև ներառում է բազմաթիվ հիմնական գործընկերներ որոշումների կայացման գործընթացում. թափոնների կառավարման զանազան տարբերակների կիրառում տեղական կայուն կառավարման համակարգի միջոցով, որտեղ թափոնների կառավարման գործընթացի յուրաքանչյուր քայլ ամբողջական պատկերի մի մասն է.
- **Միջազգային ՀԿ** - կազմակերպություն, որն ունի միջազգային կենտրոնակայաններ և մասնաճյուղեր աշխարհի խոշոր տարածաշրջաններում՝ հաճախ զարգացմանն օժանդակություն տրամադրելու նպատակով:
- **Կոմպոստացում տարայում** - կոմպոստավորում վերահսկվող ներքին միջավայրով, մեխանիկական խառնումով և օդափոխությամբ փակ անոթի կամ տարայի մեջ:
- **Շրջիկ թափոնների գնորդ** - փողոցներով շրջող անձ, ով գնում (կամ փոխանակում է) բազմակի օգտագործման և վերամշակման ենթակա նյութեր:

- **Թափոնների հավաքում մայթեզրից** - կոմպոստացման և վերամշակման ենթակա նյութերի կամ աղբի հավաքում բնակելի տարածքներից կամ խանութների դիմաց գտնվող մայթեզրից:
- **Հիմնական կատարողականի ցուցանիշներ (ՀԿՑ)** - պարամետրեր, որոնք ապահովում են կազմակերպության կամ նախագծի/ծրագրի կատարողականի բովանդակալից, հակիրճ, ընդհանուր պատկերը, որոնք օգտագործվում են ծրագրի կամ ծրագրի հաջողության գործոնների առաջընթացի մասին գեկուցելու համար: ՀԿՑ-ները արտացոլում են երկարաժամկետ նկատառումներ:
- **Աղբավայր** - աղբավայր՝ թափոնների վերգետնյա (այսինքն՝ մակերեսի վրա) կամ ստորգետնյա (այսինքն՝ գետնի տակ) հեռացման համար:
- **Աղբավայրի գազեր** - օրգանական թափոնների տարրալուծման ժամանակ առաջացած գազեր. հիմնականում մեթան, ածխածնի երկօքսիդ և ջրածնի սուլֆիդ: Նման գազերը կարող են պայթյուններ առաջացնել աղբավայրերում:
- **Թափոնների վերջնական տեղադրում** - կոշտ թափոնների վերջնական հեռացումը՝ դրանք վերահսկվող եղանակով տեղադրելով դրանց համար նախատեսված վերջնական վայրում: Տերմինը կիրառվում է ինչպես վերահսկվող աղբավայրերի, այնպես էլ սանիտարական աղբավայրերի համար:
- **Արտահոսք** - հեղուկ (որը կարող է մասամբ ստացվել օրգանական նյութերի քայքայման արդյունքում), որը արտահոսել է աղբավայրից կամ կոմպոստի կույտից և պարունակում է բակտերիաներ և այլ պոտենցիալ վնասակար քայքայված կամ **կասեցված** նյութեր: Չվերահսկվելու դեպքում արտահոսքը կարող է աղտոտել ինչպես ստորերկրյա, այնպես էլ մակերևութային ջրերը:
- **Արտահոսքի ավազան** - աղբավայրում կառուցված տարածքից արտահոսքը հավաքելու համար նախատեսված ավազան կամ ջրամբար: Սովորաբար ավազանը նախատեսված է արտահոսքի որոշակի մաքրում ապահովելու համար, ինչը թույլ է տալիս պինդ մարմիններին ինքնել ջրի հատակը կամ օդափոխության միջոցով խթանել կենսաբանական գործընթացները:
- **Կապոց** - խտացված թափոնների ամբողջական շերտը աղբավայրի բջջում:
- **Ներդիր** - հողի և/կամ սինթետիկ նյութերի պաշտպանիչ շերտ, որը տեղադրված է աղբավայրի հատակի և կողքերի երկայնքով՝ շրջակա միջավայր արտահոսքը կանխելու կամ նվազեցնելու համար:
- **Մեխանիկական աղբավայր** - աղբավայր, որտեղ գործողությունների մեծ մասն իրականացվում է առանց մեքենայացված սարքավորումների օգտագործման:
- **Շուկայական թափոններ** - հիմնականում օրգանական թափոններ, ինչպիսիք են տերևները, կեղևները և չվաճառված սննդամթերքը, որոնք թափվում են սննդի շուկաներում կամ դրանց մոտակայքում:
- **Չանգվածային այրման կայան** – այրիչի տեսակ, որտեղ կոշտ թափոններն այրվում են առանց նախնական տեսակավորման կամ վերամշակման:
- **Նյութերի օգտահանում** - օգտահանման ցանկացած գործողություն, բացառությամբ էներգիայի վերականգնման և որպես վառելիք կամ էներգիայի արտադրության այլ միջոց օգտագործվող նյութերի ստացման համար վերամշակման: Այն ներառում է, *ի թիվս այլոց*, վերաօգտագործման, վերամշակման և լցուման նախապատրաստումը:
- **Նյութերի օգտահանման օբյեկտ (ՆՕՕ)**- խառը վերամշակելի նյութերը ձեռքով կամ մեխանիկական միջոցներով առանձնացման հաստատություն: Որոշ ՆՕՕ-ներ նախատեսված են վերամշակելի նյութերը խառը տիպի ՔԿԹ-ից առանձնացնելու համար: Այնուհետև վերջիններս փաթեթավորում և շուկա են հանում օգտահանված նյութերը:

- **Չափման վայր** - նշանակում է այն կետը, որտեղ թափոնների զանգվածը չափվում է՝ հաշվարկման կետում թափոնների քանակը որոշելու նպատակով:
- **Բժշկական թափոններ** - հայտնի է նաև որպես կլինիկական թափոն, հիվանդանոցային թափոն, առողջապահական թափոն (ԱԹ) և սովորաբար վերաբերում է թափոններին, որոնք արտադրվում են մարդկանց կամ կենդանիների առողջության պահպանման վայրերից, ինչպիսիք են՝ հիվանդանոցները, դիսպանսերները և այլն, և/կամ այլ վայրերից, որտեղ մատուցվում են մարդկանց կամ կենդանիների առողջապահական ծառայություններ (ախտորոշման կենտրոններից, փորձարարական աշխատանքներից, լաբորատորիաներից, տարածքների և սարքավորումների մաքրումից, սպասարկումից և ախտահանումից և այլն): Մարդկանց կամ կենդանիների ախտորոշման, բուժման կամ պատվաստման արդյունքում, հարակից հետազոտությունների կամ կենսաբանական արտադրանքի արտադրության կամ փորձարկման ընթացքում առաջացած ցանկացած կոշտ թափոն: Այն կարող է ներառել վտանգավոր կամ ոչ վտանգավոր բժշկական թափոններ, մասնավորապես՝
 - Ոչ վտանգավոր բժշկական թափոններ՝ չաղտոտված վտանգավոր կամ այլ նյութերով, որոնք բաղադրությամբ նման են կենցաղային թափոններին (վերամշակելի, կենսաթափալվող և այլն):
 - Վտանգավոր բժշկական թափոններ, որոնք պահանջում են հատուկ մշակում և/կամ ունեն մեկ կամ մի քանի վտանգավոր բնութագրեր, որոնք այն դարձնում են վտանգավոր թափոն, այն է՝ պաթոլոգիական թափոններ, սուր առարկաներ, դեղագործական թափոններ, ներառյալ ցիտոտոքսիկ և ցիտոստատիկ թափոններ, արյունով կամ մարմնի հեղուկներով աղտոտված թափոններ, վարակիչ, այլ վտանգավոր բժշկական թափոններ (քիմիական թափոններ, բարձր մետաղական պարունակությամբ թափոններ և օգտագործված ճնշման բալոններ):
- **Մեթան** - Անհոտ, անգույն, դյուրավառ, պայթուցիկ գազ, CH₄, որն արտադրվում է աղբավայրերում անաերոբ եղանակով քայքայվող ԶԿԹ-ից:
- **Խառը թափոններ** - չտեսակավորված նյութեր, որոնք թափվել են թափոնների հոսքի մեջ:
- **Մոդոլային այրման կայան**-համեմատաբար փոքր տեսակի նախապես պատրաստված կոշտ թափոնների այրիչ:
- **Մոնոֆիլ** - Միայն մեկ տեսակի թափոնի համար նախատեսված աղբավայր:
- **Քաղաքային կոշտ թափոն (ԶԿԹ)**- թափոնների տեսակ, որը հիմնականում ներառում է կենցաղային թափոնները (տնային տնտեսություններից ստացված թափոններ), բացառությամբ արտադրական և գյուղատնտեսական թափոնների, անտառտնտեսության, ձկնորսության, սեպտիկ բաքերի և կոյուղագծերի, մաքրման (ներառյալ կեղտաջրերի տիղմը) թափոնների, ժամկետանց տրանսպորտային միջոցների (ԺՏՄ), երբեմն, որոշակի տարածքից քաղաքապետարանի կողմից հավաքված կոմերցիոն թափոնների ավելացմամբ: ՇԶԹ բեկորները և հատուկ թափոնները, ինչպիսիք են՝ վտանգավոր թափոնները, որոնք սովորաբար ԶԿԹ-ի ներքո չեն դասակարգվում, որոշ չափով նույնպես կարող են ներառվել քաղաքային թափոնների հոսքում: Այն նաև երբեմն սահմանվում է որպես բոլոր տեսակի կոշտ թափոններ, որոնք այս կամ այն կերպ կառավարվում են քաղաքային իշխանությունների կողմից:
- **Քաղաքային կոշտ թափոնների կառավարում (ԶԿԹԿ)**- ԶԿԹ մշակման համար համակարգերի ծրագիրավորում և իրականացում:
- **Քաղաքային թափոններ (ԶԹ)** – այն սահմանվում է որպես համայնքների կամ քաղաքապետարանների կողմից հավաքվող և մշակվող թափոններ: Քաղաքային թափոնները ներառում են կենցաղային թափոնները (ԿԹ) և կենցաղային թափոններին կազմությամբ մոտ թափոնները, ինչպես սահմանված է ԵՄ Թափոնների համար

շրջանակային դիրեկտիվով (ԹՇԴ) 2008/98/EC, փոփոխված 2018/851(EU) դիրեկտիվով: Դա նշանակում է, որ ԶԹ-ն ներառում է տնային տնտեսություններից հավաքված թափոնները (առանձին հավաքված թափոններ, այդ թվում՝ թուղթ և սովաբաթուղթ, ապակի, մետաղներ, պլաստմասսա, կենսաթափոններ, փայտ, տեքստիլ, փաթեթավորում, էլեկտրական և էլեկտրոնային սարքավորումների թափոններ/ԷԷՍԹ, մարտկոցների և կուտակիչների թափոններ և խոշոր եզրաչափերով թափոններ, ներառյալ կահույք և խառը տիպի թափոններ), նմանատիպ առևտրային և կոմերցիոն թափոններ, գրասենյակային շենքերից, հաստատություններից (դպրոցներ, հիվանդանոցներ, կառավարական շենքեր և այլն) և փոքր բիզնեսներից ստացված թափոններ, ինչպես նաև՝ բակային և այգեգործական թափոններ (ներառյալ տերևները, խոտի կտորները և այլն), և ընտրված քաղաքային ծառայություններից թափոններ (հանրային զբոսայգիներից և այգիներից, փողոցների մաքրման ծառայություններից (ներառյալ փողոցների մաքրումից առաջացած թափոնները, աղբամանների պարունակությունը), ինչպես նաև՝ շուկայի մաքրման թափոնները, եթե դրանք կառավարվում են որպես կենցաղային թափոններ): Կենցաղային թափոնների սահմանումը չի ներառում արտադրական, գյուղատնտեսական, անտառային տնտեսության, ձկնորսության, սեպտիկ բաբերի, կոյուղագծերի և մաքրման (ներառյալ կեղտաջրերի տիղմը), ժամկետանց տրանսպորտային միջոցների (ԺՏՄ) և շինարարության և քանդման թափոնները (ՇԶԹ):

- **ՉԿ** – հասարակական կազմակերպություն: Կարող է օգտագործվել մի շարք կազմակերպությունների համար՝ փոքր համայնքային խմբերից մինչև ազգային և միջազգային կազմակերպություններ: Հաճախ դրանք շահույթ չհետապնդող կազմակերպություններ են:
- **«Ոչ իմ ետնաբակում»**- Բնակիչների կողմից կոշտ թափոնների հավաքման օբյեկտի գտնվելու վայրի հետ կապված դժգոհության արտահայտում հիմնված առաջարկվող կոնկրետ վայրի վրա:
- **Ոչ վտանգավոր թափոններ** - թափոններ, որոնք չեն դրսևորում (ԹՇԴ) 2008/98/EC ԵՄ թափոնների շրջանակային դիրեկտիվի՝ փոփոխված 2018/851 դիրեկտիվով, հավելված III-ում նշված վտանգավոր հատկություններից ոչ մեկը և որոնք թվարկված են ԵՄ ԹՑ-ում որպես ոչ վտանգավոր թափոններ:
- **Խնդիրներ** – հատուկ, հստակ, չափելի, իրատեսական ձևակերպումներ, որոնք չափում են նպատակների իրագործումը որոշակի ժամանակահատվածում (2-ից 3 տարի):
- **Բաց աղբանոց** – չծրագիրավորված «աղբավայր», որը ներառում է վերահսկվող աղբավայրի միայն մի քանի բնութագրեր, եթե առհասարակ ներառում է: Սովորաբար այստեղ չկա արտահոսքի հսկողություն, մուտքի հսկողություն, ծածկույթ, կառավարում և բազմաթիվ աղբահաններ: Այն բաց, չկառավարվող և անօրինական աղբավայր է, որն օգտագործվում է թույլատրված աղբավայրի փոխարեն:
- **Օպերատոր** - ցանկացած իրավաբանական անձ կամ ձեռնարկատեր, որը կանոնակարգերի համաձայն կառավարում կամ վերահսկում է կայանը կամ լիազորված է տնտեսական որոշումներ կայացնել կայանի տեխնիկական գործունեության ոլորտում, ում անունով տրվել է թափոնների կառավարման թույլտվություն:
- **Օրգանական թափոններ** - տեխնիկապես ածխածին պարունակող թափոններ, ներառյալ թուղթ, պլաստմասսա, փայտ, սննդային և բակային թափոններ: Գործնականում տերմինը հաճախ օգտագործվում է ավելի նեղ իմաստով՝ նկատի ունենալով այն նյութը, որը ստացվում է ուղղակիորեն բուսական կամ կենդանական աղբյուրներից և որը սովորաբար կենսաքայքայվող է:
- **Փաթեթավորում** - ցանկացած տեսակի նյութից պատրաստված ցանկացած ապրանք, որն օգտագործվում է արտադրանքի պահեստավորման, պաշտպանության, մշակման,

առաքման և ներկայացման համար՝ հումքից մինչև վերամշակված ապրանքներ, արտադրողից մինչև օգտագործող կամ սպառող: Նույն նպատակներով օգտագործվող «չվերադարձվող» ապրանքները նույնպես փաթեթավորում են համարվում:

- **Փաթեթավորման թափոններ** - ցանկացած փաթեթավորում կամ փաթեթավորման նյութ, որը չի կարող օգտագործվել իր սկզբնական նպատակի համար, բացառությամբ արտադրության գործընթացի ընթացքում առաջացած մնացորդների՝ համաձայն 2008/98/EC դիրեկտիվի 3-րդ հոդվածում սահմանված թափոնների սահմանման:
- **Ախտածին** – հիվանդություն հարուցող օրգանիզմ:
- **Թույլտվություն** – իրավասու մարմնի կողմից ընդունված որոշում, որը թույլ է տալիս իրավաբանական կամ մասնավոր անձին հավաքել, տեղափոխել, ներմուծել, արտահանել և փոխանցել, պահել, մշակել կամ տնօրինել թափոնները, և սահմանում է թափոնների հետ վարվելու պայմաններն այնպես, որ այն նվազագույն վտանգ ներկայացնի մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի համար:
- **Դեղագործական թափոններ** - մարդու կամ կենդանիների առողջապահությամբ զբաղվող իրավաբանական անձի կամ ձեռնարկատիրոջը պատկանող բոլոր դեղամիջոցները, ներառյալ առաջնային փաթեթավորումը և դրանց օգտագործման համար օգտագործվող ցանկացած աքսեսուար, որոնք կյանքի ցիկլի ավարտի պատճառով դարձել են անօգտագործելի, ունեն պահանջվող որակի թերություն, աղտոտված փաթեթավորում, արտահոսք, դեղամիջոցներ, որոնք պատրաստվել և այնուհետև չեն օգտագործվել, վերադարձվել են վերջնական սպառողների կողմից կամ օգտագործման համար ոչ պիտանի են այլ պատճառներով, ինչպես նաև՝ դեղագործական թափոններ դեղերի արտադրությունից և դեղագործական արտադրանքի մեծածախ և մանրածախ առևտրի թափոններ, գալենիկական և/կամ մագիստրալ պատրաստուկների և այլ դեղագործական թափոններ: Դեղորայքի արտադրության ընթացքում առաջացած թափոնները պատկանում են արդյունաբերական (օրգանական կամ անօրգանական) թափոնների դասին, որոնք պետք է կառավարվեն օրենքի դրույթներին համապատասխան: Դեղագործական թափոնները ներառում են.
 - Ոչ վտանգավոր դեղագործական թափոններ, որոնք վտանգ չեն ներկայացնում շրջակա միջավայրի կամ մարդու առողջության համար և ենթակա չեն վտանգավոր դեղագործական թափոնների կառավարման համար սահմանված կարգով մշակման:
 - Վտանգավոր դեղագործական թափոններ, որոնք առաջանում են ծանր մետաղներ պարունակող դեղերից և ախտահանիչ միջոցներից, ինչպես նաև հայտնի բաղադրության և անորոշ բաղադրության դեղերից, որոնք պահանջում են հատուկ բուժման ընթացակարգեր և ներառում են ցիտոտոքսիկ և ցիտոստատիկ թափոններ, կամ ցիտոտոքսիկ և ցիտոստատիկ դեղամիջոցներ, որոնք դարձել են անօգտագործելի, ցիտոտոքսիկ և ցիտոստատիկ ազդեցություն ունեցող դեղերի օգտագործման, տեղափոխման և պատրաստման արդյունքում արտադրված թափոններ, ներառյալ առաջնային փաթեթավորումը, որը վտանգավոր նյութերի հետ շփման մեջ է գտնվել և ցանկացած աքսեսուար, որն օգտագործվում է նման արտադրանքի պատրաստման կամ օգտագործման համար: Ցիտոտոքսիկ և ցիտոստատիկ դեղամիջոցները քաղցկեղածին, մուտագեն և/կամ տերատոգեն ազդեցություն ունեցող թունավոր միացություններ են:
- **Վերամշակելի նյութերի տարանջատման գործարան** – տեխնոլոգիական գիծ՝ կենցաղային թափոններից կամ առանձին հավաքված մասնաբաժիններից (օրինակ՝ փաթեթավորման թափոններից) օգտակար վերամշակելի բաղադրիչներ ընտրելու համար:
- **Աղտոտում** - հողի, ջրի կամ մթնոլորտի աղտոտումը թափոնների կամ այլ աղտոտող նյութերի արտանետման պատճառով:

- **ԿՕԱ թափոններ** – թափոններ, որոնք կազմված են, պարունակում են կամ աղտոտված են օրինական շեմից բարձր կայուն օրգանական աղտոտիչներով (ինչպես սահմանված է կայուն օրգանական աղտոտիչների մասին Ստոկհոլմի կոնվենցիայով):
- **Հետսպառողական նյութեր** - նյութեր, որոնք սպառողն այլևս չի օգտագործում, և որոնք կարող են վաճառվել, հանձնվել կամ դեն նետվել որպես թափոն:
- **Նախապատրաստում վերաօգտագործմանը** - ստուգման, մաքրման կամ վերանորոգման վերականգնման գործողություններ, որոնց միջոցով թափոն դարձած արտադրանքը կամ արտադրանքի բաղադրիչները մշակվում են այնպես, որ դրանք կարող են վերաօգտագործվել առանց որևէ այլ նախնական վերամշակման: Օրինակ՝ կահույքի, առարկաների, գրքերի, հագուստի, էլեկտրական և էլեկտրոնային սարքերի մշակում (վերանորոգման կամ վերականգնման միջոցով) նախքան դրանք կրկին շուկա ներմուծելը:
- **Կանխարգելում** - միջոցառումներ, որոնք ձեռնարկվում են նախքան նյութի կամ արտադրանքի թափոն դառնալը, որոնք նվազեցնում են. ա) թափոնների քանակը, այդ թվում՝ արտադրանքի վերաօգտագործման կամ արտադրանքի կյանքի տևողության երկարացման միջոցով բ) առաջացած թափոնների բացասական ազդեցությունը շրջակա միջավայրի և մարդկանց առողջության վրա. կամ (գ) նյութերում և արտադրանքներում վնասակար նյութերի պարունակությունը:
- **Առաջնային նյութ** - հիմնական արտադրանքի արտադրության համար օգտագործվող մաքուր հումքից ստացված կոմերցիոն նյութ. օրինակ՝ փայտանյութ, երկաթի հանքաքար և սիլիցիումի ավազ:
- **Սեփականաշնորհում** - ընդհանուր տերմին մի շարք պայմանագրերի և այլ համաձայնագրերի համար, որոնք փոխանցում են որոշակի ծառայությունների կամ ապրանքների տրամադրումը պետական հատվածից մասնավոր ընկերություններին կամ կազմակերպություններին:
- **Մշակում** - ԶԿԹ նյութերի պատրաստում հետագա օգտագործման կամ մշակման համար՝ այնպիսի գործընթացների կիրառմամբ, ինչպիսիք են՝ բալապատումը, մագնիսական տարանջատումը, մասնատումը և մանրացումը: Տերմինը երբեմն օգտագործվում է նաև խառը կոշտ թափոններից վերամշակելի նյութերի առանձնացման համար:
- **Արտադրողի պատասխանատվություն**- համակարգ, որում ապրանքի կամ ծառայության արտադրողը պատասխանատվություն է կրում ապրանքի կամ ծառայության վաճառքից առաջացած թափոնների համար՝ նվազեցնելով արտադրության մեջ օգտագործվող նյութերի քանակը, արտադրելով վերանորոգման ենթակա կամ վերամշակելի ապրանքներ և/կամ նվազեցնելով փաթեթավորումը:
- **Հանրային մաքրման ծառայություններ** - ծառայություններ, որոնք կապված են թափոնների հավաքման հետ, որոնք կարող են ներառել փողոցների մաքրումը, ջրհորների դատարկումը, կոյուղու մաքրումը, գիշերային աղբահանությունը, սեպտիկ բաքի/հորի դատարկումը, լողափերի և ափամերձ տարածքների մաքրումը, ձյան և ցեխի հեռացումը, խոտի հատումը, կուտակված թափոնների մաքրումը, բնական աղետներից, աղտոտման կանխարգելումից, գրաֆիտիների հեռացումից, հանրային զուգարանների մաքրումից և/կամ մաքրման այլ աշխատանքներից հետո թափոնների հավաքումը:
- **Պիրոլիզ** - նյութի քիմիական տարրալուծումը ջերմության ազդեցության տակ թթվածնի բացակայության պայմաններում, ինչը հանգեցնում է տարբեր ածխաջրածնային գազերի և ածխածնածնածան մնացորդների առաջացմանը:
- **Օգտահանում**- ցանկացած գործողություն, որի առաջնային արդյունքը թափոն է, որը ծառայում է օգտակար նպատակի՝ փոխարինելով այլ նյութերի, որոնք այլ կերպ օգտագործվելիս որոշակի գործառույթ կատարելու համար, կամ թափոններ, որոնք ձեռնարկությունում կամ ավելի լայն տնտեսության մեջ պատրաստված են այդ

գործառույթն իրականացնելու համար: Թափոնների մասին 2008/98/ EC դիրեկտիվի II հավելվածը սահմանում է օգտահանման գործողությունների ոչ ամբողջական ցանկը:

- **Վերամշակելի նյութեր** - բաղաբաղին թափոններից օգտակար վերամշակելի բաղադրիչներ, որոնք կարող են վերամշակվել՝ վերածվելով նոր արտադրանքի համար հումքի: Տարածված օրինակներ են՝ թուղթը, ապակին, այլումինը, ծալքավոր ստվարաթուղթը և պլաստիկ տարաները:
- **Վերամշակում** - վերականգնման ցանկացած գործողություն, որի միջոցով թափոնները վերամշակվում են վերածվելով արտադրանքի, կամ նյութերի, անկախ այն բանից՝ սկզբնական կամ այլ նպատակներով: Այն ներառում է օրգանական նյութերի վերամշակումը, սակայն չի ներառում էներգիայի վերականգնումը և վերամշակումը նյութերի, որոնք պետք է օգտագործվեն որպես վառելիք կամ լցոնման աշխատանքներ: Նյութերը հումքի վերածելու գործընթաց՝ նոր ապրանքներ արտադրելու համար, որոնք կարող են նման լինել կամ չլինել սկզբնական արտադրանքին: Վերամշակումը թափոնների հիերարխիայի երրորդ մակարդակն է:
- **Թափուկ** - եզրույթ, որը հաճախ օգտագործվում է որպես կոշտ թափոն:
- **Թափոնից ստացված վառելիք (ԹՍՎ)** – ԶԿԹ-ից ստացված կոշտ վառելիք՝ ստացված վերամշակված կոշտ թափոններից: Վերամշակումը կարող է ներառել վերամշակելի և չայրվող նյութերի առանձնացում, մանրացում, չափերի կրճատում և պալետավորում:
- **Օգտագործված յուղերի օգտահանում** - ցանկացած վերամշակման գործողություն, որի դեպքում բազային յուղերը կարող են արտադրվել թափոնների յուղերի զտման միջոցով, մասնավորապես՝ հեռացնելով աղտոտիչները, օքսիդացման արտադրանքները և այդպիսի յուղերում պարունակվող հավելումները:
- **Թափոնների կառավարման տարածաշրջանային կենտրոններ** – կենտրոններ թափոնների կառավարման շրջաններում, որոնք ներառում են՝ տարածաշրջանային աղբավայրեր, վերամշակելի թափոնների տարանջատման կայան, տեղափոխման կայաններ, կոմպոստացման հաստատություն և վերամշակելի թափոնների հավաքման կենտրոններ:
- **Մնացորդային թափոններ** - վերամշակումից հետո կամ կոմպոստացվող նյութերի առանձնացումից կամ հեռացվելուց հետո մնացած կենցաղային թափոնների հոսքի տարրերը:
- **Ռեսուրսների օգտահանում** - թափոններից նյութերի և էներգիայի արդյունահանում և օգտագործում:
- **Վերաօգտագործում** - ցանկացած գործողություն, որի միջոցով թափոն չհանդիսացող արտադրանքը կամ բաղադրիչները կրկին օգտագործվում են իրենց սկզբնական տեսքով միևնույն նպատակի համար, որի համար դրանք նախատեսված էին: Վերաօգտագործման նախապատրաստումն շնանակում է վերամշակման գործողությունների ստուգում, մաքրում կամ վերանորոգում, որի ընթացքում արտադրանքը կամ արտադրանքի բաղադրիչները, որոնք վերածվել են թափոնների, պատրաստվում են այնպես, որ դրանք կարող են վերաօգտագործվել առանց որևէ այլ նախնական մշակման: Վերաօգտագործումը թափոնների հիերարխիայի երկրորդ փուլն է:
- **Աղբ** - Կոշտ թափոնների համար օգտագործվող ընդհանուր եզրույթ: Երբեմն կիրառվում են սևնդային թափոնները և մոխիրը բացառելու համար:
- **Սանիտարական աղբավայր** - կոշտ թափոնների վերգետնյա թափման ինժեներական մեթոդ, որը համապատասխանում է ստանդարտ պահանջների մեծ մասին՝ ներառյալ ռացիոնալ տեղակայումը, տեղանքի մանրակրկիտ նախապատրաստումը կավե և/կամ սինթետիկ ծածկույթների օգտագործմամբ, արտահոսքի, գազի հավաքմամբ (այն

դեպքում, երբ գազ է գեներացվում), արտահոսքի և գազի պատշաճ կառավարմամբ և մշտադիտարկմամբ, խտացումով, ամենօրյա և վերջնական ծածկույթով, մուտքի ամբողջական հսկողությամբ և գրառումների վարմամբ:

- **Աղբահան** - անձ, ով վերամշակելի նյութեր է հավաքում խառը թափոններից, որտեղ էլ որ դրանք ժամանակավորապես հասանելի կամ հեռացված լինեն:
- **Երկրորդային նյութ** - նյութ, որը վերականգնվում է հետսպառողական թափոններից՝ արտադրանքի արտադրության մեջ առաջնային նյութի փոխարեն օգտագործելու համար:
- **Երկրորդային թափոններ** – թափոնների մշակման ընթացքում առաջացած թափոններ, օրինակ՝ թափոնների տեսակավորումից մնացած թափոններ, կայունացված թափոններ (օրինակ՝ ԱՀ մաքրման մնացորդներ), թափոնների այրման մնացորդներ:
- **Ապահով աղբավայր** - հեռացման հաստատություն, որը նախատեսված է շրջակա միջավայրից թափոնները մշտապես մեկուսացնելու համար: Սա ենթադրում է թափոնների հեռացում աղբավայրում, որը ներառում է կավե և/կամ սինթետիկ ծածկույթներ, արտահոսքի հավաքում, գազի հավաքում (գազի առաջացման դեպքում) և անթափանց ծածկույթ:
- **Տարանջատ հավաքում** - հավաքում, որտեղ թափոնների հոսքը պահվում է առանձին՝ ըստ տեսակի և բնույթի՝ հատուկ վերամշակման դյուրացման նպատակով:
- **Կեղտաջրերի նստվածք** - կիսահեղուկ մնացորդ, որը նստում է կեղտաջրերի կամ արդյունաբերական կեղտաջրեր տեղափոխող ջրանցքների և խողովակների հատակին կամ կեղտաջրերի մաքրման համար օգտագործվող բաբերի հատակին:
- **Տեղանքի վերականգնում** - աղտոտված տարածքի վերականգնում՝ աղտոտված կոշտ նյութերի/հեղուկների հեռացմամբ կամ տեղում դրանք մշակելով:
- **Նվազեցում սկզբնաղբյուրում**- նյութերի նախագծում, արտադրություն, ձեռքբերում և վերաօգտագործում՝ առաջացած թափոնների քանակը և/կամ թունավորությունը նվազագույնի հասցնելու նպատակով:
- **Տարանջատում սկզբնաղբյուրում** - կոմպոստացվող և վերամշակելի նյութերի տարանջատում թափոնների հոսքից, նախքան դրանք այլ ՔԿԹ-ների հետ հավաքելը՝ վերաօգտագործումը, վերամշակումը և կոմպոստացումը հեշտացնելու համար:
- **Հատուկ թափոններ** - թափոններ, որոնք իդեալական տարբերակում համարվում են ՔԿԹ հոսքից դուրս, բայց երբեմն մտնում են այնտեղ և հաճախ դրանցով պետք է զբաղվեն քաղաքային իշխանությունները: Դրանք ներառում են կենցաղային վտանգավոր թափոններ, բժշկական թափոններ, շինարարական և քանդման թափոններ, պատերազմի և երկրաշարժի բեկորներ, անվադողեր, յուղեր, թաց մարտկոցներ, կեղտաջրերի տիղմ, մարդկային արտաթորանք, ստոյխիոմետրիկ սպանդանոցային թափոններ և արդյունաբերական թափոններ:
- **Թափոնների պահեստավորում** - թափոնների ժամանակավոր պահպանում արտադրողի կամ սեփականատիրոջ և/կամ թափոններ տիրապետող անձի գտնվելու վայրում, ինչպես նաև՝ գործարկուի գործունեությունը թափոնների ժամանակավոր պահպանման համար սարքավորված և գրանցված հաստատությունում:
- **Ռազմավարական ծրագիրավորում**- կազմակերպության՝ իր ռազմավարությունը կամ ուղղությունը սահմանելու և այդ ռազմավարությունն իրականացնելու նպատակով իր ռեսուրսները՝ ներառյալ կապիտալը և անձնակազմը, հատկացնելու հետ կապված որոշումների կայացման գործընթացը: Ռազմավարական ծրագիրավորման մեջ կարող են օգտագործվել բիզնեսի վերլուծության տարբեր մեթոդներ, ինչպիսիք են SWOT վերլուծությունը: Արդյունքը սովորաբար ռազմավարական ծրագիրն է, որն օգտագործվում է որպես ուղեցույց՝ ֆունկցիոնալ և բաժանարար ծրագիրները, ներառյալ տեխնոլոգիաները, մարքեթինգը և այլն որոշելու համար:

- **Ռազմավարություններ** - լայն գործողություններ, որոնք անհրաժեշտ են նպատակին հասնելու, հաջողության առանցքային գործոնը վերահսկելու կամ խոչընդոտող հաղթահարելու համար:
- **Փողոցների մաքրում** - փոշու/ավազի, կեղտի և աղբի մշակում, հավաքում և հեռացում: Ցածր եկամուտ ունեցող երկրներում փողոցները կարող են նաև զգալի քանակությամբ կենցաղային աղբ, կոյուղաջրեր, մարդկանց և կենդանիների արտաթորանք պարունակել: Տե՛ս նաև *Հանրային մաքրում*-ը:
- **Սուբսիդավորում** - կառավարության կողմից ուղղակի կամ անուղղակի վճարում ձեռնարկություններին, քաղաքացիներին կամ հաստատություններին՝ ցանկալի գործունեությունը խրախուսելու համար:
- **Թափոնների կայուն կառավարում** –նյութական ռեսուրսների արդյունավետ օգտագործումը, վտանգավոր և գեներացած թափոնների քանակի կրճատումը, իսկ առաջացման դեպքում, այդպիսի թափոնների մշակումն այնպես, որ ակտիվորեն նպաստեն կայուն զարգացման տնտեսական, սոցիալական և բնապահպանական նպատակներին:
- **SWOT վերլուծություն** - ռազմավարական ծրագիրավորման գործիք, որն օգտագործվում է նախագծի կամ բիզնես ձեռնարկության հետ կապված ուժեղ, թույլ կողմերը, հնարավորությունները և սպառնալիքները գնահատելու համար: Այն ներառում է բիզնես ձեռնարկության կամ նախագծի նպատակների սահմանում և ներքին և արտաքին գործոնների բացահայտում, որոնք բարենպաստ և անբարենպաստ են այդ նպատակին հասնելու համար: Այս տեխնիկայի հեղինակը Ալբերտ Յամֆրիին է:
- **Բեռնաթափման վճար** - աղբավայրում, փոխաբեռնման կայանում, այրման կամ վերամշակման հաստատությունում թափոնների բեռնաթափման կամ թափման համար վճար
- **Բեռնաթափման տարածք**- բեռնաթափման տարածք տրանսպորտային միջոցների համար, որոնք ԶԿԹ-ները տեղափոխում են փոխաբեռնման կայան, մշակման համալիր կամ այրման կայան:
- **Փոխաբեռնում** - աղբահավաք մեքենայից ավելի մեծ մեքենա թափոնների տեղափոխման գործողություն:
- **Փոխաբեռնման կայան** -խոշոր հաստատություն, որտեղ հավաքման մեքենաների ԶԿԹ-ները կենտրոնացվում են բեռների մեջ, որոնք ավելի մեծ բեռնատարներով կամ այլ միջոցներով տեղափոխվում են ավելի հեռավոր վերջնական հեռացման վայրեր՝ սովորաբար աղբավայր: Կետ, որտեղ թափոնները բերվում և ժամանակավորապես պահվում են տարանջատման կամ վերբեռնման համար՝ նախքան մշակման, օգտահանման կամ հեռացման համար դրանց տեղափոխումը:
- **Թափոնների տեղափոխում** –թափոնների տեղափոխում հաստատությունից դուրս՝ ներառյալ թափոնների բեռնումը, փոխադրումը (ինչպես նաև վերբեռնումը) և բեռնաթափումը:
- **Մշակում** - օգտահանման կամ հեռացման գործողություններ, ներառյալ օգտահանմանը և հեռացմանը նախապատրաստումը: Սա ներառում է ֆիզիկական, ջերմային, քիմիական կամ կենսաբանական գործընթացները, ներառյալ տեսակավորումը, որոնք փոխում են թափոնների բնութագրերը՝ նվազեցնելու դրանց ծավալները կամ վտանգավոր բնույթը, հեշտացնելու դրանց բեռնաթափումը կամ օգտահանումը:
- **Օգտագործված մարտկոց կամ կուտակիչ** –մարտկոց կամ կուտակիչ, որը չի կարող վերաօգտագործվել և դարձել է թափոն, որը նախատեսված է մշակման, այսինքն՝ վերամշակման համար:

- **Բուսական թափոններ** – գյուղատնտեսական գործունեության երկրորդային (բուսական) արտադրանք:
- **Հումք** - արդյունաբերական գործընթացների համար նախատեսված ցանկացած հիմնական նյութ, որը նախկինում չի օգտագործվել, օրինակ՝ փայտի ցեյուլոզը, երկաթի հանքաքարը, չմշակված նավթը և բոքսիտը:
- **Տեսլական** – սահմանում է, թե որտեղ է կազմակերպությունը ցանկանում լինել ապագայում: Այն արտացոլում է կազմակերպության ապագայի լավատեսական պատկերը, հաջողության առաջնորդող պատկեր, որին կարելի է հասնել հասարակության մեջ ներդրում կատարելու տեսանկյունից: Այն որոշումների կայացման հստակ չափանիշներ է ապահովում:
- **Թափոններ**- ցանկացած նյութ կամ առարկա, որի սեփականատերն այն դնել է նետում, մտադիր է կամ անհրաժեշտ է համարում դնել նետել:
- **Թափոնների միջնորդ** - ցանկացած ձեռնարկություն, որը կազմակերպում է թափոնների հավաքում կամ հեռացում այլոց անունից, ներառյալ այնպիսի միջնորդներ, ովքեր ֆիզիկապես չեն տիրապետում թափոններին:
- **Թափոնների բնութագրերի ուսումնասիրություն** - թափոնների հոսքի նմուշների վերլուծություն՝ դրա բաղադրությունը որոշելու համար:
- **Աղբահավաք** - անձ, որն աշխատում է տեղական իշխանության կամ մասնավոր ձեռնարկության կողմից՝ բնակավայրերից, ձեռնարկություններից և հանրային աղբամաններից թափոնների հավաքման համար:
- **Թափոնների հավաքում** –թափոնների համակարգված հավաքման, դասակարգման, և/կամ տեղափոխման համար թափոնների կանոնավոր հավաքման գործողություններ՝ հետագա մշակման կամ հեռացման համար:
- **Թափոններ վաճառող**- միջնորդ, ով վերամշակելի նյութեր է գնում թափոններ գեներացնողներից և շրջիկ գնորդներից՝ դրանք տեսակավորելուց և որոշակի մշակումից հետո մեծածախ միջնորդներին կամ թափոնների վերամշակման արդյունաբերություններին վաճառելու համար: Նշանակում է ցանկացած կազմակերպություն, որը հանդես է գալիս որպես հիմնական կազմակերպություն՝ թափոնների գնման և հետագա վաճառքի ժամանակ, ներառյալ այնպիսի վաճառողներ, ովքեր ֆիզիկական տիրապետում չունեն թափոնների նկատմամբ:
- **Թափոնների հեռացում** - ցանկացած մշակման գործողություն, որը օգտահանում, վերամշակում կամ վերաօգտագործման նախապատրաստում չէ, նույնիսկ եթե գործողության երկրորդական հետևանքը նյութերի կամ էներգիայի վերականգնումն է: (D – Սա հեռացման գործողությունների ոչ սպառիչ ցանկն է):
- **Էլեկտրական և Էլեկտրոնային սարքավորումների թափոններ (ԷԷՍԹ)** – Էլեկտրական և Էլեկտրոնային սարքավորումների թափոններ, ինչպես նաև վերջիններիս աքսեսուարներ և բաղադրիչներ:
- **Թափոններ տիտանի երկօքսիդի արդյունաբերությունից** – կոշտ թափոններ, ուժեղ թթվային թափոններ, թույլ թթվային թափոններ, չեզոքացված թափոններ, մաքրման թափոններ և փոշի, որը առաջանում է տիտանի երկօքսիդի արտադրության ժամանակ:
- **Թափոնների հիերարխիա**- վերաբերում է «3R»-երին (Reduce-վնասվածքներ, Reuse-վերօգտագործել և Recycle-վերամշակել), որոնք դասակարգում են թափոնների կառավարման ռազմավարությունները՝ ըստ դրանց ցանկալիության: 3R-ներն իրենցից ներկայացնում են ըստ կարևորության հիերարխիա՝ թափոնների կառավարման գործողությունների դասակարգում ըստ դրանց բնապահպանական կամ էներգետիկ օգուտների: Թափոնների կառավարման հիերարխիայի նպատակն է թափոնների կառավարման գործելակերպը հնարավորինս Էկոլոգիապես մաքուր դարձնելը:

- **Թափոնների տնօրինող** - թափոններ արտադրող կամ թափոններին տիրապետող ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձ:
- **Թափոնների այրում** – թափոնների ջերմային մշակում ստացիոնար կամ շարժական կայանում այրման ժամանակ առաջացած էներգիայի օգտագործմամբ կամ առանց դրա, որտեղ առաջնային դերը ջերմային թափոնների մշակումն է:
- **Թափոնների կառավարում** - թափոնների հավաքման, փոխադրման, պահպանման, վերամշակման (ներառյալ տեսակավորման), մշակման և հեռացման շրջանակներում սահմանված թափոնների կառավարման միջոցառումների իրականացում, ներառյալ թափոնների հեռացման վայրերի հետագա խնամքը (փակումից հետո խնամքը) և ներառյալ որպես վաճառող կամ միջնորդ ձեռնարկված գործողությունները:
- **Թափոնների կառավարման հաստատություն** – թափոնների պահպանման, մշակման կամ հեռացման ստացիոնար տեխնիկական միավոր, որը շինարարական մասի հետ միասին կազմում է տեխնիկական կայան:
- **Թափոնների կառավարման տարածաշրջան** – տարածքային միավոր, որը ներառում է մի քանի տեղական ինքնակառավարման միավորներ, որոնք, համաձայն այս տեղական ինքնակառավարման մարմինների միջև համաձայնագրի, համատեղ կառավարում են թափոնները՝ նպատակ ունենալով ստեղծել թափոնների կառավարման կայուն համակարգ:
- **Թափոնների մինիմալացում**- թափոնների արտադրությունը կանխելուն ուղղված միջոցառումներ՝ վերջնական հեռացում պահանջող թափոնների քանակը նվազագույնի հասցնելու կամ կրճատելու նպատակով: Թափոնների մինիմալացումը խնայում է հավաքման և հեռացման ծախսերը և օգնում նվազեցնել հումքի պահանջարկը:
- **Կենդանական ծագման թափոններ** – սպանդանոցներում, մսի վերամշակման ձեռնարկություններում և կենդանիների բուծման օբյեկտներում առաջացած թափոնները, ինչպես նաև սատկած կենդանիների դիակները:
- **Յուղային թափոններ** - ցանկացած հանքային կամ սինթետիկ յուղ, քսանյութ կամ արդյունաբերական յուղ, որը դարձել է ոչ պիտանի այն օգտագործման համար, որի համար ի սկզբանե նախատեսված է եղել, ինչպիսիք են՝ հիդրավլիկ յուղերը, շարժիչային յուղերը, քսայուղերը, տուրբինային յուղերը, ծովային յուղերը, մեկուսիչ կամ ջերմային յուղերը կամ հեղուկները, ինչպես նաև ցիստերներից նավթի մնացորդներ, նավթ-ջուր խառնուրդներ և էմուլսիաներ, ներքին այրման շարժիչների և փոխանցման տուփերի յուղեր և այլն:
- **Թափոնների սեփականատեր** - թափոններ արտադրող կազմակերպություն, որը մասնակցում է թափոնների շրջանառությանը որպես թափոնների ուղղակի կամ անուղղակի սեփականատեր, կամ իրավաբանական անձ, ձեռնարկատեր կամ թափոններ տիրապետող ֆիզիկական անձ:
- **Ոչ ֆորմալ աղբահավաք** – տե՛ս *Scavenger*. (*հայնտնի է նաև որպես Rag picker*)
- **Թափոն արտադրող** - ցանկացած անձ, որի գործունեությունը առաջացնում է թափոններ (առաջնային թափոններ առաջացնող) կամ ցանկացած անձ, ով իրականացնում է նախնական մշակում, խառնում կամ այլ գործողություններ, որոնք հանգեցնում են այդ թափոնների բնույթի կամ կազմի փոփոխությանը:
- **Թափոնների կրճատում** -առաջնահերթ գործողություն, որի նպատակն է հասնել թափոնների առավելագույն կրճատմանը: Բոլոր միջոցները նվազեցնելու թափոնների քանակը, որոնք սկզբնական շրջանում առաջանում և հավաքվում են կոշտ թափոնների հավաքման մարմինների կողմից: Սա տատանվում է օրենսդրությունից և արտադրանքի նախագծումից մինչև տեղական ծրագրեր, որոնք ուղղված են վերամշակելի և կոմպոստացվող նյութերի վերջնական թափոնների հոսքի մեջ հայտնվելը կանխելուն:

- **Թափոնների պահեստավորում** –թափոնների ժամանակավոր պահպանում արտադրողի կամ թափոնների սեփականատիրոջ գտնվելու վայրում, ինչպես նաև օպերատորի գործունեությունը թափոնների ժամանակավոր պահեստավորման համար սարքավորված և գրանցված հաստատությունում:
- **Թափոնների հոսք** - թափոնների ընդհանուր հոսքը համայնքից, տարածաշրջանից կամ հաստատությունից:
- **Թափոններից Էներգիայի ստացման (ԹԷ) կայան** - հաստատություն, որն օգտագործում է կոշտ թափոնները (վերամշակված կամ հումք) Էներգիայի արտադրության համար: ԹԷ կայանները ներառում են այրիչներ, որոնք արտադրում են գոլորշի (տարածքային ջեռուցման կամ արդյունաբերական օգտագործման համար) կամ արտադրում են էլեկտրաէներգիա, ինչպես նաև ներառում են կայաններ, որոնք աղբավայրի գազը վերածում են էլեկտրաէներգիայի:
- **Անվադողերի թափոններ** –ավտոմոբիլային անվադողեր (ուղևորատար ավտոմեքենաներ, ավտոբուսներ, բեռնատարներ, մոտոցիկլետներ և այլն), գյուղատնտեսական և շինարարական տրանսպորտային միջոցներ, կցորդներ, օդանավեր, վագոններ, այլ մեքենաներ և սարքեր և այլ նմանատիպ ապրանքներ իրենց կյանքի ցիկլի ավարտին, որոնք սեփականատերն այլևս չի ցանկանում օգտագործել՝ վնասի, մաշվածության կամ այլ պատճառներով պայմանավորված:
- **Թափոնների մշակում** –ներառում է ֆիզիկական, ջերմային, քիմիական կամ կենսաբանական գործընթացներ, ներառյալ թափոնների տարանջատումը, որոնք փոփոխում են թափոնների հատկությունները՝ ծավալը կամ վտանգավոր հատկությունները նվազեցնելու նպատակով, հեշտացնում են թափոնների կառավարումը կամ խրախուսում վերամշակումը, նաև ներառում է թափոնների վերաօգտագործումն ու վերամշակումը:
- **Ջերմային գործընթացներից ստացված թափոններ** – այրման և ջերմային մետալուրգիական գործընթացների արդյունքում առաջացած մնացորդներ, օրինակ. խարամ, մոխիր, թռչող մոխիր, ֆիտրերի փոշի, ծխատար գազերի մաքրման մնացորդներ:
- **Մարզ** - ատրոբ կոմպոստացվող նյութերի երկարաձիգ կույտ, որը կենսաբալասայմանը նպաստելու նպատակով ենթարկում են թթվածնի ազդեցությանը և ջերմաստիճանի վերահսկմանը:
- **Աշխատանքային մակերես** - աղբավայրի այն տարածքի երկարությունը և լայնությունը, որտեղից թափոնները հեռացվում են: Հայտնի է նաև որպես թեթվող մակերես:
- **Բակային թափոններ** - տերևներ, խոտի կտորներ, էտումներ և բակերից և այգիներից հեռացվող այլ բնական օրգանական նյութեր:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2. Աշխատանքային խումբ

ԵՐԵՎԱՆԻ քԱՂԱՔԱՊԵՏ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ, 0015, ք. Երևան, Արգիշտիի 1

№ 204-Ա

« 01 » մարտի 2024թ.

ԵՐԵՎԱՆԻ քԱՂԱՔԱՅԻՆ ԹԱՓՈՆՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՊԼԱՆԻ ՄՇԱԿՄԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ ՀԱՄԱԿԱՐԳԵԼՈՒ ՆՊԱՏԱԿՈՎ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ԽՈՒՄԲ
ՁԵՎԱՎՈՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ղեկավարվելով «Երևան քաղաքում տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքի 49-րդ և 50-րդ հոդվածներով.

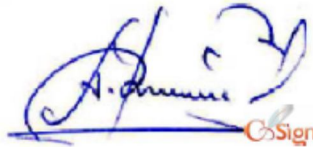
1. «Երևան, Վարչավա, Տիրանա մայրաքաղաքների համագործակցությունը վտանգավոր թափոնների կառավարման ընդհանուր մարտահրավերների շուրջ» ծրագրի շրջանակներում ծրագրի թիմի կողմից Երևանի քաղաքային թափոնների կառավարման պլանի մշակման աշխատանքները համակարգելու նպատակով՝ ձևավորել աշխատանքային խումբ և հաստատել դրա ստորև ներկայացվող անհատական կազմը.

Գ. Ավետիսյան	Երևանի քաղաքապետարանի աշխատակազմի բնապահպանության վարչության պետի տեղակալ
Վ. Առուշանյան	Երևանի քաղաքապետարանի աշխատակազմի կոմունալ տնտեսության վարչության աղբահանության և սանմաքրման բաժնի պետ
Ս. Պետրոսյան	Երևանի քաղաքապետարանի աշխատակազմի ֆինանսական վարչության կազմակերպությունների եկամուտների և ծախսերի ծրագրավորման և մոնիտորինգի բաժնի գլխավոր մասնագետ
Ս. Կատվայան	«Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկի տնօրեն
Հ. Կատվայան	«Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկի աղբահանության բաժնի պետ
Ա. Բեգոյան	«Կանաչապատում և շրջակա միջավայրի պահպանություն» ՀՈԱԿ-ի տնօրեն
Ա. Շեխոյան	«Կանաչապատում և շրջակա միջավայրի պահպանություն» ՀՈԱԿ-ի թափոնների տեսակավորման վարչության պետ
Վ. Վարդապետյան	«Երևանի քաղաքային նոր աղբավայր» ՓԲԸ տնօրեն

2. Սույն կարգադրության կատարման կազմակերպումն ու պատասխանատվությունը դնել Երևանի քաղաքապետարանի աշխատակազմի բնապահպանության վարչության պետի վրա:

3. Սույն կարգադրության կատարման հսկողությունն իրականացնում է Երևանի քաղաքապետի տեղակալ Ս.Մադաթյանը:

ՏԻԳՐԱՆ ԱՎԻՆՅԱՆ

CSign

• Սույն կարգադրության կատարման կազմակերպումն ու պատասխանատվությունը դնել Երևանի քաղաքապետարանի աշխատակազմի բնապահպանության վարչության պետի վրա:

CSign

• Սույն կարգադրության կատարման հսկողությունն իրականացնում է Երևանի քաղաքապետի տեղակալ Ս.Մադաթյանը:

ՏԻԳՐԱՆ ԱՎԻՆՅԱՆ

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 3. ՀՀ կառավարության 2021-2026թթ. միջոցառումների ծրագիր

ՀՀ կառավարության 18.11.2021թ. N 1902-Լ որոշման N 1 հավելվածը, որը լրացվել է ՀՀ կառավարության 22.12.2022թ. N 2117-Լ որոշմամբ և ՀՀ կառավարության 2021-2026թթ. միջոցառումների ծրագրի հիմնավորումը, ՀՀ կառավարության 18.11.2021 թվականի N 1902-Լ որոշման N 2 հավելված, փոփոխված ՀՀ կառավարության 22.12.2022թ. N 2117-Լ որոշմամբ.

Աղյուսակ 3.1. Թափոնների կառավարման հետ կապված միջոցառումների ծրագիր, որի իրականացման հիմնական մարմինը Շրջակա միջավայրի նախարարությունն է

Հ/հ	Նպատակ	Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք	Համատեղ իրականացնող մարմին	Իրականացման ժամանակաշրջան	Ֆինանսավորման աղբյուրը և կանխատեսվող գումարը
8.	Թափոնների (այդ թվում՝ ընդերքօգտագործման) կառավարման համակարգի կատարելագործումը.	8.1. «Սնդիկի մասին» ՀՀ օրենքի ընդունումից հետո օրենքից բխող ենթաօրենսդրական իրավական ակտերի նախագծերը վարչապետի աշխատակազմ ներկայացնելը»	«Սնդիկի մասին» ՀՀ օրենքի և օրենքից բխող ենթաօրենսդրական իրավական ակտերի ընդունման արդյունքում կստեղծվի սնդիկի կարգավորման իրավական հենք, ինչը կնպաստի սնդիկի Էկոլոգիապես անվտանգ գործածությանը, մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի պահպանմանը սնդիկի, սնդիկի միացությունների և սնդիկային թափոնների վնասակար ազդեցությունից:	Առողջապահության նախարարություն Էկոնոմիկայի նախարարություն Պետական եկամուտներ կոմիտե	Նոյեմբերի 2-րդ տասնօրյակ, 2021-2022 թթ	Լրացուցիչ ռեսուրսներ չեն պահանջվում
		8.2. «Աղբավայրերի շահագործման ընթացքում իսկողության և մոնիթորինգի ընթացակարգը	Սահմանված կարգին համապատասխան կիրականացվի աղբավայրերի և դրանց ազդեցության	Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն Առողջապահությ	2021 թվականի դեկտեմբերի 2-րդ տասնօրյակ	Լրացուցիչ ռեսուրսներ չեն պահանջվում

Հ/հ	Նպատակ	Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք	Համատեղ իրականացնող մարմին	Իրականացման ժամանակաշրջան	Ֆինանսավորման աղբյուրը և կանխատեսվող գումարը
		սահմանելու մասին» Կառավարության որոշման նախագիծը վարչապետի աշխատակազմ ներկայացնելը»	գոտիների պատշաճ հսկողությունը, որը կնպաստի աղբավայրերի շահագործման ընթացքում մարդկանց առողջության և շրջակա միջավայրի վրա դրանց վնասակար ազդեցության կանխարգելմանը կամ նվազեցմանը,	ան նախարարություն		
		8.3.«Պոլիբլորացված բիֆենիլների գործածության տեխնիկական պայմանները հաստատելու մասին» Կառավարության որոշման նախագիծը վարչապետի աշխատակազմ ներկայացնելը»	Որոշման ընդունումը կնպաստի «Կայուն օրգանական աղտոտիչների մասին» Ստոկհոլմի կոնվենցիայով Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորությունների կատարմանը	Առողջապահության նախարարություն Էկոնոմիկայի նախարարություն	2022 թվականի սեպտեմբերի 3-րդ տասնօրյակ	Լրացուցիչ ռեսուրսներ չեն պահանջվում
9.	Ընդերքօգտագործման հետևանքով խախտված տարածքների և ընդերքօգտագործման թափոնների օբյեկտների լքված, տիրազուրկ տեղամասերի ռեկուլտիվացիայի իրականացում	9.1 «Ընդերքօգտագործման թափոնների լքված, տիրազուրկ տեղամասերի և օբյեկտների ռեկուլտիվացիայի համար նախագծային փաթեթների մշակում»	Ընդերքօգտագործման թափոնների ծավալների կրճատում, շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցությունների նվազեցում/չեզոքացում, վերականգնված հողատարածքների վերադարձ տնտեսական շրջանառության մեջ:		2022-2026	ՀՀ պետական բյուջե; Միջազգային դրամաշնորհ (բնապահպանական հիմնադրամներ կամ կազմակերպություններ); շուրջ 2,216,546.0 հազ դրամ

Հ/հ	Նպատակ	Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք	Համատեղ իրականացնող մարմին	Իրականացման ժամանակաշրջան	Ֆինանսավորման աղբյուրը և կանխատեսվող գումարը
Ը			- Նազիկի և Փխրուտի փակ պոչամբարների ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների նախագծանախահաշվային փաստաթղթերի 2 փաթեթ.		3rd ten-day period of December 2023	2023 — State Budget of the RA — AMD 137,900.0 thousand
			Տանձուտի, Ալավերդու և Ախթալայի արդյունաբերական կույտերի ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների նախագծանախահաշվային փաստաթղթերի 3 փաթեթ		2024 թվականի դեկտեմբերի 3-րդ տասնօրյակ	2024 — 782,066.5 հազ. դրամ
			- Հանքավանի և Կապանի արդյունաբերական կույտերի, Դաստակորի, Ողջիի և Սոթքի փակ պոչամբարների ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների նախագծանախահաշվային փաստաթղթերի 5 փաթեթ.		2025 թվականի դեկտեմբերի 3-րդ տասնօրյակ	2025 — 1,296,579.5 հազ. դրամ
			- Արդյունքների վերլուծություն և ամփոփում		2026 թվականի դեկտեմբերի 3-րդ տասնօրյակ	Լրացուցիչ ռեսուրսներ չեն պահանջվում
10.	Հողերի աղտոտման և ղեգրադացման կանխարգելման ու նվազմանն ուղղված	10. -Հայաստանի Հանրապետության տարածքում աղտոտված, ղեգրադացված հողերի մոնիթորինգի	- կծնավորվի ՀՀ տարածքին համարժեք, միջազգային չափանիշներով արդյունավետ գործող և	Կադաստրի կոմիտե	2022-2026	Միջազգային դրամաշնորհ (բնապահպանական հիմնադրամներ կամ կազմակերպություններ), շուրջ

Հ/հ	Նպատակ	Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք	Համատեղ իրականացնող մարմին	Իրականացման ժամանակաշրջան	Ֆինանսավորման աղբյուրը և կանխատեսվող գումարը
	Քաղաքականության մշակումը և իրականացումը.	Իրականացում	Նպատակային ինֆորմացիա արտադրող մոնիթորինգային համակարգ, - կմշակվեն ՀՀ բնակչության պայմաններին և հողային շերտի աղտոտվածության որակական բաշխման առանձնահատկություններին համապատասխան քարտեզներ:			100,300.0 հազ. դրամ
			Փորձաքննության ենթակա օբյեկտի/մոնիթորինգի հարթակի առկայություն - 16		2023 թվականի դեկտեմբերի 3-րդ տասնօրյակ	2023 — 34,886.4 հազ. դրամ
			Փորձաքննության ենթակա օբյեկտի/մոնիթորինգի հարթակի առկայություն - 22		2024 թվականի դեկտեմբերի 3-րդ տասնօրյակ	2024 — 47,968.8 հազ. դրամ
			Փորձաքննության ենթակա օբյեկտի/մոնիթորինգի հարթակի առկայություն - 8		2025 թվականի դեկտեմբերի 3-րդ տասնօրյակ	2025 — 17,443.2 հազ. դրամ
			Կատարված աշխատանքների ամփոփում, հաշվետվությունների կազմում		2023 թվականի դեկտեմբերի 3-րդ տասնօրյակ	Լրացուցիչ ռեսուրսներ չեն պահանջվում
11.1	Մթնոլորտային օդի պահպանության և քաղաքականության	11.1 «Մթնոլորտային օդի պահպանության մասին» Հայաստանի	Նախագծի ընդունումը կամրագրի մթնոլորտային օդի պահպանության ժամանակակից		2022 թվականի մարտի 3-րդ տասնօրյակ	Լրացուցիչ ռեսուրսներ չեն պահանջվում

Հ/հ	Նպատակ	Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք	Համատեղ իրականացնող մարմին	Իրականացման ժամանակաշրջան	Ֆինանսավորման աղբյուրը և կանխատեսվող գումարը
	մշակումը՝ ուղղված արտանետումների նվազեցմանն ու սահմանափակմանը	Հանրապետության օրենքում փոփոխություն կատարելու մասին» ՀՀ օրենքի նախագիծը վարչապետի աշխատակազմ ներկայացնելը»	մոտեցումները: Արդյունքում կձևավորվեն օդի որակի գնահատման նոր չափանիշների մշակման, նոր տեխնոլոգիաների ներդրմամբ արտանետումների սահմանափակման և արտանետումների հաշվառման միասնական համակարգի ստեղծման օրենսդրական հիմքերը:			
		11.2 Վնասակար նյութերի և ջերմոցային գազերի արտանետումների (շարժական և անշարժ աղբյուրներ) արտանետումների գրանցման միասնական համակարգի ստեղծման նախադրյալների ստեղծում.	Արտանետումների հաշվառման գործընթացի նախադրյալների ստեղծում	Առողջապահության նախարարություն Ծրցակա միջավայրի պահպանության և հանքարդյունաբերության տեսչական մարմին	2025 թվականի դեկտեմբերի 2-րդ տասնօրյակ	Միջազգային դրամաշնորհ (բնապահպանական հիմնադրամներ կամ կազմակերպություններ)
1 2	Մեկանգամյա օգտագործման պոլիէթիլենային արտադրանքի գործածության աստիճանակալ կրճատման և սահմանափակման ապահովումը.	12.1 «Առևտրի և ծառայությունների մասին ՀՀ օրենքում լրացումներ կատարելու մասին» օրենքի նախագիծը վարչապետի աշխատակազմ ներկայացնելը»	Առևտրի օբյեկտներում և առևտրի տարածքներում, շարժական խանութներում մեկանգամյա օգտագործման պլաստմասե իրերի որոշակի թիրախային խմբի վաճառքի	Էկոնոմիկայի նախարարություն	2024 թվականի նոյեմբերի 1-ին տասնօրյակ	Լրացուցիչ ռեսուրսներ չեն պահանջվում

Հ/հ	Նպատակ	Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք	Համատեղ իրականացնող մարմին	Իրականացման ժամանակաշրջան	Ֆինանսավորման աղբյուրը և կանխատեսվող գումարը
			(իրացման) արգելքի սահմանում			
13	Շրջակա միջավայրի պահպանության և վերահսկողության և մշտադիտարկումների միասնական համակարգի կատարելագործումը, թույլտվությունների, լիցենզիաների միասնական և ժամանակակից համակարգերի ներդրումը, առաջնային տեղեկատվության համակարգված կառավարումը, շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության համակարգի կատարելագործումը՝ հիմնված կանխարգելման սկզբունքի վրա, փորձաքննության որակի բարձրացմանն ուղղված գործուն	13.1 «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին» ՀՀ օրենքում լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու մասին - ՀՀ օրենքի նախագիծը վարչապետի աշխատակազմ ներկայացնելը»	Օրենսդրությունը կհամապատասխանեցվի Հայաստանի Հանրապետության կողմից վավերացված միջազգային կոնվենցիաների դրույթներին: Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության գործընթացը միջազգային չափանիշներին համապատասխանեցնելը: Օրենքում կներառվի է ձեռնարկողի նախաձեռնությամբ փորձաքննության իրականացման հնարավորությունը և այլն: ՌԷԳ -ը կառանձնացվի ՇՄԱԳ-ից և կներկայացվի առանձին գլխով: Օրենքում կամրագրվեն ՌԷԳ ենթակա լինելու մեխանիզմները, համաձայն արձանագրության դրույթների: Փորձաքննության ենթակա հիմնադրությամբ փաստաթղթերի ցանկից կհանվեն շրջակա միջավայրի և		2022 թվականի մարտի 3-րդ տասնօրյակ	Լրացուցիչ ռեսուրսներ չեն պահանջվում

Հ/հ	Նպատակ	Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք	Համատեղ իրականացնող մարմին	Իրականացման ժամանակաշրջան	Ֆինանսավորման աղբյուրը և կանխատեսվող գումարը
	մեխանիզմների ներդրումը.		առողջապահության ոլորտները: Ամբողջովին նոր խմբագրմամբ կներկայացվի «Հանրային ծանուցման և քննարկումների իրականացման» հոդվածը:			
		13.2 «Ռազմավարական և էկոլոգիական գնահատման իրականացման կարգը սահմանելու մասին» Կառավարության որոշման նախագիծը վարչապետի աշխատակազմ ներկայացնելը»	Ռազմավարական էկոլոգիական գնահատման /ՌԷԳ/ գործընթացը, կմոտարկվի միջազգային չափորոշիչներին և կհամապատասխանեցվի Հայաստանի Հանրապետության կողմից վավերացված միջազգային կոնվենցիաների դրույթներին		2022 թվականի հունիսի 1-ին տասնօրյակ	Լրացուցիչ ռեսուրսներ չեն պահանջվում
		13.3 «Շրջակա միջավայրի և մարդու առողջության վրա ազդեցության գնահատման ուղեցույցը հաստատելու մասին» Կառավարության որոշման նախագիծը վարչապետի աշխատակազմ ներկայացնելը»	Շրջակա միջավայրի և մարդու առողջության վրա ազդեցության գնահատման իրավական հիմքերի առկայություն	Առողջապահության նախարարություն Աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն	2022 թվականի նոյեմբերի 1-ին տասնօրյակ	Լրացուցիչ ռեսուրսներ չեն պահանջվում
		13.4 «Շրջակա միջավայրի բաղադրիչների (մթնոլորտային	Ամեն տարի. Շրջակա միջավայրի բաղադրիչների՝ մոնիթորինգի		2023-2026	Միջազգային դրամաշնորհ (բնապահպանական

Հ/հ	Նպատակ	Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք	Համատեղ իրականացնող մարմին	Իրականացման ժամանակաշրջան	Ֆինանսավորման աղբյուրը և կանխատեսվող գումարը
		օդի. ջրային ռեսուրսների՝ ներառյալ քաղցրահամ և ստորերկրյա ջրերի. հողերի. կենսաբազմազանության) և թափոնների հեռացման վայրերի մոնիթորինգի դիտացանցերի արդիականացում»	դիտակայանների և դիտացանցերի արդի տեխնոլոգիաներով հագեցվածության առկայություն			հիմնադրամներ կազմակերպություններ), շուրջ 725,000.0 հազ. դրամ
		13.5 «Շրջակա միջավայրի մոնիթորինգի լաբորատորիայի կարողությունների զարգացում»	- Շրջակա միջավայրի մոնիթորինգի լաբորատորիայի համար սարքավորումների ձեռքբերում, ստանդարտ միջազգային մեթոդների ներդրում, լաբորատորիայի հավատարմագրման հայտի փաստաթղթերի պատրաստում. - Լաբորատորիայի հավատարմագրում միջազգային ստանդարտ պահանջներին համապատասխան - Լաբորատորիայի ժամանակակից սարքավորումներով հագեցվածության և միջազգային ստանդարտների պահանջներին համապատասխան հավատարմագրվա		2025 թվականի նոյեմբերի 3-րդ տասնօրյակ	Միջազգային դրամաշնորհ (բնապահպանական հիմնադրամներ կամ կազմակերպություններ)

Հ/հ	Նպատակ	Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք	Համատեղ իրականացնող մարմին	Իրականացման ժամանակաշրջան	Ֆինանսավորման աղբյուրը և կանխատեսվող գումարը
			Ծ լաբորատորիայի առկայության շարունակական ապահովում.			
		13.6 «Շրջակա միջավայրի վերաբերյալ միասնական տեղեկատվական համակարգի ստեղծում»	Availability of a Շրջակա միջավայրի ազգային պորտալի առկայություն, ժամանակակից տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կիրառմամբ շրջակա միջավայրի վերաբերյալ միասնական հավաքագրված տվյալների առկայություն և դրանց հասանելիության ապահովում:	Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն Առողջապահության նախարարություն Բարձր տեխնոլոգիական արդյունաբերության նախարարություն Կադաստրի կոմիտե Շրջակա միջավայրի պահպանության և հանքարդյունաբերության տեսչական մարմին	2025 թվականի սեպտեմբերի 3-րդ տասնօրյակ	Լրացուցիչ ռեսուրսներ չեն պահանջվում
		13.7 Շրջակա միջավայրի նախարարության կողմից լիցենզիաների ու թույլտվությունների տրամադրման Էլեկտրոնային համակարգի ներդրում	Լիցենզիաների և թույլտվությունների Էլեկտրոնային տրամադրման ոլորտում ծառայությունների հասանելիության ապահովում և լիցենզիաների և թույլտվությունների ստացման ժամկետի կրճատում	Բարձր տեխնոլոգիական արդյունաբերության նախարարություն «ԷԿԵՆԳ» ՓԲԸ (համաձայնության մեջ)	2022 թվականի նոյեմբերի 3-րդ տասնօրյակ	Միջազգային դրամաշնորհ (բնապահպանական հիմնադրամներ կամ կազմակերպություններ), շուրջ 15,000.0 հազ. դրամ

Հ/հ	Նպատակ	Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք	Համատեղ իրականացնող մարմին	Իրականացման ժամանակաշրջան	Ֆինանսավորման աղբյուրը և կանխատեսվող գումարը
15	Շրջակա միջավայրի պահպանության գործող տնտեսական մեխանիզմների կատարելագործումը՝ հասցված վնասի համարժեք փոխհատուցման սկզբունքի ներդրմամբ, ինչպես նաև կանխարգելմանը, մեղմմանն ու չեզոքացմանն ուղղված օրենսդրական և ինստիտուցիոն ալ մի շարք փոփոխությունների իրականացմամբ	15.1 «Շրջակա միջավայրին հասցվող վնասի կանխարգելման և վերականգնման մասով բնապահպանական պատասխանատվության մասին» Եվրոպական խորհրդարանի և խորհրդի 2004 թվականի ապրիլի 21-ի 2004/35/ԵՀ հրահանգի մոտարկման շրջանակներում օրենսդրական փաթեթի նախագիծը վարչապետի աշխատակազմ ներկայացնելը»	Շրջակա միջավայրին հասցված վնասի կանխարգելման և վերացման ընթացակարգերի, ինչպես նաև վնասի կանխարգելման և վերացմանն ուղղված ծախսեր կատարելու համար աղտոտողի պարտավորությունների մեխանիզմի առկայություն.	Էկոնոմիկայի նախարարություն Շրջակա միջավայրի պահպանության և հանքարդյունաբերության տեսչական մարմին Վարչապետի աշխատակազմի տեսչական մարմինների գործունեությունը համակարգող բյուրո	2026 թվականի նոյեմբերի 3-րդ տասնօրյակ	Լրացուցիչ ռեսուրսներ չեն պահանջվում

Աղյուսակ 3.2. Թափոնների կառավարման հետ կապված միջոցառումների ծրագիր, որի իրականացման հիմնական մարմինը Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությունն է

Հ/հ	Նպատակ	Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք	Համատեղ իրականացնող մարմին	Իրականացման ժամանակաշրջան	Ֆինանսավորման աղբյուրը և կանխատեսվող գումարը
5	ՀՀ բնակավայրերում աղբահանության և կոշտ կենցաղային	5.1. «Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին»	Բարելավվելով թափոնների կառավարման ոլորտում օրենսդրական դաշտը,	Քաղաքաշինության կոմիտե	2021 թվականի դեկտեմբերի 3-րդ տասնօրյակ	Ֆինանսավորում չի պահանջվում

Հ/հ	Նպատակ	Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք	Համատեղ իրականացնող մարմին	Իրականացման ժամանակաշրջան	Ֆինանսավորման աղբյուրը և կանխատեսվող գումարը
	Թափոնների կառավարման համակարգի կատարելագործում՝ բնակչության համար հարմարավետ և էկոլոգիապես անվտանգ պայմաններ ապահովելու նպատակով:	օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքի նախագծի ներկայացում ՀՀ վարչապետի աշխատակազմ »	ստեղծելով օրենսդրական և ինստիտուցիոնալ հիմքեր՝ ուղղված թափոնների կառավարման հնգաստիճանի հիերարխիայի կիրառմանը, ներառյալ առաջացող թափոնների ծավալի կրճատումը, տեսակավորված թափոնների հավաքումը և ուտիլիզացիայի ենթակա թափոնների վերամշակումը			
		5.2. Նոր սանիտարական աղբավայրի կառուցում, փակման ենթակա աղբավայրերի փակում և գործող աղբանոցների բարեկարգում	Նվազագույն թաղաքաշինական, բնապահպանական և սանիտարական նորմերին համապատասխան աղբավայրերի համակարգի ներդրում, ՀՀ-ում առաջին սանիտարական աղբավայրի կառուցում, 2023 թվականի ընթացքում 25 աղբավայրերի փակում, մաքուր առողջության և շրջակա միջավայրի վրա աղբավայրերի բացասական և վտանգավոր ազդեցությունների նվազեցում	Հայաստանի Հանրապետության համայնքներ (համաձայնության մե) Շրջակա միջավայրի նախարարություն	2022-2026	ՀՀ պետական բյուջե ՀՀ համայնքների բյուջե ՀՀ օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ

Հ/հ	Նպատակ	Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք	Համատեղ իրականացնող մարմին	Իրականացման ժամանակաշրջան	Ֆինանսավորման աղբյուրը և կանխատեսվող գումարը
		5.3. Գոյացող աղբի պատշաճ կերպով հավաքման, տեղափոխման և հեռացման կամ վերամշակման գործընթացների ապահովում	Աղբահանության արդյունավետ սխեմաների ներդրում (2021թ.), տարբեր տեսակի թափոնների օգտագործման ընթացակարգերի ներդրում (2023թ.), ինչի շնորհիվ կնվազի աղբավայրերում թափվող թափոնների ծավալը՝ թափոնների որոշակի տեսակների վերաօգտագործման, ռուտինիզացման և վերամշակման արդյունքում	Բարձր տեխնոլոգիական արդյունաբերության նախարարություն, Մարզպետարաններ, ՀՀ համայնքներ (համաձայնությամբ)	2022-2026	ՀՀ պետական բյուջե, ՀՀ համայնքների բյուջե, ՀՀ օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներ

ՀՀ կառավարության 2021-2026 թվականների միջոցառումների ծրագրի հիմնավորումը, ՀՀ կառավարության 18.11.2021 թվականի N 1902-Լ որոշման N 2 հավելվածը, փոփոխված ՀՀ կառավարության 22.12.2022թ. N 2117-Լ որոշմամբ:

Բոլոր նախատեսված միջոցառումների հիմնավորումը, բոլոր ուղղություններով, տրված է սույն Հավելված 2-ում, ներառյալ միջոցառման իրականացման անհրաժեշտությունը և նպատակը, միջոցառման հարակից հարաբերություններում առկա իրավիճակը և առկա խնդիրները, առկա խնդիրների համար առաջարկվող լուծումները և միջոցառումների իրականացման ակնկալվող արդյունքը:

Թափոնների կառավարման միջոցառումների հիմնավորումը, որոնց իրականացման հիմնական մարմինը Շրջակա միջավայրի նախարարությունն է

Ուղղություն 8. Թափոնների (այդ թվում՝ ընդերքօգտագործման) կառավարման համակարգի կատարելագործումը

8.1 «Մնդիկի մասին» ՀՀ օրենքի ընդունումից հետո օրենքից բխող ենթաօրենսդրական իրավական ակտերի նախագծերը վարչապետի աշխատակազմ ներկայացնելը»

Միջոցառման իրականացման համար հիմք է հանդիսացել Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի

կողմից հավանության արժանացած Հայաստանի Հանրապետության կառավարության ծրագրի 4.10 բաժնի «Թափոնների (այդ թվում՝ ընդերքօգտագործման), կառավարման համակարգի կատարելագործումը» ուղղությունը և «Սնդիկի վերաբերյալ» Միևամատայի կոնվենցիայով ստանձնած պարտավորություններից: Հայաստանի Հանրապետությունը 2017 թվականին վավերացրել է «Սնդիկի վերաբերյալ» Միևամատայի կոնվենցիան, որը Հայաստանի Հանրապետության համար ուժի մեջ է մտել 2018թ. մարտի 13-ից: Հայաստանի Հանրապետությունը ստանձնել մի շարք պարտավորություններ, այդ թվում՝ սնդիկի հավելիչով որոշ արտադրանքի նկատմամբ արտադրության, ներմուծման և արտահանման արգելքի սահմանման մասով՝ այդ արտադրանքի շրջանառությունից փոխադրվող դուրսբերման համար նախատեսված ժամկետից՝ 2020 թվականից հետո: «Սնդիկի մասին» ՀՀ օրենքի և օրենքից բխող ենթաօրենսդրական ակտերի ընդունման արդյունքում կստեղծվի սնդիկի կարգավորման իրավական հիմք, որը կնպաստի սնդիկի էկոլոգիապես անվտանգ օգտագործմանը, մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի պաշտպանությանը սնդիկի, սնդիկի միացությունների և սնդիկի թափոնների վնասակար ազդեցությունից:

8.2 «Աղբավայրերի շահագործման ընթացքում հսկողության և մոնիթորինգի ընթացակարգը սահմանելու մասին» Կառավարության որոշման նախագիծը վարչապետի աշխատակազմ ներկայացնելը»

ՀՀ-ում գործող աղբավայրերում բացակայում է պատշաճ հսկողությունը, իսկ աղբավայրերում բնապահպանական վիճակի մոնիթորինգ ընդհանրապես չի իրականացվում: Սահմանված կարգով պատշաճ իրականացվող հսկողությունը կնպաստի աղբավայրերի շահագործման ընթացքում մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի վրա վտանգավոր ազդեցության կանխարգելմանը կամ նվազեցմանը, իսկ մշտադիտարկումների իրականացումը կապահովի թափոնների տեղադրման վայրի ազդեցության գոտում մթնոլորտային օդի, հողի, ջրի աղտոտվածության վերաբերյալ անհրաժեշտ տվյալների հավաքագրումը: Մշտադիտարկումների արդյունքում ստացված տվյալները հնարավորություն կտան գնահատելու աղբավայրը շահագործողի կողմից իրականացված բնապահպանական միջոցառումների արդյունավետությունը և ըստ անհրաժեշտության դրանց վերանայումը:

8.3 «Պոլիբլորացված բիֆենիլների գործածության տեխնիկական պայմանները հաստատելու մասին» Կառավարության որոշման նախագիծը վարչապետի աշխատակազմ ներկայացնելը»

«Պոլիբլորացված բիֆենիլների գործածության տեխնիկական պայմանները հաստատելու մասին» Կառավարության որոշման նախագծի մշակման անհրաժեշտությունը բխում է «Կայուն օրգանական աղտոտիչների մասին» Ստոկհոլմի կոնվենցիայով Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորություններից, որոնց համաձայն անհրաժեշտ է հսկել և աստիճանաբար էկոլոգիապես անվտանգ եղանակով վնասազերծել/ոչնչացնել պոլիբլորացված բիֆենիլներ պարունակող յուղերը:

Համաձայն Ստոկհոլմի կոնվենցիայի դրույթների՝ Կոնվենցիայի կողմ երկրները պետք է միջոցներ ձեռնարկեն մինչև 2025 թվականը սարքավորումներում (տրանսֆորմատորներ, յուղային անջատիչներ) պոլիբլորացված բիֆենիլներ պարունակող յուղերը վնասազերծելու/ոչնչացնելու համար: Որոշման ընդունումը կնպաստի «Կայուն օրգանական աղտոտիչների մասին» Ստոկհոլմի կոնվենցիայով Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորությունների կատարմանը, ՊԲ պարունակող սարքավորումների և թափոնների էկոլոգիապես հիմնավորված

կառավարման ապահովմանը, ինչն էլ կնվազեցնի ՊՔԲ-ների գործածությամբ պայմանավորված հնարավոր ռիսկերը և դրանց բացասական հետևանքները շրջակա միջավայրի և մարդու առողջության համար:

Ուղղություն 9. Ընդերքօգտագործման հետևանքով խախտված տարածքների և ընդերքօգտագործման թափոնների օբյեկտների լքված, տիրազուրկ տեղամասերի ռեկուլտիվացիայի իրականացումը

9.1. Ընդերքօգտագործման թափոնների լքված, տիրազուրկ տեղամասերի և օբյեկտների ռեկուլտիվացիայի համար նախագծային փաթեթների մշակում

Միջոցառման նպատակն է կատարել ՀՀ տարածքում առկա տիրազուրկ կամ լքված համարվող ընդերքօգտագործման թափոններով զբաղեցված տարածքների, ինչպես նաև թափոնների օբյեկտների լեռնատեխնիկական և կենսաբանական ռեկուլտիվացիա՝ դրանք չեզոքացնելով որպես շրջակա միջավայրի աղտոտման աղբյուր, նվազեցնելով տեխնածին աղտոտման մակարդակը և շրջակա միջավայրին հասցվող վնասը: Ընդերքօգտագործման թափոնների ծավալների կրճատում, շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցությունների նվազեցում/չեզոքացում, վերականգնված հողատարածքների վերադարձ տնտեսական շրջանառության մեջ:

Direction 10. Elaborating and implementing the policy for prevention and reduction of contamination and degradation of lands

10.1. Հողերի աղտոտման և դեգրադացման կանխարգելմանն ու նվազմանն ուղղված քաղաքականության մշակումը և իրականացումը

Օրենսդրորեն հստակ սահմանված են հողերի մոնիթորինգի իրականացման ցուցանիշները, սակայն ներկայումս իրականացվում է հողերի աղտոտվածության ոչ կարգավորված և էպիզոդիկ բնույթ կրող մոնիթորինգ: Հողերի աղտոտվածության դիտարկման աշխատանքները կատարվում են տարբեր մակարդակներով, ոչ լիարժեք, ինչի արդյունքում բացակայում է հողերի որակի մոնիթորինգի և դրա վերաբերյալ տեղեկատվության մշտական գործող ու կանոնակարգված համակարգ:

Միջոցառման իրականացման արդյունքում կծնավորվի ՀՀ տարածքին համարժեք, միջազգային չափանիշներով արդյունավետ գործող և նպատակային ինֆորմացիա արտադրող մոնիթորինգային համակարգ, ինչպես նաև կմշակվեն ՀՀ բնակլիմայական պայմաններին և հողային շերտի աղտոտվածության որակական բաշխման առանձնահատկություններին համապատասխան քարտեզներ:

Ուղղություն 11. Մթնոլորտային օդի պահպանության քաղաքականության մշակումը՝ ուղղված արտանետումների նվազեցմանն ու սահմանափակմանը

11.1. «Մթնոլորտային օդի պահպանության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություն կատարելու մասին» ՀՀ օրենքի նախագիծը վարչապետի աշխատակազմ ներկայացնելը»

Մշակվել և 2016 թվականի դեկտեմբերի 15 նիստի N 50 արձանագրային որոշմամբ հավանության է արժանացել «Մթնոլորտային օդի պահպանության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի հայեցակարգը: Նախագծի նպատակն է իրավական հենքի ստեղծման միջոցով

ապահովել մթնոլորտային օդի պահպանության արդյունավետ կառավարումը, մասնավորապես վնասակար նյութերի և ջերմոցային գազերի (անշարժ և շարժական աղբյուրներից) արտանետումների միասնական հաշվառման ապահովումը ժամանակակից մոտեցումներին համապատասխան և կայուն զարգացման համատեքստում:

Կներդաշնակեցվեն աշխարհում ընդունված և ներկայումս երկրում գործող օդի որակի գնահատման չափանիշները, ըստ ՀԸԳՀ, արտանետումների սահմանափակման նպատակով և զարգացած երկրներում լայնորեն կիրառվող «լավագույն հասանելի տեխնոլոգիաների» ներդրման պահանջարկը՝ այն համատեղելով արտանետումների սահմանափակման Էկոլոգիական (այդ թվում՝ տարածքային) սկզբունքի հետ: Այն ավելի արդյունավետ կդարձնի մթնոլորտային օդի պահպանության կառավարումը, և կնպաստի միջազգային պայմանագրերով ամրագրված պարտավորությունների պատշաճ կատարմանը:

11.2 Վնասակար նյութերի և ջերմոցային գազերի արտանետումների (շարժական և անշարժ աղբյուրներ) միասնական հաշվառման համակարգի ստեղծման համար նախադրյալների հիմնում

Ջերմոցային գազերի արտանետումների հաշվառումը (կադաստրը) իրականացվում է ՄԱԿ-ի «Կլիմայի փոփոխության մասին» շրջանակային կոնվենցիայի (հոդվածներ 4.1 և 12), 08.12.2016թ. «Մի շարք բնապահպանական միջազգային կոնվենցիաներից բխող՝ Հայաստանի Հանրապետության պարտավորությունների կատարման միջոցառումների ցանկը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության N49-8 արձանագրային որոշման, ինչպես նաև Փարիզյան համաձայնագրի դրույթներին համաձայն, ինչն էլ իրականացվում է ԳԷՖ ֆինանսավորմամբ՝ շրջակա միջավայրի նախարարության համակարգման ներքո: Նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ ներկայումս վնասակար նյութերի և ջերմոցային գազերի արտանետումներին վերաբերող տվյալները օգտագործվում են տարբեր միջազգային և ազգային գործընթացներում, ուստի արտանետումների հաշվառման համար անհրաժեշտ են միասնական ելային տվյալներ:

Ուղղություն 12. Մեկանգամյա օգտագործման պոլիէթիլենային արտադրանքի գործածության աստիճանական կրճատման և սահմանափակման ապահովումը

12.1. «Առևտրի և ծառայությունների մասին ՀՀ օրենքում լրացումներ կատարելու մասին» օրենքի նախագիծը վարչապետի աշխատակազմ ներկայացնելը»

Գործընթացի առաջին փուլում, որպես թիրախային խումբ, ընտրվել են պոլիէթիլենային տոպրակներն ու պարկերը: Շրջակա միջավայրի նախարարության կողմից մշակվել և 2020 թվականի ապրիլի 17-ին ընդունվել է «Առևտրի և ծառայությունների մասին օրենքում լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքը /ՀՕ-226-Ն/, համաձայն որի 2022 թվականի հունվարի 1-ից առևտրի օբյեկտներում և առևտրի իրականացման վայրերում, շրջիկ առևտրի կետերում արգելվելու է թաղանթի մինչև 50 միկրոն հաստությամբ պոլիէթիլենային պարկերի և տոպրակների վաճառքը (իրացումը)՝ բացառությամբ երկրորդային հումքից պատրաստված տոպրակների ու պարկերի, ինչպես նաև կշռափաթեթավորման համար նախատեսված պարկերի: Սա կարելի է դիտարկել որպես առաջին և կարևորագույն քայլ, ուղղված շրջակա միջավայրի և մարդու առողջության վրա բացասական ազդեցություն ունեցող այդ ապրանքատեսակի ծավալների կրճատմանը: Երկրորդ փուլով նախատեսվում է ուսումնասիրել և նույն մեխանիզմի կիրառմամբ մշակել մեկանգամյա օգտագործման պլաստիկ արտադրանքի վաճառքը /իրացումը/ արգելող իրավական ակտի նախագիծ: Շրջակա միջավայրի նախարարությունը, հիմք ընդունելով նաև շրջակա միջավայրի վրա որոշ պլաստիկ արտադրատեսակների ազդեցության կրճատման վերաբերյալ ԵՄ 2019/904

հրահանգի (Directive (EU) 2019/904 of the European Parliament and of the Council of 5 June 2019 on the reduction of the impact of certain plastic products on the environment) և ՄԱԿ-ի շրջակա միջավայրի ծրագրի (UNEP) շրջանակներում մշակված «Մեկանգամյա օգտագործման պլաստիկ կառավարման ճանապարհային քարտեզի» (SINGLE-USE PLASTICS: A Roadmap for Sustainability) դրույթները, նախատեսում է հանդես գալ համապատասխան օրենսդրական նախաձեռնություններով պլաստիկ իրերի այլ թիրախային խմբերի մասով: «Առևտրի և ծառայությունների մասին» օրենքում լրացում կատարելու միջոցով նախատեսվում է առևտրի օբյեկտներում և առևտրի իրականացման վայրերում, շրջիկ առևտրի կետերում մեկանգամյա օգտագործման պլաստիկ իրերի որոշակի թիրախային խմբի վաճառքի (իրացման) արգելքի սահմանում:

Ուղղություն 13. Շրջակա միջավայրի պահպանության վերահսկողության և մշտադիտարկումների միասնական համակարգի կատարելագործումը, թույլտվությունների, լիցենզիաների միասնական և ժամանակակից համակարգերի ներդրումը, առաջնային տեղեկատվության համակարգված կառավարումը, շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության համակարգի կատարելագործումը՝ հիմնված կանխարգելման սկզբունքի վրա, փորձաքննության որակի բարձրացմանն ուղղված գործուն մեխանիզմների ներդրումը

13.1 Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին² ՀՀ օրենքում լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու մասին² ՀՀ օրենքի նախագիծը վարչապետի աշխատակազմ ներկայացնելը

ՄԱԿ-ի ԵՏՀ քարտուղարության կողմից տրամադրված կարողությունների զարգացմանն ուղղված աջակցությամբ, Հայաստանը իրականացրել է «Ռազմավարական Էկոլոգիական գնահատման «ՌԷԳ» արձանագրության դրույթների համապատասխանեցումը ազգային օրենսդրության դրույթներին, ազգային փորձի զարգացումը, ՌԷԳ ուղեցույցների մշակումը, ՌԷԳ-ի արդյունավետ իրականացումը Հայաստանի Հանրապետությունում» ծրագիրը, որի նպատակն էր Եսպո կոնվենցիայի և արձանագրության կիրարկման ապահովումը: Մշակվել է ²Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին² ՀՀ օրենքի փոփոխությունների նախագիծը, օրենքի նախագիծը 2017թ.դեկտեմբերի 26-ին ներկայացվել է ՀՀ կառավարության քննարկմանը: Օրենքի հասկացությունները կհամապատասխանեցվեն Կոնվենցիաների հասկացություններին: ՌԷԳ -ը կառանձնացվի ՇՄԱԳ-ից և կներկայացվի առանձին գլխով:

գործընթացները կմոտարկվեն միջազգային չափորոշիչներին, կկարգավորվեն Ռազմավարական Էկոլոգիական գնահատման /ՌԷԳ/ և Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման /ՇՄԱԳ/ գործընթացները: Գործընթացները կհամապատասխանեցվեն Հայաստանի Հանրապետության կողմից վավերացված միջազգային կոնվենցիաների դրույթներին:

13.2 «Ռազմավարական Էկոլոգիական գնահատման իրականացման կարգը սահմանելու մասին» Կառավարության որոշման նախագիծը վարչապետի աշխատակազմ ներկայացնելը

Մշակվել է «ՌԷԳ իրականացման կարգը սահմանելու մասին» ՀՀ կառավարության որոշման նախագիծը: ՌԷԳ գործընթացը կհանվի «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին» ՀՀ օրենքից, ինչի արդյունքում օրենքը կպարզեցվի: Կպարզեցվի Նաև բոլոր ոլորտների հիմնադրության փաստաթղթերի փորձաքննությունը՝ այն կիրականացվի միայն հաշվետվության փուլում: Կպարզեցվի քաղաքաշինության ոլորտի փոքր տարածքների ծրագիրավորման փաստաթղթերի փորձաքննական գործընթացը:

13.3 Շրջակա միջավայրի և մարդու առողջության վրա ազդեցության գնահատման ուղեցույցը հաստատելու մասին» Կառավարության որոշման նախագիծը վարչապետի աշխատակազմ ներկայացնելը

Շրջակա միջավայրի և մարդու առողջության վրա ազդեցության գնահատման ուղեցույցի մշակումը անհրաժեշտ է նախատեսվող գործունեության իրականացման արդյունքում շրջակա միջավայրի առանձին բաղադրիչների, բնական ռեսուրսների, պայմանների հնարավոր փոփոխությունների և դրանց ծավալների հնարավոր ազդեցության ամբողջական, գումարային գնահատման գործընթացը ճշգրիտ, հիմնավորված կազմակերպելու համար, ինչը նաև փորձաքննության կարևորագույն սկզբունք է: Համակատարող գերատեսչությունը մասնակցում է կազմակերպվող քննարկումներին, ներկայացնում է համապատասխան ոլորտային առաջարկություններ: Շրջակա միջավայրի և մարդու առողջության վրա ազդեցության գնահատման ուղեցույցի առկայություն, գնահատման գործընթացի ճշգրիտ, հիմնավորված կազմակերպում, փորձաքննության պատշաճ իրականացում, շրջակա միջավայրի և մարդու առողջության վրա ազդեցության գնահատման գործընթացի ավելի արդյունավետ իրականացում:

13.4 Շրջակա միջավայրի բաղադրիչների (մթնոլորտային օդի, ջրային ռեսուրսների՝ ներառյալ քաղցրահամ և ստորերկրյա ջրերի, հողերի, կենսաբազմազանության) և թափոնների հեռացման վայրերի մոնիթորինգի դիտացանցերի արդիականացում

Շրջակա միջավայրի պահպանության համար կարևորագույն հիմք է հանդիսանում շրջակա միջավայրի վիճակի վերաբերյալ ճշգրիտ գնահատականների առկայությունը, ինչը ստացվում է բաղադրիչների մոնիթորինգի արդյունքում: Ներկայումս, օրինակ՝ մթնոլորտային օդի աղտոտվածության դիտարկումներն իրականացվում են հիբրիդային դիտացանցի միջոցով: Այն բաղկացած է 16 ակտիվ և ավտոմատ հիմնական անշարժ և 229 շարժական (պասիվ) նմուշառման դիտակետից: Դիտակետերի վերազինումը ավտոմատ սարքավորումներով տեղի է ունեցել 2006-2007 թվականներին: Այդ սարքավորումներից շատերը կարիք ունեն հիմնովին վերանորոգման կամ փոխարինման: աջի այդ, մթնոլորտային օդի դիտակետերի գոյություն ունեցող քանակը և դիտակետերում անընդհատ ռեժիմով որոշվող աղտոտիչների տեսակը չի համապատասխանում ՀՀ նորմատիվային պահանջներին: Հողերի աղտոտվածության մոնիթորինգն իրականացվում է ընդամենը 10 դիտակետում, ինչը բավարար չէ հողերի աղտոտվածության ամբողջական պատկերի գնահատման համար: Ակնկալվող արդյունքն է շրջակա միջավայրի բաղադրիչների՝ մոնիթորինգի դիտակայանների և դիտացանցերի արդի տեխնոլոգիաներով հագեցվածության առկայությունը և շրջակա միջավայրի վերաբերյալ ժամանակին, ճշգրիտ ու անընդհատ տեղեկատվության ապահովումը:

13.5 Շրջակա միջավայրի մոնիթորինգի լաբորատորիայի կարողությունների զարգացում

Շրջակա միջավայրի բաղադրիչների վերաբերյալ ճշգրիտ և հավաստի տվյալների աղբյուր են հանդիսանում բաղադրիչների որակի լաբորատոր հետազոտությունները: Շրջակա միջավայրի նախարարության ենթակայությամբ գործող «Շրջակա միջավայրի մոնիթորինգի և տեղեկատվության» ՊՈԱԿ-ի լաբորատորիան իրականացնում է մակերևութային և ստորերկրյա ջրերի, մթնոլորտային օդի, մթնոլորտային տեղումների, հողերի և հատակային նստվածքների որակի լաբորատոր հետազոտություններ: Սկսած 2004 թվականից, միջազգային և պետական ծրագրերի շրջանակում լաբորատորիան համալրվել է ժամանակակից սարքավորումներով: Լաբորատորիայի մասնագետները երկարամյա փորձառության, ինչպես նաև մասնակցելով որակավորման դասընթացների, ձեռք են բերել բարձր որակի մասնագիտական կարողություններ:

Առկա լաբորատոր և մասնագիտական կարողությունները բավարար հիմք են հանդիսանում լաբորատորիայի միջազգային հավատարմագրման համար: Սակայն լաբորատորիայի միջազգային հավատարմագրման համար լաբորատորիայի ներկայիս շենքային պայմանները (լաբորատորիան տեղակայված է վարձակալությամբ Կոմիտաս 29 հասցեում) չեն բավարարում անհրաժեշտ պահանջներին: Անհրաժեշտ է տարածքի վերակառուցում: Կատարման ժամկետը պայմանավորված է համաֆինանսավորմամբ միջազգային գնման գործընթացների ժամկետների երկարաձգմամբ: Ակնկալվող արդյունքն է շրջակա միջավայրի մոնիթորինգի լաբորատորիաների վերանորոգված շենքի, ժամանակակից սարքավորումներով հագեցվածության և միջազգային հավատարմագրված լաբորատորիայի առկայությունը:

13.6 Շրջակա միջավայրի վերաբերյալ միասնական տեղեկատվական համակարգի ստեղծում

ՀՀ-ում «Եվրոպական Հարևանության և Համագործակցության Գործիք–Բնապահպանական տեղեկատվական միասնական համակարգ» (ԵՀՀԳ-ԲՏՄՀ/ENPI-SEIS) ծրագրի աջակցությամբ մշակվում է ԲՏՄՀ/SEIS սկզբունքներին համապատասխան շրջակա միջավայրի միասնական տեղեկատվական համակարգ, որով շրջակա միջավայրի տեղեկատվության հավաքագրումը և հրապարակումը կիրականացվի մեկ հարթակում՝ մատչելի և հասանելի դարձնելով հանրությանը:

Շրջակա միջավայրի միասնական տեղեկատվական համակարգի հիմք են կազմում թեմատիկ շտեմարանները և ինդիկատորային ցուցանիշները:

Միջոցառման համակատարող մարմինները հանդիսանում են շրջակա միջավայրի վերաբերյալ տեղեկատվության ստեղծողներ և որոնցում առկա թեմատիկ շտեմարանները մաս են կազմելու ստեղծվող պորտալի: Ակնկալվող արդյունքն է շրջակա միջավայրի ազգային պորտալի առկայություն, ժամանակակից տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կիրառմամբ շրջակա միջավայրի վերաբերյալ միասնական հավաքագրված տվյալների առկայությունը և դրանց հասանելիության ապահովումը:

13.7 Շրջակա միջավայրի նախարարության կողմից լիցենզիաների ու թույլտվությունների տրամադրման էլեկտրոնային համակարգի ներդրում

Շրջակա միջավայրի նախարարությունը ապահովում է մասնավորապես՝ ջրօգտագործման թույլտվությունների, վտանգավոր թափոնների, թմրամիջոցների և հոգեմետ նյութերի պրեկուրսորներ չհամարվող թունավոր նյութերի և օգոնային շերտը քայքայող նյութերի ներմուծման և արտահանման մեկանգամյա լիցենզիաների տրամադրումը:

Միջոցառման նպատակը բնապահպանության բնագավառում լիցենզիաների և թույլտվությունների տրամադրումն էլեկտրոնային համակարգի միջոցով իրականացնելն է: Հայաստանի Հանրապետության կողմից արտաքին առևտրի դեպքում սահմանափակումների ենթակա ապրանքների արտահանման և (կամ) ներմուծման մեկանգամյա լիցենզիաները շրջակա միջավայրի նախարարությունը տրամադրում է թղթային տարբերակով: Եվրասիական տնտեսական միության (ԵԱՏՄ) մասին պայմանագրի 7-րդ հավելվածի արձանագրության՝ երրորդ երկրների հետ արտաքին առևտրի դեպքում սահմանափակումների ենթակա ապրանքների արտահանման և (կամ) ներմուծման լիցենզիաների և թույլտվությունների տրամադրման կանոնակարգը սահմանում է, որ լիցենզիան հնարավոր է տրամադրել (ձևակերպել) էլեկտրոնային փաստաթղթի տեսքով՝ Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի (ԵՏՀ) սահմանած կարգով, իսկ մինչ այդ ԵԱՏՄ անդամ պետության օրենսդրությանը համապատասխան: Հայաստանի

Հանրապետության կառավարության 2014 թվականի դեկտեմբերի 25-ի N 1524-Ն և 2015 թվականի փետրվարի 5-ի N90-Ն որոշումներով լիցենզիաների և թույլտվությունների էլեկտրոնային փաստաթղթի տեսքով տրամադրման համար հայտերի և պահանջվող փաստաթղթերի (տեղեկությունների) առցանց ներկայացման և էլեկտրոնային փաստաթղթի տեսքով տրամադրման ընթացակարգեր սահմանված չեն: Շրջակա միջավայրի նախարարության կողմից լիցենզիաների ու թույլտվությունների տրամադրման էլեկտրոնային համակարգի ներդրումն ապահովելու նպատակով անհրաժեշտ է մեկանգամյա լիցենզիաների տրամադրումը կանոնակարգող նորմատիվ իրավական ակտերում կատարել համապատասխան լրացումներ, ապահովել էլեկտրոնային համակարգի գործարկման համար անհրաժեշտ ծրագրային և տեխնիկական միջոցների առկայությունը:

Ուղղություն 15. Շրջակա միջավայրի պահպանության գործող տնտեսական մեխանիզմների կատարելագործումը՝ հասցված վնասի համարժեք փոխհատուցման սկզբունքի ներդրմամբ, ինչպես նաև կանխարգելմանը, մեղմմանն ու չեզոքացմանն ուղղված օրենսդրական և ինստիտուցիոնալ միջարք փոփոխությունների իրականացմամբ

15.1 «Շրջակա միջավայրին հասցվող վնասի կանխարգելման և վերականգնման մասով բնապահպանական պատասխանատվության մասին» Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2004 թվականի ապրիլի 21-ի 2004/35/ԵՀ հրահանգի մոտարկման շրջանակներում օրենսդրական փաթեթի նախագիծը վարչապետի աշխատակազմ ներկայացնելը

Համաձայն ՀՀ ստանձնած միջազգային պարտավորությունների՝ մինչև 2026 թվականի ավարտը ՀՀ օրենսդրությունը պետք է մոտարկվի «Շրջակա միջավայրին հասցվող վնասի կանխարգելման և վերականգնման մասով բնապահպանական պատասխանատվության մասին» Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2004 թվականի ապրիլի 21-ի 2004/35/ԵՀ հրահանգով սահմանված պահանջներին:

Սույն կետի կատարման շրջանակներում շրջակա միջավայրին հասցվող վնասների կանխարգելման և հասցված վնասի նվազեցման, կանխարգելման և վերացման նպատակով նախատեսվում է շրջակա միջավայրին հասցված վնասի կանխարգելման և վերացման ընթացակարգերի, ինչպես նաև աղտոտողի կողմից վնասի կանխարգելման 523 և վերացմանն ուղղված ծախսերի կատարման պարտավորությունների մեխանիզմի ներդրման օրենսդրական փաթեթի մշակում: Նշված հրահանգի հիմնական սկզբունքն այն է, որ այն արտադրողները, որոնց գործունեության հետևանքով շրջակա միջավայրին վնաս է հասցվել կամ գոյություն ունի նման վնասի անմիջական վտանգ, պետք է ֆինանսական պատասխանատվության ենթարկվեն, որն էլ նրանց կշահագորգի միջոցներ ձեռնարկել և այնպիսի գործունեություն իրականացնել, որը նվազագույնի կհասցնի շրջակա միջավայրին հասցվող վնասը, այնպես, որ վերջիններս ենթարկվեն ավելի քիչ ֆինանսական պատասխանատվության: Նշված սկզբունքի կիրառումը որոշակիորեն կարգավորված է ՀՀ օրենսդրությամբ, մինչդեռ անհրաժեշտ է, վերանայել գործող դրույթաչափերը և տնտեսական լծակների ու մեխանիզմների շրջանակը:

Թափոնների կառավարման միջոցառումների հիմնավորումը, որոնց իրականացման հիմնական մարմինը Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությունն է

Ուղղություն 5. ՀՀ բնակավայրերում աղբահանության և կոշտ կենցաղային թափոնների կառավարման համակարգի կատարելագործում՝ բնակչության համար հարմարավետ և էկոլոգիապես անվտանգ պայմաններ ապահովելու նպատակով

5.1 «Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքի նախագծի ներկայացում ԶՀ վարչապետի աշխատակազմ

«Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին» օրենքով կարգավորվում են Հայաստանի Հանրապետությունում աղբահանության և սանիտարական մաքրման հետ կապված հարաբերությունները, սահմանվում է աղբահանության և սանիտարական մաքրման գործընթացի կազմակերպման սկզբունքները, աղբահանության վճարը, դրա դրույքաչափերը, վճարողների շրջանակը, նրանց իրավունքները և պարտականությունները, վճարման կարգը, պատասխանատվությունը չվճարելու, պարտավորությունները չկատարելու կամ ոչ պատշաճ կատարելու համար, տեղական ինքնակառավարման մարմինների լիազորությունների իրականացման կարգը աղբահանության և սանիտարական մաքրման կազմակերպման բնագավառներում: ԶՀ գործող օրենսդրությամբ չի կարգավորվում աղբի հետ գործածության ամբողջ գործընթացը, այդ թվում՝ աղբի հավաքման, տեսակավորման, օգտահանման, վնասագերծման, վերամշակման և բնապահպանական, սանիտարական և քաղաքաշինական նորմերին համապատասխանող աղբավայրում տեղադրման գործառույթները: Հստակեցման կարիք ունեն նաև աղբահանության ոլորտի սահմանումները, այդ թվում՝ արտադրվող աղբի քանակի նվազեցման և շրջանաձև տնտեսության մեխանիզմների կիրարկման տեսանկյունից, ինչպես նաև աղբի տեսակավորված հավաքման և յուրաքանչյուր տեսակի համար գործընթացների կարգավորման մասով: Միաժամանակ հստակեցման կարիք ունեն աղբահանության իրավապայմանագրային հարաբերությունները ոչ բնակելի նշանակության շենք շինություններում արտադրվող աղբի գործածության մասով:

5.2. Նոր սանիտարական աղբավայրի կառուցում, փակման ենթակա աղբավայրերի փակում և գործող աղբանոցների բարեկարգում

Հանրապետության բնակավայրերում տարիների ընթացքում ստեղծվել կամ տարերայնորեն ձևավորվել են բազմաթիվ աղբանոցներ, որոնք զբաղեցնում են զգալի տարածքներ և առաջացնում են լուրջ բնապահպանական և սանիտարական խնդիրներ: Հանրապետությունում առկա աղբի հեռացման վայրերը՝ աղբանոցները, չեն համապատասխանում միջազգային կամ որևէ քաղաքաշինական, բնապահպանական և սանիտարահիգիենիկ չափանիշներին և հանդիսանում են բացառապես աղբի կուտակման վայր: Դրանք հիմնականում չեն համապատասխանում հիգիենիկ և սանիտարական ստանդարտներին և շահագործվում են չհամակարգված մասնավորապես, ցանկապատված չեն, ինչի պատճառով տարածք կարող են մուտք գործել անօթևանները և կենդանիները, բացակայում է տեղադրվող աղբի հաշվառման համակարգը, բացակայում են աղբատար մեքենաների լվացման և ախտահանման սարքավորումները, տեղադրված թափոնները չեն ծածկվում հողով, ինչի հետևանքով տեղի է ունենում ինքնաբռնկում, ինչը հանգեցնում է օդի, ջրի և հողի աղտոտմանը, մասնավորապես դիօքսիններով, որոնց բացասական ազդեցությունը մարդկանց առողջության վրա ակնհայտ է: Բացակայում է ստորգետնյա ջրերի և արտանետվող գազերի վերահսկողությունը: Որոշ աղբավայրերում աղբը հրկիզվում է տեղական կոմունալ ծառայությունների կողմից՝ աղբավայրում տեղադրվող աղբի քանակը այդպիսով նվազեցնելու նպատակով: 2017-2019 թվականների ընթացքում ձեռնարկված միջոցառումների արդյունքներով համայնքների կողմից մաքրվել կամ փակվել են 1792-ը: ԶՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության ու Հայաստանի Ամերիկյան համալսարանի հետ համագործակցությամբ և ԶՀ մարզերի ու համայնքների մասնակցային գործընթացով գույքագրված և քարտեզագրված աղբանոցների թիվը 2020 թվականի դրությամբ կազմում է 297, որոնք չեն համապատասխանում որևէ քաղաքաշինական,

բնապահպանական և սանիտարահիգիենիկ չափանիշներին: Անհրաժեշտություն է առաջանում ներդնել քաղաքաշինական, բնապահպանական և սանիտարական նվազագույն նորմերին համապատասխան աղբավայրերի համակարգ հանրապետության ողջ տարածքում: Մասնավորապես, Հայաստանի Հանրապետության և Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկի միջև 2016 թվականի ապրիլի 5-ին ստորագրված միջազգային համաձայնագրի համաձայն՝ իրականացման փուլում գտնվող «Կոտայքի և Գեղարքունիքի մարզերի կոշտ կենցաղային թափոնների կառավարման ծրագրի» շրջանակներում կառուցել և շահագործման հանձնել ԵՄ համապատասխան չափանիշների ստանդարտներին համապատասխան հանրապետությունում առաջին սանիտարական աղբավայրը, ինչպես նաև միջոցներ ձեռնարկել հանրապետության այլ տարածքներում սանիտարական աղբավայր կառուցելու հնարավորությունների ուղղությամբ: Միաժամանակ առաջարկվում է միջոցներ ձեռնարկել հանրապետության տարածքում փակման ենթակա աղբանոցների փակման ուղղությամբ, մասնավորապես մինչև 2022 թվականի վերջ առաջնահերթ կարգով փակել ՀՀ Կոտայքի և ՀՀ Գեղարքունիքի մարզերի առկա 55 աղբանոցները՝ դրանով իսկ կատարելով միջազգային համաձայնագրով ստանձնած պարտավորությունները: Դրա հետ մեկտեղ միջոցներ ձեռնարկել գործող աղբավայրերի բարեկարգման ուղղությամբ:

5.3. Գոյացող աղբի պատշաճ կերպով հավաքման, տեղափոխման և հեռացման կամ վերամշակման գործընթացների ապահովում

Հանրապետության ողջ տարածքում աղբահանության պատշաճ համակարգի բացակայությունը նպաստել է չկարգավորված աղբաթափության սովորության ձևավորմանը, այդ թվում՝ աղբահանության ծառայությունների մատուցման ցածր որակին: Գործող նորմերին համապատասխան աղբահանության սխեմաների բացակայությունը հնարավորություն չի տալիս սահմանված չափի և քանակի աղբամանների տեղադրման և աղբահավաքության երթուղիների ժամանակացույցի մշակման համար: Ծինարարական, մեծ գաբարիտով աղբը ինչպես նաև օգտահանման ենթակա թափոնների հավաքման, պահման, տեղափոխման ընթացակարգերը բացակայում են, ինչի հետևանքով կամ չեն հավաքվում կամ խառը անկանոն տեղափոխվում է աղբանոց և հնարավորություն չի լինում օգտահանման ենթակա թափոնների առանձնացումը: Անհրաժեշտություն է առաջանում վերոհիշյալ գործընթացների կարգավորման: Մասնավորապես՝ աղբի հավաքման հստակ սխեմաների կիրառման, տարբեր տեսակի թափոնների հետ գործածության ընթացակարգերի մշակման ու կիրառման: աղբի պատշաճ հեռացմամբ կնվազեցվի մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի վրա բացասական ու վնասակար ազդեցությունները, կներդրվեն աղբի տարբեր տեսակների հետ գործածության ընթացակարգերը՝ ինչն իր հերթին կխթանի դրանց օգտահանման գործողությունները:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 4. Վիճակագրական տվյալներ Երևան քաղաքի մասին

Աղյուսակ 4.8. Բազմաբնակարան շենքերի քանակը 2023 թվականի հունվարի 1-ի (2022 թվականի վերջի) դրությամբ՝ առանց չսեփականաշնորհված հանրակացարանների.⁴⁵

⁴⁵ https://armstat.am/file/article/housing_stock_2022_1_en.pdf

	Ընդհանուր	Մակերես մ ²	Բնակարանների քանակը, ներառյալ			
			Մեկ սենյակ	Երկու սենյակ	Երեք սենյակ	4 և ավելի սենյակ
Հայաստանի Հանրապետություն	460,803	30,157,258	93,424	155,018	165,444	46,917
Երևան քաղաք ¹	250,872	17,122,395	52,646	84,724	91,637	21,865

¹Նշում. Երևան քաղաքում բոլոր բնակարանները գտնվում են քաղաքային բնակավայրերում: Քաղաքում գյուղական բնակավայրեր չկան:

Աղյուսակ 4.9. Բազմաբնակարան շենքերի քանակը (առանց չսեփականաշնորհված հանրակացարանների) և բնակելի տների (առանձնատների) թիվը և ընդհանուր մակերեսները 2023 թվականի հունվարի 1-ի (2022 թվականի վերջի) դրությամբ.⁴⁶

	Բազմաբնակարան շենքերի բնակարանային ֆոնդը		Առանձնատների բնակարանային ֆոնդը		Ընդհանուր բնակարանային ֆոնդը	
	Բնակարանների քանակը	Ընդհանուր մակերես, մ ²	Քանակ	Ընդհանուր մակերես, մ ²	Քանակ	Ընդհանուր մակերես, մ ²
Հայաստանի Հանրապետություն	460,803	30,157,258	427,463	75,247,698	888,266	105,656,927
Երևան քաղաք ¹	250,872	17,122,395	64,843	12,785,283	315,715	29,907,678

¹Նշում. Երևան քաղաքում բոլոր բնակարանները գտնվում են քաղաքային բնակավայրերում: Քաղաքում գյուղական բնակավայրեր չկան:

Table 4.10. Համայնքների, համատիրությունների, հավատարմագրային և լիազորագրային կառավարիչների կողմից կառավարվող բազմաբնակարան շենքերի քանակը 2023թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, (2022թ. տարեվերջ)⁴⁷

	բնակարանների քանակը			Այդ թվում՝					
				Համայնքի կողմից կառավարվող			Համատիրությունների, հավատարմագրային և լիազորագրային կառավարիչների կողմից կառավարվող		
	Ընդհանուր	քաղաքային բնակավայրեր	գյուղական քաղաքային բնակավայրեր	Ընդհանուր	քաղաքային բնակավայրեր	գյուղական քաղաքային բնակավայրեր	Ընդհանուր	քաղաքային բնակավայրեր	գյուղական քաղաքային բնակավայրեր
Հայաստանի Հանրապետություն	460,403	435,009	25,394	117,167	91,863	25,304	343,236	343,146	90
Երևան քաղաք	250,772	250,772	-	13,431	13,431	-	237,341	237,341	-

Աղյուսակ 4.11. Քաղաքային և գյուղական բնակավայրերի բազմաբնակարան բնակելի շենքերի բնակարանների քանակը և ընդհանուր մակերեսը 2023 թվականի հունվարի 1-ի դրությամբ

⁴⁶ https://armstat.am/file/article/housing_stock_2022_1_en.pdf

⁴⁷ <https://armstat.am/am/?nid=882>, ՀՀ մայրաքաղաք Երևանը թվերով, 2022_marzer_2023_15

(2022 թվականի վերջ)⁴⁸

	Բազմաբնակարան շենքերի բնակարանային ֆոնդը բաղաբային բնակավայրերում		Բազմաբնակարան շենքերի բնակարանային ֆոնդը գյուղական բնակավայրերում	
	Քանակ	Ընդհանուր մակերես, մ ²	Քանակ	Ընդհանուր մակերես, մ ²
2018				
Հայաստանի Հանրապետություն	417,915	26,494,154	25,108	1,786,659
Երևան քաղաք	233,053	15,303,254	-	-
2019				
Հայաստանի Հանրապետություն	419,078	26,692,077	25,017	1,795,742
Երևան քաղաք	233,895	15,446,934	-	-
2020				
Հայաստանի Հանրապետություն	419,057	26,813,171	24,969	1,798,775
Երևան քաղաք	233,835	15,564,885	-	-
2021				
Հայաստանի Հանրապետություն	421,024	26,951,863	25,000	1,794,486
Երևան քաղաք	235,803	15,703,677	-	-
2022				
Հայաստանի Հանրապետություն	423,954	27,378,092	24,984	1,793,021
Երևան քաղաք	238,680	16,124,333		
2023				
Հայաստանի Հանրապետություն	435,369	28,323,045	25,434	1,834,213
Երևան քաղաք	250,872	17,122,395	-	-

Աղյուսակ 4.12. Բազմաբնակարան շենքերի, բազմաբնակարան շենքերի բնակարանների և առանձնատների քանակը Երևան քաղաքում՝ ըստ վարչական շրջանների տարեվերջին՝ 2017-2022թթ.⁴⁹

⁴⁸ <https://armstat.am/am/?nid=882>, ՀՀ մայրաքաղաք Երևանը թվերով, 2022

⁴⁹ https://armstat.am/file/article/housing_stock_2022_1_en.pdf

Տարի	2017			2018			2019		
Վարչական շրջան	Բազմաբն ակ. շենք	Բնակարա ն	Առանձնա տուն	Բազմաբն ակ. շենք	Բնակարան	Առանձնա տուն	Բազմաբն ակ. շենք	Բնակարա ն	Առանձնա տուն
Աջափնյակ	433	24,104		435	24,059		439	24,413	
Ավան	257	12,266		254	12,472		256	12,682	
Արաբկիր	684	33,876		689	34,257		691	34,563	
Դավթաշեն	193	9,699		195	9,914		195	9,916	
Էրեբունի	263	13,662		262	13,596		250	12,224	
Կենտրոն	743	32,074		751	32,107		753	32,228	
Մալաթիա- Սեբաստիա	593	27,931		593	27,931		593	28,048	
Նոր-Նորք	667	35,086		667	35,134		667	35,134	
Նորք-Մարաշ	23	219		23	219		23	219	
Նուբարաշեն	38	1,512		38	1,512		38	1,512	
Շենգավիթ	634	26,995		634	26,995		635	27,099	
Քանաքեռ- Զեյթուն	361	15,629		362	15,699		365	15,797	
Ընդհանուր՝ քաղաք Երևան	4,889	233,053	60,587	4,903	233,895	61,188	4,905	233,835	59,957
Ընդհանուր աճ, %				0.29	0.36	0.99	0.04	-0.03	-2.01
Ընդհանուր՝ ՀՀ									

շարունակություն...

Տարի	2020			2021			2022		
Վարչական շրջան	Բազմաբն ակ. շենք	Բնակարա ն	Առանձնա տուն	Բազմաբն ակ. շենք	Բնակարան	Առանձնա տուն	Բազմաբն ակ. շենք	Բնակարա ն	Առանձնա տուն
Աջափնյակ	439	24,413		450	25,869		448	26,372	
Ավան	256	12,683		256	12,682		256	13,001	
Արաբկիր	691	34,569		690	34,930		759	39,143	
Դավթաշեն	195	9,913		198	10,261		201	10,486	
Էրեբունի	250	13,326		251	13,360		257	13,524	
Կենտրոն	753	32,239		750	31,176		839	36,003	
Մալաթիա- Սեբաստիա	593	28,041		594	28,261		595	28,302	
Նոր-Նորք	667	35,134		698	36,740		710	37,516	
Նորք-Մարաշ	30	659		31	659		34	835	
Նուբարաշեն	38	1,512		38	1,512		37	1,512	
Շենգավիթ	635	27,099		651	25,774		656	26,597	
Քանաքեռ- Զեյթուն	369	16,215		375	17,456		376	17,581	
Ընդհանուր՝ քաղաք Երևան	4,916	235,803	62,534	4,982	238,680	63,668	5,138	250,872	64,843
Ընդհանուր աճ, %	0.22	0.84	4.30	1.34	1.22	1.81	3.13	5.11	1.85
Ընդհանուր՝ ՀՀ				19,256	448,938	422,217	19,157	460,403	427,463

Աղյուսակ 4.13. Ծրագիրավորման տարածքում (քաղաքի տարածք) տնային տնտեսությունների քանակը, 2022թ.

	Բնակչությ ունը՝ հազար մարդ	Տնային տնտեսությ ուն-ների թիվը	Մեկ շնչին բաժին ընկնող տնային տնտեսությու նների թիվը	Առանձնա տներ	Բազմաբնակ արան շենքեր	Բնակարանն երի քանակը բազմաբնակ արան շենքերում
Հայաստանի Հանրապետու թյուն	2,977.1	888,266	3.35	427,463	19,157	460,803
Երևան քաղաք	1,098.9	315,715	3.48	64,843	5,138	250,872

Աղյուսակ 4.14. Հիմնական սոցիալ-տնտեսական ցուցանիշները՝ ընթացիկ գներով ⁵⁰

	Համախառն ներքին արդյունքը (շուկայական գներով), մլն. դրամ			Համախառն ներքին արդյունքի կառուցվածքը, %		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Հայաստանի Հանրապետություն	6,543,321.8	6,181,902.6	6,991,777.8	100.0	100.0	100.0
Երևան քաղաք	3,820,048.8	3,703,090.9	4,014,378	58.4	59.9	57.4
	Համախառն ներքին արդյունքը մեկ շնչի հաշվով, ՀՀ դրամ			Մեկ շնչին ընկնող համախառն ներքին արդյունքը ՀՀ միջին ցուցանիշին, %		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Հայաստանի Հանրապետություն	2,208,716	2,087,423	2,360,253	100.0	100.0	100.0
Երևան քաղաք	3,527,284	3,403,889	3,675,161	159.7	163.1	155.7
	Համախառն ներքին արդյունքը մեկ աշխատողի հաշվով, ՀՀ դրամ			Մեկ աշխատողի հաշվով համախառն ներքին արդյունքը, ՀՀ միջին ցուցանիշ, %		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Հայաստանի Հանրապետություն	6,073,252	5,874,100	6,424,495	100.0	100.0	100.0
Երևան քաղաք	11,199,205	12,038,657	13,421,527	184.4	204.9	208.9

⁵⁰ <https://armstat.am/am/?nid=882>, ՀՀ մայրաքաղաք Երևանը թվերով, 2022

Աղյուսակ 4.15. Աղյուսակ 4.15. Երևանի քաղաքի 2018-2022 թվականների հիմնական վիճակագրական ցուցանիշները հունվարի 1-ի դրությամբ.⁵¹

	2019	2020	2021	2022	2023
Դեյուրե բնակչության թիվը՝ հազար մարդ	1,081.8	1,084.0	1,091.7	1,092.8	1,098.9
Բնական աճի տեմպ՝ 1000 բնակչի հաշվով	5.3	4.9	3.6	1.6	1.6
Համախառն ներքին արդյունքը (շուկայական գներով), մլն. դրամ	3,257,069.2	3,820,048.8	3,703,090.9	4,014,378.8	
Արդյունաբերական արտադրանքի ծավալը, մլն. դրամ	735,190.0	787,492.9	723,482.4	822,524.0	957,496.8
Շինարարության ծավալը, մլն. դրամ	227,944.0	239,944.2	248,713.8	219,429.5	258,239.0
Ավտոմոբիլային տրանսպորտի ներհանրապետական բեռնաշրջանառությունը, մլն. տոննա-կմ	67.7	209.9	163.8	188.7	194.1
Ավտոմոբիլային տրանսպորտի ուղեւորաշրջանառությունը, մլն. ուղեւոր-կմ	1,599.6	1,577.6	475.9	773.5	1,213.6
Կապի ծառայություններից եկամուտներ, մլն. դրամ	131,006.6	131,557.4	121,134.6	126,806.1	137,543.5
Մանրածախ առևտրի շրջանառություն, մլն. դրամ	1,027,811.6	1,136,630.8	931,761.7	1,065,063.6	1,238,817.5
Ծառայությունների ծավալը, մլն. դրամ	1,411,212.0	1,661,798.6	1,498,067.6	1,662,544.4	2,278,465.1
Սպառողական գների ինդեքս՝ տոկոսով նախորդ տարվա նկատմամբ	102.8	101.6	101.4	107.3	109.2
Աշխատանքային ռեսուրսներ		705,600	659,300	675,300	803,500
որից՝ աշխատող		341,100	307,600	299,100	392,300
որից՝ գործազուրկ		100,300	95,300	82,600	77,700
Միջին ամսական անվանական աշխատավարձ, ՀՀ դրամ		201,527	208,044	224,815	266,164
Ապրանքների, արտադրանքների, ծառայությունների արտադրության և առևտրային կազմակերպությունների իրացման ծախսեր, մլն. դրամ	1,783,470.2	2,306,337.7	1,577,219.9	1,711,360.4	1,973,729.4
Առողջության առաջնային պահպանման ծառայություններ մատուցող հաստատությունների թիվը	144	138	146	136	121
Արձանագրված հանցագործությունների թիվը	13,067	14,961	13,892	16,438	21,604

⁵¹ <https://armstat.am/file/Map/Yerevan.pdf>

Թոշակառուների թիվը	171,398	173,451	173,386	172,944	174,821
Նպաստառուների թիվը	14,574	13,695	13,832	12,638	10,804
Նախադպրոցական հաստատությունների թիվը	220	225	224	230	241
Հանրակրթական դպրոցների թիվը	253	249	252	252	251
Պետական մասնագիտացված թատրոնների թիվը	18	17	17	17	16
Գործող թանգարանների թիվը	67	63	63	63	63
Գրադարանների թիվը	34	34	34	34	34
Սպորտային կազմակերպությունների թիվը	61	61	61	62	62

Աղյուսակ 4.16. Չբաղված բնակչություն ⁵²

	Ընդհանուր		Տղամարդ		Կին	
	2021	2022	2021	2022	2021	2022
Հայաստանի Հանրապետություն	1,088,300	1,138,400	594,300	637,900	494,000	496,900
Երևան քաղաք	299,100	392,300	149,000	208,400	150,100	183,900
Քաղաքային			Գյուղական			
	2021	2022	2021	2022	2021	2022
Հայաստանի Հանրապետություն	594,600	664,800	493,700	470,00		
Երևան քաղաք	299,100	392,300	-	-		

Table 4.17. Employment to (total number of working age) population ratio, % ⁵³

	Ընդհանուր		Տղամարդ		Կին	
	2021	2022	2021	2022	2021	2022
Հայաստանի Հանրապետություն	48.9	50.9	59.0	61.8	40.5	41.5
Երևան քաղաք	44.3	48.8	52.2	57.4	38.5	41.8
Քաղաքային			Գյուղական			
	2021	2022	2021	2022	2021	2022
Հայաստանի Հանրապետություն	44.8	47.1	54.9	57.6		
Երևան քաղաք	44.3	48.8	-	-		

Աղյուսակ 4.18. Գործազուրկ բնակչություն ⁵⁴

	Ընդհանուր		Տղամարդ		Կին	
	2021	2022	2021	2022	2021	2022
Հայաստանի Հանրապետություն	199,000	176,600	110,600	96,800	88,400	79,700
Երևան քաղաք	82,600	77,700	44,200	43,000	38,400	34,700
Քաղաքային			Գյուղական			
	2021	2022	2021	2022	2021	2022

⁵² <https://armstat.am/am/?nid=882>, ՀՀ մայրաքաղաք Երևանը թվերով, 2022

⁵³ <https://armstat.am/am/?nid=882>, ՀՀ մայրաքաղաք Երևանը թվերով, 2022

⁵⁴ <https://armstat.am/am/?nid=882>, ՀՀ մայրաքաղաք Երևանը թվերով, 2022

Հայաստանի Հանրապետություն	151,200	136,000	47,900	40,600
Երևան քաղաք	82,600	77,700	-	-

Աղյուսակ 4.19. Գործազուրկների մակարդակը (հաշվարկված աշխատուժի համեմատ), %⁵⁵

	Ընդհանուր		Տղամարդ		Կին	
	2021	2022	2021	2022	2021	2022
Հայաստանի Հանրապետություն	15.5	13.5	15.7	13.2	15.2	13.8
Երևան քաղաք	21.6	16.5	22.9	17.1	20.4	15.9
	Քաղաքային		Գյուղական			
	2021	2022	2021	2022	2021	2022
Հայաստանի Հանրապետություն	20.3	17.0	8.8	8.0		
Երևան քաղաք	21.6	16.5	-	-		

Աղյուսակ 4.20. Աշխատուժի մասնակցության մակարդակը (հաշվարկված աշխատունակ տարիքի բնակչության ընդհանուր թվի համեմատ), %⁵⁶

	Total		Male		Female	
	2021	2022	2021	2022	2021	2022
Հայաստանի Հանրապետություն	57.8	58.8	70.0	71.2	47.8	48.2
Երևան քաղաք	56.5	58.5	67.7	69.2	48.3	49.7
	Քաղաքային		Գյուղական			
	2021	2022	2021	2022	2021	2022
Հայաստանի Հանրապետություն	56.2	56.7	60.2	62.6		
Երևան քաղաք	56.5	58.5	-	-		

Աղյուսակ 4.21. Բնապահպանական հարկեր և բնօգտագործման վճարներ ⁵⁷

	2018	2019	2020	2021	2022
	Բնապահպանական հարկեր և բնօգտագործման վճարներ, ընդամենը, հազ. դրամ				
Հայաստանի Հանրապետություն	2,929,164.6	3,290,884.2	3,575,009.6	5,476,604.2	5,842,532.9
Երևան քաղաք	1,014,110.1	1,246,972.5	1,248,954.9	2,286,899.1	2,464,757.3
	Բնապահպանական հարկեր և բնօգտագործման վճարներ, մեկ շնչի հաշվով, ՀՀ դրամ				
Հայաստանի Հանրապետություն	986.6	1,110.9	1,207.2	1,848.8	1,967.7
Երևան քաղաք	939.2	1,151.5	1,148.1	2,093.7	2,249.2
	Բնապահպանական հարկեր և բնօգտագործման վճարներ, մեկ կազմակերպության հաշվով, հազ.դր				

⁵⁵ <https://armstat.am/am/?nid=882>, ՀՀ մայրաքաղաք Երևանը թվերով, 2022

⁵⁶ <https://armstat.am/am/?nid=882>, ՀՀ մայրաքաղաք Երևանը թվերով, 2022

⁵⁷ <https://armstat.am/am/?nid=882>, ՀՀ մայրաքաղաք Երևանը թվերով, 2022_eco_book_2022_13

Հայաստանի Հանրապետություն	625.0	830.2	693.9	1,331.5	1,444.7
Երևան քաղաք	693.6	936.2	626.0	1,544.2	1,632.3

Table 4.22. Բնապահպանական հարկերն ըստ տեսակների ⁵⁸

	2018	2019	2020	2021	2022
Բնապահպանական հարկեր, ընդամենը, հազ. դրամ					
Հայաստանի Հանրապետություն	1,433,226.8	1,161,975.9	1,131,428.3	2,599,858.1	2,847,083.1
Երևան քաղաք	853,608.8	876,232.2	836,655.9	1,710,778.2	2,001,397.1
Ջրային ավազան թափվող վտանգավոր նյութերի բնապահպանական հարկեր, հազ. դրամ					
Հայաստանի Հանրապետություն	203,294.9	224,543.9	237,468.9	941,988.8	1,013,750.8
Երևան քաղաք	132,701.7	154,520.8	160,952.7	855,116.1	916,320.4
Արտանետման անշարժ աղբյուրներից մթնոլորտ արտանետվող վտանգավոր նյութերի բնապահպանական հարկեր, հազ. դրամ					
Հայաստանի Հանրապետություն	417,401.5	80,102.1	95,361.8	130,44.2	146,024.8
Երևան քաղաք	39,303.1	44,036.4	47,524.1	41,152.1	60,518.5
Աղբավայրեր հեռացվող թափոնների համար բնապահպանական հարկեր, հազ. դրամ					
Հայաստանի Հանրապետություն	100,536.7	122,327.2	102,305.7	619,242.2	587,322.4
Երևան քաղաք	46,278.9	54,068.2	48,829.8	57,582.4	64,642.6
Շրջակա միջավայրին վնաս պատճառող ապրանքների արտադրության և սպառման բնապահպանական հարկեր, հազ. դրամ					
Հայաստանի Հանրապետություն	711,993.7	735,002.7	696,291.9	907,682.9	1,099,985.1
Երևան քաղաք	635,325.1	623,606.8	579,349.3	756,927.6	959,915.6

Աղյուսակ 4.23. Շրջակա միջավայրի պահպանության համար ընթացիկ ծախսեր ⁵⁹

	Ծախս, ընդհանուր մլն. դրամ					Շրջակա միջավայրի պահպանության համար ընթացիկ ծախսեր կատարած կազմակերպությունների հաշվով, հազ. դրամ				
	2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022
Հայաստանի Հանրապետություն	12,121.7	9,507.5	9,978.3	11,819.7	12,600.4	20,169.2	15,819.5	16,941.0	20,736.3	21,613.1
Երևան քաղաք	6,673.3	3,837.6	4,537.9	4,828.1	5,416.3	25,182.5	14,536.4	17,795.6	19,546.9	22,107.2

⁵⁸ <https://armstat.am/am/?nid=882>, ՀՀ մայրաքաղաք Երևանը թվերով, 2022_eco_book_2022_13

⁵⁹ <https://armstat.am/am/?nid=882>, ՀՀ մայրաքաղաք Երևանը թվերով, 2022_eco_book_2022_14

Աղյուսակ 4.24. Շրջակա միջավայրի պահպանության ընթացիկ ծախսերը, ըստ բնապահպանական ոլորտների, 2022թ., հազ. դրամ⁶⁰

	Ջրային ռեսուրսների պահպանություն և արդյունավետ օգտագործում	Մթնոլորտային օդի պահպանություն	Հողի պաշտպանություն թափոններից և այլ վտանգավոր նյութերից	Հողերի ռեկուլտիվացիա
Հայաստանի Հանրապետություն	3,914,621.2	1,209,467.1	7,366,857.1	109,471.0
Երևան քաղաք	2,132,881.3	191,663.2	3,089,594.6	2,115.0

Աղյուսակ 4.25. Շրջակա միջավայրի պահպանության հիմնական միջոցների միջին տարեկան արժեքները՝ ըստ բնապահպանական ոլորտների, 2022թ., հազ. դրամ⁶¹

	Կեղտաջրերի մաքրման, ջրային ռեսուրսների պահպանության և արդյունավետ օգտագործման կայաններ, կայաններ և օբյեկտներ	Օդի աղտոտող նյութերը որսալու և վնասազերծող կայաններ, կայաններ և օբյեկտներ	Թափոնների մշակման, վնասազերծման և ոչնչացման կայաններ, կայաններ և օբյեկտներ	Ընդամենը	Մեկ կազմակերպության հաշվով
Հայաստանի Հանրապետություն	37,079,987.7	10,290,169.8	8,625,072.4	55,995,229.9	444,406.6
Երևան քաղաք	22,132,002.4	4,049,910.4	3,842,519.5	30,024,432.3	909,831.3

Աղյուսակ 4.26. Հյուրանոցային շենքերում⁶²

	2018	2019	2020	2021	2022
	Հյուրանոցային հարմարությունների թիվը				
Հայաստանի Հանրապետություն	652	769	847	980	1,029
Երևան քաղաք	390	410	480	567	594

⁶⁰ <https://armstat.am/am/?nid=882>, ՀՀ մայրաքաղաք Երևանը թվերով, 2022_eco_book_2022_14

⁶¹ <https://armstat.am/am/?nid=882>, ՀՀ մայրաքաղաք Երևանը թվերով, 2022_eco_book_2022_14

⁶² <https://armstat.am/am/?nid=882>, ՀՀ մայրաքաղաք Երևանը թվերով, 2022_marzer_2023_18

	Աշխատավարձի հաշվարկման համար օգտագործվող աշխատողների միջին անվանական (ամսական) թիվը, անձ				
Հայաստանի Հանրապետություն	4,748	5,672	5,764	7,325	7,703
Երևան քաղաք	3,302	3,384	3,449	4,599	4,815

Աղյուսակ 4.27. Հյուրանոցային շենքերում բնակվող ներգնա զբոսաշրջիկների թիվը ⁶³

	2018	2019	2020	2021	2022
Հայաստանի Հանրապետություն	307,473	550,289	97,550	278,393	645,233
Երևան քաղաք	265,908	489,019	87,429	253,046	592,320

Աղյուսակ 4.28. Հանրային առողջության վերաբերյալ հիմնական ցուցանիշները ⁶⁴

	2018	2019	2020	2021	2022
	Հիվանդանոցային մահճակալների քանակը				
Հայաստանի Հանրապետություն	12,153	11,778	12,871	12,708	12,109
Երևան քաղաք	7,884	7,563	8,375	8,394	7,898
	Բժիշկների քանակը				
Հայաստանի Հանրապետություն	13,366	13,958	14,396	14,548	15,061
Երևան քաղաք	9,717	10,170	10,698	10,767	11,176
	Բուժաշխատողների քանակը				
Հայաստանի Հանրապետություն	16,595	16,772	16,744	16,612	16,323
Երևան քաղաք	8,490	8,721	8,938	8,963	8,654
	Առաջնային առողջապահական ծառայություններ մատուցող հաստատությունների թիվը (բացառությամբ բժշկական մանկաբարձական հաստատությունների, մասնավոր բժշկական և ատամնաբուժական կաբինետների)				
Հայաստանի Հանրապետություն	501	494	500	487	473
Երևան քաղաք	144	138	146	136	121
	Առաջնային բուժօգնության ծառայություններ մատուցող հաստատություններ հաճախումների քանակը (բացառությամբ բժշկական մանկաբարձական հաստատությունների, մասնավոր բժշկական և ատամնաբուժական կաբինետների)				
Հայաստանի Հանրապետություն	12,082,800	12,131,100	10,155,900	10,907,200	10,946,400
Երևան քաղաք	5,398,300	5,285,600	4,053,900	4,755,700	4,835,900

Աղյուսակ 4.29. Նախադպրոցական հաստատությունների գործունեությունը ⁶⁵

⁶³ <https://armstat.am/am/?nid=882>, ՀՀ մայրաքաղաք Երևանը թվերով, 2022_marzer_2023_18

⁶⁴ <https://armstat.am/am/?nid=882>, ՀՀ մայրաքաղաք Երևանը թվերով, 2022_marzer_2023_15

⁶⁵ <https://armstat.am/am/?nid=882>, ՀՀ մայրաքաղաք Երևանը թվերով, 2022_marzer_2023_15

	2018	2019	2020	2021	2022
	Նախադպրոցական հաստատությունների թիվը				
Հայաստանի Հանրապետություն	884	906	910	957	981
Երևան քաղաք	220	225	224	230	241
	Երեխաների թիվը				
Հայաստանի Հանրապետություն	79,074	82,089	56,133	72,552	75,089
Երևան քաղաք	33,012	33,589	23,352	28,309	27,729
	Մանկավարժների թիվը				
Հայաստանի Հանրապետություն	6,203	6,505	6,058	6,474	6,809
Երևան քաղաք	2,238	2,324	2,168	2,265	2,323

Աղյուսակ 4.30. Միջնակարգ ուսումնական հաստատություններ (դպրոցներ)⁶⁶

	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023
	Դպրոցների թիվը				
Հայաստանի Հանրապետություն	1,409	1,400	1,402	1,402	1,400
Երևան քաղաք	253	249	252	252	251
	Աշակերտների թիվը				
Հայաստանի Հանրապետություն	382,378	390,511	399,294	403,653	406,291
Երևան քաղաք	126,321	129,344	132,904	135,485	137,473
	Մանկավարժների թիվը				
Հայաստանի Հանրապետություն	31,371	31,018	31,130	30,253	30,200
Երևան քաղաք	8,224	8,277	8,622	8,318	8,511

Աղյուսակ 4.31. Երաժշտության, արվեստի, կերպարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ ⁶⁷

	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023
	Դպրոցների թիվը				
Հայաստանի Հանրապետություն	245	246	243	240	238
Երևան քաղաք	50	50	50	50	49
	Աշակերտների թիվը				
Հայաստանի Հանրապետություն	53,063	54,599	48,062	48,823	51,269
Երևան քաղաք	25,414	26,130	21,699	21,737	22,155

⁶⁶ <https://armstat.am/am/?nid=882>, ՀՀ մայրաքաղաք Երևանը թվերով, 2022_marzer_2023_15

⁶⁷ <https://armstat.am/am/?nid=882>, ՀՀ մայրաքաղաք Երևանը թվերով, 2022_marzer_2023_15

Աղյուսակ 4.32. Նախնական արհեստագործական կրթություն ⁶⁸

	2018	2019	2020	2021	2022
	Նախնական արհեստագործական ուսումնական հաստատությունների թիվը				
Հայաստանի Հանրապետություն	46	47	48	49	51
Երևան քաղաք	9	10	10	11	11
	Ուսանողների թիվը				
Հայաստանի Հանրապետություն	6,723	6,530	6,780	6,761	6,456,
Երևան քաղաք	2,426	2,592	2,692	2,611	2,581
	Մանկավարժների թիվը				
Հայաստանի Հանրապետություն	937	1,022	1,094	1,170	1,333
Երևան քաղաք	274	308	293	316	357

Աղյուսակ 4.33. Միջին արհեստագործական կրթություն ⁶⁹

	2018	2019	2020	2021	2022
	Միջին արհեստագործական ուսումնական հաստատությունների թիվը				
Հայաստանի Հանրապետություն	93	96	95	98	99
Երևան քաղաք	33	35	35	37	38
	Ուսանողների թիվը				
Հայաստանի Հանրապետություն	23,228	24,854	28,399	31,159	33,230
Երևան քաղաք	12,794	14,128	16,536	18,255	19,564
	Մանկավարժների թիվը				
Հայաստանի Հանրապետություն	4,175	4,235	4,355	4,410	4,548
Երևան քաղաք	2,147	2,055	2,148	2,126	2,297

Աղյուսակ 4.34. Բարձրագույն ուսումնական հաստատություններ ⁷⁰

	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023
	Բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների թիվը				
Հայաստանի Հանրապետություն	56	56	55	55	54
Երևան քաղաք	45	45	44	44	43
	Ուսանողների թիվը				
Հայաստանի Հանրապետություն	69,622	64,547	68,987	68,874	71,732
Երևան քաղաք	59,036	54,536	59,369	59,943	62,803

⁶⁸ <https://armstat.am/am/?nid=882>, ՀՀ մայրաքաղաք Երևանը թվերով, 2022_marzer_2023_15

⁶⁹ <https://armstat.am/am/?nid=882>, ՀՀ մայրաքաղաք Երևանը թվերով, 2022_marzer_2023_15

⁷⁰ <https://armstat.am/am/?nid=882>, ՀՀ մայրաքաղաք Երևանը թվերով, 2022_marzer_2023_15

	Մանկավարժների թիվը				
Հայաստանի Հանրապետություն	10,348	10,487	10,831	10,692	10,969
Երևան քաղաք	8,851	9,024	9,320	9,212	9,474

Աղյուսակ 4.35. Պետական մասնագիտացված թատրոններ ⁷¹

	2018	2019	2020	2021	2022
	Թատրոնների թիվը				
Հայաստանի Հանրապետություն	28	26	26	26	26
Երևան քաղաք	18	17	17	17	17
	Ներկայացումների թիվը				
Հայաստանի Հանրապետություն	3,257	3,252	1,080	2,923	3,158
Երևան քաղաք	2,634	2,645	822	2,365	2,531
	Այցելուների թիվը, հազ. մարդ				
Հայաստանի Հանրապետություն	564.1	565.5	196.3	498.2	573.1
Երևան քաղաք	425.3	433.1	158.4	384.1	451.5

Աղյուսակ 4.36. Թանգարանների գործունեությունը ⁷²

	2018	2019	2020	2021	2022
	Թանգարանների թիվը				
Հայաստանի Հանրապետություն	104	100	100	100	100
Երևան քաղաք	67	63	63	63	63
	Աշխատակիցների թիվը				
Հայաստանի Հանրապետություն		1,728	2,081	2,072	2,073
Երևան քաղաք		1,364	1,694	1,664	1,668
	Այցելուների թիվը, հազ. մարդ				
Հայաստանի Հանրապետություն		2,366.1	704.2	2,402.3	1,963.6
Երևան քաղաք		2,093.8	657.6	2,111.3	1,679.9

Աղյուսակ 4.37. Գրադարաններ ⁷³

	2018	2019	2020	2021	2022
	Գրադարանների թիվը				
Հայաստանի Հանրապետություն	682	673	664	654	648

⁷¹ <https://armstat.am/am/?nid=882>, ՀՀ մայրաքաղաք Երևանը թվերով, 2022_marzer_2023_15

⁷² <https://armstat.am/am/?nid=882>, ՀՀ մայրաքաղաք Երևանը թվերով, 2022_marzer_2023_15

⁷³ <https://armstat.am/am/?nid=882>, ՀՀ մայրաքաղաք Երևանը թվերով, 2022_marzer_2023_15

Երևան քաղաք	34	34	34	34	34
	Ընթերցողների թիվը				
Հայաստանի Հանրապետություն	455,667	456,728	303,168	418,648	415,025
Երևան քաղաք	145,594	149,247	99,379	149,042	155,586

Աղյուսակ 4.38. Համերգային կազմակերպությունների գործունեությունը ⁷⁴

	2018	2019	2020	2021	2022
	Համերգային կազմակերպությունների թիվը				
Հայաստանի Հանրապետություն	19	19	19	19	19
Երևան քաղաք	13	12	12	12	12
	Այցելուների թիվը, հազ. մարդ				
Հայաստանի Հանրապետություն	206.9	238.9	626.1*	150.5	181.5
Երևան քաղաք	171.2	194.0	621.5*	119.4	141.7

* 2020 թվականի ցուցանիշների շեղումը պայմանավորված է բազմաթիվ առցանց համերգներով/միջոցառումներով՝ կապված կորոնավիրուսային համավարակի ժամանակ սահմանափակումների հետ:

Աղյուսակ 4.39. Սպորտային կազմակերպություններ ⁷⁵

	2018	2019	2020	2021	2022
	Սպորտային կազմակերպությունների թիվը				
Հայաստանի Հանրապետություն	175	175	175	175	175
Երևան քաղաք	61	61	61	62	62
	Մարզիկների թիվը՝ ներառյալ կին				
Հայաստանի Հանրապետություն	42,529	42,136	40,934	42,980	43,924
Երևան քաղաք	19,501	18,389	18,631	18,641	20,808
	Մարզիչների թիվը, ներառյալ կին				
Հայաստանի Հանրապետություն	2,017	2,054	2,042	2,104	2,125
Երևան քաղաք	875	858	844	867	949

⁷⁴ <https://armstat.am/am/?nid=882>, ՀՀ մայրաքաղաք Երևանը թվերով, 2022_marzer_2023_15

⁷⁵ <https://armstat.am/am/?nid=882>, ՀՀ մայրաքաղաք Երևանը թվերով, 2022_marzer_2023_15

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 5. Աղբահանության և սանիտարական մաքրման սարքավորումների և աշխատակազմի կառուցվածքի և աշխատավարձերի վերաբերյալ տվյալներ

Հավելված

Երևան
քաղաքի
ավագանու
2022 թվականի
ապրիլի 19-ի

№ որոշման

«Հավելված

Երևան
քաղաքի
ավագանու
17.06.2019թ.

N106-Ա որոշման

**ԵՐԵՎԱՆԻ ԱՂԲԱՀԱՆՈՒԹՅՈՒՆ և ՍԱՆԻՏԱՐԱԿԱՆ ՄԱՔՐՈՒՄ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ
ՀԻՄՆԱՐԿԻ ԿԱՌՈՒՅՎԱԾՔԸ**

1	Սանմաքրման բաժին
2	Աղբահանության բաժին
3	Ավտոպարկ և տեխնիկական սպասարկման բաժին
4	Ֆինանսատնտեսագիտական բաժին
5	Անձնակազմի կառավարման բաժին
6	ՏՏ և Էլեկտրոնային հսկողության համակարգի բաժին
7	Տնտեսական բաժին

ՀԱՍՏԻՔԱՑՈՒՑԱԿԸ և ՊԱՇՏՈՆԱՅԻՆ ԴՐՈՒՅՔԱՉԱՓԵՐԸ

h/h	Հաստիքների անվանումը	Հաստիքների քանակը	Հաստիքի ամսական Պաշտոնային դրույքաչափը	Ընդամենը ամսական աշխատավարձը
	Աշխատակազմ			
1	Տնօրեն	1	850,000	850,000
2	Փոխտնօրեն	1	650,000	650,000
3	Գլխավոր ինժեներ-ավտոպարկի պատասխանատու	1	650,000	650,000
4	Տնօրենի օգնական	1	300,000	300,000

5	Գործավար	1	250,000	250,000
6	Վերահսկող	4	300,000	1,200,000
	Ընդամենը	9	3,000,000	3,900,000
Մասնագիտական բաժիններ				
	Սանմաքրման բաժին			
7	Բաժնի պետ	1	500,000	500,000
8	Հերթափոխի պետ/ բաժնի պետի տեղակալ	2	300,000	600,000
9	Խմբավար պատասխանատու	22	300,000	6,600,000
10	Հավաքարար	500	200,000	100,000,000
	Ընդամենը	525	1,300,000	107,700,000
	Աղբահանության բաժին			
11	Բաժնի պետ	1	500,000	500,000
12	Հերթափոխի պետ/ բաժնի պետի տեղակալ	2	300,000	600,000
13	Գծային պատասխանատու	22	300,000	6,600,000
14	Բանվոր	200	240,000	48,000,000
15	Աղբամաններն ախտահանող բանվոր	4	200,000	800,000
	Ընդամենը	229	1,540,000	56,500,000
	Ավտոպարկ			
16	Ավտոպարկի հերթափոխի պետ (2 հերթափոխ)	2	350,000	700,000
17	Տեխզննող-դիսպետչեր	4	290,000	1,160,000
18	Աղբատարի վարորդ (2 հերթափոխ)	100	300,000	30,000,000
19	Բազմաֆունկցիոնալ մեքենայի վարորդ	40	290,000	11,600,000
20	Փոշեկուլ մեքենայի վարորդ	15	290,000	4,350,000
21	Տրակտորի մեխանիզատոր	20	290,000	5,800,000
22	Բեռնատարի վարորդ	5	290,000	1,450,000
23	Պահեստապետ (2 հերթափոխ)	2	300,000	600,000
	Ընդամենը	188	2,400,000	55,660,000
	Տեխնիկական մաս			
24	Գլխավոր մեխանիկ	1	410,000	410,000
25	Վարպետ	6	410,000	2,460,000
26	Չողող	1	410,000	410,000
27	Ներկարար	1	290,000	290,000
28	Խառատ	2	290,000	580,000
29	Ավտոէլեկտրիկ	2	290,000	580,000
30	Տեխնիկական բանվոր	4	250,000	1,000,000
31	Ավտովազող	2	250,000	500,000
	Ընդամենը	19	2,600,000	6,230,000
Օժանդակող բաժիններ				
	Ֆինանսատնտեսագիտական բաժին			
32	Բաժնի պետ - գլխավոր հաշվապահ	1	650,000	650,000
33	Հաշվապահ	4	350,000	1,400,000
34	Գնումների համակարգող /մասնագետ	1	400,000	400,000
	Ընդամենը	6	1,400,000	2,450,000

	Անձնակազմի կառավարման բաժին			
35	Բաժնի պետ	1	400,000	400,000
36	Մասնագետ	1	250,000	250,000
	Ընդամենը	2	650,000	650,000
	SS և Էլեկտրոնային հսկողության համակարգի բաժին			
37	Բաժնի պետ	1	400,000	400,000
38	Օպերատոր	5	250,000	1,250,000
	Ընդամենը	6	650,000	1,650,000
	Տնտեսական բաժին			
39	Տնտեսվար	1	300,000	300,000
40	Հավաքարար	2	150,000	300,000
41	Պահակ	4	200,000	800,000
	Ընդամենը	7	650,000	1,400,000
	ԱՄԲՈՂՁԸ	991	14,190,000	236,140,000

»:

«Երեվանի աղբահանություն եվ սանիտարական մաքրում» համայնքային հիմնարկ
ՏԵՂԵԿԱՆՔ ԱՂԲԱՀԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՍԱՆԻՏԱՐԱԿԱՆ ՄԱՔՐՄԱՆ ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ՀԱԳԵՑՎԱԾՈՒԹՅԱՆ
ՎԵՐԱԲԵՐՑԱԼ

N	Մա րզ	Համայն ք	Բնակ ավայ րի տար ածք (հա)	Բնակչու թյան թիվն ըստ ռեգիստ րի	Աղբամաններ/ կոնտեյներներ		Աղբահանության եվ սանիտարական մաքրման ծառայությունների համար նախատեսված մեքենաներ				Տարողու թյունը, մետր / խորանար դ	Աղբատա րների երթուղին երի քանակը՝ շաբաթա կան կտրվածք ով
					քան ակը, հատ	տարողու թյունը, խմ	մեքենա ների ընդհ. քանակ ը, հատ	ֆունցիոնալ նշանակություն ը	մեքեն այի մակնի շը	աղբի սեղմման հատկա նիշով բեռնատ ար մեքենա ների քանակը		
1		Երեվան					34	աղբատար ավտոմեքենա, որից՝	"KamA 3", 512	34		
										17	22	
										12	19	
										5	18.5	
2		Երեվան					15	աղբատար ավտոմեքենա, որից՝	"ГАЗон ", 160	15		
										10	12	
										5	8	
3		Երեվան					1	աղբատար ավտոմեքենա	"Hyund ai"	1	6.5	
4							3	աղբատար ավտոմեքենա	"MA3"	3	17	

5		Երեվան					30	բազմաֆունկցի ոնալ ավտոմեքենա /աղցան/ջրցան	"KamA 3", 272			
6		Երեվան					10	փոշեկուլ ավտոմեքենա	"KamA 3", 50			
7		Երեվան					2	փոշեկուլ ավտոմեքենա	"YKB", 3,2			
8		Երեվան					2	ինքնաթափ ավտոմեքենա	"KamA 3", 30			
9		Երեվան					2	բազմաֆունկցի ոնալ տրակտոր	"CAT"			
1 0		Երեվան					8	բազմաֆունկցի ոնալ ավտոմեքենա /աղցան/ինքն աթափ/	"KamA 3"			
1 1		Երեվան					2	բազմաֆունկցի ոնալ տրակտոր	"BOBC AT"			
1 2		Երեվան					13	տրակտոր	"Белор усь"			

Եղադրված է շուրջ 8800 աղբարկո, իսկ պահեստում առկա է՝ 3500-ը:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 6. «ԿԱՆԱԶԱՊԱՏՈՒՄ ԵՎ ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՊԱՅՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ» ՀՈԱԿ-Ի ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ ԵՎ ԱՇԽԱՏԱԿԱԶՄԸ

"ԿԱՆԱԶԱՊԱՏՈՒՄ ԵՎ ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՊԱՅՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ" ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ՈՉ ԱՌԵՎՏՐԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ

N	Կառուցվածքային ստորաբաժանման անվանումը	Name of structural unit
1	Հաշվապահություն	Accounting
2	Կադրերի բաժին	Human resources Section
3	Հասարակության հետ կապերի բաժին	Public relation Section
4	Լանդշաֆտային ճարտարապետության և դիզայնի վարչություն	Landscape Architecture and Design Department
5	ՏՏ, մոնիտորինգի և բարտեզագրման վարչություն	IT, monitoring and mapping department
6	Գնումների և նյութական ապահովման բաժին	Procurement department
7	Ջերմոցատնկարանային վարչություն	Greenhouse and planting department
7.1.	Բաց գրունտի բաժին	Open ground section
7.2.	Փակ գրունտի բաժին	Covered ground section
8	Տնտեսական սպասարկման վարչություն	General services department
8.1.	Ոռոգման ցանցի բաժին	Irrigation network section
8.2.	Տնկիների տեղադրման և մշակման բաժին	Seedling planting and processing Section
9	Թափոնների տեսակավորման վարչություն	Waste sorting department
10	Տեխնիկատրանսպորտային պարկ	Auto transport and technical garage
11	Ագրոնոմիական բաժին	Agronomic Section
12	Վարչական շրջանների ստորաբաժանումներ	Subdivisions of administrative districts
12.1.	Կենտրոն, Նորք Մարաշ	Kentron, Nork-Marash
12.2.	Արաբկիր	Arabkir
12.3.	Նոր Նորք	Nor Nork
12.4.	Մալաթիա-Սեբաստիա	Malatia-Sebastia
12.5.	Էրեբունի, Նուբարաշեն	Erebuni, Nubarashen
12.6.	Շենգավիթ	Shengavit
12.7.	Աջափնյակ	Ajapnyak
12.8.	Ավան	Avan
12.9.	Դավթաշեն	Davtashen
12.10.	Քանաքեռ-Զեյթուն	Qanaqer-Zeytun

ՀԱՍՏԻՔԱՑՈՒՑԱԿԸ

Գ/Գ	Հաստիքի անվանումը	Staff position name	Հաստիքների քանակը Number of staff members
	Աշխատակազմ	Administration	
1	Տնօրեն	Director	1
2	Տնօրենի տեղակալ	Deputy Director	3
3	Փորձագետ	Expert	2
4	Տնօրենի օգնական	Assistant to the Director	1
5	Գլխ. դենդրոլոգ	Chief Dendrologist	1
6	Իրավաբան	Lawyer	1
7	Գործավար	Secretary - receptionist	2
	Ընդամենը	Total	11
	1. Հաշվապահություն	Accounting	
1	Գլխավոր հաշվապահ	General accountant	1
2	Հաշվապահ	Accountant	2
3	Հաշվետար գանձապահ	Bookkeeper-cashier	1
	Ընդամենը	Total	4
	2. Կադրերի բաժին	Human resources	
1	Բաժնի պետ	Head of HR Section	1
2	Կադրերի մասնագետ	HR Specialist	3
	Ընդամենը	Total	4
	3. Հասարակության հետ կապերի բաժին	Public relation Section	
1	Բաժնի պետ	Head of PR Section	1
2	Օպերատոր	Operator	3
	Ընդամենը	Total	4
	4. Լանդշաֆտային ճարտարապետության և դիզայնի վարչություն	Landscape Architecture and Design Department	
1	Վարչության պետ	Head of Department	1
2	Ճարտարապետ	Architecture	2
3	Դիզայներ	Designer	2
4	Ինժեներ	Engineer	2
	Ընդամենը	Total	7
	5. ՏՏ, մոնիտորինգի և քարտեզագրման վարչություն	IT, monitoring and mapping department	

1	Վարչության պետ	Head of Department	1
2	Քարտեզագրող	Mapmaker	10
3	SS մասնագետ	IT specialist	3
	Ընդամենը	Total	14
	6. Գնումների և նյութական ապահովման բաժին	Procurement department	
1	Բաժնի պետ	1	1
2	Գնումների մասնագետ	2	2
3	Մատակարար	1	1
	Ընդամենը	Total	4
	7. Ջերմոցատնկարանային վարչություն	Greenhouse and planting department	
1	Վարչության պետ	Head of Department	1
	7.1. Բաց գրունտի բաժին	Open ground section	
1	Բաժնի պետ	Head of section	1
2	Բաց գրունտի մասնագետ	Open ground specialist	14
3	Պահակ	Guard	4
	Ընդամենը	Total	19
	7.2. Փակ գրունտի բաժին	Covered ground section	
1	Բաժնի պետ	Head of section	1
2	Պահեստապետ	Warehouse manager	1
3	Փակ գրունտի մասնագետ	Covered ground specialist	14
	Ընդամենը	Total	16
	8. Տնտեսական սպասարկման վարչություն	General services department	
1	Վարչության պետ	1	1
	8.1. Ոռոգման ցանցի բաժին	Irrigation network section	
1	Բաժնի պետ	Head of Section	1
2	Պահեստապետ	Warehouse manager	1
3	Չողող	Welder	5
4	Սպասարկող մասնագետ	Service specialist	14
	Ընդամենը	Total	21
	8.2. Տնկիների տեղադրման և մշակման բաժին	Seedling planting and processing Section	
1	Բաժնի պետ	Head of section	1
2	Սղոցավար	Tree sawing specialist	5
3	Սպասարկող մասնագետ	Service specialist	14

	Ընդամենը	Total	20
	9. Թափոնների տեսակավորման վարչություն	Waste sorting department	
1	Բաժնի պետ	Head of department	1
2	Վարչ. շրջանի պատասխանատու	Supervisor of district **	10
3	Մասնագետ	Waste collection and sorting laborer ***	30
	Ընդամենը	Total	41
	10. Տեխնիկատրանսպորտային պարկ	Auto transport and technical garage	
1	Պարկի պետ	Head of garage	1
2	Տրակտորիստ	Tractor driver	5
3	Վարորդ մեծ	Truck driver	32
4	Վարորդ	Driver	45
5	Ավտոընթացագործ	Auto repair specialist	1
6	Ավտոէլեկտրիկ	Auto electrician	1
7	ճարտարագետ	Engineer	1
8	Պահակ	Guard	3
9	Գործավար	Secretary	1
	Ընդամենը	Total	90
	11. Ագրոնոմիական բաժին	Agronomic Section	
1	Բաժնի պետ	Head of section	1
2	Բույսերի պաշտպան	Plant protector	1
3	Էկոլոգ	Ecologist	1
4	Հողագետ	Soil specialist	1
	Ընդամենը	Total	4
	12. Վարչական շրջանների ստորաբաժանումներ	Subdivisions of administrative districts	
	12.1. Կենտրոն , Նորք Մարաշ	Kentron, Nork-Marash	
1	Ստորաբաժանման պետ	Head of subdivision	1
2	Դենդրոլոգ	Dendrologist	1
3	Տեղամասի պետ	Site manager	12
4	Օպերատոր	Operator	1
5	Վարպետ	Master	12
6	Այգեպան բանվոր	Gardener	75
	Ընդամենը	Total	102
	12.2. Արաբկիր	Arabkir	
1	Ստորաբաժանման պետ	Head of subdivision	1
1	Դենդրոլոգ	Dendrologist	1
6	Տեղամասի պետ	Site manager	6

1	Օպերատոր	Operator	1
5	Վարպետ	Master	5
43	Այգեպան բանվոր	Gardener	45
	Ընդամենը	Total	59
	12.3. Նոր Նորք	Nor-Nork	
1	Ստորաբաժանման պետ	Head of subdivision	1
2	Դենդրոլոգ	Dendrologist	1
3	Տեղամասի պետ	Site manager	6
4	Օպերատոր	Operator	1
5	Վարպետ	Master	4
6	Այգեպան բանվոր	Gardener	45
	Ընդամենը	Total	58
	12.4. Մալաթիա-Սեբաստիա	Malatia-Sebastia	
1	Ստորաբաժանման պետ	Head of subdivision	1
2	Դենդրոլոգ	Dendrologist	1
3	Տեղամասի պետ	Site manager	6
4	Օպերատոր	Operator	1
5	Վարպետ	Master	5
6	Այգեպան բանվոր	Gardener	42
	Ընդամենը	Total	56
	12.5. Էրեբունի, Նուբարաշեն	Erebuni, Nubarashen	
1	Ստորաբաժանման պետ	Head of subdivision	1
2	Դենդրոլոգ	Dendrologist	1
3	Տեղամասի պետ	Site manager	6
4	Օպերատոր	Operator	1
5	Վարպետ	Master	5
6	Այգեպան բանվոր	Gardener	40
		Total	54
	12.6. Շենգավիթ	Shengavit	
1	Ստորաբաժանման պետ	Head of subdivision	1
2	Դենդրոլոգ	Dendrologist	1
3	Տեղամասի պետ	Site manager	7
4	Օպերատոր	Operator	1
5	Վարպետ	Master	5
6	Այգեպան բանվոր	Gardener	40
	Ընդամենը	Total	55
	12.7. Աջափնյակ	Ajapnyak	
1	Ստորաբաժանման պետ	Head of subdivision	1
2	Դենդրոլոգ	Dendrologist	1

3	Տեղամասի պետ	Site manager	5
4	Օպերատոր	Operator	1
5	Վարպետ	Master	5
6	Այգեպան բանվոր	Gardener	40
	Ընդամենը	Total	53
	12.8. Ավան	Avan	
1	Ստորաբաժանման պետ	Head of subdivision	1
2	Դենդրոլոգ	Dendrologist	1
3	Տեղամասի պետ	Site manager	4
4	Օպերատոր	Operator	1
5	Վարպետ	Master	3
6	Այգեպան բանվոր	Gardener	25
	Ընդամենը	Total	35
	12.9. Դավթաշեն	Davtashen	
1	Ստորաբաժանման պետ	Head of subdivision	1
2	Դենդրոլոգ	Dendrologist	1
3	Տեղամասի պետ	Site manager	4
4	Օպերատոր	Operator	1
5	Վարպետ	Master	3
6	Այգեպան բանվոր	Gardener	25
	Ընդամենը	Total	35
	12.10. Քանաքեռ – Չեյրան	Kanaker-Zeytun	
1	Ստորաբաժանման պետ	Head of subdivision	1
2	Դենդրոլոգ	Dendrologist	1
3	Տեղամասի պետ	Site manager	4
4	Օպերատոր	Operator	1
5	Վարպետ	Master	4
6	Այգեպան բանվոր	Gardener	25
	Ընդամենը	Total	36
	Ընդամենը		804
	Սեզոնային աշխատակիցներ (6 ամիս)	Seasonal employees (6 month)	250
	Ամբողջը	Grand Total	1054

** Վարչական շրջանի պատասխանատու – վերահսկում է «Թափոնների հավաքման և տեսակավորման բանվորների» աշխատանքը, որը պատասխանատու է ներքին կարգապահական և անվտանգության կանոնների պահպանման համար, նախապատրաստում է թափոնների բեռնարկերի տեղամասերի մշտադիտարկումը և նոր տեղամասերի կամ տեղամասերի և բեռնարկերի փոփոխության վերաբերյալ առաջարկությունները, իրականացնում գործընկեր ընկերության գործարաններին թափոնների պատշաճ մատակարարում, վարում բաղաբացիների հետ շփումը, իրականացնում «Թեժ գծով» ստացված բաղաբացիների բողոքների վերլուծություն և պատասխանների կազմում, կատարվող աշխատանքների վերաբերյալ պարբերական հաշվետվությունների պատրաստում, Թափոնների տեսակավորման բաժնի կանոնադրությամբ սահմանված այլ պարտականությունների կատարում:

*** Թափոնների հավաքման և տեսակավորման բանվոր – Վարչական շրջանի պատասխանատուի հսկողությամբ իրականացնում է կենցաղային աղբի հավաքում, տեսակավորում և պահեստավորում: Տարաների տեսակավորման տեղանքներում թափոնների

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 7. ԶԹ վերամշակում իրականացնող ընկերությունների տվյալներ

Ներառյալ փաթեթավորման թափոններ, ԿՎԹ, կուտակիչներ, ԷԷՍԹ, քարթրիջներ և գոլազդային պաստառներ, առողջապահական թափոններ, դեղագործական թափոններ, յուղեր և այլն

1. «Էկոլոգիա Վ.Կ. Յ.» ՍՊԸ

Հասցե՝ Մարգարյան փ. Արմավիրի մարզ, Վաղարշապատ (Էջմիածին քաղաք), 41

Հեռ.՝ +374 77 669080, Էլ. հասցե՝ ekovkh@gmail.com,

Կոնտակտային անձ՝ ընկերության տնօրեն Խաչատուր Մողրովյան,

Հարցազրույց՝ Էլեկտրոնային փոստով 13.04.2021թ. և 01.05.2021թ.

Ընկերությունը ստեղծվել է 2006թ.

1.1.Լիցենզիա՝

ՀՀ կառավարության որոշումը N1370-Ա, տրված 22.09.2011թ., Լիցենզիա՝ No 3-11, տրված 10.10.2011թ., (N1614-Ա, տրված 17.11.2011թ.)՝ հավաքել, պահել, մշակել (վերօգտագործման նպատակով), վերօգտագործել, վերամշակել, այրել, տնօրինել

Լիցենզիայի ժամկետը՝ սահմանափակում չկա

Գործունեության վայրը՝ Վաղարշապատ քաղաք (Էջմիածին քաղաք) և Երևան քաղաք, այդ թվում բոլոր մարզային հիվանդանոցները

1.2 Լիցենզիայով նախատեսված թափոնների տեսակները (բազառությամբ բժշկական թափոնների)

Վտանգավոր թափոններ՝

ԿՎԹ՝ քարթրիջներ, գոլազդային պաստառներ (պոլիպրոպիլեն), լուծիչներ, վառելիք, լուծիչների վրա հիմնված ներկեր, հեղուկներ (թթուներ, ալկալային), ֆոտոքիմիկատներ, թունավոր նյութեր, մաքրող և փայլեցնող քիմիական նյութեր, լվացող միջոցներ, թունաքիմիկատներ, պարարտանյութեր և այգիների այլ քիմիական նյութեր, լողավազան կամ սպա լողանքի քիմիական նյութեր, աերոզոլներ, յուղով ներծծված լաթեր, օգտագործված յուղով լցված սարքավորումներ, դեղագործական պատրաստուկներ, դեղեր, Թափոն յուղեր (մեքենա, բենզին և կերոսին, խոհանոց), մեքենաների օգտագործված անվադողեր, Օգտագործված դեղամիջոցներից բացի ընկերությունը հավաքում է թափոններ, որոնք ներառում են վիրակապեր, գիպսային ձուլվածքներ, միանգամյա օգտագործման սպիտակեղեն, ներարկիչներ, սպինտեր, մարմնի մասեր, մարմնի մնացորդներ, արյան պարկեր և պահածոյացված արյուն, գունավոր մետաղներ պարունակող քիմիական նյութեր և հանքային յուղեր:

Ոչ վտանգավոր թափոններ՝

Փաթեթավորման թափոններ՝ թուղթ, սովարաթուղթ, PET, փայտե փաթեթավորում, այլումինե տարաներ, մետաղներ,

Կենսաթափոններ՝ խոհանոցի թափոններ, փայտ, ճյուղեր, թփեր, փայտե թափոններ ծառերը կտրելուց, թափոններ՝ խոտը կտրելուց,

Խոշոր եզրաչափի թափոններ՝ հին կահույք, հին գորգեր:

1.3 Սարքավորումներ և աշխատողներ

Հավաքում.

Գազել, 2,5 տոննա, փակ ֆուրգոն (թերմոս), հին՝ 2 տարի,

Պլաստիկ տարա 60-80 լ, հին՝ 2 տարի,

Աշխատողներ՝ 6 հոգի:

Պահանջվում է լրացուցիչ տեխնիկա և աշխատողներ՝ ևս 2 ֆուրգոն և 8 բանվոր:

Պահպանման վայր (Հասցե՝ Մարգարյան փող. 41, ք. Վաղարշապատ՝ ք. Էջմիածին):

Երկաթի տարաներ, 4 հատ 10 տոննա, հին՝ 6 ամիս

Աշխատողներ՝ 4 հոգի:

Մշակում.

Վտանգավոր թափոնների վերամշակման գործարան. ընկերությունն այրում է միայն աղբը, չի մշակում, չի վերականգնում: Ունեն այրման սարք՝ տեղադրված պահեստում, առանձնացված փակ տարածքում: Այրում են հավաքված աղբը՝ ժամկետանց սննդամթերք, ժամկետանց դեղամիջոցներ, յուղեր, ներկեր, լաթեր և այլն: Այրիչն աշխատում է 3 հերթափոխով, յուրաքանչյուր հերթափոխում այրվում է 2,5 տոննա թափոն 1600 0C ջերմաստիճանում: Կենսաբանական թափոնների հեռացման կայան է: Ընկերության սարքավորումները հնարավորություն ունեն ոչնչացնելու / այրելու / ոչ միայն բժշկական թափոնները: Ընկերության տնօրենի խոսքով՝ տեխնոլոգիական սարքավորումներ արտադրող գերմանական IFZW ընկերությունը համաշխարհային առաջատարներից է: Ընկերության գերիզոր ֆիլտրերը վերամշակվում են, որից հետո չեզոքացված ծուխն արտանետվում է մթնոլորտ: Բացի այդ, վառարանը ունի ջերմափոխանակիչ, որը սառեցնում է մթնոլորտ դուրս եկող ծուխը:

«Էկոլոգիա Վ.Կ.Հ.» ՍՊԸ-ն հիմնադրվել է 2006 թվականին: Հայկական և գերմանական T&Z ընկերությունների համագործակցություն է, որը գերմանական IFZW ընկերության պաշտոնական ներկայացուցիչն է Արևելյան Եվրոպայում, գործում է Էջմիածնում 2012թ. Նոյեմբերից՝ կենսաբանական և բժշկական թափոնները շրջակա միջավայրի համար ամենաանվտանգ ճանապարհով հեռացնելու համար: Նշված աշխատանքներն իրականացնելու համար Էջմիածնում կառուցվել է համապատասխան գործարան՝ հազեցած ժամանակակից տեխնոլոգիական սարքավորումներով: Այդ նպատակով գերմանական կողմը ավելի քան 2 մլն եվրո է ծախսել սարքավորումների և պրոֆեսիոնալ տեղադրման աշխատանքների վրա, իսկ հայկական կողմը՝ գործարանի շենքի անհրաժեշտ ենթակառուցվածքների կառուցման համար՝ մոտ 1 մլն եվրո:

1.4 Շուկա.

Հավաքված և այրված թափոնների արժեքը՝ 600 դրամ/կգ, փաստացի՝ 60-ից 1500 դրամ/կգ է: Կախված է քանակից, թափոնների տեսակից, միայն ընդունում են, թե նաև հավաքում: Ընկերությանը վճարում են տարբեր ընկերություններ, կազմակերպություններ, հիմնարկներ, որոնք թափոնները տեղափոխում են բազային պայմանագրով կամ միանվագ: Հավաքման կամ ընդունման հայտ կարելի է ստանալ ցանկացած տարածքից, եթե դա համապատասխանում է իրենց բիզնեսի շահերին:

2. «Էկոպրոտեկտ» ՍՊԸ

Հասցե՝ Բաղաբ Երևան, ՀՀ, Նուբարաշենի խճուղի 20/1,

Հեռ.՝ +374 91 00 00 91, Էլ. Հասցե՝ ecoprotekt@rambler.ru

Կոնտակտային անձ՝ տնօրեն Կարեն Ջանոյան

Ընկերությունը լրացված հարցաշար է ներկայացրել 07.07.2021թ., հանդիպումը տեղի է ունեցել 2021 թվականի հուլիսի 27-ին

Ֆեյսբուքյան էջ՝ <https://www.facebook.com/ecopro.co>

Վեբ էջ՝ <http://www.ecopro.co/en/services/taponner>

2.1 Լիցենզիա՝

Վտանգավոր թափոնների վերամշակման, վնասագերծման, պահեստավորման, փոխադրման և տեղադրման աշխատանքների համար ՀՀ կառավարության 2011 թվականի օգոստոսի 9-ին տրված N 6 ՀՀ լիցենզիան, որը գործում է անժամկետ:

2.2 Լիցենզիայով նախատեսված թափոնների տեսակները (բազառությամբ ժշկական թափոնների)

Վտանգավոր թափոններ.

ԿՎԸ՝ քարթրիջներ, գովազդային պաստառներ (պոլիպրոպիլեն), մաքրող և փայլեցնող քիմիական նյութեր, լվացող միջոցներ, թունաքիմիկատներ, պարարտանյութեր և այգիների այլ քիմիկատներ, լողավազանների կամ սպա լողարանների քիմիական նյութեր, աերոզոլներ, հակասառնեցման նյութեր, յուղով ներծծված լաթեր, օգտագործված յուղով լցված սարքավորումներ,

ՇՔԹ՝ նավթով աղտոտված հողեր (մակադամ),
Թափոն յուղեր (մեքենայի յուղ, խոհանոցի յուղ),
Մեքենաների օգտագործված անվադողեր,
Բժշկական, կենսաբանորեն վտանգավոր թափոններ,
Ժամկետանց դեղեր և հիգիենայի պարագաներ,
Ժամկետանց սննդամթերք, մթերքներ, մրգեր, բանջարեղեն, խմիչքներ (ալկոհոլային և ոչ ալկոհոլային) և այլն:

Ոչ վտանգավոր թափոններ.

Փաթեթավորման թափոններ՝ թուղթ, սովարաթուղթ, PET, կոշտ պլաստիկ, PE փայլաթիթեղներ (պլաստիկ տոպրակներ), PE տարաներ, ապակի, փայտե փաթեթավորում, այլումինե տարաներ, մետաղական փաթեթավորում,

խոշոր եգրաչափի թափոններ (հին կահույք, հին գորգեր),

Կենսաթափոններ (խոհանոցի թափոններ, փայտ, ճյուղեր, փայտե թափոններ ծառերը կտրելուց, թափոններ՝ խոտը կտրելուց):

2.3 Սարքավորումներ և աշխատողներ

Հավաքում.

Ներգրավված է թափոնների հավաքման, պահպանման և այրման մեջ: Թափոնների հավաքում Հայաստանի տարբեր մարզերից և շրջաններից: Վերջին երեք տարիների ընթացքում նրանք հավաքել են բժշկական, կենսաբանորեն վտանգավոր թափոններ, ժամկետանց դեղեր և հիգիենայի պարագաներ, սնունդ, մթերքներ, մրգեր, բանջարեղեն, խմիչքներ /ալկոհոլային և ոչ ալկոհոլային/ և այլն:

Հավաքման վայրը՝ Քաղաքային տարածք, բնակավայրից 1 կմ հեռավորության վրա:

Հավաքման սարքավորումներ՝ DAEWOO LABO 0.8 (սառնարան) - 2 հատ 2008թ., FORD TRANSIT (սառնարան) - 1 հատ 2000թ., FORD TRANSIT 2.4 TD բեռնատար - 1 հատ 2002թ.

Տարբեր չափերի կափարիչներով տարաներ, տարբեր չափերի տուփեր, տարբեր չափերի հատուկ պոլիէթիլենային տոպրակներ:

Հավաքման սարքավորումների տեղաբաշխումը ըստ անհրաժեշտության և ըստ պահանջի:

Մարդկային ռեսուրսներ՝ 3 վարորդ + 3 աշխատակից:

Թափոնների գնման գինը՝ սակարկելի: Վճարում անկանխիկ (բանկային փոխանցում)՝ ըստ դուրս գրված ապրանքագրի:

Պահանջվում է լրացուցիչ սարքավորումներ և մարդկային ռեսուրսներ՝ 2 տրանսպորտային միջոց, 6 մարդկային ռեսուրս:

Պահեստավորում.

Պահպանման վայրը՝ Քաղաքային տարածք, բնակության վայրից 1 կմ հեռավորության վրա:

Լողավազան՝ բոլոր կոմունիկացիաներով ախտահանման համար:

Հատուկ բաց տարածք ժամանակավոր չոր պահպանման համար (օրինակ՝ մեծ քանակությամբ դեղամիջոցներ, հիգիենայի պարագաներ, խնամքի միջոցներ, կոսմետիկա):

Հատուկ նախագծված կամերային սառնարան՝ թաց թափոնների ժամանակավոր կարճաժամկետ պահպանման համար:

Պահպանման սարքավորումները հաճախ թարմացվում են:

Առկա ենթակառուցվածքներ՝ ասֆալտ և բետոնե ճանապարհներ, Էլեկտրականություն (ստացիոնար և արևային), ջրամատակարարում, քարե պարիսպ, կանաչապատ տարածք, դարպաս, անցակետ, տեսախցիկներ ամբողջ տարածքում, ինտերնետ կապ, կշեռքներ, բացօթյա հանգստի գոտի և այլն:

Հողամասի սեփականություն՝ մասնավոր:

Լրացուցիչ հզորություն կա պահեստային տարածքի, սարքավորումների առումով:

Պահեստավորման աշխատակիցների թիվը՝ 2:

Պահանջվում է լրացուցիչ պահեստ՝ ավտոկլավ-ստերիլիզատոր և 90 մ3 տարողությամբ սառցարան:

Մշակում, շուկա.

Վտանգավոր թափոնների հեռացման կայան (վտանգավոր թափոնների այրում):

«Էկոպրոտեկտ» ՍՊԸ-ն մասնագիտացած է կլինիկական թափոնների, բժշկական այլ թափոնների և կենդանական ծագման աղտոտված սննդամթերքի լուծարման և օգտագործման մեջ: Վերոնշյալ

գործողությունները վերաբերում են մարդկանց և շրջակա միջավայրին սպառնացող իրական համաճարակային և էկոլոգիական սպառնալիքի վերացման կարևոր գլոբալ մարտահրավերին:

Կլիմայական և բժշկական թափոնները ներառում են թափոնների հետևյալ տեսակները.

- թափոններ, որոնք առաջացել են առողջապահական հաստատություններում (հիվանդանոցներ, կլինիկաներ, ատամնաբուժարաններ, առաջին բուժօգնության կայաններ, արյան փոխներարկման կայաններ, երկարատև խնամքի բժշկական հաստատություններ և առողջարաններ),
- թափոններ, որոնք առաջացել են դատաբժշկական փորձաքննության ընթացակարգերից,
- լաբորատոր թափոններ, մասնավորապես՝ անատոմիական, պաթոլոգիական, կենսաքիմիական, մանրէաբանական, ֆիզիոլոգիական թափոններ,
- դեղատների և դեղագործական արդյունաբերության թափոններ,
- անասնաբուժական կլինիկական թափոններ,
- կենդանիների բուժման թափոններ, ներառյալ թափոնները, որոնք առաջացել են կենդանիների և թռչնաբուժական ֆերմաներում, ինչպես նաև մսի վերամշակման բոլոր տեսակի գործարաններում:

Օգտագործման գործընթացը լիովին համապատասխանում է արդյունաբերության համապատասխան միջազգային նորմերին և ստանդարտներին:

Վերոհիշյալ թափոնները պիրոլիզի գործընթաց են անցնում հատուկ վառարաններում մինչև 1300 °C ջերմաստիճանում:

Պիրոլիզի պրոցեսի արդյունքում բժշկական թափոնները վերածվում են պասիվ և անվնաս մնացորդի, որի ծավալը մի քանի հարյուր անգամ ավելի փոքր է, քան սկզբնական թափոնները, և անվնաս գազային արտադրանքները՝ ածխածնի օքսիդը և ջրածինը:

Դիօքսինի արտանետումը լիովին վերացված է:

Բոլոր հարակից միջոցառումները (բեռնում, տեղափոխում և այլն) իրականացնում է «Էկոպրոտեկտ» ՍՊԸ-ն:

Թափոնների օգտագործման գործընթացի ավարտից հետո «Էկոպրոտեկտ» ՍՊԸ-ն ստորագրված պայմանագրի հիման վրա պատրաստում և ներկայացնում է համապատասխան փաստաթղթերի ամբողջական փաթեթ, որը պահանջվում է համապատասխան պետական մարմիններին և իշխանություններին զեկուցելու համար:

Այրման կայանը հաստատվել է ՇՄԱԳ կողմից: Մոտակա տներից 500մ հեռավորության վրա է: Մեքենաները ներմուծվում են: Ընկերությունը ՀՀ ԷՆ-ից ստացել է Լիցենզիա՝ վտանգավոր, հիմնականում բժշկական թափոնների հավաքման, տեղափոխման, պահպանման և այրման համար: Երբ սկսեցին այրումը 10 տարի առաջ (2010 թ.), ԷՆ-ը չափումներ կատարեց այրիչից արտանետվող օդի որակի վերաբերյալ: Այդ ժամանակաշրջանից մինչև այսօր ԷՆ-ը տարեկան մեկ անգամ չափում է ծխատար գազի որակը: Աշխատողների որակավորումը և այրման գործարանի տեխնիկական ստուգումը գտնվում է Արտակարգ իրավիճակների Նախարարության վերահսկողության ներքո: Այրիչ/պտտվող վառարանը և պտտվող վառարանից առաջ Նախատաքացման խցիկը ներկրված են Իտալիայից, Էլեկտրոնային հատվածը, այրիչի ավտոմատ շահագործման սեղանը Գերմանիայից է, կոշտ մասը՝ Չինաստանից: Մինչ այսօր նրանք աշխատում են 1 հերթափոխով, բայց կարող են աշխատել օրական 3 հերթափոխով: Աշխատողների թիվը 13 է: Այրիչի հզորությունը՝ 250 կգ/ժամ: Մեկ խմբաքանակը կազմում է մոտավորապես 20 կգ (կախված թափոնների չափից/ծավալից), մեկ խմբաքանակի այրման ժամանակը 3-4 րոպե է: Այրման ջերմաստիճանը Նախատաքացման խցիկում 900°C է, իսկ պտտվող վառարանում 1200°C:

Այրիչը տեղադրված է լավ մեկուսացված շենքում/սրահում: Օպերացիոն սրահից առաջ գտնվում է աղբահանության մեծ տարածք՝ սառնարաններով, բարեկարգ տեսք ունեցող: Շենքի բարձրությունը մոտ 12 մետր է: Տաք օդը դուրս է գալիս պտտվող վառարանից, անցնելով խցիկ, որտեղ այն լվացվում է, այնուհետև անցնում է քլորի շերտով, ապա դուրս է գալիս շենքից՝ մտնելով 30 մ բարձրություն ունեցող ծխնելույզ: Այրման կայանի բաղադրամասերն են՝ Նախնական տաքացման խցիկ, այրման խցիկ, պտտվող վառարան, այրիչներ, օդային կոմպրեսոր, օդի ավելացնող փչակ/հովիար, ջերմափոխանակիչ, փականներ, եզրեր, կույտ, փոշու կաթիլներ, փոշու տոպրակների կոլեկցիոներ, զտիչ, մոխրի դուռ, հիմնական էներգաբլոկ, փոխանցման սարք, ավտոմատ Էլեկտրական կառավարման համակարգ, Նյութերի մուլցող համակարգ, փոխանցման անիվ, արագության իջեցում, վթարային լիցքաթափում, Նավթի բաք, ահազանգ և այլն:

Համաձայն ազգային օրենսդրության՝ բոլոր բուժհաստատությունները պետք է տեսակավորեն բժշկական թափոնները և անձնագրի հետ միասին հանձնեն այրման համար, բայց շատ դեպքերում դա չեն անում: Խնդիրն այն է, որ գոյություն ունեցող օրենսդրությունը մի կողմից պետք է բարելավվի, մյուս կողմից՝ ավելի մեծ խնդիրը

գործող օրենսդրության վատ կիրառման մեջ է: Գործող օրենսդրության կատարման և կատարելագործման այս տեսակի բացերը պետք է ինչ-որ կերպ լուծվեն:

Բուժհաստատություններից հավաքված թափոնների մեծ մասը սննդի թափոնների հետ խառնված բժշկական թափոններ են (հիմնականում ժամկետանց սննդի թափոններ):

Թափոնների հավաքմանը կնպաստի ինչ-որ խթանման կենտրոնի ստեղծումը, որտեղ մարդիկ կարող են թողնել հին, օգտագործված իրերը և դրա համար նվեր ստանալ տեղական արտադրանք:

Ընկերությունը բժշկական թափոնների հավաքման համար վճար է ստանում երկու տարբեր եղանակներով: Այն կանոնավոր կերպով վճարվում է հիվանդների կողմից առաջացած թափոնների համար, ովքեր մասնավոր կերպով վճարում են բուժման համար: Այնուամենայնիվ, այն հիվանդների կողմից առաջացած թափոնների համար, որոնց բուժօգնությունը պետական միջոցների հաշվին է, ընկերությունը կանոնավոր վճարումներ չի ստանում: Պետք է սպասել, թե երբ պետությունը կվճարի հիմնարկին, իսկ հետո հիմնարկը՝ ընկերությանը: Վճարման երկրորդ եղանակը տևում է մի քանի ամիս: Ընկերությունը պարտավոր է գոյացած և տեսակավորվող թափոնները հավաքել ձմռանը 72 ժամում, իսկ ամռանը՝ 48 ժամում:

Թափոնների հավաքման արժեքը 400-ից 1800 դրամ է՝ կախված հեռավորությունից/տրանսպորտային երթուղուց: Անձնագիրը, որը բժշկական հաստատությունը տրամադրում է ընկերությանը թափոնների հավաքման ժամանակ, ունի հետևյալ տվյալները. հաստատության և ընկերության միջև կնքված պայմանագրի ամսաթիվը, թափոնների հավաքման ամսաթիվը, հավաքված թափոնների տեսակը և քանակը, թափոնները հավաքող անձի անունն ու ստորագրությունը, թափոնները առաքող բժշկական հաստատության անձի անունն ու ստորագրությունը: Ընկերությունը պարտավոր չէ անձնագիրը ներկայացնել որևէ մեկին, ոչ էլ տեղեկացնել, թե հավաքված աղբից որքանն է այրվել և որքանն է հասցվել Նուբարաշենի աղբավայր:

Ընկերությունը հավաքել է (և այրել) 15,326 կգ թափոն 2021 թվականի հունիսին, և մոտավորապես 40,000 կգ (որից 18,000 կգ-ը սնունդ է եղել) 2020 թվականի նոյեմբերին, քանի որ հիվանդների թիվը այդ ժամանակահատվածում շատ մեծ է եղել:

Հավաքման տարածքը Երևան քաղաքն է և հարակից գյուղերը: Այրման գործարանը գտնվում է Նուբարաշենի տարածքում:

Որպես վառելիք ընկերությունն օգտագործում է գազը վառարան: Կարող են օգտագործվել նաև մեխանիկական յուղ, յուղած տեքստիլ (ավտոմոբիլային թափոններ):

Բժշկական թափոններից բացի, ընկերությունը զբաղվում է նաև ժամկետանց դեղագործական թափոններով, մաքրող միջոցներով, վացող միջոցներով, թթուներով, քիմիական նյութերով փաթեթավորումով, ներկերով, լաթերով, լուծիչներով, խանութների օծանելիքի կոսմետիկ թափոններով, թունաքիմիկատներով և այլն: Ընկերությունը ցանկանում է այրել ԿՎԹ-ի մասը և աշխատանքային ժամերը 8 ժամից երկարացնել մինչև 24 ժամ:

Գլոբալ Էկոլոգիական հիմնադրամը 10-15 տարի առաջ ֆինանսավորել է մի քանի ծրագրեր: Այդ ծրագրերից մեկն էլ Նուբարաշենի աղբավայրի մոտ գտնվող թունաքիմիկատների վնասագերծումն էր: Ծրագիրը չի իրականացվել, սակայն պարոն Ջանոյանը որոշել է սկսել աղբի այրումը:

Հիմնական խնդիրը ստուգման բացակայությունն է:

Ընկերությունը պատրաստ է այրել ԿՎԹ-ը, բայց դա պետք է լավ կազմակերպվի համայնքապետարանների կողմից, հավաքման կետեր ստեղծեն և աշխատեն բնակչության հետ: Միայն այդ բանից հետո, երբ Էկոպրոտեկտը կկարողանա կազմակերպել աշխատանքները լրացուցիչ հերթափոխով:

Գծապատկեր 7.1. Էկո Պրոտեկտ ՍՊԸ, այրման կայան

Նշում. «Էկոպրոտեկտ» ՍՊԸ-ն պատրաստ է ավելացնել աշխատողների թիվը և հերթափոխի քանակը, ինչպես նաև իրականացնել բժշկական թափոնների ընթացիկ այրում: Փաստացի, ընկերությունն արդեն սկսել է ԿՎԹ-ի փոքր մասի այրումը, ինչպես նկարագրված է վերևում: Արտանետվող օդի որակի ստուգումը պետք է լինի տարեկան մեկ անգամից ավելի: Նաև արտադրված մոխիրը և հրակայուն ցեխը պետք է փորձարկվեն ազգային իշխանությունների կողմից տարին մի քանի անգամ: Հարակից օրենսդրությունը պետք է փոխվի/ընդունվի:

3. «Ամեսկա» ՍՊԸ

Հասցե՝ ՀՀ Կոտայքի մարզ, ք.Աբովյան, Արզնի խճուղի, 2/1/2,

Հեռ.՝ +374 99 332 333, Էլ. փոստ՝ vahan333@yahoo.com,

Կոնտակտային անձ՝ ընկերության տնօրեն Վահան Ղարիբյան, հարցազրույց՝ Էլեկտրոնային փոստով 13.04.2021 և 18.05.2021թ. և հեռախոսով 01.04.2021թ.

Ընկերությունը հիմնադրվել է 2014թ.

3.1 Լիցենզիա՝

Լիցենզիա №11, ստացման ամսաթիվը՝ 14.07.2014թ., ՀՀ կառավարության 2014 թվականի հուլիսի 3-ի N 667-Ա որոշման հիման վրա, ժամկետը՝ անժամկետ

Վտանգավոր թափոնների մշակման, վնասագերծման, տեղափոխման և պահպանման համար: Գործունեության վայրը՝ Կոտայքի մարզ, ք.Երևան: Խոշոր անվադողեր են հավաքում նաև հանքարդյունաբերական ընկերություններից, որոնք գտնվում են Սյունիքի մարզում:

3.2 Լիցենզիայով նախատեսված թափոնների տեսակները (բացառությամբ բժշկական թափոնների)

Վտանգավոր թափոններ՝

ԿՎԹ՝ գոլագային պաստառներ (պոլիպրոպիլեն), քարթրիջներ, յուղով թրջված լաթեր, օգտագործված յուղով լցված սարքավորումներ,

Թափոն յուղեր (մեքենայի յուղ, բենզին և կերոսին, խոհանոցի յուղ),

Օգտագործված մեքենաների և բեռնատարների անվադողեր,

ՇՁԹ թափոններ (նավթով աղտոտված հողեր/մակադամներ):

Ոչ վտանգավոր թափոններ.

Փաթեթավորման թափոններ՝ թուղթ, PET, կոշտ պլաստիկ, PE փայլաթիթեղներ (պլաստիկ տոպրակներ), PE տարաներ, PS, ապակի:

3.3 Սարքավորումներ և աշխատողներ

Հավաքում.

Տրանսպորտային միջոցներ՝ 6, կոնտեյներով՝ տարողունակությունը 2000 կգ (2001 թվականի), 3500 կգ (1998 թվականի), 10000 կգ (1981 թվականի), 22000 կգ (2012 թվականի), 25000 կգ (2013 թ-ի) և 25000 կգ (2011 թվականի): Տրանսպորտային միջոցները կիրառելի են վերամշակված բոլոր թափոնների համար:

200 և տակառ, 0,1-0,5 մ3 տարողությամբ աղբամաններ և 1 մ3 կոնտեյներ պահեստի տարածքում: Գյուղական և քաղաքային բնակավայրերում տարաներ չունեն:

Աշխատողներ՝ 2 վարորդ և 2 բանվոր:

Թափոնների մեկ խմբաբանակը կարող է տատանվել 10 000-ից 280 000 դրամի սահմաններում՝ կախված տեղափոխման վայրից:

Յուրաքանչյուր տեսակի թափոնների քանակը՝ հավաքված օրական, ամսական և տարեկան, ինչպես նաև վերջին 3 տարվա ընթացքում (մոտավոր)։

Աղյուսակ 7.1 Հավաքված թափոնների քանակները, Ամեսկա

Թափոնների տեսակը	Quantity				Միավոր
	Օրական	Ամսական	1 տարի	3 տարի	
Օգտագործված անվադողեր և այլ ռետինե իրեր	4,300	171,500	51,107,000	153,321,000	Կգ
Շարժիչի, հիդրավլիկ, կոմպրեսորային յուղեր, որոնք կորցրել կամ սպառել են հատկությունները	-	18,500	4,816,000	14,448,000	Լ
Աղտոտված պայուսակներ	-	15,400	4,650,800	13,952,400	Կգ
Յուղով լաթեր, յուղի և օդի զտիչներ	-	2,280	688,560	2,065,680	Կգ
Պլաստիկ	-	675	202,500	607,500	Կգ
Այլ	-	-	6,500	13,000	Կգ

Պահեստավորում (Հասցե՝ Զադաք Աբովյան, Արզնի խճ., 2/1/2).

Առկա է 6000մ2: Հողատարածքը տրվում է վարձով: Փակ տարածքում կան աղբի պահեստավորման տարբեր բաժիններ / փակ և բաց և թափոնների մշակում: Առկա ենթակառուցվածքներ. ասֆալտապատ ճանապարհ, էլեկտրաէներգիա, ջրամատակարարում, պարիսպ, դարպաս, կշեռք և այլն: Պահեստային հզորությունների ավելցուկ կա:

Արտադրություն/մշակում.

Մշակման-չեզոքացման բաժինը /փակ/ գտնվում է պահեստավորման նույն տեղում:

Սարքավորումներ. Մշակման-վնասազերծման գիծը ունի 5000 կգ/օր հզորություն, գործում է 2014 թվականից:

Անվադող կտրող մեքենա, 1000-3000 կգ/ժամ, 2019թ.

Աշխատողներ՝ 13

«Ամեսկա»-ն ի սկզբանե զբաղվել է Երևանից և հարակից բնակավայրերից հավաքված մաշված անվադողերի վերամշակմամբ, ինչպես նաև ՀՀ հանքարդյունաբերական ընկերություններից նավթի զտիչների, օդային զտիչների հավաքագրմամբ, կուտակմամբ և մշակմամբ, ինչը հանգեցնում է տեխ. ածխածին, դիզելային վառելիքի և մետաղի ջարդոնի: Օգտագործվում է պիրոլիզի մեթոդը, անվադողերը չեն այրում:

Բեռնատարների մեծ անվադողերը հավաքվում և տեղափոխվում են ընկերության տարածք, որտեղ դրանք տեսակավորվում և պահվում են: Հետագա մշակման եղանակն ընտրելիս հաշվի են առնվում անվադողերի կազմը և կառուցվածքը: Օգտագործված մեծ անվադողերը հատուկ կտրող մեքենայի միջոցով բաժանվում են 40 սմ մասերի և բեռնվում պտտվող ռեակտորի մեջ, որը տաքացվում է բնական գազի կամ մագլթի այրման միջոցով: Որոշակի ջերմաստիճանում արտանետվում է ածխաջրածին գազ, որն օգտագործվում է ռեակտորի հետագա տաքացման համար: Ազատվում են նավթի գոլորշիներ, որոնք ենթարկվում են խտացման և սառեցման,

այնուհետև ուղարկվում են պահեստ: Ռեակցիայի վերջում ռեակտորը աստիճանաբար սառչում է: Պողպատե լարերը և ածխածնի փոշին (տեխնիկական ածխածին) հանվում են ռեակտորից, որից հետո ռեակտորը բեռնաթափվում է և սկսվում է նոր փուլ: Ածխածնի փոշին տեղափոխվում և պահվում է տոպրակների մեջ՝ հետագա վաճառքի համար: Մետաղի ջարդոնը սեղմվում և պահվում է:

Երևանում կամ մերձակայքում գործող սպասարկման կայանները (վուկանացման կետերը) անվադողերի կամ յուղի և օդի զտիչները պատշաճ մշակման հանձնելու պարտավորություն չունեն: Արդյունքում ընկերության համար ֆինանսական դժվարություններ են առաջացել՝ կապված այդ թափոնների հետագա հավաքման և տեղափոխման հետ: Ներկայումս ընկերությունն աշխատում է միայն հանքարդյունաբերական ընկերությունների հետ և նույնիսկ նրանց հետ ոչ կանոնավոր:

3.4 Շուկա

Աղյուսակ 7.2 Շուկայական գներ, Ամեսկա

Թափոնների տեսակը	Չափման միավոր	Միավորի գինը / ՀՀ դրամ, ներառյալ ԱԱՀ և տրանսպորտ	Վաճառքի գին	Գնման գին
Օգտագործված անվադողեր և այլ ռետինե իրեր	կգ	85-250		✓
Շարժիչի, հիդրավլիկ, կոմպրեսորային յուղեր, որոնք կորցրել կամ սպառել են հատկությունները	լ	45	✓	
Աղտոտված պայուսակներ	կգ	100-500		✓
Յուղով լարեր, յուղի և օդի զտիչներ	կգ	250-700		✓
Պլաստիկ	կգ	50-150		✓
Այլ	կգ	50-300		✓

4. «ԷԴՄԵՏ» ՍՊԸ

Հասցե՝ Քաղաք Երևան, Շիրակի փող., 82/9, ՀՀ, Շենգավիթ թաղ.

Հեռ.՝ +374 98 124565 (բջջային), +374 93 322611, Էլ.

Կոնտակտային անձ՝ ընկերության տնօրեն Արմեն Հայրապետյան, հեռախոսային հարցազրույց 02.04.2021թ.

4.1 Լիցենզիա՝

Տրված՝ 15.10.2015թ. ՀՀ կառավարության N N1153-Ա որոշման հիման վրա վտանգավոր թափոնների մշակման, վնասագերծման, տեղափոխման և պահպանման համար: Գործունեության վայրը՝ ք.Երևան: Ընկերությունը դիմում է այլ Լիցենզիա ստանալու համար, քանի որ նրանք ունեն այլ վայր/հասցե, որտեղ ցանկանում են իրականացնել իրենց գործունեությունը մարտկոցների հետ կապված:

4.2 Լիցենզիայով նախատեսված թափոնների տեսակները (բազառությամբ բժշկական թափոնների)

Վտանգավոր թափոններ.

ԷԷՍԹ (խոշոր կենցաղային տեխնիկա, ինչպիսիք են սառնարանները, կաթսաները, միկրոալիքային վառարանները, տոստերները, լվացող մեքենաները, աման լվացող մեքենաները, փոշեկուլները և այլն),

Կուտակիչներ (կապարային կուտակիչներ):

Ընկերությունը վերջերս չի գնում/հավաքում օգտագործված կապարի մարտկոցներ (հետագա արտահանման կամ մշակման համար):

Ոչ վտանգավոր թափոններ.

Փաթեթավորման թափոններ (այլումինե տարաներ, մետաղական փաթեթավորում),

Մետաղական ջարդոն (սև և գունավոր մետաղներ):

4.3 Սարքավորումներ և աշխատողներ

Հավաքում, պահեստավորում, մշակում.

Գործունեություն. Բնակչությունից և կազմակերպություններից մետաղի ջարդոնի գնում և շահույթ ստանալու նպատակով արտադրանքի արտադրություն և վաճառք: Ընկերությունն ունի ծովարան և արտադրում է այլումինի և պղնձի ձուլակտորներ/թափոններ/ջարդոն: Առավելագույն արտադրողականությունը երկու տեսակի ձուլակտորների համար միասին կազմում է 4500 տ/տար: Երկրորդային այլումինի և պղնձի ձուլակտորները հիմնականում օգտագործվում են որպես հումք տարբեր արդյունաբերություններում, մասնավորապես, երկրորդական այլումինը լայնորեն օգտագործվում է սիլիցիում-այլումինի համաձուլվածքների, պրոֆիլների և երկրորդային պղնձի արտադրության մեջ՝ էլեկտրատեխնիկայում, համաձուլվածքում և այլն: Հետագայում վերամշակվում են որպես մաքուր մետաղներ, հատկապես մալուխային և ավիացիոն արդյունաբերության, ինչպես նաև կենցաղային տարբեր իրերի արտադրության մեջ: Արտադրության արդյունքում առաջացած մետաղի մնացորդն առանձնացվում, պահպանվում, կուտակվում է, և երբ այն հասնում է պահանջվող քանակին, երկրորդ անգամ այրվում, այնուհետև ստացված մնացորդը՝ թափոնն, օգտագործվում է շինարարության մեջ՝ որպես խառը հողային զանգված:

4.4 Շուկա

Իրան արտահանված կապարի մարտկոցների (կուտակիչներ) քանակները՝ 2017 թվականին՝ 3000 տոննա, 2018 թվականին՝ 1423 տոննա և 160 կգ, 2019 թվականին՝ 3171 տոննա և 747 կգ, 2020 թվականին՝ 1800 տոննա, մինչև արտահանման ժամանակավոր կասեցումը 2020 թվականի հունվարի 28-ից մինչև հունվարի 1,75-ը՝ ՀՀ կառավարության 2021 թվականի մայիսի 20-ի N 28-Ն որոշման և դրան հաջորդած փոփոխությունների՝ 2021 թվականի մայիսի 20-ի 798-Ն որոշման համաձայն:

5. «Մետեքսիմ» ՍՊԸ

Հասցե՝ Քաղաք Երևան, Ազատության 27/1, ՀՀ, Արարատի մարզ, Մասիս, Սայաթ Նովա փող. 15.

Հեռ.՝ +374 93 42 83 97, +374 10 287576,

փոստ Հասցե՝ masis.metexim@yondex.ru, metexim@metexim.am

Կոնտակտային անձ՝ փոխտնօրեն Եփրեմյան Արմեն, հարցազրույցը էլեկտրոնային փոստով 25.05.2021թ. և ընկերության կայքից

Հիմնադրվել է 2000 թվականին

Գունավոր և սև մետաղների ջարդոնների գնում, վերամշակում և վաճառք

5.1 Լիզենզիա՝

No 17՝ տրված 16.09.2016թ., ՀՀ կառավարության 08.09.2016թ. N 933-Ա որոշման հիման վրա վտանգավոր թափոնների հավաքման (գնման), փոխադրման, պահպանման, վերամշակման, վերամշակող ընկերությանը վերջնական մշակման և/կամ հեռացման, պահպանման և արտահանման համար: Գործունեության վայրը՝ մետաղի ջարդոնի ստացում Հայաստանի տարածքներից, Երևանից բացի հիմնական մարզերն են Արարատը, Արտաշատը, Շիրակը, Կոտայքը, Լոռին

5.2 Լիզենզիայով նախատեսված թափոնների տեսակը (բազառությամբ բժշկական թափոնների)

Վտանգավոր թափոններ.

ԷԷՍԹ (խոշոր կենցաղային տեխնիկա, ինչպիսիք են սառնարանները, կաթսաները, միկրոալիքային վառարանները, տոստերները, լվացող մեքենաները, աման լվացող մեքենաները, փոշեկուլները և այլն),

Կուտակիչներ (կապարային կուտակիչներ):

Ոչ վտանգավոր թափոններ

Փաթեթավորման թափոններ (այլումինե տարաներ, մետաղական փաթեթավորում),

Մետաղական ջարդոն (սև և գունավոր մետաղներ):

5.3 Սարքավորումներ և աշխատողներ

Հավաքում.

Օգտագործվում է ավելի քան 20 բեռնատար՝ 4-18 տոննա տարողությամբ: Առկա են տասնյակ սարքավորումներ, ինչպիսիք են աղբամանները և տարաները: Բեռնատարներ, աղբամաններ և կոնտեյներներ գնվել են 2000-ից մինչև 2021 թվականը:

Սարքավորումները տեղադրված են երկու վայրում՝ Երևան քաղաքում և Արարատի մարզի Սայաթ Նովա գյուղում:

Հավաքված քանակները՝ գունավոր մետաղներ՝ օրական մոտ 3 տոննա, ամսական մոտ 90 տոննա, տարեկան մոտ 1000 տոննա, սև մետաղներ՝ օրական ավելի քան 300 տոննա, ամսական մոտ 1000 տոննա, տարեկան մոտ 400,000 տոննա:

Ավելի շատ պահեստային տարածք է անհրաժեշտ հավաքագրման ավելի շատ սարքավորումների համար:

Աշխատողներ՝ 200 աշխատող:

Թափոնների գնման գինը շատ է տատանվում կախված շուկայական իրավիճակից և կախված երկրի ներքին քաղաքականությունից (օրինակ՝ արտահանման թույլտվությունից): Առթի միջին գներն են՝ կապար՝ 600 դրամ/կգ, պղինձ՝ 4000 դրամ/կգ, ալյումինը՝ 700 դրամ/կգ, սև մետաղ՝ 40,000 դրամ/տոննա:

Պահեստավորում (բ. Երևան, Ազատության 27/1, Գյումրի, գ. Սայաթ Նովա Արարատի մարզ):

Փակ և բացօթյա տարածքները բավականին մեծ են, օգտագործվում են թափոնների պահեստավորման համար: Բեռնարկղերը տեղադրվում են բաց տարածքում: Դրանք հին են, գնված են 2010-ից մինչև 2021 թվականը: Նրանք ամսական կուտակում են մոտ 1000 տոննա աղբ: Հողատարածքը տրվում է վարձով: Նրանց ավելի մեծ պահեստային տարածք է պետք: Առկա ենթակառուցվածքներ՝ ասֆալտապատ ճանապարհ, էլեկտրաէներգիա, ջրամատակարարում, պարիսպ, դարպաս, կշեռք և այլն:

Աշխատողներ՝ 90 աշխատող:

Արտադրություն/մշակում:

Արարատի մարզում գտնվող № 1 ձուլարանում (Գյումրի, գ. Սայաթ Նովա) իրականացնում է գունավոր և սև մետաղների մնացորդների մթերում, վերամշակում, տեսակավորում և բեռնում: Հետագայում ալյումինի և ալյումինի համաձուլվածքի մնացորդները համապատասխան վառարաններում հալեցնելու գործընթացում ձուլարանն արտադրում է ալյումինե ձուլակտորներ:

Աշխատանքային գործընթացը սկսվում է պահեստավորման վայրից, որտեղ ստացված արտադրանքը անցնում է ճառագայթային փորձարկում: Ապրանքը ընդունվում և կշռվում է էլեկտրոնային կշեռքի վրա: Ալյումինի և ալյումինի համաձուլվածքների մնացորդները տեսակավորվում են ըստ տեսակի և քիմիական պարունակության, այնուհետև իրականացվում է մեխանիկական մաքրում և բաժանում երկաթից, պլաստիկից և այլ նյութերից: Արտադրանքի տեսակավորումը հումքի վերամշակման կարևորագույն փուլերից է: Արտադրանքի որոշ տեսակներ բրիկետավորվում են: Վերամշակված արտադրանքը տեղափոխվում է ձուլման գործարան: Տեղադրված է երկու վառարան՝ համապատասխան սարքավորումներով և բեռնման, բեռնաթափման գծերով: Առաջին վառարանը նախատեսված է ձուլման և մաքրման համար: Արտադրական հզորությունը կազմում է ամսական մոտ 150-200 տոննա: Առաջին վառարանը արտադրում է առանց երկաթի ալյումինի հալվածքներ, որոնք հետագայում տեղափոխվում են երկրորդ վառարան՝ երկրորդական հալման համար:

Երկրորդ վառարանը ռեֆլեկտիվ տիպի է HIDROER MAK SAN գործարանից:

Արտադրական հզորությունը կազմում է ամսական մոտ 200-250 տոննա պատրաստի արտադրանք: Տեսակավորված ալյումինը ավտոմատ կերպով բեռնվում է վառարան: Բեռնման և հալման գործընթացը կատարվում է աստիճանաբար՝ նախնական անալիզներով: Ձուլման գործընթացում օգտագործվում են համապատասխան կապաններ, ծխատար խողովակներ և այլ անհրաժեշտ հավելումներ և բաղադրիչներ՝ որոշակի ստանդարտներին համապատասխանող ալյումինե համաձուլվածք ստանալու համար:

Գործարանը ունի որակի վերահսկման լաբորատորիա, որն օգտագործում է NITON ռենտգենյան սպեկտրոմետր և ստացիոնար բազմաբազային օպտիկական արտանետումների անալիզատոր Was Lab Foundry Master:

Բեռնաթափումն իրականացվում է փոխակրիչով: Մետաղը լցնում են կաղապարների մեջ և սառչելուց հետո հանում: Այնուհետև այն տեսակավորվում է, նշվում ըստ տեսակի, քաշի, կառուցվածքի, որից հետո ձուլակտորները տեղափոխվում են փաթեթավորման վայր, սահմանափակվում, կշռվում և տեղափոխվում բեռնման վայր:

Պատրաստի արտադրանքի առաքումն իրականացվում է մեքենաներով կամ բեռնարկղերով՝ մաքսային տերմինալով:

Գործընկերներն են՝ «Միկմետալ» ՓԲԸ (մետաղյա ամրանների արտադրություն), «Միկշին» ՍՊԸ խոշոր շինարարական կազմակերպություն), «Գրիար» ՓԲԸ, «ASCE Group» ՓԲԸ (մետաղական ջարդոնի հավաքում և ընդունում, այդ թվում Metexim-ի համար) և այլն: Այս ընկերություններն ունեն ընդհանուր բաժնետերեր, սեփականատերեր:

5.4 Շուկա

Ամբողջ հավաքագրված սև մետաղը վաճառվում է տեղական շուկայի այլ ընկերություններին և արտահանվում հիմնականում Իրանի Իսլամական Հանրապետություն: Գունավոր մետաղները սկզբում հալեցնում են, հետո վաճառում: Այլումինը վերամշակվում է այլումինե ձուլակտորների և վաճառվում: Շուկայի պահանջարկը շատ մեծ է: Շինարարության մեջ օգտագործվում են հիմնականում երկաթյա մալուխներ, իսկ գունավոր մետաղները հիմնականում արտահանվում կամ օգտագործվում են փոքր ձեռնարկությունների կողմից լարերի արտադրության մեջ:

6. «Ռուսալ Արմենալ» ՓԲԸ

Հասցե՝ ՀՀ, ք.Երևան,

Հեռ.՝ +374-10-231581, Էլ.փոստ Հասցե՝ armenal@armenal.am

Կոնտակտային անձ՝ Ընկերության քարտուղար, հեռախոսով 14.04.2021թ., սակայն հարցազրույցը մերժվել է: Հարցաթերթիկն ուղարկվել է 14.4.2021-ին, սակայն ընկերությունը պատասխաններ չի տվել:

6.1 Լիզենզիա՝

Տրված՝ 25.05.2017թ., ՀՀ կառավարության N 566-Ա որոշման հիման վրա վտանգավոր թափոնների մշակման, վնասազերծման, փոխադրման և պահպանման համար Գործունեության վայրը՝ ք. Երևան

6.2 Լիզենզիայով նախատեսված թափոնների տեսակը (բազառությամբ բժշկական թափոնների)

Վտանգավոր թափոններ.

ԷԷՍԹ (սնդիկի լամպեր, սնդիկի ջերմաչափեր)

Կուտակիչներ (կապարի կուտակիչներ)

Թափոն յուղեր (տարբեր)

6.3 Սարքավորումներ և աշխատողներ

Հավաքում, պահեստավորում, մշակում, շուկա.

Ընկերությունը հրաժարվել է տվյալներ տրամադրել: Այլումինի ձուլման վառարաններից Իրան արտահանված խարամ՝ 1500 տոննա 2017թ.

7. «Մինասյան վերամշակման ընկերություն» ՍՊԸ

Հասցե՝ ՀՀ, ք.Երևան,

Հեռ.՝ +374 91-27-20-10,

Կոնտակտային անձ. ոչ մի կապ հնարավոր չի եղել կապ հաստատել: Իրանահայ տնօրեն Հարո Մինասյանը Իրանում է 2020 թվականից և չի վերադարձել: ՊԵԿ-ից հայտնում են, որ գործունեությունը ժամանակավորապես դադարեցված է 2020 թվականի հունվարից:

7.1 Լիզենզիա՝

Տրված՝ 25.09.2017թ., ՀՀ կառավարության 14.09.2017թ. N 1130-Ա որոշման հիման վրա վտանգավոր թափոնների մշակման, վնասազերծման, տեղափոխման և պահպանման համար

Գործունեության վայրը՝ ք.Երևան:

7.3 Լիզենզիայով նախատեսված թափոնների տեսակը (բազառությամբ բժշկական թափոնների)

Վտանգավոր թափոններ.

Կուտակիչներ (կապարային կուտակիչներ)

7.4 Սարքավորումներ և աշխատողներ

Հավաքում, պահեստավորում, մշակում, շուկա.

Տեղեկություններ կան, որ այն չի գործում 2 տարուց ավելի: Ընկերությունից որևէ մեկի հետ կապ հաստատել չի ստացվել: Սակայն ընկերությունն Իրան է արտահանել կապարի կուտակիչներ: Իրան արտահանված կապարի մարտկոցների (կուտակիչների) քանակները՝ 22 տոննա՝ 2017 թվականին, 176 տոննա՝ 2018 թվականին, 44 տոննա՝ 2019 թվականին:

8. «Էկոսիսթեմ» ՍՊԸ, Երևան, Հայաստան

Հասցե՝ Երևան, թղմ. 68, բն. 33, ք.Երևան, Առաքելյան 7, 33, Երևան, Շենգավիթ, Սևան, 17, ք.

Հեռ.՝ +37 77-510-348,

Կոնտակտային անձ՝ տնօրեն Արմեն Իսկանդարյան, հարցազրույցը հեռախոսով 09.06.2021թ. Ընկերությունն ունի Լիցենզիա՝ 2021 թվականին արտահանելու 1000 տոննա կապարի կուտակիչներ, սակայն այդ քանակությունը դեռ չեն արտահանել՝ ՀՀ կառավարության 2021 թվականի հունվարի 14-ի N 28-Ն որոշման և մայիսի 20-ի 798-Ն որոշման պատճառով՝ Հայաստանի Հանրապետությունից մի շարք ապրանքների արտահանման ժամանակավոր արգելքի մասին

8.1 Լիցենզիա՝

Սերիա - HW - N 000003, տրված 21.06.2019թ., անժամկետ, վտանգավոր թափոնների հավաքման, տեղափոխման և պահպանման համար

8.2 Լիցենզիայով նախատեսված թափոնների տեսակը (բազառությամբ բժշկական թափոնների)

Վտանգավոր թափոններ.

Կուտակիչներ (կապարային կուտակիչներ)

8.3 Սարքավորումներ և աշխատողներ

Հավաքում, պահեստավորում, մշակում, շուկա.

Իրան արտահանված կապարի մարտկոցների (կուտակիչների) քանակները՝ 300 տոննա՝ 2019 թվականին, 900 տոննա՝ 2020 թվականին, 1,00 տոննա՝ 2021 թվականի հունվարին, մինչև արտահանումը ժամանակավորապես կասեցվել է 2021 թվականի հունվարի 25-ից՝ հիմք ընդունելով ՀՀ կառավարության որոշման և այդ որոշման փոփոխությունները:

9. «Հույս-Մոտոր» ՍՊԸ

Հասցե՝ Քաղաք Երևան, Չավարյան 12, Երևան, ՀՀ, Արին Բերդի 5/4,

Հեռ.՝ +374 77-11-11-31,

Կոնտակտային անձ՝ Էդուարդ, ընկերությունում տեխնիկական պատասխանատու: Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը 14.01.2021թ. N 28-Ն որոշմամբ ժամանակավոր արգելել է գունավոր մետաղների ջարդոնի, մետաղի ջարդոնի խողովակների, դրանց կցամասերի, մետաղական կոնստրուկցիաների, ինչպես նաև մետաղական սալիկների, օգտագործված թուջե ռադիատորների արտահանումը: Այս արգելքը կգործի մինչև 2022 թվականի հունվարի 24-ը՝ 2021 թվականի մայիսի 20-ի 798-Ն որոշման հիման վրա:

9.1 Լիցենզիա՝

Սերիա - HW - N 000004, տրված 21.06.2019թ., անժամկետ, վտանգավոր թափոնների հավաքման, տեղափոխման, պահպանման և հեռացման համար:

9.2 Լիցենզիայով նախատեսված թափոնների տեսակը (բազառությամբ բժշկական թափոնների)

Վտանգավոր թափոններ.

Կուտակիչներ (կապարային կուտակիչներ)

9.3 Սարքավորումներ և աշխատողներ

Հավաքում, պահեստավորում, մշակում, շուկա.

Ընկերությունը լիցենզավորված է ավտոմեքենաների մարտկոցների արտահանման/ներմուծման համար: Օգտագործված մարտկոցները չեն հավաքվում, պահվում կամ վերամշակվում: Ընկերությունը ստացել է Լիցենզիա՝ մարտկոցներ ընդունելու, պահեստավորելու, հետո արտահանելու համար, բայց դեռևս որևէ աշխատանք չեն սկսել:

10. «ELFUS» ՓԲԸ

Հասցե՝ Քաղաք Երևան, ՀՀ, Երևան 0043, Շարուրի փող., 37/29,

Հեռ.՝ +374 10 461 949, Էլ. Հասցե՝ info@elbat.am, կայք՝ https://elbat.am/?page_id=120

Կոնտակտային անձ՝ փոխտնօրեն Վիտոր Պապյան, հեռախոսահամար +374 91 772700, հարցազրույց՝ հեռախոսով 27.09.2021թ. և ընկերության կայքից:

10.1 Լիցենզիա՝

2021 թվականի մայիսին ընկերությունը ստացել է անհրաժեշտ Լիցենզիա՝ կապարաթթվային մարտկոցների արտադրության համար օգտագործված մարտկոցներից արդյունահանվող կապարի վերամշակման համար: Մարտկոցներում պարունակվող հեղուկը չեզոքացնում են սոդայով, ֆիլտրում ու հետո ուղղում կոյուղի: Ընկերությունը նախատեսել է վերամշակման օբյեկտներ կառուցել: Նոր գործարանը պետք է կարողանա վերամշակել հին մարտկոցների ծծմբաթթուն՝ կրկնակի օգտագործման համար կամ չեզոքացնել այն և հալեցնել կապարը՝ նոր մարտկոցներում նորից օգտագործելու համար: Սակայն նախատեսված գործարանն այսօր չի կառուցվում:

10.2 Լիցենզիայով նախատեսված թափոնների տեսակը (բազառությանը բժշկական թափոնների)

Վտանգավոր թափոններ.

Կուտակիչներ (կապարային կուտակիչներ)

10.3 Սարքավորումներ և աշխատողներ

Հավաքում.

Պահեստավորում (ք. Երևան, ՀՀ, Երևան 0043, Շարուրի փող. 37/29)

Արտադրություն/մշակում (ք. Երևան, Շարուրի փող. 37/29, ՀՀ, ք.Երևան, 0043)

«Էլբատ» ՓԲԸ-ն հիմնադրվել է 2007 թվականին՝ որպես գերմանա-հայկական համատեղ ձեռնարկություն Հայաստանի Հանրապետությունում, որպես ավտոմոբիլային մարտկոցների (կուտակիչների) առաջին և միակ գործարան Կովկասում: Գերմանական կից արտադրության գործարանը կառուցված է ճկուն արտադրական համակարգի վրա, որը հարմարվում է տարբեր արտադրանքի կրեատիվությանը և դիզայնին: Ավտոմատացված բարձրակարգ տեխնոլոգիան հուսալի և մասնագիտացված աշխատուժի հետ միասին թույլ է տալիս վերահսկել ծախսերը և ընդլայնել արտադրական գիծը դիվերսիֆիկացված շուկաների համար:

Ավելին, ապացուցելով Էկոլոգիապես մաքուր պայմաններում շարունակական աշխատելու իր հանձնառությունը՝ Էլբատը ներդրումներ կատարեց ջրի և օդի ամենաարդյունավետ հակաաղտոտման սարքավորումներից մեկում՝ կեղտերը և վնասակար հանգույցները զտելու մեծ հզորությամբ:

Էլբատը համապատասխանում է եվրոպական անվտանգության, առողջության և շրջակա միջավայրի նորմերին: Նախքան իր առաջին արտադրանքի թողարկումը, 2011 թվականին ձեռք են բերվել հետևյալ հավաստագրերը.

1. Որակի կառավարման համակարգ՝ ISO 9001:2008 2. Շրջակա միջավայրի կառավարման համակարգ՝ ISO 14001:2004

Էլբատի լավ հագեցած լաբորատորիաները յուրաքանչյուր փուլում փորձարկում են մարտկոցի բաղադրիչները և բնութագրերը՝ համաձայն եվրոպական և միջազգային ստանդարտների պահանջների՝ որակի հսկողություն ապահովելու համար: Արտադրական գծում յուրաքանչյուր նոր մարտկոց փորձարկվում է CCA պարամետրերի հիման վրա՝ համոզվելու, որ յուրաքանչյուր մարտկոց, որը մատակարարվում է հաճախորդին, 100% հզորություն և որակը երաշխավորված է:

11. «Խաչհար» ՍՊԸ

Հասցե՝ Քաղաք Երևան, (Հովսեփյան 95ա), Արտաշատի խճուղի, 1-ին նրբ., 6/2 շենք, ՀՀ (Շենգավիթ թաղ.),

Հեռ.՝ +374-91-415205, +374-93-415205 (բջջային),

Կոնտակտային անձ՝ Աբել Ավագյան, տնօրեն, հարցազրույցը հեռախոսով 04.06.2021թ.

11.1 Լիցենզիա՝

27-Ա, Սերիա - HW - N 000001, տրված 31.01.2019թ., անժամկետ, վտանգավոր թափոնների մշակման, վնասագերծման, տեղափոխման և պահպանման համար: Գործունեության վայրը՝ ք. Երևան:

11.2 Լիցենզիայով նախատեսված թափոնների տեսակը (բազառությամբ բժշկական թափոնների)

Վտանգավոր թափոններ.

ՇՔԹ (Ասֆալտբետոնե սալերի և ասֆալտբետոնե խառնուրդների թափոններ)

11.3 Սարքավորումներ և աշխատողներ

Չավաքում, պահեստավորում, մշակում, շուկա.

Ձբաղվում են ճանապարհաշինական աշխատանքներով են Հայաստանի տարբեր մարզերում, ունեն իրենց ասֆալտի գործարանը, որտեղ մշակում են քանդված ասֆալտը: Փողոցները սալահատելիս իրենց տեխնիկայով ջարդոնված հին ասֆալտը կուտակվում է աղբավայրում, այնուհետև այն մանրացվում է հատուկ ջրաղացում և նորից օգտագործվում ճանապարհաշինության մեջ: Շինարարական այլ թափոններ, ասբեստի կտորներ չեն վերամշակում:

12. «ՁինԷկո» ՍՊԸ

Հասցե՝ Քաղաք Երևան, ՀՀ, Արին Բերդի 15 փող.

Հեռ.՝ +374 93 203031,

Կոնտակտային անձ՝ Տնօրեն՝ Վաղարշակ Հակոբյան, հարցազրույցը կատարվել է հեռախոսով 09.06.2021թ.

12.1 Լիցենզիա՝

Տրված՝ 23.02.2009թ., ՀՀ կառավարության 19.02.2009թ. N 150-Ա որոշման հիման վրա

12.2 Լիցենզիայով նախատեսված թափոնների տեսակը (բազառությամբ բժշկական թափոնների)

Վտանգավոր թափոններ.

Ռենտգեն ժապավեններ և լուսանկարչական ժապավեններ

12.3 Սարքավորումներ և աշխատողներ

Չավաքում, պահեստավորում, մշակում.

Ընկերությունը հավաքում և մշակում է ռենտգեն ժապավեններ և ֆոտոժապավեններ 2009 թվականից: Ընկերությունը պայմանագրեր ունի Հայաստանի բժշկական հաստատությունների և ֆոտոցուցասրահների հետ, որտեղից հավաքում են ռենտգեն ժապավենները, այնուհետև մաքրում և վնասագերծում ջրով և քիմիական նյութերով: Վերջին տարիներին թափոնների քանակը տասնապատկվել է, քանի որ օգտագործվում են այլ սարքավորումներ: Ընկերությունը այլ թափոններ չի վերամշակում:

13. «Արմպլաստ» ՍՊԸ

Հասցե՝ Քաղաք Երևան, ՀՀ, Հաղթանակ փող., 1-ին նրբ., 11.

Հեռ.՝ +374 55 504400, +374 94 993099, Էլ. փոստ՝ armplastllc@gmail.com,

Կոնտակտային անձ՝ ընկերության տնօրեն Արմեն Հակոբյան, հարցազրույց՝ Էլեկտրոնային փոստով 27.04.2021թ.

և 25.06.2021թ. կայացած հանդիպման ժամանակ

13.1 Լիցենզիա՝

2014 թվականին հիմնադրված ընկերությունը լիցենզիա չունի, սակայն նախատեսել է դիմել վտանգավոր թափոնների հավաքման և մշակման համար: Վերջերս նրանք հավաքում են, պահում, մշակում (նպատակ ունենալով վերօգտագործել, վերամշակել), վաճառել վերամշակող ընկերությանը՝ վերջնական մշակման և/կամ հեռացման համար: Հավաքման տարածք՝ Երևանից, քիչ քանակությամբ՝ Արարատից, Արտաշատից, Արմավիրից, Աշտարակից:

13.2 Լիցենզիայով նախատեսված թափոնների տեսակը (բազառությամբ բժշկական թափոնների)

Վտանգավոր թափոններ (ծրագիրավորում).

ԿՎԹ՝ գովազդային պաստառներ (պոլիպրոպիլեն),

Մարտկոցներ (կապար, ալկալային, մանգան, թթու, սնդիկ, լիթիում, կադմիում, ածխածին-ցինկ և այլն),

ԷԷՍԹ՝ խոշոր կենցաղային տեխնիկա, ինչպիսիք են սառնարանները, կաթսաները, միկրոալիքային վառարանները, տոստերները, լվացող մեքենաները, աման լվացող մեքենաները, փոշեկուլները, հեռուստացույցներ, LCD-ներ, պլազմա, մոնիտորներ, տպիչներ, տեսախցիկներ, բջջային հեռախոսներ, հեռախոսներ, ռադիո, համակարգիչներ, նոութբուքեր, ականջակալներ, համակարգչային ստեղնաշարեր, ալեհավաքներ, միացնող մալուխներ, տեսախցիկներ, լյումինեսցենտային լամպեր և խողովակներ, բարձր ինտենսիվ լիցքաթափման (HID) լամպեր, կոմպակտ լյումինեսցենտային լամպեր և LED լամպեր և խողովակներ, սնդիկի լամպեր:

Ոչ վտանգավոր թափոններ.

Փաթեթավորման թափոններ՝ թուղթ, ստվարաթուղթ, PET, կոշտ պլաստիկ, PE փայլաթիթեղներ (պլաստիկ տոպրակներ), PE տարաներ, HDPE, PP, PS, LDPE, ապակի, ալյումինե տարաներ

13.3 Սարքավորումներ և աշխատողներ

Հավաքում.

Գազել, 12 մ3, 2 հատ, գնված 2003թ.

Ford, 15 մ3, գնված 1991 թ.

Ոչ մի աղբարկղ տեղադրված չէ: Ընկերությունը թափոնները հավաքում է անմիջապես թափոններ արտադրող ընկերություններից: Ընկերությունը թափոնները գնում է նաև ԿՇՄՊ ՀՈԱԿ-ից:

Աշխատողներ՝ 2 վարորդ, 2 բանվոր:

Թափոնների հավաքման և տեղափոխման ծախսերը՝ 1,000,000 դրամ/ամսական:

Պահանջվում է լրացուցիչ տեխնիկա՝ ևս 2 ժամանակակից մեքենա (նոր):

Նաև անհրաժեշտ է ևս 2 վարորդ և ևս 2 բանվոր:

Պահեստավորում (Հասցե՝ Քաղաք Երևան, Հաղթանակ փողոց, 11).

Առկա են 200թմ փակ (բարե շենք) և 1800մ2 բաց տարածքներ: Հողատարածքը մասնավոր է: Թափոնների տեսակավորումն իրականացվում է բաց տարածքում, իսկ թափոնների պահեստավորումն ու վերամշակումը՝ փակ տարածքներում: Առկա ենթակառուցվածքներ՝ ասֆալտապատ ճանապարհ, էլեկտրաէներգիա, ջրամատակարարում, պարիսպ, դարպաս, կշեռք և այլն: Պահեստավորման սարքավորում չի պահանջվում: Պահպանման հզորության ավելցուկ կա: Ընկերության միջին ամսական շրջանառությունը 50000 կգ է, առկա տարածքը թույլ է տալիս տեղավորել նշված քանակից 4 անգամ ավելի շատ աղբ: 1 խորանարդ մետր պահեստային տարածքը տեղավորում է միջինը 50 կգ թափոններ: Պահպանման ծախսեր չեն կատարվում, քանի որ ընկերությունը թափոնների կուտակում չունի:

Աշխատողներ՝ 5 հոգի:

Արտադրություն/մշակում.

Իրականացվում է պահեստավորում, տեսակավորում, մանրացում, հատիկավորում, պոլիէթիլենային ծածկույթների և պարկերի արտադրություն: Վերամշակող գործարանն ունի 1-ից 20 տարվա արտադրական սարքավորումներ՝ ջարդիչ մեքենաներ, լվացող մեքենա, չորանոց, հալեցնող-գրանուլացնող սարքեր, կաղապարներ և ջերմապլաստիկ ավտոմատ սարքավորումներ: Ընկերության կողմից կոշտ պլաստիկի վերամշակումից ստացված հատիկներն իրացվում են ՀՀ Շուկայում կամ օգտագործվում են սեփական արտադրության մեջ: Ներկայումս գինը բարձր է, և Arm Plast-ը շահագրգռված է վերամշակման համար ավելի շատ պլաստիկ ունենալու մեջ: Ռուսաստանից պլաստիկի և ստվարաթղթի մեծ պահանջարկ կա: Պլաստիկ թափոնների վերամշակման աշխատանքային ծախսերը առկա սարքավորումներով 1 կգ-ի համար կազմում են 150-170 դրամ: Պլաստիկ թափոնների վերամշակման արժեքը 1 կգ-ի համար կազմում է 80-150 դրամ: Պլաստիկ թափոնները վերամշակելուց հետո ընկերությունն արտադրում է որոշ կախիչներ, բաժակներ, իսկ մնացածը վաճառում են դույլեր, ծաղկամաններ և այլ կենցաղային իրեր արտադրող ընկերություններին:

Շշերի կափարիչների արժեքը 200 դրամ/կգ է: Նորմալ պլաստիկ շշի (ՊԵՏ) արժեքը՝ 90 դրամ/կգ: Պլաստիկ տեսակներն ունեն տարբեր որակ և արժեք: Չօգտագործված պլաստիկը կարելի է վաճառել ավելի թանկ: Կան տարբեր գույներ (շագանակագույն, սպիտակ, կանաչ, թափանցիկ և ավելի էժան՝ խառը): Նրանք նաև վերամշակում են ԿՇՄՊ-ի կողմից հավաքված պլաստիկը: Ընկերությունը վերամշակված պլաստիկի այն քանակությունը, որը չի օգտագործվում իր արտադրության մեջ, վաճառում է վերամշակող այլ ընկերություններին:

Ընկերությունն ընդունում է ապակի և ստվարաթուղթ: Ստվարաթուղթն ուղղակի սեղմվում է և վաճառվում ռուս արտահանողներին: Հավաքված ապակին վաճառվում է վերամշակող ընկերությանը: Ապակու թափոնները բաժանելուց հետո ԿՇՄՊ-ն իր մեքենաներով առաքում է պլաստիկ թափոնները: Պլաստիկ թափոնները ներբեռնվում են և այնուհետև տեսակավորվում ըստ գույնի, որակի և չվերամշակվող տեսակի (որը ընդհանուր պլաստիկ թափոն է --- 20-25% - մաս):

Ընկերությունն ընդունում է ԷԷՍԹ և բաժանում այն մասերի՝ պլաստիկ և մետաղական: Նրանք վերամշակում են Էլեկտրոնային սարքավորումների մալուխները՝ պլաստիկ կորզելու համար: Մետաղները, հատկապես՝ պղինձը, պահվում են վաճառքի համար, դրանց վաճառքի գինը թույլ չի տալիս շահույթ ստանալ, պարզապես ծածկում է ծախսերը: Պղինձն ու այլումինը հավաքվում են Էլեկտրոնային սարքավորումներից, մալուխներից, մետաղական խաղալիքներից: Թանկարժեք մետաղները վերաարտահանվում են: Կան մետաղների վերավաճառողներ և վերամշակող գործարաններ: Ընկերությունը նաև որոշակի մետաղ է հավաքում: Հավաքված պղինձի քանակը փոքր է: Առանձնացված մետաղական թափոնների տեսակներն են՝ երկաթ, պղինձ, այլումին: Ընկերությունն այդ մետաղական թափոնները վաճառում է մետաղների վերամշակման ընկերություններին: Ընկերությունը նաև հավաքում կամ ընդունում է մարտկոցների պլաստիկ կաղապարներ: Մետաղական մասերը նրանք վաճառում են մարտկոցներ վերամշակող ընկերություններին: Արտերկրում արտադրված հեռուստացույցներ հավաքող ընկերություն կար: Նրանք օգտագործում էին միայն ներմուծված բաղադրիչներ:

Ընկերությունը վերամշակում է ամսական 25-30 տոննա պլաստիկ: Պլաստիկ թափոնների մեծ մասը մշակվում/վերամշակվում է ընկերության կողմից առկա սարքավորումներով: Անորակ պոլիէթիլենային տոպրակները կարելի է վերամշակել՝ ստանալով շինանյութ տեղափոխելու համար պայուսակներ, աղբի տոպրակներ: Լավ որակի պլաստիկ տոպրակները կարող են օգտագործվել տարբեր իրեր փաթեթավորելու, լավ որակի պայուսակներ արտադրելու համար: Կոշտ պլաստիկը նույնպես վերամշակելի է և կարող է օգտագործվել ծաղկամաններ, կախիչներ, մրգատուփեր և այլ կենցաղային իրեր պատրաստելու համար:

Մնացած պլաստիկ թափոնները, որոնք հնարավոր չէ վերամշակել (ծվի փաթեթներ, նոթատետր, ոչ թափանցիկ PET շշեր, յոգուրտի տարաներ, Էլեկտրոնիկայի որոշ մասեր՝ PVC պլաստիկից), դրանք հեռացնում են Երևանի Նուբարաշենի աղբավայրում: Այս թափոնները կարող են վերամշակվել՝ օգտագործելով սարքավորումներ և տեխնոլոգիաներ, որոնք հնարավորություն կտան ձեռք բերել գնդակի նմանվող բամբակյա պոլիեսթեր (մանրաթել):

«Արմպլաստ»-ի կողմից վերամշակող ընկերություններին վաճառվում է ամսական 25-30 տոննա հումք, ներառյալ ստվարաթուղթը: Նրանք կցանկանային ավելացնել ստվարաթղթի քանակը սեղմելու և վաճառելու համար: Վերջին շրջանում ստվարաթուղթը թանկանում է, իսկ սպիտակ թղթի գինը՝ նվազում: Հայաստանում գրասենյակային թղթի արտադրություն չկա:

Աշխատողներ՝ 10 հոգի:

13.4 Շուկա

Թափոնների մոտ 10-15%-ը ստացվում է շրջիկ վաճառողներից: Ընկերությունը պայմանագրեր ունի շուրջ 20 ընկերությունների հետ, ինչպիսիք են Կոկա-Կոլա ՍՊԸ-ն, Պեպսի Կոլա ՍՊԸ-ն, Երևանի կոնյակի գործարանը (վնասված պլաստիկ շշեր և շշերի կափարիչներ, որոնք պիտանի չեն վաճառքի), Մարիաննա ՍՊԸ (կաթնամթերք արտադրող), բժշկական/դեղագործական "SMT-BEST" ՍՊԸ և ԿՇՄՊ՝ պլաստիկ թափոնների, ապակու, պլաստիկի և ստվարաթղթի վերամշակման համար: Պայմանագրով Coca-Cola-ն տալիս է այլումինե տարաները (ժամկետանց ապրանքներից մնացած): Դրանք կուտակվում են, սեղմվում, հետագա վաճառքի համար:

Ընկերության կողմից վերամշակված պլաստիկը վաճառվում է հետևյալ կերպ. «ՌոսՊլաստ», «Տիգրան ջուր» ընկերությունները օգտագործում են ոչ թափանցիկ պլաստիկ (խառը պլաստիկ) հումք պլաստիկ ոռոգման

խողովակների, շինարարական խանութներում օգտագործվող պոլիէթիլենային տոպրակների, աղբի արտադրության մեջ: «Արմալաստը» պլաստիկ աղբը վաճառում է աղբը վերամշակող ընկերություններին առանց վերամշակման, բայց նրանք նաև վաճառում են վերամշակված թափոնները: Շուկայի պահանջարկը (տեղական-օտարերկրյա) ավելի մեծ է, քան առաջարկը: Բացի այդ, շուկայի պահանջարկը շատ ավելի բարձր է, քան վերամշակված թափոնների քանակը: Վերամշակված թափոններ անհրաժեշտ են ընկերություններին, որոնք դրանցից արտադրում են մի շարք ապրանքներ, որոնք օգտագործվում են կենցաղային, շինարարական և այլ ոլորտներում: Կարևոր է ընդգծել, որ «Արմալաստը» վերամշակում է միայն պլաստիկ թափոնները՝ հիմնականում ոչ վտանգավոր և փոքր քանակությամբ վտանգավոր:

Թափոնների համար ընկերությունը վճարում է 20-150 դրամ մեկ կիլոգրամի դիմաց՝ կախված թափոնների տեսակից: Ստորև բերված աղյուսակում թվարկված թափոնները վաճառվում են համապատասխան վերամշակող ընկերություններին: Կախված թափոնների տեսակից՝ վաճառքի գինը տատանվում է 40-200 դրամի սահմաններում:

Աղյուսակ 7.3 Հավաքված և վաճառվող թափոնների քանակը (կգ), Արմալաստ

	Թափոնի տեսակ	Օրական	Ամսական	Տարեկան	Վերջին 3 տարիներին
1	Թուղթ	67	2,000	24,000	72,000
2	Ստվարաթուղթ	233	7,000	84,000	252,000
3	Ապակի	67	2,000	24,000	72,000
4	Այլումինե տարաներ	17	500	6,000	18,000
	Ընդամենը	384	11,500	138,000	414,000

Աղյուսակ 7.4 Վերամշակված և վաճառվող թափոնների քանակը (կգ), Արմալաստ

	Թափոնի տեսակ	Օրական	Ամսական	Տարեկան	Վերջին 3 տարիներին
1	Պոլիէթիլենային տերեֆտալատ	267	8,000	96,000	288,000
2	Պլաստիկ տոպրակներ	167	5,000	60,000	180,000
3	Կոշտ պլաստիկ և պոլիէթիլենային տարաներ	833	25,000	300,000	900,000
	Ընդամենը	1,267	38,000	456,000	1,368,000

14. «ԷԿՈՂԱՍՏԻԿ» ՍՊԸ

Հասցե՝ ՀՀ, ք.Երևան, Շիրակի 90

Հեռ.՝ +093 17 01 03, Էլ.փոստ՝ ecoplastik2004@mail.ru

Կոնտակտային անձ՝ ընկերության տնօրեն Գարիկ Այմրջանյան, հարցազրույց՝ Էլեկտրոնային փոստով 23.04.2021թ.

14.1 Լիցենզիա՝

Հավաքման, պահպանման և արտահանման համար: Ընկերությունը լիցենզիա չունի: Նրանք չեն նախատեսում դիմել, քանի որ կարիք չկա ունենալ Լիցենզիա՝ ոչ վտանգավոր թափոնների համար: Ընկերությունը կարող է ընդունել հավաքված թափոններ բոլոր մարզերից:

14.2 Լիցենզիայով նախատեսված թափոնների տեսակը (բազառությամբ բժշկական թափոնների)

Ոչ վտանգավոր թափոններ

Փաթեթավորման թափոններ՝ PET, կոշտ պլաստիկ, PE փայլաթիթեղներ (պլաստիկ տոպրակներ), PE տարաներ, PP

Վտանգավոր թափոններ

Կվժ՝ քարթրիջներ, գովազդային պաստառներ (պոլիպրոպիլեն)

14.3 Սարքավորումներ և աշխատողներ

Հավաքում.

Ընկերությունը չի հավաքում աղբը, չունի հավաքման սարքավորումներ, ոչ բանվորներ/հավաքիչներ: Թափոնները չեն արտահանում: Նրանք ընդունում են թափոններ արտադրողների թափոնները պահեստավորում/մշակում տարածքում և վերամշակելի հումքը վաճառում են վերամշակող ընկերություններին:

Պահեստավորում (Հասցե՝ Շիրակ 90, ք. Երևան)

աղաքային տարածք Երևան քաղաքում, վարձով: Տեսակավորման և մշակման համար օգտագործվում են փակօթյա և բացօթյա տարածքները: Առկա են թակառուցվածքներ. ասֆալտապատ ճանապարհ, Էլեկտրաէներգիա, ջրամատակարարում, պարիսպ, դարպաս, կշեռք և այլն: Պահպանման և արտադրական/մշակման տարածքները տարբեր են:

«Big bag» պայուսակներ, պոլիմերային տոպրակներ՝ 1 տոննա

Օրական միջինում 800 կգ վերամշակված թափոն է ստացվում: Ընդհանուր առմամբ, պահեստավորման հզորությունը կազմում է օրական մինչև 50-60 տոննա թափոն:

Աշխատողներ՝ 8 հոգի՝ պահեստավորման և մշակման համար

Արտադրություն/մշակում.

Տեղակայված է պահեստային տարածքում: Իրականացվում է ֆիզիկական մշակում՝ տեսակավորում, պոլիէթիլենային ծածկույթների և պարկերի արտադրություն: Թափոն հավաքողներից միջինը գնում են հետևյալ թափոնները՝ HDPE, LDPE 10-15 տոննա, ABS, PS, PSS 5-7 տոննա, PP 3-5 տոննա, PVC 1-3 տոննա, ցելոֆան 8-10 տոննա: Պլաստիկի նշված տեսակները ընդունվում են մշակման՝ խառը, միջինը 150 դրամ, վաճառվում է մշակումից հետո՝ 380 դրամ:

Սարքավորումներ՝ ագլոմերատորներ-4 հատ, հատիկավորիչներ-2 հատ, ջրաղացներ-2 հատ, լվացման գծեր-2 հատ, ցելոֆանների արտադրության գծեր-2 հատ, կարի մեքենաներ-2 հատ, մամլիչներ-2 հատ: Սարքավորումների մի մասը օգտագործվում է վարձակալության հիմունքներով: Բացի այդ, սարքավորումների մի մասը հնացած է: Մաքրման համար սարքավորումների առավելագույն հզորությունը կազմում է մոտավորապես 20 տոննա յուրաքանչյուր տեսակի թափոնների համար: Առավելագույն հզորությամբ աշխատելու դեպքում անհրաժեշտ են լրացուցիչ աշխատողներ:

Աշխատողներ՝ 9 հոգի որպես կանոնավոր, լրացուցիչ աշխատում՝ ըստ անհրաժեշտության

Վերամշակված թափոնների 1 կգ-ի արժեքը ներառում է՝ աշխատավարձը՝ 70-80 դրամ, հոսանք՝ 44-51 դրամ, ջուր՝ 5 դրամ/կգ, վարձ՝ 12 դրամ/կգ, կորուստ՝ 10-20%, 10-33 դրամ/կգ, հարկ՝ 10-15 դրամ / կգ, մաշվածություն՝ 10 դրամ, պայուսակներ և այլ ծախսեր՝ 4 դր:

14.4 Շուկա

Կախված նյութից և քանակից, Էկոպլաստիկը թափոնները գնում է թափոն արտադրողներից/վաճառողներից 50-150 դրամով, աղբահանողներից՝ 80-250 դրամով: Վաճառքի գնի միջակայքը 250-500 դրամ: Ըստ ընկերության վերլուծության՝ պահանջարկը գերազանցում է առաջարկը, տեսակավորված պոլիմերները մշակվում և վաճառվում են ամբողջությամբ: Որոշ արտադրողներ նույնիսկ երկրորդական հումք են ներմուծում պահանջարկի պատճառով: Վերոհիշյալ տեսակի վերամշակված թափոնների օրական պահանջարկը կազմում է 300-800 կգ: Էկոպլաստիկը չի կարող կատարել այս պահանջը: Անհրաժեշտ է ավելացնել թափոնների տեսակավորման ճիշտ կազմակերպումը:

15. ECO GROUP International,

Հասցե՝ Քաղաք Երևան, ՀՀ, Նիկոլ Դումանի 3,

Հեռ.՝ +374 98-00-15-88, Էլ. փոստ՝ eco-group.info@yandex.ru,

Կոնտակտային անձ՝ ընկերության տնօրեն Ռաֆիկ Ֆինդյան, Հարցազրույ՝ Էլեկտրոնային փոստով, 15.04.2021 և 01.05.2021թ.

15.1 Լիզենզիա.

Լիցենզավորման ընթացքի մեջ է՝ ստորև թվարկված թափոնների հավաքման, պահպանման, մշակման՝ վերաօգտագործման, վերամշակման, այրման և հեռացման նպատակով: Թափոնների կանխատեսվող հեռացման ՇՄԱԳ-ն հաստատված է:

15.2 Լիցենզիայով նախատեսված թափոնների տեսակը (որի համար դիմել են լիցենզիայի)

Վտանգավոր թափոններ.

ԿՎԹ՝ քարթրիջներ, գովազդային պաստառներ (պոլիպրոպիլեն), սնդիկի թերմոստատներ և ջերմաչափեր, սնդիկ պարունակող այլ սարքավորումներ, լուծիչներ, վառելիք, լուծիչների վրա հիմնված ներկեր, հեղուկներ (թթուներ, ալկալային), ֆոտոքիմիկատներ, թուևավոր նյութեր, մաքրող և փայլեցնող քիմիկատներ, ախտահանող միջոցներ, պարարտանյութեր և այգիների այլ քիմիկատներ, լողավազանների կամ սպա լողարանների քիմիական նյութեր, անրոզոլներ, հակասառնեցման նյութեր, ասբեստ պարունակող նյութեր, յուղով ներծծված լաթեր, օգտագործված յուղով լցված սարքավորումներ, դեղագործական պատրաստուկներ, դեղեր,

Մարտկոցներ (կապար, ալկալային, մանգան, թթու, սնդիկ, լիթիում, կադմիում, ածխածին-ցինկ և այլն) և կուտակիչներ (կապարային կուտակիչներ),

ԷԷՍԹ՝ խոշոր կենցաղային տեխնիկա, ինչպիսիք են սառնարանները, կաթսաները, միկրոալիքային վառարանները, տոստերները, լվացքի մեքենաները, աման լվացող մեքենաները, փոշեկուլները և այլն, հեռուստացույցներ, LCD-ներ, պլազմա, մոնիտորներ, տպիչներ, տեսախցիկներ, բջջային հեռախոսներ, հեռախոսներ, ռադիո, համակարգիչներ, նոութբուքեր, ականջակալներ, համակարգչային ստեղնաշարեր, ալեհավաքներ, միացնող մալուխներ, տեսախցիկներ, լուսնեցեցնետային լամպեր և խողովակներ, բարձր ինտենսիվ լիցքաթափման (HID) լամպեր, կոմպակտ լուսնեցեցնետային լամպեր և LED լամպեր, խողովակներ, սնդիկի լամպեր,

Թափոն յուղեր (մեքենա, բենզին և կերոսին, խոհանոցային),

Մեքենաների օգտագործված անվադողեր,

ՇՔԹ՝ ասբեստ պարունակող նյութեր, նավթով աղտոտված հողեր/մակադամներ, ասֆալտբետոնե սալիկներ):

Ոչ վտանգավոր թափոններ.

Փաթեթավորման թափոններ՝ թուղթ, սովարաթուղթ, PET, կոշտ պլաստիկ, PE փայլաթիթեղներ (պլաստիկ տոպրակներ), PE տարաներ, ապակի, փայտե փաթեթավորում, այլումինե տարաներ, մետաղական փաթեթավորում,

Կենսաթափոններ՝ խոհանոցի թափոններ, փայտ, ճյուղեր, թփեր, փայտե թափոններ ծառերը կտրելուց, թափոններ՝ խոտը կտրելուց,

խոշոր եզրաչափի թափոններ (հին կահույք, հին գորգեր),

ՇՔԹ թափոններ՝ ասֆալտի կտորներ, բետոնի խառնուրդ, շենքերի քանդման թափոններ,

Մետաղական ջարդոն (սև և գունավոր մետաղներ):

15.3 Սարքավորում, արժեքներ, աշխատողներ

Հավաքում

Նախատեսված տրանսպորտային միջոցներ (1 տարվա շահագործման)

1. VAN Next, 3 միավոր, 1 440 կգ, իզոթերմ ֆուրգոն,
2. GAZ-3309, 2 միավոր, 4,500 կգ, իզոթերմ ֆուրգոն,
3. KAMAZ- 65117, 2 միավոր, 11,500 կգ, իզոթերմ ֆուրգոն,

Նախատեսվող տարաներ, պայուսակներ,

1. Պոլիպրոպիլենային պայուսակներ, 50,000 միավոր, տարողունակությունը՝ 10-50 կգ,
2. Կանխատրներ և տակառներ, 1,000 միավոր, 10-200 լ. տարողունակությամբ, նոր կամ 1 տարվա հնության, Աշխատողներ. Նախատեսվում է աշխատանքի ընդունել հետևյալ անձանց. վարորդներ՝ 14, այլ աշխատողներ՝ 55:

Պահեստ (Հասցե՝ Բագրատունյաց 70, Շենգավիթ, Երևան, ՀՀ)

Տեղակայված է քաղաքի սահմաններում՝ «Նաիրիտ գործարան» ՓԲԸ քիմիական գործարանի տարածքում, բնակելի թաղամասերից մոտ 2 կմ հեռավորության վրա: Փակ տարածքը՝ մինչև 20000քմ, բաց տարածքը՝ մինչև

50000բմ: Առկա ենթակառուցվածքներ՝ ասֆալտապատ ճանապարհ, էլեկտրաէներգիա, ջրամատակարարում, պարիսպ, դարպասներ, կշեռք և այլն: Տարածքը վարձակալված է:

Նախատեսվող սարքավորումներ՝ Էքսկավատոր բեռնիչ՝ 2 միավոր, Կար Կիլոչկով՝ 2 միավոր, Կոնտեյներներ և բաբեր (նոր, 1-3 տարվա հնության) տեղակայված փակ սենյակում: Հզորությունը՝ 2000 կգ/ժամ, 20000 տոննա: Տարեկան աշխատանքային ժամերի ընդհանուր թիվը կազմում է 175 ժամ: Աշխատողներ/նախատեսվող՝ 20 անձ:

Մշակում

Տեղակայված քաղաքային տարածքում, միևնույն պահեստի տեղում, իրենից ներկայացնում է մշակման համար նախատեսված 500բմ. փակ տարածք և 5000բմ. պահեստի համար նախատեսված փակ տարածք: Առկա ենթակառուցվածքներ՝ ասֆալտապատ ճանապարհ, հոսանք, ջրամատակարարում, պարիսպ, դարպաս, կշեռք և այլն: Տարածքը վարձակալված է:

Քիմիական վերամշակման հզորությունը (8 տեսակի թափոնների համար) կազմում է տարեկան մինչև 20000 տոննա: Ձերմային մշակման հզորությունը (3 տեսակի թափոնների համար) կազմում է տարեկան մինչև 50000 տոննա: Այրման համակարգի անցքի մոտ տեղադրված են ծխի հեռացման և հեղուկ գազերի մաքրման համակարգեր: Ցիկլոնից դեպի ծխնետույզ տանող խողովակում տեղադրվում է գտիչ / ածխածնային ֆիլտր: Մնացորդային մոխիրը լցվում է պարկերի մեջ: Մնացորդն ամբողջությամբ վնասագերծվում է բարձր ջերմաստիճանի շնորհիվ և կարող է օգտագործվել տարբեր շինարարական խառնուրդներ պատրաստելու համար: Ֆիզիկական մշակման հզորությունը (4 տեսակի թափոնների համար) կազմում է տարեկան մինչև 250000 տոննա: Համակցված մշակման հզորություն՝ սնդիկի թափոնների հեռացման կայան. կարող է ժամում մշակել մինչև 200 լամպ, իսկ 8 ժամում 8000 գազի և էներգախնայող լամպ:

Աշխատողներ/նախատեսվող՝ 20 անձ:

15.4 Շուկա

Աղյուսակ 7.5: Հավաքված և այրված թափոնների արժեք, Eco Group International

Օգտահանում (Մտնող կազմերում)	Արժեքը՝ ՀՀ դրամ	RSO – սնդիկ պարունակող թափոններ	Արժեքը ՀՀ դրամ
Լյումինեսցենտային լամպ	70/միավ.	Ձերմաչափեր	2000/կգ
Բակտերիոցիդ լամպ	120/ միավ.	ճնշմաչափ	2000/կգ
Էներգախնայող և ցերեկային լամպեր	120/ միավ.	Իգնիտորներ	2000/կգ
Գովազդային գազային շեփոր	120/ միավ.	Կոնտակտներ	2000/կգ
Արևային լամպ	200/ միավ.	Մոնիտորներ	2000/կգ
		Մեկ այլ	2000/կգ

Թափոնների առաքման համար Կապալառուի տրանսպորտն օգտագործելիս տրանսպորտային ծառայությունների արժեքը:

1 կիլոմետրը 150 ՀՀ դրամ՝ կիլոմետրաժը հաշվարկելիս:

Ժամը 8000 ՀՀ դրամ՝ ժամավճարը կիրառելիս:

16. «CLEANLAND»-ը, Կո., ՍՊԸ

Հասցե՝ Շիրակի փող. 1/66, (Շենգավիթ վարչ. շրջան) ք.Երևան, ՀՀ:

Հեռ.՝ +374 94 418089, Էլ. փոստ՝ ashotmarutyan65@gmail.com

Կոնտակտային անձ՝ Ընկերության տնօրեն Աշոտ Մարության, հարցազրույցն իրականացվել է Էլեկտրոնային փոստով՝ 27.04.2021թ.:

16.1 Արտոնագիր

Պահպանման, վերամշակման և արտահանման համար: Ոչ վտանգավոր թափոնների հավաքման և մշակման համար Արտոնագրի կարիք չկա: Գործողության վայր՝ քաղաք Երևան:

16.2 Արտոնագրով ընդգրկված թափոնների տեսակները (բացառությամբ բժշկական թափոնների)

Ոչ վտանգավոր թափոններ

Փաթեթավորման թափոններ (թուղթ, սվարաթուղթ, պոլիէթիլենային տերեֆտալատ):

16.3 Սարքավորում և աշխատողներ

Պահեստ (Հասցե՝ Շիրակի փող. 1/66 (Շենգավիթ վարչ. շրջան), ք.Երևան, ՀՀ

Քաղաքային տարածք, բաց և փակ տարածքով, մասնավոր հողատարածք է հանդիսանում: 500 քմ փակ պահեստային տարածք մոտ: Առկա ենթակառուցվածքներ՝ ասֆալտապատ ճանապարհ, էլեկտրաէներգիա, ջրամատակարարում, պարիսպ, դարպաս, կշեռք և այլն:

Բաց տարածքում ընդունված թափոններ՝ թուղթ և պլաստիկ շշեր, մեծ քանակության դեպքում կարող են կուտակվել փակ տարածքում: Պահեստային տարածքում կարելի է պահել մինչև 50 տոննա թուղթ և պլաստիկ: Աշխատողներ՝ 25 անձ թղթի և պլաստիկ շշերի նախնական տեսակավորման համար:

Արտադրություն/մշակում

Միևնույն պահեստի վայրն է: Մշակումը ֆիզիկական մշակումն է: Ընդունված թափոնը, հիմնականում պլաստիկ շշերը, տեսակավորվում են ըստ նյութի տեսակի, գույնի, որից հետո անցնում են լվացման առաջին փուլով, այնուհետև մտնում են ջրաղաց, ապա աղացած պլաստիկ շշերի փաթիլները անցնում են լվացման երկրորդ փուլով, ապա անցնում են չորացման գործընթացը և լցվում 500-600 կգ պոլիմերային պարկերի մեջ: Թղթի թափոնները նախնական վերանայումն անցնելուց հետո լցվում են թղթի թափոնների ջրաղաց, իսկ այնուհետև անցնում մյուս համապատասխան հոսքագծերով:

Սարքավորումների արտադրական գծերը Չինաստանից են. պլաստիկի համար 2011թ. սկսած, թղթի թափոնների համար՝ 2014թ. սկսած: Պլաստիկ շշերի վերամշակման գծի հզորությունը կազմում է օրական 18 տոննա, իսկ թղթի մշակման համար գծի հզորությունը՝ օրական 4 տոննա: Մշակման համար ընդունված թափոնների միջին տարողունակությունն օրական կազմում է 3-3.5 տոննա թղթի, և 8 տոննա պլաստիկ շշերի համար:

Աշխատողներ՝ 20 անձ պլաստիկ շշերի վերամշակման, 15 անձ թղթի վերամշակման, և 25-30 անձ սովորաթղթե արկղերի արտադրության համար:

16.4 Շուկա

Շուկայի պահանջարկն անսահմանափակ է երկու տեսակի թափոնների՝ թղթի և պլաստիկ շշերի համար:

Cleanland ընկերությունը թափոնները, թուղթը և պլաստիկ շշերը հիմնականում ձեռք է բերում աղբավայրերում աշխատող աղբ հավաքողներից, ինչպես նաև այլ տարածքներում աղբ հավաքողներից: Թղթի 1 կգ-ի գնման արժեքը 30 դրամ է, 1 կգ պլաստիկ շշերինը՝ 170 դրամ:

Պլաստիկ շշերի վերամշակումից ստացված երկրորդային հումքն ամբողջությամբ արտահանվում է Ռուսաստան՝ մանվածքի և սինտեպոնի արտադրության համար (արտահանման պահանջարկն անսահմանափակ է) 1 կգ-ը մոտ 375 դրամով: Սովորաթուղթը՝ թղթի վերամշակման արդյունքում առաջացած արտադրանքը, օգտագործվում է ընկերության սեփական սովորաթղթե տուփերի արտադրության մեջ:

Ընկերությունը վերամշակում է Նուբարաշենի աղբավայրի պլաստիկ թափոնների մեծ մասը:

17. «Սարանիստ» ՍՊԸ

Հասցե ՀՀ Կոտայքի մարզ, գյուղ Բալահովիտ, Կարմիր բանկայինի 6 փողոց, շենք 10 (60/10),

Հեռ.՝ +374 10 255002, +374 22 223597, +374 22 233597, Էլ. հասցե՝ d-dabaghayan@yandex.ru,

Կոնտակտային անձ՝ ընկերության տնօրեն Դավիթ Դաբադյան, հարցազրույցն իրականացվել է Էլեկտրոնային փոստով 19.04.2021թ.:

7.1 Արտոնագիր

Հավաքման, պահման, մշակման համար: Ընկերությունն արտոնագիր չունի, քանի որ ոչ վտանգավոր թափոնների համար այն չի պաանջվում: Գործունեության ծավալման վայրը Կոտայքի մարզն է:

17.2 Արտոնագրով ընդգրկված թափոնների տեսակները (բազառությամբ բժշկական թափոնների)

Ոչ վտանգավոր թափոններ

Փաթեթավորման թափոններ (ապակի, վիտրաժային/կոփված ապակի):

17.3 Սարքավորում և աշխատողներ

Հավաքում

2018 թվականին արտադրության մեջ օգտագործվել է 5500 տոննա ապակու ջարդոն, 2019 թվականին՝ 6800 տոննա, իսկ 2020 թվականին՝ 10400 տոննա: Վերջին ցուցանիշը գրեթե առավելագույնն է, ընկերության արտադրական հզորությունը չի բավականացնում այն մեծացնելու համար: Ընկերությունն արտադրության համար ապակե ջարդոն է ձեռք բերում մի քանի տասնյակ տարբեր ընկերություններից՝ ներառյալ Երևանի քաղաքապետարանի «Կանաչապատման և շրջակա միջավայրի պաշտպանության» ՀՈԱԿ-ից:

Պահեստ {Կոտայքի մարզ, գյուղ Բալահովիտ, Կարմիր բանկայինի 6 փողոց, շենք 10 (60/10)}

Ապակու ջարդոնը պահվում է ընկերության տարածքում: Պահեստային տարածքները առանձին պարսպապատված են, ընդհանուր մակերեսը կազմում է մոտ 4000 քմ: Տարածքներն ամբողջությամբ պատկանում են ընկերությանը:

Արտադրություն/մշակում

Միևնույն պահման վայրում է գտնվում: «Սարանիստ» ընկերությունը զբաղվում է ապակե տարաների արտադրությամբ: Ի հավելումն ապակե տարաների արտադրության համար օգտագործվող հումքի (բվարց ավազ, նատրիումի կարբոնատ, աղացած դոլոմիտ և տրավերտին և այլն), օգտագործվում է նաև ապակու ջարդոն, որն Էական բաղադրիչ է հանդիսանում ապակե տարաների արտադրության մեջ: Ընկերությունում արտադրական գործընթացն ընթանում է շուրջօրյա և վառարանները կանգնեցնելը կամ սառեցնելն անհնար է: Դա նշանակում է, որ մեկ ամսվա կամ օրվա ցուցանիշը հավասար է տարվա ամիսներին կամ օրերին՝ բաժանված վերը նշված թվերի վրա:

Ապակու ջարդոնը նախ մաքրում են այլ ապրանքներից, լվանում, ապա մանրացնում, որից հետո օգտագործվում որպես հումք: Գործընթացն իրականացվում է ջարդոնի մաքրման 4 գծերի, 1 ջարդոնի լվացման սարքավորման և 2 մանրացնող սարքերի միջոցով: Ապակու ջարդոնը խառնվում է ապակու պատրաստման համար օգտագործվող այլ հումքի հետ և ամբողջ խառնուրդը լցնում են հատուկ իրակայուն աղյուսներից պատրաստված վառարանի մեջ, որտեղ 1500 աստիճան ջերմաստիճանում խառնուրդը հալեցնում են, հալած ապակուց արտադրական գծով արտադրվում են ապակե տարաներ: Ընկերությունը շահագործում է ապակու հալեցման 4 վառարան և ապակե տարաների արտադրության 7 գիծ:

Աշխատողներ. գործընթացում ներգրավված է ընկերության 23 աշխատող: Ընկերությունը շուրջ 700 աշխատող ունի: Արտադրության բնույթն այնպիսին է, որ անհնար է առանձնացնել բոլոր նրանց, ովքեր ներգրավված են հատկապես ապակու ջարդոնների վերամշակման մեջ, մշակումը ներառված է ընդհանուր արտադրության գործընթացում:

17.4 Ծովա

Ապակու ջարդոնի գնման գինը 1 կգ-ի համար 15-30 դրամ է՝ կախված որակից, քանակից, տեսակից, մաքրության աստիճանից, տեղափոխման հեռավորությունից:

18. «Կարտոն Տարա» ՍՊԸ

Հասցե՝ Աերացիայի 1, Երևան, ՀՀ

Հեռ.՝ +374 99 990707, Էլ. հասցե՝ kartontara.llc@gmail.com

Կոնտակտային անձ(իք)՝ Ընկերության տնօրեն Ավդայան Խաչիկ, հարցազրույցն իրականացվել է Էլեկտրոնային փոստով, 20.05.2021թ.:

18.1 Արտոնագիր

Ոչ վտանգավոր թափոնների մշակման համար արտոնագիր չի պահանջվում: Գործունեության վայրը՝ Հիմնականում քաղաք Երևան, 2-3% հարակից գյուղեր՝ Գեղանիստ և Մերձավան:

18.2. Արտոնագրով ընդգրկված թափոնների տեսակներ (որոնց համար արտոնագիր է անհրաժեշտ)

Ոչ վտանգավոր թափոններ

Փաթեթավորման թափոններ (թուղթ, ստվարաթուղթ)

18.3 Սարքավորում, արժեքներ, աշխատողներ

Պահեստ (Վերացիայի 1, Երևան)

Տեղակայված է քաղաքային վայրում, բաց տարածքում: Հանդիսանում է մասնավոր հողատարածք: Առկա ենթակառուցվածքներ՝ ասֆալտապատ ճանապարհ, էլեկտրաէներգիա, ջրամատակարարում, պարիսպ, դարպաս, կշեռք և այլն: Ընկերությունում պահեստավորման սարքավորումներ չկան, թափոններն անմիջապես վերամշակվում են: Պահեստային տարածքում ավելցուկ չկա: Պահեստային տարածքի տարողունակությունը կազմում է մինչև 500 տոննա ստվարաթղթե թափոններ: Վտանգավոր իրավիճակներից խուսափելու համար ամենօրյա թափոնները պարբերաբար ցողվում են ջրով: Թափոնները ձեռք են բերվում կազմակերպություններից:

Մշակում

Տեղակայված է միևնույն պահեստային տարածքում: Թղթի թափոնները տրակտորով տեղափոխվում են պահեստային տարածքից ջրաղաց, որտեղ դրանք խառնում են ջրին, ջարդվում ու մանրացվում: Արտադրական գծով անցնելով, աղացած թղթե թափոնները վերամշակվում են դառնալով ստվարաթուղթ/վերամշակված թուղթ, որից ընկերությունը միևնույն տարածքում ստվարաթղթե արկղեր է արտադրում: Ստվարաթղթի արտադրական գիծը ձեռք է բերվել 11.01.2009թ.-ին: Գծի հզորությունը կազմում է օրական 9,210 կգ, ամսական՝ 250,000 կգ, տարեկան՝ 3,727,900 կգ, 3 տարում՝ 11,020,900 կգ.: Գծի առավելագույն տարողունակությունը կազմում է օրական 12,000 - 15,000 կգ: Ավելի մեծ քանակությամբ թափոնների վերամշակման համար կարիք կա կրկնապատկելու տարածքը, ձեռք բերելու ավելի շատ ժամանակակից սարքավորում և ներգրավելու ևս 1 աշխատակցի:

Աշխատողներ՝ 9 անձ:

18.4 Ծուկա

Թափոնների միջին գնման արժեքը կազմում է 35 ՀՀ դրամ/կգ.: Մեկ ամսվա կտրվածքով թափոնների մշակման ծախսերը կազմում են՝ 4,750,000 ՀՀ դրամ, գազի համար՝ 12,000,000 ՀՀ դրամ, էլեկտրաէներգիայի համար՝ 6,500,000 ՀՀ դրամ: Ծախսերը մեկ տարվա կտրվածքով ներառում են՝ աշխատավարձ՝ 48,711,100 ՀՀ դրամ, գազ՝ 125,859,831 ՀՀ դրամ, էլեկտրաէներգիա՝ 70.231.826 ՀՀ դրամ:

19. «JB Technologies» ՍՊԸ

Հասցե՝ Բաղրամյան փ. 70/22, Երևան, ՀՀ, Նաիրիտ գործարանի տարածք:

Հեռ.՝ +374 44-246326, +374 55-246326, +374 77-211078, Էլ. փոստ՝ stepanavagyan@icloud.com

Կոնտակտային անձ՝ Ստեփան Ավագյան, տնօրեն: Հեռախոսային խոսակցությունից և հարցումը ներկայացնելուց հետո առաջին Էլ. փոստն ուղարկվել է 13.04.2021թ., այնուհետև՝ 22.04 և 07.05.2021թ.: Ընկերության հետ այնուհետև հեռախոսային կապ է հաստատվել, սակայն նրանք զանգերին չեն պատասխանել:

19.1 Արտոնագիր

Արտոնագրի կարիք չկա, քանի որ նրանք ԿԿԹ չեն հավաքում և չեն մշակում:

19.2 Արտոնագրով ընդգրկված թափոնների տեսակներ (բազառությամբ բժշկական թափոնների)

Վտանգավոր թափոններ

Յուղային թափոններ (սննդի յուղ և այլ բուսական յուղ):

19.3 Սարքավորում և աշխատողներ

Հավաքում, պահում, մշակում

Նրանք չեն ցանկանում պատասխանել հարցմանը: Կենսադիզելի, կենսավառելիքի արտադրություն:

20. «Այ Ես Ես Դի» Համայնքների կայուն զարգացման նորարարական լուծումներ» ՀԿ

Հասցե՝ ք. Երևան, Մելիք-Աղամյան 2/2, ՀՀ, Սայաթ.-Նովա փ.18, Երևան 0001, ՀՀ

Հեռ.՝ +374 55 502 555, Էլ. փոստ՝ mhhiter@issdngo.com, irina@issdngo.com, gevorgyan.gm@issdngo.com, info@issdngo.com, <https://issdngo.com/en/>

Կոնտակտային անձ՝ Ավետիսյան Ուիսթաթ, «Այ Ես Ես Դի» նախագահ, տիկին Իրինա Մկերտչյան համահիմնադիր, Գասիկ Գևորգյան, ինժեներ «Այ Ես Ես Դի», հարցազրույցն իրականացվել է 2021թ. հունիսի 30-ին տեղի ունեցած հանդիպման ժամանակ:

20.1 Արտոնագիր

Արտոնագրի կարիք չկա, քանի որ նրանք վտանգավոր թափոնների հավաքմամբ և մշակմամբ չեն զբաղվում:

20.2 Արտոնագրով ընդգրկված թափոնների տեսակը (բազառությամբ բժշկական թափոնների)

Ոչ վտանգավոր թափոններ

Փաթեթավորման թափոններ {թուղթ, ստվարաթուղթ, պոլիէթիլենային տերեֆտալատ, կոշտ պլաստիկ, պոլիէթիլենային փայլաթիթեղներ (պլաստիկ տոպրակներ), պոլիէթիլենային տարաներ, պոլիստիրոլ, ապակի, ալյումինե տարա, մետաղական փաթեթավորում}:

20.3 Սարքավորում և աշխատողներ

Հավաքում, պահում, մշակում, արտահանում շուկա

Մինչև 2021թ. հունիսը ընդհանուր հավաքված թափոնները կազմում են 244.7 տոննա:

21. «Էկո Աղբ» ՀԿ

Հասցե՝ ք. Երևան, ՀՀ:

Հեռ.՝ +374 93 031172, +374 41 267130, Էլ. փոստ՝ vahe.sulahyan@gmail.com, <https://ecoaghb.wordpress.com/>, <https://www.facebook.com/ecoaghb/>, <https://www.instagram.com/ecoaghb/>.

Կոնտակտային անձ՝ պն. Վահե Սալահյան, հարցազրույցն անց է կացվել 2021թ. հուլիսի 14-ին տեղի ունեցած հանդիպման ժամանակ: ՀԿ-ն հիմնադրվել է 2018թ.-ին

21.1 Արտոնագիր

Արտոնագիր չի պահանջվում, քանի որ նրանք վտանգավոր թափոնների հավաքմամբ և վերամշակմամբ չեն զբաղվում:

21.2 Արտոնագրով ընդգրկված թափոնների տեսակներ (բազառությամբ բժշկական թափոնների)

Ոչ վտանգավոր թափոններ

Փաթեթավորման թափոններ { թուղթ, ստվարաթուղթ, պոլիէթիլենային տերեֆտալատ, կոշտ պլաստիկ, պոլիէթիլենային փայլաթիթեղներ (պլաստիկ տոպրակներ), պոլիէթիլենային տարաներ, պոլիստիրոլ, ապակի }:

21.3 Սարքավորում և աշխատողներ

Հավաքում, պահում, մշակում, արտահանում շուկա

Երևանում նրանք երկու հավաքման կետ ունեն.

- Թիմ թայմ, Չաքյան 10 – միայն փայտի համար
- Երևան Չիփլայն Էյրլայնս (Ժամանակավորապես փակ), Արաբկիր (Մոլոկան) այգի. թուղթ, պլաստիկ, պոլիէթիլենային տոպրակներ և ապակի

1 տարվա ընթացքում վերամշակվել է 33500 կգ թուղթ, 5000 կգ ապակի, 3000 կգ պլաստիկ և 500 կգ պոլիէթիլեն: «Էկո աղբ»-ն արդեն համագործակցության հուշագիր է ստորագրել «Կանաչապատման և շրջակա միջավայրի պաշտպանության» ՀՈԱԿ-ի հետ 2020թ.-ին:

22. «Հրազդան Ցեմենտ Քորփորեյշն» ՍՊԸ

Հասցե՝ ՀՀ Կոտայքի մարզ, քաղաք Հրազդան,

Հեռ.՝ +374 91573978, Էլ. փոստ՝ smbat.chemistry@mail.ru,

Կոնտակտային անձ՝ Սմբատ Մազմանյան, լաբորատորիայի վարիչ, որակի ապահովման մասնագետ, հարցազրույցն իրականացվել է Էլեկտրոնային փոստով 24.04.2021թ. -ին:

22.1 Արտոնագիր

Արտոնագրերը դեռևս հասանելի չեն: 2019 թվականի դեկտեմբերին Կոտայքի և Գեղարքունիքի մարզերում գործարանի տարածքում ընկերությունն անց է կացրել թափոնների հեռացման ՇՄԱԳ վերաբերյալ լուսմների առաջին փուլը: Սակայն հետագա առաջխաղացում տեղի չունեցավ մի քանի պատճառներով, որոնցից մեկը COVID-19-ն էր: Ընկերությունը պատրաստակամություն է հայտնում արտոնագրեր ձեռք բերել բոլոր տեսակի կենցաղային աղբի համար:

22.2 Արտոնագրով ընդգրկված թափոնների տեսակներ (որպես Էներգիայի աղբյուր օգտագործվելու համար)

Ոչ վտանգավոր թափոններ

Կենսաթափոններ

- Խոհանոցային թափոններ,
- Փայտ, ծառի ճյուղեր,
- Թփերի կտորներ,
- Ծառերը կտրելուց առաջացած փայտե թափոններ,
- Խոտը կտրտելուց առաջացած թափոններ:

Վտանգավոր թափոններ

ԿԿԹ (Թունաքիմիկատներ, պարարտանյութեր և այգիների քիմիկատներ, դեղագործական պատրաստուկներ, դեղեր)

Յուղային թափոններ

- Մեքենայի յուղ,
- Բենզին և կերոսին,
- Խոհանոցային յուղ,
- Օգտագործված անվադողեր:

22.3 Սարքավորում և աշխատողներ

Արտադրություն/մշակում

Կայանը պատրաստ է տեսակավորել և վնասագործել քաղաքային թափոնների 100%-ը: Ցեմենտի վառարանների շահագործման ջերմաստիճանը 2000°C է: Գործարանը որպես Էներգիայի աղբյուր պատրաստ է օգտագործած անվադողեր, խառը քաղաքային թափոններ, կենսաթափոններ, օրգանական թունաքիմիկատներ, օգտագործված յուղեր, դեղագործական թափոններ, ԿՋՄԿ-ից կեղտաջրերի տիղմ օգտագործել: Փաստորեն, գործարանը պատրաստ է հանածո վառելիքի գրեթե 90%-ը փոխարինել վերը նշված թափոններով: Գործարանը պատրաստ է նաև որպես ցեմենտի արտադրության հումք օգտագործել մոխիրը և մետաղաձուլական թափոնները և այլն:

Նշում: «ՀՐԱԶԴԱՆ ՑԵՄԵՆՏ ՔՈՐՓՈՐԵՅՇՆ» ՍՊԸ-ն պատրաստ է կատարել վերը նշված թափոնների վնասագործման գործընթացի հետ կապված բոլոր իրավական պահանջները, ներառյալ որոշակի ժամկետում արտոնագրերի ձեռքբերումը (օրենքով սահմանված կարգով):

23. «Լեյլա Խաչատրյան» ՍՊԸ

Հասցե՝ ՀՀ Երևան, Արին, Բերդի 22/1

Հեռ.՝ +374 41711750

23.1 Արտոնագիր

Արտոնագիր N0014-23, տրված 14.12.2023թ., ԿԹ հավաքման, պահպանման, վերամշակման և օգտագործման համար, ներդիր՝ 4:

23.2 Արտոնագրով ընդգրկված թափոնների տեսակ

Ալյումին, պղինձ, համաձուլվածքներ, պողպատի ջարդոն և գունավոր մետաղներ:

24. Թափոնների կառավարում ՍՊԸ

24.1 Արտոնագիր

Արտոնագիր No VT(ՎԹ) 0015-21 տրված՝ 2021թ. հոկտեմբերի 12-ին, վտանգավոր թափոնների հավաքման (թափոնների հեռացման) համար:

25. «Անկոյր» ՍՊԸ

Հասցե՝ Կոտայքի մարզ, ք. Ջրվեժ, 8-րդ բլուր:

25.1 Արտոնագիր

Արտոնագիր No VT(ՎԹ) N 0005-22 տրված՝ 07-ը հուլիսի 2022թ., վտանգի 4-րդ դասի թափոնների թաղման գործունեության տեսակի համար «Կազմակերպությունների կենցաղային տարածքներից/ համայնքային տարածքներից գեներացված չտեսակավորված թափոններ (բացառությամբ խոշոր եզրաչափերով թափոնների)», 1-ին ներդիր.

26. «Էկո-Կենտրոն» ՍՊԸ

Հասցե՝ Արագածոտնի մարզ, Համանք Աշտարակ, Սասունիկ վարչական տարածք, Սասունիկ-Երևան խճուղի, 39 տ.

26.1 Արտոնագիր

Արտոնագիր No VT(ՎԹ) N 0004-23, տրված՝ 25.04.2023թ., կենցաղային վտանգավոր թափոնների թաղման վերաբերյալ, Ներդիր՝ 2:

27. «Բիո Օյլ» ՍՊԸ

Հասցե՝ Հայաստան, Երևան, Ռուբինյանց 28, Կոնտակտային անձ՝ տնօրեն Պավել Օգանեզով:

Հեռ՝ +374-99-500543

27.1 Արտոնագիր

27.2 Արտոնագրով ընդգրկված թափոնների տեսակներ

27.3 Սարքավորում և աշխատողներ

«Բիո Օյլ» կայանը հիմնադրվել է 2022 թվականի ապրիլին, որին հաջորդել են լիարժեք շահագործման անցնելու նախապատրաստական աշխատանքները, որոնք ներառում են անձնակազմի հավաքագրումը և վերապատրաստումը, միջազգայնորեն ճանաչված չափանիշներին համապատասխան շահագործումը և համապատասխան ենթակառուցվածքների ստեղծումը:

Նաև «Բիո Օյլ» ընկերությունը համապատասխան «Սերտիֆիկատ» ստանալու համար դիմել է ISCC EU միջազգային կազմակերպությանը: ISCC EU-ն միջազգային կազմակերպություն է, որը կարգավորում է օգտագործված սննդային յուղի տեղափոխումը որպես թափոն:

«Բո Օյլ» ՍՊԸ-ն սկսել է իր գործունեությունը 2022 թվականի նոյեմբերից, այն իրականացնում է օգտագործված բուսական յուղի հավաքում և տեղափոխում սննդի կետերից պահեստներ և ներկայումս շարունակում է արտահանել Եվրամիության երկրներ, որտեղ օգտագործված բուսական յուղը վերամշակման արդյունքում դառնում է «Բիո» վառելիք:

28. «ՎԵԳԱ ՌԻՈՐԼԴ» ՍՊԸ

Հասցե՝ Հայաստան, 0001, Երևան, Թումանյան փող., 4 շենք, (Կենտրոն վարչ. շրջան),

Կոնտակտային անձ՝ Արթուր Զոբանյան, ընկերության մարքեթինգի և զարգացման բաժնի ղեկավար,

Հեռ՝ +37494120304

28.1 Արտոնագիր

2023 թվականի հուլիսի 10-ին Նրանք արտոնագիր են ստացել կենցաղային տեխնիկայի և կահույքի հավաքման, տեղափոխման, պահման և օգտագործման համար: Սա որևէ կերպ չի առնչվում էլեկտրոնային սարքավորումների մարտկոցների վերամշակման հետ, Նրանք այդ մասով արտոնագիր չունեն: (Արտոնագիր թիվ 007-23, տրված՝ 10.07.2023թ.)

28.2 Արտոնագրով ընդգրկված թափոնների տեսակներ

Կենցաղային սարքավորումներ և կահույք:

28.3 Սարքավորում և աշխատողներ

Այսօր «ՎԵԳԱ ՌԻՐԼԴ» ընկերությունը Հայաստանում ամենամեծ ցանցն է, որը ներկայացնում է էլեկտրոնիկայի, կենցաղային և համակարգչային տեխնիկայի, ինչպես նաև կահույքի, տեքստիլ ապրանքների, գործիքների, տան պարագաների, ինչպես նաև հեծանիվների, գրենական պիտույքների և խաղալիքների վաճառք:

Այս պահին Նրանք պատրաստվում են ակցիա իրականացնել, որի շրջանակներում Նրանք հաճախորդի կողմից Նոր կահույք կամ սարքավորում գնելու դեպքում կվերցնեն հինը՝ դրա դիմաց համապատասխան զեղչեր տրամադրելով: Վերջիններս Երևանի մոտ՝ Մասիս քաղաքում պահեստ ունեն, որտեղ պետք է հավաքել, առանձնացնել, տեսակավորել և վերաօգտագործել/վերամշակել/ ամբողջ թափոնը: Նրանք ցանկանում են այս գործընթացը հնարավորինս առանց թափոնների իրականացնել:

Որպես իր պատասխանատվության մի մաս, «ՎԵԳԱ ՌԻՐԼԴ»-ը ներկայումս նախատեսում է իրականացնել որոշ կենցաղային էլեկտրոնային թափոնների, մասնավորապես հեռուստացույցների, փոշեկուլների, միկրոալիքային վառարանների և այլնի հավաքման և վնասագերծման գործընթացը, միջազգային չափանիշներին համապատասխան, ինչի համար ստացել է ՀՀ օրենսդրությամբ պահանջվող բոլոր արտոնագիրներն ու թույլտվությունները և պատրաստել անհրաժեշտ ենթակառուցվածքները:

29. «ԼԱԹԵ» ՀԿ

Հասցե՝ Ամառանոցային տարածք 1 Հ/9Ա Մալաթիա-Սեբաստիա, Երևան, Մալաթիա-Սեբաստիա, Գուսան Շերամի 27/18, Մալաթիա-Սեբաստիա, Երևան 0084, Հայաստան,
Կոնտակտային անձ՝ Հիմնադիր՝ Սուսաննա Ամիրխանյան
Հեռ.՝ +37491327803, +374 94010443,
Էլեկտրոնային հասցե՝ lateupcycling@gmail.com

29.1 Արտոնագիր

29.2 Արտոնագրով ընդգրկված թափոնների տեսակներ

29.3 Սարքավորում և աշխատողներ

«Լաթե»-ն իր գործունեությունը սկսել է 2020թ. Արցախյան պատերազմի ընթացքում. Նրանք հին վերնաշապիկներից ավելի քան 120 միավոր սաղավարտի տակ կրելու համար նախատեսված գլխարկներ են պատրաստել, վերարկուից 15 միավոր անթև ժիլետներ կարել կամավոր զինվորների համար: Նրանք մեծ քանակությամբ թափոններ են ապահովել քողարկման ցանցերի համար:

2023թ. հոկտեմբերին «Լաթե»-ը գրանցվել է որպես բնապահպանական հասարակական կազմակերպություն: Կազմակերպության գործունեության օբյեկտն ու նպատակներն են՝

- 1) փրկել բնությունը տեքստիլի թափոններից՝ հավաքելով տեքստիլի մնացորդները,
 - 2) իրականացնել տեքստիլի վերամշակում,
 - 3) Հայաստանի Հանրապետության ողջ տարածքում բացել տեքստիլ արվեստի կենտրոններ:
- Ներկայումս ՀԿ-ի կամավոր արհեստավորների թիվը կազմում է 25 կին:

Նրանց Էին հանձնում ինչպես օգտագործված հագուստ, այնպես էլ անօգտագործելի արդյունաբերական տեքստիլ թափոններ: «Լաթե»-ը լավ պահպանված հագուստ է տրամադրում դրա կարիքն ունեցողներին, իսկ մնացածը հումք է ծառայում մեր արհեստավորների համար: Տեքստիլ թափոններից պատրաստվում են վերմակներ, անկողնային ծածկոցներ, բարձեր, փափուկ խաղալիքներ, սփռոցներ և խոհանոցային պարագաներ, գորգեր, պայուսակներ, նկարներ և ինտերիերի իրեր, ինչպես նաև օրիգինալ հագուստ:

Մի քանի տարի շարունակ Նրանք ո՛չ միայն օգտագործված հագուստ, այլև արտադրական թափոններ են ընդունում SOUՊ կազմակերպությունից, Մալաթիա-Սեբաստիա վարչական շրջանի կարի արտադրամասերից ու կարի ոլորտի մանր ձեռներեցներից:

Նրանք հագուստ են տրամադրել Արցախից բռնի տեղահանված 120 ընտանիքի (միջինում 4 հոգի): 2022 և 2023 թվականներին մենք կազմակերպել ենք «Հրաշքեր տեքստիլից» խորագրով ցուցահանդեսներ: Նրանք ունեն <<Լաթե>> /"Latte"/ ֆեյսբուքյան էջը

<https://www.facebook.com/lateupcycling?mibextid=LQQJ4d>

և <<Ինչից ինչ-տեքստիլի արվեստի կենտրոն>> /"From what to what - textile art center,"/ խումբը, <https://www.facebook.com/share/rdAtjhE1cCgy9rXV/?mibextid=K35XfP> որը 2000 հետևորդ ունի:

30. «ԱՍԿԵ ԳՐՈՒՊ» բաց բաժնետիրական ընկերություն, ԲԲԸ

Հասցե՝ ՀՀ, Կոտայքի մարզ, ք. Չարենցավան, Երևանյան 2, 2501,
Կոնտակտային անձ՝ Հրաչյա Մուրադյան, Գործադիր մարմնի ղեկավար
Հեռ.՝ + 374 226 46427, Ֆաքս՝ + 374 226 44287,
Էլ. հասցե՝ address: asce@asce.am

30.1 Արտոնագիր

30.2 Արտոնագրով ընդգրկված թափոնների տեսակներ

30.3 Սարքավորում և աշխատողներ

ՀՀ-ում շինարարության ոլորտի շարունակական զարգացման հետ մեկտեղ անհրաժեշտություն է առաջացել բավարարել ներկրվող հայրենական արտադրության պողպատե ամրանների պահանջարկը: Այդ նպատակով 2007 թվականին «ԱՍԿԵ ԳՐՈՒՊ» բաց բաժնետիրական ընկերությունը «Հայավտո» ԱՄ Չարենցավանի «Ավտոծուլ» գործարանի բազայի հիման վրա պողպատե բլանկների արտադրություն սկսեց՝ ամրանների հետագա արտադրության համար: Համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամի հաղթահարմանը զուգահեռ՝ 2011 թվականին, ընկերությունը պայմանագիր կնքեց «Siemens VAI»-ի հետ՝ ձեռնարկությունը արտադրական սարքավորումներով արդիականացնելու համար:

«ԱՍԿԵ ԳՐՈՒՊ»-ն ընդլայնել է հաճախորդների հնարավորությունները՝ տեղում ամրաններ մատակարարելով՝ դրանով իսկ բարձրացնելով դրանց արդյունավետությունը: Ավելին, վերջինս նախաձեռնել է վերակենդանացնել Հայաստանի մետալուրգիական արդյունաբերությունը և խթանել Հայաստանի տնտեսությունը՝ տեղական մետաղի ջարդոնը շինանյութերի արտադրության մեջ օգտագործելով: Նրանք կարող են օգտագործել ապամոնտաժված ԷԷՍԹ-ից ստացված մետաղի ջարդոնը պողպատե բլանկների արտադրության համար:

31. «Գ. Նազարյան և ընկերներ» ՍՊԸ

Հասցե՝ ՀՀ, ք.Երևան, Նուբարաշենի մայրուղի 20/1,
Հեռ՝ +374 91-41-27-23, +374 10-63-45-24:

Կոնտակտային անձ՝ տնօրեն Գագիկ Նազարյան, հարցազրույցն իրականացվել է հեռախոսով 08.06.2021թ.

31.1 Արտոնագիր

Տրված՝ 11.02.2015թ., ՀՀ կառավարության 05.02.2015թ. N 77-Ա որոշման հիման վրա. վերամշակել, վնասազերծել, պահել, տեղափոխել և տեղադրել վտանգավոր թափոնները:

31.2 Արտոնագրով ընդգրկված թափոնների տեսակներ (բազառությամբ բժշկական թափոնների)

Վտանգավոր թափոններ

Քիմիական թթուներ, վտանգավոր քիմիական նյութեր Նաիրիտ գործարանից

31.3 Սարքավորում և աշխատողներ

Հավաքում, պահում, մշակում, արտահանում շուկա

Գործունեությունը կապված է քիմիական մշակման հետ: «Նաիրիտ» գործարանի տարածքում կան քիմիական վերամշակման սարքավորումներ, ռեակտորներ, ջեռուցման և հովացման սարքեր, վակուումային պոմպեր, որոնց օգնությամբ Նաիրիտում անպետք վտանգավոր նյութերը վերամշակվում են: 2 տարուց ավելի կայանի գործունեությունը դադարեցվել է: Այժմ ցանկություն կա այն վերագործարկելու, քանի որ Նաիրիտում երեք տեսակի քիմիական թթուների ու ջրի խառնուրդ է պարունակվում, որը, նրանց կարծիքով, վերամշակման արդյունքում կարող է վերածվել առանձին օգտակար նյութերի: Ընկերությունը չի վերամշակում ո՛չ կենցաղային թափոններ, ո՛չ էլ վտանգավոր թափոններ:

32. «ՄԱՔՈՒՐ ԵՐԿԱԹԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ» ԲԲԸ

Հասցե՝ ք.Երևան, ՀՀ, Արցախի 75,

Հեռ.՝ +374 11 474-260, +374 11 470-006, էլեկտրոնային հասցե՝ info@pureironplant.am,

http://www.pureironplant.am

Կոնտակտային անձ՝ Միքայել Համբարձումյան, ընկերության զարգացման բաժնի աշխատող, հարցազրույցն իրականացվել է հեռախոսով՝ 04.06.2021թ.:

32.2 Արտոնագիր

Տրված՝ 29.09.2015թ., Կառավարության 10.09.2015թ. N 1040-Ս որոշման հիման վրա՝ վտանգավոր թափոնների վերամշակման, վնասագերծման, պահպանման, փոխադրման և հեռացման մասին:

32.3 Արտոնագրով ընդգրկված թափոնների տեսակներ (բազառությամբ բժշկական թափոնների)

Վտանգավոր թափոններ

Գործարանի արտադրության արդյունքում գեներացված թափոններ:

32.4 Սարքավորում և աշխատողներ

Հավաքում, պահում, վերամշակում:

Ընկերության գործունեության արդյունքում գեներացված վտանգավոր թափոններ: Ընկերությունը տեղեկատվություն չի տրամադրել:

33. «Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» ՓԲԸ

Հասցե՝ Քաղաք Երևան, Արմենակյան, փող., 127 շենք, 3-րդ հարկ, Նորք-Մարաշ վարչ. Շրջ., Մյասնիկյան համայնք, ՀՀ:

Հեռ.՝ +374 93-98-72-34, http://www.ena.am

Կոնտակտային անձ՝ Սամվել Կարապետյան, տեխնիկական ստորաբաժանման տնօրեն: Ընկերության հետ հեռախոսային կապ է հաստատվել 06/04/2021թ.:

33.1 Արտոնագիր

Սերիա - ՎԹ - N 000005, տրված՝ 08.11.2019թ., անսահմանափակ: Վտանգավոր թափոնների հավաքման, տեղափոխման, պահման և հեռացման համար:

33.2 Արտոնագիրով ընդգրկված թափոնների տեսակներ (բազառությամբ բժշկական թափոնների)

Վտանգավոր թափոններ

ԷԷՍԹ (Օգտագործված մնդիկ պարունակող լամպեր, սև և գունավոր մետաղների ջարդոն),

Կոտակիչներ (կապարի կոտակիչներ),

ԿԿԹ (յուղոտ լաթեր, օգտագործված յուղով լցված սարքավորումներ),

ՇՔԹ {ասբեստ պարունակող նյութեր, նավթով աղտոտված հողեր (խճաքար)},

Յուղային թափոններ (տարբեր):

33.3 Սարքավորում և աշխատողներ

Հավաքում, պահում, մշակում, արտահանում շուկա

2017-18 թվականներին ընկերության գործունեության արդյունքում առաջացած վտանգավոր թափոնները հաշվառվել են սեփական նախաձեռնությամբ և ստացել փոխադրման և պահպանման արտոնագիր: Մինչ այժմ այս թափոնները չեն վերամշակվել: Նրանք միայն պահպանում են իրականացնում: Գեներացված վտանգավոր թափոնների մի մասը տեղադրվում է հատուկ պահպանման տարաներում մինչ ընկերությունը որոշի ինչպես վերամշակել կամ ոչնչացնել դրանք:

34. «Գրինեկո-կաս» ՍՊԸ

Հասցե՝ ք. Երևան, Արմավիրի մարզ, ՀՀ

Տեղեկատվությունը ներբեռնվել է համացանցից, 2021 թվականի մայիսին: Ընկերությունը հիմնադրվել է 2015 թվականի հուլիսին Չեխիայի Հանրապետության քաղաքացի Պավել Դուրակի և Արմավիրի մարզից Արամ Ղահրամանյանի կողմից:

34.1 Արտոնագիր

No 45, տրված՝ 08.10.2015թ.

Վտանգավոր թափոնների մշակման, վնասագերծման, տեղափոխման և պահպանման համար: Գործունեության վայրը՝ Արմավիրի մարզ, ք. Երևան:

34.2 Արտոնագրով ընդգրկված թափոնների տեսակներ (բացառությամբ բժշկական թափոնների)

Վտանգավոր թափոններ

Ռետինե ջարդոն, մեքենաների օգտագործված անվադողեր:

34.3 Սարքավորում և աշխատողներ

Հավաքում, պահում, վերամշակում

Ելնելով Հայաստանում թափոնների վերամշակման գործարան կառուցելու անհրաժեշտությունից՝ ելնելով դրա բնապահպանական և սոցիալական նշանակությունից, Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը 2014 թվականին որոշել է չեխական կողմից հնարավոր մասնագիտական աջակցությամբ Արմավիրի մարզում թափոնների վերամշակման ընկերություն հիմնել: Հաջորդ տարի՝ 2015 թվականի հուլիսին, հիմնադրվել է հայ-չեխական «Գրինեկո Կաս» ՍՊԸ-ն: 17-55 մլրդ դրամ (մոտ 33 մլն եվրո) ներդրումային ծրագրի շրջանակներում ընկերությունը պարտավորվել է Արմավիրի քաղաքային աղբավայրին հարող 15 հա տարածքում թափոնների վերամշակման գործարան կառուցել և ջերմոց հիմնել, ինչը 100 -120 նոր աշխատատեղ կստեղծեր: Գործարանը և ջերմոցը պետք է կառուցվեին 3 տարվա ընթացքում: Առաջին փուլում Արմավիրի և Արագածոտնի մարզերում կտեղակայվեին շուրջ 22000 տարաներ, որտեղ կտեսակավորվեին թափոնները: Երկրորդ փուլում կենսազազ կարտադրվեր: Երրորդ փուլում թափոնների մնացորդը կվերամշակվեր կրկին, ինչի արդյունքում կստացվեր Եվրոդիզել-6 վառելիքը: «Գրինեկո Կաս»-ի հետ պայմանագրի կնքումից անցել է շուրջ 6 տարի, սակայն Արմավիրի թափոնների վերամշակման գործարանն ու ջերմոցը դեռևս չեն կառուցվել:

35. «ՄՈՔԻԼ-ԹԻՎԻ» ՍՊԸ

Հասցե՝ ՀՀ, ք.Երևան, Էրեբունի թաղ., Արին-Բերդի 17ա

Հեռ.՝ [+374-91-431785](tel:+374-91-431785),

Կոնտակտային անձ՝ Ընկերության տնօրեն Ղուկաս Ա. Հարությունյան, հարցազրույցն իրականացվել է հեռախոսազանգով 01.04.2021թ.: Ընկերությունը դադարեցրել է գործունեությունը 2017թ.:

35.1 Արտոնագիր

Տրվել է 11.03.2013թ., Կառավարության 28.02.2013թ. N [180-Ա](#) որոշման հիման վրա:

Վտանգավոր թափոնների մշակման, վնասագերծման, փոխադրման և պահման համար: Գործունեության վայր՝ քաղաք Երևան:

35.2 Արտոնագրով ընդգրկված թափոնների տեսակներ (բացառությամբ բժշկական թափոնների)

Վտանգավոր թափոններ

Օգտագործված անվադողեր,

35.3 Սարքավորում և աշխատողներ

Հավաքում, պահում, մշակում, արտահանում շուկա

Ընկերությունն իր մեքենաներով հավաքել և պահել է օգտագործված անվադողերը, այնուհետև հատուկ տեխնիկայի միջոցով ջարդել դրանք, առանձնացրել ռետինե զանգվածը՝ արտադրելով ռետինե միջադիրներ: Նրանք աշխատել են «Հարավկովկասյան երկաթուղի» ՓԲԸ-ի հետ, որի հետ պայմանագիր են կնքել երկաթե ռելսերի տակ տեղադրվող ռետինե միջադիրների մատակարարման վերաբերյալ: «ՄՈՔԻԼ-ԹԻՎԻ»-ն իր գործունեությունը դադարեցրել է 2017 թվականին, քանի որ այն այլևս պատվերներ չէր ստանում և չէր կարողանում վաճառել արտադրանքը: Պատվերը չեղարկելու պատճառ է հանդիսացել ռետինի արտադրանքի գինը, որն ավելի ցածր է եղել արտասահմանում (Ռուսաստանում), և «Հարավկովկասյան երկաթուղի» ՓԲԸ-ին ավելի հարմար է եղել դրանք ներմուծել իր ընկերության համար:

36. «ԳՐԱՖԵՆ-ՇԻՆ» ՍՊԸ

Հասցե՝ ՀՀ, ք.Երևան, Էրեբունի թաղամաս, Ազատության 21,

Հեռ.՝ +374 99 602999, +37477447343, Էլեկտրոնային հասցե՝ artavazd77@mail.ru,

Կոնտակտային անձ՝ ընկերության տնօրեն Արտավազդ Նալբանդյան, հարցազրույցն անց է կացվել հեռախոսով՝ 01.04.2021թ.: Ընկերությունը դադարեցրել է տեղական ռետինե թափոնների օգտագործումը գնի պատճառով և 2017թ.-ին անցել է ռետինե թափոնների ներմուծմանը:

36.1 Արտոնագիր

Տրված է՝ 30.10.2015թ., Կառավարության 22.10.2015թ. N N1234-Ա որոշման հիման վրա:

Վտանգավոր թափոնների մշակման, վնասագերծման, տեղափոխման և պահպանման համար: Գործունեության վայրը՝ ք.Երևան:

36.2 Արտոնագրով ընդգրկված թափոնների տեսակներ (բազառությամբ բժշկական թափոնների)

Վտանգավոր թափոններ

Ռետինե ջարդոն, մեքենաների օգտագործված անվադողեր:

36.3 Սարքավորում և աշխատողներ

Հավաքում, պահում, մշակում, արտահանում շուկա

Ընկերության գործունեության ոլորտը ռետինե նյութերի վերամշակումն է՝ որպես ռետինե թափոն, օգտագործված անվադողեր և այլն: Գործունեության նպատակն էր բնակչությունից և կազմակերպություններից մաշված անվադողերի կամ ռետինե այլ թափոնների ձեռքբերումը՝ հետագայում բակային խաղահրապարակների համար օգտագործվող ռետինե սալիկների արտադրության համար: Արդյունքում պարզվել է, որ արտադրանքն ավելի թանկ է, քան կարելի էր ձեռք բերել արտերկրից հումք ներկրելով, և այդ պատճառով ընկերությունը 2017 թվականից սկսած ռետինե թափոններ չի հավաքում և խաղահրապարակների կառուցման պատվերներն իրականացնում է արտասահմանից ներմուծվող վերամշակված հումքի արտադրանքով: Մեկ կգ-ի գինը 340 դրամ էր, բայց ընդունելի/շահավետ գինը պետք է լիներ առավելագույնը 280 դրամ: Տնօրենը նշում է, որ իրենք նաև որակի խնդիր են ունեցել: Նրանց սարքավորումները վնասել են հումքը՝ տրորելով այն, և արդյունքում վերամշակված ռետինե նյութն օգտագործման ընթացքում լավ չի պահել պիգմենտացիան (գույնը):

37. «Իշխան և Անդրանիկ» ՍՊԸ

Հասցե՝ ՀՀ Շիրակի մարզ, գյուղ Հառիճ,

Հեռ.՝ +374 91 730542, Էլ. փոստ՝ IshkhanAndAndranik@protonmail.com,

Կոնտակտային անձ՝ ընկերության տնօրեն Իշխան Չարությունյան, հարցազրույցն իրականացվել է Էլեկտրոնային փոստով 19.04.2021թ.:

37.1 Արտոնագիր

Հավաքման, պահման, մշակման (վերաօգտագործման, նշանակության փոփոխության, վերամշակման), այրման, հեռացման, վերամշակող ընկերությանը վերջնական մշակման և/կամ հեռացման նպատակով վաճառքի և արտահանման համար: Ընկերությունն արտոնագիր չունի, քանի որ ոչ վտանգավոր թափոնների համար դրա կարիքը չկա: Գործունեության վայրը Շիրակի մարզն է:

37.2 Արտոնագրով ընդգրկված թափոնների տեսակներ (բազառությամբ բժշկական թափոնների)

Ոչ վտանգավոր թափոններ

Փաթեթավորման թափոններ (Թուղթ):

37.3 Սարքավորում և աշխատողներ

Հավաքում:

Բեռնատար ֆորդ տրանզիտ 2 տոննա, 10-20տ. շահագործման, գործունեության վայրը՝ Շիրակի մարզ, գյուղ Հառիճ:

Ընկերությունը հավաքում է օրական 100 կգ, ամսական՝ 3 տոննա, տարեկան 30 տոննա թափոն:

Աշխատողներ՝ 2 անձ:

Թափոնների հավաքման և տեղափոխման ծախսերը կազմում են օրական 5000 դրամ, ամսական՝ 150000 դրամ:

Պահեստ (Շիրակի մարզ, գյուղ Հառիճ):

8 տոննա տարողունակությամբ թղթի թափոնների չոր պայմաններում պահման համար փակ տարածք: Հողատարածքը մասնավոր է: Հավաքված թափոնների խոշոր ծավալի դեպքում մինչև 50 տոննա թղթի թափոնների համար տանիքը բաց տարածի անհրաժեշտություն կլինի:

Արտադրություն/մշակում

Միևնույն պահման վայրն է: Առկա է չորս փակ տարածք մեքենաների համար, և բաց տարածք՝ միայն հումքի (թափոնների) պահեստավորման (տեսակավորման) համար: Մշակումը ֆիզիկական մշակում է՝ հումքը թրջում են, մանրացնում, ապա զտում, չորացնում, փաթեթավորում արտադրական գծի վրա, հետո կտրում, փաթեթավորում: Քիմիական բաղադրիչներ չկան: Կոմունալ հարմարություններ՝ հոսանք (եռաֆազ), ջուր և գազ: Տեղացի մասնագետների կողմից արտադրված հաստոցներն ունեն 15 կՎտ/Ժ սպառման հզորություն: Անհրաժեշտության դեպքում հզորությունը կարող է ավելացվել մի քանի անգամ: Նման դեպքում կպահանջվի ևս 2 աշխատող:

Աշխատողներ՝ 2 անձ:

37.4 Շուկա

Գնման արժեքը 50 ՀՀ դրամ/կգ. է: Վաճառքի գինը՝ 250 ՀՀ դրամ/կգ.: Թուղթն օգտագործվում է զուգարանի թղթի արտադրության մեջ:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 8. Երևանի քաղաքապետի որոշումը Շրջակա միջավայրի պահպանության վարչության գործառնությունների մասին

Հավելված

Երևանի քաղաքապետի

2021 թվականի դեկտեմբերի 24-ի

N 4570 -Ա որոշման

«Հավելված հ.6

Երևանի քաղաքապետի 2015 թ. հունիսի 4-ի

հ.1704-Ա որոշման

ՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ ՆՊԱՏԱԿԸ, ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ԵՎ ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹՆԵՐԸ

7. Վարչության նպատակը բնապահպանության բնագավառում Երևանի քաղաքապետին վերապահված լիազորությունների իրականացման ապահովումն է:

8. Վարչության խնդիրներն ու գործառնությունները բխում են բնապահպանության բնագավառում իրավական ակտերով Երևանի քաղաքապետին վերապահված

լիազորություններից և կոչված են դրանց կենսագործմանը և (կամ) իրականացմանը:

9. Վարչությունը՝

1) համագործակցելով հանրապետության գործադիր մարմինների հետ մշակում է Երևան քաղաքի տարածքում բնապահպանության ոլորտում Երևանի ավագանու,

քաղաքապետի կողմից տեղական ինքնակառավարման մարմիններին վերապահված և պետության կողմից պատվիրակված լիազորությունների իրականացմանն ուղղված

ծրագրեր, քաղաքապետի որոշումների ու կարգադրությունների նախագծեր և սահմանված կարգով պատվիրում է նշված բնագավառին վերաբերվող

աշխատանքներ.

2) պատվիրատու է հանդիսանում քաղաքապետարանի ծրագրով իրականացվող բնապահպանության բնագավառին վերաբերվող աշխատանքների: Մասնակցում է

իր կողմից համակարգվող բնագավառին վերաբերվող պետական ծրագրերի մշակմանը և իր լիազորությունների շրջանակներում ապահովում է դրանց

իրականացումը Երևան քաղաքի վարչական տարածքում.

3) իրականացնում է շրջակա միջավայրի պահպանության համայնքային ծրագրեր.

4) ապահովում է Երևանի ավագանու, քաղաքապետի, շրջակա միջավայրի ոլորտում պետական կառավարման լիազորված մարմնի որոշումների, հրամանների,

կարգադրությունների և այլ նորմատիվ ակտերի, փաստաթղթերի պահանջների կատարումն ու հսկողությունը.

5) ապահովում է Երևանի սեփականություն համարվող հողերի պահպանությունը հողատարումից, ողողումներից, ճահճացումից, քիմիական, ռադիոակտիվ նյութերով

և արտադրական թափոններով աղտոտումից.

6) ըստ անհրաժեշտության մասնակցում է բնապահպանական պետական տեսչության տարածքային ստորաբաժանման կողմից իրականացվող

ստուգումներին.

7) ապահովում է ոլորտի պետական քաղաքականության իրականացմանն ուղղված ծրագրերի, հայեցակարգերի, միջոցառումների մշակումը և դրանց

իրականացումը.

8) իրականացնում է բնապահպանական պետական ծրագրերով նախատեսված աշխատանքները Երևանի տարածքում.

9) իրականացնում է կլիմայի փոփոխության հիմնախնդիրներին ուղղված հարմարվողականության և մեղմման միջոցառումների մշակում, այդ ծրագրերի

իրականացման կազմակերպում և համակարգում.

10) մշակում է ոլորտին վերաբերվող առաջարկություններ՝ Երևան քաղաքի սոցիալտնտեսական զարգացման ծրագրերում ընդգրկելու համար.

11) մշակում է առաջարկություններ՝ ոլորտում ՀՀ օրենսդրության և այլ նորմատիվային

ակտերի կատարելագործման վերաբերյալ.

12) համակարգում և վերահսկում է Երևանի կանաչապատման աշխատանքները.

13) ապահովում է Երևանի սեփականություն համարվող հողերում բույսերի հիվանդությունների և վնասատուների դեմ պայքարի աշխատանքների

իրականացումը.

14) վերահսկում և ապահովում է Երևանի սեփականություն համարվող ընդհանուր օգտագործման կանաչ տարածքների պահպանման և օգտագործման կանոնների

կատարումը.

15) իրականացնում է վարձակալված համայնքային ընդհանուր օգտագործման կանաչ տարածքների պահպանման և օգտագործման կանոնների՝ վարձակալների կողմից

կատարման մշտադիտարկում և իրավախախտումների կանխարգելմանն ուղղված միջոցառումներ.

16) Երևան քաղաքում քաղաքապետարանի տնօրինության տակ գտնվող ընդհանուր օգտագործման հողային տարածքներում հսկողություն է իրականացնում

բնապահպանական օրենսդրության նորմերի կատարման նկատմամբ և խախտման դեպքեր հայտնաբերելիս կազմում է արձանագրություն՝ Վարչական

իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքի 156-րդ և 157-րդ հոդվածներով.

17) վերահսկում և ապահովում է Երևան քաղաքում տնային կենդանիների պահման թույլտվության և հաշվառման պահանջների պահպանումը և խախտման

դեպքեր հայտնաբերելիս կազմում է արձանագրություն՝ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքի պահանջներին համապատասխան.

18) վերահսկում և համակարգում է Երևան քաղաքում թափառող կենդանիների վնասազերծման և դրանց թվաքանակի կառավարման միջոցառումների

իրականացումը.

19) վերահսկում և ապահովում է անասնաբուժական ծառայության գործունեության կազմակերպումը՝ համայնքը սպասարկող անասնաբույժի միջոցով.

20) համակարգում է ընդհանուր օգտագործման կանաչ տարածքներում համայնքի սեփականություն հանդիսացող ոռոգման ցանցերի շահագործումը, դրանց

շինարարությունը և վերանորոգումը.

21) բնապահպանության ոլորտի պետական կառավարման մարմնի հետ համաձայնեցնելուց հետո՝ Երևանի ավագանուն է ներկայացնում յուրաքանչյուր

տարվա համար Երևանի բնապահպանությանն ուղղված անհրաժեշտ միջոցառումների ցանկը և դրանց իրականացման ժամանակացույցը.

22) ապահովում է շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության գործընթացում օրենսդրությամբ տեղական ինքնակառավարման

մարմիններին վերապահված գործառույթների իրականացումը.

23) ապահովում է բնապահպանական պետական և համայնքային զարգացման ծրագրերով նախատեսված աշխատանքների իրականացումը՝ Երևան քաղաքում.

24) աջակցում է Երևանի տարածքում գտնվող արգելոցների, արգելավայրերի հատուկ պահպանվող գոտիների պահպանությանը և օգտագործմանը, այդ տարածքում

որսագողության, ապօրինի ձկնորսության, ծառահատումների դեմ կազմակերպվող միջոցառումների իրականացմանը.

25) քննարկում և համաձայնեցնում է տնտեսվարող սուբյեկտների կողմից ներկայացվող կանաչապատման և բարեկարգման նախագծերը.

26) վերլուծում է շրջակա միջավայրի բաղադրիչների՝ մթնոլորտային օդի, ստորերկրյա և մակերևութային ջրային ռեսուրսների աղտոտվածության, բարելավման կարիք

ունեցող հողերի որակի մշտադիտարկման արդյունքները և մշակում է առաջարկություններ ցուցանիշների բարելավման վերաբերյալ:

27) իր լիազորությունների սահմաններում համաձայնեցնում է բնապահպանության ոլորտին վերաբերվող նախագծեր, ծրագրեր և այլ փաստաթղթեր.

28) բնապահպանական ծրագրերի իրականացման խնդիրներով համագործակցում է ոչ պետական կազմակերպությունների, միջազգային և հասարակական

բնապահպանական ուղղվածություն ունեցող կազմակերպությունների հետ.

29) Երևանի քաղաքապետի հաստատմանը ներկայացնելու նպատակով մշակում և աշխատակազմի քարտուղարին է ներկայացնում Վարչության աշխատանքային

տարեկան և եռամսյակային ծրագրերը:

II. ՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ ԵՎ ԱԾԽԱՏԱՆՔԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ

10. Վարչության կառուցվածքը և հաստիքները Երևանի քաղաքապետի ներկայացմամբ հաստատում է Երևանի ավագանին:

11. Վարչության պետին և աշխատակիցներին «Համայնքային ծառայության մասին» օրենքի համաձայն աշխատանքի է նշանակում և աշխատանքից ազատում է նման

լիազորությամբ օժտված պաշտոնատար անձը:

12. Վարչության գործունեությունը ղեկավարում է վարչության պետը և դրա համար կրում է պատասխանատվություն:

13. Վարչության պետի, վարչության պետի տեղակալի, վարչության մասնագետների իրավունքները և պարտականությունները «Համայնքային ծառայության մասին» օրենքով

սահմանված կարգով սահմանվում են տվյալ պաշտոնի անձնագրով:

14. Վարչության պետի բացակայության ժամանակ նրա պարտականությունների ստանձման հարցը կարգավորվում է «Համայնքային ծառայության մասին» օրենքով

սահմանված կարգով:

15. Վարչության պետը՝

1) կազմակերպում և ղեկավարում է վարչության ընդհանուր գործունեությունը և դրա համար կրում է պատասխանատվություն:

2) ապահովում է վարչության իրավասությանը վերաբերող իրավական ակտերի,

Երևանի քաղաքապետի և (կամ) վարչության աշխատանքները համակարգող քաղաքապետարանի պաշտոնատար անձի հանձնարարությունների և

ցուցումների կատարումը:

3) հսկողություն է իրականացնում վարչության իրավասությանը վերաբերող որոշումների և կարգադրությունների կատարման նկատմամբ:

4) վարչության աշխատողների միջև կատարում է գործառույթների և պարտականությունների բաշխում, աշխատողներին տալիս է պարտադիր

կատարման աշխատանքային ցուցումներ և հանձնարարություններ:

5) սահմանված կարգով առաջարկություններ է ներկայացնում վարչության աշխատողներին խրախուսելու, ինչպես նաև առաջխաղացման կամ

կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու վերաբերյալ:

6) ներկայացնում է վարչությունն այլ մարմինների և կազմակերպությունների, քաղաքապետարանի ստորաբաժանումների հետ փոխհարաբերություններում:

7) ստորագրում է վարչության անունից տրվող փաստաթղթերը, ըստ անհրաժեշտության՝ նշագրում է Երևանի քաղաքապետի որոշումների և

կարգադրությունների նախագծերը:

8) իրականացնում է վարչության աշխատանքների ղեկավարման հետ կապված այլ լիազորություններ:

16. Վարչության աշխատակիցները, համաձայն աշխատանքային պարտականությունների բաշխման, իրականացնում են իրենց լիազորություններն ու

պաշտոնական պարտականությունները և հաշվետու են վարչության պետին:

III. ՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԴԱԴԱՐԵՑՈՒՄԸ

17. Վարչության գործունեությունը դադարեցվում է ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով:

**ՀԱՎԵԼՎԱԾ 9. «Կանաչապատում և շրջակա միջավայրի պահպանություն»
ՀՈԱԿ-ի հաշվեկշիռը, դրամական հոսքերի նախահաշիվները և
եկամուտների և ծախսերի նախահաշիվները**

ՏԵՂԵԿԱԼՔ					
«Կանաչապատում և շրջակա միջավայրի պահպանություն» ՀՈԱԿ					
2023թ. հաստատված և ստուգաճշտված եկամուտների ու ծախսերի նախահաշիվների համեմատական ցուցանիշների վերաբերյալ					
					հազ.դրամ
հ/հ	Հոդվածի անվանումը	Հաշվետու ժամանակաշրջանի հաստատված բյուջե	Հաշվետու ժամանակաշրջանի ճշգրտված նախահաշիվ	Տարբերություն և ավելացում (+) նվազեցում (-)	Հոդվածի լրացումների մասին
I	ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐ, այդ թվում՝	3,097,520.0	3,265,386.6	167,866.6	
1	Սուբսիդիայից	3,041,666.7	3,208,333.3	166,666.6	Կցվում է պայմանագիրը
2	Այլընտրանքային ծառայողների մասով	7,020.0	8,220.0	1,200.0	Այլընտրանքային ծառայողների թիվն ավելացել է 8-ով /օգոստոս/
3	Վճարովի ծառայություններից	45,833.3	45,833.3	0.0	
4	Սպասարկման և կոմունալ ծառայությունների համավճարներից		0.0	0.0	
5	Միջոցառումների կազմակերպումից		0.0	0.0	
6	Ֆինանսական օգնությունից		0.0	0.0	
7	Ոչ փոխանակման գործարքներից (դրամաշնորհ)		0.0	0.0	
8	Պայմանով ստացված ակտիվներից, այդ թվում՝		0.0	0.0	
8.1	ոչ ընթացիկից		0.0	0.0	
8.2	ընթացիկից		0.0	0.0	
9	բանկի տոկոսից	3,000.0	3,000.0	0.0	
10	0		0.0	0.0	
11	0		0.0	0.0	
II	ԾԱԽՍԵՐ, այդ թվում՝	3,097,520.0	3,265,386.6	167,866.6	
1	Աշխատավարձի գծով, որից՝	2,344,391.0	2,455,591.0	111,200.0	

1.1	պարգևատրում	180,000.0	290,000.0	110,000.0	Պարգևավճարի բարձրացում՝ Երևանի քաղաքապետի թույլտվությամբ
1.2	Այլընտրանքային ծառայողների գծով	7,020.0	8,220.0	1,200.0	Այլընտրանքային ծառայողների թիվն ավելացել է 8-ով
2	Ձեռուցման գծով	12,500.0	12,500.0	0.0	
3	Էլեկտրաէներգիայի գծով	19,416.7	19,416.7	0.0	
4	Ջրմուղ-կոյուղու գծով	4,366.7	4,366.7	0.0	
5	Ախտաբանության գծով	0.0	0.0	0.0	
6	Ախտաբանություն	660.0	660.0	0.0	
7	Կապի գծով, այդ թվում՝	2,083.3	2,083.3	0.0	
7.1	բաժանորդային վճար	1,750.0	1,750.0	0.0	
7.2	րոպեավճար	0.0	0.0	0.0	
7.3	ինտերնետ կապ	333.3	333.3	0.0	
8	Բանկային ծառայության գծով	50.0	50.0	0.0	
9	Տնտեսական ապրանքների գծով	1,400.0	1,400.0	0.0	
10	Գրասենյակային ապրանքների գծով	4,500.0	4,500.0	0.0	
11	Փոքրարժեք կամ արագամաշ առարկաների գծով	69,166.7	69,166.7	0.0	
12	Ներկայացուցչական ծախսերի գծով	3,500.0	5,000.0	1,500.0	
13	Գործուղման գծով	5,000.0	5,000.0	0.0	
14	Վերապատրաստման գծով	0.0	0.0	0.0	
15	Գույքագրման գծով	1,500.0	1,500.0	0.0	
16	Ընթացիկ վերանորոգման գծով՝ այդ թվում	15,000.0	47,045.0	32,045.0	
16.1	Ձերմոցային ցանկապատի վերականգնում	0.0	32,045.0	32,045.0	Ձերմոցային վարչության պարսպի վերականգնում /քաղաքապետի առաջարկությամբ/
17	Ոռոգման ցանցի սպասարկման և վերանորոգման գծով	54,166.7	80,000.0	25,833.3	
17.1	Անցում ջերմոցում կաթիլային ոռոգման համակարգին	0.0	25,833.3	25,833.3	Ձերմոցային վարչությունում կաթիլային ոռոգման համակարգի ավելացում /քաղաքապետի առաջարկությամբ /

18	Թունաքիմիկատների և պարարտանյութերի գծով	37,000.0	37,000.0	0.0	
19	Ոռոգման ջրի գծով	75,000.0	75,000.0	0.0	
20	Տնկիների, թփերի, ծաղիկների, ծառերի, սերմերի, գազոնների գծով	140,255.6	139,043.9	-1,211.7	Կնքված պայմանագրերի մասնակի լուծում
21	Համակարգիչների տեխնիկական սպասարկման գծով	2,000.0	2,000.0	0.0	
22	Համակարգչային ծրագրի և կայքի սպասարկման գծով	2,000.0	2,000.0	0.0	
23	Էլ.ստորագրության գծով	30.0	30.0	0.0	
24	Կադաստրային ծառայության գծով	1,600.0	1,600.0	0.0	
25	Տրանսպորտի և տեխնիկայի գծով՝ որից	282,333.3	282,333.3	0.0	
25.1	վառելիքի գծով	125,000.0	125,000.0	0.0	
25.2	ավտոմեքենայի լիցքավորման գազ	4,166.7	4,166.7	0.0	
25.3	պահեստամասերի և սպասարկման գծով	49,166.6	49,166.6	0.0	
25.4	ապահովագրության և տեխնիկական գծով	10,000.0	10,000.0	0.0	
25.5	Մեքենաների վարձակալության գծով	94,000.0	94,000.0	0.0	
26	Վարձակալության գծով՝ այդ թվում	15,600.0	15,600.0	0.0	
26.1	տարածքի	10,080.0	10,080.0	0.0	
26.2	Այլ գույքի	5,520.0	5,520.0	0.0	
27	Հիմնական միջոցների մաշվածության գծով, որից՝	0.0	0.0	0.0	
27.1	պայմանով (անհատույց) ստացված)		0.0	0.0	
28	Չփոխհատուցվող հարկերի գծով	1,000.0	1,000.0	0.0	
29	Այլ ծախսերի գծով	3,000.0	1,500.0	-1,500.0	
	ՀԱՎԵԼՈՒՐԴ (ՊԱՎԱՍՈՒՐԴ)	0.0	0.0	0.0	
	ՏՆՕՐԵՆ՝				
	/անուն, ազգանուն/				

	ՀԱՇՎԱՊԱՀ՝				
		/ անուն, ազգանուն /			
	ԵՐԵՎԱՆԻ ԶԱՂԱՔԱԴԵՏ՝				

ՏԵՂԵԿԱԼՔ					
«Կանաչապատում և շրջակա միջավայրի պահպանություն» ՀՈԱԿ					
2023թ. հաստատված և ստուգաճշտված դրամական հոսքերի նախահաշիվների համեմատական ցուցանիշների վերաբերյալ					
					Հազ. դրամ
h/h	Հոդվածի անվանումը	Հաշվետու ժամանակաշրջանի հաստատված բյուջե	Հաշվետու ժամանակաշրջանի ճշգրտված նախահաշիվ	Տարբերություն ավելացում (+) նվազեցում (-)	Հոդվածի լրացումների մասին
I	Դրամական միջոցների ազատ մնացորդը հաշվետու ժամանակաշրջանի սկզբին	36,278.0	36,278.0	0.0	
II	Ընդամենը դրամական միջոցների ներհոսքեր, այդ թվում՝	3,715,020.0	3,916,220.0	201,200.0	
1	Սուբսիդիայից	3,650,000.0	3,850,000.0	200,000.0	Կցվում է պայմանագիրը
2	Այլընտրանքային ծառայողների մասով	7,020.0	8,220.0	1,200.0	Այլընտրանքային ծառայողների թիվն ավելացել է 8-ով /օգոստոս/
3	Վճարովի ծառայություններից	55,000.0	55,000.0	0.0	
4	Սպասարկման և կոմունալ ծառայությունների համավճարներից		0.0	0.0	
5	Միջոցառումների կազմակերպումից		0.0	0.0	
6	Ֆինանսական օգնությունից		0.0	0.0	
7	Ոչ փոխանակման գործարքներից (դրամաշնորհ)		0.0	0.0	
8	Դեբիտորական պարտքերից		0.0	0.0	
9	Բանկի տոկոսից	3,000.0	3,000.0	0.0	
10	0		0.0	0.0	
11	0		0.0	0.0	

III	Ընդամենը դրամական միջոցների արտահոսքեր, այդ թվում՝	3,750,292.0	3,951,492.0	201,200.0	
a)	ընթացիկ, այդ թվում՝	3,725,292.0	3,924,492.0	199,200.0	
1	Աշխատավարձի գծով, որից՝	2,344,391.0	2,455,591.0	111,200.0	
1.1	պարգևատրում	180,000.0	290,000.0	110,000.0	Այլընտրանքային ծառայողների թիվն ավելացել է 8-ով /օգոստոս/
1.2	Այլընտրանքային ծառայողների գծով	7,020.0	8,220.0	1,200.0	Այլընտրանքային ծառայողների թիվն ավելացել է 8-ով
2	Ջեռուցման գծով	15,000.0	15,000.0	0.0	
3	Էլեկտրաէներգիայի գծով	23,300.0	23,300.0	0.0	
4	Ջրմուղ-կոյուղու գծով	5,240.0	5,240.0	0.0	
5	Աղբահանության գծով	0.0	0.0	0.0	
6	Ախտաբանության գծով	660.0	660.0	0.0	
7	Կապի գծով, այդ թվում՝	2,500.0	2,500.0	0.0	
7.1	բաժանորդային վճար	2,100.0	2,100.0	0.0	
7.2	րոպեավճար		0.0	0.0	
7.3	ինտերնետ կապ	400.0	400.0	0.0	
8	Բանկային ծառայության գծով	50.0	50.0	0.0	
9	Տնտեսական ապրանքների գծով	1,400.0	1,400.0	0.0	
10	Գրասենյակային ապրանքների գծով	5,000.0	5,000.0	0.0	
11	Փոքրարժեք կամ արագամաշ առարկաների գծով /այդ թվում արտահագուստ/	83,000.0	83,000.0	0.0	
12	Ներկայացուցչական ծախսերի գծով	3,500.0	5,000.0	1,500.0	
13	Գործուղման գծով	5,000.0	5,000.0	0.0	
14	Գույքագրման գծով	1,500.0	1,500.0	0.0	
15	Ընթացիկ վերանորոգման գծով՝ այդ թվում՝	15,000.0	54,000.0	39,000.0	
15.1	Ջերմոցային ցանկապատի վերականգնում	0.0	39,000.0	39,000.0	Ջերմոցային վարչության պարսպի վերականգնում /բաղաբապետի առաջարկությամբ/

16	Ոռգման ցանցի սպասարկում և վերանորոգում	65,000.0	96,000.0	31,000.0	
16.1	Անցում ջերմոցում կաթիլային ոռոգման համակարգին	0.0	31,000.0	31,000.0	Ջերմոցային վարչությունում կաթիլային ոռոգման համակարգի ավելացում /բաղաբապետի առաջարկությամբ /
17	Թունաքիմիկատների և պարարտանյութերի գծով	37,000.0	37,000.0	0.0	
18	Ոռոգման ջրի գծով	75,000.0	75,000.0	0.0	
19	Տնկիների, թփերի, ծաղիկների, ծառերի, սերմերի գծով	155,000.0	153,000.0	-2,000.0	Կնքված պայմանագրերի մասնակի լուծում
20	Համակարգիչների տեխնիկական սպասարկման գծով	2,000.0	2,000.0	0.0	
21	Համակարգչային ծրագրի և կայքի սպասարկման գծով	2,000.0	2,000.0	0.0	
22	Էլ.ստորագրության գծով	30.0	30.0	0.0	
23	Կադաստրային ծառայության գծով	1,600.0	1,600.0	0.0	
25	Վերապատրաստման գծով	0.0	0.0	0.0	
24	Տրանսպորտի և տեխնիկայի գծով՝ որից	322,000.0	322,000.0	0.0	
24.1	Վառելիքի գծով	150,000.0	150,000.0	0.0	
24.2	ավտոմեքենայի լիցքավորման գազ	5,000.0	5,000.0	0.0	
24.3	պահեստամասերի և սպասարկման գծով	59,000.0	59,000.0	0.0	
24.5	ապահովագրության և տեխզննման գծով	10,000.0	10,000.0	0.0	
24.6	Մեքենաների վարձակալության գծով	98,000.0	98,000.0	0.0	
25	Վարձակալության գծով՝ այդ թվում	15,600.0	15,600.0	0.0	
25.1	Տարածքի	10,080.0	10,080.0	0.0	
25.2	Այլ գույքի	5,520.0	5,520.0	0.0	
25.6	Հարկային պարտավորությունների գծով, այդ թվում՝	540,000.0	560,000.0	20,000.0	
26.1	շահութահարկի գծով	24,000.0	24,000.0	0.0	
26.2	ԱԱՀ-ի գծով	515,000.0	535,000.0	20,000.0	due to increase in subsidy
26.3	չփոխհատուցվող հարկերի գծով	1,000.0	1,000.0	0.0	

27	Կրեդիտորական պարտքի մարման գծով	1,521.0	1,521.0	0.0	
28	Այլ արտահոսքերի գծով	3,000.0	1,500.0	-1,500.0	
b)	Կապիտալ, այդ թվում՝	25,000.0	27,000.0	2,000.0	
1	Հիմնական միջոցների ձեռքբերում, այդ թվում՝	25,000.0	27,000.0	2,000.0	
1.1	գրասենյակային և տնտեսական գույք	4,000.0	4,000.0	0.0	
1.2	համակարգչային սարքավորումներ և տեխնիկա	5,000.0	5,000.0	0.0	
1.3	մեքենաներ և սարքավորումներ	16,000.0	18,000.0	2,000.0	due to additional works /greenhouse/
1.6	տրանսպորտային միջոցներ		0.0	0.0	
1.7	0.00		0.0	0.0	
2	Հիմնական միջոցների հիմնական վերանորոգում, այդ թվում՝	0.0	0.0	0.0	
2.1	ամրացված գույքի (շենք)		0.0	0.0	
2.2	հիմնական միջոցի		0.0	0.0	
2.3	նախագծանախահաշվային փաստաթղթերի գծով		0.0	0.0	
c)	տարեսկզբի դրամական միջոցների ազատ մնացորդի օգտագործում, այդ թվում՝	0.0	0.0	0.0	
1	Աշխատավարձի գծով		0.0	0.0	
2	0		0.0	0.0	
IV	Դրամական միջոցների ազատ մնացորդը հաշվետու ժամանակաշրջանի վերջին	1,006.0	1,006.0	0.0	
	ՏՆՕՐԵՆ՝				
		/անուն, ազգանուն/			
	ՀԱԾՎԱԴԱՅ՝				
		/անուն, ազգանուն/			
	ԵՐԵՎԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱԴՐԵՏ				

**ՀԱՎԵԼՎԱԾ 10. Քաղաքապետի և ավագանու որոշումը 2024 թվականի
բյուջեի հաստատման վերաբերյալ**

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՐԵՎԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆ**

26 դեկտեմբերի, 2023 թվական N 48-Ն N

ՈՐՈՇՈՒՄ

2024 ԹՎԱԿԱՆԻ ԲՅՈՒՋԵՆ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ղեկավարվելով «Երևան քաղաքում տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքի 12-րդ հոդվածի 1-ին մասի 16-րդ կետով, 54-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետով, 71-րդ, 72-րդ, 73-րդ, 74-րդ հոդվածներով, «Հայաստանի Հանրապետության բյուջետային համակարգի մասին» օրենքի 31-րդ հոդվածով, Երևան քաղաքի ավագանին որոշում է.

1. Հաստատել՝

1) Երևան քաղաքի 2024 թվականի բյուջեն՝

ա) եկամուտների գծով՝ 124,639,373.4 հազ. դրամ,

բ) ծախսերի գծով՝ 124,917,826.1 հազ. դրամ,

գ) դեֆիցիտը (պակասուրդը) 278,452.7 հազ. դրամ:

2) Երևանի 2024 թվականի բյուջեի վարչական և ֆոնդային մասերի եկամուտներն՝ ըստ ձևավորման աղբյուրների՝ համաձայն N 1 հավելվածի.

3) Երևանի 2024 թվականի բյուջեի վարչական և ֆոնդային մասերից հատկացումներն՝ ըստ բյուջետային ծախսերի գործառական դասակարգման՝ համաձայն N 2 հավելվածի.

4) Երևանի 2024 թվականի բյուջեի վարչական և ֆոնդային մասերից հատկացումները՝ ըստ բյուջետային ծախսերի տնտեսագիտական դասակարգման՝ համաձայն N 3 հավելվածի.

5) Երևանի 2024 թվականի բյուջեի դեֆիցիտը (պակասուրդը)՝ համաձայն N 4 հավելվածի.

6) Երևանի 2024 թվականի բյուջեի հավելուրդի օգտագործման ուղղությունները կամ դեֆիցիտի (պակասուրդի) ֆինանսավորման աղբյուրները՝ համաձայն N 5 հավելվածի.

7) Երևանի 2024 թվականի բյուջեի վարչական և ֆոնդային մասերից հատկացումները՝ ըստ բյուջետային ծախսերի գործառական և տնտեսագիտական դասակարգման՝ համաձայն N 6 հավելվածի.

8) Որոշման N 6 հավելվածով հաստատված հատկացումների վերծանումը՝ ըստ Երևանի վարչական շրջանների և Երևանի քաղաքապետարանի (առանց Երևանի վարչական շրջանների)՝ համաձայն N 7

հավելվածի:

2. Երևան քաղաքի 2024 թվականի բյուջեի վարչական մասի պահուստային ֆոնդից «Եվրոպական ներդրումային բանկի աջակցությամբ իրականացվող Երևանի էներգաարդյունավետության ծրագրի երկրորդ փուլի (մանկապարտեզների և այլ հանրային շենքերի էներգաարդյունավետության բարելավում) վարկային և դրամաշնորհային (պատվիրակված լիազորություններ)» ծրագրերի իրականացման համար հատկացնել 4,754,856.8 հազար դրամ բյուջետային ծախսերի տնտեսագիտական դասակարգման «Այլ ծախսեր» հոդվածով:

3. Թույլատրել Երևանի քաղաքապետին սահմանել սույն որոշմամբ հաստատված.

1) առողջության ապահովագրության ծրագրով նախատեսված ծառայությունների ցանկը, շահառուների որոշման չափորոշիչները և իրականացման կարգը,

2) բյուջետային ծախսերի տնտեսագիտական դասակարգման դրամաշնորհների և սուբսիդիաների համար նախատեսված հոդվածներով հատկացումների վերծանումը՝ ըստ ստացող կազմակերպությունների:

4. Սույն որոշումն ուժի մեջ է մտնում պաշտոնական հրապարակման օրվան հաջորդող 10-րդ օրը:

ԵՐԵՎԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ

ՏԻԳՐԱՆ ԱՎԻՆՅԱՆ

2023թ. դեկտեմբերի 26

Երևան

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 11: 2024թ. բյուջեի հատկացումը

վարչական մասից և ֆոնդային մասից՝ թափոնների հեռացման/աղբահանության, «Երևանի աղբահանություն և սանիտարական մաքրում» հիմնարկի աշխատավարձերի և նյութական գործառնական ծախսերի, ինչպես նաև շրջակա միջավայրի պահպանության համար

Հավելված 6

Երեւան քաղաքի ավագանու

2023 թվականի դեկտեմբերի 26 -ի

N 48 -Ն որոշման

ԵՐԵՎԱՆԻ 2024 ԹՎԱԿԱՆԻ ԲՅՈՒՋԵԻ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԵՎ ՖՈՆԴԱՅԻՆ ՄԱՍԵՐԻՑ ՀԱՏԿԱՑՈՒՄՆԵՐԸ՝ ԸՍՏ ԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ԾԱԽՍԵՐԻ ԳՈՐԾԱՐԱՎԱՆ ԵՎ ՏՆՏԵՍԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱԿԱՐԳՄԱՆ

(հազար դրամներով)

				Բյուջետային ծախսերի գործառական դասակարգման բաժինների, խմբերի եւ դասերի, ինչպես նաեւ բյուջետային ծախսերի տնտեսագիտական դասակարգման հոդվածների անվանումները	Հոդվածի համար	Ընդամենը	Այդ թվում՝	
							Վարչական բյուջե	Ֆոնդային բյուջե
1	2	3	4	5	6	7	8	9
				- Համակարգչային ծառայություններ	4232	258.0	258.0	
				- Ընդհանուր բնույթի այլ ծառայություններ	4239	7,000.0	7,000.0	-
				- Մեքենաների եւ սարքավորումների ընթացիկնորոգում եւ պահպանում	4252	223,350.1	223,350.1	-
				- Գրասենյակային նյութեր եւ հագուստ	4261	4,750.0	4,750.0	-
				- Տրանսպորտային նյութեր	4264	1,187,805.9	1,187,805.9	-
				- Կենցաղային եւ հանրային սննդի նյութեր	4267	500.0	500.0	-
				Հատուկ նպատակային այլ նյութեր	4269	350,000.0	350,000.0	-
				- Պարտադիր վճարներ	4823	2,950.0	2,950.0	-
				- Վարչական սարքավորումներ	5122	500.0	-	500.0
				- Այլ մեքենաներ եւ սարքավորումներ	5129	5,475.0	-	5,475.0
				<u>4. <<Երեւանի կոշտ թափոնների կառավարման ծրագիր>> ծրագրի շրջանակներում մասնահանումների գծով մարումների տրամադրում</u>		14,100.0	14,100.0	-
				- Սուբսիդիաներ ոչ ֆինանսական պետական (համայնքային) կազմակերպություններին	4511	14,100.0	14,100.0	-
2520	05	2	0	Կեղտաջրերի հեռացում		1,823,070.7	11,000.0	1,812,070.7
				Որից՝				
2521	05	2	1	Կեղտաջրերի հեռացում		1,823,070.7	11,000.0	1,812,070.7
				Այդ թվում՝				
				<u>1. Ջրահեռագման կոմունիկացիոն զանգեղուի կառուցում</u>		1,823,070.7	11,000.0	1,812,070.7

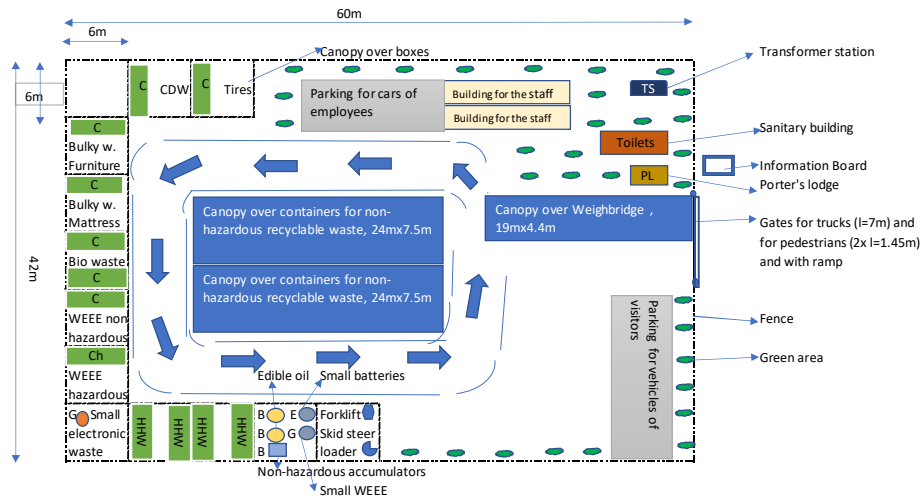
				- Շենքերի եւ կառույցների ընթացիկ նորոգում եւ պահպանում	4251	11,000.0	11,000.0	-
				- Շենքերի եւ շինությունների կառուցում	5112	1,812,070.7	-	1,812,070.7
2530	05	3	0	Շրջակա միջավայրի աղտոտման դեմ պայքար		52,983.0	52,983.0	-
				որից՝				
2531	05	3	1	Օդի ախտառման դեմ պայքար		52,983.0	52,983.0	-
				այդ թվում՝				
				<u>1. Գետերի հունների մաքրում</u>		38,683.0	38,683.0	-
				- Կոմունալ ծառայություններ	4213	38,683.0	38,683.0	-
				<u>2. Շրջակա միջավայրի եւ օդի աղտոտման դեմ միջոցառումների իրականացում</u>		14,300.0	14,300.0	-
				- Այլ ընթացիկ դրամաշնորհներ	4639	14,300.0	14,300.0	-
2560	05	6	0	Շրջակա միջավայրի պաշտպանություն (այլ դասերի չպատկանող)		3,701,689.2	3,701,689.2	-
				որից՝				

				Բյուջետային ծախսերի գործառական դասակարգման բաժինների, խմբերի եւ դասերի, ինչպես նաեւ բյուջետային ծախսերի տնտեսագիտական դասակարգման հոդվածների անվանումները	Հոդվածի համար	Ընդամենը	Այդ թվում՝	
							Վարչական բյուջե	Ֆնդային բյուջե
1	2	3	4	5	6	7	8	9
2561	05	6	1	Շրջակա միջավայրի պաշտպանություն (այլ դասերին չպատկանող)		3,701,689.2	3,701,689.2	-
				Այդ թվում՝				
				<u>1. Կանաչ տարածքների հիմնում եւ պահպանում</u>		3,300,000.0	3,300,000.0	-
				- Սուբսիդիաներ ոչ ֆինանսական պետական (համայնքային) կազմակերպություններին	4511	3,300,000.0	3,300,000.0	-
				<u>2. Վիտահանման եւ միջատազերծման ծառայություններ/դեռատիզագիւ</u>		26,932.0	26,932.0	-
				- Կոմունալ ծառայություններ	4213	26,932.0	26,932.0	-
				<u>3. Հասարակական զուգարանների պահպանում եւ վերանորոգում</u>		16,820.0	16,820.0	-
				- Կոմունալ ծառայություններ	4213	16,820.0	16,820.0	-
				<u>4. Թափառող կենդանիների վնասազերծում</u>		275,937.2	275,937.2	-
				- Սուբսիդիաներ ոչ ֆինանսական պետական (համայնքային) կազմակերպություններին	4511	275,937.2	275,937.2	-
				<u>5. Երեւանյան լճի եւ Հրազդան գետի բնապահպանական պաշտպանում եւ մաքրում</u>		82,000.0	82,000.0	-
				- Կոմունալ ծառայություններ	4213	82,000.0	82,000.0	-

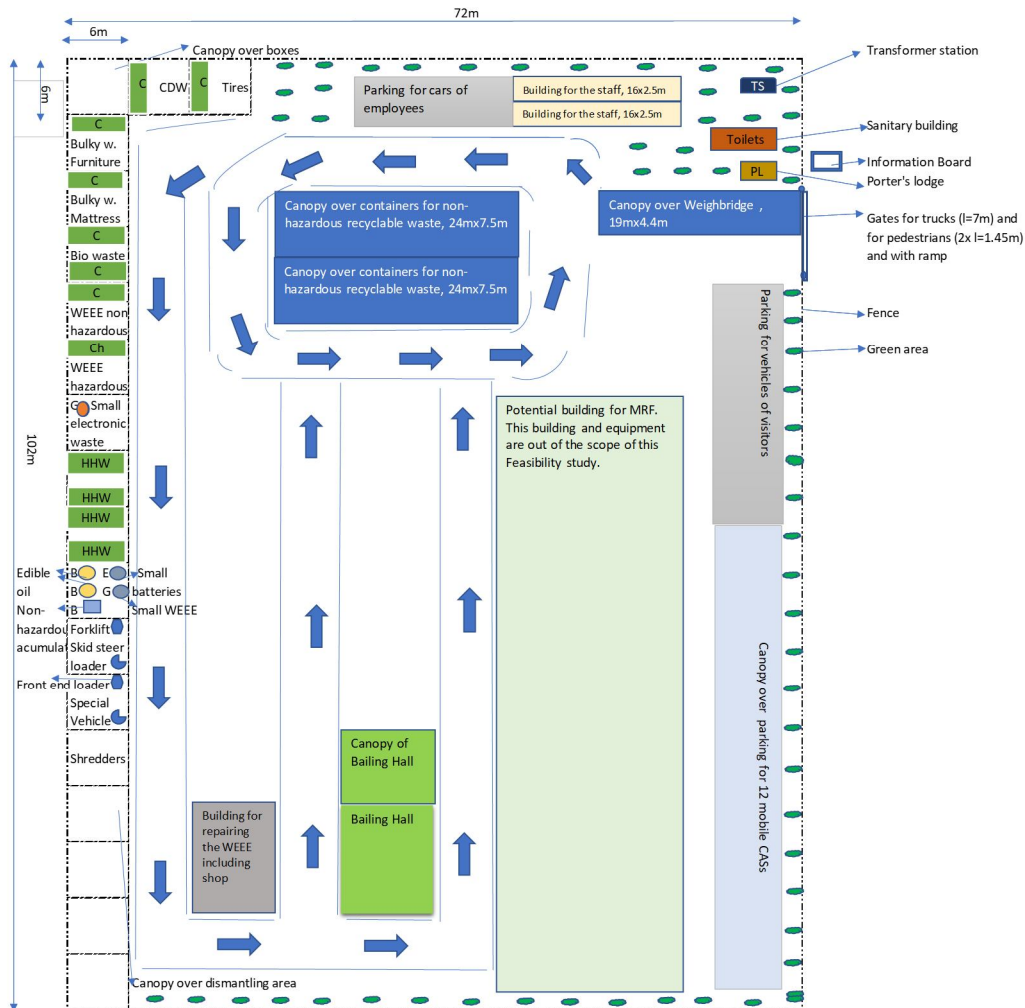
Հավելված 12: Նախատեսվող օբյեկտներ

	
Տեսարան բարձրից՝ մի քանի տիպային ՏՀԿ-ների	
	
Տարածք՝ վերամշակելի և այլ տեսակի թափոնների, նյութերի բեռնաթափման, տեսակավորման և ժամանակավոր պահպանման համար	Տարածք՝ հատուկ տեսակի թափոնների և խոշոր կենցաղային ոչ վտանգավոր թափոնների, ինչպես նաև, կենցաղային վտանգավոր թափոնների պահպանման և պահեստավորման համար
	
Մուտքը դարպասով, դռնապանով (հավաքվող շենք) և կշեռքով	Պահակակետ (հավաքվող շինություն) և կշեռք՝ հովանոցով

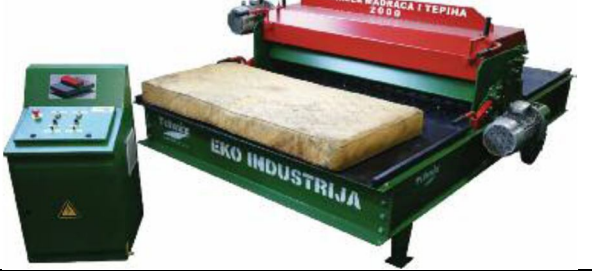
Նկար 12.1. Ենթակառուցվածքներ և հարմարություններ ՏՀԿ-ում

Նկար 12.2. Առաջարկվող տիպային անշարժ ՏՀԿ-ի հատակագիծը

Նկար 12.3. Կենտրոնական ՏՀԿ-ի հատակագիծը

	
Բաց կոնտեյներներ թափոնների մանրացնող սարքավորմամբ	
	
Փայտե, պլաստիկ և ռետինե թափոնների մանրացնող սարք	
	
Մանրացնող սարք ներքնակի համար	Թղթի, սովորաբար, ՊԷՏ-ի մանրացման և սեղմման և թափոններից վառելիքի ստացման գործարան
	
Հավաքովի տնակ Էլեկտրական և Էլեկտրոնային սարքավորումների թափոնների (ԷԷՍԹ)-ի վերանորոգման համար	Հավաքովի տուն՝ վերանորոգված (ԷԷՍԹ)-ի վաճառքի համար

Նկար 12.4. Ապամոնտաժման և վերամշակման կետ կենտրոնական ՏՀԿ-ում

Նկար 12.5. Վտանգավոր կենցաղային թափոնների (ԿՎԹ) հատուկ պահեստի արտաքին և ներքին տեսքը անշարժ ՏՀԿ-ում

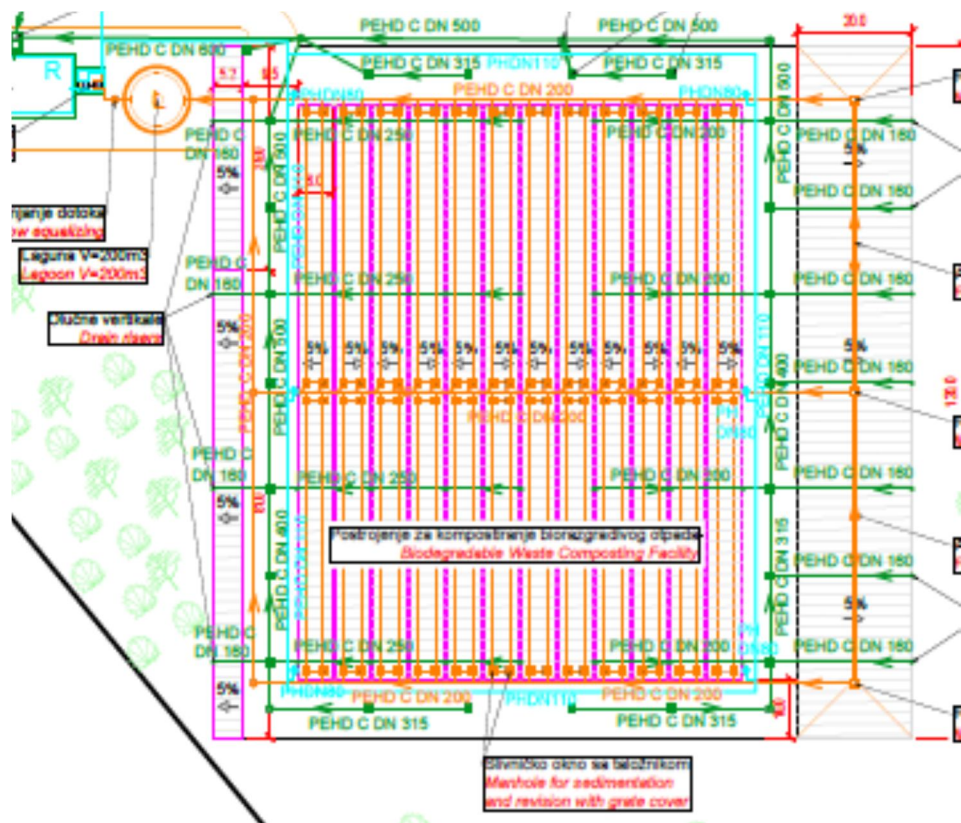
Նկար 12.6. Շարժական ՏՀԿ, Թրիմոբիլ

	
Կոմպոստի գործարան – գլանակները շրջող մեքենա	Մանրացնող սարք կանաչ թափոնների համար

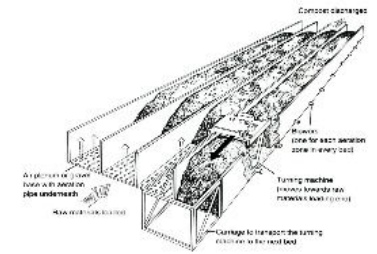
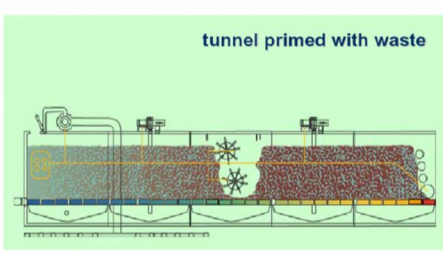
Նկար 12.7. Օդափոխվող կոմպոստավորում

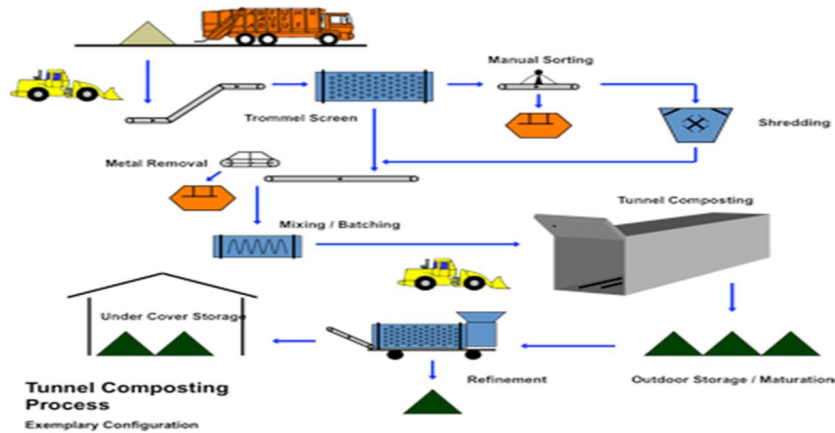
Նկար 12.8. Վիեննայում կենսաթափոնների և կանաչ թափոնների բացօթյա կոմպոստավորում, տարեկան 120,000 տոննա թափոն

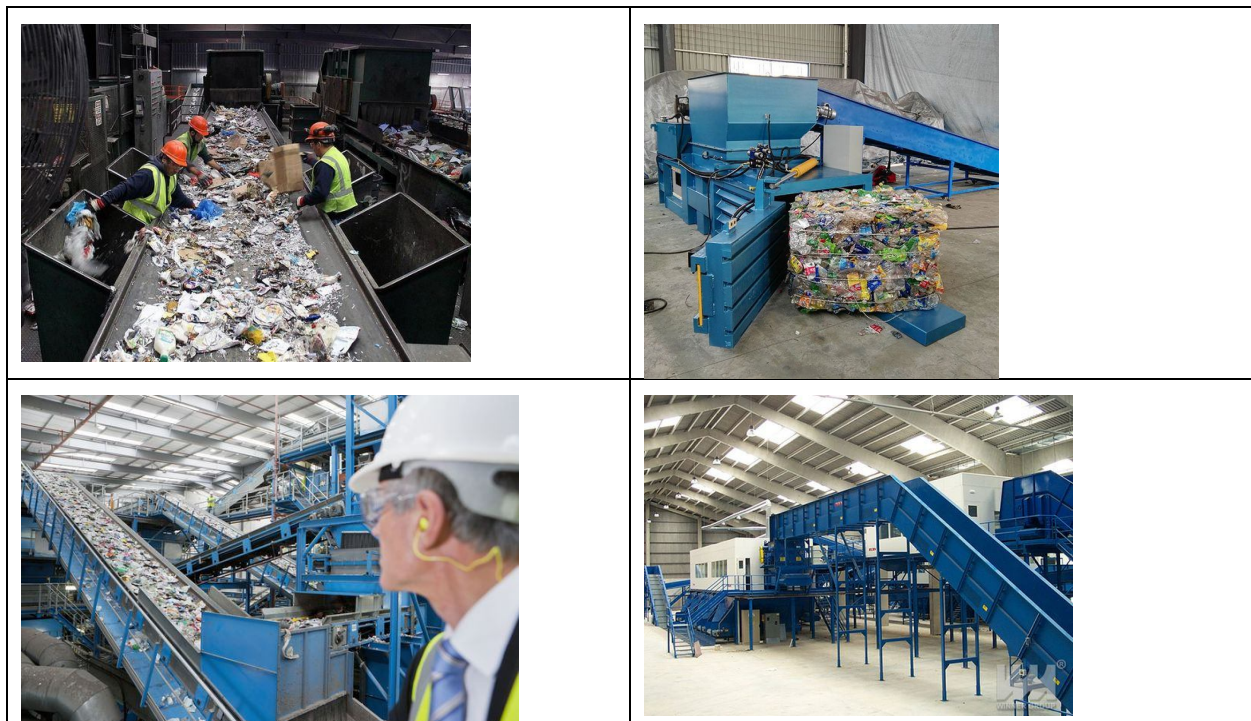
Նկար 12.9. Շրջող գլանակի տիպային կոնֆիգուրացիա

	
Տիպային փակ խողովակային համակարգ շենքում	Տիպային պարարտանյութի խառնուրդ և օդափոխություն թունելային համակարգում

Նկար 12.10. Անոթների մեջ կոմպոստացում

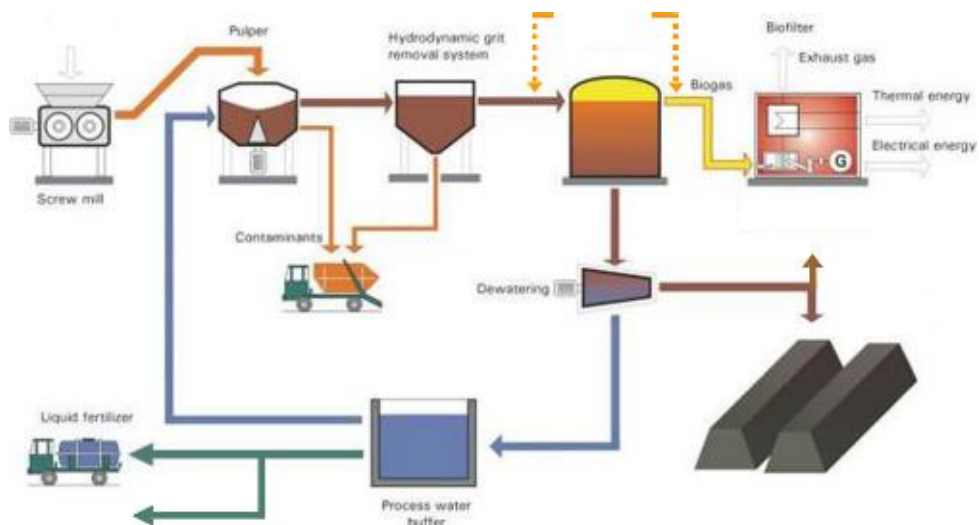
Նկար 12.11. Տիպային թունելային կոմպոստացման համակարգ

Նկար 12.12 Նյութերի օգտահանման օբյեկտ

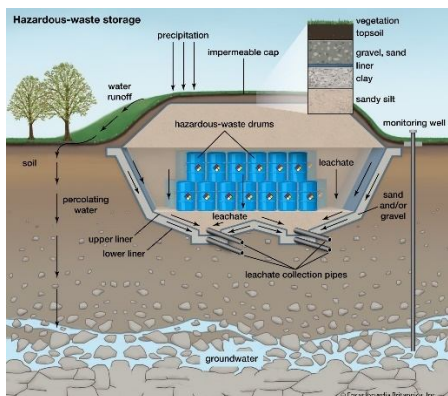
Նկար 12.13. Իներտ աղբավայր շիանարարության և քանդման (ՇՔ) թափոնների մշակման գործարանով (ջադիչ) .

Նկար 12.14. Անաէրոբ կոմպոստավորման տիպային կոնֆիգուրացիա

Նկար Figure 12.15. Սանիտարական աղբավայր

Նկար 12.16. Անհրաժեշտության դեպքում, ՎԿԹ հեռացման բջիջը պետք է կառուցվի բոլոր մյուս խցերի կողքին, որոնք կառուցված են ոչ վտանգավոր կենցաղային թափոնների (ԿԹ) հեռացման համար

Նկար 12.17. Փակ, վերականգնված և ռեկուլտիվացված աղբավայր՝ վերածված պուրակի